

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Это цифровая копия книги, хранящейся для потомков на библиотечных полках, прежде чем ее отсканировали сотрудники компании Google в рамках проекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских прав на эту книгу истек, и она перешла в свободный доступ. Книга переходит в свободный доступ, если на нее не были поданы авторские права или срок действия авторских прав истек. Переход книги в свободный доступ в разных странах осуществляется по-разному. Книги, перешедшие в свободный доступ, это наш ключ к прошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохранятся все примечания, комментарии и другие записи, существующие в оригинальном издании, как наименование о том долгом пути, который книга прошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Компания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы перевести книги, перешедшие в свободный доступ, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, перешедшие в свободный доступ, принадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые действия, предотвращающие коммерческое использование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические запросы.

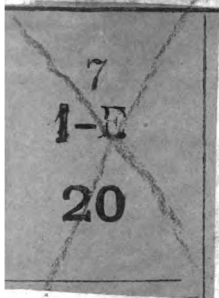
Мы также просим Вас о следующем.

- Не используйте файлы в коммерческих целях.
Мы разработали программу Поиск книг Google для всех пользователей, поэтому используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- Не отправляйте автоматические запросы.
Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного перевода, оптического распознавания символов или других областей, где доступ к большому количеству текста может оказаться полезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем использовать материалы, перешедшие в свободный доступ.
- Не удаляйте атрибуты Google.
В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он позволяет пользователям узнать об этом проекте и помогает им найти дополнительные материалы при помощи программы Поиск книг Google. Не удаляйте его.
- Делайте это законно.
Независимо от того, что Вы используете, не забудьте проверить законность своих действий, за которые Вы несете полную ответственность. Не думайте, что если книга перешла в свободный доступ в США, то ее на этом основании могут использовать читатели из других стран. Условия для перехода книги в свободный доступ в разных странах различны, поэтому нет единых правил, позволяющих определить, можно ли в определенном случае использовать определенную книгу. Не думайте, что если книга появилась в Поиске книг Google, то ее можно использовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских прав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и полезной. Программа Поиск книг Google помогает пользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый поиск по этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>

13

E
7-24

~~7-1-E-20~~

H. VENETÆ HISTORIÆ
PETRI BEMBI,
PATRICII VENETI
ET CARDINALIS AMPLISSIMI,
 à Rhetico bello ad Leonis X. Pontificis
 tum quadraginta' quatuor anno-
 rum res gestas Comple-
 centis.

Libri XII.
EJUSDEM DE GUIDO URSINO
DO FERETRIO ET ELISABETHA
GONZAGIA, Urbini Ducibus
 Liber unus.

ACCESSERUNT

NOVISSIMA HAC EDITIONE, PRÆTER SIN-
 gulorum Librorum Epiomen & tabulam locorum prisca & nova
 nomina explicantem, Corollariâ sive Glossâ breves,
 memoriæ causâ marginibus pagina-
 rum adscriptæ.

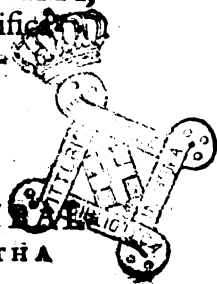
Cum Indice rerum memorabilium.

ARGENTORATI,

Sumptib. LAZARI ZETZNERI Bibliop.

Anno M. D C. XI.

AD ILLUSTRIS-
SIMUM AC SAPIENTISSIMUM
VENETIARUM PRINCIPEM

Franciscum Donatum, in historias

*Petri Bembi præ-
fatio.*

ULTÆ sunt artes, Illustrissime
Princeps, quod tu minimè igno-
ras, cum ad vitam sustentandam
inventæ, tum ad cultum, aut et-
iam ad jucunditatem voluptatemque ab
homini bus excogitatæ : quarum in singulis
qui excellenti quadam scientia aliquando
præter ceteros præstiterunt, magno apud
omnes gentes in honore habiti sunt. Nec
verò injuria id quidem : nihil est enim præ-
stantius, nihil omnino homini laudabilius,
quàm de hominum genere bene, quoquo-
modo possis, mereri : eamque cognationem,
quam a natura habeamus ; nostra quoque
opera, hoc est, dandis beneficiis, arctius et-
iam astringere. Quod si harum commodi-
tatum utilitatumque effectores tantus ho-
nos habendus est singulis, quibusnam tan-
dem aut literarum, aut operum monumē-
tis ejus gloriam dignè illustrabimus, si cuius
ars ac disciplina tanta sit, ut universa illa cō-

PRÆFATIO.

tineat ac complectatur ? aut si quis harum omnium artium moderator, & tanquam architectus, quatenus quaque, quoque; modo progredi deceat, indicet, atque, præscribat? est enim difficilis illa quidē & ardua in præclaris nonnullorum hominum ingeniis, cæterarum omnium princeps ac magistra, minimè tibi quidem incognita facultas quædam, quæ civitatum procurationē sibi vindicet, & Reipublicæ regendæ muneri præposita sit. atque eam artem, civilem rationē. eandemque; prudentiam licet appellare: cuius quidem disciplinæ qui cōpotes sunt, nō una modò aut altera re separatim hominib. commodare ac prodesse, sed universam eorum gubernationem suscipere volunt nec illud efficere solūm conantur, illi privatim ut liberè, ut tutò, ut jucundè, sed ut benè etiam beateque; publicè vivant. Quamobrem tanti actam præclari operis artifices, non ut reliquarum artium magistri laudibus solūm extollendi sunt, sed etiam (si modò dictu fas est) in Deorum immortalium numero, quibus cum humanarū rerum procurationem propemodum communē habeant, venerandi atque colendi Atque; horum artificum vestro in ænatu maxima omnino facultas est, semperque fuit, id quod res ipsa declarat: nec enim tanta, tamque; opulenta ac beata civitas vel constitui initio potuit,

PRÆFATIO.

tuit, vel deinceps tantopere augeri & crescere: nec verò uno eodemq; statu, & tantquam habitu, tot secula, id quod nullis gentibus, ut totius vetustatis memoriam quam longissimè repetamus, usu evenit, manere, sine eximia quadam prudentia, sineque admirabili ac divino cùm patrum vestrorum, tum vestro, qui nunc eam talem tantamq; tuemini ac regitis, consilio. Ac video equidem pluribus quam vos gentibus aliquot annos domi natam olim esse civitatem unam aut alteram: veruntamen (liberè enī dicam quod sentio) imperium bello partum sæpe feritatem, sæpe violentiam atque injustitiam, fortunæ quidem certè temeritatem semper habet: at bene domi constituta res, sineque ullo civitatis motu tot seculorum diuturnitate firmata, una eademq; Reipublicæ ratio moderata & concors, ea verò tota virtutis est, ac prudentiæ. Itaque in bello illæ atque inter arma cùm steterissent, in pace atq; in otio cōciderūt, quippe quæ non ratione sed virib. nixæ erāt: nec enim quietis, hoc est, parendi vicissim atq; imperandi, artes didicerāt: vos pacis, id est, juris atq; equitatis studia, quæ vincula sunt civitatis, cum domi coleretis, nihilominus foris belli gloria floruistis. Etenim cum civilis illa, quæ modò à me appellata ratio est, duabus contineatur partibus, bellicarum atq; urbana-

P R Æ F A T I O.

rum rerum scientia & tractatione: illi, cum bellicam laudem nimio adamassent opere, alteram reipublic. partem incultam propèmodum reliquerunt: vos utranq; quidem, sed præcipuam, ut par fuit, maximè adepti complexique estis. Ergo ex omni Italia, tanquam è turbulento ac formidoloso mari aliquo, tanta hominum vis ad vos confluit, vestramque in urbem sese, quasi in portum, refert, vix ut jam capere tantam multitudinem suis illa tectis possit, qui cum è suis civitatibus in vestram migrant, protectiores ab injuriis fore domi sese vestræ advenas, quam suæ cives, certè confidunt. Maxima igitur laus vestræ Reip. vobisq; magnis clarisq; in ea civib. debetur, quæ in eo munere, quod de humanis omnino munerib. longè præstâtissimum sit, una excellat plurimùm. Præstant enim alii aliis virtutib. populi, vobis autem id unum proprium perenneque est, rem tueri publicam, hoc est, humanum genus animi ratione, non felicitate aliqua, quæ casum habeat necesse est, & varietatem fortunæ propriam, conservare: hæc enim & stabilis ipsa est, & diuturnitatem atque adeo, quoad res humanæ ferre possunt, perpetuitatem, quod vestra est respub. consecuta, parere consuevit. Fortunati igitur cives tui, Te verò equidem semper beatum, semper gloriatione dignum existimavi, cum
propter

PRÆFATIO.

propter multas magnasque virtutes tuas, animi magnitudinem, continentiam, suavissimos, eodemque castitatis, religionis, pietatis plenissimos mores, dulcem illam tuam uberemque dicendi copiam, tum verò propter divinam istam animi tranquillitatem atque æquitatem Cùm enim tot annos in hac post hominum memoriam clarissima republ. summa cum gloria versatus sis, cumque dignitatis præstantia quamplurimis semper anteiëris, communis juris æquabilitatem transisti nunquã, ac ne cogitasti quidem. Quin etiam (memini enim de hoc ipso Bembo sæpe audire) cùm tua te virtus multos jam ab hinc annos ad summam amplitudinem perduceret, tuaque præclarissima patria ad istum honoris gradum, quem unum altissimũ habet, ipsa te tollere cuperet atque adnitererur, deque tua gloria sollicita esset, liberaisti tu eam omni cura, atque aliis quibusdam, in istum locum magna quadã proportionem festinãtib. cùm ante vertere posses, ultrò cessisti. Magnifica verò laus, honorem, tantum præsertim, cuius cupiditate cæteri inflammentur, tam modicè concupiscere. Sed eadem tamen ipsa respub. simulac data facultas est, jam dudum tibi debitam, tibi que reservatam dignitatem istam, ad te scilicet eundem cupidissimè detulit: neque tamen, ne sic quidem, æquabilitatem animi

PRÆFATIO.

ui tu illam veterem amisisti; atque hoc ipso in honore maximo gerendo, cum gravitatem ac dignitatem sic adhibeas, quasi reip. humanitatem facilitatemque ut tuam retines, ita nec civitatis maximæ clarissimæque majestas desideranda est, nec optimi præstantissimique civis humanitas requirenda. Quid, quod duarum maximè insignium virtutum, integritatis ac prudentiæ tuæ, duos esse certissimos testes. videmus, paupertatem alterius, summam alterius tuam apud omnes gratiam atq; auctoritatem? quo quidem ex testimonio intelligere omnes necesse est, ita te in rep. administranda ad octuagesimum usque annum etatem contrivisse, ut publicas res sic procurares, ut tuas: sic autem ab iis manus abstineres, ut ab alienis: ita factum esse ut cum tu sic animū induxisses tuum, ut bono civi gratis reipubl. serviendum esse statueres, illa contra egregiæ tuæ erga se voluntatis tibi præmium, quod habuerit præclarissimum, laudis & gloriæ, tribuere cupierit. Ac mihi quidem in te intuenti verum omnino videri illud solet quod à sapientibus traditum est: ajunt enim, homines ferreis alios, alios æreis, quosdam argenteis animis gigni: esse etiam paucos illos quidem, sed tamen nonnullos, quibus aurea animorum natura data est, iisq; seorsum regendarum civitatum munus

P R Æ F A T I O.

munus à Deo assignatum : illos alios, quò
sua quenq; aut durezza aut vilitas impellat,
ferri : at vos ex illo aureo genere natura i-
psos per vos locupletes atque honoratos,
ad salutem civium populorumque inco-
lunitatem, vitamque omnium quietam &
beatam ortos, nec honores concupiscere,
& divitias contemnere, & generosarum
volucrum ritu cœlum modò spectare, ubi
vobis civitatum rectoribus ac conservato-
ribus certum locum ac diffinitum esse te-
neatis. Quæ cum ita sese habeant, tam præ-
clari hominum maximorum cœtus atque
concilij instituta, tam diuturnæ reipublicæ
moderationem, tam eximiæ civitatis ma-
gistratuum descriptionem, opes, & copias,
tum res vestras domi bellicque gestas à po-
pulis gentibusque aliis audiri, manareque
ad posteros, non jam ad vestram modò glo-
riam perinet, sed etiam ad eandem ipsam
in qua versamini atque exercemini, homi-
num saluti curam : habebunt enim exteræ
nationes non modò quod magnopere lau-
dent, quodque admirentur plurimum, sed
etiam quod imitari cupiant, undeque ex-
emplum petere possint, qualem esse opti-
mam firmissimamque rep. ac statum ci-
vitatù maximè diuturnum maximeque ex-
petendum, oporteat, Quare rerum vestra-

):(5

PRÆFATIO.

rum hiftoria hæc, quam P. Bembus Cardinalis, viridem clariffimus idem fcriptor u-
uus omnium politiffimus, fcripfit, meritò &
flagitata jam pridem à multis eft, & expecta-
ta femper ab omnibus: quid enim aut ad de-
lectationem iucundius, aut ad difciplinam
(eft enim hiftoria vitæ magiftra) gravius, cō-
ftantiusve effe poffit, quam civitatis omni-
um prudentiffimæ leges, mores, instituta,
confilia magnatum variarumq; rerum cafus
atq; eventa, de omnium dulciffimo elegan-
tiffimoq; autore audire, eoq; ipfo nec in
mendacio gratiam quærente, nec in veri-
tate fimultatem extimescente? fuit enim
Bembi non ftylus modò purus & elegãs, fed
animus etiam fyncerus in primis ac fimplex:
qui cùm fumma iam fenectute, patriæ veftrę
rogatu, vel juffu potius, res veftras gefas
fcribere aggrediretur, neq; ad hanc ætatem
memoriamq; noftram pervenire fe fcri-
bendo poffe confideret, fæpe mecum locu-
tus eft, & quidem crebrò te appellans, cùm
permolefte ferret excludi fe fe tempore à tu-
arum laudum, tuiq; fimilium comme-
moratione: qua nos re commoti, fac endũ
nobis effe duximus, ut ejus hiftoriam ad te
potiffimum mitteremus, optimi fcilicet fe-
nis viriq; clariffimi, atque hominis difcr-
tiffimi, plenas gravitatis, plenas autoritatis
plenas dignitatis lucubrationes, ad fanctiffi-
mum

PRÆFATIO.

mum itidem, è germanoq̃ue illo Platonis
auro senem, in clarissima post homines
natos rep. Principem civemq̃ue unum om-
nium facundissimum. Accipies igitur tu il-
lam, non à nobis quidem, sed à Bembo per
nos tibi missam: patriæq̃ue tuæ utrumq̃ue
gratulabere: eadem enim res maximè scri-
ptione ac memoria dignas ad historiã sup-
peditavit, eadem gravissimum luculentissi-
mumq̃ue suarum rerum gestarum
scriptorem ac testem
peperit,

INDEX

INDEX LOCORUM BEMBI HISTORIÆ, IN QUO NO- vis ac pervulgatis, prisca Latinaq; & vicissim priscis nova nomina quoad fieri potuit appo- sita sunt.

A

- Batia, vicus prope Ferrariam.
 Acarnania, Epiri pars, hodie quoq; sic
 vocata, sed latius patet, nam etiam
 Ætoliam comprehendit ducatus no-
 mine.
 Achaja, Gracie regio, hodie propriè Hellada, id est,
 Gracia nuncupata.
 Acrita, promontorium, C. Acria, vel C. Gallo.
 Acroceraunii, Cimeriaci
 Adriani arx Romæ, Castellum Crescentij, nunc Ca-
 stel S. Anglo.
 Ægeum mare, Archipelago,
 Ægina insula, Legiena.
 Ænaria insula, Isola, Pithacusa, hodie Ischia,
 Ætolia, Achaja regio hodie in ducatu Acarnanie
 comprehenditur.
 Agresta, oppidum in Rhetis.
 Albanus mons, prope Patavium & Fossam Clo-
 diam.
 Alexandria, civitas in Gallia Cisalpina, & vocatur
 Alexandria Palearia, olim Casarea.
 Alexium, Lisso, urbs Illyrici.
 Amasia, Marpurgum in Germania.

Ambo-

INDEX.

Ambosia, in Gallia in Turonibus.

Ambracius sinus, Golfo de Larta.

Ancona, urbs Piceni, olim Picenia.

Anso. vicus in Cenomanis.

Anguillaria, **Annilaria**, **Fidenatium** urbs, **Anguillara**.

Anxur, **Terracina**, urbs in Latio.

Apforus insula, **Ossaro**, prope Illyricum littus.

Apuani Ligures, **Lunigiana**.

Apua op. **Bembo** **Ponsfremuli**, hodie **Pontremolo**.

Apulia regio, **Puglia**.

Aquæ Martinianæ pons, in **Veronensi** agro. **Ponte di S. Martino**.

Aquileja colonia. nomen retinet.

Aquitania, **Guaſcogna**.

Arabia, regio nota in Asia.

Arba, **Illyrici** insula, **Scordona**.

Arbona mons, **Arbor felix** olim, **Germanicæ Bar**.

Arcangelianum, **S. Arcangelo**, oppidum.

Arcum municipium, prope **Tridentum**, **Arco**.

Argentum, **Argentius fluvius** & oppidum in Gallia.

Ariminum, **Rimini**, urbs **Emilia**.

Armenia, hodie **Aladuli**.

Armorici, **Britannia ceterior**, **Bretagna**.

Arnus fluvius, **Arno**, in **Hetruria**.

Ascrivium, vel **Ascrivum** oppidum in **Dalmatia**, hodie **Catavò**.

Aſta colonia. **Aſti**, urbs prope **Taurinos**.

Aſulum, & **Aſula** in **Cenomanis**, **Aſola**.

Atella, ſive **Avella**, **Aversa** urbs in **Campania Felice**.

Ateſnum, oppidum & fluvius, **Pescara**.

Ateſte, in **Enganeis**, **Eſte** oppidum.

Atheſis

INDEX.

Athesis fluvius, *Adice.*

Avernia, locus in *Clusentiniæ Francisco sacer.*

Aulerci, *Rotomagnum, Roano, in Gallia.*

Aulon, *Lavalona, in Epiro.*

Aurelia via, *Maremma, in Hetruria.*

B

B Ajæ, in *Campania Felice, Baja.*

Barbaranum, oppidum in *Cenomanis.*

Bassianum, oppidum in *Euganeis.*

Basilicata, *Lucania, regio Italiae.*

Bastia, castellum, prope *Ferrariam.*

Bebia, *le Bebe, vicus prope Fossam Clodiam.*

Belaere vicus, prope *Ferrariam.*

Belgradum, in *Carnis, nam alterum est in Pannonia.*

Belinzona, *Billitium sive Brennorum aut Vilicionis
Castrum vel Zona.*

Bellunium, *Belluno, oppidum in Carnis.*

Benacus lacus, *Lago di Garda.*

Bergomascium, castellum in *Insubria.*

Bergomum, *Bara Orobiorum oppidum olim.*

Berytus, *Julia felix, Baruti, urbs Assyriae.*

Beurense, *Beysser in Norico. inter Lycum & Oenum,
forte olim Breuni.*

Besinus vicus, *Pisino.*

Bibiena, oppidum in *Clusentinis.*

Bissinianum, olim *Beletra, Bisignano.*

Bozolum, oppidum in *Cenomanis.*

Bovolentia, in *Euganeis, Bovolenta.*

Bonæ spei promontorium, *Africa, ad austrum ex-
tremum. Capo di Buona Speranza.*

Burianum, insula in *Venetoportu, Burano.*

Buti.

INDEX.

Butillantium, vallis & castellum in finibus Italiae ad
Germania prope Noricum. Bostagno.
Butrium, Butri, castellum, in Emilia.
Bretinorum vicus, Bertinoro, in Emilia.
Bretola, castellum, in Gallia Cisalpina.
Brisigelia, Anemonis vallis oppidum, in Emilia.
Brixia, Brescia, urbs in Cenomanis.
Brundisium, Brindisi, urbs.
Brutii, in Calabria sunt, nisi forte Brutios vocet eam
regionem, qua hodie Abruzzi dicitur, hoc est Marsi
fos & Praetinos.
Byzantium, hodie Constantinopolis.

C

C *Adora, fluvius & vallis, Varanus, fl. Calorini.*
Cajeta, Cajeta, urbs, in Latio.
Calabria, nomen retinet.
Calce, Calci castellum, in Etruria.
Callianus vicus, Calliano, in Etruria.
Camaldulense fanum, Camaldoli, in Etruria mo-
tibus.
Cannusacum, Samarobriga, Cambrai, in Morinis.
Canertes, Canterino, urbs in Picena.
Canisani vicus, prope Viterbiam.
Campi Martiani, Campagna di Verona in Ceno-
manis.
Candia oppidum, olim Cythra in Creta.
Cania, Creta oppidum, Cidonolim.
Canibales, populi novarum regionum.
Cantabri, Biscaglia.
Canusium, Canosa, urbs in Apulia.
Capraria, Padi ostium, hodie magna vaca.

Caput

INDEX.

Capua *Osca olim Hetruscorum colonia, in Campania Felice.*

Capuana arx, *Neapoli.*

Caravagium, *Carraca olim, oppidum,*

Carbonaria, *Padi ostium, hodie le fornaci.*

Carretium, *Carretto, oppidum in Liguria.*

Cariatum, *Cariati, oppidum in Liguria.*

Carni, *in Foro Julij hodie, Carniola, regio.*

Carpos municipium, *Acerra, vel Campi Nacri.*

Carystus, *Caresto, in Grecia.*

Casaboldum, *in Brixiano agro, castellum.*

Casale, *vicius ad Padum prope Mantuam.*

Cassianum, *S. Cassano, Castellum in Gallia Transpadana.*

Cassia via, *qua Roma per eam regionem qua hodie Patrimonium vocatur in Heturiam itur, id est per Viterbum & Mediterraneam.*

Cassina, *prope Pisas, castellum in Heturia.*

Cassinum, *Casinum, Casilinum, castellum.*

Cassinus saltus, *Monte Cassino, ubi olim fuit Apollinis templum in Hirpinis.*

Castellatium, *in Liguria prope Genuam, castellum.*

Castellum Francum, *fortè olim Acedum, castellum in Euganeis.*

Castellum ovi, *Neapoli, Meager sive Meagrum antiquis.*

Castellum ubi alumen conficitur, *in Heturia Tolfanova, olim Forum Claudij.*

Catholica vicus, *ubi olim Conca civitas fuit.*

Cauda vicus, *ad Athesim, in Cenomanis.*

Centum Cellarum portus, *Civitas vechia, aliquibus Pyrgi & Castrum novum, postea vetus appellatum.*

Cepha-

I N D E X.

- Cephala, regio Africa, auro scatens, vulgò *Sofala*.
- Cephalenes insula, *Cefalonia*.
- Cere oppidum, *Ceri*, olim *Alfium*, in *Ettruria*.
- Cesena, *Flaminia* civitas.
- Cesenatium vicus, parvorum navigiorum flatio
ad mare, *Cesenatico*.
- Ceva, oppidum in *Liguria*.
- Chrysopolis, civitas *Græcie*.
- Citadella, oppidum in *Euganeis*.
- Cividale in Carnis, *Fori julii* civitas, *Cividal di*
Frioli.
- Cividale Bellunianum, *Cividal di Belluno*.
- Clastidium, *Chiesteggio*, oppidum.
- Clissa, in *Illyrico*, vel *Sclissa*, olim *Lopfica*.
- Clusa, in *Rhetis*, *Chiusa di Trento*, oppidum.
- Clusentini saltus, *Casentrino*, olim *Terra passumenà*.
- Collisaltus, *Colalto Castellum* in Carnis.
- Colocuetæ oppidum, *Calicut*, olim *Cottiaræ*.
- Colonia vicus, in *Euganeis* *Cologna*.
- Comum, *Novocomum*, urbs *Galliæ Cisalpinae*.
- Concordia oppidum, in *Forozulu* unam, & alterum
in *Gallia Cisalpina*, illud castellum, hæc urbs est.
- Corcyra, *Corfu*, urbs & insula in *Epiro*.
- Coregium, *Rhegiates* populi, oppidum.
- Cormonsa, in Carnis, oppidum in Carnis.
- Corneliana villa, *Cunejan*, *Congiensis* populi.
- Corone, *Coron*, urbs in *Epiro*.
- Corytum, *Cornuetum*, *Innuu*, hodie *Corneto*, oppidum.
- Covolum, specus est in *Vicentino* agro & pagus prope
specum.
- Crema, *Diuguntinorum* forum, urbs, in *Gallia Cis-*
alpina.
- Cremona, *Clymæna* olim, urbs in *Gallia Transpa-*
dana.

):(:

INDEX.

Crespa insula Illyrici, Crexa Plinio, alius Cressa, hodie Cherso.

Creta, Candia, insula.

Crevacorium, vicus, in Gallia Cisalpina.

Crispinum, vicus in Emilia ad Padum.

Crotone, in Calabria, hodie Cotrona, urbs.

Crucula, vicus prope Lemniacum in Cenomania.

Cuba, Atlantici maris insula.

Cubaga, ejusdem maris insula.

Cumana insula, in eodem mari.

Curcenses, Curci, urbs in Pannonia.

Cyclades insulae, Isola del Arcipelago.

Cymacium, Comacchio, oppidum, in Emilia.

Cyprus insula, Cerigo.

D

DAunii, Apulia plana.

Dertoma, Tortoma, urbs in Insubria.

Dioryctus ad Leucadiam, fretum inter Leucadiam & Acarnaniam, spatium trium stadiorum, hominum opera factum.

Dium oppidum, Dio, Barax olim.

Drinus fluvius, Drilon, Lodrino.

Divinum, prope Tergeste, oppidum.

E

ELous fluvius, idem qui Lous & Lam, hodie Vau-
insa.

Epirus, Romania, regio.

Euboea, Nigroponte, insula.

Euripi

INDEX

Euripi angustia, fretum inter Eubœam insulam & Aulidem Bœotia portum.

F

- F** Amagusta, olim Salamina, urbs Cypri.
 Faventia, Faenza, urbs Emilia.
 Feltria, Feltre, olim Fertini, urbs.
 Ferraria, urbs.
 Ferentinum, Ferentino, oppidum in Vejentibus, & alterum in Latio, & alterum in Apulia.
 Figariolum, vicus Aricoli prope Ferrariam.
 Finarium, Finale, in Liguria unum, & alterum in Emilia, oppidum utrunq.
 Fiskonis mons, Falisca colonia, Monte fiascone, oppidum.
 Flaminia, Romagna, regio.
 Florianum, in Carnis, oppidum.
 Flumen, Fluminenses in Isthria, oppidum.
 Folia, cast. & fluvius in Piceno.
 Fortunata insula, Canaria hodie.
 Forum Claudii, Tolsa nova, castellum.
 Forum Cornelii, Imola, urbs in Emilia.
 Forum Julii, Frioli, Liburnia, Carni, Patria.
 Forum Livii, Furli, urbs Emilia.
 Forum novii, Fornuovo, castellum in Gallia Cisalpina.
 Fortinus mons, Frangeta olim, oppidum.
 Frangetium oppidum, Monte fortino oppidum.

G

G Allia, Lombardia, nam de Gallia Cisalpina intelligit plerumq.

)()(2

INDEX.

Gallutiani, Galluzzo cast. prope Venafrinos campos.
 Garganus mons, Monte di S. Angelo.
 Genabum, Orleans, Aurelia, Eburacici, Mediolanum, urbs in Gallia.
 Genua, Liguria urbs.
 Gerula vicus, Giarella, Glareola.
 Getulia, Gaoge solitudo hodie.
 Gorgonum insulae, eadem quae Hesperides.
 Goritiani, in Carnis, oppidum.
 Gradilca, in Carnis, oppidum.

H

H Atria, Adria, Hetruscorum colonia, à qua Adriaticum mare, non procul à Ferrara sita.
 Hellepontus, Braccio di S. Giorgio.
 Helvetii, Suizeri.
 Hesperides insulae, puto eas esse quae Capitis Viridis appellantur, contra Arsinarium promontorium.
 Hispaniola, Atlantici maris insula, Spagnuola.
 Hostia, Ostia Tyberina, Civitas portuensis.
 Hidruntum, Otranto, urbs.

I Adertini, Zara, Iadera colonia. urbs Illyrici.
 lapides, Bembo Stiria, quamvis alii secus censent: Iapidiam enim aliqui vocarunt Carnos & Liburniam.
 Idrus lacus, prope Tridentum, Lago d' Idro.
 Illyricum, Schiavonia, regio.
 Indus, fluvius.
 India, regio.

Intimi-

INDEX.

- Intimilium**, *Albintimilium*, *Albio intemelium*, *hodie Vintimiglia*, *urbs Liguria.*
Ionium mare, *secundus Europe sinus, à Lacinio promontorio incipiens, & in Acrocerannium Epiri promontorium desinens.*
Issicum mare, *Golfo de la Iassa, vel de Lajazo.*
Inanum, *cast. prope Tridentum.*
Iustinopolitani, *Capo d' Istria, urbs in Istria.*

L

- L** **Aconia**, *Hecatopolis hodie, regio & urbs.*
Larius lacus, *Lago di Como in Gallia Cisalpina.*
Lasium, *Castellum in Gallia C. salpina.*
Lauretum, *duplex, in Piceno unum Beatae virginis dicatum, alterum prope Fossam clodiam vulgo Loreonuncupatum.*
Laus Pompeja, *Lodi, urbs in Insabria.*
Leccum, *Leucum, Lecco, olim Lupia, oppidum.*
Lemniacum, *Lineacum, vulgò Lignago, oppidum.*
Leonicenorum municipium, *Lunigo, oppidum.*
Leponcii, *Levantina, Germanicè Livimertal.*
Leucadia insula, *S. Maura.*
Libra facta, *Hetruria oppidum, prope Pisas.*
Liburni, *Croatia Bembo.*
Licates vel Lycati populi circa Licum incolentes, *Germanicè Lechgouner.*
Ligusticum mare, *Mar di Genova.*
Limen, *Limine fluvius, olim Romatus.*
Liventia, *Liquentia fluvius, vulgò Livenza.*
Longaretum, *Longare, oppidum.*
Lous, vel La us fluvius, *Elous, hodie Vajusa, in Grecia.*
Luca, *Hetruria urbs.*

INDEX.

Gallutiani, Galluzzo cast. prope Venafrinos campos.

Garganus mons, Monte di S. Angelo.

Genabum, Orleans, Aurelia, Eburacici, Mediolanum, urbs in Gallia.

Genua, Liguria urbs.

Gerula vicus, Giareila, Glareola.

Gerulia, Gaug solitudo hodie.

Gorgonum insula, eadem qua Hesperides.

Goritiani, in Carnis, oppidum.

Gradilca, in Carnis, oppidum.

H

H Atria, Adria, Hetruscorum colonia, à qua Adriaticum mare, non procul à Ferrara sita.

Hellespontus, Braccio di S. Giorgio.

Helvetii, Sueri.

Hesperides insula, puto eas esse que Capitis Viridis appellantur, contra Arsinarium promontorium.

Hispaniola, Atlantici maris insula, Spagnuola.

Hostia, Ostia Tyberina, Civitas portuensis.

Hidrunum, Otranto, urbs.

I Adertini, Zara, Iadera colonia, urbs Illyrici.

Iapides, Bembo Stiria, quamvis alii secus censeant: Iapidiam enim aliqui vocarunt Carnos & Liburniam.

Idrus lacus, prope Tridentum, Lago d' Idro.

Illyricum, Schiavonia, regio.

Indus, fluvius.

India, regio.

Intimi-

INDEX.

- Intimilium**, *Albintimilium*, *Albio intemelium*, hodie *Vintimiglia*, urbs *Liguria*.
Ionium mare, secundus *Europe* sinus, à *Lacinio promontorio* incipiens, & in *Acrocerannium Epiri promontorium* desinens.
Isticum mare, *Golfo de la Iassa*, vel de *Lajazo*.
Iuanum, cast. prope *Tridentum*.
Iustinopolitani, *Capo d' Istria*, urbs in *Istria*.

L

- L** *Aconia*, *Hecatopolis* hodie, regio & urbs.
Larius lacus, *Lago di Como* in *Gallia Cisalpina*.
Lasium, *Castellum* in *Gallia Cisalpina*.
Lauretum, duplex, in *Piceno* unum *Beate virginis* dicatum, alterum prope *Fossam clodiam* vulgò *Lo-reonuncupatum*.
Laus Pompeja, *Lodi*, urbs in *Insubria*.
Leccum, *Leucum*, *Lecco*, olim *Lupia*, oppidum.
Lemniacum, *Lineacum*, vulgò *Lignago*, oppidum.
Leonicenorum municipium, *Lunigo*, oppidum.
Leponcii, *Levantina*, Germanicè *Livinertal*.
Leucadia insula, *S. Maura*.
Libra facta, *Hetruria* oppidum, prope *Pisas*.
Liburni, *Croatia Bembo*.
Licates vel Lycati populi circa *Licum* incolentes, Germanicè *Lechgouner*.
Ligusticum mare, *Mar di Genova*.
Limen, *Limine fluvius*, olim *Romatus*.
Liventia, *Liquentia fluvius*, vulgò *Livenza*.
Longaretum, *Longare*, oppidum.
Lous, vel *La us fluvius*, *Elois*, hodie *Vajusa*, in *Grecia*.
Luca, *Hetruria* urbs.

INDEX.

Luceria, in *Apulia*, *Nocera urbs*.
 Lugium, *Lucus*, *Lugo* in *Emilia*, oppidum.
 Luna, in *Apuanis* ubi nunc *Seretianum*, urbs.
 Lupi, & *Lupia*, *Apulia* oppidum.
 Lycii, in *Creta*, *Latro*, oppidum.

M

Macedonia, *Albania*.
 Maclovium, *S. Malo* in *Gallia*.
 Magnesia, hodie *Sipilo*.
 Majorbium, *Mazorbo*, urbs in portu *Veneto*.
 Malca, *C. Malio*.
 Maratta, cast. in *Emilia*.
 Mare rubrum, & *Erytrenm*, *Sinus Arabicus*.
 Martinianum, cast. in *Carnis*.
 Martinianus pagus, *S. Martino* in *Veronensi* agro.
 Mauritania, hodie *Barbarie* pars, *Maroci* & *Fesse* re-
 gna continet.
 Mediolanum, *Milano*, urbs in *Subria* metropolis.
 Medoacus fluvius, *Brenta*. & apud veteres *Bren-
 tesia*.
 Megares, sive *Megara* insula, *Acathe* olim, nunc
 vulgo *Megra*.
 Melacum, cast. in *Bergomensi* agro.
 Meldula, castellum in *Emilia*.
 Melos insula, *Byblus*, *Zephiria*, hodie *Milo*.
 Menapii, *Gheldenses*.
 Messico, *Temistana* regionis in nova *Hispania* me-
 tropolis.
 Mestre, *Mensura* oppidum in *Venetia* regione.
 Menstrum, idem.
 Metaurenses, *Ducato di Urbino*.

Metho-

INDEX.

- Methone**, *Medon*, in *Peloponneso*, urbs.
Mintius fluvius.
Mirandula oppidū, *Miranda*, urbs in *Gallia Cispadana*.
Mitylene, oppidum in *Lesbo insula*, *Motelino*.
Mœotis palus, *Mar de le Zabache*.
Moerna, *Meduna fluvius* & mons.
Mogambice, *Mozambiq*, in *Africa*.
Molopolitani, urbs *Apulie*.
Moluçæ insulæ, *aromatum*, contra *Sinarum regionem* in *mari Indico*.
Monopolis, urbs *Apulie*.
Mons altus, in *Insabria castellum*.
Mons falconis, *Veruca*, oppidum in *Carnis*.
Mons felicianus, oppidum in *Cenomanis*.
Monfilice, *Monfilicius*, *Acelum*, *Acedum*, oppidum, in *Euganeis*.
Montanianum, in *Euganeis*, oppidum.
Montestus, *Monte fior*, oppidum in *Piceno*.
Montopolis, in *Hetruria*, oppidum.
Morini, *Belgicæ Gallie populi*, hodie *Flandri*.
Morosticum, *Morostica*, oppidum in *Euganeis*.
Motra, *Meta*, castellum in *Gallia Cisalpina*.
Mugia, in *Istria* oppidum, *Muglia*.
Murianum, *Muriano insula* in *portu Veneto*.

N

- N** **Aupaetus**, *Lepanto* urbs.
Nauplia, *Napoli di Romania*, *Naup'li navalis*, urbs in *Epira*.
Naxus, & *Naxus insula*, *Nasso* & *civitas Nisira*.
Neapolis, olim *Pharthenope*, *Italicè Napoli*.
Nicolai fanum, *Venetiæ*.

MF 4

INDEX

Nicosia, *Cypri urbs.*
 Nola, *idem nomen retinet in Latio.*
 Nomium, *cast. prope Tridentum.*
 Norici, *Noricus ager, inter Danubium & Arbesim, hodie Tyrol comitatus, & si Norici non nihil latet pateat, complectitur enim etiam Norimbergam.*
 Norimberga, *Segodunum, urbs in Norico.*
 Nova arx, *Neapoli, Castelnovum.*
 Novale oppidum *in Euganeis.*
 Novaria, *Novara, urbs in Gallia Cispina.*
 Novium, *Novi, castellum in Emilia.*

Q

Qlcinium, *Dalcigno, oppidum in Istris.*
 Ollius fluvius, *Oglia.*
 Olyssipone, *Lisbona, urbs in Lusitania.*
 Opiniacus vicus, *Oppiano in Cenomanis.*
 Oricella, *Ortolo olim Aurelius, oppidum.*
 Ornia, *castellum.*
 Osiopus mons, *in Carnia, Rosaze.*

P

PAdus fluvius, *Po.*
 Pagenfes, *Page, oppidum in Istris.*
 Palicia, *in Gallia Lugdunensi, la Palissa.*
 Pandinum, *castellum in Cenomanis.*
 Pantana vallis, *valle Pollicente in Cenomanis.*
 Paphos, *Papho in Cypro.*
 Parma, *civitas & fluvius in Gallia togata.*
 Paros, *Paro, insula & civitas.*
 Paula, *Pola, in Lucania prope Diana vallem, urbs.*

Pelo-

INDEX.

- Peloponnesus, *Morea regio.*
- Petilianum oppidum, *Pitigliano, oppidum in Het-*
truria.
- Petra, *castellum prope Tridentum,*
- Petra plana, *castellum.*
- Petra sancta, *olim Herculis templum in Hettruria.*
- Phanaticus sinus, *Golfo di Quarner.*
- Pharos, *insula Illyrici Liefena.*
- Philistinæ fossiones, *Fossa filistina,*
- Picenum, *Marca d' Ancona.*
- Pinnæ Marinianæ, *S. Marino, urbs in Piceno,*
- Pirenei, *montes Hispaniam à Gallia dividentes.*
- Pisa, & Pisa *Hetruria urbs, una ex primis duodecim*
coloniis.
- Pisanus vicus, *Vico Pisano in Hettruria.*
- Pisaurum, *Pesaro, urbs in Piceno.*
- Pischeria, *Cenomanoorum oppidum,*
- Pisinum, *in Isthis, oppidum.*
- Placentia, *Piacenza, urbs.*
- Plavis fluvius, *Anassus, vulgò Piava.*
- Polefelia vicus, *Polifella prope Ferrariam,*
- Poliza, *Dalmatie oppidum,*
- Pons sacci, *in Hettruria, Vigisoli pons.*
- Pons stagni, *castellum in Hettruria.*
- Popula, *Pola Lucanie oppidum.*
- Populonia, *Porto Baratto, urbs Hettruria,*
- Poppium, *oppidum in Hettruria.*
- Portus Gruarius, *olim Portus Romantius,*
- Portus longus, *in Sphagia insula.*
- Portus Naonis, *Pordonon, in Carnis.*
- Postoia, *Carnum oppidum.*
- Pratum, *Hetrurie oppidum, prope Florentiam,*
- Premium, *castellum in Carnis.*
- Prevesa fluvius, *Arachus in Epiro.*

I N D E X.

Prodonus insula, *Prote*, prima insula, *Prodeno*.
 Pulinianum, *Pulignano*, *Polynianum*, oppidum.
 Purlilia, villa de la Purla in *Cenomanis*.
 Puteoli, *Pozzuolo*, urbs, in *Campania Felice*.
 Pylon, *Zonichia* hodie.

Q

Q^Ualianum, castellum.
 Querium, *Quer regio*, supra *Taurisum* in *Alpia*
bis prope Castellum novum.
 Quiloa, *Africa regio*.

R

R^Apallus portus, *Rapallo*, *stern*, vallis & castrum.
 Raspum, oppidum in *Istria*.
 Ravenna, olim *Naevna* & *Pentapolis*.
 Reggium, duplex in *Italia*, unum in *Aemilia via*
Reggium Lepidi, de quo *Benibus*, alterum *Reggium*
in Calabria.
 Revoluta oppidum, *Ripa alta*, *Revolta*.
 Rhenes insula, nunc *Fermentia*.
 Rheti, *Alpine gentes*, hodie *Italice Grigioni*, *Germanice Binter*.
 Rhytmna, *Crete* oppidum, *Aretima*, nunc *Retimo*.
 Rodigium, *Rovigo*, urbs.
 Rotomagum, olim *Aulerci*, nunc *Roan*.
 Roveretum oppidum, *Rovereto*, *in Italia*.
 Roxolani, *Rutheni*, reges *Rutheni*, nunc *Roxolano-*
rum regem, *Moscoviam* *Rutheni* *docet*.
 Russium, *Castellum Russi* in *Aemilia*.

Saba

INDEX.

S

- S** Abatinus lacus, *Lago di Bracciano.*
 Sacilium oppidum, *in Foro Julii.*
 Salassi, *Val d' Augusta, Cavase. Ongstaler, in qua Augusta praetoria civitas.*
 Salernum, *Salerno, à Silero fluvio, urbs.*
 Samothracia insula, & civitas, *Samus, hodie Dardania.*
 S. Joannis mons, *oppidum in Hettruria.*
 Sason insula, *Sason in mari Jonio prope Epirum.*
 Savinianum, *Savignano, oppidum in Aemilia.*
 Savon, *Savona, Sabata, urbs in Liguria.*
 Saxolum, *oppidum in Aemilia.*
 Scala, *castellum in Cenomanis.*
 Scardona, *Illyrici urbs.*
 Scotra, *Scutari, urbs Illyrici.*
 Scyros insula, *Sciro.*
 Sebinus lacus, *Lago d' Iseo.*
 Segusiani, *Susa, urbs in Taurinis.*
 Senogallia, *Sinigaglia, urbs in Piceno.*
 Serezanula, *Serzanello, oppidum Hettruriae.*
 Sergianum, *Seretianum, Serezana urbs Hettruria.*
 Sermene, *vicus prope Figariolum, Sermite Senni- num.*
 Serravallium, *oppidum in Venetia regione.*
 Setia fluvius, *Sechia, olim Gabelus.*
 Severinates, *S. Severino castellum.*
 Silis amnis, *prope Taurisum.*
 Sipontum, *Sipus olim, in Apulia.*
 Sollianum, *castellum in Hettruria.*
 Soncinium, *castellum in Gallia Cisalpina.*

Sona

I N D E X

Sontius fluvius, *Lisongo.*

Spalathra, *in Illyrico Spalato, olim Epetium.*

Sphagia insula, *contra Moshonem, Sapientia bo-*
die.

Spoletum, *Vilumbrorum sibi Umbrorum metro-*
polis.

Stellata, *vicius ad Padum.*

Strata, *pagus prope Patavium, Stra.*

Strigonia, *Rannonia urbs.*

Suavium, *Seave, castellum.*

Suessla, *Sessa, urbs in Campania Felice.*

T

T Aprobana insula, *Samotracia vel Sumatra.*

Tarentum, *Taranto, urbs.*

Tarus fluvius, *Taro.*

Taurisum, *Treviggi, urbs.*

Tela, *oppidum in Apulia.*

Temutana regio, *in Nova Hispania.*

Tenedos, *Tenedo insula Aegei maris.*

Terarequa, *Indici maris insula.*

Tetracina, *Anxur, urbs Latii.*

Tergeste, *Tergestum colonia, Trieste, urbs in Istria.*

Telinus, *regio in Alpibus prope Feltriam a Tessina flu-*
vio.

Theanum, *Theana, urbs Apulia.*

Thessalonica, *Salonica, urbs.*

Thessalonicus, *fructus Thessalonicae, sive de Salo-*
nichi.

Tibur, *Tivoli, urbs in Latia.*

Ticinum civitas, *Pavia vulgo, Ticinum, Ti-*
sino.

INDEX.

- Tifernates, Circa di Castello, Tifernum.**
Tilbaventus amnis, Talamento.
Tisana, urbs in Isthis.
Tolfanuoua, Forum Claudii, castellum.
Torcelium, Veneti portus insula.
**Tornesium, Toron, hodie Rampa. oppidum Ily-
 rici.**
Tossinianum, Tausinianum, oppidum.
**Tranum, Trinum olim, vulgo Trani, urbs Apa-
 lia.**
**Tremezenum, olim Timici, Barbari Telenesi vo-
 cant.**
Trespontes, cast. in Carnis.
Tretium, castellum in Insubria.
Trevisa, castellum in Isthis.
**Trevium, Mutasce olim vel Trebula Umbrorum op-
 pidum.**
Tridentum, Trento, urbs.
**Triturita, Labrone statio, Ligurnum Livorno, urbs
 Hetrurie.**
**Triumpilinorum vallis, Ger. Triplener, Italicè Val-
 tropia.**
Tuneta, Tunisi, urbs Africa.
Tuscanella, Tuscanienses, vel Tussanana.

V

- V Alaca, Apulie oppidum.**
Valegium, oppidum in Gallia Cisalpina.
Vallis stagni, in Hetruria.
**Varivicus, Vicus Varronis vel Valerti, vulgo Vico-
 varo.**

Vati-

INDEX.

Vaticanum, *Roma S. Pietro.*

Vatrenum, *Padi ostium, Primaro, Spineticum olim.*

Vdertium, *Opitertium, Opitergiū, Epitertius, vulgo Uderzo, Carnorum oppidum.*

Vegius insula, *Veglia, in Illyrico mari.*

Velitræ, *Belstri, urbs.*

Veneris portus, *Porto Venere, urbs Liguria.*

Venusia, *Venosa urbs Apulia.*

Venzonium, *oppidum.*

Verona *urbs in Cenomanis.*

Vesuvius, *Monte di Somma.*

Vestini, *Veste sanum, vulgo Biestri, urbs Apulia.*

Via regia, *Hetruria oppidum, Via reggio ad mare situm prope Lucam.*

Vicetia, *Vicenza, urbs in Venetia regione.*

Vicus aggeris, *prope Patavium, urbs in Euganeis.*

Vicus qui abest Ferrara V. M. P. ad quem naves quæ à vadis Venetis veniunt appellantur, *Francolinum vocatur.*

Vigevenum, *Vigevano, oppidum.*

Villafranca, *non eam quæ in Liguria est & portus Herculis vocatur intelligit, sed Keronensis agrî cast.*

Vipaum, *castellum.*

Vipultianum, *in Carnis, castellum.*

Viterbium, *olim Hetruria regia, vel Volturnia, Veturonia, & Veinza, urbs.*

Vmbria, *ducato di Spoleto,*

Volana, *Padi ostium, Olana sive Alane.*

Urbium, & Urbinates, *cognomento Metaurense a Metauro fluvio, urbs.*

Vtinum

INDEX.

Utinon, Adente in Foro Julii, urbs.

Z

Z *Acyntus insula, Zante.*

Zides, Arabia oppidum ad Rubrum mare situm.

FINIS.

RICHARDUS DESTRESI-
us, Lectori.

*Si claras Venetum te res terraq; mariq;
Scire juvat, Bembum, candide lector, habes.
Si Latii te delectant sermonis amœna
Delicia, Bembum, candide lector, habes.
Si cariem cedro metuente poemata digna
Sectaris, Bembum, candide lector, habes.
Annales tibi, vel sit epistola docta paranda:
Non alius Bembo dux imitandus erit.
Facundos genuit tellus Oenotria multos:
Vix alium palmam Bembus habere sinat.
Aeterna nobis igitur sit laude colendus,
Plura sed à grata posteritate feret.*

INDEX INDEX RERVM ME- MORABILIVM IN VENETA

Historia P. Bembi Con-
tentarum.

<p>Lbertus Pi-
us Carpo
rū prin-
ceps ho-
mo vaser
& callidus 290</p> <p>Alexander Burgia Valen-
tinus Pontifex Maxi-
mus creatur 38</p> <p>Alexander Pont. Maxim.
& Alphonsus Neapo-
litanorū Rex fœdus una
percutiunt 48</p> <p>Alexandri Pontificis Ma-
ximi barbara crudeli-
tas in Ursine gētis Prin-
cipes in gratiam Cesa-
ris sui filij 243</p> <p>Alexander Pontifex ma-
ximus veneno, quod A-
driano Cardinali para-
verat extinguitur 244</p> <p>Alexandri Pontificis ma-
ximi in corradenda pe-
cunia calliditas 206</p> <p>Alexium triquetra insula
205</p> <p>Alphonsus Ferrariensium
dux Romam proficisci-</p> | <p>tur & quare 515</p> <p>Aloisius sive Ludovicus
regno Gallie inaugura-
tur, Legatiq; Veneti ad
eum ire iussi gratulatū
Reipubl. nomine 155</p> <p>Aloisius sive Ludovicus
Gallie Rex Mediolanē
armis sibi vindicare
parat, adjunctis sibi Ve-
netis 156</p> <p>Alphonsus rex Neapolita-
nus fuga sibi Consule
rebus suis plane diffi-
dens 55</p> <p>Ambitio locum in omnib.
Rebus publicis semper
occupavit 36</p> <p>Angelus Classis Veneta
præfectus ob rem infe-
liciter cum Ferrarien-
sibus gestam probris in-
cessitur 392</p> <p>Anna Candala Aquitana
Uladislao Pannonia
regi nupti traditur</p> <p>Antonius Grimannus clas-
sis præfectus re infelici-
ter cum Turcis gesta d
);()-()-(</p> |
|---|---|

Senatu accersitur, ex-
illioq; damnatur 177
Antonius Maria Seve-
rinus Imperatoris fi-
lius, equestri pugna
Georgium Sonnem-
bergium adoritum, infe-
lici Marte congressus 8
Antonius Maria Seve-
rinus patrem pericli-
tantem confertissima
hostium acie liberat 9
Armeny Venetiâs se con-
ferentes Comiter & li-
beraliter excipiuntur
134
Augustini Barbadici
Venetiârum ducis mors
209

B

Bajafetes Turcarum rex
Caroli Gallorum regis
vires & Potentiam re-
formidat 59
Bajafetis novæ impressio-
nes in Rempublicam
Christianam deflagrât
188.189
Bellum navale cum Ba-
jasetis classe 172.173
Bellum navale non longe
à Genuâ Commissum
437

Bellum Venetia à Legato
regis Gallie indicitur
300
Bentivoli cum Gallis Bo-
nomia, fugato Juliano
praesidio recipiuntur
458
Bentivoli relicta Bononiâ
sefe July interpretibus
dedunt 512
Borgomates Gallos ejcunt
502
Bombiza virtutem ma-
gno usui civibus suis
fuisse 487
Brixiani Ludovico Gal-
liæ regi deduntur. 325
Brixia iterum à Gallis
capta ac miserrimè di-
repta 505
Brixia Gallis eripitur de-
dentibus sefe civibus
506

C

Cesaris Borgiæ audax fa-
cinus 202
Cesaris Borgiæ prodito-
rius animus 236
Cesar Borgiæ Alexan-
dri Pontificis filius re-
pudiato sacro magi-
stratu armis urbes Ita-
licas infestat 181
Cajota-

INDEX.

- Ajetana* seditio ac clades 85
- Cardinales* novem *Julio de Concilio* indicendo verba faciunt 463
- Caroli filius* tres annos natus moritur 97
- Caroli octavi regis Gallia* ad senatum *Veneturum* Legatio 41
- Caroli regis Gallia* immatura mors 135
- Carolus Astam fugasinem* faciens ingreditur 78
- Carolo* insidie à *Venetis Maximiliano & Alexandro* struuntur 60.61
- Carolus* in *Galliam* reditum parat 63
- Carolus* novam expeditionem in *Galliam* parat 122
- Carolus* regnum *Neapolitanum* ingreditur 58
- Carolus* suis ad mille interfectis & aliquot nobilibus desideratis elabitur, ac celeritate sibi consult 84.75
- Carolus rex Gallie* invito accrescente *Alexandro* *Romam* ingreditur 54
- Catharina Cypri regina* civis *Veneta* 20
- Catharina Cornelia Cypri regis* uxorem à *ate* de *vena* moritur 419
- Certamen singulare à *Julio Pontifice* prohibitum 77
- Columbus ligur* novi orbis investigator 211
- Contarenius vir* ad bellam gerendam natus moritur 105.106
- Cornelij* adhortatio ad *Sororem Cypri reginam* ut *Venetias* se conferat 22
- Cremona Venetis* deditur 165
- Cypri regina Venetias* secundo vento appulit 25
- D
- Decemviro*rum lex ne suffragia aperte inirentur 26
- Discipline* due in studiis literarum *Regibus Imperatoribus* quae præter alias expetenda 586
- Dolor nullus* qui non diuturnitate emolliatur 552
- Dominicus Maurocennus,*
):():():(2

I N D E X

vir sapiens & etate
proclinata bellum in-
ferre dissuadet Maxi-
miliano 275

E

Elisabetha Urbini Domi-
na foemina innocentis-
sima 551

Epirotarum Equitum
stratagema 372

Epirotarum equitum sti-
pendia Reipubl. facien-
tium industria singula-
ris 365

Episcopi à Galli Romana
Ecclesia alieni 463

F

Fabricius Columna egre-
gie virtutis vir 445

Factiones miserrime Flo-
rentie gliscunt 53

Faventini in fidem Veneti
Senatus recipiuntur
95

Federicus Imperator va-
ria ditionis Veneta loca
perlustrat 27

Federicus mortuo Ferdi-
nando regno Neapoli-
tano inauguratur 107

Ferdinandus varia for-
tuna jactatus, tandem
Neapoli potitur 86

Ferrarienses à Julio
publ. copiis affliguntur
431

Ferrariensibus magna cla-
des à Venetis infertur
388

Feretria gens peruetua
565

Florentinorum Legatio ad
Senatum Venetum 49

Fœdus à Julio Ferdinando,
Venetiis & Britanniæ re-
ge percutitur 511

Fœdus inter federatos &
capitales Caroli octavi
hostes sancitur 61. 258

Fœdus percutitur inter
Maximilianum Im-
peratorem & Ludovi-
cum regem apud Ca-
meracum 290

Franciscus Gōzaga Man-
tue Princeps Cata-
phractis militibus à Se-
natu præficitur 26

Franciscus Matuanorum
princeps carcere libe-
ratur copiisq; Reipubl.
Veneta præficitur 421

Franciscus Mantuanorum
Dux à Maximiliano
ducibus stipendio do-
natur 360

Fojus

INDEX.

- Fojus* heros Gallicus praestantissimus 502
- Fojus Gallorum Dux* impiger moritur 509
- Fortunata Insula* 129.213
- Frumentaria Lex.* 28
- Fulmen Julij Pontificis in Venetos* 307
- G
- Gallicanavis homines* septem agrestes vultu prodigioso navicula vectos capit 288
- Gallici morbi origo* 110
- Galli fusi fugatisq; ac captis Venetorum copiis* victoria prae ter spem potiuntur 316
- Gallorum copia in tres acies instructa cum hostibus dimicatura* 70
- Gallorum cum Venetis anceps & cruenta pugna* 73
- Gallorum indoles* 79
- Gemmis ac margaritis fortunata insula à Lusitanis & Hispanis inventa, abundans* 218
- Genuenses reluctante Julio Pontifice Gallis parere coguntur* 426
- Georgius Petreplane princeps Tridentinis supplicias fert* 15
- Georgius Sonnenbergius juvenis acer & fortis turma equitum Germanorum praefectus* 7.8
- Germani ad arma capiendaprompti* 11
- Guidi Ubaldi vivax memoria* 584
- Guidus Ubaldus Franciscum Mariam sororis filium adoptat* 606
- Guidi Ubaldi ducis Urbini mors* 532
- H
- Helvetij stipendia Reip. facere gestiunt* 494
- Helvetiorum Legati duodecim ad urbem veniunt, ut cum Julio Ferdinando, & Patribus, Bellum Gallis inferrent* 507
- Hercules Ferrariensis dux, bellum Pisanum Senatus nomine, Florentinorumq; consensu sedat ac dirimit* 159
- Hermolaus Barbarus Patriarcha Aquilejensis creatur* 31
- Hieronymus Rhearius*):():():(3

INDEX.

- Fori livij, & Fori Corneli* dominus à suis civibus trucidatur 19
Hispani Gallis & Germanis callidiores 397
Hispanorum strages in Padiripa 497
 I
Illuvies maxima 44
Induciae sex mensium inter Carolum & Hispaniae reges 128
Infans biceps Patavij natus 19. 449
Innocentius Pontifex Maximus controversas inter Sigismundum & Venetos ortas dirimere nititur 17
Innocentius Pontifex Maximus moritur 38
Joannes Bentivolus Bononiensis princeps Venetias invisit à Senatu liberaliter acceptus 16
Julij Pontificis vasfrum ingenium 404
Julij Secundi Pontificis Maximus mors 522
Julius Alphonsum Ferrariensium ducē gravissimo prosequitur odio 428
Julius fulmen vibrat in Gallos Alphonfi propugnatores 446
Julius Gallorum opes & potentiam reformidans Helvetiorum aliquot millia conscribenda curat 415
Julius Hispanis duobus & Gallis totidem qui Concilium Pisanum coegerant Cardinalatum abrogat 492
Julius homo martius & turbulentus Bononienses ni Romano pareant pōtifici devovet 463
Julius Ludovicum Gallorum regem pari quo Alphonsum prosequitur odio 428
Julius non pro Pontifice sed carnifice omni crudelitate praedito à plebe Veneta habetur 341
Julius Pontifex bellator inclytus Mirandulam expugnat 450
Julius secundus Pontifex Maximus creatur 246
Julius Venetos interdicto abro-

INDEX

abrogato in fidem recipit 399
Iupiter Feretrinus unde dictus 565

L

Lauredanus Venetiarum princeps creatur 222
Lauredani ducis Venetiarum oratio ad plebem 228
Laurentij Ceretini & Vitelly singularis industria in muniendo vico Catholica 474
Laurentius Medices Florentinus moritur 38
Laurentius Princeps Ceretinus Reipubl. stipendio obstringitur 417
Leges dura à Senatu Veneto feruntur 472
Lex à Decemviris contra ambitum, qui tunc temporis vigeat, perlatà 401
Lex Decemviralis de Sacerdotiis abrogatur 403
Lex Decemviralis in fisci debitores 483. 484
Lucas Pisanus virtute & Consilio præstans 10

Ludovicus bona ditionis suæ Mediolanensium parte à Triultio spoliatus salutis fugâ consulere parat 164

Ludovicus Mediolanensium dux Pisas tueri conatur variis adornatis insidiis 115

Ludovicus Mediolanensium dux homo turbulentissimus 141

Ludovicus Sfortia ejus Gallis à Mediolanensibus recipitur 182

Ludovicus Sfortia capitur inque Galliam transmittitur 184

M

Marcelli Concio de obsidendo Tridento 55

Marc. Bolani ad Florentinum Senatum Oratio de non recipiendis infidem Pisanis 90. 91

Magistratus novus ad novalia procuranda legitur 490

Matthæi Prioli luculenta sententia 331

*Maximilianus Imperator à Senatu Veneto, Ludovico & Ale-
):():(4*

I N D E X

<p><i>xandro in Italiam ac-</i>
 <i>cerfitur</i> 116</p> <p><i>Maximilianus Imper.</i>
 <i>relictis infecto negotio</i>
 <i>Pifis subirator domum</i>
 <i>repetit</i> 119</p> <p><i>Maximilianus Imper.</i>
 <i>Patavium obsidet</i> 372</p> <p><i>Maximilianus Imper.</i>
 <i>litteras hortatorias sa-</i>
 <i>gittis alligatas ad Pa-</i>
 <i>tavinos transmittit</i>
 373</p> <p><i>Maximiliani milites Hi-</i>
 <i>spani ad Patavinos de-</i>
 <i>ficiunt</i> 372</p> <p><i>Methonem capiunt Tur-</i>
 <i>ca</i> 191</p> <p><i>Molini ad Senatum ora-</i>
 <i>tio</i> 346</p> <p><i>Monopolitanorum op-</i>
 <i>pidum ab Antonio</i>
 <i>classis Venetae praefecto</i>
 <i>oppugnatur</i> 88</p> <p style="text-align: center;">N</p> <p><i>Nauticus mos</i> 131</p> <p><i>Nicolaus Cappellus pira-</i>
 <i>tas insequitur</i> 48</p> <p><i>Nicolao Ursino omnium</i>
 <i>Reipubl. copiarum</i>
 <i>Praefectura decernitur</i>
 123</p> <p><i>Novaria à Venetis obsi-</i>
 <i>detur</i> 79</p> | <p><i>Novus Orbis auspiciis E-</i>
 <i>manuelis Lusitaniæ re-</i>
 <i>gis inventus</i> 211.212</p> <p style="text-align: center;">O</p> <p><i>Obsides à Gallis & Vene-</i>
 <i>tis redduntur utringq;</i>
 397</p> <p><i>Odaxij funebris oratio</i>
 560</p> <p><i>Oratio Antony Minij ad</i>
 <i>plebem Venetam</i> 226</p> <p style="text-align: center;">P</p> <p><i>Pacis conditiones inter</i>
 <i>Carolus Octavum &</i>
 <i>Ludovicum Mediola-</i>
 <i>nenfium ducem</i> 81</p> <p><i>Palitiae Galli in Monsili-</i>
 <i>cana expugnatione e-</i>
 <i>gregia opera</i> 424</p> <p><i>Patavina obsidio solvitur</i>
 375</p> <p><i>Patavinum bellum</i> 369</p> <p><i>Paulus Licestenus Ma-</i>
 <i>ximilianum Venetis</i>
 <i>conciliat</i> 389</p> <p><i>Pax à Bajasethe cum Ve-</i>
 <i>netis & Uladislao Pã-</i>
 <i>noniæ rege sancitur</i> 244</p> <p><i>Petra castellum loco alto</i>
 <i>& edito situm, Venetiis</i>
 <i>multum negotii facessit</i>
 14</p> <p><i>Petrus Balbus Legatus</i>
 <i>Alexandrinus crea-</i>
 tur</p> |
|---|---|

INDEX

<p><i>tur</i> 492</p> <p><i>Petrus Medices Floren-</i>
<i>tinus exulat, eiusq; do-</i>
<i>mus diripitur</i> 53</p> <p><i>Petrus Soderinus Me-</i>
<i>dicibus infensus à Reip.</i>
<i>administratione ipsis</i>
<i>in urbem receptis amo-</i>
<i>vetur</i> 517</p> <p><i>Philippis Argentonius ad</i>
<i>Senatum Venetum à</i>
<i>Carolo mittitur</i> 97</p> <p><i>Pisani sese, Florentinis, à</i>
<i>quibus defecerunt de-</i>
<i>dere gestiunt</i> 91</p> <p><i>Pisanum bellum vario</i>
<i> Marte gestum</i> 111</p> <p><i>Pontifices Maximi in re-</i>
<i>gnum Neapolitanum</i>
<i>jus habent</i> 96</p> <p><i>Prosper Columna stipen-</i>
<i>dium luculentum à</i>
<i>Senatu Veneto obla-</i>
<i>tum recusat</i> 358</p> <p><i>Puer biceps quatuor hu-</i>
<i>meris & manibus Ve-</i>
<i>netiis nascitur</i> 449</p> <p><i>Pugna navalis</i> 131. 132</p> <p><i>Pylon astu Pisaurus in-</i>
<i>greditur</i> 197</p> <p><i>Pylon iterum expugna</i>
<i>turca</i> 207</p> <p style="text-align: center;">Q</p> <p><i>Quandraginta virale ju-</i></p> | <p><i>dicium duplex</i> 33</p> <p><i>Potestas utriusq; quous-</i>
<i>que se extendat ibid.</i></p> <p style="text-align: center;">R</p> <p><i>Ravennensis clades</i> 509</p> <p><i>Regina Dacia Româ do-</i>
<i>mmum rediens Venetias</i>
<i>& ipsa se confert</i> 19</p> <p><i>Regis Roxolanorum lega-</i>
<i>tio ad Senatum Vene-</i>
<i>tum</i> 26</p> <p><i>Rhetici bellifinis</i> 18</p> <p style="text-align: center;">S</p> <p><i>Saxolum in Mutinensi</i>
<i>agro situm à Reipubl.</i>
<i>& Julij coptis expugna-</i>
<i>tur</i> 448</p> <p><i>Seduni Cardinalis mala</i>
<i>mens & malus in Rem-</i>
<i>publ. animus</i> 514</p> <p><i>Sinus Ambracius qualis</i>
200</p> <p><i>Suffragiorum ferendorû</i>
<i>ratio</i> 34</p> <p><i>Sumptuaria Leges à Ve-</i>
<i>netis rescinduntur & re-</i>
<i>vocantur</i> 18</p> <p style="text-align: center;">T</p> <p><i>Tarentini Veneto Senatui</i>
<i>se dedere volunt</i> 108</p> <p><i>Tarentini morbo Gallico</i>
<i>corripiuntur</i> 110</p> <p><i>Taurisani in officio conti-</i>
<i>nentur</i> 333</p> <p style="text-align: center;">):():():(5</p> |
|---|---|

Cresc. & oppido Can-
dina 285

Terramotus ingens Kof-
tiss

*Timor Cœlium plerumq;
non recipit* 16

*Tremezeni regis Legatio
ad Senatum Venetum*

25
Tristannus Saornianus. ho-

mo uaseret impius Ca-
rolum regem veneno

tollere suadet	126
Triturrita arx	118

*Trinities à Mediolanen-
sibus magnâ hominum*

gratulatione regis no-
mine theopidam reci-

164

Kanisa Dalmatines
Irish 499

Regni, omnia faciunt
sua. In similia,

Wietz (1944) Germ. 100

insidiae
Veneris elades a Ferrari-

enfibus illata 390
Venetorum fuga 16

*Veri ignorantio Vitiatorum
fons & origo* 586

Verone miri tormentis
Venetorum quatuor-

tur 436
Virtuti nulla vis inferri

potest 340
Uladislaus Pannoni rex

Bajafetem bellolaceffi
223

*Uladislaus Pannonierex
Ludovici Gallorum re*

giu. & Maximiliani
affidatis adhortationi-

De ad bellum Reipubl.
Senatum inferendū

426

E I N S

PETRI BEMBI RE- RUM VENETARUM HI- STORIÆ LIB. PRIMI

Epitome.

Belli Rhetici causa, initium & progressus. Rovereti ex-
pugnatio. Georgii Sonnembergii cum Antonio Maria
Severinate singulare certamen. Germanorum Rovere-
to discessus. Eorundem cum Veneris pugna, & Roberti
Severinatis interitus. Eiusdem belli finis, & pacis leges.
Sumptuariæ leges Venetiis. & item ad viarum angustias æ
ponces spectantes latæ. Ioannis Bentivoli, atque Daciæ regi-
næ Venetias adventus. Hieronymi Rhearii & Galeotti Man-
fredi interitus. Cyprium regnum in provinciam redigitur, &
Regina se ad urbem confert. Vestigal navibus imponitur.
Magistratus in Africam Tremiezeni regis postulatu à Sena-
tu mittuntur. Lex de suffragiis, & alia de Græcis equicibus
lata. Roxolanorum regis ad Senatum legatio. Induciæ Sena-
tus opera inter Federicum Cæsarem & Matthiam Pannoniæ
regem dictæ. Cæsaris in Italiam adventus. Lex pro infanti-
bus vulgo quæstis, & pleræq; aliæ leges latæ. Paros insula à
Venetis contra Turcas defenditur. Georgii Cernochii cum
Antonii Erici filia connubium. Lex in fures domesticos la-
ta, Guidimariæ Rubei obitus. Scloporum descriptio, et
tundemq; usus à Senatu in imperium suum introductus.
Ingens in Italia frigus. Hermolaus Barbarus patriarchatum
Aquileiensem adipiscitur, & quæ inde sint sequuta, ac ejus-
dem obitus. Venetus magistratus Bizantio pellicur. Cives
qui pro patria mortem oppetierunt ornantur. Quadraginta
virale iudicium tertium additum. Suffragiorum ferendo-
rum ratio. Quorundam malorum civium ambitus reprimi-
tur. Laurentii Medices & Innocentii Pont. obitus, atque A-
lexandri Borgiæ creatio. Inter Pont. Mediolanensium du-
cem & Venetos fœdus. Giemis Sultani apud Pont. captivi-
tas. Leonoræ, Herculis Atestini conjugis cum duabus filiis
duas Venetias adventus.

A

HISTORIÆ VENETÆ

LIBER PRIMUS.

*V*rbis Venetæ res annorum quatuor & quadraginta scribere aggredior, non iudicio, aut quòd ita mihi libuerit, sed quodam quasi fato, vel certè casu. Nam cum Andrea Naugerio, cui hæc publicè cura tradita fuerat, in legatione Gallica vita functo, Decemviri à me collegii decreto petiissent, ut, quando is morsens sua scripta comburi iussit, ipse ea in re atq; munere patriæ, meâ opem requirenti ne deessem: pudore verecundiâq; recusandi ad variam atq; multiplicem, quodque verè possum dicere, multò maximè operosam scriptionem me contuli annos natus sexaginta, ut, nisi Reip. extaret postulatio, meritò me homines reprehendant id ætatis ausum tantum onus sustinere: bella enim plurima propeq; continentia atq; maxima cum ab Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ populis & regibus, tum à Turcarum imperatorib. excitata, vel terra vel mari gesta, sunt scribenda, quorum quodq; iustum potius historie volumen atq; separatim posse conficere, quàm uno omnia comprehendi atque contineri, nemo non dixerit. Multa præterea domi vel senatus consulta, vel leges, vel novi magistratus, multi hospitio reges liberaliter accepti, multi honores diis immortalibus habiti, multa prodigiorum domi forisq; prædictiones, tempestatum ac syderum mira vicissitudines, huius temporis memoriâ exemplis innumerabilibus referferunt, quæ colligere & mandare literis, nec amantis otium animi est, nec minima industrie. Sed nihil est profectò tam arduum, quin id patriæ charitas exuperet, apud eos viros præsertim, qui præclarè in urbe geniti, atq; optima in repub. educati, suæ civitatis temperationem institutaq; adamaverunt. Ita qui rebus tot atq; tantis complectendis

non

LIBER PRIMUS.

3

Unquam sponte curam & cogitationem adhibuisseni mihi enim post Romanos labores bonae tandem valetudini, quā penitus amiseram, restituto, paternam in villa fundi Patavini majorem anni partem requiescenti, satis erat pascere levioribus tractandis artibus animum voluntate meorum civium perspectā facile addūcor, ut nihil mihi refugiendum putem, dum eorum studiis satisfaciam. Ab illorum igitur commentariorum fine, quos Marcus Antonius conscripsit, exorsus, quo ab fine Decemviris placuit, ut initium scribendi facerem, continuato rerum filo, historiam ad hoc dies, si vita suppetet, perducam; tot enim, quot supra dixi, anni inter illius scripta atq; hoc tempus intercesserunt.

Ac eo sanē tempore quo in statu esset, quam habere faciem res publica, satis est ab illo demonstratum: quae bello Ferrariensi confecto, foederibusq; initis, plus biennii soluta oneribus civitate, & pacato imperio est usa. Idem autem post haec & publica quietis, & Sabellici librorum finis fuit: pacemq; illam & tranquillitatem reipub. bellum statim Rheticum excepit: neq; ei profuit, quod suo se in otii capto jam portu magna perseverantia continuisset. Ejus belli levissima de causa initium hoc fuit.

Rheticum
bellum
iusque canis
sz.

Erat nonnullarum cum Rhetorum & Noricorum, tum earum terre Germaniae gentium, quae sunt his finitima, Dux atq; princeps Sigismundus Federici Romanorum Imperatoris frater, homo non malus, sed qui facile malis hominibus crederet. Ei cum senatu Veneto jam inde à majoribus orta necessitudo intercedebat: itaq; vetusta consuetudine homines mercatura dedit omnibus ex reipublica municipiorum vicinitatibus ejus ad oppida liberè commeabant, mercatumq; in primis celebrem apud Beurenenses quotannis fieri solitum, statim petebant. Id cum anno post urbem condidit

Ann. 1066.
a Venetiis
conditū.

nam millesimo sexagesimosexto fecissent, Sigismundus
jussu ipso in mercatu, ad quem fide publica venerant,
comprehensi suis cum rebus, custodieque sunt traditi.
Et jam antea Sigismundi opera nostros homines, qui
argentifodinas in Alpibus exercebant, fugatos, condu-
ctis jure gentium secturis & cuniculis deturbaverant:
eosq; cuniculos, quod essent ipsorum vicis & munici-
piis vicini, ut atque armis parvo negotio possidebant.
Ejus rei causam querentibus, dictitabant Sigismundus
clientelas, quæ in imperio Veneto essent in Benaci lacus
ripa, suis & finibus expelli: de qua tamen controversia
jactari pridem capta per interpretes ab utrisq; amicis
disceptabatur. Itaq; cum eos qui ex Reipublica munici-
piis ad ipsorum mercatum vere initio venerant, in vin-
cula conjecissent, omnibus ex eorum oppidis atq; agris,
tum ex Lepontiis & Helvetiis coacto jam milite apud
Tridentum Germani hominum numero ad decem mil-
lia, id enim agere constituerant, Gaudenzio Amasiano
duce in Veronensium fines impetum faciunt. Germa-
nos autem illos diximus, quando nunc quidem omnes
ea ab Alpibus nationes, compluresq; alie, uno nomine
Germani appellantur. Flumen est Athesis, ex Arbona
monte profluens, quod duobus auctum fluminibus Tri-
dentum fertur, Alpesq; reliquas dirimens; vallem ple-
runq; angustam efficit Veronam usq; , quam etiam in-
tersecat: ejus fluminis levam ingressi ripam Germani,
ac quindecim millibus passuum confectis oppidi Rove-
reti in Alpium angustis laxiore paulo atq; apertiore
loco positi, suburbanis & edificiis direptis, pugna etiam
cum presidariis militibus commissâ, defenso munici-
pio ad predam & populationem sese convertunt: eaq;
facta, in vicinos oppido pagos tumultuose militem re-
cipiunt.

Germani.

Athesis Au-
stria.

Hæc

LIBER PRIMUS.

Hac re nunciata Senatus decrevit, ut & veterani milites, qui in Carnis & Taurisanis, quiq; in Gallia hyemaverant, omnes illico Veronam convenirent, & delectu statim habito novi milites conscriberentur: Venet. appo- ratus bell creatisq; ad id confestim legatis Petro Diedo Verona praefecto, Hieronymo Marcello, dat negotium, ut ex usu reipublicae bellum administrarent. Julium etiam Caesarem, qui regnum in Camertibus obtinebat, copiarum reipublicae imperatorem, accersitum ex Umbria eodem contendere magnis itineribus jubet. Interea Germani ad oppugnationem Rovereti, iis quae bello essent usui celerrime comparatis, & castris ad oppidum positis, tormentorum vi, quibus maxime abundat eae natio, muros quatere atque dejicere institunt. Id cum plures dies labore non intermisso fecissent, ac magnam murorum partem aperuissent, neque Venetus imperator, qui jam eò venerat, propter Germanorum magnum numerum repellere hostem posset, saepe oppugnare omni missilium telorum genere scalisq; ad murum positis adorti, saepe cum clade repulsi, postremo oppidum capiunt. Eis in oppugnationibus unum eorum reli genus maxime oppidanos terruit, de quo propter novitatem praetereundum non videtur. Pilas ferreas non magnopere cohaerentes picis atq; bituminis plenas, igne incluso tormentis muralibus impellebant: ea pila muro impacta infrangebantur, ac plures in partes dispergebantur, quibus ex singulis ignis proficiebat acri cum flamma, sic, ut quaeque earum pars quantumvis parva hominem corripere: pice autem illa retinebantur, ne excuti, neve rejici possent: ita fiebat, ut neque in muro consistendi, neq; quae opus essent administrandi, neq; se defendendi militibus facultas daretur. Quod ubi semel atq; iterum est animadversum, celer-

Horat. Col. Germanorum.

bras centonesq; quos habere poterant, aquis immergebant, eosq; pinnis & fenestris, ex quibus propugnarent, interponebant, iis neque pax adherescere, neq; ignis vocere propter hinc morem poterat. Ita se tandem, compluribus suorum ante absumptis, prae munire ac tueri didicerunt. Sed capto oppido, ut diximus, Nicolaus Priolus praetor & milites, qui ad defendendum municipium per Alpium crepidanes missi hostem circumfusus & sedentem fefellerant, suaq; virtute ac fortitudine eorum impetum ad eam diem sustinuerant, in arcem se recipiunt.

Veneti, qui omnino in se longe majus, quam initia crediderant, excitatum bellum viderent, neque in Camerte, quantum oportebat, industria virtutisq; agnoscerent, à Roberto Severinate petunt, ut imperium totius belli unà cum Camerte administrandi magna opinione civitatis sibi delatum lato animo accipiat, & quae celerius fieri potest, suis cum militibus, & liberis, clavis bello adolescentibus, via se det, atq; in Reticum Alpesq; contendat. Robertus, qui posteaquam Innocentius Pontifex maximus eum missum fecit, in agrum Patavinum se contulerat, atque ibi apud oppidum Citadellam, quod ei unà cum urbanis edibus, cumque amenissimo ac per amplo apud Veronam fundo & villa in Ferrariensis belli exitu Senatus dono dedit, sine stipendio complures menses commoratus, egre se suosq; milites aluerat, illam ipsam sibi occasionem suae vel amplificandae, vel omnino retinendae dignitatis dari votis omnibus cupiebat, itaque accepto peropportune imperio, ad bellum proficiscitur. Eo cum venit, modò in spe, modò in metu Veneti saepe fuerunt: saepe Marte ambiguo levib. praeliis est certatum: ponte etià navib. imposito, ut & copia transmitti, & comitatus ex altera flumine

Robertus Se-
verinate
belli dux,

fluminis regione supportari facile possent, utramq; ripam conjunxit.

Eodem quoq; tempore Germanorum militum centuria aliquot in Vicetinos & Feltrinos saltus, atque in Carnorum fines repente immisse, plus terroris quam periculi intulerunt, propterea quod Hieronymus Sarnianus, summo in Foro-Julien-sibus natus loco, cujus proavus Federicus ob singulare atq; praeclarum in rempublicam studium, & civitate ab ea, & jure comitiorum donatus fuerat, cum suis clientibus, & agrestium manu, quam celeriter coegerat, atq; armaverat, superatis Alpium, quae adiri non consueverant, jugis, illos omnia vastantes ac depopulantes à tergo aggressus ita fregit atq; concidit, ut nonnulli timore incitati è montium, in quibus erant, cacuminibus rupibusq; fugientes se praecipitaverint, qua de re gratia illi à Senatu acta, militesq; tercentum attributi, quos Hieronymus Iacobo fratri habendos permisit, cum ipse pacata ac civili se vite, quam militari, mallet tradere.

Sed dum reliqua sic, ut dixi, agerentur, Rovereti arce muralibus tormentis propè diruta, Praetor, quiq; cum eo erant milites, deditionem faciunt. Et jam summa aetas praeterierat, cum veteris exempli res utrunq; exercitum spectaculo haud magnopere cruento tenuit.

Erat Germanorum numero juvenis acer & fortis Georgius Sonnenbergius, claro loco natus, qui turma equitum praerat: ad hunc cum esset allatum, Antonium Mariam Severinatem, imperatoris filium, inter suos jactavisse, si ex hostium copia egregius vir quispiam equestri pugna congregi velit, se cum illo decertaturum, proq; sua parte ostensurum quantum belli gloria Itali Germanos antecellant: mittit ad Venetos tubicinem,

Germanorum irruptione & clade.

Rovereti expugnatio.

Georgii Sonnenbergii Germani monomachia cum Antonio Maria Severinato Italico.

qui Antonio denunciaret, se paratum esse certaminis fortunam experiri. Remissus ad Georgium tubicen refert, expectari cupide illud ab Antonio: itaque die dicta clausum in campum, atque ad id comparatum, equo inter bina castra spatio diversa ex parte uterq; armatus atq; adornatus sese intulit: & parva interjecta mora, citatis equis concurrunt. Antonius hastam in Germani pectus infringit: thorax egrè haste impetum sustinet: tum verò equus Antonii jam incitator, neque sat habilis contineri, in trabales campi munitiones ita impedit, ut iis perfractis atq; disiectis, ipso humi prolapso Antonius se ejiceret. Itaq; pedes ex equite factus ubi hostem in equo jam conversum districto in se gladio venientem videt, post tignum trabibus repagulisq; sustinendis solo fixum sese continet: ita Germanum assultantem, atque ictus de superiore loco adigentem, districto item gladio repellebat, quaq; ipsum poterat, appetebat: nam equum lege prius dicta ferire Antonius non poterat. Sed dum crebris ictibus acriter uterque rem gerit, neque quantum vult proficit, propterea quòd galea, thorace, ceterisq; ferreis indumentis totum penè corpus protegebatur: Antonius iracundia plenus, quòd iniquam subire dimicationem cogeretur, seque ipse tacite incendens, hosti cupidius ferienti impetu facto gladium aufert: ille ab ephippiis ferrea, quã gerebat, abrepta clava pro gladio utitur. Tum verò clara ad Germanum voce: Quid tu autem, inquit Antonius, me cogis unum cum duobus depugnare, quorũ alteri lex, alteri aliena arma sunt presidio? si vir es, a quo Marte manum consere. Ita Germanus existimationem hominum veritus, & magno praterea animo, equos ipse desilit: comprehensiq; statim inter sese, atque arte diu luctati, ambo concidunt. Erant utrisq;

magna

LIBER PRIMUS.

9

magna & procera cornora, & vires corporibus pares. Germano tamen cadenti paulum superincubuit Antoninus: sed ejus dextrum brachium à sinistro Germani humero, atque adeo armorum corporisq; pondere sic premebatur, ut eouti non posset: tum Germanus impedito atq; implicito Antonio, ipse manu dextra liber, abrepta sica, quæ femori Antonii erat alligata, nates ei convulnerat: ea tantum corporis parte sua illum tegumenta non munitant. Vulnere Antonius accepto, cum omnino nullam defendendi sese viam sibi reliquam, & facultatem videret, sicq; aciem Germanus, ita altero atq; tertio adegisset, vince, inquit, quando ita voluit fortuna, casu enim, non virtute vincis, gloriam certaminis hosti dedit: quem quidem victor magno apud se honore plures dies ad exercitum habuit curatoq; vulnere, donis etiam additis ad patrem remisit.

Germanus
duelli vi-
tor.

Post hac paucis interjectis diebus cum Germani insolentius atq; laxius vagarentur, Venetiq; eos adoriri ex insidiis statuisent, re ab hostib. per exploratores cognita, ipsi in hostium insidias inciderunt: ita excepti à pluribus pauciores, conglobati virtute atq; armis se tuebantur, fortiterq; præliabantur: ex quibus Robertus modo voce imperatoris curam, modo manu militis operam præstabat: verum crescente hostium multitudine circumseptus jamjamq; tenebatur, cū Antonius filius id conspicatus (non enim longè aberat) in confertissimam hostium aciem se injecit, fortissimeq; pugnas, aciemq; submovens, patri se recipiendi facultatem præbuit: ipse in hostium potestatem venit, reliqui fugati, paucis captis atq; interfectis, se in castra receperunt.

Filius in pa-
trem pie-
tas.

Neque multo post Camers in febriculam incidit, co-

A §

Germano-
rum disces-
sus.

que Veronam delato, rerum & totius belli administratio in Robertum incubuit. Germani autem cum inopia commeatus adducti, qui segniter subministrabatur, tum stipendiis fide non servatâ, indignabundi palam ad seditionem incitabantur: cujus rei periculum eorum præfecti veriti, inducias ab imperatore Veneto petierunt. Sæpius re jactatâ, non impetratis induciis, nocte intempesta Rovereti arcem incendunt, & prima luce conclamatis vasis omni cum exercitu abeunt. Mirum id Venetis videri, nequæ satis credere hostem abeundi consilio discessisse: itaque timere insidias, quas etiam essent experti: sed ubi illos longius profectos ab exploratoribus cognoverunt, Rovereti oppidum recipiunt.

Lucæ Pisani
consilium
de Germanis
laxatissimum
est.

Interim Robertus certior factus omnes hostium copias domum discessisse: auxerat enim eam rem atque affinxerat multa rumor: sibi autem miles ex Ravennati & Piceno & Umbria per eos dies accersitus animum addiderat: statuit ulterius progredi, Tridentumque ipsum si res processerit, obsidere, ut qui ultro ac sine causa bellum Venetis intulissent, scirent atque cognoscerent, bellum gerere in eorum finibus & posse Venetos, & audere. Eo consilio cum Legatis communicato, Lucas Pisanus ætati jam gravior: quem Senatus Petro Diedo summisserat, atque illum ad præfecturam Veronensem reverti jusserat, existimare sese inquit, è repub. non esse tantam rem eo tempore aggredi. Primum, quod credibile non esset Germanum exercitum, quem ipsi florentissimum paulo antè vidissent, ita jam in ultimas Germaniæ terre latebras se abdidiisse, ut non modo revocari atque restitui, sed etiam ad augeri paucis diebus non possit in tam promptis ad arma capiendâ populis, tantoque in periculo municipium ad gentes Italas continendas opportunissimum amittendi. Deinde, quod sit uni rei-

reipubl. ad hostem repellendum copiarum satis fuit: quanquam quis eum repulit? sua ipse sponte se recepit. Sed sit omnino repulsus, ad inferendum tamen bellum, atq; in hostiū fines irrumpendū, obsidionesq; ducendas, id ipsum nō suspecturum, praesertim cū existimandū sit omnem Germaniam, ne tantum dedecus admittatur, eō conventuram, viresq; suas in cōmunem utilitatē explicaturam. Postremo, quod si offensum in aliquo sit, non esset receptui locus circumuētis ab hoste undiq; mediis in Alpium jugis: tum itinerū angustias esse per-
 timescendas, quas evadere vix pacati possent. Prestare autem reipub. bellum quoquo modo confecisse, dū onerib. extraordinariis finis imponatur, quā spē melioris victoria ipsam periclitari, civesq; confictari tributorū conferendorum quotidie causa, Defessam civitatē bello Ferrariensi. ocium inglorium laborib. paulō etiā honestioribus, certoq; cum fructu preponere, nedum ambiguis & periculosis praeferat. Hac mea quidem, inquit, est sententia, qui fortasse vel meo vitio, vel etiā senectutis, omnia timeo: vos consulite, &, quod optimum factu est, id sequamur.

Tum Marcellus facto à collega silentio, in hunc est modum loquutus: Nihil sibi dubitationis dari, si ea ita essent, quemadmodum Pisanus dixisset, quin sit ab invadendis hostium finib. Tridentiq; oppugnatione abstinendum. quae enim ejus regionis pars, quod municipiū tanti esset, ut cū ejusmodi conflatione belli, totiusq; Germania irritatione, consensuq; comparetur? Verū habere se rem suo quidē judicio longē secus. Nam neq; Germanorum copias sua se sponte dissipavisse: sed cū rei frumentaria inopia coactas, tum stipendio non persoluto egentes, desperantesq; domum quenque suam revertisse: neq; qui collectam jam manum, pro

Marcelli de
 oppugnan-
 do Triden-
 to rationes

spereq; agentem comiteatu supportando alere, stipendiisq; representandis retinere, ne diffugeret, non potuerit, eum novo conficiendo exercitus stipem alimentaq; subministraturum: multò enim facilius contineri stantia, quàm lapsa prostrataq; sublevare. Neq; verò esse verendum, conventuram contra Venetos Germaniam, quos amicos semper habuerit, ut Sigismundi rebus auxilio sit, qui nullo reliquorum principum consilio, nulla ipse laceffitus injuria, bellum reipub intulerit: præsertim cum Federicus Imperator ejus frater, neq; pecunia, neq; milite, neq; ullâ eum re omnino juverit, præseque potius tulerit, id se nunquam bellum probavisse. Qui à suis negligatur, eum ab alienis exterisq; hominibus auxilia Impetraturum credere, cujus tandem esset timoris? Quòd si dicatur, non jam quidem Sigismundi, aut alicujus privatim causa Germanos principes ad arma capienda conspiraturos, sed planè sua, ne Tridento capto Venetis aditus pateat ad sese: respondere posse, complura esse in Alpib. reipub. oppida, diversis acquisita adjectaq; imperio tempestatibus, quibus ex oppidis Germanie populi adeantur: ab his ipsis non longinquam locis Feltriam, Belunium, quamq; in Carnis Cividalem appellant: complura præterea itineraviciis & castellis munita, cum hoc in Alpium ad orientem solem tractu, tum verò etiam in Brixianorum finibus ad Moernam atq; Licates: in Bergomatium Sebini laicus fauces, vallemq; universam Triumpiliorum, quiq; ad Lepontios, Lariumq; lacum saltus, atq; angustia pertinent. Neq; tamen ullo tempore Germanos principes conspiravisse eis ab oppidis atque finibus repellendi Venetos causa: neq; nunc, si Tridentum capiatur, conspiraturas: falsuros potius atq; affirmaturas, jure id, meritoq; Sigismundo accidisse, qui

amica

amica civitati bellum temerè intulerit. Nam quod ad viarum angustias attinet, quantulum esset iter Tridentum usq; id tamen ipsum patefieri antè oportere, quaq; sint castella Germanorum ipsa in via, ea esse capienda, ne quid hostile post tergum relinquatur. Extremum autem quod fuerit in collegæ rationibus defessam civitatem belli oneribus malle quiescere: ad id respicere ipsos non oportere. Tridento enim capto, non eam modò pecuniam, quam hanc in belli partem, paucorumq; dierum moram erogari oportuerit, sed illam etiam quæ toto in bello per tot menses esset insumpta, cumulatè sarcitum iri, vel magno potius cum fœnore, magnisq; utilitatibus repensum & restitutum: vindictatum præterea injurias ab iniquo acceptas hoste: auctum imperii fines: auctum etiam gloriam, nomenq; reipub. clarius factum. quæ quidem omnia nisi tantè esse, quanti aestimanda jure sunt majores nostri duxissent, nunquam ipsos tot labores atq; tantos perlaturus: nunquam ullum bellum suscepturos fuisse, ut suam & reipub. gloriam unà cum imperii finibus protenderent. Postremò occasionis esse rem, ut Tridentum capiatur, vel militibus suâ celeritate atq; virtute in oppidum non præmunitum irrupentibus vel quòd repentino nostri exercitus adventu oppidani perterriti, ne diripiantur, deditionem faciant. Itaq; ad eos casus eventusq; tentandos, in iis quas haberent ipsi copiis satis virium atq; præsidii fore. Id si rectè cesserit, ipsum illum suum collegam in primis imperatorem summis laudibus laturum, qui ejus rei consilium inierit: sine oppidum tuebitur, vastatis finibus, incensis ejus regionis castellis vicisq;, incusso magno terrore hostibus, exercitum ultorem reduci oportere. Id autem proclivius omnis hominum venia posse tum fieri, quàm si jam

nunc inulti domum redeant. Porro non horis omnibus rei benè gerenda facultatem exercitibus dari, quare cum datur, ab iis qui præsent, ea esse magnopere utendum, ne lapsa temerè atque præterita recordatione pœnitentiâq; diu atque incassum torqueantur.

Petra castellum.

Hac habita oratione à Marcello, Pisanus in collegæ sententiam se traduci factus est: itaq; ambo imperatori permiserunt, uti ac eo, quem admodum sibi agendum videretur, ita statueret. Ille dimissis legatis, ad rem explicandam maturandamq; se dedit. Sed quod erat in ipsa leva fluminis ripa, quâ Tridentum, quâq; Roveretum est, inter utrunq; oppidum, ter mille ab Rovereto passus, castellum Petra loco alto atq; edito, viæ immipens sic, ut Petrensibus invitis eâ commeari tutum non posset, Petram in potestatem suam redigere, & itinervis & commeatus causa, & quod ita Marcellus censuerat, ne quid inimicum post se relinquerent, primum omnium decrevit, lis constitutis rebus propterea quod à Rovereto venientibus ob præcipitem montis & crepidinum declivitatem aditus ad Petram omnino nullus erat, ab altera ejus montis parte, qua adiri facile poterat, castellum oppugnare instituit. Transmisso itaque Athesim per eum pontem, quem initio fecerat, exercitu, atq; adverso flumine sesqui hora itinere confecto, ad Callianum vicum, quod ultra Petram est passus circiter mille, ponte altero navibus imposito iterum Athesim exercitum raducit, atq; in planitie sexcentorū ferinè passuum, qua à montis radicibus ad flumen pertinet, consedit, præmissis equitibus levis armatura, qui præcurreret, atq; an manus aliqua hostium cogere-tur, cognoscerent sibiq; renunciarent. Equites spretis imperiis præda spe vagari, & populationem facere cœperunt.

perunt. Interim cum Tridentini pontem esse factum cognovissent, non Petrensibus modo, sed sibi etiam suisque rebus veriti, soluto exercitu, oppido non communito, imparati ab rebus omnibus a Georgio Petraplana principe, quod est castellum ultra Tridentum, impetrant, uti cum iis, qui eo se receperant, militibus, coacta celeriter agrestium et montanorum hominum manu, ire obviam properet, hostemque, si potest, moretur, dum a Sigismundo auxilia conveniant. Ille collectis, quos ei casus obtulit, militibus, et tum suorum, tum eorum qui Besinum vicum in summis Alpium Calliano imminentium culminibus incolebant, rapti agmine ad mille hominum numero, magno cum tympanorum et cornuum strepitu eo de monte se demittere incipit: atque, ut se jugum implicabat, agmenque partim se ostendebat, partim latebat, magna ad speciem esse copiae iis equitibus, qui praedatum ierant, videbatur: magne succedere, et priores consequi existimabantur: itaque, cum propius, maioremque cum strepitu descenderet, illi in fugam vertuntur, atque in alios incurrentes, eos in fugam vertunt: jamque permixti passim equites peditesque tumultuose revertebantur. Id cum fieret adessentque Germani, fuga magis hostium, quam sua virtute incitati manus Venetae, quas ea planitie pars exceperat, retrocedere, ac fugere contendunt, atque in aciem imperatoris, qui acceptis de suorum fuga nunciis eo properabat, implicantur: tum imperator, quantum temporis exiguitas patiebatur, suos perterritos sedemque fugientes increpitare atque convertere, hostem sustinere ac reprimere, adnixus, fortiterque diu pugans, ingenti cade utrinque facta, urgentibus Germanis cum suorum globo in flumen dejicitur, ibique perit: reliqua multitudo magis magisque perterrita pontem fuga

pete-

Germanorum cum
Venetis pugna.

Roberti Severi
natis interitus ac
Venetorum clades.

petere contendit. Id conspiciatus Andreas Barginus præfectus militum, sperans, si pons rescindatur, fore ut milites equitesq; ablatâ fluminis transeundi facultate continerentur, seq; in hostes necessario converterent, accurrens solutis retinaculis pontem propulit: quæ res in contrarium, atq; ipse existimaverat, vertit. propterea quod timor consilium plerumq; non recipit, qui enim semel fuga se mandaverant, eâ spe, ut si flumen transire possent, in tuto sese crederent futuros, ubi pontem sublatum viderunt, pleriq; omnes se in flumen precipitaverunt, & armis equisq; depressi atq; impliciti perierunt: pauci ripam tenere potuerunt, quod flumine maximo, rapido, & vorticoso impediabantur: ut essent omnes, qui ab hostibus pugnantes interfecti sunt, quiq; vi fluminis rapiente interierunt, circiter mille. Unus Guidus Maria Rubeus cum suæ equitum turma pugnae initio per medios hostium cuneos viam sibi armis & virtute cûm fecisset, atq; in campum evasisset, Germanos exultantes in se convertit: quibus cum dimicans, quid in bello animus constantiaq; possent, palàm fecit: eorum enim partem cecidit, reliquos disiecit, fugavit: atq; ita clariorem sibi victoriam ex hostibus victoribus, quod rarò fieri assolet, comparavit. Reliqui centuriones, equitumq; præfecti, ceteriq; quib; fuga se abstinerant, per montium invia, superatis jugis, nonnulli naviculis excepti ad Roveretum redierunt, ex quibus fuit Rubeus, qui se atq; suos magno labore noctu flumen trajecit. Interfecti ex Germanis permulti, non incruentam suis eam Venetorum cladem fecerunt.

Veneti compluris diebus reintegrandis copiis consumperunt: neq; interea Germani iis in locis quicquam moverunt, quando clade non multo leviori acceptâ
quàm

Guidus Maria Rubeus
fortiter dimicans.

quam illata, exercitu & ipsis reparando opus fuit. In Vicetinis tamen & Feltrinis Alpium jugis, atque in Bonaci lacus regione, ea manu quam conficere per occasiones poterant, utrique saepe congressi, cede facta, castellisq; aliquot vel captis vel incensis, sese invicem inferendis cladibus intentos paratosque tenuerunt. Arcum autem municipium, quod quidem abest tria milliapassuum à Benaci littore, magnis & obsessum ante & expugnatum viribus, cum propterea, quod ei bello causam dederat, in ista de finibus altercatione cum vicinis sibi in ora lacus populis, Sigismundoq; ad arma capienda incitato, tum quod ejus oppidi principes Veneti hostes nominis existimabantur, senatus incendendum & diruendum censuit.

Arcum municipium.

Burgius interea prodicionis apud Decem viros accusatus, quod pontem ad Callianum, ut exercitum in fraudem conjiceret, dolo malo propulisset, atq; in vincula conjectus, Marci Beatiiani senatus scribae, qui ei bello cum legatis interfuerat, testimonio absolutus est, ordinibusq; redditus.

Andreas Burgius prodicionis accusatus, & absolutus.

Miserat ante eos dies ad Sigismundum Innocentius Romam Paridem Episcopum Auximi, qui cum hortaretur, uti bello finem imponeret: non esse tempus, imminente regno Italiae & Romanis rebus Turea, ut duo potentissimi ad illum repellendum populi levissimis de causis armis inter se decertarent, odiumq; mutuis conterrerentur: ipso arbitro suarum cum Senatu Veneto discordiarum, si vellet, uteretur: se ei pro rerum equitate non defuturum. Is apud illum Legatus dies aliquot tractandis pacis conditionibus fuit. Venetias deinde cum mandatis est profectus: quibus à Senatu non probatis, re infecta Romam rediit de mense Septembri, cum ante Idus Sextiles Severinas imperator inter-

Pontificis legatus de pace concilianda missus ad Sigismundum.

B

Fœderis
conditiones
& pacis le-
ges.

iisset. Egerat illud idem etiā cum Senatu Veneto Pon-
tiffex per suum apud ipsos internuncium Nicolaum
Francum Episcopum Taurisanorum, qui civitatem
& hortari & monere non destiterat: sed nihilo minus
irritus omnis eius conatus fuit, quoad fessus belli dis-
pendio Sigismundus (alere enim exercitum non pote-
rat) missis sepe inter eos legatis fœdus cum Venetis per-
cussit Idibus Novembris. Fœderis conditiones fuerunt
ut bello ablata, quæ antiquitus eorum, qui amisissent
fuerint, restituerentur: & negotiatoribus Venetis dam-
na illata sarcirentur: quæ superessent inter eos res, qui-
bus de rebus non convenerat, de iis Innocentiū judici-
um esset. Is finis bello Rhetico fuit. Milites deinde in
hyberna sunt deducti, dimissusq; ob remp. segniter ge-
stam Iulius Camers, Roberti verò duo liberi, Caspar
atq; Antonius, in reip. militiā conscripti, sexcentis e-
quitibus præficiuntur: centurionesq; aliquot, qui e-
gregiam operam navaverant, donis militaribus aucti:
quorum uni etiā dos filia numerata auri ternæ libræ.
Erantq; iam Sebastianus Baduarius, Bernardus Bē-
bus pater meus legati ad Innocentiū profecti cū aliis
de causis, tum ut apud illū de castellis Nomio & Juano
captis à Veneto exercitu, de quibus erat lis, disceptarēt.

Leges sum-
ptuariæ re-
stitutz.

Alea prohi-
bita.

His ita constitutis rebus, quod exhilarata pacis no-
mine civitas iam etiā ante hoc bellum in omnem luxū
domesticum sese effuderat, insequentis anni initio leges
sumptuariæ revocantur. Itaq; cœnis pavones, phasia-
ne aves, lautioresq; epulæ, cubiculis stragula vestes ex
auro, argento, purpura interduntur: omnis ornatus
muliebris decem auri libras excedere non permittitur:
ampla delatoribus premia, servis insuper libertas de-
creta. quanquā caverunt etiam Patres in Rhetici fer-
vore belli, ne alea, néve nullo alio præter ludū latruncu-
lorum

loram cum in urbe, tum per XXV. millia passuum extra urbis finis in pecunia luderetur, exceptis nuptiarum celebratibus, & cauponis, & ea fori parte, quæ ad columnas est, atq; ipsa fori porticu: editumq; ne iis in locis lussio auri uncia partem quintam excederet. Viarum etiam urbanorum angustis prospectum est, sub-

Via ac pom-
tes restit.

Atq; inter hæc Joannes Bentivolus Bononiensis, eius oppidi princeps, visenda urbis & salutandorum patrū causa Venetias venit: atq; à Senatu liberaliter acceptus, cum plures dies ea in re atq; studio consumpsisset, donatus civitate, ac jure comitiorum, domum rediit.

Infans bi-
ceps

Quo quidem tempore infans biceps Patavii natus est, vixitq; horas aliquot. Eum nos pueri ad urbem vidimus, cum pro miraculo circumferretur. Eorum duorum capitum utrumq; suo cum collo atq; cervicibus à summo ita pectore suspendebatur, ut toti corpori esse par atq; proprium posset: utriq; ori eadē species inerat. Post eos dies regina Dacia Roma domum rediens Venetias & ipsa se contulit: acceptaq; regio apparatu, urbe inspecta, sub-urbisq; perlustratis, via se reddidit. Eo tempore Hieronymus Rhearinus, qui Sixti Pont. Max. beneficio duorum in Flaminia oppidorum, Fori Livii, & Fori Cornelii, regnum obtinebat, suo in cubiculo à suis civibus trucidatus, atque in forum de fenestra projectus, fœdum spectaculum populo præbuit, implicuitque intestinis exterisque bellis atque incendiis civitatem: quæ quidem incendia vix egreg; nobilitatis interitus, & multorum hominum consecuta cades restinxerunt. Neq; multo post Galeotus Manfredus, Faventiam item

Reginæ Da-
ciæ adven-
tus.

Hierony-
mus Rhear-
inus occi-

Galeotus
Manfredus
trucidatus.

obtinens, admissis noctu ab uxore sicarijs, suo & ipse in lectulo confossus, oppidum tumultu & seditionibus implevit. Hac senatui nunciata, eum à rei maritimæ cura non averterunt.

Venetorum
navalis ap-
paratus

Erat iam antea sanè rumor, classem ingentem à Bajafate Turcarum Rege comparatam, in mare Ægeum vela facturum, itaq; Francisco Priolo classis præfecto designato mandarunt Patres, maturaret proficisci: & quoniam existimabant Bajasetē eo maxime tempore mentem atq; animum ad Cyprum insulam adjecisse, eò quo celerius posset contendere jusserunt. Is mense Aprili conscendens, Corcyram, deinde unā cum Cosmo Pascalicolegato Methonem adnavigavit: quem subsequutus Nicolaus Capellus item legatus, auxit earum, quæ Methone erant, longarum navium numerum: quibus cum navibus præfectus (erant autem triremes vigintiquinq; minora navigia longa plus minus decem) die quinto Cyprum attigit. Eā intellectare, Turcarum classis omnis generis longarum navium, cū à Cypro non longè abesset, mare Issicum prætervecta, sine ullo usu in Hellepontum redijt.

Regina Cy-
pria.

Auxerat Cypriam Patribus curam, quòd intelligebant Ferdinandū Regem Neapolis in Federici filii sui nuptias reginā pellectā, occupande insule occasionem querere. Ea erat Catharina Venetiis oriunda e gente Corneliorum clara atq; illustri, quam Marcus Cornelius pater Jacobo Lusiniāno regi Cyprio in matrimonium collocaverat, numerata regi pecuniā dotis nomine auri ad libras mille. Eam rex brevi tempore profluvio ventris sublatus prænantē reliquit, scriptis tabulis, quibus illam regni heredem nasciturā cum schole instituerat sub Veneti Senatus tutela: quo à Senatu Corneliam, tanquā reip. filiam, publicā interpositā fide acceptam

acceptā, uxorem duxerat. Itaq, post mortē patris natus filius annū vertente natali suo diē cūm obisset, novasq, res nonnulli eo in regno principes molirētur, classe ad insulam celeriter missā cum legatis, & Cornelio patre, qui reginā asiderent, eos Senatus faciliē tumultus compressit. Tranquillitate insula restitutā, mulier vidua autoritate reip. quindecim iam annos post viri mortem pacatē regnum obtinuerat, cūm per internuncios Ritium Marinum Neapolitanum, qui regi Cyprio per familiaris fuerat, & Tristunum Cibetum Cyprium, cui erat soror, ē reginā famulis, Ferdinandus rex clam e.us, quas dixi, nuptias procurabat. Ii cūm à Rege missi in insulam descendissent, à prefecto classis capti, atque in vincula coniecti sunt, Venetiasq, transmissi: tametsi Tristanus, qui propterea quod post regis Cyprii mortē tumultu excitato Andream Cornelium reginā patrum interfecerat, exulq, factus fuerat, sui pœnas sceleris se persoluturū sciebat, Adamante, quem in annulo gestabat, per os in stomachum recepto, aqua insuper, quæ metalla dividit, epota, dum portaretur, interiit.

Tristanus se
ipsum necat
adamante.

Iis permoti rebus Decemviri (quanquā quidē non Ferdinandi modo artes, sed Turcarum quoq, insidias, inceptaq, timuerāt: neq, nihil etiā ab rege Syriæ propter vicinitatem metuebant) Georgio Cornelio reginæ fratri dant negotium, uti se ad sororem conferat, eiq, persuadeat, ut relictā regni procuratione reip. ad urbē revertatur, atq, in patriā malit, interq, suos, quod reliquum est vite, securē atque tranquillē degere, quā in remota suspectaq, insula alienigenis hominibus sese vitamq, suam credere. Cornelius parvulo navigio, ut celerius iter faceret, parte itineris cōfectā, brumalibus diebus in Cyprium transmisit, & sorori, quā ob causam

Georgii Cor
 nelii reginz
 Cypriæ fra-
 tris oratio
 Alexanima.

venisset, exposuit. Novitate rei permota, recusare il-
 la, neque sibi persuaderi velle, uti regnum opulentum
 relinqueret, mulier regio victu, regis honorib. assuetā,
 quāq. sciret, quam nullo precipuo iure, quāq. parcē
 in rep. viveretur: satis esse dicere, si se mortua, ea in su-
 la in reip. potestate redigatur. Contra Cornelius niti,
 rogareq. ne pluris terram Cypriam, quam natale solū,
 quāq. temp. faceret: casus humanarum rerum esse
 incertos: fieri momento hora posse, ut regno expellatur,
 tam potentibus regibus quasi obfessa atque praeincta,
 ejus insule dominationem affectantibus, quam pluri-
 mis etiam Cypriis principibus a femina sese regi non
 obscure indignantibus. His eam casibus & periculis
 una modo re atque consilio pulcherrimē ire obviam
 posse, suum si regnum, quoniam liberis careat, reipub.
 fidei jam nunc vivens florensq. commiserit. Dum in-
 sidiarum & suspicionum tempora non plenissima fue-
 runt, eam regno suo frui, non permisisse solum temp.
 sed etiam uti frueretur adjuvisse: idq. ipsi jucundis-
 simum accidisse. Nunc autem, cum nihil a quoquam
 tuti sit, cum omnibus a vicinis regibus, atque etiam a
 longinquis & magno sejunctis atque separatis mari
 omnes artes adhibeantur, & tanquam retia ei insule
 tendantur, quibus capi & teneri possit: Senatum ad id
 descendisse, quod unum sibi visum esset omnium im-
 pendentium malorum & periculorum remedium: quo-
 rum si reliqua ipsa nihil timeret, num illud non per-
 horresceret, quod, nisi presidio celerimē comparato
 insulam Senatus firmavisset, estate illam proxima
 Turcarum classis occupavisset, atque ipsam vel fugē
 sese dare coegisset, vel captam Byzantium duxisset &
 quod eam casus aut offensio aliqua compellere, turpi-
 ter uti faciat, patet: prestare, id incredibili reip. gra-
 tia suūq.

via suiq; facti summa cum gloria celebritateq; ante-
vertisse. Occasionem esse variam, multiplicem, subitā:
non singula hostium consilia provideri semper posse:
non semper homines in tempore adesse: intimum A-
driaci maris sinum, Cypriaque littora multum ter-
rarum, multa maria interesse. hac illi cogitanda, hac
in primis pensitanda esse. Quod si nulla necessitas ur-
geat, quid esse tandem aptius atque commodius ad e-
jus famam nominis sempiternam, quam suae illam pa-
triae regnum nobilissimum tradere, ut in annalibus re-
feratur, Venetam remp. à sua cive Cypri in sula opulē-
tissima imperio auctam, atq; condecoratam fuisse? o-
mni eam in regione nomen regum obtenturam. Si o-
prio ipsius sit, cum tot annos apud Cyprios vixerit, de-
bere eam cupere suis etiam à civibus aliquando, sua-
que in patria se saluari atque conspici: splendorem su-
um fratri, sororib. propinquis, familiae, demum ei ur-
bi, in qua nata alitaq; sit, communicare. Nullius un-
quam foeminae, neq; etiam viri, tam gratum adventū
reip. fuisse, quam ipsius futurum. Quod si Venetiae ab-
jectum aliquod oppidulum esset, locoque aspero atque
ignobili situm, esse tamen ejus pietatis, atque humani
planè animi, qua in terra nascens cælum hausserit, re-
visers eam velle, seseq; suis omnibus tanto post tempo-
re ostendere: at cum ea omnino urbs, omnes alias ur-
bes, quas sol. aspicit, propè excellere omnium hominum
consensu predicetur, atque ipsa in Italia omnium sit
ejus terrae urbium oportunissima, quidnam esse causae
posse, quamobrem à Senatu atque à repub. tanto post
tempore inv. tata, non se eò libentissimè conferat?
Quod regina sit, quod multos annos securè atque fe-
liciter regnarit, gratiam esse Senatui, à quo id acce-
perit, referendam: eam gratiam pessimè relatum iri,

Venetæ Res-
pub. à quib.
aucta & com-
decorata.

si Senatum, se vocantem, omnibusq; honorib. prosequi cupientem, despexerit. Postremo, cum ipse ei frater, sit, atq; is frater, cui multum illa semper tribuerit: si hoc non impetret, non tam eam adduci non potuisse, ut reip. satisfaceret, quàm se noluisse, omnes homines existimatu-
 ros; eoq; se nomine magnam totius civitatis invidiam subiturum, liberisq; relicturum, Itaq; flecti se sineret, & cum sibi ipsa in presentia consuleret, tum in posterum respeceret ad suos. Nihil esse laudabilius, quàm secundâ fortunâ moderatè uti, neque in summo semper gradu velle consistere, Deos etiam immortales consuevisse, quibus se diu benevolos præstiterunt, eos aliqua non jucunda re interdum probare, an se homines esse natos reminiscantur: nullas eam preces posse illis gratiores adhibere, nullam potiore victimam cedere, quam eorum voluntati atque numini sese præstare esse profiteri, Deorum autem voluntatem eam esse existimare nos oportere, quæ patriæ sit, optimeq; constituta reipub.

Hæc Cornelius cum dixisset, homo apprimè eloquens, non doctrinâ ille quidem, aut sapientiæ studiis, sed naturæ quadam vi liberali atq; munere, regina obortis jam lachrymis, ubi primum fari potuit, si tibi hoc ita frater videtur, & mihi (inquit) videtur: aut, ut videatur, meo animo imperabo: sed magis à te patriæ regnum meum acceperit, quam à me, His dictis, constitutoque quid factò opus esset, anno insequente jam inito, classis præfectus legatiq; re divinâ factâ, in Famagustæ oppidi foro, regina inspectante atque jubente, reipub. vexilla erexerunt, Cypriumq; regnum in provinciam est redactum. Regina post hæc suppelletuli regia imposita, Cornelio cum fratre naves longas cõscendit, atq; ad portus Veneti angustias æstate mediâ appulit

Cyprium regnum in provinciam redactum.

Regina Cy-
pria splendē
dē excepta à
Venetianis.

appulit: exceptaq; ab Augustino Barbadico civitatis principe, & Patribus, qui ei obviam ierant, ad Nicolai fanum, quod est in portus littore, magna omnium erdinum, atque adeo omnium hominum in cymbis impositorum prosequentiumq; letitia, ipsa vecta Bucen-
tauro navi, media inter patres, matronasq; nobilissimas civitatis, urbem est ingressa, quod ante id tempus Venetarum foeminarum contigerat nulli: letissimusq; is profecto dies civitati fuit. Asulum subinde oppidum in Taurisanis collibus ei à Decemviris dono datum, atque auri quinquaginta libra in annos singulos constituta pensionis nomine; tum muneris in praesentia decem librae.

Vestigal na-
vibus impo-
situm.

Superiore anno autem (ut ad eas res, quibus de rebus antè dicendum fuerat, revertamur) ne civitatem onerariarum navium numerus, proventusq; deficeret, Senatusconsultum factum est, quae in navibus exterarum nationum mercatura causa imponerentur, ea fisco deberi, vino Cretico excepto: pro quo tamen portorii nomine Venetis magistratibus pares amphorarum numero auri semuncias mercatores solverent, tum quicumque navem magnam onerariam fabricandam institueret, uti ei quaestores de triginta auri libris commodarent, eodem Senatusconsulto continebatur.

Post hac cum Tremezeni rex, quod est oppidum A-
phrica, non longissimè à freti angustiis contra Hispaniam situm, à Senatu per legatos petiisset, uti civem Venetum eò mitteret, qui suis in oppidis tribus jus reip. hominibus diceret, Senatus censuit, quò regia postulatiōi satisfaceret, uti magistratus crearetur, eoq; mitteretur, ad quem centesima mercium omnium, quae merces eis in oppidis venderentur, perveniret: estq; ad ea

Tremezeni
rex magistra-
tum postu-
lat à Vene-
tia.

Arx in Idri
lacus ripa
excavata.

Lex de suf-
fragiis.

Lex de Græ-
cis equitib.

Legatio ro-
gis Roxola-
norum.

Franciscus
Gonzaga.

Bellum in-
ter Matthi-
am Panno-
niæ regem
& Federi-
cum Impe-
ratorem.

opp:da omnium primus Aloisius Pizamanus missus. Eodem tempore Senatus jussu in Idri lacus ripa, loco alto atq; edito, quo in loco Anfo Brixiani agri vicus est, magni arx operis, crebraq; munitiones institutæ, ac tertio confectæ anno, omnem illam oram tutiorem, ac celebratiorem reddiderunt. Eodem quoq; anno Decemviri legem tulerunt, ne aperte suffragia inirentur: qui secus fecisset, suffragiorum jure, magistratibusq; annos duos careret. De Græcis item equitib. qui reip. militiam faciebant, lex est lata: qui eorum colonie nomine ad insulam Zacynthum ire vellent, uti iis agri publicè darentur, in primisq; Theodoro Paleologo, si eo mittere aliquem suorum vellet, propter ejus summum in remp. studium, summam fidem, singularemq; constantiam.

Regis etiam Roxolanorum legatio cum preciosarum pellium muneribus ad Senatum venit, petiitq; ut ad ipsorum littora reip. onerariæ naves longæ ad mercaturam exercendam mitterentur. Ea dēre, propter longinquitatem itineris, navigationisq; tedium atq; pericula, quod Mæotis erat palus emetiēda, nihil est impetratum. Legati, qui duo erant fratres, honorificè accepti, veste uterq; aurea, & auri libra publicè donati, Romam profecti sunt.

Insequente verò anno, de quo paulò antè dicere incepimus, Franciscus Gonzaga, qui Mantuæ regnum à majorib. traditum obtinebat, in reip. militiam conscriptus est: eiq; Senatusconsultum est missum, quo ex Senatusconsulto equitibus cataphractis trecentis, sagittariis qui equo uterentur, quadringentis, militibus ducentis & quinquaginta præset. Cum autem Matthias Pannoniæ rex, homo rei militaris scientia atq; gloria clarus, bellum Federico Imperatori duobus exercitibus intulisset, uno in Carnos, altero in Liburno-

rum

rum fines immisso: Senatus vicinitate belli adductus, per Antonium Boldum, Dominicum Bolanum legatos, illum ad Federicum, hunc ad Matthiam missos, eorum regum animos jam exulceratos lenit: itaq³ inducie inter eos dictæ. Earum induciarum tempore, solutus belli occupationib⁹, Federicus Tridentum venit, omnem illum Italia tractum, qui à lacu Benaco ad Aquileiam secundum Alpes est, si per Venetos liceat, animi causa perlustraturus. Eâ intellectâ re Senatus Hieronymum Barbarum, Dominicum Grimanium, qui postea Cardinalis fuit, Paulum Trivisanum, Hieronymum Leonem legatos ad eum misit, qui ei venienti obviam Roveretum profecti sunt, rei q³ pub. nomine illum salutatum exceperunt: ea q³ postea legatio, quoad is in Italia fuit, ei præstb⁹ omnibus in reip. locis fuit, atq³ uti pro copia locorum quamaximi ei honores haberentur, studium & diligentiam adhibuit. Federicus Benacum primum invicens, omnia q³ littora à birem circumvectus, ejus præsertim ora quæ ad meridiem vergit, aspectu atq³ fragantia, quod est pomi Medici plena, mirificè exhilaratus, tum aqua perlucidissime amcenitate oblectatus, piscationibusq³ delectatus est. Capitur eo in lacu propè medio, quaq³ altissima est aqua, piscis clarus Carpio ab incolis dictus, pedis plerumq³ longitudine: qui omnino piscis alibi non capitur: eum piscem capere atq³ cognoscere Federico voluptati fuit. Veronam deinde, tum Vicentiam, Bassianum, Taurisum, Cornelianum, Forum Julii, Aquileiam, portumq³ Naonis, qui locus in ipsius ditione est, lento itinere pervenit. E Naonis vero portu tres legatos ad Senatum misit actum gratias, quod per ejus loca tam liberaliter, tantisq³ honoribus susceptus fuisset, tamq³ benevolam in sese civitatis voluntatem cognovisset. Ab Aquileia suis in regnum concessit.

Federici Imper. in Italiam profectio.

Benacus lacus.

Carpio in lacu Benaco.

Eo-

Lex pro in-
fantibus vul-
go quæsitis.

Eodem tempore ut infantibus vulgo quæsitis, qui publicè alebantur, quorumq; magnopere numerus excreverat, largius uberiusq; esset, in Senatu lex est perlata, ut navalium urbanorum magistratus in annos singulos tritici molita sestaria, quæ appellant, ducenta, vini amphoras duodecim eorum curatoribus darent; iisq; rebus ex reip. horreis sylvæ casæ ad ignem domesticum carros ducentos eorum præfecti adderent.

Turres ful-
mine tactæ.

Terruit non multò post civitatem, quòd ad diem tertium Iduum Sextilis duæ turres omnium, quæ in urbe essent, maxime atq; altissime noctu de cælo tactæ conflagraverunt, culminibus incendio latè spectabili absumptis: una, quæ in foro est, cuius erat culmen inauratum, altera quæ est media in urbe ad Francisci. Senatus post hæc legibus aliquot promulgandis operam dedit, quæ leges ad portoria urbis conservanda pertinerent. Etiam in Mariæ clarum miraculis, unde ei nomen est, fanum exædificatum jam eo luculentiore opere, quo ipsum angustius est, ut ejus artificii elegantia et sumptus aliorum templorum magnitudinem exæquarent, extremo anni die virgines inductæ sunt. Anno insequente, quod in urbe sævire pestilentia, cœperat, trium viros sananda civitate Senatus creavit: isq; postea magistratus nunquam est creare desitus.

Lex de per-
sonis con-
servandis.

Paros insula
à Venetis
defensa.

Eo anno cum increbuisse rumor, Bajasetis regis classem non multarum navium in Aegæum provehi, ut Nicolaum Sumaripam è Paro insula, quam obtinebat, expelleret, eaq; potiretur: Nicolaus Capellus legatus cum triremibus quatuor Zacynthum contendit, ei præsidio, si opus esset, futurus. Sumaripa ubi adesse legatum cognovit, insigne Venetum sustulit, seseq; reipub. addixit. Neq; multò post Joannis Cernoichius, cuius erat magnum in Illyrico nomen, magna auctoritas, lega-

legatos ad Senatum misit, cupere sese, ut Georgius filius suus Antonii Erici senatoris filiam in matrimonium duceret: petere ut sibi id facere Senatus voluntate liceret. Ea de re consultus Senatus censuit, uti nuptiæ fierent. Erat eo tempore Antonius reip. nomine Ferrarie magistratus, qui Prodominus appellabatur: itaq; factâ potestate ad urbem venit, Georgio filiam spondet. Ea dum per legatos in Illyricum traducitur, pater moriens filio regnum tradit: ita nuptiæ inter lachrymas & gratulationem concelebrent, clariorem exitum habuerunt. Guidius Marie Rubens paulo post Venetiis moritur magno totius civitatis dolore: funus ei publice atq; magnificè factum, laudatusq; à Sabellico est. Ejus stipendium, equitumq; numerus, duobus ejus liberis aequis partibus distributus. Eodem anno tametsi pacata neque ullo bello implicata esset civitas, rei militaris tamen studium non neglexit. Invaluerat jam in bellis consuetudo, invento Germanorum nobis tradita, ut milites fistulis ferreis uterentur: quibus fistulis glandes plumbeas magna vi ignis impetu mitterent, atq; hostem è longinquo vulnerarent. Ea erant fistule ad formam atq; imaginem eorum tormentorum, quibus muri oppidorum dejiciuntur, nisi quod illa ex ere fusili fiunt, maximiq; saepe sunt ponderis, ut carris solidissimis ferratisq; ac magno jumentorum numero egeant, quibus sustineri atq; regi possint. Fistula è ferro sunt, gestanturq; singulis ab militibus singula ligneis alligata armamentis, per quæ capiuntur, & pulvere ad ignem celeriter comprehendendum idoneo infarciuntur, & glande immissa humeris sublata in hostem convertuntur. Eo telo qui uti scirent, ut reipubl. suppeterent, peritissimos ejus rei homines undiq; conquisitos accersitosq; Decemviri suas ad urbes miserunt,

Guidi Ma-
rie Ruben-
bitus.

Scloporum
usus Venetiis
cognitus.

runt, qui juventutē instituerent: atq; ut agrestes maxime homines id armorum genus docerentur, singulis in vicis pagisq; uti duo puberes ei artificio assuescerent, edixerunt: atq; iis omnium onerum immunitatem concesserunt, quo studiosiores & diligentiores unum ad id munus obeundum reliquis liberati oneribus ac tributis fierent: eosq; puberes die dicta ad suum quosq; oppidum quotannis signo glande feriendo convenire voluerunt: qui vicisset, ejus toti pago aut castello vacationem esse munerum annuam, eo excepto munere, quo ad Medoaci fluminis derivationem tenebantur, imperaverunt. Inter hæc cum antea fures domestici lege antiquitus instituta pœna multo leviori plecterentur, quā ii, qui eadem domum non incolerent: qua ex res fiebat, uti aucta servorum & inquilinorum audacia, omnib. plenè in dominib. furti exercerentur, majoribus in comitiis mense Sextili lex est perlata, qua lege eadem esset in servos reliquosq; fures contubernales pœna constituta, idem jus, qua pœna quoq; jure in alienos exterosq; fures animadvertere civitatis magistratus consueverant.

Lax in fures
domesticos.

Frigus in-
gens.

At ea qua subsecuta est hyeme, tantus tamq; perpetuus nivium rigor fuit, ut omnia urbis aestuaria cœglaverint: neq; pedib. modò, sed in equis etiam homines ex agris ad extremum urbis marginem commeatibus importandis sine periculo ventitarint: magistratusq; Mestrinus ad Secundi fanū, quod est in mediis ad urbē vadis, curru pervenerit. quib. quidem dieb. etiā in media latissimaq; urbis via, per quā unam naves onerariae magna permeant, constricto glacie mari, neveq; superaddita, admissis per ludi speciem equis, Græci hastati equites cōcurrerūt. Vini, ficus, oleæ anni aliquot intra Alpes, Athesimq; atq; Padū flumina exustis super

terre

terram arboribus, proventum angustiores habuerunt.

Vere insequente Innocentius Pont. Max. per suos internuncios ejusmodi sententiā Tridenti pronuntiavit: Quod Veneti à Sigismundo laceffiti bello Rhetico se defendissent, impensa q̃ magnas eo in bello fecissent, Nomiū & Iuanum castella jure ab iis capta atq; retenta sibi videri, à Senatu tamē petiit, vellet ea ipsa Sigismūdo ultro reddere: id se propterea cupere ostendēs, ne pax inter ipsos inita, ea de causa violaretur. Cujus auctoritate moti patres praesidis abductis Nominum & Iuanum Sigismundo restituerunt.

Innocent. Pontif. sententia de bello Rhetico lata.

Marcus Barbus Gardin.

Obiit per eos dies mortē Romae Marcus Barbus Pauli Secūdi Pōt. Max. fratris filius ē Cardinalium collegio, vir & doctrina, & probitate, & sanctitate vitæ, & Romanorū civium gratia egregie insignis: quiq; comitiis Pontificalib. Sixti morte habitis, parum abfuit quin à collegio summum locū adipisceretur. Eo mortuo Innocentius Patriarchatum (sic enim appellant) Aquilejensium, quem is multos annos obtinuerat, Hermolao Barbaro legato apud se Veneto attribuit. quod ubi civitas intellexit, tametsi Hermolaus ad Senatū scripserat, coactum se à Pontifice vestem senatoriā mutavisse: quoniam tamen sacerdotiis cooptari cives Veneti, qui legati Romae essent, lege prohibebantur, graviter tulit ausum illum contra leges patrias facere. Auxit ejus rei magnopere invidiam, quod antea ex Hermolai literis, quas ad Senatū de Barbi morte dederat, more institutoq; majorū comitiis senatoriis praedictū patres fecerant, cujus ipsi civis nomen ad id adipiscendum sacerdotium Innocentio cōmendarēt; itaq; deceptos in eo sese ac propē delusos querebantur. Erat omnino Hermolai, propter ejus summam in literarum atque optimarum artium studiis praestantiam magnum apud

Lex Venet: de veste Senatoria non facile mutanda.

ex-

exterarum nationes nomen, apud suos quidem certe maximum: nam ad doctrinam singularem opinionem, etiam vitam perpetuam innocentiam adjunxerat: simul is multum patris opibus, & gratia, qui summo proximum in civitate magistratum gerebat, multum clientelis, necessitudinibus propinquitatibusq; pollebat: quibus tamen in rebus omnibus satis sibi præsidii non habuit, cum pluris à patribus una legum charitas majestasq; quam ullorum civium omnibus aucta nominibus dignitas atq; claritas fieret. Decemviri enim literas ad eum severe scriptas dederunt, morâ omni excusationeq; sublata, sacerdotium repudiaret: id si non faceret, patrem magistratum remoturos, & bona ejus publicaturos præse tulerunt. At pater, perspectâ civitatis voluntate, omnib. tentatis rebus, cum jam eam flecti & leniri posse diffideret, ægritudine animi est mortuus. Filius non multo post Romæ, editis Plinianis castigationibus immensi propè laboris opere, privatus plebeio morbo perit. cum vitæ finem Hermolaus habuit, omnium ex sua civitate, qui ante illum nati essent Latinorum & Græcorum literis planè doctissimus.

Hermolai
obitus,

Eo tempore ab Hieronymo Marcello literæ Byzantio venerunt: erat is Venetus eo in oppido vetere consuetudine magistratus: quibus literis Marcellus Senatuum certiore faciebat, sibi ab rege imperatum statim Byzantio discederet: ejus rei causam fuisse, quod rex diceret Marcellum suis de rebus & consiliis ad Senatū scripsisse: velle se, atq; decrevisse, posthac suo in oppido ei magistratui locum non esse: fœdere tamen, quod cum Venetis haberet, uti antea tenebatur, sese teneri. His de causis Senatus ad regem Dominicum Trivisanum legavit, qui primâ ad navigandum idoneâ tempestate proficisceretur. neq; multo post, anno insequente vixi-

nito

Venetis ma-
gistratus by-
zantio pel-
litur.

nito, regis legatus ad Senatum venit, exposuitq³ Patri-
bus, quas ob causas Bajasetes magistratum eorum By-
zantiorum viderant autem ferè illa ipse, de quibus
ad Senatum Marcellus perscripserat: adjunxitq³ illud,
idem etiam omnibus aliarum nationum magistrati-
bus fuisse denunciatum, quod Rex Marcello impera-
visset.

Iisdem diebus antequam mensis Ianuarius desine-
ret, ornandi eos cives causâ, qui pro patria mortem op-
petissent, Senatus decrevit, uti Damiani Mauri ejus
classis præfecti, quæ prior bello Ferrariensi Padum flu-
men est ingressa, hostium castellis aliquot in ripa flumi-
nis vi captis, bellicis ex laboribus mortui, duabus filiis
dotis nomine quadraginta auri libræ ex publica pecu-
nia darentur: sacerdotii autem nomine, si ei vitæ se de-
derent, senæ libræ.

Civium pro
patria mo-
rientum præ-
mia.

Post dies paucos, cum esset nunciatum Bajasetem re-
gem classem & exercitum parare, Senatusconsultum
est factum, uti sexdecim triremes naves, alteraq³ navis
oneraria magna reip. quæ ad anchoras erat deligata,
confestim ornarentur: altera quæ aquam non tetigerat,
deduceretur, atq³ instrueretur. Sed eo tamen anno eis
navibus resp. non est usa classis exercitusq³ compara-
tione à Bajasete penitus intermissa. Neq³ multo post
majorum comitiorum lege, quam Lucas Pisanus con-
siliarius tulit, quadraginta virale iudicium tertium
duobus prioribus est additum. nam sunt in urbe magi-
stratus duo, quos appellare in civilibus actionibus li-
cet: unum ab iudicibus urbanis, alterum ab iis qui pu-
blicè in oppida atq³ provincias ad jus dicendum mit-
tuntur. Ii tamen ipsi per se magistratus nihil statuunt,
nisi de minimis quibusdam reb. sed ante eum diem ad
alterum tantummodo eorum duorum iudiciorum qua-

Classis Ve-
net. appa-
tus.

Quadragin-
ta virale iu-
dicium.

dragintaviratum, quæ antiquitus sunt instituta, res ab aliis iudicatas deducebant: illi sententias ferebant, quib. aut probarent, quæ deducebantur, aut rescinderent: eas ratas haberi oportebat. Alterum iudicium vite necisq. habet potestatem aliisq. ad eos iudices magistratus causus defert. Illud igitur iudicium quadraginta virum ex duob. apud quos ex provocationibus, quæ ad duos illos magistratus fiebant, disceptabatur, cum act. onum & causarum multitudini nō sufficeret, tertium simile ita est institutum, ut veteri illi alteri ab urbanis iudicibus, huic recēti & novo, ab exteris interpositis iudicib. appellationes proponerentur. ea re provocantium querelis aditus, & juris persecutio duplo facilior & explicatio est facta.

Lex de suffragiis ferendis.

Suffragia quomodo ferebantur.

Al. amētiā magnopere utilem civitati legem majoribus comitis Antonius Tronus consiliarius paucis post mensibus tulit: qua lege ferendorum suffragiorū nīmīā creandis magistratib. licentiā, quæ ferri jam nō poterat, facile sustulit. Porro ante id tempus suffragiorum ferendorum ratio erat ejusmodi. Loculi lignei tornatiles pedis altitudine bini civib. per subsellia confidentibus, alter prasinus, albus alter afferebantur. Eorū locorum superiore parte detecta, patulaq., uti manus inferri posset, media in angustum atq. arctum pars contrahabatur eo usq., ut uni modo suffragio viam interius daret, extrinsecus ad circumferendum capto multo esset etiam habilior. Infima erat pars plurimorū suffragiorum capax: eaq. detrahi, atq. reponi poterat. detrahebatur autem numerandorum suffragiorū causa. In eorum loculorum utrum quisq. vellet suffragium infererebat. Id erat glandula parvi pomi cerasi magnitudine, extela facta, non quidem solidè compacta atq. firmiter, sed consulta leviter, quod in quem cecidisset loculum

loculum glans, sentiri posse volebant. Itaq; pugno etiam clauso manum lege in utrumq; loculum demittebant, ut ea quod re cognosci non posset, quo in loculo suffragium esset relictum. Nam quæ album in loculum glandule cecidissent, ea cãdidato favebãt: quæ in prasinum essent conjectæ, iis glãdulis candidati repelliebãtur. Hæc cum ita essent antiquitus cõstituta, ambitio, cui planè locus omnib. in rebusp. semper fuit, eò licentiae creverat, ut qui suorũ aliquem creari magistratũ volebat, & ipse summis prehensam digitis glandulam albũ in loculũ palàm projiceret, & qui ei proximi erant, idẽ uti facerent, postularet, illi candidatorum veriti invidiam, non suo plerunq; iudicio, sed ad gratiam suffragium apertè ferebant: eã re fiebat, ut indigni sæpe homines, propterea quòd plus aut opibus, aut propinquitatib. aut omnino clientelis valuissent, benè de rep. meritis optimisq; civib. anteferrẽtur, magistratũq; adipiscerentur, boni rejeçti ac repulsi jacerent. Eam ad perniciem atq; malum cum plures lætæ leges nihil profuissent, uti è civitate tolleretur, una omnino Antonii legislatio saluti atq; decori civib. fuit. Nã qui bini ad eã diem loculi patuli atq; aperti, binos erant per ministros publicè circumferri soliti, eos & à superiore tectos parte & unà conjunctos, inter seq; continentes fieri statuit oportere: iisq; ambob. sic connexis & conglutinatis, unum tantummodo in superiori parte laterorsum os dedit, eiq; ori tubũ prominentẽ circumduxit semipalmæ spatio, ad interiores loculorum aditus obtegendos: quẽ per tubũ rectũ utrunq; ad loculorũ manus inferri aptè posset. rursus eorũ loculorũ prior, tuboq; proximus is collocabatur, cujus loculi glandula cãdidatos rejiciebãt. Id ea causa excogitaverat Antonius, ut si quis aliter atq; ipsi libèret, suffragio ferendo cuiuspiam favere cogeretur.

retur, is, dum manum per tubos ad posteriorem loculum protenderet, quod is, esset loculus cuius suffragia magistratum crearent, apertis claudigitis in anteriore sineret loculo glandulam decidere. Itaque cives unum simulando, alterum dissimulando, illud re, quod cuiq³ esset prius, audacter efficerent, neq³ deprehendi aut cognosci posset quid fecissent. Ea lege post id tempus civitas maioribus in comitiis, atq³ in senatu, & Decemvirum collegio creandus magistratibus semper est usa: liberumq³ illi iudicium à gratia atq³ invidia semper fuit. tametsi capitalibus ceterisq³ omnib. in iudiciis, uti, si cui non liqueret, is eò deferri posset, tertium etiam loculum adhibuerunt, eumq³ se junctum à duobus atque separatum esse voluerunt.

Ambitus civium quorundam malorum repressus.

Neq³ verò minus Decemviri ante anni exitum alia ex parte surgentem malorum civium ambitum severo iudicio represserunt. Erat in quadraginta viris rerum capitalium iudicibus, qui omnes in Senatu adhibentur, Gabriel Bonus, eorumq³ magistrum gerebat. creantur autem semel à collegio magistri numero omnes duodecim. Eorum magistrorum tres bimestre tempus apud Principem omnibus rebus præsunt: habentq³ cum in senatu, tum verò etiam maiorib. in comitiis ferendi leges potestatem. Post eos tres, item alii ex eodem numero, tres eodem loci tantundem temporis præsiciuntur, usq³ eò, quoad octo menses abeunt, quod est ejus collegii temporis universum spatium. Eo cum esset in magistratu Gabriel Francisco Falerio autore, Principi & reliquis

Lex de stipe exzario civibus qua dragenariis danda, abrogatur,

ex ejus collegio patribus legem à se scriptam proposuit, qua lege civibus omnibus, qui re familiari angustati terentur, quadraginta annos natis, auri libra singulatim ex publica pecunia quotannis daretur, qua se stipe honestius, liberosq³ suos alerent: qui intra eos annos nati

nati essent, annum autem vigesimum quintum excederent, si semilibram eodem nomine acciperent. Eam ipse legem ferre ad Senatum majoraq; comitia statuerat. itaq; ut consultis Patribus ferretur (idenim fieri aliter non poterat) eis tradiderat legendam. Patres ubi legem inspexerunt, quæ morem improbi exempli in remp. induceret, ut unus temere civis tantum pecuniæ publicæ ceteris civibus largiretur: idq; nulla alia de causa eum & Falerium esse aggressos animadverteret, nisi uti civium gratiam ad magistratus adipiscendos aucuparentur. Principi negotium dederunt, ut utroq; ad se vocato, eos moneret, ne quod amplius ea de lege verbum facerent. Illi cum dies aliquot siluissent, multorum autem civium, quorum vita lex erat opportunissima, vocibus increpantur, suam ipsorum dignitatem ab eis negligi legem ferrent, sese quos vellent magistratus adeptos principesq; civitatis evestigio futuros: ut si quid ejus facere possent, experirentur, curâ & studium adhibuerunt. Eâ re ad collegium delatâ, Decemviri Gabriel Bonum, & Franciscum Falerium statim comprehensos, atq; in vincula conjectos, in Cyprum insulam deportandos curaverunt, poenâ capitis adjunctâ, ab oppido Nicasiensium ullo tempore si emigravissent. Binos autem scribas fisci recip. quibus illi usi fuerant ejus legis consultoribus, & tanquam administris, in Cretam insulam exulatim miserunt, eadem eis poena proposita ab Rhymna Cretæ oppido diffugientibus. Atq; hoc omnino Decemviri gravioris animadversionis esse judicium voluerunt, non tam quidem ut deus supplicium sumerent, qui legem, tametsi perniciosam, neque dum tamen ad Senatum tulerant. poterantq; per se ab ea re desistere, quàm ut reliqui etiam cives ab ejusmodi quicquam in posterum cogitandi es-

filio. similistimore poena duorum civium exemplo absterrentur.

Laurent. Medici, obitus.

Ejusdem anni verè Laurentium Medices Florentinus, excellenti vir ingenio, qui principatum in sua civitate obtinebat, vita functus est. estate media Innocentius Ille tres reliquit liberos, qui omnes brevi tempore & principatu & civitate ejecti, exulatum abierunt. Hujus locum Alexander Borgia Valentinus, opibus & largitione nixus tenuit: atq; hoc planè tempore civitas propè quievit.

Alexander Borgia.

Fœdus Venet. cum duce Mediolanensium.

Insequenti autem jam in ver progressio anno: ut firmatis inter se trium maximarum Italia civitatum rebus tempora etiam pacatiora fierent, ab Alexandro Pont. Max. & Venetis, & Ioanne Galeatio adolescente regnum in Mediolanensibus obtinente, autore Ludovico patruo, qui civitati ejus nomine præerat, fœdus in XXV. annos percussum, atq; uno eodemq; die ab singulis concelebratum est: quo quisq; fœdere ad reliquorū sociorum ditiones defendendas, hostesq; propulsandos teneretur. Et quod erat ea tempestate Romæ Giemes Sultanus, Bajasetis regis frater, homo magni inter suos nominis, qui ab eo armis regno pulsus Rhodum confugerat: Rhodii, ne bellum in se converterent, eum ad regem Gallia, rex ad Innocentium rogatu ejus miserat: itaq; is ab Alexandro adhibitis custodibus asservabatur, cum ne fratri revocare bellum posset: cujus rei causa quadringente ab eo auri libra quotannis Pontifici dependebantur, Romamq; mittebantur: tum ut eo nomine Bajasetem à bello Christianis inferendo absterret. Est in fœdere additum, ut si Veneti armis à Bajasetela cesserentur, Alexander eis Giemem traderet, cujus autoritate atq; gratia contra illum uti possent. Ei fœdere Horonles Aestinus Dux princepsq; Ferrariensi-

Giemes Sultanus Romæ custoditur.

um.

anno, Ludovico suadente paucis post dieb. se adjunxit.

His confectis rebus, cum propè omnia spectare ad quietem viderentur, Leonora Ferdinandi regis Neap. filia, Herculis Arestini uxor cum duabus filiis altera Francisci Gonzage uxore atq; Alfonso cum filio, & ejus uxore Anna Joannis Galeati sorore, consensu ad Padi ripam navibus secundo flumine in aestuaria, Venetiasq; se contulit, ut urbem lato illo tempore inviserent: quibus quidem foeminis uti quam amplissimi honores haberentur, Senatus decrevit: itaq; & obviam eis publicè itum in Bucentauronavi, qua in navi à magna Senatus parte, atq; à matronis centum triginta, tota penè civitate circumfusa, atq; adnavigante, sunt exceptæ: & per eos dies quos in urbe confecerunt, nullum eis genus publicæ voluptatis aut liberalitatis defuit: nam & choreæ electissimarum foeminarum à principum liberis in comitio celebratae sunt, & bellaria magni & operosi sumptus data, & ludi tota urbe, certaminaq; multifariam edita, quibus ex omnibus unum novum civitati fuit, ut complures cymbe, quibus in singulis quatuor foeminae remigarent, cursu propositis præmiis contenderent. quo in certamine propè mira res accidit: quæ à civitate animadversa, diei spectaculiq; letitiam & hilaritatem conduplicavit: ut quemadmodum Leonora duabus cum filiis & nuruaderat, quarum causa ea fiebant, ita cymba, qua in cymba mater cum duabus filiis ac nuru remos impellebat,

viscerit.

Leonora
gis Neapolitana, filia.

Bucentaurus Venetorum.

Navale certamen foeminarum.

PETRI BEMBI RE- RUM VENETARUM HI- STORIÆ LIB. II.

Epitome.

Neapolitani belli, à Carolo VIII. Galliz rege gesti, initium & causæ Aquarum maxime in Gallia citeriore inundatio. Iudicia quædam Venetis facta. Caroli ad Venetos legatio. Naxi in reipubl. Venetz fidem accepti. Ferdinandi senioris Neapolitani regis obitus. Inter Alphonsum Neapolitanum regem & Alexan. Pont. colloquium & foedus Classis contra regem Thracium apparatus. Florentinorum ad Senatum pro consilio petendo legatio. Scardona & Clissa se sponte Venetis subiiciunt. Caroli regis in Italiam adventus. Ioannes Galeatii Mediolanensium ducis obitus. Petrus Medices Florentia pellitur. Caroli regis in Italia res gestæ. Baiafensis Legatus à Senogalliæ principe violatur Venetorum longæ naves in Britanniam missæ fluctibus absorbentur. Alphonsi regis Neap. discessus, eiusdemq; obitus, cui Ferdin. filius in regno succedit. Giemis Sultani obitus. Ferdin. regis Neap. fuga: & Caroli ingressus. Turcarum ex Gallie regis victoria metus. Hispaniæ regum ad Venetos legatio & classis in Siciliam missa. Federici Caesaris obitus. Maximiliani regis ad Senatum legatio. Foedus inter Venetos, Pontificem, Hispaniæ reges, Ludovicum Sfortiam, & Maximilianum contra Carolum regem initum. Novaria ab Aloisio Gennabensî capitur. Caroli regis ex regno Neapolitano discessus. Venetorum atque sociorum contra Carolum apparatus. Pugna ad Tarum. Res in Liguria cum Gallis gestæ. Eorum qui fortiter pugnant ratio à Senatu habita. Veneti, Mediolanenses, & Ligures à Caroli imperio exules fiunt. Novariæ per socios obsidio. Pax inter Ludovicum Sfortiam & Carolum regem facta. eiusque leges. Contarini de Ludovico Sfortia interficiendo consilium, Caroli in Galliam reditus.

VIX

IX ee mulieres domum redierant, cū
ab Carolo rege Gallie, ejus nominis o-
clavo, certus homo ad Senatum venit,
cujus oratio ejusmodi fuit: Quoniam
Carolus in Italiam cum exercitu sit

Legatio Re-
gis Gallie.

venturus ad regnum Neapolitanum, quod ad se jura
hereditario spectaret, in suam potestatem redigendum:
scire eum cupere, quo in se animo civitas esset futura:
velletne, qua in amicitia & necessitudine adhuc qui-
dem egregia & constanti secum fuisset, in ea etiam in
posterum manere? Civitas nova intellectare, quæq; ma-
gnam reb. Italis commutationem esse allatura videretur,
consulto Senatu, ne regis in se invidiam prima o-
mnium excitaret, præsertim cū fieri posset, uti is vel
per sese, ut sunt plerunq; hominum mobiles ad omnem
fermè impetum animi, ab incepto desisteret: vel diffi-
cultate atq; magnitudine belli gerendi, adolescens, ne-
que rei militaris gnarus, absterreretur: vel aliqua inter-
posita morâ, atq; à cæteris regibus impedimento expli-
care se non posset: respondit, se quidem omni tempore
pacem bello prætulisse, optareq; ut & ipse quiesceret, &
reges principesq; Italos quiescere permetteret: sed si ve-
niat, ea de causa nihil moturam, neq; ab ejus amicitia
recessuram. Pero (idenim erat ei nomen) accepta civi-
tatis voluntate Romam abiit: eumq; alii postea regis
interpretes duo, paucorum mensium spatio cum eisdem
ferè mandatis separatim sunt subsecuti: quibus inter-
pretibus idem est responsum datum, quod Pero ante ac-
ceperat. Sed omnino ad eam belli ab rege capeffendi
causam, quæ ab illis prædicabatur, quod ei regnum
Neapolitanum hereditatis nomine deberetur, etiam
aliæ causæ accedebant: ex quibus una hæc fuit. Ga-
leatio Sfortia, qui Mediolani regnum obtinebat, com-

Causa belli
Neapolita-
ni.

plures ante annos per insidias interfecto, Ludovicus frater, uxore Galeatii è regni procuratione (quam illa, ut Joanni Galeatio filio suo admodum parvulo, in fide atq; officio civitatem contineret, post viri mortem susceperat) reliquisq; administris paulatim dejectis, ipse se ei rei preposuerat, annosq; tredecim præfuerat: fratris autem filium, cui se regnum procurare præ se ferebat, ita porro aluerat, ijsq; moribus instituerat, ut omnem curam videretur adhibuisse, ne puer ullam ad frugem perveniret: non rei militaris, non literarum studia, non deniq; artem ullam & disciplinam regiam edoceri illum voluerat, adhibitis etiam ad puerile ingenium depravandum corruptoribus, quorum ille cōvictu in omnem luxum atq; inertiam assuesceret. Ei nondum planè puberi Alfonsus Ferdinandi regis filius Isabellam filiam in matrimonium collocaverat, ex eaq; is etiā liberos procreaverat, ad regni tamen sui gubernaculum à patruo nullā in partem admittebatur. Id cum graviter ferret non Alphonsus modo socer assiduè prope filie literis lachrymisq; permotus, sed multo etiā magis avus Isabella Ferdinandus, primò petere à Ludovico cœperunt, vellet pro sua fide atq; iustitia fratris sui filio non adulto modò atq; firmo, sed etiam planè jam viro, atq; adeo duorum filiorum patri, aliquando tandem regnum tradere, suiq; illum imperii, suarum rerū compotem facere. Ea postulatio cum sæpius interposita nihil profuisset, gravioribus apud illū expostulationibus & querelis non semel egerunt: postremo eò rem deduxerunt, ut dicerent, sese illum bello persecuturos, nisi Joanni Galeatio, qui cum affinitatē, uti cum rege, contraxissent, regiam potestatem remitteret. Horum ille regum minas atq; potentiam veritus, ne tam ample civitatis principatus atq; imperium ulli tradere cogeretur,

retur, quod suum unius efficere in animo magnopere habebat, filiusq³ suis relinquere, cū intelligeret Gallie regibus in regnum Neapolitanum jus esse, celatis eade Alexandro Venetisq³, quibus cū paulo antè fedus percussèrat, ad speciem salutandi regis, legationem maximè celebrè ad Carolum misit hortatum, ut id bellum susciperet, suasq³ illi opes, copiisq³ pollicetur: facillimum factū esse, modò Alpes trajiceret, atq³ in Italia se ostenderet, eo regno potiri. Eantanti hominis hortatio apud Carolum momenti plurimum habuit. Altera fuit ejus rei causa in Antonio, qui Salernū à majoribus suis traditum obtinuerat. Is cū ob Ferdin. regis inimicum in sese animum sedibus patriis excessisset, seq³ in Galliam ad Carolum contulisset, propè quotidianis cum sermonibus admonebat, ut tam propriam regni opulentissimi capiendi oblatam sibi à diis immortalibus facultatem, ne pratermitteret. Ferdinandum hominem esse avarum, crudelem, nullā fide, nullā justitiā: omnes ejus regni principes, omnes populos illū odisse: nullius esse negotiū rem, eum regno expellere, præsertim Gallie regibus, quorum nomen atq³ autoritas illis in regionibus maximè omnium tum vigeret, fueritq³ semper plurimi. Alexander etiā Pont. Max. molestè ferens Virginiū Vrsinū ejus familie principē, ausum esse à Francisco Cibo Innocentii Pont. ante se Max. filio, oppidū Anguillariā in Sabatini lacus ripa, quod erat in Pontificum Max. morū ditione, abestq³ ab Urbe XVI. millia passuum, nullā factā sibi ab ipso ejus rei potestate, coemisse: quoniā Virginius à Ferdinando fovebatur, ne quid facere invitus cogeretur. Carolum & ipsè ad id suscipiendum bellum hortabatur, vindicandi sese de adverso suis rebus sueq³ dignitati rege causā, quas ad rē omnes etiā illud adjungebatur, quod ex Gallis prin-

cipibus

cipibus iis, qui apud Carolum autoritate gratiaq³ pol-
lebant, nonnulli rerum Italicarum, Romaniq³ Ponti-
ficis, quæ erat iter faciendum, occasione amplissimis sa-
cerdotii dignitatibus sese iri auctum, & honestatū con-
fidebant: alios exercituum, & regendorum populorum,
quos essent subjecturi, spes & cupiditas incēdebat. mul-
ti etiam suā levitate & novarum rerum studiis move-
bantur, ut regem ad profectionem impellerent.

Inundatio-
nes in Gal-
liæ regno.

Athesis flu-
vii violentia.

Meduacus
fluvius.

Padus.

Interim autumnus mensibus tota ferè citeriore Gal-
lia ejusmodi tempestatis, jamq³ continentes pluvie fu-
erunt, ut in Bergomatium finibus aqua denos quinos
pedes præter consuetudinem excreverit, ad ficiusque
quam plurimis dirutis, ac pontibus lapideis abreptis,
magnum puerorum & mulierum, magnum etiam vi-
rorum numerum repentino impetu oppresserit. Neque
in Brixianorum finibus flumina non ingentem, stragē
ediderunt. Athesis quidem cum Verone urbis magnā
partem pervasisset, & complures domorum parietes
subruisset, etiam pontem firmissimum medio in oppido
dejecit. Meduacus & ipse ripas non uno loco transgres-
sus, optimam Patavini agri partem illuvie vastitate-
que fœdavit. Padus omnino utriusque ripæ vicinita-
tes ita est depopulatus, ut omnia luctu & mœroribus
impleverit. atq³ hanc quidem esse quasi deorum im-
mortalium significationem, quæ Gallorum in Italiam
adventum portenderet, omnes penè homines interpre-
tabantur, & prodigii loco ducebant: erantque permul-
ti, qui maximè ad Venetos, quòdeorum regionibus &
oppidis aquæ magnum detrimentum intulissent, cam-
rem, atq³ id prodigium existimabant pertinere.

Ioan Georg.
Blasphemiz
pœna.

Ordo rerum me admonet, ut duo civitatis judicia
hoc ipso facta tempore silentio ne obruam. Erat in ci-
vium nobilitate Joannes Georgius, homo ferox, nullaq³
pietate

pietate, qui ab Antonio Bernardo Taurisanorum præ-
 rore, ob maledicta in deos, aliâq; scelera exulejus oppi-
 di factus fuerat, damnatusq; , ut si eò rediret, lingua ei
 amputaretur, manuq; altera præcideretur. Is Tauri-
 sum alio prætore cum revertisset, virginemq; vi adhi-
 bitâ violavisset, Decem viri missis illo suis rerum ca-
 pitalium ministris atq; vindicibus, Georgiû compre-
 hendi, deq; eo Antonianum supplicium medio in foro
 sumi jusserunt: eo sumpto, Venetias adductum in Cre-
 tam deportari mandaverunt. Neq; multò post Anto-
 nius Boldus Triumvir ex advocatis reipulice, Domi-
 nicum Bolanum Candiani filium collegam suum ac-
 cusatum accepte eo in magistratu ab reis & litigatori-
 bus pecuniæ, ad Senatû detulit. Cum Senatus eum cõ-
 prehendi, atq; ex vinculis causam dicere jussisset, ille au-
 tem fuga se judicio eripuisset, absens damnatus est, ut
 intra mensem se carceri dedcret, Caniâ Crete oppidum
 exulatû deportandum: quod si non faceret, comprehen-
 so cervices abscinderentur, bonaq; publicarentur, ma-
 gnis propositis premiis iis, qui eum aut vivum magi-
 stratibus iradidissent, aut ipsi occidissent.

Post hac de adventu Gallorum fama percrebrescen-
 te, ac Ferdinando rege exercitum & classem ad hostes
 repellendos comparante, atq; omnib. Alexandrû Pont.
 Max. pollicitationibus, ut suarû partium esset, sollici-
 tante, Ludovicus veritus, ne si inter eos cõvenisset, Fer-
 dinandus, præmissis in Galliam suis & Alexandri cele-
 riter copus, è regni eum procuratione atq; fastigio ante
 Caroli adventû expelleret, eieptamq; filij sui genero di-
 gnitatem atq; imperium restitueret. a Senatu petiit, ut
 quos haberet militis equitesq; , ad Olli fluminis ripam,
 quod est in Brixianorum sinibus, juberet proficisci, uti
 regem ab eo inveniundo consilio abduceret: aut, si id non
 posset

Belli Nea-
 politani in-
 itium.

posset, ipsi flumen transirent, seseq; tuerentur. Ea re à Senatu non impetrata, quod diceret sibi id necesse ejus tam firmis rebus nō videri, iterum ad Carolum legatos misit rogatum, ut maturaret Alpes transmittere, sese ei de pecunia cōmodaturum suasq; copias cum illo conjuncturū, ubi primum terrā Italiae attigisset. Carolus, qui plures jā menses in ea modo prædicatione consumpisset, velle se Neapolim armis suā facere, atq; iis, qui apud illum plurimum poterant, partim bellū suadentibus, partim dissuadentibus, nihil etiam nunc constituiset, quod pro firmo atq; certo haberetur: acceptis Ludovici tum horationib; diligentioribus, tū pollicitis, fœdus cum Ferdinando & Elisabetha Hispaniæ regibus percussit, nonnullis eis oppidis in Pyrenæo saltu gratis restitutis, quæ pridem oppida Aloisius rex ejus pater à Ferdinādī parte pignoris nomine acceperat. deinde ad diē norum Calendarū Ianuarii, adhibitis totius Gallie principibus, statuit omnibus aliis omissis rebus proficisci. De eo cū esset amicorum litteris celeriter Ferdinandus certior factus, primis anni diebus è venatu lectulum petens, acri urgente pituita, intra biduū est mortuus: cujus Alfonsum majorem natu filium Federicus natu minor, reliquiq; Neapolitani principes regē salutaverunt. Alfonsus regno patris inito, per legatum Venetum, qui paulo antè ad Ferdinandum venerat, in solitisq; ab eo & obviam itionibus, & aliis honorū generibus exceptus fuerat, à Senatu petiit, ut cum Ludovico ageret, ne is Carolum ad profectionē incitaret, prædemq; se apud illum constitueret: nihil ipsum ullo tempore moturum, quo minus is regni Mediolanensis procuratore quoad vellet, uteretur. Senatus ea de re cū apud Ludovicū Alfonsi verbis egisset, eumq; esset magnopere hortatus, ne Gallis in Italiam veniendi auctor adjutor

Ferdinandi
senioris re-
gis Neapol.
obitus.

Alfonsus
rex Neapol.

adjutorq₃ esset, ille autem nihil ejusmodi respondisset, quo se ab eo consilio remoturus videretur: ne frustra operam insumeret, destitit, neq₃ amplius eam cogitationem est aggressus. Miserat ante eos dies ad Senatū Carolus Philippū Argentonium legatum: si se respublica in belli Neapolitani societatem cum ipso conjungeret, quam vellet ejus regni partem sibi deposceret, nihil illum recusaturū: id si non vellet, quod pollicita esset se ab ejus amicitia non discessurā, in eo perseveraret: jussum se esse apud Patres moram trahere, omniaq₃ regis consilia cum ipsis cōmunicare. Ad hæc civitas ita respondit: Tantas esse Caroli regis ad id gerendū bellum facultates, tam præsentem omnium rerum copiam, ut sui auxilii nihil indigeat: itaq₃ se more exemploq₃ majorum, qui bella nisi laceffiti non fecissent, quieturam: nec partem sibi ejus regni postulaturam, cujus nullum ipsa jus habeat: ceterum, quod aliis regis nunciis dixisset, pollicitaq₃ esset, ab eo non recedere, regisq₃ benevolentiam sese plurimi semper facturam: ipsum quidē eo nomine & nunc libenter vidisse, & si maneat, eo libentius visuram, quo erit etiā urbana mora & quotidianis colloctionibus familiarior: quaq₃ regis intererunt pro sua vetere in partem ejus atq₃ ipsum necessitudine, ea in dies, ut ipsi nota sint, curaturam.

Venetarum
Responsum
Caroli regis
Legato datum.

Isdem propè diebus Senatus Bartholomæo Collioni Bergomati imperatori suo, quod multa bella singulari virtute, fide incomparabili gessisset, remq₃ militarem superiorum imperatorum negligentia collapsam restituisset, quodq₃ de rep. optime meritis, auri libras decies centies ei moriens testamento legavisset, statuam equestrem æream inauratam in Joannis & Pauli aræ ponendam censuit.

Statua eque-
stris Bartho-
lomæo Col-
lioni credita.

Eatēpestate vita functus est apud Naxios Ioannes Crispus, qui eam ex Cycladibus insulā tresq₃ alias ob-

tinebat, Rhencm, Scyrum, Melum, duobus liberis parvulis expellere relictus. Is propterea quod avarè atq; crudeliter regnaverat, civitas concilio coacto statuit reges ulterius non perpeti. Erat tum forte fortuna in insule oppidiq; portu Nicolaus Capellus legatus, eò cum sex longis navibus ad piratas insequendos profectus: itaq; nacti occasionem cives, plebsq; omnis, ipsis cum natu majoribus, matribusq; familiâs infantes in ulnis gestantibus, cumq; virginibus & pueris, Legatum adierunt, orantesq; uti se reciperet: mori enim malle omnes, quàm amplius sub tyrannis esse: miro se studio reipublice dediderunt. Nicolaus principibus eorum liberatim appellatis, reliquam turbam solatus, civitatem in reipublica fidem recepit, civemq; Venetum, qui præesset, jusq; diceret, attr. buit. Naxii paucis post diebus legationem ad Senatum miserunt, quæ apud Patres sacramentum diceret, se in ejus fide perpetuò futuros. Ea legatione adhibita Senatusconsultum factum est, uti Naxii, qui spontè in deditionem venerant, reciperentur: recepti autem non essent nisi prius Crispi liberis, & eorum matri alimenta præberentur. Itaq; omnis insularum earum proventus illis, quoad viverent, dono datus est eo nomine.

Naxii in Rei
publ. Vene.
ræ fidem
recepti.

Fœdus in-
ter Alexand.
Pont. & Al-
fonsum re-
gem Neapo-
lit.

Interea cum inter Alexandrum, quem quidem multis de causis magnopere pœnituerat Carolum regem ad id bellum incitavisse, atq; inter Alfonso, qui ambo ad Vari vicum venerant, ut ipsi inter se colloquerentur, iis conditionibus esset fœdus amicitiaq; inita, ut Pontifex regem in Romanæ reip fidem reciperet, omniq; illum ab hoste, quâ posset, tueretur: ille autem Pontifici ob tributis veteris reliqua, auri libras mille se representaturum, in annos verò singulos quadringentas persoluturum polliceretur: desponsa etiam filia Giusfre-
do

ad Alexandri filio, ut societas eo pignore firmaretur: utrique se ad bellum committere modis omnibus, explicareq; coeperunt. Fuerat ea in re Alexander, ut sunt hominū mutabilia saepe ingenia & voluntates, Virginio ipso usus interprete, qui etiam illum & Alfonsum lautissime splendidissimeq; sua in domo tunc suscepit. Erat enim Virginii oppidum Vari, de quo diximus, vicus. Iamq; Alfonsus classe longarum navium amplius triginta, onerariarū maximarū duo de viginti, ad Ligustici maris oram infestandam, navesq; hostiū, quae Genuae instruebantur, impediendas comparata, equitatu peditatuq; cogendo, eq; Brutiis educendo, atq; in Galliam mittendo distinebatur: cum ob Bajasetis regis novos motus, qui & classē & exercitum comparabat, resp. & ipsa parare classē instituit. Itaq; primis comitiis Antonio Grimano classis praefecto declarato, naves longas, quas confectas habebat, deduci atque instrui iubet: quibus cum navibus Antonius mense Quintili solvens in Illyricum trajecit.

Classis contra regem Thracum.

Eo tempore Florentinorum legatio ad Senatum venit petens, propterea quod Carolus rex à civitate postularat, ut per eorum fines exercitum ducere sibi liceret, uti Senatus consuleret, quid ipsis esset ad regis postulata respondendum: tum hac tota in causa atq; adventu regio quid cadere, quid prestare ipsos opus esset, pro sua fide atq; consilio existimaret: magnopere enim se ejus prudentia tribuere, considereq; optimum factū id futurum, quod senatus censuisset. Senatus unū modo existimans fore, ut quicquid Florentinis consulisset, neq; Carolum neque Alfonsum latēret, Legatis respondit, nescire omnino se tam ardua in re, tamq; casibus & eventui proposita, quid prestaret: quod si plures in unam sententiā conjecturae, quā in alia omnia

Legatio Florentinorum.

Responsio Venetorum.

D

trabe-

iraherent, non tamen id audere ipsis dicere, propterea quod fortuna plerumque in bellis dominatur, temereq; facta sepe melius quam ratione atque consilio suscepta ceciderunt: itaq; auxilium à Diis immortalibus implorandum: eos uñs scire, quid quaq; in re queng; aut sequi aut fugere oporteat.

Scardona &
Cliffa Ve-
netis se sub-
iciunt.

Antonius Venetiis profectus cū esset in Illyrico, legati ad eū ab Scardona, atq; ab Clissa venerūt, qui dicerēt, cupere sua municipia sub reip. imperio esse, orare ut ab eo reciperentur. Antonius legatos cohortatus, ut reip. voluntatē expectarent, literas ea dē ad Senatū dedit, Corcyramq; contendit. At Alfonsi classis, cui Federicū fratrem preposuerat, mare Ligusticū inuēta, Objecto Flisco Genuensi non minima iter suos autoritatis, militibusq; ad Veneris portum expositis, atq; ab hostibus repulsis, infecta re Triturritam rediit.

Caroli regis
exercitus I-
taliā pe-
nit.

Confecerat autē per eos dies Genuæ Carolus itemq; Ludovicus classē satis idoneā ad hostem repellendū: itaq; & aduerso prelio suorum, & classis hostiū timore perterritus Federicus, neq; amplius tentandū iis in locis fortunam belli ratus, sese recepit. Ea spe lapsus Alfonsus, suas cum Alexandri copiis conjunctas copias in Flaminiam properē misit, quod intelligebat Caroli exercitus præmissam jam partem Padū flumen trajecisse. Ea cū Ariminensium finibus copiæ appropinquarent, Pandulfi eorum principis rogatu, qui erat in reip. militia, suisq; rebus veritus tam suspecto atq; ambiguo tēpore, opem à Senatu postulauerat. Georgius Emus est eō missus, qui autoritate reip. oppidum finesq; tueretur. per quos dū i pacatē iter facerent, Alexander Joannis Galeatii frater nothus, qui erat in Ludovici partibus, Parma fugiens ad eos se contulit, ut contra patrū esset. Erant in eorum exercitu Ferdinandus Alfonsi filius,
magne

LIBER SECUNDUS.

magne spei adolefcens: Nicolaus Ursinus, qui Petilianum oppidum in Hetruria obtinebat, belli rebus atq; artib. clarus: Virginus item Ursinus, de quo superius diximus, Romana factionis princeps: Joannes Iacobus Trivultius Mediolanensis, homo magna inter suos gratia. hos est paulo post Guidus Vbaldus Vrbinas dux, princepsq; Metaurensum ad Cesenā consecutus, atq; si omnes equitū cataphractorum duum Milliū quingentorum, militum octo millium numerum habebant. Adeos cū premiffa Caroli atq; Ludovici copia appropinquaviffent, universi congregari nō sunt ausi: itaq; aut oppidi planē firmi, aut fluminis interjectū munitis castris complures se dies continuerunt: per occasiones tamen parvulis minutisq; praeliis, quid utrique possent, aliquoties periculum fecerunt. At Carolus, quē Aloisium propinquum suum, principatum in Genabensibus obtinentem, & Julianum Cardinalem Sixti Pont. Max. fratris filium, & Antonium Salernitanū, de quo suprā dictum est, Genuam cum pedestri exercitu miserat, ut naues jā paratas conscenderent, sui q; itineris ratione habitā se subsequi jufferat, ut ingressum in regnum Neapolitanum suum mari etiam aperiret, cum reliquo exercitu bene magno, planēq; paratissimo, primis Septembris dieb. Alpes trajecit, atq; Astā venit: ibi illum Ludovicus cum muliebri uxoris Beatricis comitatu, & Joannes Galeatius fratris filius, Herculesq; Atestinus socer obviā progressi venientem exceperunt: qui cum de reb. utriusq; Ludovicus collocutus, cum eisdem illis, quos adduxerat, Ticinū rediit. Exitio atq; reditio itinerum omnium postrema Joanni Galeatio fuit: profluvio enim ventris, ut videbatur, lectulo impositus, ut verō creditum est, veneni à patre dato haustu, insequente mense perist. tantum in animis

Joan. Galeatii Mediolanensium ducis interitus.

Asta oppi-
dum.

mentibusq; hominum mala regnandi cupiditas atque ambitio potest. Carolus inter hæc Asta cum esset, Aloisium Genua mutato consilio accersivit, ibiq; iussit esse. Erat autem Aloisij oppidum Asta, quod quidem ejus avia dotis nomine à patre Mediolani rege acceperat. Ipse pustulis correptus est, eoq; in oppido commoratus dum convalesceret, itineri deinde se dedit, atq; ad diem duodecimum Calendarum Novembris Placentiā pervenit. Processerat eò unà cum illo Ludovicus, qui post die ejus diei de fratris filii morte nūcio accepto Mediolanum rediit, urbemq; in veste regia perambulans, salutare regem se non modo passus est, sed maximè omnium voluit: neq; enim minus id deliberatum propterea fuit, quòd Ioannes Galeatius moriens duos liberos Franciscum & Mariam superstites reliquisset. Carolus, qui antequā è Gallia proficisceretur, tametsi Florentinis ostendisset se per eorum fines iter Neapolim esse facturum, per Flamindam tamen ire constituerat, ob eamq; rem exercitus sui partem eò miserat, cum Laurentii Medices Florentini civis suasu, qui cum Petro Medice propinquo suo, cujus erat in potestate civitas, magnas atq; acerbis similitates exercebat, tum Ludovici, qui eundem Petrum, quòd is uxore ex Vrsina gente ducta in eorum atq; Alfonsi partes se traduxerat, ingenti odio prosequeretur, ire Florentiam decrevit. Eas res Florentiam perlata, civitatem ad novum atq; subitum capiendum consilium perpulit. Rex post hæc Placentiā profectus, dextrā se per Turis fluminis vallem flentens ad Apuanos, in Apennini radicibus municipiū, Legatos Florentiorum obvios habuit, quos ad regē civitas, ut cum eo agerent, ne inimico ad sese animo accederet, misit. Ejus legationis Petrus Medices princeps fuit. Is cum regem à se alienatū Laurentij & Ludovici

male-

Florentino-
rum Legati
ad Carolum
regem missi

maledictis calumniisq₃ comperisset, omnibus illū conditionibus lenire, benevolumq₃ sibi reddere est aggressus: itaq₃ tria civitatis oppida in Apennini jugis, quæ Genuensium antea fuerant, tum Pisas & Trituritam in præsentia regi tradere, certasq₃ quotannis, quoad is in Italia esset, pecunias tributi nomine, atque equitatum pollicitus, cum illo in amicitiam rediit. Quibus intellectis rebus civitas incitata, illum & Ioannem & Julianum ejus fratres urbe finibusq₃ suis expulit, domo eorum opulentissima direpta, bonisq₃ fisco addictis: quorum duo se Venetias contulerunt. Ioannes Petro natum minor Bononia primum, deinde in Tifernatibus apud propinquos suos complures se menses continuit: erat tamen è Cardinalium collegio. Rex Apennini superato jugo Lucam, inde Pisas venit: idq₃ oppidum à Florentiæ imperio, ditioneq₃ removit, & sui juris, liberumque jussit esse: quod quidem civitas, plebsq₃ omnis cupidissimè arripuit. Florentiam paucis post diebus est profectus, librisq₃ auri duodecies centies imperatis, in reip. formam civitatem redegit. Pisis libertati restitutis, senatores, reliquiq₃ cives concilio coacto, magistratus qui Florentia venerant, ex oppido suisq₃ vicis & castellis expulerunt: ex sese, quos visum est, magistratus creaverunt. Leones marmoreos depictosq₃, quod est insigne Florentinorum, è foro, locisq₃ omnibus sustulerunt. In exilium qui essent à Florentinis magistratibus missi, ii ut in oppidum atq₃ in suos quisq₃ lares remigrarent, edixerunt. In eisdem diebus ea Gallici pars exercitus, quæ in Flaminiam præcesserat, tribus in agro Forocornelensium & Foro livensium tum vi, tum deditione captis castellis, Faventiaq₃ in suas partes traducta, è Bretinoro vico, qui eos recipere noluerat, & indignantes oppugnareq₃ aggressos sustinuerat, Apenninum transicere

Petrus Medices cum fratribus Florentiæ pulsus.

Rex Carolus quid in Italia petegit.

Leones Florentinorum insigne iulatum.

D 3

atq₃

Legati Ve-
pctorum ad
Carolū,

Baiasetis
Legatus
violatus,

atq; ut cum rege se conjungeret, iter facere cœpit. Ferdinandum cum omnino Gallos intercludere, morariq; non posset, suis cum ducibus, quo itinere venerat, Romam rediit. At Veneti, ubi Carolum magna cum manu Padum flumen trajecisse nunciatum est, legatos ad eum mittere decreverunt, qui ei honoris gratiā præstare essent: seq; ad omnes casus premunire constituerunt. Missi legati Dominicus Trivisanus, Antonius Laxredanus, regem Florentiæ convenerunt, cumq; postea sunt subsecuti.

Illis ipsis diebus Joannes Senogalliam obtinens, Juliani Cardinalis frater, Bajasetis regis legatum, qui Ancona navi expositus Romam proficiscebatur, Alexandro pensionem annuam librarū auri quadringentarum Gremis nomine dependi solitum afferens, incepit, ablataq; pecunia dimisit. Carolo Senas urbem transgresso, Alexander Virginium & Nicolaum Alfonso exercitus duces, & Ferdinandum regis filium, qui Rome appropinquaverant, intra mœnia recepit, ut & loca tuta hostibus præripere, & adversarios cohibere atq; reprimere, & urbem ad Gallos repellendos velle communitate magnopere videretur. Veruntamen paucis post diebus Carolo Romam rectā veniente, Ferdinandum reliquosq; duces est hortatus, uti Roma proficiscerentur, neq; Gallos, quibus quidem jam nihil esset impeditum, expectarent. illi, quos omnia planè deficerent, Pontifici paruerunt, Tiburq; cum ea quā habebant manu se contulerunt. Alexander, qui quidem Gallos veritus de capienda fuga nō semel cogitaverat, demum in Adriam molem commeatu & tormentis communitam se recepit. Carolus omni cum exercitu pridie Calendarū Januarii Romam venit, pauloq; post, cum inter ipsum atq; Alexandrū Ascania interprete de pace sermone haberentur, Ascanius autē duras nimis &

severas cōditiones Alexandro imponeret, Alexander eā hominis audaciam compeſcendam ratus, Cardinaliū concilio ad speciē quarendarum ab eis ſententiarū co-actō, illum, qui ad conciliū venerat, retinuit, nec niſi pace cum rege facta dimiſit. Romæ Carolus complures dies cōmoratus, Alexandrū, qui cum ſœdus certis conditionibus percufferat, ſeparatim primò, deinde publico in concilio ſalutavit, ejus ad pedes advolutus, ſolennibusq; ſacris miniſtrante illo interſuit. Poſt hæc Pontifex Episcopū Macloviensium, cujus unius magnopere conſiliis rex omnib. in rebus nitebatur, petente rege Cardinalē creavit: nauesq; onerariæ viginti comæatum è Gallia provincia regis exercitui ſupportantes, ad Centumcellarum portum appellantur.

Carolus rex
Roma,

Iſdem propè diebus ex tribus Venetorum longis navibus, quæ publicè in Britannia ad mercaturā exercendam mittebantur, due in Oceano tēpeſtutis vi abſorptæ ſunt fluctibus: quib. in navib. cōplures ex ipſa nobilitate ciues, reliqui amplius quingenti perierūt. mercium ad quater mille auri libras ſumma deperdita, quod quidem antea nunquam acciderat, ut ejuſmodi naues, terrā non tactā, mari atq; undis abſumerentur: tametſi anno ab urbe condita milleſimo decimo ſexto, due item naues longa onuſta mercibus ea ipſa in mari ventorum contumelia impactæ littoribus ſunt amiſſæ.

Venetorum
naues fluctibus
abſorptæ.

Dum ea Romæ apud Carolū geruntur, Alſonſus ſuis rebus planè diffidens, Ferdinando filio Neapolim accerſito regnum tradit, Federico fratre adhibito: eumq; uti Deos importales vereatur, monet. Ea oratione apud filium habita, in arcem, quæ eſt in oppidi littore, & mari undiq; alluitur, quæ caſtellum Ovi appellatur noctu ſe contulit, ut naues longas conſcenderet, quod tum facere Auſtra magno coorto vento prohibitum,

Ovi caſtellum.

Alphonfi
regis mors.

Ferdinan-
dus Neapol.
rex creatus.

paucis post diebus nactus idoneam tempestatem in Siciliam transmisit, eoq₃ anno in Panormitano agro privatus moritur. Ferdinādus, profecto patre, regni principibus quatuor, qui erant in custodia, primum omnium dimissis, oppidum in veste regiā unā cum Federico patruo peregritavit: salutatusq₃ rex cū se ad carceris parietē contulisset, reclusis patefactisq₃ foribus rebelles aliquot damnatosq₃ complures & libertati ex principio restituit: privatas publicasq₃ injurias omnes remisit, pollicitusq₃ est se proscriptos quosq₃ revocaturū. Militibus deinde appellatis, eo stipendio donavit atq₃ oppida novis praesidiis firmavit.

Carolo ad diem quintum Calendarū Februarij Romā profecto, Velitrasq₃ progresso, Caesar Borgia Cardinalis, Alexandri filius, quem quidē pater Legati nomine Carolo dederat, ut obsidis loco apud illum esset, noctū aufugit: neve patris voluntate videretur id fecisse, non Romam, sed Spoletum se contulit. Eodem tempore missi à rege milites, qui ex fœdere Hostiensem & Centumcellarum, Anxurisq₃ arces, quo ad is in Italia esset, custodirent, repulsi sunt ab Alexandri custodibus: arcem enim Hostiensem, quā Iulianus Cardinalis exedificaverat, praesidiisq₃ firmaverat, cum is Alexandri Pontificatus initio nihil illi fidens speculatoria biremi se ex ea sustulisset, cōscendensq₃ Fabritio Columna, amico sibi homini & magni ac erecti animi viro, illā commendavisset, Genuamq₃ ac deinde in Galliā esset profectus, Alexander, Nicolao Ursino Petilianorū principe cū exercitu eo misso, acri obsidione cinctā expugnaverat, sui-que juris fecerat, Rex Velitris profectus Fortini montis oppidū munitissimū, quod quidem capi posse nisi longā obsidione nō videbatur, paucarū horarū spatium cepit, itēq₃ Ferentinū, quae utraq₃ in Ferdināds erant partib.

Carolus rex
quas arces
& oppida
ceperit.

EA

Eā re confectā, suū hominē ad Pōtificē misit: ni pactis, quæ sunt in ipsorum fœdere, steterit, sese primum omnium sua in illum arma conversurum: quo accepto nūcio Pontifex regis militibus arces tradidit. Ferociore regis milites impetu primum in Alfonsi ditione castellum in Cassinate saltu, & militibus & commeatu communitū, vi captum diripuerunt propugnatoribus incolisq; omnib. ad unum interfectis, quod præmissi ad oppidanos de deditioe nuncii, ab iis male accepti fuerant. Id castellum sancti Joannis mons ab incolis appellatur: tenebaturq; ab Aterni regulo, quo uno nemo erat Ferdinando regi charior. Itaq; hoc successu rerum suarū Carolus cum exercitu equitū militumq; numero triginta milium, in regnum Neapolitanum ingressus, ad Cassinum venit: quo in oppido Ferdinandus cū esset, haberet autē milites numero ad quattuor mille, equites alteros totidem, oppidanos cohortatus, ne se diripi sinerent, sed fortuna cederent, seq; in aliud tempus reservarent, oppido profectus, Capuam suis cum copiis contendit. Cassinates eo profecto sese Carolo dediderunt. Ad quē non intermissis iumentis Capuæ appropinquantem, Cajeta civitas legatos misit, ei se oppidum traditurā, imperataq; facturam. Cajeta in deditioem recepta, Capuani & ipsi regi oppidum tradiderunt. Capuam ubi rex venit, Giemes, quem Roma secum abduxerat, in morbum incidit, cujus sustinere vim non potuit.

Ferdinandus
regis Neapolitanus
8a.

Giemes Sul
tanus motus.

At Ferdinandus, cū Neapolim petisset, ejus exercitu intra mœnia nō admissō, ipse cū suo comitatu equitibusq; paucis est receptus: qui voluntate civitatis intellecta, quæ Gallos expectare ne diriperetur, nolebat, combustis duabus navibus magnis ex trib. quas in portu habebat, ne in manus hostiū pervenirent, tertia Objecto Fusco tradita, equos propè trecentos egregie sobo-

Megara Insu-
la,

lis suis civib. amicisq. distribuit, deinde Neapolitanâ arce, quâ appellant Novam, militibus reliquisq. rebus ad obsidionem sustinendam idoneis apprimè cōmunita, cum Federico patruo, & uxore Ferdinandi avi sui atq. filia, in insulam Megaram sese contulit. Ex ea insula, quæ est non longè ab oppidi listore, Neapolitani reges arcem munitissimam effecerunt. Carolo rectâ Neapolim cum exercitu properante, Virginius, Nicolausq. Ferdinandi duces quòd intellexerat civitatem legatos de deditioe ad Carolũ misisse, Nolam se cum ea, quam habebant, manu receperunt. quos præmissi Caroli equites cum insequerentur, Nolani Gallis portas aperuerunt, retentis interceptisq. Nicolao atq. Virginio, qui ambo in Gallorum potestatem venerunt: tamen si jam ante à Carolo petiissent, ut in suam fidem sese reciperet, idq. eis Carolus esset pollicitus. itaq. in eo fides est regia desideratâ. Carolus intellectâ Ferdinandi fugâ, Neapolim venit præmissis suis ducibus, ne militum & equitum introitu oppidum egregium atq. opulentum diriperetur. Eo potitus, per legatos Venetos, perq. literas Senatui gratias egit, quòd otium sibi atq. benevolentiam, quam pollicitus fuerat, præstitisset. Ferdinandus suis cum mulieribus & suppellectili bene magna, navibus longis duodecim ad Aenariam trajecit, insulam & situ & opere munitissimam: abest à Neapoli duodeviginti millia passuum.

Carolus rex
Neapolim
capit,

Turce ob
Galli victo-
rias sibi me-
tunt,

Interim fama de adventu, deq. successu rerum Caroli ad Turcas perlata, propterea quòd rex palam dictitaverat, Neapolitano regno capto se in Turcas profecturum, eisq. bellum terra mariq. illaturum, tãta fuit ejus rei opinio, tantusq. omnes eas gentes terror invasit, ut in Illyrica, Epiro, Acarnania, Macedonia, qui maritimas earum regionum oras atq. portus incolabant, se

in-

LIBER SECUNDUS.

59

introrsum reciperent, atq; in longinquas à littoribus, & remotas latebras abderent. Litera etiam ab Antonio Grimano ad Senatum venerūt, cū ad Naupactum Aetoliae littorana vīb. longis praterveheretur, Turcas eā esse classē Gallicā verentes, omnes aufugisse, uacuaq; littora custodiis reliquisse: ut quilibet existimare potuerit, si semodò Carolus illis in locis ostendisset, paruo eum negotio omnes eas regiones in suā potestatem redigere potuisse. Bajasetes quidem rex jam inde cū primum Florentiam Carolum esse ingressum cognovit, veteres triremes reficere, novas instituere cœpit: militibusq; suis & equitibus edixit, se compararent, ut cū vellet, sibi præsto esse possent.

Eodem quoq; tempore & naves sexaginta, quibus in navibus erant militum sena millia, equites sexcenti, ab Hispaniæ missæ regibus, ut Sicilia præsidio essent, Trituritam appulerunt: & Laurentius Suares, quem idē reges legatum ad Senatum miserant, Venetias venit. Causa mittendi fuit, quòd timuerant, ne Carolus Neapolitano regno capta, in animum induceret, etiam Siciliam insulā, quæ aliquando Galliae regibus parvisset, eodem quo Neapolim jure velle suā facere. Ii cū suis reb. timerent, Gallorum audaciam atq; potentiam veriti, existimabuat Venetas vicinitate periculi adductos, quòd magnū regem in Italia pallentem viderent, eodem in timore versari, propterea quòd res omnes publicæ, valide præsertim atq; firmæ, suspectæ ac formidolose sunt regib. Itaq; Suari mandaverunt, ut salutato Principe, & patribus, eos certiores faceret sese, quo ipsi animo in Carolum essent, eodem esse Venetos existimavisse, quòd si cavere sibi ab illo cuperent, se paratos esse unā cū ipsis omnem fortunā experiri. scire se, quā prudentia, quā fide Senatus Venetus esset: nemine cū rege libentius, quā cū ipso, foedus percussuros. ventu-

Classis Hispan. in Sicilia defensionem missa.

Legatio Hispan. ad Venetos.

rum in societatem periculi Alexandrum Pont. Max. qui nihil a quē cupiat, atq; hoc, ut ipsos & Venetos sibi conjunctos habeat, quorum armis, si quid durius accidat, se munire ac tueri possit. eo socio non minimum roboris atq; virium, plurimum quidem certē autoritatis in commune accessurum: ut magnopere sperandum sit, si consenserint, omnia prosperē atq; feliciter casura. Ealegati oratio gratissima fuit Patribus, quos jā Caroli rerū successus circumspicere sese met, & vereri multa cogebat, quæ ambiguo adhuc eventu belli nō aestimabantur. Huc accedebat, quod Ludovicus ipse diffidere Carolo, cœperat, cū ob ejus literas imperiosiores ad se missas, quibus eum literis rex Neapolim evocabat: tum propterea quod Joannem Jacobum Triultium, quem quidem ipse Mediolano expulerat, exulemq; fecerat, hominem sibi multis de causis inimicum, Carolus suā in fidem apud Neapolim receperat: postremò quod Aloisium propinquum suum, quem Asta relictum suprā demonstratum est, inde postea discedere Carolus noluerat. Eæ res, quod nonnullam ostendebant in Caroli animo inesse de Ludovici fide suspicionem, Ludovicum item suspensum animi fecerant, quantum regi esset credendum. de eo ipse apud legatum Venetum questus ei ostendit, libenter se à Gallis discessurum, foedusq; cum republ. renovaturum.

Federici Imperat. obitus. Erant præterea in urbe Maximiliani regis legati, cujus pater Federicus Imperator eo anno mortem obierat, qui Senatum in Gallos incitare non desisteiebāt. Eorum oratio, propterea quod Maximilianus Ludovici fratris filiam in matrimonium duxerat, eratq; cum eo planē cōjunctissimus, ex ipsius ore Ludovici mitti prope modum videbatur. tametsi Maximiliano quidem ipsi, omnis erat ad Gallorum opes atq; potentiam in vi-

Legati Maximiliani ad Venetos.

Maximiliani simulatas cum Carolo Gall. reg.

sa

sa molestaq; accessio: quem quidem etiam recens accepta insignis injuria contra Carolum stimulabat, Margarita filia sua cum dote plures ante annos ei tradita, cui tamen Carolus propter etatem puella nondum se adjunxerat, repudiata, Annaq; Armoricarum gentiū regina, quam Franciscus pater Maximiliano spononderat, sibi à Carolo prærepta, & uxore ducta.

Interim Neapolitanis arcib. duabus partim vi, partim precio expugnatis, magna Calabrorum populorū, magna Bruti, magna etiam Apulie parte in deditiōnem recepta, Carolo non jam ea qua consueverat facie facilitateq; legatos Venetos admittente, nonnihil etiā interdum jactante, brevi fore, ut qui se noluerant in Italiam trajicere, Neapolimq; capere, eos sua malevolentia pænisteret: de fœdere inter eos sanciendo diligentius est agi cœptum per eorum omnium legatos apud Senatum: ad quem quidem Ludovicus eam ob rem novam etiam legationem miserat. Suares quidem ipse jam ab initio suarum hortationum Patrib. dixerat, jussu se ab regibus quamcunq; fœderis legem Senatus juberet, in ejus verba jurare: satis sibi fore, si unum modo scirēt, Senatum ita statuerēdum judicavisse. Nam omnino Alexander, qui jã Gallos esset expectus, dixissetq; palam, si redeant, se Venetias, ne eos iterum videat, profecturum: cupidissime avidissimeq; illum ipsum expectabat diem, quo se cum republ. reliquisq; conjungeret. Itaq; pridie Cal. Aprilis fœdus initum ab iis, sancitumq; est in annos XXV. majestatem Romani Pontificis, dignitatem, libertatem, jura eorum, ditionesq; omnium tueri & muniendi causa quo ex fœdere equitum triginta quatuor millia, peditum viginti confecta parataq; habere universi tenerentur, suo cuiq; sigillatim attributo numero. Is erat, equitum quidem Alexandro qua-

Fœdus inter Pontificem, Venetos, Hispan. & Maximilianum contra R. gē Carolum.

INOR

tuor millium, Maximiliano sex, Hispania regibus octo, reipublica totidem, Ludovico item octo. peditū verò singulis quattuor millium. quem si quis equitū peditūq; numerum propter longinquitatem itineris, ac rei bene gerendæ celeritatem mittere in tempore non possit, ei sit in socios eorum stipēdium conferendum auri sexcentena libra: ii exercitum pro illo conficiant. Quod si classis bellum indigeat, quibus adest parandarum navium facultas, ii tantam, quanta opus erit, parent, ab reliquis pro sua cæjusq; parte stipendium attribuitur, ea lex ejus fœderis fuit, quo omnino in constituendo cum tot adessent legati, tot civibus tractandæ rei adhibitis, toto demum vocato sapius & consulto Senatu, tanta tamen fuit jussu Decemvirum in Patrib. reliquisq; omnib. continendæ vocis cura, ut Philippus Caroli regis legatus, cum in curiam quotidie ventitaret, atq; ab legatis reliquis appellaretur, nihil ejus tamen cognoscere potuerit. Itaq; cū postridie ejus diei, quo die scripta lex est, in curiam vocatus à principe fœdus esse percussus intellexisset, & nomina fœderatorum cognovisset, mens penē hominem reliquit, tametsi princeps ei dixerat, ea quæ fecissent, non propterea esse facta, uti bellum cuiquam inferrent, sed ut, si inferretur, propulsarēt. Demum is revocato ad se paulisper animo, quid, inquit, meus rex in Galliã reverti non poterit? tū princeps, ille verò inquit, poterit, si redire amicus volet, nosq; illum rebus omnibus invabimus. quo responso accepto discessit: atq; ubi curia egressus, remensis quas ascenderat scalis in aream descendit, ad scribam Senatus qui eum comitabatur, conversus, rogo te, inquit, sodes, mihi eum sermonem recenseas, quem princeps mecum habuit: nihil enim jam ejus memini. Petierat à Senatu Alexander, antequam de fœdere esset confectum.

Quam, vellent Patres pro ea, qua semper civitas fuerat in Romanos Pontifices pietate, equites levis armaturæ quingentos, milites bis totidē praesidiū ad se causā mittere: ea enim factione, quæ regi se adjunxerat, Romanorum principum, omnia ejus consilia magnopere impediēbantur. Itaq; percusso statim fœdere, Patres jussērunt ex illis qui Ravēna hyemaverant equitibus, quiq; ibi adhuc quidem morabantur, is ut Romam numerus celeriter contenderet: tum ut Hieronymo Georgio, qui apud Alexādrum legati munere fungebatur, pecuniā quaestores euestigiō curarent, qua is pecunia mille in urbe milites conscriberet. Literas ad Ludovicū præterea dederunt, ipse quoq; idem faceret, mitteretq; alteros totidem Romam milites equitesq;: quo fultus auxilio Pontifex, dignitatem posset suam facilius atq; honestius tueri. Legati post hæc qui ad Carolū à Senatu missi fuerant, domum sunt redire jussi. ipse verò inter ea Carolus cognito, de quo dictum est, fœdere, veritus ne si moram Neapoli traheret, dum ii novas copias cogerent, exercitusq; conjugerent, ab eis intercluderetur, ne in Galliam reverti posset, statuit optimum esse quāprimum discedere, sperans, si modo antequā ii omnibus ad bellum rebus instructi paratiq; essent, proficisceretur, Italia itinera sibi ipsum illis etiam nolentibus patefacturum: nam mari tantum exercitum trajiciendi navium ei facultas non erat. quam enim Genuæ paraverat classē, ea maxima contra tempestate afflicta, atq; in litus ad Populoniā ejecta, nullum ei usum præbuerat: cujus quidem præfectus et princeps Salernitanorum Antonius pedibus se ad eum contulerunt. Interim à Ludovico maximè omnium se deceptam dilitans, avertete ab illius imperio Genuensium civitatem summo studio concupivit: itaque Petro Fregosio

sio Cardinale, qui dux eorum fuerat, suas in partes traducto, eum, & Objectum Fliscum, & præfectum ex suis Segusianorum principem cum navib. longis undecim, quas habebat, ex sua classe reliquas eò misit: ipse, equitum & militum octo millibus regni presidio relictis, ad diem tertium decimum Calendarum Junii cum reliquo exercitu Neapoli profectus via se dedit. Alexander, ad quem quidem Veneti de Carolo id, quod accidit, opinione existimantes futurum, ut nuncio de fœdere accepto in Galliam redire contenderet, Pontificis timentes rebus, jam ante eos dies alteros equites levis armaturæ quingentos ex iis quos ab Epiro-Laoniaq; accersitos celeritate præstantissimos habebant, miserant, quibus ad omnes casus uti posset, regem Romæ appropinquantem, Cardinalibus Romanisq; principibus adhibitis non expectare decrevit: septusq; equitum numero duum millium quingentorem, discessit, atq; Urbem veterem biduo venit. Illis diebus Carolus certum hominem ad Senatum misit, qui ei diceret, suum regem nulli unquam homini supplicavisse: scire tantum velle, utrum civitas amico in se, an hostili animo esset. Ad ea princeps ita respondit: Prudentium esse hominum, planeq; sapientum, aliorum interdum voluntati se permittere, aliorum opem poscere, precari: illud in ipsa esse, amicisne an inimicis rei publicæ velit esse. Is postea nuncius, & Philippus regis legatus una Venetiis discesserunt.

Responsum
Venet.

Florentino-
rum appa-
tus bellicus.

Florentini autem cum intellexissent Venetos cum Pontifice ac Ludovico, reliquisq; regibus consensisse, Carolumq; Neapoli, ut in Galliam rediret, discessisse, novas militum copias celeriter conscribere, seseq; presidio communi cœperunt, ut si Carolus eam vellet iter facere, oppidumq; ingredi, repellere illum possent: statuerat enim civitas,

civitas, nullis iterum conitionibus esse regem man-
 bus recipiendum. Pontifice profecto, Carolus Romam Carolus col-
loquio Pon-
 venit, atq; ad Alexandram legatos misit, velle se cum tiffia arce-
tut.
 alloqui: plurimum utriusq; interesse, sibi ejus rei fieri
 potestatem. Colloquio non imperato, Tuscanellā in via Tuscanella
capra,
 Cassia oppidum, quod quidem magna opposita ruri-
 locarum manu Gallos intrmittere noluerat ejus mili-
 tes, itemq; Esconis montem viceperunt. quod ubi Se-
 natus cognovit reipub. socium, & quidem omnium di-
 gnitate principem à Gallis violatum; bellq; factum à
 Carolo initium in fœderatos; eosq; homines, cum intra
 fines imperii vel reip. vel Ludovici venissent, à malefi-
 cio non temperaturos existimaret: præter id quod in
 Gallia terrestrium copiarum comparabatur, decrevit,
 uti Antonius ea cum classe, quam civitas illis ipsis au-
 xerat diebus, ad Sasonem insulam accederet, ut in A-
 puliam trajiciendi, cum juberetur, mora ei nulla fieret:
 optimum enim esse statuerat, si Galli furere inciperent,
 ea etiam à parte illos laceffere. Carolus relicta Floren-
 tia, quæ se præsidis firmaverat, Pisas, deinde Lucam
 venit. Pontifex, qui Perusiam erat profectus, equitibus
 quos à Venetis & Ludovico acceperat, reverti jussis,
 Romam rediit. Hæc dum agerentur, Aloisius prin-
 ceps Genabensium, Astæ à Carolo relictus, Salassis ad-
 juvantibus, tum è Gallia transalpina, atq; ab Helve-
 tiis milite celeriter accersito, vastatis Ludovici fini-
 bus, transmissio fortim Pado flumine Novariam per Novaria pro-
ductione ca-
pta.
 proditiōe cepit. Erat eo in oppido civis, cujus fratris
 fundos valde quidē fructuosos Ludovicus post ejus mor-
 tem dolo malo suorum cupiam addixerat, ipso ad se-
 pulchrum in iudicium sisti jussu. Is fraternos ulciscen-
 di manes studio milites Aloisianos reclusis bene manē
 portis intramœnia recepit. Ita Galli apertius eodem

tempore alterius regnum socii reip. invadere, ac priore bellum gerere cœperunt.

Venetorum
decretum
de belli ap-
paratu.

Illis ipsis dieb. Patres consulto Senatu decreverunt, uti quina millia Italorum equitum nova conscriberentur: bina millia ex Epiro Graciaq³, præter illos, qui imperati jam erant, accerferentur. Francisco autem Metuanorum principi Senatusconsultum prius in annos quatuor renovatum est, stipendiaq³ uberiora constituta. tum scriptus unà Rodulfus ejus patruus, scriptus etiam ante eos quidem menses Guidus Ubaldu Feltrius, qui regnum in Metaurensibus obtinebat, cum equitibus quadringentis septuaginta. Illis autem diebus Hannibal Bentivolus Joannis filius cum quadringentis, & Paulus Manfronius Vicetinus, qui Neapolitano in regno tunc erat, cum ducentis: equitesq³ ab Epiro Acarnaniaq³, ad littus Venetum advecti circiter mille. Exercitu deinde lustrato, milites equitesq³ in fines Brixianorum jussi procedere: creatiq³ legati Malchio Trivisanus, Lucas Pisanus, ad exercitum profecti sunt. Senatus etiam scriba Bononiam missus, qui Joannem Bentivolum in officio contineret. Itaq³ cum rex paulò post ad eum misisset, petens ut itineris per ejus fines oppidumq³, faciendi facultas sibi fieret, impetrare nihil potuit. Auri præterea quingentæ libra Ludovico petenti mutuo à Senatu data, deinde etiam trecentæ. Post hæc Senatusconsultum factum est, uti militum in Gallia & Venetia quina millia imperarentur, ex Helvetiorum pagis bina millia accerferentur: qui autem jam pedites equitesq³ convenissent, ii omnes in Parmensem agrum mitterentur. Neq³ multo post alio Senatusconsulto Franciscus imperator dictus est, ei³ res militaris permissa. Prefectus etiam Græcis equitibus Bernardus Contarenus datus: tum vexillum imperatoris publicæ

publicè Francisco missum: qui factò ad Ollium flumen ponte, exercitum traduxit, & firmato munitionib. pōte ab ea ripa quæ in Cremonensi agro est, alterum pontē in Pado flumine navibus imposuit, atq; ex utraq; ripa fossa & vallo aggereq; prelato muniit. tum exercitus in Parmensem est agrum traductus. Ejus rei litteris acceptis, imperator à Senatu jussus est, si Galli, dum redeunt, ei molestiam exhibeant, ipse autem sine reip. incommodo posse id fieri videat, in eos impetum faciat: sin res in angusto sit, pralio abstineat, suōq; se loco atq; milites contineat, quod si pacati iter faciāt, nihil eis noceat, sed sinat intactos discedere. Eo accepto nuncio imperator ad Tari fluminis pontem ducto exercitu, qui pons abest à Parma oppido passuum millia quatuor, castra posuit: cumq; eò Ludovici equites bis mille, milites totidem, Joanne Francisco Severinate duce convenissent, exercitum traduxit, atq; ad Oppianicum vicum, quæ Gallis erat iter faciendum, in ipsa Tari fluminis ripa, quod pedibus transmitti poterat, neq; enim ripas præaltas habebat, consedit nō omnino pleno exercitu, quod non omnes, qui expectabantur, erantq; jam in itinere, equites peditesq; convenerant, reliquæ Ludovici copiae apud Novariam distinebantur: ad quem quidē à Senatu petentem, ut Gracos equites ei mitteret, quibus eo bello uti posset, Senatus Bernardo Contareno præfecto sexcentos misit.

Rex Lucā profectus per Apennini juga ad Apuanos Ludovici municipium venit. Oppidani Joannis Jacobi Triultii suasu sese regi dediderunt: quos tamen paulo post ejus milites pace fracta diripuerunt, oppidumq; incenderunt. Ex eo loco rex Triultium cum prima acie præmisit, qui montano cōfecto itinere se expectaret, exploratoresq; mitteret, ut quid hostes moliren-

tur, scire posset. Interim imperator præmissis equitibus atq; militibus, quot visum est ad Gerulam vicum, qui à Foro Novii abest passuum millia tria, uti regis itinera cognoscerent, locumq; castris caperent, postmodum ejus diei, mane cum reliquis copiis omnibus eò venit. erat autem universus exercitus equitum ad duodecim millia, militum propè altera totidem. Ibi cum esset imperator, à speculatorib. certior factus est, Triultium, cum equitum cataphractorum & militum Helvetiorum manu præmissum, è jugis in planitiem ad Forum Novii descendere. Ille autem, ut postea cognitum est, vicinè magnè pere opportuni, in quo se regia copia confirmarent, atq; ab Apennini itinere reficeret, capere volebat: eoque partem suorum præire jusserat: ipse cum reliquis se, ut sequeretur, comparabat. Ea intellectâ re imperator Græcos equites sexcentos præmisit, qui eos impedirent: ipse cum equitum firmiter agmine illis præsidio est subsecutus. Græci velocitate suâ ubi primos venientes conspexerunt, in eos impetu facto, prælioq; commisso universos repulerunt, repulso usq; ad castrorum munitiones consecuti, complures eorum occiderunt, complures captivos fecerunt, uno suorum tantummodo amisso, quem parvi tormenti pila è vallo missa trajecerat. Eo mortuo captivos prope omnes interfecerunt, capitaq; abscissa in castra revertentes attulerunt circiter quadraginta. Triultius sibi suisq; veritus extremum in jugum sese recepit, regemq; ibi triduum expectans est commoratus: quo si tempore Venetus illum adortus esset, ea se manu defendere non potuisset: quo capto, reliquum exercitum expugnare hand maxime negotii fuisset.

Prælium.

Ea re ab imperatore, atq; ab legatis & principibus jactata, quod existimabant, si primam aciem prælio vicis-

vicissent, Carolum reliquaſq; copias Lucam reuerſu-
ros ſeſq; in tutum recepturas: ne qua eos manus elabi ef-
fugereq; poſſet, ab illo aggreſſi deſtiterunt. quan-
quam poſtea fuere, qui crederent Severinatem, qui e-
jus conſiliu princeps fuerat, non eam ob cauſam de qua
dixi, ſed propterea quod ex Ludovici præſcripto regi
magnum fieri detrimentum nolebat, ne civitatis ex eo
Veneta nomen exiſtimatioq; augetur, ſummopere in
concilio, id ne fieret, obſtiſſe. Civitas interea cum in-
tellexiſſet regem magno animo in Venetos impetum fa-
cturum, quos imparatos adhuc plurimis ab rebus eſſe
audierat, permota, largitiones in ſacrarum virginum
collegia, preceſq; ad omnia templa fieri juſſit, votaſq;
pro ſalute patriæ publicè ſuſcepta ſunt. Rex triduum
illud tormentis bellicis ex ære magni ponderis impedi-
tiſſimis itinerib; per invia atq; abrupta montium con-
vehendis moratus, non iis modò quæ priore itione ſecũ
habuit, ſed illis etiam quæ cum reliquo exercitu in Fla-
miniam præmiſerat, cum omnibus copiis Forum No-
vii ante meridiem ſe cõtulit. Eo die remiſſi Græci equi-
tes uſq; ad regis caſtra complurib; cum Gallorum capi-
tibus ad imperatorem redierunt. Et foro autem Novii
miſſus tubicen à Philippo Argentonio, qui regis nomi-
ne itineris propter caſtra faciendi facultatem ab lega-
tis peteret: ea non impetrata, quòd legati dicerent, niſi
rex capta ab ſe atq; ſuis ſociorum rei publ. oppida reſti-
tueret, ſe id non cõeſſuros, ad regem reverſus ſpem pa-
cis omnem ſuſtulit. Ea intellecta res magnum attulit
Gallis timorem, qui è collib; caſtra Veneta proſpexerāt
in ampliſſimum tabernaculis porrecta campi ſpatium:
viſumq; eis eſt tantis oppoſitis hoſtum copiis rem ipſo-
rum in anguſto eſſe: itaq; vulgò qui ſapientiores erant,
tribuni duceſq;, magis magisq; regi ſibiq; vereban-

Spes pacis
paciſa.

Caſtra Vene-
ta.

Timor in ca-
stris regis.

tur gravissimumq; omnib. impendere casum atq; pe-
riculum arbitrabantur. qui quidem timor ea quæ se-
cuta est nocte auctus conduplicatusq; est: magna enim
pluvia, ingētiaq; tonitrua, & crebra atq; terrificæ cor-
ruscationes fuerunt, ut cœlū propè discedere videretur,
ultimamq; plurimi sibi noctem illam fore ea Deorum
immortalium quasi denunciatione moniti crederent.

Timoris vis.

Solet autem ferè semper accidere, ut cū semel vehe-
mens aliquis mentes hominum incescit timor, etiam ita
qua timēda non sunt animi eorum magnopere pertur-
bentur. quam ob rem cū parum in somno, multum in
consiliis inter se fuissent, orta vix luce, qui fuit dies pri-
die Calendas Julias, Caroli præfecti aciem instruxerūt,
atq; iter facere cœperunt. Interim consultis legatis,
principibusq; reliquis, quidnam esset potissimum agen-
dum, legatū prælium dissuadentibus cū propter Se-
natus consultum, de quo suprā dictum est, tum verò e-
tiam quod complures equitum turma, militumq; cen-
turia neque dum venerant: nam & Pandulfus Arimi-
nensium, & Joannes Pisarensum principes, & Paulus
Manfronius cum sua quisq; cataphractorum equitū
copia, innumeriq; milites expectabantur, tandem Gal-
los aggredi, qui reip. sociorum oppida cepissent atq; in-
cendissent, præliumq; committi placuit.

Gallorum
aciem.

Erant Gallorum copiae tres in acies instructæ: qua-
rum in priore magnam spem duces habebant, quod o-
mēs numero equitum, ac militum robore munerant;
eiq; addiderat quatercentos ex cohorte regia eorum,
qui sagittis in equo utebantur: quos quatuor millibus
Helvetiorum militibus, quibus maximè confidebant,
immiscuerunt. In media erat acie rex, eaq; propè om-
nis Gallie nobilitas continebatur, ab postrema levo la-
tere impedimenta sequebantur. tormenta omnibus a-
ciibus

ciibus erant preposita: eaq³ acies non ita magno inter se relicto spatio constipate, celeriter, uti si possent Venetos effugerent, vadebant. Interea nuntii ad Venetorum castra, qui pacem ab legatis peterent, fallendi gratia mittebantur. Vbi id imperatori nuntiatum est, militibus ut arma caperent imperavit, ipse deinde armato exercitu, & in sessis equis copias omnes ita disposuit, ut ex iis novem acies efficeret: quarum quinq³ equitū cataphractorum essent, tres militum, equitū levis armaturæ una, quæ res impetum exercitus imminuit: nulla enim earum satis virium ad hostem propellendum habebat. Erat inter utrunq³ exercitum Tarnus, de quo dictum est, flumen, quod ea nocte creverat: ejus antiē valles planities impedita non ripis modò fluminis, sed glareæ etiam, grandibusq³ saxis, tum & virgultis, & quòd magne pluvie fuerat, lubrico & lacunoso cæno, ut inaquabile & difficilem transitum daret. Gallorum prima acies cum ante castra Veneta pervenisset, armati milites conspicata, magnum in eos pilarū ferrearū numerū tormentis immisit: quas tamē propè omnes supra militū capita vis ignis impetusq³ abstulit, ne magnopere nocerēt: percomodeq³ ea in re accidit quòd tum cælū erat pluvium, ut sua Galli tormenta, quorum magnū numerum habebant, amplius exercere non potuerint. Tum verò imperator moras omnes post habēdas ratus, magno ipse animo, & rei bene gerendæ fiduciæ plenus, quem etiam provehebat adolescentia, instructo exercitu, constitutoq³ quid fieri oporteret, ac permissa patre reliquas acies submitendi potestate, signo pugne dato, & transmissis pedibus flumine, regis exercitum, qui quidem mille passuum iter eoq³ amplius jam præcesserat, citato gradu insequi cœpit: eumq³ propè mediū affecturus, in regis aciem, quæ se converterat, impo-

Venetorum
acies instru-
ta.

Tarnus flu-
men.

Prælium

tum fecit. Praelio acriter commisso cum fortissimè ab utrisq; pugnaretur, Rodulfus acie una maxima atque plenissima, cui Antonius Feltrius Guidi Ubaldi frater notius præerat, iussa consistere, altera castris presidia esse, neq; se loco ambas movere, donec ipse eas vocet, imperatorem subsequutus, cum secunda acie in Gallorum globum sese iniecit, acerrimeq; pugnans eum disjecit; neq; imperatori modò auxilium peropportune attulit cum illius acie se coniungens, sed magnum etiam addidit suo adventu ejus militibus animum. Itaq; ambe acies parvo temporis spatio magnum Gallorum numerum occiderunt, magnum ex suis amiserunt. Rex cum paucis relictus, admonitus à suis pugnantibus se subripuit. Eodem ferè tēpore acies tertia, cui Severinas præerat, primam Gallorum aciem consecuta, pedem statim retulit, non ausa, vel potius non iussa progredi. Omnibus autem equitum aciebus, quæ ad regis exercitum contēderunt, idem fere perincommodè accidit, ut & flumine transendo, & ripis superandis, & saxis pervadēdis & virgulis ac cœnosa via cōficienda, multi etiam pluvia, non solum ordines servari non potuerint, sed complures prolaberentur, complures se medio itinere continerent, multi aliorum flecterent, ut parva eorum pars praelio interfuerit. nam milites pleriq; omnes exceptis ducentis, Genua Veneto duce, paucisq; ex imperatoris comitatibus, qui equitibus interjecti ejus latus muniebant, pugnam detrectaverunt. At verò Itali equites levis armatura, quos unà cū Græcis imperator jusserat ab hostium tergo levum latus montium capere, atq; ab latere adverso in eos impetum facere, ubi impedimenta cōspexerunt, in ea spretis imperiis propè omnes cōvolaverunt, custodibusq; aliquot occisis, ea rapere atq; abducere cōtenderunt: quos Græci equites imitati, idē fecerunt.

ptis eorum ducibus, qui cum paucis ad hostes laceffendos contenderunt. Ea res magna ex parte resp. victoriā interpellavit: nam si in hostium acies à latere, ut debebant, eratq; eis imperatum, ut omnes impetū fecissent, Galli se pugna subducere sine certa clade nō potuissent. tametsi alia etiam ex parte casus adiumento atq; praesidio Gallis fuit: duae enim equitum acies quemadmodum Rodulfus imperaverat, ne se loco moverent, praelio non interfuerunt, expectantes quam is in partē eas vocaret. Ille autem à Gallis interfectus fuerat. ita qui repulsi atq; fracti fugae se mandare cogitabant, restituito ab reliquis aciebus, quae regi auxilio venerant, praelio, se continuerunt. Pugnatū igitur est acriter, ut antè dictum est, ab utrisq; cadesq; ingens facta: eoq; res horre spatio deducta, ut neutris planè victoribus, defessis potius pugnando, quàm permittentib. Venetis, Galli se celeriter subriperent: ac magna impedimentorū parte direpta, cumq; iis regio tentorio & cubiculo, & suppellectilis sacra, quae rex in templo utebatur, signisq; militaribus aliquot amissis, tantum itineris quantum lassitudine atq; vulnerib. confecti poterant, contenderent, noctemq; illā magno cum timore sub dio sine tabernaculis, sine castris exigerent. Imperator sua in castra rediit.

Gallorum
fuga.

Desiderati sunt ex Venetis circiter mille quingenti: quorum non minimam quidem partem vel iniquitate loci detentam, & vagam, vel acceptis vulneribus, aut suffossis equis prolapsā & morantē, calones lixaeq; Galli, quorum permagnus erat numerus, qui ab equitatu leviore disiecti se ad acies referebant, desertos à reliquis militibus plures singulos adorti securibus interfecerāt. Ex iis qui fortiter pugnautes interierunt, fuere, praeter Rodulfum, imperatoris praefectus militum Ranutius

Venetorum
stragea.

Ranutius
Falconius.

Bernardinus
Montonius.

Nicolaus
Vrsinus.

Gallorum
internicio.

Regis fuga.

Farnesius Romanus, claro loco natus, vir magna virtute, Alexandri Farnesii illius, qui postea Pont. Max. creatus, Paulus tertius dictus est, patruelis frater: & familiaris imperatoris comitatus parte plus media, tunc præfecti equitum viri fortissimi duodecim, centuriones quatuor. Bernardinus autem Montonius, multis vulneribus acceptis, equo dejectus, inter caesorum corpora repertus, per suorum humeros relatus in castra, servatusque est. In ipso vero prælio Nicolaus Vrsinus, quem Nole captum à Gallis dixeramus, & rex custodiri iusserat, pugnantis omnibus elapsus, ad legatos Venetos contendit, suamque operam reip. pollicitus, Gallos propè fractos esse, eos si quavis una ipsorum acies insequatur, terga daturus confirmans, contestansque Deos: id ut legati mandarent, magnopere suadebat: qui percussio temerè exercitum, militibusque aut dispersis, aut pedem referentibus, eam rem agredi non sunt ausi.

Ex Gallis interfecti sunt ad mille, atque ex iis dux vigilium regis, itemque sagittariorum, et magistratus is, quem ipsi magnū Maressalem appellant, aliique præfecti militum decem: tum nothus Boius, primæ ferè apud regem autoritatis et magni inter Gallos nominis, vulnere accepto, duoque magnorum principum liberi, et sacerdos regius, aliique captivi facti, cum eo prælio ex Venetorum exercitu nemo vivus in hostium potestatem venisset. Postero die rex ante lucem igne plurimo facto, ut ejus copia ibi esse viderentur, sine ullo strepitu abiit, celeritateque usus, quam longissime potuit, antecessit. Veneti mane consequi regem cum vellent, Taro flumine, quod ea nocte creverat, impediti restiterunt. Tum Deverinas, qui prælio cum suis abstinuerat, imperatori legatisque sese obtulit, si sibi equitatum leviorè traderent, se regem remoraturum, dum ipsi cum reliquo exercitu

exercitu veniant. Re impetrata, cum equitibus mille quingentis Italis profectus, longiore itinere per occasionem suscepto, quod flumen crevisset, consequendi regē eo die volens tempus omisit: quē postea cum esset consecutus, ei dux ministerq; itineris potius, quā morator fuit Astam propē usq;: ut id quod petierat ab imperatore legatisq; propterea videretur petiisse. ut illū in toto sisteret. Id ab eo de Ludovici sententia esse susceptū ea res indicio fuit, quod Bernardo Cōtarena ab Ludovico petenti, uti se cum suo equitatu extremū regis agmen aggredi sineret, Ludovicus non permisit. Eo biduo magnus equitū conscriptorum, multo major militum numerus ad exercitū Venetorū venit. Imperator subsidēte flumine cū exercitu profectus, cū rex bidui eū itinere praeccederet, consequendi regem facultate amissa, Gracos equites levissimos sexcentos misit, qui ejus agmen carperent, quāq; possent, exercitui nocerent. Is dum iter facerēt, multa in via cadavera Gallorū passim jacentia conspexerunt: ut plus etiam, quā credebatur exercitui regio esse illatū cedis appareret. atq; si quidē equites postremū regis agmen celeritate consecuti cōplurib. interfectis, prædā etiā facta ad imperatorē redierunt.

Eo de praelio à Senatu supplicatio decreta est, gratia-
que Diis immortalib. acta, quod civitatem magnopere
suspensam, tantarum rerum expectatione, fuga hosti-
um liberavissent: Nicolaoq; Vrsino auri libra decena
dono data.

Supplicatio
pro victoria.

Sed rege Carolo Neapoli profecto, ut paulisper ad superiora revertamur, Veneti de classe regis in Liguria missā, ut supra demonstratum est, certiores facti, suum hominem cum pecunia Genuam ad naues onerarias, quibus ad mercaturā uti civitas privatim consuevit, habetq; in partu ferē semper multas, militibus reb. q;

omni-

Legati Ge-
nuenium.

omnibus ad bellum propulsandum idoneis celeriter ar-
mandas, contendere iussunt: cū Ludovicus item
instrui naves longas aliquot ibidem iussisset. Pollicitæ
præterea sunt procurantibus Patrib. fœderatorum le-
gationes Genuensium magistratui, ut libentius contra
Gallos arma caperent, securaturas effecturasq. ut eis
Florentinorū civitas Serezanam, Serezanulamq. ac
Petrā Sanctam in Apennino oppida restitueret: ejusq.
rei petentibus ipsis Senatus prædem se dedit. Fuerant
ea oppida cōplices ante annos Genuensium magistratus
qui publica privataq. pecunie, quæ in arario vulgò de-
ponitur, præest, ob eamq. pecuniā dominis ternas cen-
tesimas quotannis solvit: sed ab iis qui civitati tū præ-
erant, pignoris nomine ad remp. Florentinorū perve-
nerunt, tercentū auri libris mutuo ab illa eis datis. Ea
sibi reddi oppida civitas magnopere studebat, erantq.
illa ipsa, quæ Carolo tradere Petrus Medicus pactus fu-
erat. Regis igitur classis ad littora Genuensium appul-
sa, cui quidem etiā ex Apennini jugis rex equites ali-
quot, peditesq. Gallos quingentos auxilio miserat, totā
illam orā, quæ ad orientē solem spectat in ejus potestātē
redegit, Portu Veneris excepto. ita belli ab Carolo initium
ea etiā ab regni parte in Venetorum socios est factum.

Galli ad
Genuam
ven.

Postremo cū Galli, Paulo & Obiecto ducibus, suc-
cessu rerum elati, pedibus Genuā aggrederentur, civi-
tas armata illos fudit fugavitq. eo ipso die, quo rex ad
flumen Tarym adverso cum Venetis prelio dimicavit.
Tum pridie id. naves onerarie longeq. majori ex parte
reip. instructæ opibus obsessam in portu Rapalo classē
Galliscam, Repalsq. arcem expugnaverunt, navibus o-
mnibus. cum earū præfecto captis: quib. in navib. mu-
lieres erāt captivæ permultæ, virginesq. sacræ aliquot
suis è Cafeta fanis abreptæ atq. violatæ, aurumq. item
sacrum

Sacrilegia.

sacrum & *argentum*, ac *fores aenea* portarū affabrè illa quidem facta magnoq; cōparata precio, quas *arci Neapolitanae Galli* detraxerāt. Pauloq; post *Carretii principes*, qui *Finarium oppidum* à *Genuensibus* acceptū obtinebant, *Intimilium oppidum*, quod ad occidentē solē est, & *Galli* occupaverant, recuperaverūt: omnisq; utrinq; ora brevi ad *Genuenses* rediit atq; hac quidem in *Liguribus* gesta sunt. Cumq; ad *Ludovicum* signa *Caroli regis* quatuor à *Gallorum* capta navibus *Genuensis civitas* dono misisset, *Ludovicus* magnore sp. merito id se facere pronuncians, duo eorum legato apud se *Veneto* dedit.

Intimilium recuperatū,

Eodem quoque *Genuenses* tempore legationem *Venetias* miserunt, quæ *Senatus* gratias ageret, quòd ea, quæ feliciter contra *Gallos* gesserant, ejus liberalitate atq; ductu primo, & initium, & incrementū, postremo etiam exitū habuissent. Imperator autē *Claustidii* cum esset, regē subsequens, *Ludovico* postulante equites militesq; ad bis mille, *Dertonā Alexandriamq;* *Senatus* jussu presidio misit. Eodem etiam petente, ut respub. legatos ex principibus civitatis ad se duos mitteret, qui secum rebus omnibus tam ambiguo tempore præessent, uti sui cives, omnesq; homines cognoscerent, ei se curæ, regnūq; suū esse, *Lucam Zenū, Andreā Veneriū,* legatos *Senatus* creavit. Ab his legatione propter etatē renuntiata, *Marcus Georgius, Benedictus Sanutus,* ad id muneris eorū loco *Mediolanum* sunt ire jussi. Inter hæc *Senatus* decrevit, ut eorū qui fortiter atq; amāter ad flumen *Tarū* contra *Gallos* remp. gesserant, vel viventium vel mortuorum ratio haberetur. Itaq; imperator *Rodulphi* patris equitatu stipendioq; auctus est, nomenq; ei clarius datum, ut latissimè imperator appelleretur: præterea dono quotannis auri triginta libe consistit.

Legati Genuensium.

Legati Venetiarum.

Niceteria iis
qui fortiter
pugnarunt
à Repu. Ve-
netia data.

constituta, centumq; in stipendium in presentia missa. Auctus & Bernardino Montonio equitum numerus ad mille, sexq; auri libra dono data in annos singulos: quæ quidem etiam nunc ad inutiles servato annos, ultimumq; senium, & vitam modo producenti pecunia penditur. Nicolao item Nonio tum equitum Græcorum auctus numerus, tum verò etiã stipis summa, quæ in annos singulos à reipublica donatus antea fuerat, amplior facta. Rodulphi verò liberi in reip. fidẽ recepti, pensioq; librarum auri decem victus annui nomine eis data: decretumq; uti marib. singulis equitum turmæ singula, præfectiq; earum attribuantur, quoad ipsi exercere se per atare possint: fœminis, cum erunt nobiles, dos è pecunia publica pro earũ gentisq; nobilitate numeretur. Farnesii duobus liberis maribus equites quadringenti, quos primo à rep. stipendio pater eorum habuerat, cum præfecto dati, dosq; ampla fœminis publicè pollicita. Vincentii Corsii liberis patris equitatus datus: filia, quam unam reliquit, dos auri librarum quadraginta constituta: intereaq; dum sit nubilis, in virginũ sacrarũ collegio uti victus publicè subministretur, Senatusconsulto additum. Alexandri Beraldis Patavini equitatus Francisco fratri, qui cum illo ea in pugna fuerat, vulneribusq; acceptis superfuerat & pensio annua, quæ ei à Quæstorib. curabatur, attributa. Idem in Roberti Strotii item Patavini fratre superstite servatũ. Literæ præterea publicè ad legatos data, curarent, ne quis, qui bene de repub. meritis esset, ab ipsis præteriretur, quin de eo ad Senatum scriberent: ex eorumq; litteris in complures, compluriumq; liberos fratresq; Senatus pietas liberalitasq; extitit.

At verò interea rex septimo post prælium die Astam ingressus fugæ finẽ fecit, confecto cum timore ac labore

vie

vie, tum commeatus non omnino magna inopia exercitu. Nam ut sunt ad conferendas manus, preliaq; committenda Galli omnium propè hominū paratissimi atque fortissimi, ita ad perferendos paulo diutius labores, vnediamq; tolerandam, supra ceteros animus eorum mollis infirmusq; est, omnisq; illa ardens ac vehemens brevi tempore virtus elāguescit atq; restinguitur. Paucis post diebus edicto magistratum Gallorum, Veneti, Mediolanenses, Liguresq; omni è Gallia, quæ in imperio Caroli erat, exules facti sunt, pœna iis qui recepissent, constituta. Itaq; Petrus Pascalicus Venetus, qui Lutetia Parisiorum Philosophia studiis sacrisq; literis operam dabat, servili veste sese occultans in Morinos aufugit.

Gallorum
natura in
reb. bellicis,

Exules è
Gallia qui
facti.

Petrus Pa-
schalicus.

Deinceps autem cum Ludovicus legatiq; Novariæ omnes copias adduxissent, hostesq; crebris ex oppido excursionibus eos lacefferent, secundiora cum iis ferè semper Veneti prelia fecerunt: quibus in omnib. Bernardi Contareni virtus egregia extitit. Postea verò quàm cōmuni consilio oppidum obsidione cingi placuit, & Aloisius regis propinquus, quiq; cum eo erant in oppido equites militesve numero ad millia octo, inopia frumentis laborare commeatusq; cœperunt, quòd ante hostium adventum ejus rei nullam curam habuerant, missi ad eos furtim cum jumentis frumentariis equites regii ab eodem Contareno sepe intercepti, sepe unà cum illis ii qui ex oppido regis equitibus subsidio venerant, caesi fugatique sunt. Neque rex interim novas copias, ut Aloisium obsidione liberaret, è Gallia quotidie postulare, accersere scriptis ad suos magistratus atque ad uxorem literis intermittebat: quas ad litteras illa, se jam viros, qui velint Alpes trajicere, omnino nullos habere, regi respondit: fœminas viduas se permultas habere,

Novariæ ob-
sidio

Nicolai Venetiani infortunium.

habere, quarum viri in Italia perisissent. ab Helvetiis etiam per legatos atq; interpretes idem petebat: sed stipendiorum inopia, ne rem conficeret, impendebatur. Quinet à ea de causa ex Helvetiis, quos habebat, milites centum, ex Germanis alteri totidem ad Venetos transierunt. Tum vero ab iis suburbana ædificia incensa, tormentaq; muralia oppido propius admota. Et obsessi modis omnibus acius premi cepti: quib; in rebus administrandis Nicolaus Ursinus fistula glande plumbea supra renes percussus, pro mortuo sublatu, atq; in castra relatus est, neq; postea ei bello interfuit. Gallos igitur qui obsidebantur, magis magisque in dies rerum omnium egestas atq; inopia premebat, ut equis in escam uti cogerentur: copioresq; corruptis farinis, aut pane furfuraceo vescerent, tum aquæ potu, quo Galli Germaniq; minime omnium uti assolent, interirent. Percusserat autem paulo antea numum æreum Aloisius, cum pecunia eum defecisset, qui pro Argenteo polleret. Hæc cum crebris occultè nuncius litterisq; regi ab Aloisio significarentur, quorum pleriq; ab hostibus intercipiebantur, nonnulli noctu, magnisq; imbris profecti, diversis atq; occultis itineribus ad regem perveniebant, seq; ille per paucos posse ulterius dies obsidionem sustinere diceret, deceptum autem et destitutum quereretur: rex ab hostibus pacem petere constituit: itaq; per Argentonium tentare imperatorem eam de re cepit. Ab eo ad legatos, ab iis ad Ludovicum, cuius causa bellum gerebatur, re delata, sæpius deinceps eo libentissimo jactata, qui jam quiescere, quam alendis exercitiis, conteri et bello periclitari malebat, induciæ primum factæ, deinde Aloisio cum paucis abire Novaria permissum.

Induciæ.

Demum pax ab rege, atq; ab Ludovico circiter Nonas Octobres concelebrata, iis conditionibus, ut Novaria

varia Ludovico redderetur: tum ex libris auri viciescenties, quas ab Ludovico rex in Neapolitanū bellum mutuò acceperat, mille ei & quingentæ rependerentur, quingentæ regi cederent: Ludovicus autē naves Gallias in Rapali captas portu nunciis regis reddēdas curaret: & Triultinū, cuius bona publicaverat, exulēq; ipsum fecerat, ab exilio revocaret, in integrūq; restitueret: neve auxilia Ferdinando regi mitteret: & Carolus quantā vellet classē in Ligurib; cōparare posset: easq; ob res Genuæ arx Herculi ferrariensiu principi vice obsidum traderetur, quā ille regis nomine bienniu obtineret, quam quidem ad pacē celerius sanciendā ea et ā causā regem impulit, quod Helvetiorū multo maior, quam ipse petierat, manus domo tandem egressa, ut regi auxilio eo in bello esset, partim Vercellas ad regē venerat, partim appropinquare nunciabatur, omnes numero ad viginti millia quib; quidem jam stipendium, quod rex pollicitus fuerat, arroganter ac seditiose postulantib; rex persolvere non poterat, emuncta creberrimis ingentibusq; in bellum thesauris regi subministrandis transalpina Gallia, vicinisq; regibus ferē omnibus, accepta superioribus mensibus mutuò ab eis pecunia, prorsus exhaustis. Itaq; cū intellexisset eos unos qui venerant nocturna concilia de se capiēdo habuisse, veritus ne si reliqui Helvetii propius accessissent, vim eorū subterfugere nō posset, pace statim factā eos serō venisse ad speciem questus, atq; in Taurinos properē abiens, donum, quā conditione potuit, remisit.

Ea de pacē cum rege ineunda Veneti ab eius interpretibus, tū à Ludov. co saepe invitati, consulto Senatu responderunt, sese omnino, nisi de sociorū voluntate atq; consilio, quibus cū fœdus percussissent, nihil acturos: nam quoniam ex iis, quæ eo in bello gesserat Ludo-

Pacis inter
Ludovicū
Sfortiam &
Carolū
regem con-
ditiones.

Senatus Cō-
sul Venet.
de pace fir-
manda,

vicus, quantū ei esset credendū, non ambigūe cognove-
rant, novo se fœdere implicari cum tam infido homine
planè nolebant. Id ægerrimè cū ferret Ludovicus, ex-
istimans Venetos alieno ab sese animo esse, questusq; a-
pud legatos, Senatum omnia alia, præterquā de sua sa-
lute, cogitare, suis militū præfectis clām imperavit, ut i-
flumina, quæ esset exercitus rei publicæ transeundū, si
domū redire vellet, cōmunirent, navesq; abigerent, ne
trajicere se invito posset. Ea per amicos reip. delata res
ad legatos, magnopere eos cōmovit, quòd tantis objectis
fluminib. iter se impeditissimū habituros intelligebant,
Ludovici exercitu munitissimis in locis se opponente.
pontium autē efficiendorū facultatem sibi datū iri non
videbant, præceptis navib. quib. imponi possent. Tum
illud etiā timebant, ne, si vis adhiberetur, perfidia Lu-
dovicus sua Gallos sibi adjungeret, ut rerum dominus,
et pacis ac belli arbiter vderi posset. Hæc versantib. le-
gatis, Contareno adhibito, neq; satis tutū ejus rei exitū
reperientib. ubi omnes paulisper conticuerunt, Ego, in-
quit, Contarenius, iter vobis domum, si annuitis, patens
atq; tutū comparabo. Ad ea cū legati, quonā id tandē
modo quòve consilio esset effecturus, ab eo quæsi-
vissent: hodie, inquit, ut consuevistis, vos et Ludovicus unā e-
ritis communibus de rebus consulturi: adervnt cū illo
sui duces, vester, vobiscum imperator, præfectiq; : fores
claudentur: disceptabitur: tum ego illum, tanquā allo-
cuturus, hoc vobis gladio confossum atq; confectū dabo.
ea re patratā, neminē ex ejus ducibus ferrum educturū
certo scio. quis est enim eorum omni non fœmina timi-
dior? aut quis illum non pessimè odit, uno aut altero ex-
cepto? qui tamen ipsi ad Carolū legati de pace profecti
adesse non poterunt. Ludovici etiā exercitus ipso mor-
tuo ad nos signa transferet, si se receptum iri intelliget.

præfer-

Consilium
de Ludovi-
co Sfortia
interfici-
endo.

praesertim spe largitionis aliquā oblatā, quod si sit, ejus quoq; regnum vestris in manib. versabitur: ita ille, ut meritis est, suorum scelerū pœnas pendet: vos reip. injurias nullo dispendio ultri, vestram dignitatē pulcherrimē retinebitis. Erat Contareno procerum sanē corpus & vividum solidumq;: vires immanes, vastaq; ac propē inexuperabiles: animus cū prudens, tum omniū magnarum rerum capax, ut quod is polliceretur, etiam praestari posse confideres. Itaq; ea legati cū intellexissent, maximis illum laudibus certatim efferentes, quod tantā rem ag gredi pro communi salute non dubitaret, constituerunt, hoc ad extremum reservato consilio, experiri, num Ludovicus ad sanitatem bonis artib. converti posset ea tamen de re, quā Contarenus proposuerat, notis scriptas literas ad Decemvirū magistrō confestim dederunt, postulantes uti rescriberent, vel-
Contareno
qualia
lentne, atq; permitterent, si necessitas urgeat, eo consilio ipsos uti, qui de collegii sententia rescripserunt, ex reip. dignitate sibi eam rem non videri. Ludovicus interea cū legatorū dissimulatione atq; prudentia, quib. ea se nescire quae ab illo parabantur, ostendebant, tum sua sponte, quod nihil omnino tuti irritandis legatis in tam nova suspectaq; dominatione se habiturum videbat, ab eo per se consilio destitit.

Iis confectis rebus milites obfessi oppida Novaria emittuntur: oppidum Ludovico restituitur. Legati Veneti post hac omni cū exercitu Crema cū venissent, militesq; quos oportuit, dato stipendio missos fecissent, reliquosq; milites equitesq; in hyberna deducendos traxerant, cum imperatore Mantuā profecti, ludis ab eo dies aliquot habitis, ad urbem reverterunt. Carolus cupidissimis suis omnib. multo cupidius ipse, trajectū Alpibus suum in regnum concessit.

PETRI BEMBI RE- RUM VENETARUM HI- STORIÆ LIB. III.

Epitome.

Ferdinandi regis in Calabriam adventus & adversa cum Gallis pugna. Neapolitanorum in Gallos odi causæ. Eiusdem Ferdinandi Neapolim reditus. Venetorum in regno Neapolitano res pro Ferdinando gestæ. Classis à Venetis Neapolim missa. Cellæ farinaria & reip. horrea apud forum Venetiis ædificata. Pisani sese Venetis dedentes à Senatu reiiciuntur. Thracii regis ad Senatum legatio & munera. Faventini cum suo regulo à Senatu in fidem accepti. Horologium Venetiis in foro factum. Venetorum cum Ferdinando Aragonio fœdus. Gallorum & Ferdinandi varia in regno Neapolitano fortuna. Pisani à Venetis, Pontifice & Ludovico Sfortia in fidem accipiuntur, & Pisani belli initium, atque progressus. Triumviri rerum navalium instituti. Lex de bonæ fidei possessoribus lata. Ludovicus Sfortia à Maximiliano Cæsare rex appellatur. Naupliorum equitum cum Turcis pugna. Bernardi Contareni in regno Neapolitano res gestæ, eiusdemque obitus. Ferdinandi Neapolitani regis obitus, & Federici in regnum successio. Bissinianorum princeps à famulo vulneratur. Gallorum Caieta discessus, eorundemque naufragium. Tarentinorum de deditione & Veneti Senatus de illis accipiendis vel non, varia consilia. Gallici morbi origo. Maximilianus Cæsar, à Ludovico Sfortia, Venetis & reliquis fœderatis accersitus, contra Gallos in Italiam venit. Res in Heiruria gestæ. eiusdemque in Germaniam reditus. Incendium naufragiumque passis à Decemviris prospicitur. Gallorum in Insubria conatus. Navalis inter Florentinos & Venetos pugna. Caroli regis à vita tollendi facultas à Senatu reiicitur.

Ferdinandi
regis in Ca-
labriam ad-
ventus.

Erdinandus ubi Carolum Neapoli profectum cognovit, acceptis Messanæ militibus ad mille (ibi enim tunc erat) quos quidem civitas in vicini atque amici regis gratiam depenso trium mensium stipendio ei præsto esse iussit, navibus longis duodecim in Calabros trajecit, & Rhegiû Crotonemq; recepit.

recepit: ac secundo cum Gallis pedestri facto praelio, interfectis captisque compluribus, reliquos cum eorum duce in proximum oppidum compulit. ad quos cum auxilia undique convenissent, victus ab eis ingenti clade cum paucis Rhegium fugiens, uni saluti consuluit suae. Idem autem paulatim sese confirmans, cum iam Gallorum imperio plerisque eorum, qui eos lubenti animo receperant, magnopere poneret (nihil enim ferè cuiusquam neque sanctum, neque tutum ab illis erat) cum Hispanae classis navibus quadraginta, quam superiore libro missam in Siciliam dixeramus, et suis cum triremibus duodecim Anariam ad insulam, quae ab eo non defecerat, venit.

Conflatus
cum Gallis.

Atque illis ipsis quidem diebus res ejusmodi acciderat, quae magnam invidiam in Gallos conflaverit. Nam cum ii, qui Cajeta praerant, navem longam remigibus instruere vellent, municipesque imponere, illi se cogi passim non sunt, palamque praedicaverunt, nolle se contra Ferdinandum regem duci: atque ad arma capienda prosilierunt. Galli eos veriti, se in arcem oppidi receperunt, atque ad auxilia proximis ex oppidis evocanda miserunt: quibus adductis magnam civium cadem fecerunt, magnam in oppidanos stragem ediderunt, matribus familiis et virginibus vulgo in servitutem atque libidinem abductis. quae intellecta res Neapolitanorum animos jam antè infensos et labantes, ab Gallis magnopere averterat. Ea cum sic cecidissent, ipse autem Ferdinandus Neapolim non obscuris multorum vocibus sermonibusque accerseretur, quem etiam adventare intelligebant, spei atque fiducia plenus ab Anariana ves solvit, atque ad litus Neapolitanum classe appulsa non longe ab oppido exponere milites cum vellet, impeditus a Gallis atque rejectus, de tota re desperans, quod ab oppidanis nihil sibi auxilii emitti, nihil tumultu fi-

Neapolita-
norum in
Gallos odiū
eiusque
causa.

Ferdinan-
dus Neapo-
lim rediit,
& recipitur.

eri animadverteret, ad Anariam reuertebatur. at ci-
uitas egrè id passa, armis captis Gallos partim eiecit,
partim in arces, quæ ab illis tenebantur, coniecit. Id à
piscatoria nauicula Ferdinando nunciatū, spem ei pri-
stinam facillè restituit: quamobrè sua cum navi inci-
tatis remigibus statim Neapolim rediens, magno po-
puli consensu in oppidū receptus est. Ita paruo tempo-
ris spatio sepius modò bonam, modò adversum expertus
fortunam, ac variis rerum suarū eventis tanquā flu-
tibus jactatus, cum id minimè fieri posse consideret,
ab eadem quasi tempestate atq; ventis in portum con-
iectus est. Pauloq; post Galli, qui ei arci præerant quæ
Capuana appellatur, sese atq; arcem Ferdinando dedi-
derunt. Tum naues Gallicæ sexdecim, quæ in portu
Neapolitana erant, verite ne interciperentur, egressæ
ad insulam Megarem jactis anchoris se continuerunt.
Ferdinandi classis ad Bajas substitit. Iis nunciatis ro-
bus, Nolani, Atellani, Capuani, aliæq; vicina muni-
cipia propenso ad illū studio celeriter redierunt: vide-
banturq; reliquæ ejus regni civitates idem facturæ, si
modò rex firma cum manu eodè accederet, ille autem
per se omnibus ab rebus, quæ ad bellum sunt usus, præ-
sertimque à pecunia planè imparatissimus, magistra-
tum Venetū, qui vetusta consuetudine ea in urbe reip.
hominib; juri dicendo præerat, perhumaniter est allo-
cutus: sese quod Neapolim recuperavisset, reip. acceptū
referre, quæ fœdus cū Alexandro, reliquisq; regib; in-
iisset: quod autem superesset (quod quidē certè magnū,
atq; perplexum sciret esse, tot municipiis toto in regno,
tot munis oppidis Gallorū imperium secutis) ejus se
fidei, liberalitatiq; permittere. Eo sermone apud illum
habito, Federicum patrū cum navibus longis tribus
ad Antonium, quæ in Apuliam cum classe venisse in-
tellexo-

vellegerat, conveniendum, seq, illi commendandū pro-
 perè misit. Antonius, paulò antè ad Sasonem insulam
 Senatusconsulto accepto, tantum ut in Apuliam traji-
 ceret, Brundisium, quod municipium ad Gallos non
 transierat, venit. Oppidani Antoniū amicè atq, bene-
 volè exceperūt, eiq, se dedere voluerunt, atq, ut insigne
 reip. in oppidi foro sustolleret, ab eo magnopere petive-
 runt. Antonius Brundusinis collaudatis, atq, ut in re-
 gis sui fide permanerent cohortatus, ibi dies aliquot, dū
 quid imperarent Patres scire posset, est commoratus. Il-
 li autem nisi de fœderatorum sententia, Hispaniaq, in
 primis regū consociata voluntate, qui classē paratā
 habebant, nihil omnino agere constiterant. Itaq, à le-
 gato regio missi in Sicilia nuncii, ejus rei eventū tardi-
 orem reddiderunt. Accepto tandem altero Senatuscon-
 sulto, quo bellū Gallis inferre jubebatur Antonius, bi-
 duo scalis reliquisq, rebus ad oppugnationem oppidorū
 comparandis consumpto, cūm triremibus XX. navēq,
 una oneraria bellica, & altera, in qua erat equitū Gra-
 corum non magnus numerus, ad oppidū Monopolita-
 norum, quod est in maris littore, à Gallisq, obtinebatur,
 accessit: præfectumq, Gallorum, uti se dederet, per in-
 ternuncios cohortatus, ubi illum ad propugnationē pa-
 ratū vidit, expositis equitibus, qui discurrerent, popu-
 lationēq, facerent, & aliquid in agris aut vitis aut olea
 succiderent, tectorumq, incenderent, si ea re cives ad
 deditiōnem compelli possent: ubi neq, id quidem quic-
 quam proficere animadvertit, tormentis è navi onera-
 ria murum oppidi dejicere aggreditur. Id cūm propter
 longinquitatem parvi ex usu administraretur, Hiero-
 nymo Contareno legato, præfectisq, triremium uti na-
 ves tegerent adictus, cūm tormentorum, tum verò lapi-
 dum atq, telorū, quæ de muro adigerentur, imperavit:

Senatus
 Conf. de
 bello Gallis
 inferendo.

Monopoli-
 tanorum
 oppidum.
 ejusque ob-
 sidio.

Petri Bembi
interitus.

Monopoli-
tanorum
oppidum
expugnati.

postridieq; ejus die manē is, qui primi murum ascen-
disent, propositis premiis, navibusq; omnibus sub con-
spectum hostium dispositis, oppugnare oppidum multo
acrius est adortus: qua in oppugnatione Petrus Bem-
bus navis longe præfectus, vir egregia virtute, cohort-
ans suos pila ferrea trajicitur. Antonius cum horas a-
liquot Gallis atq; oppidanis acerrimè propugnantibus
suos vulnerari, hostes non defatigari, minus deniq; rem
procedere animadvertisset, oppidum militibus diripi-
endum proposuit: tum verò præde spe milites remiges-
que incitati, cohortatisq; inter se, ad murum convola-
verunt: scalisq; positus cum amplius horis duabus con-
tinenter atq; fortissimè pugnavissent, dejectis interfe-
ctisq; propugnatoribus in oppidum se injecerunt, diripi-
pereg; contenderunt, Aloisiumq; Titulum Venetum,
qui eo in oppido mercaturam exercebat, imprudentes
occiderunt, domumq; ejus diripuerunt. Antonius re-
clusis portis in oppidum ingressus, mulieres, quæ natu-
ra orū usæ consilio ad aras Deorum immortalium cum
infantibus confugerant, à militum injuria defendit, op-
pidoq; est potitus: sectionemq; earum rerum, quæ distra-
ctæ nondum essent, multo minoris, quàm vendi aliis
potuissent, die laxissima oppidanis ipsis vendidit, quib;
etiam, quo minore damno amissis rebus suis afficeren-
tur, annos decem omnium munerum & tributorum le-
vationem concessit.

Sipontum.

Eo oppido capto, nonnulla ejus regionis municipia se
Antonio dederunt, atq; hæc quidæ adhuc ipsa Ferdi-
nando Neapolim recipienti nota non erāt Antonius Ni-
colao Cornelio, qui Monopolitanis præesset, relicto, mis-
soq; Pulinianū, quod oppidū abest à littore, eiq; se dede-
rat, Alexandro Pisarro eodē nomine, Sipontū est profe-
ctus, quod jã per sese, ob Gallorū insolentiã atq; libidinē
in Fer-

in Ferdinandi partes oppidum redierat ejectis Gallis, qui se in arcem contulerunt. Ad quos cum Antonius misisset, uti arcem Ferdinando restituerent: id ni facerent, eos se hostium loco habiturum: responderunt, nihil sibi cum Ferdinando rei esse; ipse si velit eos recipere, ejus se fidei libenter permissuros. itaq; acceptis in fidem Gallis Antonius, Federico, qui jam ad se Ferdinandi missu venerat, arcem reddendam curavit.

Arx Tranen-
num.

Eodem tempore qui Tranensium arcem tenebant, missis ad illum interpretibus, velle se ejus imperata facere, Antonio significaverunt. ille, ut Ferdinando sese dederent, hortatus, eos non tam lubentes, quam auctoritate sua compulsos, tanquam de manu Federico tradidit: eisdemq; Grecorum equitum dimidiam partem, quorum jam erat numerus ad quadringentos quinquaginta, petenti dedit.

Patres cum intellexissent Ferdinandum Neapolim recuperavisse, decreverunt, ne quid Antonius oppidum, neve omnino locorum amplius rei p. nomine in regno Neapolitano caperet. tum Petri Bembi uxori libensq;, vctus annuus à Senatu dono datus: duab, quoq; filius dotis nomine libræ auri quadraginta: duabus alteris in sacrarum virginum, collegia jam destinatis, quod ad id satis esset, constitutū, Antonio autem Tinniti fratri, ab adolescēte me in amici hominis afflictis reb; causa bis apud Patres perorata, proventus est annuus Senatus decreto & liberalitate attributus: quo se nunc quoq;, famulansq; suam, senex oculisq; captus sustinet.

Petri Bembi
viduz & li-
berorum
ratio na-
bita,

Post hæc Alexandro à Senatu postulante, ut illâ ipsam classem Neapolim ad Ferdinandū auxilio levandū tã opportuno tepore mitteret, tametsi permagnis Gallicis exercitus impēs civitas destinebatur, concedendū tamen censuit. Itaq; Antonius Grecis equitibus centum,

Tarentum. *Et navibus duab. Monopolitanorum presidio relictis, Tarentum adnavigavit: quod quidē oppidum, appulso cō cum septem navib. longis, quas ad ejus tres Antonius addiderat, Federico, ad Ferdinandū tamen nō redierat. Ibi ventris profluvio arreptus Antonius, navibus viginti, quib. Contarenum legatum prafecit, Neapolim ad Ferdinandum jussis contendere, ipse cum reliquis navib. (alia enim nonnulla ad illum interea navēs convenerant) Corcyram est profectus.*

**Cella farina-
ria a Venetis
condita.**

Eodem anno cellis farinariis urbanis, quæ publicè ad Rivum altū antiquitus sunt institutæ, longinque plebis Et inguulinorum parti usum incommodiorem præbentibus, alteræ apud forum, reipublicæq; horrea edificatæ, Calendis Sextilibus exerceri cœptæ sunt, magistratibus adhibitis.

**Pisani Venetis
dediderunt.**

Idem ferè diebus Florentinis Pisas bello repetentibus, cum per se oppidani contra tantas opes municipiū d: utius se tueri posse diffiderent, suum ad Senatum interpretem secretò miserunt, velle se sub reip. imperio esse petere, rogare, ut reciperētur. Res primū nova Patribus, quæ neq; statim rejicienda, neq; temerè suscipiēda esse videretur: deinde magis magisq; in eorū animos irrepere, pulchrum existimatum augeri imperii fines, atq; ad mare Ligusticum protendi. magnum porro esse Venetum nomen, cui sponte longinqua civitas, tamq; nobilis sese dederet: sed factum propè similibus rerum eventis, quos si majores nostri despexissent, nulli nūc populi ejus imperium appeterent: itaq; recipiendæ esse Pisas, quas Dii immortales reipub. addicerent. Ea cum sententia majori Patrum numero probaretur, res in Decemvirū collegio agitari cœpta est, quò lex occultius foris posset. Tū Marcus Bolanus se vir exis qui Principi assidet, tacentib. reliquis, ac legis lationi propè as-
sen-

**Marc. Bolanus
senator
Venet.**

sentientibus suggestum ascendens, debere eos dixit, qui de reb. dubiis agunt, non tam quid velint ipsi, aut cupiant, quàm quid sit utile reip. cōstituere. necesse enim esse, si suam modo libidinem sequantur, ut sui eos consiliū tū pœniteat, cū ea, quæ provisa ipsis non sunt magna interdū & formidolosaverū momenta atq; pericula existunt. An me quoq; inquit, Patres idē, quod vos, & optare maximoperē, & optato frui, cupere nō existimatis? non Pisas modo, de quibus nunc consulimur, sed reliquas etiam Italiae civitates, oppida, populos, juris nostri esse, mareq; superum atq; inferum in reip. imperio continerē ego verò ista percipio: meaq; morte cum fortuna paciscar, ut tam prospera reip. sit. Sed cum hoc opto, tum illud timeo, ne, si Pisas receperimus, magno cū nostro dedecore, rei q; publ. incommodo eas ipsas brevi tempore amittamus. nam quemadmodum quidem sita positaq; sunt Pisa, ad eas defendēdas auxilia mittere per alienos fines multorum dierū itinere nos oportebit: quorū populi nostris conatib. si adversabuntur, aut erunt ipsi bello prius atq; armis subigendi, ut quicquid inter nostros ac Pisarum fines jacet, pacatū iter atq; tutum nostris exercitibus prebeat: aut nobis turpiter ab incepto desistendum. nam mari tāto circuitu, tam suspectis littoribus, tātum exercitum transmittere, quāto erit opus, ut cum unis Florentinis bellum geramus, qui poterimus? nullus vicinorum Pisis regnū, nulla natio est, quæ non Florentinos malit, quàm nos, suæ ditioni finitimos habere: propterea, quòd nostram potentiam, nostrasq; opes magis quàm illorum verentur: magis nos, quàm illos, sibi esse metuentes intelligunt. Est autem à natura omnibus animantibus comparatum atq; institutum, ut quæ eis plurimum obesse possunt, fugiant: ad ea se applicent, quibus ad nocendum minus est virium & facultatis attributum. itaque passeruli gallinas

Rationes
cur Pisani
Venetiis nō
sint recipien-
di.

Antipathia
naturalis.

Ligures,

anserent, non vitant, cum columbis verò etiam nidificant: ab accipitre autem, & ab iis quæ raptu vivunt avibus, maxime quidem semper volatu latebris quæ sese auferunt. Quamobrem cogitare debemus, etiam Ligures (quæ una quondam natio quàm infestare reipub. fuerit, annales nostri testes sunt: quantas à nobis clades acceperit, omnis ejus posteritas memoria retinebit) si sue spontis sint, nos Pisarum dominos fieri nullis conditionibus concessuros, sed sua cum Florentinis arma, suas classes atque opes communicaturos, ut nos potiri Pisis ne permittat. quanquam, ut horum temporum mores sunt, ut fides in plerisque fluxa, vereor, ne ii etiam qui fœdera nobiscum pepigerunt, qui nobis sua regna se debere protestantur, ubi nos eosque velle sine proferre nostros intelligent, nos celeriter deserant, neque deserant modo, sed arma etiam contra nos capiant, cumque hostibus nostris conjuncti, communi nos bello atque consilio esse avertendos & repellendos putent. Majores nostri Vicetinos, cum à rege Patavino premerentur, sese illis dedere missis ad eos legatis cupientes atque orantes, in fidem receperunt. quid in illa huic simile deditio fuit? oppidum vicinitate propinquum, ac propè conjunctum, ut iter impediri, atque accessio non potuerit: ipsum liberum, quodque Patavini reges antea non obtinissent. itaque remissis cum auxilio legatis, facile defensum atque retentum est. hostis autem eam ob rem novus nullus factus, sed cum eo, qui semper hostis reipub. fuerat, bellum acrius renovatum, majores iidem nostri prosperè atque feliciter gesserunt. quod sitam facilem rerum statum, paresque conditiones in Pisis recipiendis esse vobis propositas hoc tempore videtis: si non amico populo & reipubl. à qua laceßiti nullare sumus, ut id quod volumus assequamur, insignis est injuria atque calamitas inferenda: si non, quæ in animis hominum jam pridem insedit opinio, nos re-

gnandi cupiditate supra ceteros efferrī, eam hoc exemplo sic confirmaturi sumus, ut non sit post hoc inficiendi locus: si non etiam Ferdinandi regnum adhuc quidē multo maxima ex parte, Ludovici haud ex minima Gallorum, quos hostes nostros fecimus, praesidiis & exercitibus tenentur, neq., quem finem ea res habitura sint, satis consequi conjectura possumus, ut non tam de novo bello capeffendo, quā de institutis conficiendis, flammaq., illa, quae optimas atq., pulcherrimas Italiae regiones incendio corripuit, extinguenda, cogitare nos oporteat, legem Patres, quam rogamini, decernite: ego ipse mecum suffragium ad eam sanciendam volens ac libens afferō. sin verò longē aliter omnibus à partibus se res habet antequam Pisas esse recipiendas statueritis, ea quae ad bellum cum positis inter nos atq., Pisas nationibus, cumq., finitimis ei civitati populis agendum erunt usui, comparate. Hac à Bolano dicta sententia, magna est commutatio facta voluntatum: neq., quisquam omnium fuit, cui non Bolanus prudens ac sapiens videretur: itaq., lex in praesentia rejecta.

Pisani repulsum passi.

Atq., eo quidem tempore Alexander certior factus, Carolum regem ad Novariam obsidione liberandam multa quotidie aggredi, multa moliri, neq., adhuc Neapolitani regni cogitationem abjecisse illum intelligēs, quod quidem & firmis etiam nunc veterib. praesidiis, & novis comparandis tuebatur: naves enim Genuae atq., Massiliae complures ad bellum instrui, onariq., mandaverat: graviorib. eum literis monuit, ut intra mensem ex omnibus Italiae locis omnem belli apparatus abduceret: id nō faciat, se se illi ejusq., populis aqua & igni interdicturum. Novaria deinde Ludovico restituta: paceq., facta. dedit etiam literas ad Genuensium civitatē, eodem se in eos interdicto usurum, si quid in classem o-

Alexandri ad Carolum regem litterae.

pis

pis Carolo contulissent. atq; id ab eo Ludovicum petiisse, nemini dubium fuit, ut ea se re, si uni federis capiti non steterit, Carolo purgaret, quod plaris apud eam civitatem Alexandri autoritas fuerit, divino preestitim jure adhibito, quo plerunq; homines magnopere continentur, quàm omnino sua.

Turcz legat.
t. o & mune
ra Venetis
missa.

Miserat ad Senatū prosperis reip. reb. cognitis Turcarū rex certum hominē gratulatū, quod Carolū Galliæ regē Italia suis armis expulisset. Is equū egregiā formā dono Patrib. attulit: Patres Bernardo Cōtarenō miserūt.

Luceria.

Interea Ferdinando reb. modò prosperè cedentibus, qui etiam Luceriam in Daunius vi cepit: modò autem relabentibus, cū eum Galli aliquando intra oppidū ad Neapolim compulissent, diversisq; in locis ei fortunata interdum, sæpius tristi se ostendente, ac spereregni sui recuperandi apud illius animum planè labāte, Alexāder ejus precib. atq; periculo permotus, à Senatu magno studio petiit, uti exercitus partem aliquā ejus, qui Novaria redierat, ad Gallos expellendos, Ferdinādu m q; sublevandum mitteret: se curaturum, uti ali quod ejus regni oppida, que mare attingāt pignoris nomine, quoad, quicquid ea in re Senatus sumpti fecisset, Ferdinandus reponeret, reipublica tenēda traderetur. Senatus, nondum decreta exercitus profectiōe, inclinatis tamen ad eam rē civium animis, Bernardū Contarenum cum Gracis equitib. sexcentis Ravennā pramissit, quo minus ei, cū decerneretur, itineris illò perveniendi superesset. Quod posteaquam est Romā renūciatum, Ascanii suāsu, qui diceret, Venetos suā sponte bellum suscepturos, non oportere quicquam eis oppidorum sumpti nomine à Ferdinando tradi, res dilata: legatūq; regii, qui jā Venetias ad paciscendum cum Senatu venerāt, rogare tantū de exercitu, nihil ultra polliceri.

seri. Id ubi Senatus cognovit, & Ludovicū invidia sue in remp. stimulis impelli agiq; animadvertit (nihil enim ferē iis de reb. unquā Ascanius nisi à fratre monitus iussusq; loquebatur) legatos ab se rejecit, nihil esse confirmans, quòd ea causa in urbe hora spatium morarentur.

Interim cū Faventini, qui estate proxima petierant à Senatu, ut quoniam certorum exulum insidias magnopere timerent, ipse pro sua pietate, oppidiq; vicinitate, ejus regēdi curam susciperet, Hestoremq; plañe puerum, Galeoti ejus, de quo priore libro sermonem habuimus, filium, cujus erat in potestate civitas, auctoritate sua tueretur, postea rogandi & obtestandi Patres ea de re tempus nullum intermisissent, mense decembri Senatus decrevit, uti Faventinorum civitas, puerq; princeps in reip. fidem reciperentur: mitterentq; Patres eò civem Venetum, qui pueri nomine jus diceret: ipse autem puer equites cataphractos centum haberet, stipendiumq; in eos libras auri annuas octoginta. neq; nō tamen, antequā decerneretur, iisdem exulibus Florentinorum adjutis ope in eorum fines irrūpentibus, Bernardus Contarenus, qui Ravennā venerat cum Gracis equitib. militumq; manu auxilio à Senatu missus, eos fudit fugavitq;, ac regnū illud puero, quod jā propē amiserat, plane constituit. pauloq; post Patrū suffragiis Dominicus Trivisanus, vir gravis atq; prudens habitus, qui puerum Senatus nomine tueretur, oppidanisq; jus diceret, Legatus est Faventiam profectus.

Atq; ante eos quidem dies, uti horologium in foro ex reip. dignitate fieret, cui edis Marcie procuratores aream darent, Senatus consuit.

At Ferdinandi legati cū multos dies Patrib. placandis consumpsissent, pollicitiq; essent, Ferdinandum

Faventini
in fidem vo-
net. susce-
pi.

Dominicus
Trivisanus.

Horologi-
um Venetiis
in foro ex-
structum.

trig

Fœdus Venetiarum cum
 Ferdinando Atragonio: tria oppida nobilissima cum eorum agris atq; finibus,
 Trani, Brundisium, Hydruntem, eo quod dictum est
 nomine resp. traditurum: anni insequentis initio fœde-
 ratorum omnium non approbantibus modo, sed etiam
 adnitentibus Legatis, pacta inita, fœdusq; percussum est:
 quo civitas fœdere traditis oppidis equites cataphra-
 ctos septingentos, milites ter mille ad Ferdinandum mit-
 tere celeriter teneretur, qui unâ cum ea classe, quam
 Neapolim Contarenus legatus adduxerat, tandem ejus
 imperata facerent, quoad bellum esset confectum. Ca-
 pitaq; fœderi sunt addita, uti à questoribus urbanis li-
 bre auri centum quinquaginta mutua Ferdinandi le-
 gatis euestigio curarentur, uti si parte aliqua Ferdinā-
 dus Græcis equitibus, quam cataphractis, uti mallet,
 pro eo cataphractorum numero, quem de summa de-
 traxisset, Græcos sesquialteros haberet: uti ex publicis
 oppidorum proventibus, si quid in magistratum et
 presidiorum stipendiis factis impensis superesset, id in
 accepti à Ferdinando tabulis ferretur: uti quinquam
 eo in regno virum principem civitas in fidem, nisi Fer-
 dinandi permissu, ne reciperet: uti frumentum, oleum,
 reliquumve commeatum eis ex oppidis et finibus aspor-
 tari sine solitis portoriis ne liceret: uti Gargani montis
 saltum, qui à Gallis tenebatur, cum illum Ferdinandus
 recuperavisset, resp. traderet quod tamē caput scri-
 ptum non est, voce tantum atq; verbis fidem fore quod
 convenerat facientibus agitatum. atq; id omnino fœ-
 dus Alexander suis ad Senatum scriptis litteris ratum
 sanctumq; jussit esse. nam quoniam antiquitus in re-
 gnum Neapolitanum pontifices Maximi jus habent,
 caverant cum primis Patres, ea ut res Alexandri au-
 toritate perscripta firmaretur. Fœdere cōfecto, qui op-
 pidare resp. nomine à Ferdinando reciperent, missi: impe-
 ratorq;

Capita fœ-
deris.

Pontificum
jus in regni
Neapolita-
num.

Franciscus cum ea, de qua dictum est, manu
jussus in regnum sine mora proficisci. Iis cognitis rebus
quas porro celerius more atq; instituto civitatis fama
vulgaverat, quamplurima ejus regni municipia brevi
tempore ad Ferdinandum redierunt. Arces autē Nea-
politane munitissima dūe, longa obsidione, certis con-
ditionib. separatim Ferdinando sunt hos intra menses,
pauloq; post redditæ, cum Galli, qui eas obtinebant, Al-
fonsum Avalum Aterni principem, virum magnā ex-
cellentiq; virtute, ad colloquium vocatū occidissent:
quæ quidem planè mors Ferdinando, qui eum impense
amabat, alii enim educatq; unā fuerant, incredibile
mœrorem agritudinemq; attulit. quæ tandem excussa,
Joannam Ferdinandi avi sui filiam, Alfonsi patris alia
matre sororem, in matrimonium duxit: easq; nuptias A-
lexander, quando legibus fieri non poterant, sua indul-
gentia comprobavit. atq; hæc tunc quidem in Ferdi-
nandi partibus agitabantur.

At Carolus in Galliam rediens, nondum trajectis Al-
pibus, Philippum Argentonium ad Senatum misit, ex-
istimare se, eadem in fœdere quod cum Ludovico fecis-
set, rem pub. esse comprehensam, propterea quod impe-
rator Venetis legatq; ei fœderi cum scriberetur, affu-
issent: quod si aliter se res habeat, scire se cupere, an vol-
let civitas tum demum comprehendi: petere autem, ut
Monopolitanorum oppidum, quod ab suis viciq; ar-
mis classis reip. prefectus cepisset, Senatus restitueret,
atq; à Ferdinando auxiliis juvando abstineret. qua-
rum is rerum neutra impetrata discessit, Carolo in
Galliam profecto, filius, quem unicum habebat, tres
natus annos moritur. quæ quidem morte accidit, ut
cum postea Carolus iterum exercitum coegisset, quem
ad Ferdinandum repellendū Aloisio propinquo suo duxit.

Carolus à
Venetiis Mo-
nopolita-
norum op-
pidum pos-
tulat.

Pisanorum
postulatio.

Lex de Pisanis
defendis.

Florentino-
rum in Pisanos
impetu.

ce mari Cajetam mitteret, Aloisius, cui regnum Gallia Carolosine liberis maribus moriente lege Gallorum obveniebat, protectionem respuerit, Itaq, Carolus, cum alio duce nollet exercitum mittere, rem jam propè confectam distulit: pauloq, post dilapsis cunctando militibus, ea omnino missio magnis impensis instituta, certissimaq, iis, quos Neapoli reliquerat, ducibus, cū verbis tū literis ac nunciis promissa totiens auxilia, interpositaq, regia fides, ad nihilum reciderunt. Ludovicus autem Gallici belli metu deposito, cum id quod Pisarū civitas à Senatu petierat, amicorum literis cognovisset, Pisani verò patefacta ipsorum postulatione legatos etiam palam Venetias eadem de re misissent, ne id quod verebatur accideret, uti ea civitas sub unius resp. imperium redigeretur, sese Senatui obtulit, si Pisas esse defendēdū existimaret, ejus rei socium & adiutorem futurum: videri autem sibi æquissimum esse eas defendi, propterea quod Florentini fœdus cum Carolo percussissent, cuius ipse fœderis legatum occultè ad Carolum proficiscentem suis in finibus interceperit. Re sapius à Patrib. agitata, Ludovico magis magisq, quotidie adnitente, lex tandem in Senatu lata est, fœderatorum omnium Legatis approbantibus, uti Alexandri, & reipublicæ ac Ludovici armis atq, opibus Pise defenderentur: additumq, legi, ut in Liguribus milites bis mille reipublica pecunia conscriberentur, Pisasq, mitterentur, id autem uti Ligures permitterent, Ludovicus antea se receperat effecturum.

Iis intellectis rebus Florentini, antequam auxilia contra se convenirent, omni cura diligētiāq, adhibita, sex militum millib. celeriter coactis, nō sine spe potiūdi oppidi Pisas contenderunt, atq, ad portas cū tormentis accesserant. Hostes patefactis portis impetū in illos se-

LIBER TERTIUS. .

99

fecerunt, fortiterq; pugnantes propulerunt, eorumq;
 tormētis sunt potiti, Neq; multo post Paulus Vitellius,
 ex Vrsina Romanorum factione ac gente, vir fortis, quē
 Pisani suis copiis praefecerant, eorum stipendio emerito
 ad Florentinos sese contulit, ac praefectura, quam eō
 contulerant, inita, cū exercitum decem millium ho-
 minum confecisset, Pisas acerrimē adortus, in oppidi
 suburbium se iniecit: ex quo tamen ab oppidanis, quō
 quam magnā potuerant manum & ipsi coegerant, re-
 jectus expulsusq; est. Sed illud idem suburbium Florē-
 tini postea cum cepissent retinerentq;, Petrum Medicē
 veriti, qui Vrsinos affines suos secū ducens, in ipsorū fi-
 nis jām q; irrupturus dicebatur, Pisis relictis ad sua
 tuenda converterunt. Interim conscriptis per internū-
 cios reipublicae quingētis Genuae militibus, Pisasq; mis-
 sis, Ludovicus Gasparem Severinatem cum militibus,
 ut pollicitus est, alteris totidē, ut re evenit, paucissimis
 illo misit, qui utrisq; praesset. quo quidem tēpore Flo-
 rentinis ab Carolo contendētibus, ut Pisanū arcem, quae
 ab ejus militib; tenebatur, precio redimere sibi liceret,
 Pisani majore etiam quā illi pollicebantur, pecunia,
 partim pollicita, partim jam tradita, arcem receperūt,
 receptamq; diruerunt. Ejus pecuniae partem Decem-
 viri Genuae curatam persolverunt libras auri ad qua-
 draginta. Vere autem jam adventante, quod Domini-
 cus Calbus majoribus in comitiis Bernardino Minoto
 Petri filio pugnum in os impegerat, Decemvirū Ma-
 gistri Calbum ē comitiis in carcerē duci jusserunt: dein-
 de collegii decreto in insulam Cyprum exulatum de-
 portari mandaverunt.

Arx Pisana
 demolita.

Tum, ut urbanorum navalium res multiplices atq;
 variae, quaeq; magna & perpetua indigent cura, dilige-
 ntius administrarentur, ad reliquos navalium magistra-

Triumviri
 rerum nava-
 lium insti-
 tuti.

ius, qui antiquitus maioribus comitiis creantur, Triumviri ex principibus civitatis ex Senatorum suffragio adlecti sunt, additiq; illis tanquam magistris: iisq; postea Triumviri nunquam sunt creati desiti. Aetate vero proxima, ne possessores bonæ fidei omni tempore turbarentur: nonnunquam enim accidebat delatorum improbitate atq; audacia, uti de suis rebus periclitari aliquem contingeret, etiam si per multos annos possideret: legem Decemviri jusserunt, quarum rerum quis triginta annos in possessione fuisset, earum rerum peti ab eo nihil licere, neq; deferri quenkam licere, nisi si Decemvirum magistris permisissent.

Lex de bonæ fidei possessoribus.

Ludovicus Sfortia Rex Mediol.

Ludovicus cum ejusdem Veris tempore à Maximiliano magnis largitionibus impetrasset, ut eum regem Mediolani appellaret, ea de re gratulatum Hieronymum Leonem, quem antea ad Ludovicum Senatus legaverat, ire Patres jusserunt.

Atq; illis etiam dieb. à præfecto classis reip. certum hominem Naupliam cum pecunia missum, ut equites quot posset illis in locis conscriberet, navigiisq; imponeret ad urbem deportandos, adversa tempestate complures Malea dies cum detineretur, iterq; pedib. facere vellet, accersitis Nauplia equitib. ducetis qui ei præsidio essent, septum in itinere Turcarum equitatus magno impetu est aggressus numero amplius sexcenti: quib. cum Nauplii equites fortissimè pugnantes majorem eorum partem interfecerunt, reliquos fugæ mandarunt, paucis ex suis desideratis, vulneratis paulo pluribus.

Naupliorum equitum pugna cum Turcis.

Bernhard. Contareni expeditionis Gallos.

Contarenius autem cum Græcis equitib. quingentis petente Ferdinando in ejus regnum à Senatu præmissus, ubi Sueffam venit, seq; cum Federico regis patruo, qui Sueffa erat, conjunxit, oppida quatuor, quæ à Gallicis tenebantur, seuti dederent compulsi. Idem cum ad Gal-

lusiæ

lutianos tentandos cum tercentis equitibus se contulisset, Galli autem, ut eos tuerentur pluribus ex locis manu coacta impetum in illum fecissent, fortiter pugnās eas sustinuit, praelioq; non intermisso interfectis compluribus in fugam vertit, oppidumq; cepit. Idem etiam paulo post eodem equitum numero in insidiis se occultans, premissis Frangetium, quo in oppidulo erāt Galli paucis ex suis, qui discurrerent, Gallos paucitatem illorum suam predam opinantes insecutosq; ubi ad insidias pervenerunt, evolans incitatis in eos equis, cum multo illi plures essent, tamen fudit non parvo eorū interfecto numero, atq; capto. Interim imperatore cū reliquo exercitu adventante, Philippum Rubicum Guidi filium per sylvam Casinatem sua cum equitum turma temerē videntem, Joannes Juliani Cardinalis frater magna equitum, multo majore militum manu clamore sublato excepit: quibus cum Rubeus diu pugnans, paucis ex suis interfectis atq; captis, sarcinariis jumentis aliquot amissis, ad imperatorem se recepit, quod tamen detrimentum Contarenius facile sarcuit: nam cū Ferdinandi missu excursionem in Severinam fines usque ad ipsorum oppidi muros atq; portas fecisset, quo in oppido esse Virginium Ursinum atq; Vitellius ab exploratoribus cognoverat, neq; quisquam egredi ausus ei se obviam ostendisset, rediens Troianum Sabellum cū equitibus cataphractis quinquaginta se ad illos conferentem in itinere deprehensum fudit, parte plus equitū media tum interfecta, tum capta. Paulo autem post cū Gallorum exercitus timore, qui erat equitum cataphractorum ad octingentos, levis armaturæ ad quingentos, militum Helvetiorum ad quatuor millia, rex in oppidum Foliam se cum suo exercitu contulisset, praesertim quod illis diebus Galli septingentos milites Ger-

manos, qui in Rhetis conscripti ad illum se conferebāt, interceptos male habuerant, seq₃ oppidi muro Gallis obsidentib₃ tueretur: Contarenius, qui cum eo erat, apud eum questus, non esse aquum Græcos equites mœnibus inclusos contineri, petuit uti se emitteret. qua impetrata re, Gallos saepe laceffendo, saepe imparatos aggrediendo, saepe in vigiliis noctem totam continendo, nonnunquam male mulctando, obsidionem relinquere, ac longius recedere, seq₃ in tutum recipere coegit. Neq₃ multo post imperator Gallis aliò conversis Kalacam oppidum cingens, murorum parte tormentis diruta, scalisq₃ positis, vi captum diripuit, interfectis qui in oppido erant omnibus, cum milites nec mulieribus nec infantibus pepercissent, propterea quòd ea in oppugnatione centum ex imperatoris exercitu fortes viros hostes oppidanisq₃ interfecerant, Eodem impetu imperator multa ejus regionis oppida brevi ad deditionem compulit. Galli Canusium aggressi, cum ab oppidanis quinquaginta auri libras accepissent, ne oppidum diriperent, neve ingrederentur: tamen Helvetis militibus irrumpentibus cades ingens facta, oppidumq₃ direptum est. In ea verò regione, quam Basilicā appellant, trium oppidorum populi per sese Gallos, à quibus regebantur, occiderunt, seq₃ regi dediderunt. Contarenius & ipse multa cum prada per Severinatum fines ad exercitum se referens, magnam hostium manum oppido egressam, secumq₃ congressam disjecit, milib₃ equitibusq₃ septuaginta interfectis, captis nonaginta. Tum Consalvus Hispania classis prefectus, vir magni animi egregieq₃ virtutis, in Calabria egressus, Crotonem, quod fugato pridem rege ad Gallos oppidum redierat, ut cepit, Gallosq₃ quiq₃ eorum erant partium, justo praelio fudit, interfectis centurionibus, prefectisq₃ equitum

Valaca ob-
fissa & ca-
pta.

Canusium
direptum.

Basilica, ac-
gio.

Consalvus
Crotonem
capit.

quitum septem, militibus & equitibus ducentis, captis egregii nominis plus viginti, equis militarib. sarcinariisq; quadringentis. His diebus naves longæ sex ex classe reipublicæ quæ in portu Neapolitano erat, Genuam sunt ire jussæ: rumor enim invaluerat, Carolo regi classem in Gallia pronuntia portibus comparari: ut quæ à Gallis administrarentur, inspicerent, & si possent, impedirent, navesq; incenderent.

Hæc dum sic agerentur, diversisq; in locis dispari etiam eventu belli, meliore tamē quam antea fortuna, Ferdinandi regnū cadibus & rapinis arderet, Galli ex eventu rerum timidi ores aliquando facti. Telam, quod à Venusia oppidū duodecim millia passus abest, nō magna spe ejus potiundi, cū eorum duce aggressi, oppidanos certis condicionibus se dedentes, fide fracta ingressi diripuerunt. Id intelligens Ferdinandus, Contarenū eō premisit, qui Gallorū partem prope oppidū reperiā, in fugam, atq; intra muros cōpulit, equitib. cataphractis triginta captis. eū subsequutus rex, mille ad oppidū passus loco tuto castra posuit. Eodem Consalvus è Calabria cum ea quam habebat manu, Guidus Ubaldus Metarensiū dux, quē senatus federatūq; auxilio regi miserant, è Brutis venerunt. Aucto exercitu apud Telā rex cum esset, ad molas frumentarias corrūpendas, quibus oppidani utebantur, itineraq; duo intercludenda, Consalvi milites, qui tragulis utebantur, misit, cum paulo antè Contarenū Venusiā misisset, veritus ne inde hostibus, quorū erat in potestate oppidū, auxilia mitterentur, cōmeatusq; subministraretur. Relinquebatur hostibus iter unum montanū, quo itinere cōmeatus in jumentis subvehi poterat: idq; magnis adhibitis præsidiiis cū fieret, Contarenus cōgressus præsidū dissipavit, cōmeatūq; cū jumentis omnib. inter-

Tela oppi-
dum dire-
ptum.

prum abduxit. Posteroq³ die, centum ex suis uti Venustam accurrerent, imperavit. ut prada facta sub oppidum muris cum essent, oppidani autem milites tercetum cum paucis equitibus egressi recuperande prada spe praelium commisissent, ex illis octoginta occiderunt, captivosq³ complures fecerunt: ex quibus erat Fundos obtinens.

Eo tempore Antonio primum anno superiore propter valetudinem a classe reip. quae Neapolim mittebatur remotq³, deinde domum revocato, Malchio Trivisanus ei successus cum navibus longis aliquot Corcyra in Apuliam trajecit, atq³ in Calabros contendens, cum reliqua classe, quam ad se vocaverat conjunctus, complura in littore aut vicina mari oppida regis imperium recipere coegit. Demum Paulam veniens, cum oppidani missis ad eos qui oppidum regi peteret, deditionem rennississent, ille autem ad oppugnationem se comparavisset, velletq³ muro succedere, mulieres passis crinibus porta cum infantibus egressae ad illius se navem plorantes ac pacem petentes profuderunt. quibus commotus, milites continuit, oppidumq³ Paulam in regis fidem omnibus incolumibus oppidanis recepit.

Ferdinandus, quo ad Telam Gallos diligentius obsideret, omnemq³ eis commeatus facultatem eriperet, castra propius oppidum ad moveri mandaverat. ea re Gallis enunciata, magnum calorum et lixarum numerum, equitesq³ cataphractos, qui eis praesidio essent, centum quinquaginta, levis armatura, qui sagittis utebantur, alteros totidem celeriter portis emisserunt, uti ex vicinis oppido villis vicisq³, quicquid possent pabuli colligeret, atq³ in oppidum comportarent: reliquum omne succenderet, ne hostes eo uti possent. Imperator ea de re certior factus, cum Philippo Rubeo, equitibusq³ Italici levis armatura, quos circum se habere consueverat, celeriter insecutus.

Paula oppidum deditionem fecit.

secutus, prælio cum Gallis acriter commisso, cedeq³ facta, refugere illos in oppidum compulit. quibus pulsus, castrisq³ regis prope oppidum positis, cum Galli commeatu laborarent, diesq³ complures sine spe levande inopie se continuissent, equitibus præterea et militib³ stipendium deberetur, neq³ pecunia suppeteret, missis ultro citroq³ internunciis, ipsoq³ duce cum rege ad colloquium admissis, tertio decimo Calendas Sextiles pacti sunt, uti si auxilia intra mensem ab rege Carolo ad sese non mitterentur. quibus auxiliis exire oppido, atq³ in aperto consistere audeant, regno Neapolitano crederent, exceptis oppidis Venusia, Cajeta, Tarento: ipsis interim ab rege commeatus copia fieret: cedentib³ autem rex suum præsidium adjungeret, quo Puteolos accedere, navesq³ in Galliam trajecturi conscendere tuto possent ejusq³ rei cum ipsi obsides regi dedissent, legatū Venetum, quem cum Ferdinando esse intellexerant, ab rege adhiberi voluerunt, qui eis ita fore, uti convenerat, reipubl. nomine sponsor esset. Iis scriptis firmatisq³ conditionibus, Gallorum dux regi est pollicitus, si sibi centum auri libras mutuo det, quibus stipendia, quæ debet, exercitui persolvat, sese triduo cessurum, oppidumq³ traditurum. Accepta rex conditione quinquaginta ei libras numerari statim jussit: reliquas alteras quinquaginta Helvetiis militibus, quibus debebatur, quosq³ sacramentū apud se dicere cupiebat, questorem suum numeraturum recepit. Illi à Gallis missi regi lubentes paruerunt, ad illumq³ transierunt. Gallis oppido tradito abeuntibus, rex imperatorem Venetum adjunxit, qui cum Græcis equitibus, reliquisq³ Italæ levis armaturæ curaret, ne quid eis in itinere noceretur. Contarenius febri permolesta implicitus adesse ipse non poterat, ex eaq³ febri paucis post dieb³ est mortuus,

Actio de
Telæ oppidi
deditione.

Bernhardi
Contareni
obitus.

vir ad bella gerenda, atq; remp. armis illustrandā, sic vita suppeditavisset, planè natus. cuius postea marri auri libra annua in victum à Senatu constituta: duabus autem sororibus, altera dos auri libræ viginti, altera in sacram virginum collegium ternæ libræ.

Ferdinandus exercitum dimittit.

Postea cum rex Salernum ac nonnulla alia vi, nonnulla cōditionib. oppida municipiaq; recepisset, aliqua etiam sponte ad illum sua rediissent, Ursinos, Vitellios, qui ex Gallorū erāt partib. fugavisset, planeq; dissipavisset, ipse autē si qui reliqui essent in ejus regno Galli, ab iis nihil sibi magnopere verendū existimaret, Græcos equites, quorum opera egregia & fideli fuerat usus, quo minus sumpti faceret, primos omnium missos fecit paucis post dieb. imperatori valetudine tentato omnē cū exercitu abeundi faculas data. Metaurensiū autē & Pisaurantium principes, Alexandriq; filium, quibus stipendium à fœderatis pendabatur, Prosperumq; Columnam, cum sua quemq; manu, navesq; longas reip. decem, onerarias Hispaniæ classis quamplures, tum Federicum patruū, qui præesset, Cajetam. quod Galli oppidum communierant, misit. atq; à Malchione triremes duæ Salernitanorū principi sedib. patriis pulso, quibus ille in Galliam provinciam transmitteret, petente Ferdinando tradite. acceperat etiā in urbe à Senatu Ferdinandus mutuas auri libras sexaginta. Iisdem diebus Vestini legatos de deditioe ad Senatū miserunt, neq; sunt recepti. cumq; à Calabris Ferdinandi navem onerariam Galli, qui illis in locis erant, pace facta Neapolim appulsuri conscendissent, nauta q; cursum eò dirigerent, illi nautis comprehensis navem alio convertere cœperunt: sed cum magna coorta tempestate malo infracto antenna concidissent, nautis ad gubernaculum revocatis, Neapolitano portu capto omnes in vincula conjecti sunt.

Fer-

Ferdinandus autē cum graviter ex intestinis in Vesuvio laboraret, episcopum Theani, quem habebat in custodia securi uti percuterent, suis imperavit: addubitansq; ejus rei ministros sese agro dicto audientes non fuisse, episcopi caput in cubiculum ad se afferri jussit: quo inspecto quievit. pauloq; post Neapolim allatus, urgente vi morbi Nonis Octobrib. excessit ē vita: cuius locum Federicus eo ipso die unā cum Malchione Cajeta Neapolim appropinquans, à regni principibus suffectus tenuit. Is regis acceptis insignibus primum omnium Sulernitanorum principi abutū paranti auctor, ne discederet, fuit, regni præfectura. qui magistratus habetur amplissimus, ei tradita, filiaq; sua illius desponsa filio, reliquos deinde viros principis, qui cum Ferdinando dissidebant, propè omnes sibi amicos certis conditionibus atq; muneribus reddidit. Nondum autem iis confectis rebus, dñ reginas Federicus inviseret, unam, quæ patris, alterā, quæ fratris filii uxor fuerat, Bissinianorū principis, qui unā cum plerisq; in procubiculo regem operiabatur, famulus gladio districto herum percussit, geminatis ter ictibus interficere illū cupiens: comprehensus, quæstione habita dixit, id efficere, quod fecisset, se in animo anno tresdecim habuisse, propterea quod princeps suam olim sororem violavisset: antea patrandi facinoris occasionem idoneam sibi nullam datam; tunc rem ad exitum perducere vel certe à se sua periculo voluisse. Paucis post dieb. Federicus Malchione omni cum classe dimisso, suum Cajetā exercitum adduxit: ac parte suburbiorum & montis capta, tormenta muralia ad portum conversa collocavit, ut naves quas habebāt Galli, collabefaceret atq; deprimeret. quod quidem illi veriti, ea se conditione dediderunt, si rex eos suis cū rebus omnib. mari discedere per-

Theani episcopus de-
collatus,

Ferdinandi
Neapolitani
regis obitus

Federicus
rex Neapol.

Bissinianorū
principis
intertus.

ante-

Gallorum
fragili.

mitteret. itaq; tribus onerariis consensu navibus oppido tradito, non multis ante brumam diebus sunt profecti. Accidit autē ut navis ea, in qua erat Cajeta magistratus cum militib; trecentis magno adverso impellente vento Terracina injecta littori cum vectoribus perierit.

Tarentini
Abi quo
se vertant,

Tarentini verò qui ad eam diem Gallorum fidē secuti, in magna rerum omnium inopia, magnisq; in difficultatibus versabatur, Cesare Ferdinandi fratre notho & terrestribus obsidente oppidū copiis, & mari navibus longis tribus commeatus importari prohibente, præsertim, quod si quid antea in villis aut frumenti, aut pabuli circa oppidum fuerat, eo ne hostes potirentur, tectis incensis corruerant ipsi. Ferdinandi morte cognitā, concilio coacto quid agendum sibi esset, inter se quærebant. Eare longis disceptationibus agitata, ac tribus dictis sententiis, una ut Federico, altera ut regi Turcarum, tertia ut Venetæ reipublicæ oppidum traderent, legem tandem magno studio tulerunt, ut Senatui fidē & pietati sese committerent: itaq; insigni reip. sublato, literas ad Aloisium Lauredanum præfectum Monopolitanorum dederunt, orantes uti se reciperet. Literæ Aloisij ea dē ad Senatū perlata, alteroq; post eas literas die legati Tarentinorum cum eisdem mandatis Venetias advehi, ejus rei expectatione civitatem crexerunt. atq; illis quidem hospitium publicè datum est. Patres vocati complures dies sententiis dicendis cōsumpserunt: quarum pars non esse Tarentinos recipiendos, propterea quod infedere caput erat, ne dediti os rege non permittente civitas acciperet: pars recipiendos censebant, ne obstinatis in Neapolitanos reges animis Tarentini regi Turcarum sese dederent: quod si fieret, non illis modo nationib; Federicoq; inprimis, sed

Consulta-
tio Patrum
Venet. an
Tarentini
recipiendi;

toti etiam Italiae perniciosum futurum. Nullum Senatui cum Federico foedus Ferdinando mortuo: quod tamen si esset, prestare id uno in capite negligi, quàm permittere oppidum natura munitissimū, atq; ad exercitus in Italiam transportandos, classesq; continendas opportunissimum, inimico Italis omnib. regi atq; bellicosissimo attribui. Vicere demum quæ, neutra earum probata, Tarentum civē Venetum mitti oportere, sententiae censuerūt, qui autoritate reipub. Federico civitatem conciliaret, commeatumq; sufficeret. Itaq; Andreas Zancanius, Senatorum suffragiis legatus est ad Tarentinos lectus. atq; is antequam navem conscenderet, Alexandri atq; Hispanie regum legati, itemq; Ludovici, Principē & Patres adierunt, eosq; ne se in causam Tarentinorū insinuarent neve quid agerent, monuerunt. quorum intellecta voluntate, ne laborem cū invidia Patres sumerent, Andreas Senatus consulto retentus, neq; postea missus est. Atq; illis diebus Ludovicus ad Alexandrum scriptas litteras Vrsini prope urbē interceperant, quib. literis Ludovicus ab Alexandro petebat, uti Patres commonefaceret, à Tarentinis recipiendis abstinere: neve eos augere suas opes, suamq; potentiam nimium quàm jam auctā permitteret. Eas illi Senatui literas miserunt, ut quo esset in ipsos animo Ludovicus, Patres inspicerent, qui tantis ab rep. tamq; illustribus affectus beneficiis, à suis tamen morib. non recederet. Zancanio retento Patres, quod cum Tarentinorum civitate illo misso facere decreverant, id cū eorū legatis ipsimet sunt aggressi, ut illos Federico per ejus legatum conciliarent: quod quidem perfecerunt, sponsoresq; Tarentinis fuerunt, regem illos in eum quo antea erant, statim restitutum, neq; quicquā, propterea quod à regibus Neapolitanis deservissent civitati succensu-

cenſurum. quibus conſtitutis rebus Georgium Franciſſi
Senatus ſcribam, una cum legatis revertentibus Ta-
rentum miſerunt, earum rerum firmandarum cauſas
annuſq; inſequens iam inierat. Illi autem intellecta o-
ratorum ſuorum literis de ſeſe regi pacandis Senatus vo-
luntate, pridie quàm is Tarentum appelleret, aliquanto
minus bonis conditionibus, quàm illæ erant, de quibus
tranſegerat Senatus. ſe Federico dediderunt. Eum ex-
itum Tarentinorum obſervatio habuit.

Gallicimor-
biorigo.

Jamq; in urbe advenarum contagione, in veſtioneq;
ſyderum, morbus peratrox initium acceperat is, qui eſt
Gallicus appellatus: quo genitalib. ante omnia plerunq;
vitiatis, corpus doloribus afficiebatur, deinde puſtule
maculaq; prodibant tum in membris reliquis, tum ma-
gnopere in capite facieq;: ac ſepe tumores & tanquam
tubera primùm ſubdura, poſt etiam ſanioſa, exoriebā-
tur: itaq; multi diu vexati membrorum propè omnium
doloribus, deformatiq; tuberculis & ulceribus, ut vix
agnoscerentur, miſerabiliter interibant: neque quorū
medicamentorum peſtilentia indigeret nova inſolensq;
ſciri poterat. quamobrem annos complures omnibus in-
reipub. municipiis & finibus licenter pervagata, ma-
gnum hominum numerum abſumpſit, ſœdavit multo
maximum. Sed quoniam eo de morbo Fracaſtoriani li-
bri tres heroicis verſib. multa cum dignitate veniſta-
teq; conſcripti vulgò in manib. habentur, nihil nos qui-
dem attinet hæc ſcribentes commorari, præſertim quod
ejus acerbitas & vis multo nunc jam remiſſior tolera-
biliorq; facta, vel invetis ad ea mala perſugis opibus-
que, vel cœlo minus in dies ſeviente, planè deſerbuit.

Fracaſtoriani
de morbo
Gallico li-
bri.

Piſani belli
continua-
tio.

Verùm ad Piſanam bellum, de quo ſuperius dicere
cœpimus, revertamur: quod tamen ipſum impeditum
magis, & diſturban variumq;, cum impenſe plurima

atq;

atq; multiplicis, quam usui aut gloriæ civitati fuit. quanquam ejus quidem rei culpam omnem Ludovici: amulatio atq; perfidia sustinuit: quæ tamen culpa uno ab illo fonte derivata, paulo post in ipsius caput redundavit. Magnū enim hostem nactus, cum respub. sepius ab illo laceffitæ & prodita, hominis infidelissimi atq; arrogantissimi societate semel rennisset, regno expulsus, deinde etiam captus, turpissima in custodia vitam reliquit. Adductus Pisas reip. auxiliis equitatus gravioris leviorisq; armatura per Ludovici fines, qui & ipse suos equites multò tamen pauciores eodem miserat, tñ per Lucensium, quos suscepti à tribus maximis Italiae populis cōmuni consilio belli fama compulerat, nihil ut eis esse negandū existimarent, conscripti Pisis reip. pecunia milites plus mille, quos ex Umbria & Piceno & Corsica præda atq; stipendii spes evocaverat, ad eos qui Genua venerant milites adjunguntur: itaq; spei bonæ plena civitas, suis sociorumq; copiis ad vicum, qui Pisanus appellatur, eratq; in ipsius potestate, hostiū equitatum cede facta in fugam vertit, captis compluribus. Milites, qui tunc ab equitibus tria Millia passus aberant, cum suis præsto esse nō possent, quòd inter se, equitesq; interpositum hostem videbant, ejus adventu non expectato, raptim temereq; quò cuiq; visum est, fuga comparata sibimet consuluerunt. Paucis autē post diebus eodem ex municipio emissos pabulatores, hostiū est manus parva ex infidiis consecuta: ad quos cum ii qui erant in municipio, equites cataphracti sexaginta, leviter armati centū, milites minus trecenti, auxilio accurrissent, reliqui se hostes ostenderunt, impetumq; in eos fecerūt, equites utriusq; armaturæ quingenti quinquaginta, milites ad duo millia: illi se paulatim referētes, ad ejus loci pontē constiterunt, fortiterq; pugnātes,

cum

Prelia

cum aliquot ex suis amisissent, aliquot etiã capti essent, se tamen loco non movebant, vulneraq; & cedes inferrebant. quo in certamine Franciscus Siccus hostiũ præfectus accepto vulnere prælio excessit, pauloq; post est mortuus. eo cedente finis est pugna factus. atq; illa quidem in pugna Veneti cum ad Lucium Malvetiũ Bononiensem Ludovici legatum, qui non longè aberat, misissent, uti sibi auxilio confestim veniret, prædare se prius velle respõdit. Is, quod ex ejusmodi ludibrio responsi, nec allato celeriter auxilio; omnium se vocibus culpam sentiebat, honoris sui causa Pontẽ sacci castellũ Florentinorum noctu adortus, scalisq; ad murum positus cepit; cum tamen eo in castello esset Antonii Martiani filius adolescens cum equitibus cataphractis sexaginta, quorum pars in Lucii potestatem venit. atq; illud quidem castellum Florentini decimo post die, quam est captum, isdem propè artibus recuperaverunt, evestigioq; diruerunt. ita utrisq; hæc, atq; consimilia multa conantibus, aliquot menses abierunt, cum utri eorũ superiores in bello essent, constaret satis nulli.

Pons sacci
castellum:

Interim cum Pisani comæatus inopia propter annũ tempus laborarent, idq; Patribus significavissent; Senatus ad suum statim hominem, qui erat Genue, tractata pecunia imperavit, uti frumenta coemeret, Pisasq; transmitteret. qui cum Senatus celeritate adhibita parvisset, annonæ sublevata reip. munere civitatem recreavit. Senatus ubi ea manu, quam Pisas miserat, quamq; ibi atq; Genue conscripserat, estatis parte jam præterita parũ se proficere animadvertit, quingentos equites Græcos Justiniano Mauroceno præfecto Pisas mittendos decrevit. Is ante medium Quintilemensem omni cum equitatu eò se contulit. Tum autẽ, quod erat jam antea in Alexandri & Ludovici & rei-publicæ

Pisani annonæ
sublevati.

publica militia Joannes Bentivolus, pro sua parte missa ad illum stipendio Senatus, cum etiam Alexander mississet, uti se ad Pisanum bellum compararet, imperavit: simul ab Ludovico petiit, suam Joanni partē itidem mitteret. Id ille negare cum non posset, se facturum recepit, neq; misit tamen: quin etiā ne ulla conditione proposita proficisceretur, clam ab eo impetrasse illum nemo non credidit: nam Joannes multa quotidie causari, multa temerē ab Senatu petere, deniq; diem de die ducere, ut quilibet scire posset illud Senatū callidis & propinquis ab hominibus Ludovico & Joanne. Duxerat autem Hannibal Joannis filius in matrimonium ex Herculis Atestini filius notham: altera ut ante dictū est, Ludovico nupserrat. Itaq; eam affinitatem etiam animis ad improbitatē mutuis paribusq; conglutinabant. qua in mora illud accidit, ut Hercules eam equitum militumq; manum, quā tuendo regno habere cōsueverat, propē omnē cum prefectis dimitteret. Missi e vestigio Florentiam militatum abierunt: ne cui dubium fieret, qua hec mente, quove consilio essent instituta. Sed & illud Senatusconsultum factum est, ut prefectis tribus, qui erant Pisas, equitum numerus augetur: Jacoboq; Tarsie, qui Ravenna erat, pecunia subministraretur ad milites in Faventinis finibus conscribendos mille, quib; cum Pisas accederet, ceteris quoq; militib; qui reip; stipendium mererent, eo bello imperaturus, tum missi Pisas prefecti equitum cū suisq; turma quatuor. Iis imperatis rebus, ac propē etiam confectis, Helvetii quadringenti, quos Ludovicus Pisas miserat, domū discesserunt, cum dicerent, sibi stipendium non subministrari. Reliquæ deinde Ludovici copie prefectiq; paucorum dierum spatio sigillatim abeuntes idem fecerunt, Lucio excepto, qui quidē

Pisanorum
petitio.

Patrum Ve-
net. respons.

consilia caterorum cognoscendi, atq; impediendi belli causa cum paucis equitibus remansit. ita, quod initio de communi factorum sententia Ludovicus sumpserat, ut Pisas una cum reliquis tueretur, id privato consilio rejecit, furtim in mediū fervore belli sese subtrahens. Sed antequā Helveti & reliquæ Ludovici copię discessissent, propterea quod multo plus oneris & vastitatis civitati, quā aut presidii aut emolumenti, afferebant, videbaturq; id unum Lucio deliberatum esse, ut Pisanos conterendo & maleficiis everteret, civitas ad Patres misit, sese ulterius Ludovici auxilia perpeti sustinereq; non posse: velle, ac decrevisse, nisi Senatui se addicere, vexillaq; reipublicæ subtolle: rogare ut eorū voluntate id sibi facere liceret. Patres Pisanis collaudatis, quod eo erga rempublicā studio, ea mente essent, aliud posse tempus accidere dixerunt, cū id & illi tuto facere, & ipsi eis permittere uti facerent, jure possent: nunc verò illud curarent, ut liberi per eorū fidē essent: qui pepigerunt se in eo suas partes omni diligentia præstaturos: bonoq; animo esse iussos dimiserunt.

Naves interea reipublica longæ sex Neapoli in Liguriam atq; in Galliam provinciā missæ, cū nihil earum rerum, quarum causa ierant, reperissent, conversæ ad eas naves Florentinorum insectandas, à quibus ne frumenta, neve reliqui cōmeatus supportari Pisas possent, magnum impedimentū afferebatur, plurimus usus ea in re fuerunt. quibus quidem navibus aliæ naves longe complures additæ, eundem sanè usum atque operam reipublicæ præstiterunt, hostium navibus cōmeatibusq; qui Trituritam invehabantur, deinde in eorum castra comportabantur, sæpe disiectis fugatisq; sæpe captis. Neq; tunc terrestres reipublica copię in cefsatione fuerunt, sed & castella hostium aliquot sunt ab

iii

his capta, & legatus eorum Petrus Capo interfectus, & praelia nonnulla secundiora facta. Quo etiam tempore Pisani Librafactæ castellum ipsorum, quod ab eisdem Gallis, qui arcem Pisanam restituerant, etiā nunc obtinebatur, auri libris triginta prefecto traditis magna hostium invidia recuperaverunt. Omnibus autē ex utilitatibus, quas quidem classis exercitusq; reipublice in mediū ejus belli contulit, ea crebriores neq; posrema fuerunt, quæ ab Græcis sunt equitib. profectæ: nam & præda sepe ingentes abactæ ab illis sunt, & plurimi commeatus intercepti, & hostium turbata eorum audacia, atq; celeritate consilia: quodq; magis mirum videbatur, castella quoq; ab iis nonnulla capta: cædes vero pluribus locis factæ: ut laudari & bene de repub. meriti existimari jure possent.

Librafactæ
castellum
recuperatū.

Dum hæc ad Pisas geruntur, è Gallia transalpina nuncii venerunt, ab rege Carolo reditam in Italiā magno studio comparari: ipsum paucis diebus ad Lugdunum fore: in via quidem certè jam esse. quamobrè Ludovicus à Senatu quæsiuit, vellētne, si Carolus urgeat, sibi exercitum & auxilia mittere: nam se promeritum, ne quam sui curam resp. sumeret, probè intelligebat. Senatus ei respondit: Tamen si Pisano bello implicata civitas esset, cui bello, quanto studio, quantisq; impensis opus sit, sciret ipse omnium optimè, tamen se in eo tuendo non defuturum. simul Marcum Beatianū ad Helvetios misit, qui eis ab rep. stipendium polliceretur, ne ad Carolum se converterent. Pauloq; post, cum Triuntius Gallorum manum secum ducens trajectis Alpibus Astam venisset, Ludovicus ad Senatum misit, videri sibi optimum esse Maximilianum regem suo & Alexandri & reip. stipendio in Italiam accersiri: ut sit, qui regem Carolum & auctoritate sua deterredere, ne Alpes

Caroli regis
in Italiam
expeditio
nova.

Secretū de
Maximilia-
no rege in
auxilium
vocando.

Maximilia-
ni in Italiā
adventus.

Henricus
Britanniæ
confœde-
ratus.

trajiciat, & si trajecerit, suis & sociorum opibus & co-
piis comprimere facile possit: eiusq; se rei jam apud il-
lum initia & fundamenta jecisse per legatos suos, à qua
ut videtur, non abhorreat. Ea agitata re de Alexandri
& Hispania regum legati sententia celeriter à Patrib.
sexto decimo Calendas Junias Senatus decrevit Maxi-
milianum accersiri oportere: cui sint in trium mensiū
stipendia (tot enim menses satis fore) à rep quadringē-
ta auri atq; octoginta libra, à Ludovico altera totidē,
ab Alexandro parte dimidia pauciores: ducatq; is Hel-
vetiorum secum militum quatuor millia, quibus ipse
stipendium numeret, singulis mensibus libras auri cen-
tum viginti, ea cum lege, mandatisq; Francisū Fo-
scarū legatum Senatus ad illum misit, quæ quidē lex
eō festinantius est lata, quòd literæ ad Senatum vene-
rant, Helvetiis, qui se profitebantur nihil eorum quæ
veller Carolus esse facturos, nisi prius reliqua, quæ de-
beat, quæq; permagna sint, eis persolvat, jam ab rege
quingenas auri libras esse curatas, quod tamen, ut po-
stea cognitū est, falsum fuit. Beatianus ad Helvetios
missus effecit, ut tres eorum pagi reip. sacramentū di-
cerent, stipendiumq; eis dedit. Maximilianus accepta
à Patrib. pecunia in fines regni sui venit, Comensem a-
grum vrsim. Eum Ludovicus cum uxore Beatrice ob-
viam profectus excepit: pransiq; unā venatum secum
duxerant. Qua commotus fama Aloisius dux Genabē-
sium Astam oppidum communiuit, veritus Maximi-
lianum eò primum omniū suas copias adducturum. Ille
autem, ut Philippo filio Belgarum regi ad se veniendū
potestatem faceret, etiam interius in Alpes reversus,
suspicionem multis attulit sese amplius in Italian non
venturum. Atq; illis ipsis diebus Henricus Britannia
rex inter fœderatos est receptus: missiq; ad Maximilia-

nam legati duo, Antonius Grimanus, Marcus Antonius Maurocenus, qui venientem exciperent. Maximilianus convento filio rediens Comum, quo ei præsto Ludovicus fuit, deinde in agrum Mediolanensem ad Vigevenum venit. Ibi cum esset, literas ad Pisanos dedit, velle se suum hominem, qui eis consuleret, civitatemq; regeret, eò mittere. Civitas ad ea respondit, unum se ab ejus initio belli semper optavisse diligentissimeq; curavisse, ut in libertate, qua permultos annos caruerant, quamq; diu eis reddiderant, permanerent: si ejus præfectum recipiant, contrariam rem suis studiis facturos, sibiq; ipsos dominum imposituros: se verò non consiliorum indigere, sed auxilium. Itaq; cum paulo post Maximilianus illum ipsum præfectum ad eos misisset, non est receptus.

Pisani ob libertatem retinendam præfectum non recipiunt.

Interim cum de adventu Caroli rumor nuntiisq; refraxissent, Ludovici suasu, qui omnino nihil eorū, quæ impedire paulum modo possent, ne Pisa sub reip. ditionem redigerentur, prætermittebat, Senatu non abnente Maximilianus statuit Pisas accedere, ut ei bello finem imponeret. Itaq; Dertonam est profectus cum equitibus, quos secum duxerat, trecentis, militib. Helvetiis duobus millibus, equitib. Ludovici mille. Dertone res hujusmodi accidit, Legatis Florentinorū duobus, qui ad Maximilianum venerant, in via fortè obvius legati Veneti salutem dixerunt: illi eis ne verbum quidem unum reddiderunt, sed illiberali contumacia ire perrexerunt. Postridie autem ejus diei iterum obvii cum de via legatis reip. non cederent, arrogantiusq; in eos cum suo comitatu propè conglobarentur, Maurocenus, cui quidem præclara atq; mirifica faciei dignitas cum vasta membrorū magnitudine inerat, alterū illorum ita repulit, ut in luto provolveretur, Disce cedere majorib. pronuncians.

Legatorum Venet. cum Florentin. concertatio.

Maximilia-
ni naviga-
tio.

Triturrita
arcem.

Prælium.

Ad Dertona Genuam Maximilianus profectus, arcem oppidi sibi tradi postulavit. ea non tradita, postridie ejus diei oppido egressus in suburbio paranda classe complures se dies continuavit. Nonis autem Octobribus omni cum sua copia conscendens navibus longis reipub. octo, Genuensium duabus, onerariis item decem, quas Genua armari atque instrui curaverat, adversa tempestate quod in onerariis tunc erat, paulisper est jactatus: post à Dominico Maripetro prefecto classis Veneta receptus, cum dies aliquot in mari portubusq. consumpsisset, Arni fluminis ostium ingressus navicula cum eodem prefecto, prioreq. legato reip. (nam recentiores affecti valetudine domum abierant) Pisas apulit: ibi explorato loci situ, concilio legatorum, & prefectorum, & civitatis coacto, Triturrita arcem, quæ mari undiq. alluitur, & ponte sub licio littori conjungebatur, eratq. hostibus opportunissima, quod ea una omnes maritimi Pisanorum conatus, & rei frumentariæ administratio magnopere impediabantur, oppugnare instituit. itaq. legatis reipub. qui exercitui præerant, jussis in diversas partes equitatum mittere, ut hostes aliis in rebus occupati morarentur, milites Helvetios trecentos è navib. cum tormentis & prefectis suis principib. egressos occupare eum collem, qui è regione arcis est, imperat, adiculamq. in colle positam capere, ne auxilia iis, qui in vico atq. in arce sint, quod erat illæ transeundum, ab hostibus submitti possint. Qua re animadversa, Triturritani portis emissi animo adicule præripiende in collem evolant. Prælium committitur, cedesq. utrinq. fit. tum prefectus classis milites è navibus, remigesq. auxilio laborantibus submittit: ab iis hostes repelluntur, ipsi & Helvetii fugatis hostibus ad nares revertuntur, hostes postea eam adiculam diruerunt,

rucurrit. Interim naves aliquot à longinquo vise sunt eo-
 cursum tendere, ad quas suis cum triremibus præse-
 ctus, ut unde, aut cur venirent, scire posset, & si hostiles
 essent, ipse eas adoriretur, statuit accedere: naves enim
 onerariae, quod ventus erat adversus, commovere se
 non poterant. Maximilianus ejus consilio comprobato
 triremes & ipse conscendit. Cum ad naves præfectus
 appropinquasset, quæ quidem erant sex, omnesq; Gal-
 licæ, ac plene commeatus, & armatorum militum à
 legatis Florentinis Caroli permissi in Gallia provincia
 conscriptorum, eas aggredi non est ausus: quarum una
 erat amphorarum supra mille ducentarum capax, re-
 liquæ plusminus quadringentarum, itaq; sine molestia
 cursum tenentes ad Triturritam jactis anchoris con-
 stiterunt. Sequebatur magno eas intervallo navis una
 reliqua longa, verum non ita velox remigioq; habilis,
 ut triremes sunt, sed altior, latiorq; ac magno ad bel-
 lum usui, amphorarum circiter sexcentarum: ad quã
 præfectus omnibus cum triremibus contendens, eam-
 que affecutus, ubi se, qui in navi erant, milites septua-
 ginta velle defendere cœperunt, tormentis ancis pilas
 ferreas in eos magni ponderis emittit triremibus impe-
 ravit. quorû terrifico strepitu audito, conspectisq; igni-
 bus, Maximilianus sua cum triremi abiit. cum alia
 quatuor triremes sunt subsecuta. Præfectus cum reli-
 quis in navem Gallicam facto impetu, eam cepit: qua
 in navi erat frumenti magnus numerus. Id navis ho-
 stium major, quæ in portu jam erat, conspiciatâ, vento
 paulisper converso sublati anchoris, ut auxilio socie
 navis esset, vela ad naves Venetas fecit: sed præfectus
 navem captam remulco breviori in aquam abstraxit,
 quam illa terra tacta assequi non potuit. Venerat in-
 terim Pisas Hannibal Bentivolus patris loco cû equitibus

Naves Gal-
 licæ.

Gallica na-
 vis frumen-
 to onerata
 capta.

bus septingentis, & militibus ducentis: cum Lucius veritus, quod erat ex adversa factione, abiit, neq; postea Pisis fuit. Is igitur Hannibal, copiaq; relique Venetorum omnes cum legatis instructo exercitu sese ad Triturritam contulerunt. In itinere castellum unū vi ceperunt: alia se duos ponte dediderunt. Exercitus castris positus ubi arcem obsidere, ac concutere tormentis cepit, ii sunt imbres consecuti, ut Maximilianus obsidionem reliquerit: itaq; suis cum equitibus quingentis, militibus mille trecentis, ad vicum Pisanum profectus est: inde propè subitior, seq; deceptum dictitans, nullo loco commoratus, Ticinum, pauloq; post suum in regnū rediit.

At domi, ut more institutoq; majorum, civibus edium suarū incendio damna perpeffis publicè subministraretur, quò facilius amissa restituerent, Decē viri legē tulerunt, ut Petri Molini filius auri libras viginti, Hieronymo & Marino Albertis quindecim, quibus utrisq; edes ad Cassiani & Apollinaris conflagraverāt: Andrea Ripe, cui suburbium in Muriano, alteras totidem: Veneriis, quib; domum cū taberna mercium Indicarū maximè celebri ad Bartholomei absumpserat, auri librastriginta, Quinquē virūm sale procurando magistratus daret. Neq; multò post, ouerariis navibus duabus naufragia amissis, Philippo Bernbardo, Aloisio Contareno, quorum ille fuerant naues, auri libra sexaginta equis partibus, Decem virūm item lege ab eodem magistratu sunt curari iussæ, ea conditione, si navem alteram eorum uterq; fabricandam reciperet.

Florentini ea re elati, quòd Maximilianus, à qua sibi magnopere timuerunt, infecto negotio discesserat, castella complura, qua à Pisanis tenebantur, aggressi, partim vi, partim se de gentia recuperaverunt. Legati Veneti

Triturrita
arx oppu-
gnata.

Maximilia-
s i in Ger-
maniam re-
diit.

Ilex quibus
incendium
naufragium
repassis luc-
tarius.

Florentino,
tum ausus.

Veneti exercitu distributo, Pisanum ad vicum, & Cas-
sinam, & Butrium, & Librafactæ municipia se in hy-
berna contulerunt. Græci equites centum, ut commea-
tus inopiam sublevarent, quod illis diebus naves Galli-
cæ quatuor, Venetorum naves duas frumentarias Pi-
sas convehentes interceperant, hyemandi causa Ravē-
nam profecti sunt insequente anno inito. aliquot eti-
am eorum qui remanserant, ad hostes obstipendia non
soluta transferunt.

Quibus etiam diebus Faventia arcis præfecto ager-
rime ferente oppidum à reipublicæ legato ita regi, ut si-
bi, quod antea consueverat, magistratus creandi, pe-
cuniam publicam avertendi, quicquid collibuisse pa-
trandi facultas non esset, novasq; res cum sui similibus
moliente, ut legati jus & majestas impediretur, puero
etiam delinito, & in suas patres traducto: Senatus ea
intelligens, literas ad legatum dedit, quibus literis le-
gatus jubebatur, Hestori puero civitate adhibita de-
nunciare, Senatum non ambitionis aut dominationis
causa civem suum Faventiam misisse, sed cum prius
otii & quietis cupiditate ejus hostes, qui illum re-
gno propè dejecerant, suis auxiliis repressisset, postea &
civium precibus, & ipsius periculo permotum, con-
stanti ejus diuturnoq; rogatu id fecisse, ut esset, & qui
oppidanis jus æquabiliter diceret, & quem ejus inimici
propter rempublicam vererentur, ne is quotidie ob e-
tatis imbecillitatem, & hostium audaciam de suo re-
gno periclitari cogeretur: illum etiam in suam militiā
scripsisse, stipendio juvisse, ornatumq; esse voluisse, digni-
tate auxisse, sua benevolentia pietateq; fovisse: atq; hæc
illum ab Senatu omnia sine ullo foenore, tãquam à pa-
tre filium, impetravisse, annumq; integrum his reip.
muneribus & liberalitate usum fuisse: nunc verò, quã-

Faventia
præfecti in-
solentia,

HISTORIÆ VENETÆ

do non modo nulla gratia tantis officiis referatur, sed etiā Legati jurisdictio impediatur, reip. autoritas labefactetur, velle Senatū, & Legato jubere, ut statim decederet: fatuum porro eum esse, qui alteri suo cum dispendio beneficium dat, quod ipse, cui datur, invitus accipiat. his literis palam à legato recitatis, puer rogare illū lachrymans obtestansq; cœpit, ne decederet: multiq; idem optimates frustra fecerunt: nam legatus nihilo secus decedens domum rediit.

Carolus reditum in Italianam parat.

Inter hæc Carolus, Juliano Genuæ ac Savoniæ ei deditionem pollicente, Alexandria Dertonaq; Triultio, modo ipse reditum in Italiā apparet, Lugdunū venit. quibus intellectis rebus fœderati trium millium militum numerum in Liguria celeriter conscripserūt, eosq; per arces oppidorum & castella distribuerunt: & Joannem Aloisium Eliscum adversa factionis, hominē magna autoritate, qui tum Genua exulabat, resq; novae moliebatur, civitati restitutum, communi stipendio eā tradito, ut quiesceret effecerunt. Crebrescente verò iterum fama, Carolum ad Lugdunum magnos exercitus cogere, Senatus decrevit, ut trecenti equites cataphracti Ludovici auxilio mitterentur: Principi q; collegium civem legeret, qui eis quaestor & legatus esset. Patres Vincentium Valerium legerunt. Pauloq; post equites levis armaturæ alteri totidem Mediolanum sunt à Senatu missi. Triultius cum eo, quem & secum è Gallia transalpina ducere, & in Salassis ac Helvetiis cogere potuit, exercitum in Ludovici fines ingressus, castella quinque, haud paulum opportuna communitaq; percellerit cepit, expulso Joanne Francisco Severinate Ludovici præfecto, qui ne primum quidem hostium impetum sustinuit, alia ex parte cum militibus sex millibus Alia Julianus profectus Savonem versus, præmissis qui

qui eam civitatem pollicitationibus incitarent cū
 nihil eo studio profecisset, itinere nō intermisso illo ve-
 nit, atq; in colle apud oppidum castra posuit. Jamq; Pi-
 sis Savonem Senatus jussu venerat classis prefectus
 cum triremibus reipublice septem, onerariis navibus
 Federici regis quatuor: ad quas utraq; Genuenses duas
 ejusdem generis addiderant. Itaq; Lucius & Severinus
 legati, quos eodem Ludovicus miserat, sua cum manu,
 & cum equitibus Gracis, militibusq; quos ex hybernis
 & Pisano agro Genuam contendere Senatus jusserat, Prælium.
 adjunctis classiariis, prælio cum Juliano oppidis commis-
 so, eas repulerunt. Iis repulsis submotisq; (retro enim
 cesserant) Novium oppidum tormentis positum, ut se de-
 deret, compulerunt. Classis autem prefectus ea littora
 percurrens, naves magnas parvasq; complures cōmea-
 tu onustas, qui è provincia cum Juliano, quem quidē
 jam Galli oram illam tenere confidebant, tum Floren-
 tinis afferebatur, naviculasq; longas militares aliquot
 paucis diebus cepit. Triultis autem rebus successibusq;
 cognitis, Senatus decrevit, ut Nicolaus Ursinus, cui
 omnium reipublice copiarum prefectura decreta e-
 rat, & Bernardinus Montonius, Mediolanū celeriter
 contenderent, imperatorq; Franciscus se compararet,
 ut si opus esset, ipse quoq; eo profisceretur. Legati et-
 iam ad bellū Gallicū lecti, Nicolaus Fuscarenus, An-
 dreas Zancanius, tre celeriter sunt jussi. tum centurio-
 nes militum tribuniq; delectib. conscribendis, quibus
 uteretur, ad plura loca missi. Ubi Ursinus unā cum al-
 tero legato Mediolanum venit (nam Zancanius in iti-
 nere ad Cremam luxato pede restitit) Ludovicus edicē
 frequēti foro jussit, quæ legati Veneti jussissent, manda-
 vissent, iis velle jubere se, ita omnes homines audientes
 esse, uti si ea ipsemet imperavisset. Triultio verā, cui

ante

antequam exercitus re: pub. illuc accessisset, omnia secundiora fuerant, *Vrsino* & *Montonio*, reliquæ q₃ præfectis & tribunis militum suas ei copias opponentibus, primò ad *Castellatium*, quod municipium tormentis concutere instituerat, mille & quingentis *Gallis* ab equitatu reip. levis armaturæ male habitis, non leve detrimentum est illatum. Deinde cum prælio decertare non auderet, paulatim sese retrahens, & castella *Ludovici* capta deferens, apud *Astam* octo millia passus castra posuit, & communivit: antè tamen *Bergomascio* *Ludovici* castello de via ei obvio, propterea quod se dedere voluerat, vi capto, interfectisq₃ ad unum, qui in eo erant, omnibus.

Montis alti
municipiū
expugnātū.

Ex Veneto etiā & *Ludovici* exercitu equites & militis *Montis alti* municipium, quod à *Novaria* tria millia passuum abest, expugnaverunt, simulq₃ diripuerunt, atq₃ incenderunt. *Savone* autem & *Genua* rectè firmatis, cum *Pisani* commeatus inopia conflictarentur, propterea quod classis reipublicæ ab eorum littoribus abfuerat, *Florentini* suis navibus frumenta in opidum supportari prohibuerant. Pauculosq₃ se dies sustinere posse ulterius significavissent reip. classis præfecto cum triremibus quinq₃, navigiis minutis frumentariis, quibus erat præsidio, supra quinquaginta è portu *Veneris* *Pisas* revertenti, ex omni sua copia *Florentini* fortissimo quoq₃ milite navibus imposito, *Triturita* solventes occurrerunt. naves erant eorum sex, quatuor biremes, una & ipsa longa, sed triremibus multò vastior atq₃ procerior: oneraria magna alia, militibus amplius sexcentis tormentorum atq₃ missilium omni genere instructissima, ex iis ad impediendas frumentarias, ne *Arni* fluminis ostium ingredi possent, biremes miserunt: reliquæ duæ magnæ, ut in triremes impetum

fa

facerent, remis velisq³ propellebantur. Id præfectus cōspicatus, triremem unam cui maximè cōfidebat, commeatui præsidio reliquit: ipse cum reliquis proventus, tametsi periculosum esse intelligebat cum tam magnis navibus confligere, tamen, propterea quod videbat omnem ejus belli fortunam in eo commeatu supportando consistere, ad eas conversus citatis remigibus sue navis proram, in in lōge hostium latus magno animo imprimit. Conflitu mutuo ambæ naves concutiuntur, & hostes manum ferream in præfecti navem jaciunt, eāq³ retinent. Itaq³ omni telorum genere cominus acerrime utrinq³ pugnatur: sed de superiore loco hostium milites tela in Venetos adigentes, facile eos vulnerabant, tum pilas piceas igne succenso in triremem jaciebant: quæ res magnum incommodum præfecto attulit, transstris compluribus, & majore velo igne combustis, ut qui proximi pugnaret milites remigesq³ perterrerentur, atque animos virtutemq³ remitterent. Veruntamen & reliquæ aderant, ut quæq³ poterat, triremes, & utranque navem hostium virtute magis atque artificio gubernadi, celeritateq³ remorum, quàm virib³. & facultate laceſcebāt, & modo hac, modo illac cōcitate inferebatur. At navis magna hostium pilas ferreas creberrimas tormentis in triremes jaciebat, & si qua ei appropinquasset, saxa & tela insuper è carchesium jaculabatur. Pugnatum est acriter ab utrisq³ continenter horas ferme quatuor: cum interea navigia commeatum convellentia unius triremis præsidio, quæ biremes quatuor fortissimè pugnando repulerat, ostium Arni fluminis capiunt, uno tantummodo navigio amisso quod tamen sponte ad Triturritam vela converteret. Præfectus id, quod unum maximè cupiebat, assecutus, ut commeatus in tuto sisteret, navibus hostium magno & ipsis detri-

Navalis in-
ter Venetos
& Florenti-
nos pugna.

mento

Ceva oppi-
dum.

mento illato, vento adspirante se subtrahentibus, interfectis sua navis hominibus permultis, vulneratis centum viginti, ex reliquis navibus non paucis desideratis, vulneratis parte plurima, hostes discedentes Triturritamq; conversos reliquit. Terrestri autem itinera dum reip. milites & Græci equites Pisa missi revertentur, Ceva oppidi, quod est supra Savonem, atq; in Gallorum partibus à regulis indigenis obtinebatur, fines ingressi, eos percurrere cœperunt. Ea intellecta re oppidani permoti, cum militibus, quos habebant complures armis captis ad eos contenderunt: quos illi excipientes universos fuderunt, complures occiderunt, captivos ducentos fecerunt: deinde ulterius progressi, cohortatiq; inter se, in oppidi suburbiabi partita irrum-pentes, prada & cade facta duabus ex partibus ignem intulerunt. Atq; ea propè omnia, tametsi ex Ludovici usu, & reipubl. voluntate maximè tunc quidem cecidissent, tamen propterea quòd illis ipsis diebus nunciis crebriores sunt allati, Carolum omnino aut ipsum in Italiam venturum, aut magnos exercitus missurum, Senatus decrevit, ut imperator cum equitibus octingentis ad exercitum contenderet, copieq; reipubl. omnes ad Padri ripas sese sisterent. Delecti etiam centuriones decem, militibus Brixie conscribendis mille, ad exercitumq; adducendis. Ex Rhetis quoq; trium millium militum numerus pusilla pecunia conscriptorum adventare dictus est, ut Brixia solidum stipendium acciperet.

Consilium
de Carolo
rege Veneno
tollendo.

Ea per populos opinione de Carolo, timoreq; crebrescente, Tristannus Saornianus è Fori Julii principibus, Hieronymi frater, homo reip. amantissimus, Bernardum Bembum patrem meum Decemvirum magistrum adit, proponit habere se necessarium sibi hominem E-

pire-

pirotam, callidum, & ingenio peracri, nihil omnino ut sit, quod ei non mandari recte possit: huic esse cum propinquo suo, quem Carolus Gallorum rex cubiculi ministrum habeat, magnam perq₃ veterem benevolentiam: audere illum in Galliam proficisci, & vel propinquo persuadere, ut veneno, quod secum allaturus est, regem tollat: vel illo de ea re celato, ipsum per se regem tollere, si Decemviri velint Epirote illi tantæ rei præmii aliquod statuere: sperare se atq₃ confidere, brevi negotium ab eo confectum iri. Bembus, tametsi sciret ea flagitia à magistratibus repelli, more tamen institutoq₃ majorum re cum reliquis Decemvirum magistris communicata, atq₃ ab ipsis ad collegium perlata, Tri-
Pium Senatus
Vener re-
sponsum,
stano ad se vocato, de collegii sententia respondit, ejusmodi contra hostes insidias ad eam diem nunquam usam rem publ. fuisse, cum sæpenumero potuerit: neque tunc velle incipere: magis Deos immortales, quam humanas opes, vereri: porro vinci ab suamet nequitia illos, qui per scelus alios vincere perq₃ nefas parant.

PETRI

PETRI BEMBI RE-
RUM VENETARUM HI-
STORIÆ LIB. IIII.
Epitome,

Inter Carolum & Hispaniæ reges induciæ constituuntur. Lega-
ti à Senatu ad pacem inter Hispaniæ & Galliz regem procuran-
dam mittuntur Hispaniæ reges unius Fortunatarum insularum
regem ad Senatum mittunt. Franciscus imperator apud Sena-
tum accusatur. Pisani belli progressus, Longæ reip. navis cum Tur-
cica classe pugna. Bernardi Ciconiæ cum Peruea pirata navalis pu-
gna. Petri Cantabri classis ab Andrea Lauredano incenditur. Io-
anni Cervino civitas & ius comitiorum datur. Armeniis domus
Venetiis datur. Ludovici Sfortiæ in Lucenses insidiæ. Caroli Gal-
liz regis obitus, Florentinorum prope Castellum clades. Ludovici
Sfortiæ consilia & artes. Quorundam in magistratus arrogantia
multata Venetorum apud Lunam & Cassinam clades. Pise à Pau-
lo Vitello oppugnantur, Venetorum in Chusentinis & stagni valle
conatus. Thracii regis contra Venetos apparatus & consilia, eius-
que rei causa, Aloisius Galliz rex salutatur, ac Venetorum ad eum
legatio munera. Eorundem cum Aloisio rege foedus. Eorundem
quoque cum Florentinis in Pisanis rebus compositio. Gallorum in
Insubriam irruptio. Mediolanum à Gallis, & Cremona à Venetiis
capitur Ludovicus Sfortia Insubria excedit. Galliz regis Mediola-
num advenit Ludovicus Lucenburgius & complures alii civitate
ac iure comitiorum donantur. Galliz rex in Galliam redit.

Induciæ Ca-
roli cum Hi-
spaniæ.

In Italia rebus administratis, Carolus
& Hispania regum legati, qui quidem
reges ad saltum Pyrenæum exercitibus
missis bellum inter se gerebant, sex men-
sum inducias in Aquitania faciunt
quibus uterq; rex induciis non ab altero modo ipso-
rum, sed à sociis etiam & foederatis bello laceffendis abstine-
at. quamobrem Carolus, ubi id ei nunciatum est, ad
Triulium mittit imperans, ne quam Ludovici rebus
induciarum tempore turbam aut molestiam inferat.
Ea intellecta re, Senatus suas & ipse copias domum re-
vocato

vocat. ita, qua ex parte, quoque tempore maximè tumultus expectabatur, subitum ocium est allatum. Eas ob res Senatus Dominicum Trivisanum, Antonium Bolduum ad Hispaniæ reges legavit, qui procurarent, uti ex induciis semestrib. diuturna pax fieret. Quibus profectis Antonius, eloquentia planè singulari, & præstanti vir ingenio, in itinere adversa valetudine interceptus, Genue interiit. Ejus morte audita Senatus consultum factum est: cùm Antonius Bolduus Andr. F. ex equestri ordine nullum laborem pro republica refugiens, legatione ad reges Hispaniæ suscepta in itinere mortem obierit, Senatui placere, ut Gabrieli Bolduo ejus filio primo quoq. tempore in fano Patavino sacerdotium attribuatur, quo se fratresq. suos alere commodius atq. honestius possit: idq. paulo post sacerdotium ab Alexandro Senatu petente Gabrieli est attributum. Miserant illi quidem reges superioribus mensib. ad Senatum per Franciscum Capellum legatum, qui ex Hispania domum redierat, Fortunatarum insularum unius regem dono mediis fidiis non spernendo: quando ea porro elementi ora solidi, quæ in Oceano Atlantico est circiter decies centena millia passus à continenti meridiem versis, multis ante Patres nostros seculis ignorata, eorum indagazione ac diligetia, tota tum demum reperta, & colonis magistratibusq. missis in potestatem redacta, orbi terrarum adjungitur. Eum regem publicè Patavii enutriri Senatus jussit.

Legati Venetorum ad pacem mandant.

Fortunatarum insularum.

Eodem ferè tempore Patres certiores facti Franciscum imperatorem stipendio reipubl. non confecto cum rege Carolo agere, ut se in suam militiam recipiat, illum ad urbem accersitum, ubi morbo, ne venire posset, impediri se respondit. Decemvirum decreto missum fecerunt. Is auri libras ducenas stipendiorum nomine ante tempus

Franciscus Venet. Imp. suspectus,

acceptorum reip. debebat: salis autem crediti, nequedū soluti, centū. Accidit tamen, ut eo ipso missionis diē in frequenti comitatu Franciscus Venetras appelleret, dictitans se à Ludovico ejusq; genero Galeatio in fraudē obinudiam cōjectum, qui literas ab eo conscriptas finxissent, ad Patresq; misissent, quas ipse nunquam scripserit. ejus rei satis magnum argumentum esse, quod ipse in eorum potestatem venerit. quod si alia etiam pigra Patres postulent, arces se sui regni, suosq; liberos reip. traditurum; modo sibi purgandi jure criminis facultas ne intercludatur. neq; tamen ut sententiam Patres mutarent, impetrare potuit: qui ad eum tertio post die miserunt, moram in urbe diutius ne traheret. Is etiam, quo ab urbe discessit die, Joannem fratrem ad Patres misit, quibus se ab eo conveniri non est visum.

Post hac dum induciarū Aquitanicarum tempus labitur, Hercules ad urbem venit, Principem & Patres salutatum, rogatumq; ut Ferdinādum filium suum in equitatu reip. vellent esse: quod quidem ei Patres liberaliter concesserunt, equitibus cataphractis alendis centum stipendio adolescenti per Senatum attributo.

Pisani belli
continua-
tio.

Quod autem ad Pisenum bellum attinet (ut eodem sepius revertamur) is quidem annus & pro parte insequens nihil propē, quod magnopere memoratu dignū esset, habuerunt. Missi ad Florentinos per Triturrinam commeatus in tam magnis navibus, ut eas aggredi naves reip. non sint ausi. Capti ab eorum exercitu milites Veneti centum, & exuti armis. Conscripti ab eisdem equites levis armatura tercentum, qui sagittis contra Græcos uterentur: atq; si eorum impetus admodum represserunt. Ob id ab Senatu equites ferreis cum fistulis ad exercitum missi, & item Græci submissi: cataphracti quoq; equites conscripti novi, dilapsis veteribus.

Qui

Qui Pisarum portas custodiebant, ius addita ab Senatu stipendia, ut studiosiores suo in munere obeundo essent. Missa etiam ad Senatum Ludovici nova legatio, quæ ad componendas Pisanorum cum Florentinis controversias Patres hortaretur: præstare eos Florentinis attribui, quàm bellum diutius alere: omnia in Italia pacis & quietis plena momento temporis futura, si Pisa restituantur: ut non tam commutata illius tempore aut eventibus consilia viderentur: quid enim tum novi? quàm semper illum id unum spectasse palàm fieret, ne res publica et municipio potiretur, sed nihil planè ultra: aliis verò de rebus per pauca.

Navis reipubl. longa ex earum genere quæ ad mercaturam proficiscuntur, more institutoq; majorum, convehendis iis hominibus, qui aut voto suscepto, aut religione permoti Christi Dei filii sepulchrum, quod est Hierosolymis, adire atq; intrare cupiunt, in Syriam quotannis statò tempore mitti solita; cum ad Maléam iter faceret, in Turcarum regis classem Arige præfecto incidit. Ea erat navium oæerararium duarum, triremium item duarum, biremium quinq; quarum biremes duæ ad navem reip. præmissee vela dimittere jusserunt.

Mos est nauticus ejusmodi, ut qui plus aut virib. aut dignitate pollent, velint, ut quæ sibi occurrerint naves, velificationem intermittant, antennasq; demittant, cum honoris sit causa, ita ut, si quid ab illis querere aut petere velint, possint: id qui nolunt facere, jus est bello cogere ut faciât: sepeq; accidit, ut eæ de causa pugne maxime existerent, plurimorumq; hominum cædes sequerentur. Aloisius Georgius (is enim erat navis Venetæ præfectus) classem esse illam piratarum existimans, antennis non dimissis cursum tenuit. quod ubi Turcæ conspexerunt, ab utroq; illum latere suis triremibus

Mos nauticus in demittendis antennis.

Navis Rei. publ. Venet. cum Turcæ pugna.

cinxerunt, & sagittarum magnam vim in eum mittere ceperunt. Id cum parum proficeret, navib. suis omnibus illum expugnare contenderunt eo in certamine Turca navis Venetæ scalam sepe conscenderunt, aliisq; à partibus in navem profilierunt: sepe ignem injecerunt, quo & plutei combusti, & præfecti cœnaculum ipsa in puppi, & majora vela conflagrauerunt. sed tantæ remigum & nautarum, atq; in primis advenarum virtus fuit, ut cum ab hora diei sexta usq; ad quartam decimam pugnavissent, Turca recepti canentes, & signo pacificationis sublato, priores pugnam desinerent, Arigesq; missis ad Aloisium ex suis, qui salutem illi dicerent, magnumq; atq; fortem virum eum esse testarentur. pacem benevolentiamq; cum illo iniit. Missi quadraginta milites ex iis, quos Janizaros appellant, suis in navibus interfectos esse Aloisio significaverunt. Ex Veneta interierunt quinq; vulnerati complures: in his præfectus quatuor, vulneribus acceptis neque tamen periit.

Bernhardi
Ciconia pu
gna cum
Peruca pira-
ta.

In Punicis etiam littorib. Bernardus Ciconia ejusdem generis navibus à rep. præfectus Perucam piratâ ingenio magis quàm viribus expugnauit. Erat uterq; ad Tuneta in portu: atq; ille navem onerariam perennem habens, ut exirent Veneti, expectabat, illos in mari aggressurus: seq; id conaturum, palam antea præse tulerat, multa minaciter oblocutus. Interim Dalmatæ, qui sub imperio reip. debebant, navem non magnâ eundem in portum adducunt. Id ut est Ciconie nunciatum, nocte ex suis navibus homines complures in illam imponit, navesq; aptari ad pugnam imperat. Ea re, tamen si furtim fiebat, tamen à piratis animadversa, confestim Peruca relictis ob celeritatem anchoris è portu sese eripit. Ciconia illum cum triremib. sequitur: tranquillita-

quillitateq; oborta, remigum labore affectus, oppugnansq; cominus, ubi propter navis altitudinem nihil ferme virtute militum proficit, & suos facile vulnerari de superiore loco videt, fabros in navis scaphâ jubet descendere, eosq; suæ puppis pluteis armamentisq; contegens, expirata navi stuppas inter tigna constipatas paulum sub aqua extrahere imperat. Ea re hostibus imprudentibus effecta, implenteq; se navi aqua, Peruca illi deditur.

Nostro autem in mari Andreas Lauredanus, navis onerariæ bellicæ à Senatu præfectus, magna vir virtute, cum intellexisset à Crotoniatis Petrum Cantabrum piratam recipi, qui reip. hominibus damna intulisset, eumq; ad Oricellam esse cum navibus longis quatuor, secum naviculas, quas appellant Gripas, quæ commeatum advexerant, duas ducens eò proficiscitur: jactisq; procul anchoris, noctem opperiens in suæ navis scaphis duabus atq; in Gripis milites trecentos imposuit, imperans ut ante lucem egressi, turrim ipso in littore, quæ in turri esse Cantabrum intellexerat, circumfunderentur, ne is effugere posset, eamq; expugnare conarentur. Missi, quod iter erat longius, orto jam sole in littus descenderunt. Cantaber ubi naves advenientes è longinquo vidit, coactis non suis modo, sed ejus etiam loci copis equitatus & peditatus, quas Antonius Centilius, cujus erat in potestate castellum, ut ei præsidio essent, ad illud statim miserat, in eos impetum fecit. Veneti cum sex horas continenter pugnavissent, interfectis compluribus, vulneratis octoginta, Cantabroq; ipso, omnes in fugam conjecerunt. fugientes loci castellum recipiens tenuit. Turri deinde expugnata, quiq; in ea erant propugnatores, novem recte suspensis, castellum capere sunt aggressi. Biduo in ea oppugnatione cōsumpto, cum acerrime castel-

Petri Cantabri classis
invenia.

Gripi naviculae.

lum defenderetur, murorum parte dejecta, vastato agro, tormentis hostium abductis, uno suorum tantummodo amisso, vulneratis per paucis, pirata classem incenderant, ad navemq; redierunt.

Joann. Cor-
vinus civi-
tatem & ius
comitio-
rum Venet.
consequi-
tur.

Superiori verò æstate Joannes Corvinus, Matthiæ regis Pannoniæ filius, per suum legatum Senatui significavit, cupere sese perpetuo amoris & benevolentiae vinculo cum rep. conjungi: itaq; petere ut in civitatem & ius comitiorum reciperetur. quamobrem majoribus in comitiis civitas, & ius comitiorum ei datum.

Domus Ar-
meniorum
Venetiis.

Armenii quoq; qui Venetias venerant, tabellas testamentarias, Ziani principis tempore ab homine Armenio confectas, ad Marcia procuratorib. ostenderunt: quibus tabellis domum in urbe demortui pecunia emere procuratores jubebantur, quam quidem domum Armenii ad urbem venientes incolerent: eamq; postea domum cum sacello emptam ad Juliani fuisse in laternarum via, quæ tunc a procuratorib. lucetur: itaq; illam ipsam domum sibi restitui ex testamento petierunt. A procuratoribus intellecta eorum postulatione domus est Armeniis restituta, atq; ab iis incolæ cepta. Ipsi à civitate comiter & liberaliter accepti, gens tam longinqua, urbi amico spectaculo fuerunt.

Vere autem insequentis anni jam medio, Ludovicus regni ac dominationis ingenio & natura cupidissimus, ejusq; rei magnopere impatiens, quod videbat Pisarum civitatem multo reip. amiciorē esse, magisq; tribuere, quam illius vel benevolentia, vel fidei, Lucæ oppidum suam in potestatem redigere malis artib. est conatus. quò facilius vel Pisas, si qua posset, occuparet ipse, suasq; faceret, vel reip. occupare illas cupienti, firmissimo obisteret, municipio omnem ad copiam opportunissimo, & vicinitate conjunctissimo sua ditioni adje-
cto

Ita, ad seq. traducto Itaq; compositis, quas intendebat ei municipio insidiis, ire se Genuam simulat, ut Lucenses imparatos aggredi, tanquã aliò properãs, improviso possit. Sed in itinere dum esset, detecta proditione oppidani se communiunt. Potiund; oppidi occasione amissa Ludovicus, ne simulasse videretur, Genuam profectus est: biq; dies aliquot cõmoratus domũ rediit. Senatus iis Ludovici artibus cognitis, cum in se planè nullo posita omnem ejus belli rationem & constitutam videret, Gracosequites trecentos, qui in agro Patavino hyemaverant, Pisas mittere, prioribusq; addere decrevit, militumq; numerum duũ milliũ statim imperare, qui Pisas mitterentur: tũ legatum exercitui legere, qui Justiniano domum redire postulanti succederet. Lectus Thomas Zennus via se dedit, qua intelligens Ludovicus, palàm ut etiam reip. legatus exaudierit, ea quidem Senatusconsulta, inquit, quò spectent, video: volunt enim Patres Pisas potiri: sed eos eventus frustrabitur, nunquam enim poterint.

Carolus regis
obitus.

Inter hæc Carolus Gallie rex moritur, itaq; accidit, ut cùm Marcus Lippomanus reip. legatus ab Ludovico peteret, uti Zeno cum Gracis equitibus Pisas eunti iter ad Apuanos Ligures patèret, Ludovicus nihil responderit, tum ipsi in Ludovici fines progressu itineris facultas permissa non fuerit. Senatus iis de reb. certior factus, reputansq; id, quod erat, Ludovicum nihil sibi amplius à Carolo timentem, propter quod reip. indigeret, spiritus sumpsisse, neq; quicquam præterea in Pisani belli administratione reip. concessurum illum existimans, ad Herculem misit, ut equitib; & legato reip. per Mutinæ, Regiũq; Lepidi fines iter daret: qui quidem dedit Ludovicus autem eare cognita, tũ e Gallia certior factus Aloisium ducem Genabensiu, qui in Gallie

Ludovicus
rex Gallie.

regnum Carolo successerat, quem Galli Ludovicum appellabant, jam ad bellum in sese animum & cogitationem adjecisse, Senatui significavit, nihil se de itinere legato reip. negavisse: illum potius perperam ipsius verba interpretatum: suos fines omni tempore Senatus exercitib. patuisse, neq. unquam occlusos fore. quamobrem Zennus ipse per Ludovici fines, quod iter erat commodius, Pisas venit: cum tamen equites Pada jam trajecta per Herculis fines antea misisset.

Florentinorum
edictū.

Florentini, qui omnino saepe à Gracis equitibus male habiti eos pessimè oderant, edictum proposuerunt, ne quis ex eis captivus duceretur, sed captus interficeretur. Ea intellecta re legatus Venetus edici contrajussit, idem sui milites facerent, neq. ulli omnino ex hostium numero parcerent, sed omnes peraeque interficerent. statimq. in eorum fines Gracos equites educens, excursione iptrorsus facta, quoscumq. in agris reperit, interfecit. quare cognita, Florentini edicto publicè rescissa ad morem belli pristinum redierunt. pauloq. post Burrium magno impetu aggressi, scalisq. ad murum positus, repulsi sunt a propugnatoribus detrimento parva accepto. Sed non parvo illis detrimento ea, quae subsequuta est clades, fuit.

Aluminis
fodinz.

Jacob. Savornianus turma equitū reip. praefectus, adolescēs impiger, cū suis equitib. centū, Gracis quatercentū, in hostiū fines Populoniā versus è castris praeibundus proficiscitur: multisq. millib. passuum confectis, ad Castellū, quo in castello alumen proximis è secluris erutum incredibili dominarum lucro plurimarum nationum usui conficitur, accedens, oppidanos ad illū repellendum egressos fugat: aedificia, quae pro partibus sunt, incēdit: alias in partes incursione facta, atq. in ea biduo consumpto, magna cum pecudum & armentorum

preda dum revertitur, hostes de eare certiores facti, omnibus copiis ad ea loca, quæ per illum iter facturum putabant, contenderunt. Alia ex parte Zenus legatus ob Jacobi longiores moras veritus ne hostes intellecta re itinere illum aggrediantur, cum reliquo exercitu obviam Jacobo profectus, præmisso tubicine, qui eum de suo adventu certiores faciat. Hastes Jacobum nacti, impetum in eum faciunt. Interim tubicen celeritate usus, de legati adventu eum admonet. Ille id intelligens, hostium modo impressionem lentè sustinere, etiam cedere interdum, deinde pagnam paulisper redintegrare. Id ubi aliquandiu facit, legatus advenit, hostes pugna-tes à tergo repente aggreditur: tum Jacobus Græciq, clamore sublato acerrimè in eos invectuntur. quod ubi hostes viderunt, omnes perterriti fugere contenderunt. Interfecti ex iis plus ducenti: capti ex præfectis, Ran-Florentino-
rum clade tii Martiani frater, Gallusq, is, qui ob virtutē bellator magnus appellabatur, aliiq, complures: ex equitibus centum septuaginta, ex militib. quingenti: signa militaria quinque, relata, Ranutius ipse toti exercitus præfectus, equo amisso fugiens, vix egregè, se in proximū oppidum contulit: reliqui aut idem in oppidum, aut in montes atq, sylvas fugientes se abdiderunt. Florentinū clade accepta, Paolo Vitellio, qui priore stipendio confecto ad gentiles suas, quibus cum Alexander bellarebat, in Romanū agrum se contulerat, imperiū totius belli deferunt: Kitello suo ejus fratri præfecturam equitum tradunt, ii cum equitibus trecentis in eorum castra perceleriter veniunt.

Catherina Forum Lavii & Forū Cornelii obtinens, Catherina
Ludovici
fratris filia Ludovici fratris filia notha, mulier vidua, milites quater mille suis in oppidis atq, finibus imperat magna celeritate adhibita. eos, quod nulla suberat causa cur

imperarentur, Ludovici jussu cogi omnes homines existimaverunt, ut illos auxilio Florentinis mitteret. Ludovicus ipse Franciscum Mantuanorum principē, quem resp. missum fecerat, imperatorem suis copiis deligit, sub Maximiliani copiarū nomine. lis intellectis rebus Senatusconsultum fit, ut equitum prefecti aliquot Ravennā mittantur: ut Vincentius Naldius Faventinus magna in oppidi finibus autoritate homines montanos cogat reip. pecunia numero ad mille: ut Antonius Ordelafius Foroliviensis, cujus pater ejus oppidi regnum obtinuerat, quemq. ipsum resp. cōplures in urbe annos enutrierat, Ravennam profisciscatur, bellū Catharinæ, ni quiescat, fuorum factione rei q. pub. opibus illaturus: ut Ferdinandus Herculis filius, quē Senatus in suā militiā adlegerat, & Joannes Ripa equitum prefectus iter Pisas e vestigio suscipiant: ut Nicolaus Ursinus, Bernardinusq. Montonius ad Ollis fluminis ripas sese conferant.

Barbadici
principis or-
ratio ad lo-
gatores.

Post hæc, propterea quod Ludovici legatus eo Senatusconsulto intellecto inter Patres dixerat, res, quas vel-
lent, alias cogitarent, unum modo, Pisas se tueri posse,
ne cogitarent, neve in animum inducerent: adhibitis
fœderatorum legatis Barbadicus Princeps eis ostendit,
quod bellum resp. in Florentinos Pisis tuendis suscepis-
set, factum sociis quidem omnib. consentientibus, Lu-
dovico autem magnopere hortante, ac belli aquā par-
tem in sese recipiente, quantas eo bello impensas Sena-
tus fecerit, quantos exercitus eò miserit, aluerit, quot
exercitus, naves, ignorare profus neminem. Maximilia-
num in Italiam adduxisse quidem & reliquos, sed uni-
us Ludovici causa, ut esset qui illum ab Carolo bellum
ei primum omnium parante, pari autoritate tueretur,
eos tamen sumptus omnes unum propè Senatum
sustinuisse

sustinuisse, largiterq; Maximiliano suppeditavisse, Annos esse elapsos duos, ex quo bellum initium habuerit: nunc autem, cum eo res perducta sit, ut si, quam Pisanorum civitati fidem Ludovicus dedit, etiam præstet, illa suam libertatem facile retineat, eum non modo suas domum copias reduxisse, sed hostes etiam Pisanorum fore, milite, pecunia, consilio, rebus omnibus: ut quæ ipse perfidia volens lubensq; in Pisanos utitur, velit alios cogere, ut eandem perfidiam vel inviti exerceant. Is quoniam Senatui animus non est, scire eum cupere, quid sibi his rebus Ludovicus postulet: nam si pacem agere destinat, pacis ei Senatum autorem fore, dum in fide, quam Pisanis dedit, maneat: sin bellum gerere mavult, bellum ei per Senatum non defuturum. earum duarum rerum pacis belliq;, utra ei magis cordi est, ejus eligendæ sese potestatem illi facere, ipsos autem legatos non tam suæ orationis testes habuisse, quam ut si quid durius Ludovico acciderit, sciant memoriq; teneant jure id meritoq; accidisse. Ea oratione habita, legatus Ludovici tempus se dixit sumere, dum quid ad illa responderi Ludovicus velit, scire possit: neq; tamen dubitare se jam nunc, quin auri libras quindecies milles Ludovicus habeat, quib. Florentini tanquam suis eo bellum uti possint,

Paucisq; post dieb. litteræ sunt ab Ludovico ad Patres data, mirari sese, quâ ob causam ea Senatus madata nunciari sibi jussisset, qui quidem non socius modo atq; amicus, sed plane filius reipublicæ semper fuerit. æquissimum sibi videri, quam pecuniâ Pisis tuendis civitas erogarit, eam pecuniam Senatui restitui: itaq; si velint, cum reliquis fœderatis rationem Patres incant, quoniam id quidem modo agi commodè conficiq; possit, se nihil ejus impediturum.

*Ludovicæ
litteræ ad
patres ve-
net. eiusq;
consilia.*

Isdem diebus Decemviri Petro & Hieronymo & A-

Arrogantia
in Magistratibus
quorundam mul-
tata.

Venerorum
apud Lunā
& Cassinam
eladas.

loisio Bragadenis Andree filius, propterea quod ii Nicolaum Georgium, rationibus publicis prefectum, in ejus adibus dum alloquerentur, verbis arrogantioribus interjectis minis fuerant usi, jus comitiorum & magistratuum adipiscendorum facultatem annos decem interdixerunt: qui quidem ante id tempus nequeant restitui, nisi omnibus collegii sententiis ea lege absolvantur. Idem postea in Vincentio Barbaro servatum, quod is Dominico Lāberto magistratus pacis Scribe maledixerit.

Florentini estate ineunte per Catharinā, perq; Ludovicum, qui eis pecuniā mutuō dederat, confirmati, novisq; aucti copiis, militū reip. non magnum numerū qui Lunam, ut eorum locorum dominis presidio essent, ab legato missi fuerant, caede facta in fugam verterunt. Deinde, tametsi Senatus cum Petro Duodo altero legato Pisas profecto equitatum, qui sagittis utebatur, eodem misisset, tamen apud Cassinam magna caligine aborta, ita ut conspici non possent, maximam copiarū omnium partem fuderunt, Joanne Gradonico, qui eis præerat, interfecto, captis cōpturibus: reliqui, Savorianus Tersiasq; qui erant Cassina, veriti ne interciperentur tormentis abductis sese Pisas contulerunt, atq; ad muros castris positos constituerunt. Iis intellectis reb., Senatus exercitū restaurādo Guidum Vbaldum Mettārensem ducem suam in militiā adscivit, cui stipendium esset in equites cataphractos ducentos, levis armatura centum, auri libe annua centū septuaginta, Petrum autem Marcellum legatū declaravit, qui Urbium accurreret, ut Guido Vbaldo præsto esset, militūq; mille in ejus finib. conscriberet. Tum, quod Petrus Medices Patribus significaverat, quoniam Vrsini propinqui sui pacem cum Alexandra fecissent, si ei pecunia in stipendium subministraretur, illos se omnes, quorumq;

opus

opus esset, adducturum: Senatus ea de causa Petro Medici pecuniam decrevit, equitesq; Græcos, qui æstrua in agro Taurisano habebant, quiq; tum è Græcia venerant, in Flaminiam mittendos censuit, ut alio itinere Pisas contenderent: nam per Ludovici fines unum modo militem, aut omnino nuncium eò Patres mittere non poterant, quando is è itinera clauserat, & omnes tabellarios excutiebat atq; intercipiebat, ne Senatus certior illis de rebus fieret. itaq; nihil jam novi Pisis afferebatur, compluresq; dies magna earum rerum ignoratio Senatum tenuit. Emanavit tamen hoc, Florentinos cum Genuensibus Ludovico procurante fœdus percussisse, quo ex fœdere Genuenses littora Florentinorū ab reipublice classibus taxa reddere tenerentur. Neq; multo pòst eorum magistratus Marco Beatiano, quem antea Senatus Genuam miserat, asperioribus verbis denunciavit, se nunquā passuros, ut in reipublice imperium Pise redigantur. cui Beatianus respondit, minus injuste eos & Ludovicum facturos, si semel injuriæ in remp. fierent, fœderū & societatis, quam Diis hominibusq; testibus sanxissent, lesa atq; violata nomine: nunc illos dupliciter peccare atq; delinquere: semel in eo, quòd infidelitate se polluant: iterum autem propterea, quia rempub. ambitionis insimulant, que profectò nunquam Pisas sui juris facere concupivit, sed tantā libertati restituere, quemadmodū se facturam unā cū ipsis initio spondidisset. His igitur atq; aliis unius Ludovici artibus (nunquam enim quiescebat) cū suū magnopere Florentini exercitum autumnī mensibus amplificassent, reipublice autem copia multis essent partib. attenuata, Paulo imperatore Butrium aggressi per deditiōem oppidum capiunt: eo tamen ita capto, omnibus tormentorum magistris, ne amplius exercere

Genuenses
Fœdus cum
Florentinis

Butrium
oppidum
captum.

artem

Magistris
tormentorū
dextra ab-
scissa.

artē possent, manus dexteras præciderunt, suaq; cujusq; collo appensa eos dimiserunt. quorum pars ad urbem veniens sese Patribus commendavit. Patres quādam viderent, stipendium singulis cum vacatione omnium numerum tribuerunt. illi manibus ferreis fabrefactis se ad artem redituros, & rei publicae usui futuros, suasq; injurias, si Pisas remittantur, vindicatueros, fidem Senatui fecerunt. Auxit Patrum curā exercitus instaurandi Butrium captum: itaq; Baliones, familiā Perusinam magnopere militarem, antiqua necessitudine cū Ursina Romanorum gente consociatam atq; conjunctā equites cataphractos centū quinquaginta pollicentē, Senatus conduxit, qui per suos fines & Senatum agrū Pisas proficiscerentur. Eo tempore Petrus Medites cū se via dare vellet, ut in fines Florentinorū contenderet,

Pisā à Paulo
Vincellio op-
pugnantur.

in febrim incidens substitit. Interim Paulus omni cū exercitu ad Pisanum vicum castra posuit, oppugnandi oppidi causa: quod cum plures dies tormentis percussisset, atq; ad muros milites adduxisset, sepe cum clade repulsus, oppidanis acerrimè propugnantibus, tandem oppidum per deditionem capit. Ejus oppugnationis tempore accidit, ut Veneti quoq; castellum Pisanorum, in hostium potestatem redactum, in quo erant milites ducenti quinquaginta, noctu aggressi uno impetu expugnaverint. quo successu incitati, paulo post ad castellum Pisano vico proximū item noctu cū accessissent, re per exploratores significatā, repulsi à propugnatoribus in reditu ab hostibus intercepti, magnam cladem acceperunt. Vico capto & clade accepta Senatus censuit, uti Perusia milites conscriberentur numero ad duo millia: & quod Senarum civitas per suos fines iter rei publicae copiis non daret, Petrum Medicem Guidumque Ubaldu in Flaminiam vocavit, ut per Faventi-

torum

norū fines in hostiū agrū irrumperent. ea enim de causā cum ad eos Jacobū Veneriū legatū misisset, civitas cōcilio cōvocato, reip. copias sententiis propē omnib. recipiendas censuerat. Itaq; etiam Hestori puero pœnitentia ducto, quod se per suos malis artibus à rep. distrahi permisisset, pristinū Senatus locū gratia restituit, cū reliquis stipendii veteris, novo stipēdio tradito. Hostes interea Pisanū vicum, quē quidē murorū parte magna tormentis nudaverant, restitunt. Veneti se in Pisanū suburbis vallo cinxerunt. Librafactæ autē in colle, qui Librafactæ castellum ē regione oppidi est, castello excitato, classiariisq; septuaginta cū tormētis introductis munierūt, quæ tamē eis cura studiūq; haud multū contra Pauli artes profuit: nā cum illi Librafactæ copiis omnib. profecto, diesq; complures castellū oppugnātū parū usui cetera fuissent, cuniculis partē muri sustulit submissisq; per ruinas militibus, non tamen sine cade, castello est potitus. Eo capto, Librafactæ jā & ipsum tormentis murorum parte nudatum, tridui spatio ad deliberationem sumpto se dedit.

Rebus apud Pisas in adversum reip. labentibus, & Paulo nihil eorum, quæ ex usu esse possent, præmittente, Senatus decrevit, ut Guidus Vbaldus, Petrus Medices, per Faventinorū fines Maratā Crispinumq; municipia natura magis quàm artificio communita, quæ prima eo latere in hostium sunt finibus, aggredereventur, ut illis expugnatis, aditus in agrū Florentinorum ei patēret. Itaq; tormenta ad muros dejiciendos Ravennā Patres miserunt, quæ eo supportarentur: Ioānemq; Paulum Gradonicū & in Vbaldi exercitu Questorē, & Grecis equitib. quos ei præsto esse jusserāt: præfectum legerunt. Julianus autē Medices Petri frater, cum Faventiā prior venisset, Maratā profectus ab oppidanis

Laurentius
Medices.

Maratz arx.

pidanis libentissimis recipitur. Laurentii enim re-
datione, magni clarissimiq; viri, eorumq; municipio
micissimi, qui civitatis principatum multos annos ob-
tinuerat, permoveri sese dixerunt, ut quam benevolen-
tiam patri, si viveret, se debere sentiebant, filio presta-
rent. Marata arx summo in colle posita militibus re-
ferta sese tenuit.

Maratz ar-
eis oppu-
gnatio.

Interim Bartholomæus Livianus ex Vrsina Roma-
norum gente in Medicam partib. homoparatus, Faventiam & ipse cum equitatus parte præmissus, mi-
lites centū quinquagintā, quos in Ferrariensium finib.
Catharina scripserat, atq; ad se venire jusserat, in iti-
nere aggressus omnes cepit, armisq; exuit. Petrus medio
inter Maratā Faventiamq; spatio, ne cōmeatus inter-
cludi eis posset, Guido Vbaldorelictō suis cum equitib.
militibusq; mille, jugum quod Marate arci imminet,
capit: tormentisq; in eo jugo positis muros deicere ag-
greditur. Iis vallo portæ diruto, legatū qui in arce erat
sibi veritus, ac domum clām recurrens, ejus capiendā
occasionem hostibus utiq; dedisset, si ejus fuga cognoscī
potuisset. Ille verò ad arcem defendendam, quæ maxi-
mo momento ipsorum rebus esset, civitatem incitans,
majoris etiā præsidii celeriter eodem submittendi cau-
sam præbuit. quare effectum est, ut tamen si in ea oppu-
gnatione complures dies exercitus reipublicæ consum-
pisset, arx tamen capi nō potuerit, quoad Joanne Frā-
cisco Severinate Gaspareq; ejus fratre tum exercitu ab
Ludovico Forū Livii missis, ut unā cum Florentinorū
conjuncti copiis in Vbaldum impetum facerent, Petrus
& Julianus oppugnationē relinquere coacti sese Vbaldo
adjunxerunt. Baliones tardius profecti Ravennæ con-
sisterunt.

Itaq; cum in magna consiliorum inopia Patres ver-
sarentur,

farentur, Paulo modis omnibus Pisanas res urgente, novo exercitu reip. nihil proficiente, Franciscus Mantuanus Senatui se obtulit, si ei pristinum locū gratia restituat, illi præsto celeriter futurum, veteremq. suā fidem magno cum reip. usu tam dubiis temporibus præstaturum. Re à Patribus agitata, Decemviri priore iudicio in Franciscū rescisso, ac lege missionis antiquata, Senatui permiserunt, uti de eo, quod sibi è rep. videretur esse, id statueret. Eo cognito Decemvirū decreto, Franciscus equites levis armaturæ septuaginta, quos ad Catharinā miserat, statim revocavit, & Ravennæ iussit esse reip. obtemperaturos: & Joannem fratrem ad urbem misit actum Patrib. gratias, tum ut militiæ conditionē à Senatu acciperet. Senatus Francisco equites cataphractos ducentos quinquaginta, Joanni centum attribuit: qui si numerus in tempore expleri ab illis nō posset, binos equites sagittarios unius cataphracti loco uterq. eorum conficeret: statuitq. ut ex reliquo equitatu reip. tot ad hos cum præfectis adjungerentur, ut essent omnes octingenti, quos Franciscus secum adduceret. itemq. ut milites trecenti mille magistratus Taurisani, Vicetini, Veronenses, Brixiani, Bergomates celeriter conscriberent, qui Francisco traderentur, ut Pisas vel invitis iis, per quorum fines iter esset faciendū, pervenire posset: legatumq. ei Nicolaum Fuscarenū declaravit. Senatus consulto accepto Franciscus e vestigio ad urbem venit, Principisq. pedib. propè advolutus, tempus dixit sibi exoptatissimū venisse, ut fidem studiūq. in illum suum, atq. amorem erga remp. quē à puero susceptum constantissimè semper coluisset, improborū eorundemq. invidorum hominum maledictis offusum & interpellatū: Senatui probaret. Patres ei libras auri centum in stipendii partē numerari statim jusserūt, quib.

Franciscus
Mantuanus
in gratiam
redit.

K

Franciscile-
vitas & in-
constantia.

decem dono data adjungerentur. *lis Pisas* rebus ceier-
ter perlatis, civitas animos jam propè infractos confir-
mavit, spemq̃ cepit, fore ut hostes non diutissimā ex re-
centi victoria letitiam essent habituri: seseq̃ ad omnē
oppugnationem sustinendā, dum auxilia instituta ad-
ducerentur, cōparavit. Neque tamen ea porro fama
deterri Joannes Bentivolus satis potuit, ut per suos
vellet fines exercitui reip. Senatu postulante iter dare,
quòd diceret sibi apertissimè Ludovicū denunciavisse,
si id faceret, exules se Bononiā reduturū, atq̃ illū prin-
cipatu oppidoq̃ ejecturum: tanta tamq̃ atrox in remp.
emulatio, tam aversa à bonis morib. cupiditas ejus mē-
tem atq̃ animū occupaverat. Sed fuit ea plaga levior:
vel enim vi cōtendere Joannes noluisse, vel copiis mul-
tò majoribus exercituq̃ firmiore per Faventinos in ho-
stiles iri fines atq̃ irrumpi potuisset. illa gravis, quòd
statim Franciscum à suscepti cura muneris novis polli-
citationib. Ludovicus avertit: misso enim ab Senatū
legato, cū ad profectiōē suscipiendā admoneretur,
quòd reliquæ copię jam convenissent, nolle se dixit pro-
ficisci, propterea quòd ab Ludovico meliores ei condi-
tiones proponerentur: quibus quidem conditionibus se
addixisset, quoniam Patres, quo se nomine appellarent,
nihil dum deliberavissent: itaq̃ libras auri nonaginta
ex centum, quas in urbe acceperat, Nicolao restituit:
decem, quæ essent reliquæ, se dixit reip. militib. adnu-
meravisse. Conditiones autē erant hujusmodi. Maxi-
milianus bello in Italia gerendo suis illum copiis impe-
ratorem declaraverat: Ludovicus itē suis. Florentinū
præfectum ipsoꝝ loco equitatus utriusq̃ muneris ma-
gnus ei numerus ab singulis attributus: itaq̃ numi etiā
eo nomine missi, sed à Ludovico tantum: Maximilia-
nus enim suā modo unius auctoritatē in commune pro-
ponebat.

ponebat, pecunie nihil conferebat. Florentini propter belli diuturnitatem, quas afferrent, non habebant. Ad-
ditum etiam conditionibus, ut si bellum in reip. finib.
geratur, quicquid agri, quicquid oppidorum in regum
Mantuanorū ditione aliquādo fuisset, quod nunc Ve-
neti possideant, id omne Francisco restitueretur. quib.
intellectis rebus legatus à Senatu iussus domum rediit.
Neq; multo post Joannes Francisci frater se ad urbē cō-
tulit, velleq; reip. stipendiū facere Patrib. confirmavit.
Patres eum missum fecerunt. Verū enim verò cum an-
tea de Francisco restituendo Patres agerent, Senatus
decrevit, ut is exercitus, qui Marata se receperat, An-
tonium Ordelasium in Fori Livii regnum induceret,
expulsa Catharina, qua Florentinis auxilia in rēp. mi-
serat. Id cū propter municipiū in feminā impudicā
crudelē odium, tum pro Antonii factione posse ad exitū
perduci Patres existimaverunt: sed provisus ad eam op-
pugnationē iis reb. quarū rerū exercitus indigeret, no-
va occasio Patrib. oblata, Senatū à sententia removit.

Est in Apennino Metaurensum proximum finibus Sollitanum
castellum,
castellum Sollitanum, cujus castelli ager ad Florentino-
rum fines pertingit: id castellum Rambertus Malatesta
obtinebat. Is igitur Rambertus ad Petrū Medicē ve-
niens ei ostendit, posse Venetos per fines suos in hostium,
qui sibi finitimi essent, agrū atq; vicos penetrare nulla
prohibente. facillimum esse docet, propterea quod ne-
mo id cogitet, nemo vereatur, hostes eo ab latere impa-
ratos adoriri, magnumq; iis terrorem incutere, magnā
perniciem inferre, antequam occurrī ab eis possit. cupe-
re sese in reipublica fidem recipi: non si ac reip. usu fu-
turum demonstrat, si recipiatur. Medices explorato ab
eo itinere, reliquisq; rebus cognitis ad urbē celeriter ve-
nit, Patribusq; rem denunciat. Patres Rambertum in

reip. fidem recipiunt, stipe annua quinque auri libris et constituta. Reverso in castra Medice, reliquisq; rebus a legato ducibusq; constitutis, Livianus, cui quidem et item Carolo Ursino Virginii filio Senatus praefecturam equitum tradiderat, ad eam rem tentandam deligitur. Is itaq; Livianus castris, quae in Forolivienſi erant magno silentio profectus cum equitibus levis armaturae ducentis quinquaginta, militibus octingentis, per Cesena agrum et Solliani fines noctu itinere confecto, ante lucem ad fanum Camaldulense, quod est in valle angusta magnis montibus circumdata, dum sacerdotes nocturnas preces facerent, pervenit: vocatisq; qui portas aperirent, esse se reip. Florentinae milites, qui ad imperatorem mitterentur, patefactis portis fano capto, et, quoniam arcis vicem turri praefixa parietibusq; solidis praebat, praesidio in eo collocato, ac refectis cibo potuq; militibus. Bibienam oppidum eadem usus celeritate contendit: praemissisq; paucis equitibus. Leonis nomen antiqua eorum appellatione clamantibus (ea est enim significatio Florentinae civitatis, quae voce accipitur, et redditur) magistratum itemq; arcis praefectum ad speciem imperatoris jussu ad se vocatos retinuit, oppidumq; cepit: statimq; ad Marcellum, qui rem ei nunciarent, atq; ut occyſſimè cum reliquo exercitu subsequi cõtenderet, hortarentur, misit. Legatus Carolum Ursinum et Baliones, qui ad eum aliquando tandem venerant, auxilio ad Livianum jussit percurrere. Ille interim aliud ad castellum profectus, eo capto, Popium venit celebre municipium, et sibi jam exemplo Bibienensium cavens: quod quidem ad municipium, insidiis cognitis, Florentini milites ducentos cum legato et stipendio miserant: sed eos Livianus ex itinere congressus fudit interfectis captisq; compluribus: parumq; absuit, quin legatus caperetur, stipendiumq;

Camaldulense fanum occupatum.

Popium, municipiũ

Florentini cæli.

**Militum se-
cessus.**

Pisarem op-
pugnatio à
Paulo insti-
tuta.

K. 2.

dinem seu, inter se conjunctas noctu muris admovit, injecta milites uti murum suffoderent recti cratib. imperavit. Pisani autem cum in muro consistendi propter tela multitudinemq. hostium potestas esset nulli, fossam intra muros latam atq. altā duxerunt, castellisq. munerunt. Paulus iurrim oppidi muro conjunctā deiecit: ea dejecta per ruinas militib. introire jussis, ubi fossam esse objectā, & Pisanos in aggere circumjectos hostes operiri, ut in fossa telis atq. ignibus eos conficerent, & magnum irrumpentib. instare periculū cognovit, receptui cavi jussit: paucisq. post dieb. in hostium captis abscastellis presidio relicto, castra movit, ut in Clusentinos saltus contra Medices Livianumq. contenderet.

Venetorum
in Clusenti-
nis & stagni
valle cona-
tus.

Pisanis obsidione libertatis, Græci equites portis emissi castellum Calce dejecto Pauli presidio expugnatum dirupuerunt. Classis prefectus, qui Pauli obsidionem unā cum reliquis sustinuerat, cum classiariis egressus, eosdem Græcos equites secū ducens castellum ad Pontō stagni ei appositum itineri, quod Triturrata Pisas ducit, magna ipsum opportunitate tormentis concussum ad deditionem compulit, agrumq. Pisanum eo ablateralis patentem ad sementes faciendas civitati colonisq. restituit. Neq. multō post iidem Græci equites, quod intellexerant in Populonia fines Clusentinos homines, ut primū exercitus reip. ad ea loca venerit, sua, quæ portuerant, armenta compulisse, eō celeriter profectis ingentem inde prædam abduxerunt: deinde Volaterranum percurrentes agrum, præda onusti Pisas redierunt.

Montopolis
castellum
capitum &
directum,

Paucis autem post diebus Tarsias unā cum Valerio questore & prefectis militum equitumq. Pisis egressus, itinere in fines hostium mediō ferē inter Pisas Florentiamq. spatio ad castellum Montopolim noctu confecto oppugna-

oppugnare portas cœpit. Ee cùm ab oppidanis, qui clamoribus interea exciti undiq; convenerant, portæ defenderentur, Tarsias ad aliâ castelli partem, quæ quòd ab latere nihil timebatur, propugnatorib. vacua tum quidem erat, milites tacite atq; celeriter misit. horum audacissimi atq; levissimi murum per hastas sublevati conscenderunt, aliosq; ut conscenderent adjuverunt. intromissi portas aperuerunt: ita oppidum captum ac direptum est, nuptiarum apparatus quas erant illo die oppidani celebraturi, præde militum atque direptis addito.

Vbaldus cùm ad fanum Camaldulense pervenisset, quod quidem fanum ejecto Liviani præsidio ejus regionis homines recuperaverat, prælio aggressus portas irrumpere non potuit: itaq; discedens, Popiumq; versu ducens, Græcos equites, ut præcurrerent, dimisit. li milites hostiũ centum, qui molas frumentarias Popianorũ muris propugnaculisq; communitas tormentis circum dispositis custodiebant, aquula trajecta in fugam verterunt: quorũ major pars tum casa, tum capta, tormentaq; incensis adificiis abducta. Id Populoniam obtinēs cũ intellexisset, ne intercluderetur, Popio relicto discessit.

Camadulense fanum recuperatũ.

Vbaldus Bibienã profectus, tormenta quib. Popianorum muros dejiceret, à Senatu missa expectare constituerat: sed ea propter nives, quarum magna vis itinera impeditissima reddiderat, adduci non potuerunt, exceptis levioribus minoribusq; aliquot, quæ tamen ipsa vix egregiè sunt perducta. quib. cum nihilo secius Livianus castellũ Orniam obsidens, cui castello milites erant duceti præsidio, brevi spatio cepit. Eo digressus ad castellũ Qualianũ castra posuit. oppidani casu Ornien- siũ permoti se celeriter dederunt. itaq; duob. captis cajellis, cùm pluvia continētes omnia itinera illa via fœdaverissent, Bibienã rediit.

Tædet me ejus belli leviora conspectari: quis enim legat sine fastidio singula, præsertim si ad rerum exitus, ut plerunq³ fit, tantummodo properet? sed mihi facile veniam omnes homines duros puto, cum scierint illud me assequi hoc scribendi labore vel cum primis cupere, ne cui videar publicè gesta meorum civium, quæ nihil habeant dignitatis, silentio dissimulavisse.

Hostibus post hæc propter Pauli adventum ad sese (jam enim is in Clusentinos fines venerat) magnopere confirmatis, in Veneto exercitu de ducendo bello ducib. diversa sentientib. Senatus anni exitu decrevit, uti Vbaldus cum parte copiarū legatoq³ Bibiena in hybernis se contineret, reliquā Livianus partē ad Averniā hybernorū causa deduceret. Is abest vicus à Bibiena septē millia passuū, monti vastæ crepidinis impositus, Francisci in deorū numerū recepti mora atq³ domicilio celebr. Tum ut militū duo millia in Vbaldi finib. conscriberentur, ad eosq³ mitterentur presidii hybernorum causa, eodem Senatusconsulto constitutū. Liviano etiā propterea quòd equites illius octoginta Ornæ presidio relictī, ab hostib. furtim introductis captis fuerant, pecunia est amissis sarcientis à Senatu dono tradita.

Ante autem quàm hæc ita fierent, Ramberti suasu, qui diceret, si sibi exercitus tribuatur, in vallem stagni sibi finitimā, quæ in Florentinis esset finib. se irrupturum, quæ capta priorē ad exercitū & commeatus sup-
portari, & copię submitti facili possent, Brixia equites cum præfectis septem evocatos, Joannem Paulum Gradonicum cum Græcis, quibus præerat, equitibus, & militum non magno numero Ravenna præfectū Senatus eò mittendos censuit. Li Ramberro duce usi, vallemq³ ingressi, castellis hostium quatuor captis, aliud castellū, quod erat cōmunitius, tormentis leviorib. ad-

ortā

Avernia

Vallis
Stagni.

orti, Cyriacum præfectum virum fortem cum militib. sexcentis egressum praelio commisso in fugam coniecerunt: Turcam centurionem cum plerisq. occiderunt, castellumq. cepērunt. neq. tamen is exercitus propter nives impeditaq. itinera ulli præterea usui resp. fuit. Gradonicus etiam adversa valetudine implicitus, Ravennam, deinde ad urbem rediit.

Anno autem insequente vix inito, ex Caroli Ursini turma complures, qui nondum in hyberna convenerāt, sunt cum castello, in quo erant, capti: captus etiam à Gaspere Severinate legati scriba Marcelli, ex Vbalde finibus cum stipendio & comœatu & militib. quatercentis, Gracis equitibus ducentis, Bibienam sese conferens, in quos quidem Severinas difficilissimis in jugis de superiore loco impetum fecerat. pauloq. post cum equites circiter quingenti à Guido Vbaldo in ejus fines propter comœatus inopiam missi per angusta loca iter facerent, ab hostib. intercepti sunt, magnumq. iis detrimentum est illatum: quorum pleriq. fuga capta itinerum ignoratione in manus hostium montanorum hominum pervenerunt. His acceptis incommodis, Senatus Nicolaum Ursinum paulo antè ab se stipendio auctum, cum equitibus gravioris leviorisq. armatura octingentis, militib. quot contrahi & conscribi possent, comœatu, quem oporteat, Bibienam submittendum Vbaldi auxilio censuit. Ejus quoq. uxor per sese, & milites, & comœatus, quod ad virum mitteret, comparavit: sed is valetudine tentatus, ab hostium ducibus cum peteret, uti medico ad se venienti iter darent, nihil impetravit: sibi autem paulo post morbo ingravescente domum redire cupienti, uti darent, impetravit: itaque cum paucis suum in regnum discessit.

Ad hæc intentis Patribus cum nuntiis esset crebrior.

Turcarum
contra Ve-
netos appa-
ratus & con-
silia, eiusq;
rei causa.

ribus allatum, à Turcarum rege classem non spernendam comparari, Andream Zancanum Senatus legatum ad illum misit. Causam mittendi fuit, quòd timebat Bajasetem in remp. cum aliis de causis incensum, tum propterea, quòd Nicolaus Pisaurus classis legatus navem onerariam unius ex regis ducibus, quos illi Bassas appellant, æstatis exitu in Aegæo deprefferat, bellum facere Venetis instituisse. Eares autem sic acciderat. Dum Nicolaus apud Mylenem cum triremib. quatuor iter faceret, & navis onerarie bellica militibus, tormentis, reliquisq; reb. omnibus ad pugnandum idoneis instructissima amphorarum plus trecentarum, quam vento ferri viderat, appropinquavisset, vela uti demitterent, vectores admonuit: illi autem non vela modò non demiserunt, sed pilis ferreis tormētis emissis Nicolai præfectum interfecerunt, ac nonnullos ex remigibus sagittis celeriter cōiectis vulneraverūt. Quòd ubi fieri Nicolaus vidit, arma suis uti caperent imperavit, atq; in navem Thraciam impetu factò eā expugnavit, cumq; omnib. qui pugna superfuerant, depreffit. Erant ea in navis homines circiter ducenti quinquaginta. Zancanus Byzantium profectus magnum quidem classis apparatus institutum cognovit: à rege tamen nullo ostenso in remp. offensi animi indicio, liberaliter est acceptus: qui cum reip. bellum facere decrevisset, existimās, propterea quòd ei Ludovicus receperat eodem se tempore bellum in Gallia reip. illaturum, hostibus, eo ab latere occupatis omnia sibi prosperè atq; feliciter cessura: ut magis Venetos eluderet, fœdus quidem cum Zancano renovavit: sed fœderis capita latinis scripta literis ei dedit. Est autem in eorum legibus, ut quæ suæ lingue verbis scripta non sunt, ea præstari non sit necesse.

Erat iam Byzantis civis Venetus Andreas Gritus, qui

Lex Turcarum de fœdere peregrinis litteris firmato non servando.

qui mercaturam ea in urbe annos complures exercuerat, vir faciei elegancia, corporisq; pulchritudine, qua inter Venetos suæ tempestatis omnes facile præstitit, & morum gravitate ac liberalitate insignis, eiq; nationi apprimè atq; magnopere charus: is, quod omnia Turcarum instituta callebat, ea de re Zancanium admonuit, atq; uti fœdus verbis Thraciis conscriptum haberet, pro sua in patriam charitate illū est hortatus. Zancanius re tentata cū nihil efficere potuisset, cum fœdere latinis scripto literis ad urbē rediit: nève nihil videretur attulisse, id quod ab Gritto ea de re Byzantiis accepisset, Senatui reticuit. Ea fœderis tam propensa renovatio magis etiam suspensos Patres fecerat, existimantes ea de causa regem sua cōsilia suppressisse, ut eos imparatos atq; inermes adoriretur, præsertim quod misse ad illum à Ludovico atq; à Florentinis communi consensu paulo antè legationes multa de Senatu quæstæ, nihil eorum quæ regis animum in remp. inflāmare possent, prætermiserunt. quamobrem ut muniti ad omnes casus essent, Senatus decrevit, uti naves onerariæ bellicæ tres confestim ornaretur, eisq; præfectus legeretur: lectusq; est Aloisius Marcellus. uti navis item oneraria magna quā Sebastianus Marcellus ædificari sibi curaverat, quæq; Nauplia tunc erat, armaretur, classiq; adjungeretur. literæq; ad illū publicæ datæ, ut Corcyram navē adduceret: uti naves triremes triginta deducerentur: quarum navium decem ipsa in urbe, totidem Crete, sex in Apulia, quatuor in Illyrico magistratus Veneti remigib. atq; militibus instruerent. pauloq; post decem aliæ triginta prioribus sunt additæ.

At Aloisio rege Gallie salutato, uti suprā dictū est, legati sunt ad eum ire iussi tres gratulatū reip. nomine, Antonius Lauredanus, Nicolaus Michaelis, Hierony-

Venetorum
ad Aloisium
regem lega-
tio & mu-
neta.

mus Georgius. Misse deinde ab Senatu regi dono quila in Creta insula capta sexaginta, ex earū genere, quibus in aucupio reges uti consueverunt: pellesq; pretiosiores canis ab summo inter nigrum colorem consperse ducenta: quæ ille munera vultu latissimo accepit, egitq; de iis Senatui gratias apud legatos, cum jam ad illum pervenissent.

Bretola oppidum cap-
tum.

Sed ea dum ad regem legatio proficiscitur, Triultius, qui se Astæ cum equitatu continuerat, Bretolam oppidum, quod quidem illis in finibus fratres duo in Ludovici fidem recepti obtinebant, capit. Ludovicus per legatum ea de re certiores Patres facit, eorumq; consilium exquirat. Patres molesta sibi esse, quæ intellexissent, legato responderunt: belli enim initium sese factum videre: ita se tamen Ludovici prudentia confidere, ut omnib. illum incommodis remedia celeriter adhibiturum esse non dubitent, præsertim cum is tantum auri possideat, quantum paulo antè ipsemet ejus legatus exploratum sibi esse palam dixerit.

Rex Gallia
Venetos in
belli socie-
tatem solli-
citat.

Legatis in Galliam profectis rex proposuit, constitutum sibi esse, Mediolani regnum, quod sibi hereditatis jure deberetur, ab Ludovico armis repetere: cupere se remp. ejus belli sociam habere. Illi se ad Senatum eade re literas daturus dixerunt, eiq; quod Senatus jussisset, renunciaturus. Illis autem in litteris legati adscripserunt, nihil prætermittere Ludovicum, per amicos regios orando, pollicendo ut se in Regis amicitiam insinuet.

Patres, re complures dies agitata, tametsi viderent periculosum esse, maximum amplissimumq; regem sibi finitimum in Italiam adducere, tamen, propterea quòd existimabant, neminem eo in regno perniciosiorem civitati esse posse, quam is erat, quem per multos annos habuiss-

habuissent, verebanturq³, si regis amicitiam repudiarent, ne se is cum Ludovico in reip fraudem conjungeret, quam certe societatem Ludovicus nullis non conditionibus esset accepturus, ut bellum ab se averteret, ei rei animū adhibuerunt. Accedebat ad superiores causas etiam hæc, quod nonnihil recentes ac perpetue in remp. Ludovici contumeliæ, oblata propè à Diis immortalib³ facultate, civium animos ad vindictam expetendam incitabant: nonnullos etiam augendi fines imperii cupiditas, iusto præsertim nomine, iustis quo de causis, incendebat, ut sunt plerunq³ homines naturæ proclinati ad ea propaganda, quæ possident. Itaq³ literas ad legatos dant, regi respondent, se cum eo consensuros bellumq³ unâ suscepturos atq³ gesturos, modo is ipsorum dittonem tutam ab se atq³ rectam velit esse. Ab legatis querenti regi quam id ratione vellent fieri, quodve septum suis finibus aut propugnaculum exposcerent: responderunt, si Cremonam oppidum reip. concesserit, cum eo agro finibusq³ omnibus, qui citra flumē Abduam sint, tutos se fore existimatuos. Tum rex concessurum quidem se reip. eam, quam peterent ex Ludovici regno partem, recepit, quam quidem sciret esse totius regni optimam atq³ opulentissimam, Leco tantūmodo excepto, de quo nulli cedere statuerat (id est municipium in leua Abduæ è lacu Lario exeuntis ripa) petere autem & ipsum pro iis rebus ab rep. equites in id bellum septies mille, milites sex mille, auri libras mille: ea sibi datum iri si polliceantur, fœdus se cum illis initurum.

Lecum mū-
nicipium.

His intellectis regis postulatis, Senatus legatis rescripsit, sese milites equitesq³, quot rex peteret, in commune adducturos: de pecunia nihil polliceri, cum propterea quot tribus gerendis nullo interjecto temporis.

spa=

spatio bellis, Gallico, Neapolitano, Pisano, grandem pecuniam insumpssissent: tum etiam, quia in id, quod ab Turcarum rege in præsentia bellum reipub immineat, cujus rei fama certioribus in dies nunciis jam percrebuerat, ad classem comparandam satis superq, civitas muneris atq, oneris esset habitura. Ea rex cum intellexisset, in alium diem re dilata, ubi ea dies venit, pecuniam nisi dent, nihil se de fœdere acturum legatis renunciavit. Id ea causa fiebat, quod erant nonnulli magna apud illum Galli homines auctoritate, qui Ludovici rebus favebant: ii cum palam regi obsistere, ne bellum susciperet, non auderent, existimarent autem Venetos ad conditionem dandæ regi pecuniæ non descensuros, in eo illum ut perseveraret, hortabantur. nonnulli etiam fingi à Venetis, quæ de rege Thracio nuntiarent, distabant.

Turcarum
classis in Ve-
netos.

Venetorum
cum Aloisio
rege fœ-
dus.

Accidit autem, ut dum hæc agitentur, literæ ab Rhodiorum magistratu ad regem venerint, quibus rex literis certior fiebat, Bajasetem classem ingentem comparare, atq, in ea cura dies atq, noctes versari, ut quam posset maximam atq, ornatissimam educeret. Ea intellecta re, Venetos nihil fingere ubi rex vidit, quintoldus Februariæ nulla pecuniæ mentione habita, iis quib. dictum est legibus fœdus in omne tempus cum legatis percussit, ea etiam conditione fœderi addita, ut si quo rex tempore in Italiam transmitteret, bello Thracio respublica impediretur, ad auxilia ei danda non teneretur.

Id fœdere (quæ quidem res longè aliud, ac sibi Ludovicus persuaferat, exitum habuit: is enim, cum quis eius suorum, consensuros cum rege Gallia Venetos contra illum diceret, bono es animo, inquit, nunquam id Senatus decerneret: nunquam Veneti maiorem se finitimum sibi regem statuent esse: itaque in rempublicam
quos

quos volo, meo jure ludos facio, ejus rei non dubius, quin me malit, ita ut sum, quàm regem Gallie meiregni dominum) sed fœdere concelebrato, Ludovicus sepe se ipse accusans, qui nunquam id in animum potuerit inducere, Joannem Franciscum Severinatem, quò quidem ad Pisanum bellum bona cum manu Florentinorum auxilio mittere statuerat, retinuit, ut Astā versus, ubi jam Trivultium copias cogere nunciabatur, eam mitteret.

Interea cùm in fines Guidi Ubaldi Nicolaus cū eo, de quo diximus, exercitu pervenisset, neq, propter nives difficiliaq, itinera, & hostium copias per angustos montium aditus & castella distributas, B. bienam se conferre satis posse tutò consideret, civitas verò defessa stipendis in id bellum erogandis surdior ad tributum vocem fieret, præsertim bello Gallico alia stipendia, alias impensas jam deposcente, Senatus Herculi, qui se respública pridem obtulerat, si vellet, se cum Florentinis curaturum uti bellum pro ejus dignitate componeretur, aures tandè præbuit, permisitq, ut ea de re agere inciperet. Ille primò per Bernardum Bembum patrem meū, qui Ferraria Prodominum gerebat, deinde per suos, quos in urbe interpretes habebat ad fallendum idoneos, sat bonis conditionibus propositis effecit, ut Senatus, existimans illum de conditionibus fidem servaturum, cùm de iis ipsis Patres omnibus in sermonibus & colloctionibus antea egissent, atq, inter ipsos Herculemq, convenisset, potestatem ei faceret de Pisano bello, quem admodum sibi videretur, ita statuerendi: potestate ab utrisq, tradita, Hercules cum legatione, quā ad illū Florentini miserant, cumq, Ludovici legato ad urbē venit. In urbe cū esset, tres ei civis Principis collegiū attribuit, qui ei præsto essent, si quid petere aut cognoscere vellet.

Herculis in
rebus componendis
conatus.

let, atq; ad principem Patres renunciarent. Scripto autem nequedum prolato iudicio, cum se id Hercules Patribus ostensurum esse diceret, ut si quid aboleri aut commutari vellet, liceret, Georgius Cornelius unus ex principis collegio Patres est hortatus, afferrī ad se libellos iuberent, atq; inspicerent, ne ignavis ipsis, quid Hercules indicaturus esset, sententia proferretur. Sed is reprehensus à Patribus, qui dicerent, non esse æquum data Herculi per Senatū potestate suo arbitrio iudicandi, nunc ei leges velle imponere, si quæ scripserit, sint improbandi: si non sint, frustra inspicī quæ non improventur, conticuit. Hercules octavo Iduum Aprilium sententiam tulit, ut remissis atq; abolitis, quacūq; in Florentinos quoquo modo Pisani detrimenta eo bello intulissent, Pise restituerentur: ut reipublicæ auri libras mille octingentas Florentini darent annis duodecim expensi nomine: multis capitibus ad speciem Pisane rei meliorem in statum atq; formam redigenda, quàm antea fuisset, summae iudicii additis: re autem, quibus ad pristinam servitutis conditionem temporis momento Pise reciderent.

Biduo post Hercules salutatis Patribus, quorum nemo fuit qui eum non invitus & non mœsto vultu viderit, vel etiam qui non de eo magnopere sit questus, quòd fidem, quam reipublicæ dederat, tantis præsertim de rebus, non præstitisset, mediam per urbem verbis contumacibus & sibilis à populo explosus domum rediit. Senatus Ferdinandum Herculis filium, & Bentivolos patrem & filium, & Baliones, & Marcum Martinengium, quo exercitus præfecto Pisis usus fuerat, qui se omnes neq; strenuè nec amanter eo bello gesserant, missos fecit. Guidum Ubal dum autem, qui valetudine curata se ad Patres salutandos invisendosq; cōtulerat, præfecit

*fectura equitum & stipendio confirmato, in reipubl. si-
dem recepit.*

*Aloisius Gallia rex Ludovico bellū illaturus, ex eo-
rum numero quos consulere singulis de reb. consueve-
rat, legatos Venetos facit. Ipse legationem ad Senatum
mittit. Ad bellum equites ejus generis mille octingen-
tos, quorum singuli more Gallico equites sex secum du-
cerent, militum numerum decem millium habere in-
stituit. Triumvirum suis exercitib. in Italia praeficit. Ve-
neti ubi foedus cum rege ictum ab legatis intellexerūt,
sacris in ade Marcia solemnī ritu factis, foro appa-
ratissimo verba foederis in vulgus pronūciari pro sugge-
stu voluerunt. Ea dum pronūciantur, ventus coortus*

Portentum:

*vexillum reip. templi turrīculis implicuit, vexilli par-
te abscissa. quod quidem postea ex eventu rerū portenti
loco civitas habuit. Neq. multo post alios regi legatos,
Marcum Georgium, Benedictum Trivisanū Senatus
creavit, prioribusq. legatis, cum hi ad regem pervenis-
sent, domum reditionis facultas data.*

*Aloisii regis
expeditio*

*Rex, estate media suis in Italiā copiis premissis Lug-
dunum venit. Senatus exercitu & ipse cōparato Mel-
chionem Trivisanum, Marcum Antonium Maurocenū
legatos exercitui sublegit: alteroq. ex duob. legatis, quos
ad urbem rex miserat, unā cum illis ad exercitum rei-
pub. profecturo, ut rebus omnib. interesset, equus pro e-
jus dignitate, ac tentorium, & ferrea corporis teg-
menta cum auri libris duabus à Senatu dono data.*

*Inter hac Federicus rex Neapolis per suū legatū Pa-
tribus significavit, velle se equites quingentos Ludovi-
ci auxilio Mediolanum mittere. Patres, neq. eum illa
copia Ludovico profuturum, cui longē firmiorib. pra-
sidiis ad salutē opus esset, & se ea re inferri sibi magnam
ab eo injuriā existimaturus, regi rescribere legatū iussit.*

L

serunt, nullos planè homines majora in Ludovicum beneficia contulisse, quàm sese: pro quibus ille reb. grat. am. una tantum semper re, maleficiis contumeliasq; alia super aliam inferendis, repretulisset: venisse nunc tempus, ut Deos iratos habeat, quos sefellit: rectius itaq; cum facturum, si quierit.

Ludovici
legati ad
Venetos.

Pauloq; post Ludovicus ipse, si quo pacto Venetos placare posset, legatum ad Senatum misit: sed is cū Ferrariam appulisset, Hercules suum hominem ad Patres cum Ludovici literis pramissit, petiitq; ut Ludovici legato ad eos veniendi potestatem facerent. In Ludovici literis erat scriptum, se magnis util. busq; de rebus suo & Ascanii fratris sui nomine legatum ad eos mittere: petere à Patribus ut reciperetur, mandataq; cognoscerent. Patres lectis literis Herculis internuncio jusserūt, uti statim urbe discederet: literasq; Ludovici legato regio legendas dederunt.

Gallorum
in Insubriā
irruptio.

Triulcius, ad quem quidem regis duces duo cum equitum duob. milibus accesserant, in Ludovici regnū ingressus municipia complura partim vi cepit, partim ad deditiōem compulit deinde Novium profectus, quod quidem municipium Ludovicus septingentis mil. tib. intromissis communierat, tormentis ad murum posit. is, atq; mo tempore omnium ferreis missis pilis oppidanos ita terruit, ut confestim se dederēt. Milites in arcem recepti, cū se ad propugnationem cōparavissent, tantus Gallorum militum impetus, & tormentorū reliquarumq; rerum apparatus tam subitus tamq; ardens fuit, ut quinq; horarum spatio arcem expugnaverint, militesq; Ludovici omnes ad unum interfecerint. quo successu ad celeritatem usus Triulcius, paucis dieb. castella numero ad viginti, Tortonomq; oppidum cepit.

In reb. cognit. Antonius Maria Severinus Galea-

tes

tii frater, qui unà cum illo Alexandriæ præerat, Tici-
num rediit, neq³ ab oppidanis est receptus. Veneti, ubi à
Triultio belli factum initium cognoverunt, exercitu e-
quitū amplius septem milliā, militū supra sex milli-
um coactō, Olisioq³ flumine cum parte copiarum Livia-
no duce trāsmissō, plura uno die municipia per deditio-
nem capiunt: reliquaq³ ad priorem exercitus partem
adjuncta parte, parvo temporis spacio vicis castellisq³,
que cis Abduam flumen sunt, compluribus in deditio-
nem acceptis, Caravagium, quod est ejus regionis ca-
put, exercitum adducunt. Legati ad oppidanos misē-
runt. si se oppugnari sinerent, sese oppidum militibus
tradituros. Eā nocte nullum est responsum datum: itaq³,
stationibus militum ad oppidi fossas dispositis, legati
ut muros manē quaterent se comparabant. Oppidani
autem prima luce ad legatos venerunt, seq³ eis dedide-
runt, arce excepta, que ab ipsis non tenebatur: eamq³,
fuisse causam dixerunt, cur non se legatis evestigio per-
misissent, quod arcem quoq³ tradere voluissent. Legatis
introducētis, missisq³ ad præfectum arcis internunciis,
postridie ejus diei arx deditur, legato Ludovici, qui in
ea erat, militibusq³ omnib. ab eūdi potestate impetratō
oppidanis postulantib. Hoc idem Sonzinate fecerunt.
Sed arcis præfectus misso ad legatos internuncio, velle
se arcem tradere sponte pollicitus, qua quidem esset tor-
mentis rebusq³ omnibus munitissima, ab eis petiit, ut
sibi civitatēq³ jus comitiorū darent. Illi ejus rei facul-
tatem se habere nullam cūm respondissent, literasq³ ad
Senatum daturōs recepissent: præfectus se in eo reip. fi-
dei velle permittere, ne qua propterea mora legatis fie-
ret, liberaliter pronuncians, arcem tradidit.

Isdem diebus parte altera Triultio Alexandriam Alexandria
tormentis oppugnante, Galeatius Ludovici gener, capta.

qui oppidum defendebat, cum paucis clam noctu egressus Mediolanum abiit: qua intellecta re, complures ejus equites militesq, oppido aufugerunt: itaq, mane Galli ab oppidanis introducti, oppidum capiunt.

Mediolani
tumulus.

Placentini missis ad Triulium legatis, itemq, Tici-
nenses, sese ei dederunt. Mediolani autē militib. Lu-
dovicus stipendium postulantibus, cum eos Ludovicus ad
quaestorem suum rejecisset, ille verò moram interpone-
re ei rei vellet, milites multis illatis vulnerib. quaestorē
propē interfecerunt. Civitatis principes veriti ne diri-
peretur simul quod novis reb. studebāt, agrestes homi-
nes in oppidum adduxerunt, seseq, munierunt. Quibus
reb. cognitis, Ludovicus incitata plebe studia, omni-
umq, planē hominū in se invidiā pertimescēs, liberos &
concubinā (nā uxor mortē obierat) & Ascanium Car-
dinalem fratrē, Federicumq, Severinatē itē Cardinālē
Galeatu fratrem oppido eductos Comū misit. Oppidani
ubi Ludovicum suis reb. diffidere ipsum intellexerunt,
concilio civitatis coactō quatuor ex principib. legerūt,
qui reb. omnibus præessent: ii ad Ludovicū profecti, vel-
le se oppidum regi tradere dixerunt: ejus autē rei cau-
sam ipsum dedisse, qui liberos & familiā emiseric. Lu-
dovicus intellecta civitatis voluntate, stipendio equi-
tib. levius armaturæ quingentis dato, postridie ejus diei
una cum Galeatio genero equitibusq, paulo plus ducē-
tis discessit, cū reliqui stipe accepta ejus imperio se sub-
traxissent: arcemq, artificio atq, immani mole murorū
omnibusq, idoneis ad obsidionem sustinendam rebus,
tum militū duobus millib. apprimē cōmunitam, Ber-
nardino Curtio uni ex suis maximē intimis, cui supra
ceteros confidebat, quēq, ipse à parvulo aluerat, com-
mendavit, cum eā tradere Ascanio fratri custodiendā,
qui se illi obtulerat, noluisse, Triulius quatrinduo post
a Me-

à Mediolanensibus magna hominum gratulatione in oppidum receptus est: reliqua oppida, quæ supererant, ei se confestim dediderunt.

Mediolanum
Gallis tradi-
tum.

Venetis Cremona appropinquantibus civitas legatos obviam misit, qui tempus ad deditionem peterent. quo tempore missis ad Triulthum interpretibus, ubi se principes civitatis in ea regni parte, quæ ad remp. ex fœdere spectabat, esse intellexerunt, omni cum Senatu et sacerdotibus atque pontifice ad portas progressi, legatos unâ cum ducibus accersitos sub tentoriolo sacro in oppidum introduxerunt: postulantesq; ut tributis à Ludovico vel impositis novis, vel ad auctis acerbissimè veteribus, civitatem tenerent, impetraverunt. Erat in oppido arx perquam munita, difficilisq; capere, si quâ alia: eâ Petrus Antonius Battalio à Ludovico acceptam custodiebat. Legati postridie ejus diei, qui arcem resp. nomine ab illo peterent, miserunt. à præfecto interpretibus ultro citroq; missis, cum ei libras auri ducentas quinquaginta legati partim dedissent, partim se duros recepissent, civitatem et jus comitorum ipsi patriq; ejus posterisq; eorum unâ cum domo urbana et fundo et villa in agro Veronensi Senatus permissu donavissent, arce sunt potiti.

Cremona
Venetis do-
data.

Eodemq; ferè die Triulthius auri libris item ducetis quinquagies Curtio numeratis, concessaq; Ludovici et Galeati suppellectile sanè regia, quæ in ea erat, Mediolani arcem, de qua diximus, tenuit Itax, cui fides ab se data rata atq; sancta nunquam fuisset, neminè habuit suorum, qui ei fidem, quam dederat, cum id facere nullo negotio posset, tam durg; ejus tẽpore pauculos modo dies præstaret. Cremona in resp. potestatem redacta, magistratus, qui jus dicerent Dominicus Trivisanus, Nicolaus Fuscarenus eo missi: oratoresq; adlecti duo ad

Ludovicus
Lucenburgius,

priores alios, qui adhuc in urbe præstolabantur, Nicolaus Michaelēs, Benedictus Justinianus: Mediolanūq; una omnes ire iussi ibi regem excepturi, eiq; reip. nomine novo de regno gratulaturi, quos quidem postea rex, Mediolanum cum venisset, nam tum quidē esse in Alpib. dicebatur, perhonorifice tractavit, apud seq; habuit, Eorum tres, quorum in numero erat Antonius Lauredanus, qui ex Gallia cū rege venerat, suo functi munere domum redierunt. Petierat ab legatis reip. qui in Gallia transalpina fœdus cum rege percusserant, Ludovicus Lucēburgius regis propinquus, ut cū ad urbem redissent, sibi à Patribus civitatem & ius comitiorum impetrarent: itaq; ejus postulatis intellectis, civitas utrunq; munus Ludovico est elargita. Eadem liberaltas in Hannibalem Angusciolum, qui arcem Sōzinatum reip. legatis tradiderat & Marsiliū ejus fratrem collata: annuusq; in super provētus utriq; dono additus. Victor quoq; Martinengius Brixianus, unus ex principibus civitatis, Joannesq; Maria ejus frater, ob eorum egregia in remp. officia, civitatem & ius comitiorum paucis post diebus sunt adepti.

Ludovicus in Rhetos profectus, ut exercitum cogeret ad Gallos repellendos (id enim fama vulgaverat) Helvetiis Lepontiisq; tentatis nihil efficere, quod ex usu esset, potuit.

Aloisii regis
de Neapolitano regno
occupando
ausus.

Rex adhibitis legatis, qui Mediolani erant, omnibus, velle se Federico regi bellum inferre pronuntiavit, ut regnum Neapolitanū, quod paulo antea Caroli fuisset, suam in potestatem redigeret. Cui statim Hispania regum legatus, Ego verò, inquit, bellum tibi à meis regibus denuncio, si id aggredi statueris: non enim sunt passuri, ut propinquum suum regno quis efficiat.

Regis in Gal-
liam redi-
tus.

Rex de eo se cogitaturum respondit. Deinde duos cū

no-
ce-

mensēs Mediolani fuisset, Genuensium civitatem certis conditionibus in fidem recepisset, Triulium, cui etiam Vigevnum in Ticinensi agro oppidum regis adib, atq, ad venationes opportunū dono dederat, unā cum altero ex suis ducibus novi regni rebus omnibus praefecisset, in ulteriorem Galliam rediit.

PETRI BEMBI RE- RUM VENETARUM HI- STORIAE LIB. V.

Epitome.

COrvorum ac vulturum in Apulia prodigiosa pugna. Turcae Venetorum ad bellum apparatus. Venetæ classis cū Turcica pugna. Naupactus à Turcis capitur. Antonio Grimano classis imperium abrogatur. Caesaris Burgiz in Flaminia bella. Ludovici Sfortiz Mediolanum reditus. Ludovicus & Ascanius capiuntur Turci belli progressus. Altera Venetæ cū Turcicā classis pugna. Methone à Turcis expugnatur. Pylon à Turcis capitur. Corone item & Aegina à Turcis capiuntur. Turcæ se Byzantium recipiunt. Aegina à Venetis recuperatur. Venetæ classis res adversus Turcas feliciter gerit, Samothracia à Venetis capitur, Caroli Contareni supplicium. Hispaniæ reges classē Venetis auxilio mittunt. Pylos à Venetis recipitur. Cephalenes oppugnatur & capitur. Confalvo ius comitiorum datur. Præmia eorum qui pro rep. mortem oppetierant propinquis data. Venetorum cum Vladislao Pannoniæ rege socius. Auxilia ab Alexandro Pontifice Venetis contra Turcas data, & sacræ pecuniæ summa. Alexiani se Venetis dedunt. Baptista Zeni Cardinalis obitus. Pylos iterum Thraciæ regi capitur. Megara à Venetis deletur. Venetorum & Turcarum varia fortuna. Augustini Barbadiçi ducis obitus. Dyrrhachium à Turcis capitur.

*U*M hac in Gallia citiore geruntur, ad Bajasetis novos motus, qui exercitum & classē magno studio comparabat, Antonio Grimano præfecto classis declarato, uti professionem matu-

raret. P. tres ufferunt. Is antequam conscenderet, pro-
perea quod ab civibus tot superiorem defessis continē-
tium bellorum muneribus lentè ac morose tributa exi-
gebantur, litras auri octoginta in remigum stipendia
reip. mutuo dedit: altera octoginta secum se laturum
est pollicitus, quibus Corcyra reliquisq; in locis ad clas-
sem constituendam uteretur.

Corvorum
ac Vulturū
prodigiola
pugna.

Corcyrensi-
um auxilium
Senatus ad-
latum.

Constat illis dieb. in Apulia corvos vulturesq; tan-
ta ex aere vi tantisq; agminibus inter se conflixisse, ut
carrī duodecim eorum cadaveribus explerentur.

Corcyrenses cum viderent in magnis parande classis
difficultatib. propter temporis angustias temp. versari,
quod Bajasetis classis vela jam facere dicebatur, polli-
citi sunt, si eis frumentum & tormenta subministren-
tur, sese gripos sexaginta suis hominibus suaq; pecunia
ornaturos, quib. Antonius eo bello uti posset. quod qui-
dem Corcyrensiū auxilium opportunè oblatum Se-
natus libentissimè accipiens, nummū aureū in singu-
los eorum qui conscenderent, ad ea quæ petierant Cor-
cyrenses, etiam addidit.

Turcarum
irruptio.

Jamq; ab Hiadertinorum magistratu literæ ad Se-
natum data certiores Patres fecerunt, Turcas equites
ad duo millia incursiones in eorum fines fecisse, ma-
gnūq; agrestium hominum numerum abegisse, neq;
postea discessisse, sed ibidem consedisse quæ res omnem
dubitationem expulit, quò esset classe rex irrupturus,
cum in fines reip. terrestres copias induxisset. nam cum
nonnulli Rhodius bellum esse illaturum etiam nunc ar-
bitrabantur.

Venetorum
apparatus
ad bellum
Turcicum.

Lectione itaq; legati duo, Franciscus Ciconia, qui in
Aetolia & Archaia reip. oppidis præfesset: Andreas Lau-
redannus, qui Corcyra: tum Andreas Zancanius item le-
gatus cum presidio in Carnos missus, cum Patres ea
etiam

etiam ab latere Turcas impetū facturos comperissent, latum etiā, ut biremes complures ornarentur, quæ maris Adriani præsidio essent contra biremes Turcarum, quas Eloi fluminis ostio Anlonem deductas Senatus intellexerat: eisq; biremib. Augustinus Maripetrus præfectus datus cum trireme una, quam ipse conscenderet. Ob eas res atq; bellum, quod quidem fore omnium, quæ civitas cum Turcis unquam gessisset, maximum & formidolosissimum videbatur, aucta per Senatum urbis vectigalia sunt parte ex tertia, vini, panis, carnis, por-
Vectigalia aucta.
 teriis tantummodo exceptis: atq; uti magistratus omnes urbani provincialesq; mediam stipendiorū partem unius anni reip. remitterent, lex lata: tantum tamen, ne quadraginta viralia iudicia ea lege tenerentur. lecti etiam viri, qui censum civibus omnib. pro cuiusq; opibus decernerent, ea conditione, ut is quem decrevissent, reip. à quoq; civē census donaretur, si auri semunciam non excederet: supra id mutuo erogaretur: neq; tamen auri libras tres ullius civis census posset excedere. Simul, quod illis ipsis diebus terrestres etiam equitatus & peditatus copias ex Gallorum regis fœdere Senatus contra Ludovicum cogere, atq; in Galliā mittere tenebatur, pecuniaq; erat uno tempore in classem atq; in exercitū separatim subministranda, lex est lata, ut quæ civitates sub reip. imperio in continenti essent, iis litteræ darentur, vellent pro suo in remp. studio tam difficili ejus tempore subsidii nomine pecuniā publicè ad urbem mittere, sua cuiq; civitati d. Et & constituta summa, Patavinis auri libris centū, Vicetinis octoginta, Veronensib. totidem, Brixianis centum viginti, Bergomatib. quinquagintaquinq;, Taurisanis quinquaginta, Cremenisib. viginti, ceterisq; item infra hæc: quæ quidē civitates ut in rebus tam urgentib. lubentes.

Census civium.

Lex de pecunia subsidaria, civitatum Reipubl. Venet.

Pontificis
largitas.

atq; alacriter suam queq; partem in ararium contulerunt, Alexander etiam Pont. Max. omnium proventuum, quib. sacerdotes in imperio reip. fruerentur, partem plus tertiam in id bellum Senatu concessit, Cardinalium sacerdotiis exceptis.

Turcarum
classis.

Iis administratis rebus, æstatis parte jam præterita Bajasetis classis navium omnis generis circiter ducentarū septuaginta, quo in numero erant triremes septuaginta, biremes quadraginta, naves due onerariæ immensi magnitudine, freto egressa, Eubœāq; insulā prætervecta, ad reip. in Achaia littora se convertit: & exercitus maximis instructus copiis, cui præerat rex ipse, terrestri itinere eodem proficiscitur: cum rex, antequā Thessalonica discederet, cives Venetos, qui Byzantiis commorabantur, in vincula conjici mandavisset: in quib. erat Andreas Grittus, de quo supraddictum est. Is quod ad magistratum, qui erat Naupacti, charitate patriæ juvenilem animum stimulante literas notis cōscriptas omnib. de reb. deq; regis consiliis dederat, duriori conditione quam reliqui omnes in custodia fuit: parumq; abfuit, quin interficeretur.

Venetorum
classis.

Antonius magna diligentia omnibus ex reip. maritimis municipiis atq; insulis classe celeriter coacta pulcherrimeq; instructa, que quidem erat triremiū quadraginta sex, longarū navium ex iis que ad mercaturam proficiscuntur, decē septē, navium onerariarū numero ad quadraginta, bireminiū & reliquarum item quadraginta, Methone ex anchoris, quid Turca facerent, circumspiciebat: pauloq; post ē portu apud Acritam egressos appropinquare eos intelligens ad Sphagiam insulam, que contra Methonem est, vela cum omnibus navibus facit.

Venetias cum esset nunciatum, classē Thraciā ad

ea reip. littora processisse, quibus in littoribus & portu- Supplicatio-
nes & ele-
mosynæ pro
victoria cō-
sequenda
bus esset Veneta, neq. esse dubium quin sint congressura
supplicatio est à Senatu decreta: tum in sacrarum vir-
ginum & sacerdotium collegia farina triticea sextaria
trecenta dono data: atq. auri libra quinq. remigib. se-
nectute aut valetudine affectis, qui aliquando stipen-
dia in classibus reip. fecissent, per urbem distributa.

Antonius, constituto qua ex parte hostes, quotq. cū
triremibus quisq. legatorum aggredetur, quemq. lo-
cum præfæcti navium onerariarū majorumq. longa-
rum caperent: quot naves post reliquas, ut subsidio la-
borantibus essent, se continerent: media ipse in acie,
quatuor circum se triremes ducens, proventusq. pau-
lulum in mare, cū naves Thracia non longè ab eo iter
facerent, possetq. illas secundo vento aggredi, prælium
tamen distulit. At Aloisius Marcellus navium onera-
riarā præfæctus, ut ei erat imperatum, paulisper se ad
classe[m] hostium convertit: qua re animadversa, illi
statim alia insule parte se in portū, qui Longius appel-
latur, receperunt. Constat autē illis diebus ita eos reip.
classis nomen perhorruisse, ut multi se suis cum navib.
littori applicuerint, quo facilius, si classes congrederen-
tur, terra fugam caperent. Antonius Methonem re-
didit: idq. cum bis terq. postea paucorum dierum spatia
accidisset, ut & Turcæ portu egressi conspecta classe Ve-
neta in eundem portum redierint, aut in proximum se
intulerint: & Antonius, eductis navibus ut conflige-
ret, visis hostibus, cū ei visum non fuisset congredi, eos
redire aut progredi sine impedimento permisit: Tur-
cæ audentiores facti, quod existimarent Antoniū metu
perculsum esse facere, pridie Idus Sextiles se, ut iter face-
rent, explicabāt. Erant autē non longè à Methone, lit-
teri, quam mari aperto, propiores. Antonius classe e-
ducta,

ducta, quod superioribus fecerat diebus, ut quemadmodum ab initio communi legatorum & praefectorum omnium consilio constituerat, in eos impetum faceret, se comparabat. Atq; eo ipso tempore Andreas Lauredanus Corcyra magistratus advenit, gripos undecim, & naves onerarias quatuor, in quib. erant milites plus mille, secum afferens. Is ad Antonium recta profectus, venisse se ad remp. auxilio juvandā proponit: petit, ut quid se facere velit, imperet. Erat in Andrea magnus animus, magna virtus plurima belli & rerum maritimarum experientia: itaq; illo viso universa classis clarum letitiae signum dedit, salutatusq; est plausu vocibusq; militarib. mirandum in modum. Id an egre tulerit Antonius, venisse hominē, qui si quid recte sit administratum, favore vulgi atq; benevolentia ejus rei omnem sibi laudem praecripiat, explorati nihil habeo: multi quidem certē crediderunt, & testatum reliquerunt. Sed illi navem onerariam ex duab. magnis reip. navibus, quas habebat, uti conscenderet, eiq; imperaret, permisit.

Andreas cymba ad navem statim vectus (neq; enim temporis exiguitas longiorem morā dabat) in eam sese intulit. Altera in navi magna reip. erat Albanus Armerius praefectus. Is, ubi est imperatum ut in hostes impetus fieret, quod sciebat de concilii sententia datū sibi negocium ab Antonio, ut navem Thraciam alterutrā ex duabus, de quibus supra dictum est, adoriretur, ad eam ex illis, quae quidem erat vastior, contendit. Lauredanus sua cum navi ad navem hostium alteram appropinquat. Sed ea fuga comparata, in mare sinistrosius se proripuit. Tum Lauredanus suam & ipse navem in majorem hostium navem convertit: quam cum essent ambo conscendi, injeccis manibus ferro eam religant.

erant

Pugna clasi-
s Venet-
cum Turcia.

Erant in nave Thracia milites mille, qui se cominus acriter fortiterq; defendebant. Id dum fit, ignis in navem hostium jactus puppim succendit: qui extingui cum non posset, neq; nostris navibus explicandi se ab illa facultas daretur, vento latus naves Venetas comprehendit: ita tres earum classium maxime instructissimaeq; naves conflagraverunt. Sed fuit quidem eorum, qui in navi Thracia erant, longè casus atq; sors melior, propterea quod Turcae reliqui, ubi suam comburi navem viderunt, biremes naviculasq; aliquot eò celeriter miserunt: ea biremes atq; naviculae, qui se in mare procecerant milites, quod necesse erat fieri, eis auxilio fuerunt, omnesq; sustulerunt. Nostri homines, quib. in tempore subsidium adesse non potuit, cæsi ab iis, qui suis venerant auxilio, omnes interierunt, præter paucos ex utraq; navi, quos Thomas Duodus, qui in oneraria erat, suae navis scapha sublato conservavit: præterq; Albanum, quod Turcae inter suos è mari captum sustulerunt. Procefferat eodem impetu atq; ardore animi una cum Albano cumq; Lauredano navis alia oneraria non ita magna, ut naves Thracias adoriretur: sed ea pilis ferreis ab hostium navibus pugna initio coniectis depressa, suis cum militibus interit. Unus Vincētius Polanus triremem, cui præerat (erat autem ex iis, quæ ad mercaturam instituuntur) in classem Thraciam magno animo intulit. Is parvo temporis spatio circumscriptus ab hostium longis navibus omnis generis compluribusq; cum se fortissimè horas duas defendisset, navesq; hostium nonnullas tormentis perforavisset, ipsos audacter in ejus sepe navem conscendentes interfecisset, aliquot ex suis amisisset, vulnerata a parte plurima, coorto fortè vento, velusq; factis sese hostibus eripuit. Ex reliquis reip. navibus nulla cominus congressa, pilis tantum è longinquo emissis, omnes in

Navium eò.
flagratio.

mare

mare dexteram ad partem classe hostium relicta abierunt: ex quib. Aloisius Marcellus in navem hostiū onerariā incidens, injecta manu ferrea eam secū abduxit, longeq; ab reliquis navib. captam atq; direptā incendit. Ibi Antonius animo turbatus, ob eos eventus quos tristes conspexerat, nihil præterea tentare ausus, se recepit. Classis Thracia eodem ipso in loco se continuit. Veneti ad Prodonū in sulā jactis anchoris constiterunt, eū tamen naves onerarie complures majoresq; triremes propè omnes biduum ferè, antequā eò convenirent, consumpsissent. Albanus postea Byzantium productus, dum ei rex vitam se concessurū dixisset, si Mahumetū Turcarum deum deinceps coleret, negans id unquam se facturum, in duas sectus partes magna constantiq; voluntate mortem obiit.

Petierat ab Aloisio Gallie rege jam à primo Bajasetis apparatu Rhodiorū magistratus classē, qua se tueri posset: propterea quòdeam ad insulam atq; oppidum suas esse copias, suamq; classē Bajasetem illaturum multorum vocibus et nunciis afferebatur. Rex ne sui regni initio parum diligens ad reip. Christiane partes muniendas atq; tuendas videretur, classē navium duarum et viginti in Gallia provincia coactā ad Rhodios miserat: ea classis uti cum classe reip. se conjungeret, quòd Rhodiis navium nihil opus esset, Senatus ab Rege libentissimo impetraverat: qui etiam omnes suas opes, seq; ipsum per litteras perq; legatos in id bellū reip. obtulisset. Itaq; dū Antonius eo loci est, nunciatur ei classē Gallicā Zacynthi esse: qua intellecta re, ipse tota cum classe Zacynthum profectus cum illa se conjunxit: ad quam quidem Rhodii et ipsi naves onerarias tres adjunxerant. Classis interim Thracia inferius aliquanto ad eum locum, qui Torneſium appellatur, se receperat.

Anto-

Albani Ar-
metli miser-
tama mors.

Gallica
classis Za-
cynthi.

Antonius Galliꝑ, eam agredi communi consilio decre-
verunt: itaqꝫ cum omnes, ut videbantur, alacriter ad
eam Zacyntho contendissent, animadversum est Tur-
cas classem ad littus accommodavisse, sic, ut ferè terrā
puppibꝫ tangeret, proras navium in mare convertisse. Ea
re cognita Antonius naviculas onerarias sex minus ad
bellum idoneas hominibꝫ tormentis, ceterisqꝫ rebus ab-
latis, ulva sicca implendas curavit, pulvere ad cōpre-
hendendum ignē idoneo interjecto, quas incensas classi
Thraciæ objiceret. Is dies ea in re consumitur. Postero
die manè is cum navibus triremes magna sexdecim
Antonii jussu ubi se in hostes promoverunt, illi statim
classis partem contra eas miserunt: quibus visis, Vene-
tæ triremes sese continent: Turcæ progressi naviculas
sex eas, quæ remulco longarum navium processerant, ab
his relictas qui attraxerant, capiunt. Veneti ea re com-
moti, in illos se concitant, atqꝫ usqꝫ ad classem insecuti,
aliquot eorum navigia deprimunt. triremesqꝫ tres et
biremem unam cum hominibus capiunt. Biduo autem
post, cū omnino aggredi classem Thraciā Antonius
Galliꝑ statuisset, atqꝫ ad eā tam proximè accessissent,
ut tormentorū pile in hostes mitterentur nescio quo fa-
to paululum commorati redierunt: id quod Gallis da-
mnatum fuit. Demū eo triduo hostibus vela facienti-
bꝫ, ut situm, qui proximus erat, caperent, Antonius
classem explicuit, eosqꝫ consecutus cū aggredi suo vē-
to posset, eodem iniquo fato, ut tunc quidem creditum
fuit, se continuit: aliquot tamen naves longas hostium
audacter progressas, quæ paulo ulterius ex Venetis pro-
cesserant naves, facto in eas impetu, ceperunt. Quod
si reliquis eadem vis animo fuisset, hostes deleri faci-
le potuissent: omnibus enim illis diebus quibus par-
as aliqua prælium commissum est, cū plures naves
Thraciæ

Periculum
in mora.

Classis Ve-
netæ & Gal-
liæ cala-
mitas,

Thracias militibus rebusq³ omnibus instructas Venetæ ceperint, nulla tamen ex eorum navibus cum hominibus est capta. Quinetiam illud accidit: extrema erat navis una oneraria Gallorum eo in reditu, ut sæpe fit, multo reliquis tardior: itemq³ ex Venetis altera: in eas præfectus classis Thracie magnam suarum navium partem convertit, ut plus triremes ac biremes triginta navem Gallicam circumfisteret, Venetam plus viginti: que tamen due cum acriter diuq³ oppugnarentur, præter pilas tormentorum quas hostes ejaculaverant, sagittarum vi tanta in eas coniecta, ut mali, antennæ, plutei, latera earum deniq³ signorum modo sagittis constipatis fixa essent, complures hostium biremes deprefferunt, ut reliqua magno accepto detrimento eas reliquerint.

Naupactum
à Turcis oc-
cupatur.

Galli post hæc cum sibi nulla in re defuisse viderentur, cognoscerentq³ fortunam omnibus nostrorum conatibus adversari, Antonio relicto abierunt. hostium classis Naupactum se contulit: eodemq³ antea rex cum magno exercitu erat profectus. Is cum oppidum terramariq³ uno tempore cinxisset, nullo à nostris auxilio alato, oppidani coacti deditionem faciunt.

Hæc ad urbem allata, civium animos, qui longè alium rerum exitum expectabant, magno dolore affecerunt: cumq³ vulgo legati, reliquiq³ qui separatim aut navibus onerariis imperaverant, aut longis præfuerant, hominum sermonibus carperentur, Antonius ante alios, totius populi, quemadmodum imperatoribus quæ res minus feliciter tentaverint, plerumq³ accidere solet, maledictis lacerabatur, quod is tantam tamq³ speratam atq³ à diis immortalibus oblatam ac plane traditam augendi imperii facultatem suis manibus dimisisse videretur, si eam hostium classem Antonius iusto prælio superavisset, prout cum facere potuisse existimabant, omnem Pe-
lopo-

loponnesum Graciaq; orā Eubœamq; insulā sub resp. imperium redgere illum nullo negotio potuisse: nunc cum omnia secus, quā speraverant, evenisse intelligerent, ac Lauredani & Armerii interitus memoria haberet infixus, omnes magno odio in eum ferebantur, acerbiusq; accusabant.

His atq; talibus causis Patres moti, legem in Decēvirū collegio tulerunt, ut Antonio praefectus classis sublegeretur, qui statim conscenderet: ipsi imperiū abrogaretur. et quoniā Thomas Zennus, qui magni animi, magnaeq; virtutis esse vir ab omni planē civitate existimabatur, fisco pecuniā debebat, fisci autē debitoribus antiqua lege magistratus mandari nullus poterat: uti *Lex de fisci debitorib.* Thoma Zeno ea lex fraudi ne esset, quo minus ei navium praefectura quaelibet attribui per Senatū possit, in lege Decemvirū est additum. Itaq; & Malchioni Trivisano, qui legatus bello Gallico Cremonā illis dieb. per deditronē ceperat, majorib. comitiis classis est imperium delatum, & à Senatu praefectura longarū navium majorum decē septē Zeno tradita magna cum potestate: lectiq; à Principis collegio earū navium praefecti tresdecimi veterū praefectorū loco: qui omnes statim profecti sunt cum militib. triginta quilibet. Latum etiā de veterib. ut ob malē gestā remp. ad urbē redirent custodiaq; traderentur. datumq; Triumviris ex advocatis resp. negotium, ut eos in judicia deducerent, quib. à judiciis, qua meriti essent, pœna cōdemnarentur. Idemq; postea de Antonio constitutum. Lectus etiā per Senatū, qui Corcyra magistratus esset, Lucas Quirinius cū militib. mille oppidi praesidio. Is & Zennus sine mora sunt profecti pauloq; post Malchio Cremona à Senatu accersitus vexillo resp. accepto conscendit, cum ei libras auri ducentas quinquaginta, quib. in classē uteretur, Patres

M

ex arrip dedissent. Zancanius mense Quintili in Carnos profectus, ut ab hostiū impetu, quos eò Patres venturos intellexerant, reip. fines tueretur, ratione hominū qui ferre arma poterant, earū regionū habita, quorū fuit numerus circiter centum viginti milliū, Gracis equitibus, & levis graviorisq; armatura Italis quā plurimis peditibusq; coactis, munitissimo in castello apud Sontium flumē, quod Gradisca appellatur, paulo ante nostrā etatē publicē exadificatū, multos est dies cōmoratus, dū ad eū ex Gallico exercitu auxilia cōvenissent.

Turcarum
excursionē
violentā.

Turca interea equites septē millia magno ac difficili itinere confecto per Japidum & Liburnorū fines Sontio trajecto, non longē à Gradiscis castris positus se continuerunt, eo cōsilio, ut si Zancanius castello exiret, praelium cōmitterent. Eorū dux ubi Zancaniū extra munitiones non audere egredi animadvertit, duo millia equitum pradatū mittit, jubet quoquē versus incursionē faciant, celeriterq; ut redeant, monet. Equites planitiē natī magnā atq; apertā, agrestes homines inopinantes, quod se ab illis tutos opposito reip. exercitu fore credebāt, capiunt, vi eos diripiūt, incendunt qui se defendere parāt, interficiunt: in quib. fuerunt agrestes ducenti, qui Vicetia missi ut ad Zancaniū cōtenderent, in eos ex itinere inciderūt. Eare à proximis audita, usq; eò fugere ab omnib. ex partib. cōtenderunt, ut cū duorū fluminum objectu Plavis Silisq; hostes impedirentur, quorum alterum nullo tempore vado transiri potest, alterum ita sepe augetur, ut magnum etiam detrimentū vicinitatib. inferat, ad urbem tamē astuaria pleriq; nullo loco commorati pervenerint: neq; Taurisanorū modo, sed Patavinorum etiā magna multitudo timore se in oppida receperit. A Foro julienſium magistratu autem Graci equites, Italiq; qui sagittis utebantur, ex oppido

oppido emissi trecenti, ut si quâ possent, hostib. nocerent, partem nocti centum eorû occiderunt. quòd si Zancanius cû suis, quorû erat magnus numerus, in hostes impetum audacter fecisset, honestiorẽ res exitum habere potuisset: sed is prædẽ porta egredi adoriendi hostes causa nemini omnino homini ex suo exercitu permisit. Turcæ qui excurrerant, præda factâ cum adducẽ redire velent, atq; ad Tillavetis fluminis ripas, quòd ea nocte creverat, pervenissent, quò latû flumen trajicere facilius possent, superioris ætatis quos habebât captivos, in ripa fluminis ad duo millia interfecerûnt: reliquos traduxerûnt, & præda onusti unâ cû duce, qua venerat, abierûnt.

Zancani
invidiam

Zancanius imperii malè gesti accusatus, cû in Senatu à magistratib. defenderetur, iîq; legem tulissent, qua lege Zancanio imperiû prorogabatur, Franciscus Bolanus Quadraginta virû rerum capitaliû magister legem tulit, ut is ad urbẽ e vestigio rediret, carceriq; se dederet: eâq; legẽ Senatus frequens damnata altera cõprobavit: qua ex re Bolanus magnopere laudatus, paulo post, quo die cives sexaginta suffragiis comitialib. deliguntur, qui annû in Senatu sint (usû autẽ semper fit, ut omnes civitatis principes, & natu majores, ad id munus deligantur) ipse nõ unus modò ex eo numero fuit, quod tamen ipsum ei ætati atq; ordini magnû & inusitatû videri poterat, sed plurib. etiã suffragiis, quã ceteri cõplures, eû magistratum est adeptus: quod propè incredibile ante illum diem fuisset, tantam eo tempore imperator legati præfelliq; ob ignavia opinionem, civitatis in se invidiam excitaverant: amorem autẽ & benevolentia conciliaverat fortitudo. Nã & Antonius Lauredanus Andreæ Lauredani frater, & Aloisius Armerius, Albani frater Armerii, magistratum sale procurando omnib. suffragiis sunt adepti: quem omnino

Bolani sen
in Zancan
lata.

Zancanius
in exilium
mittitur.

per sese dignitatis & civitatis gradum decennio post u-
terq; posse assequi ne speravisset quidem. Et Jacobo Po-
land, Vincentii Polani, ejus de quo sermonem habui-
mus, patri, magno consensu locus datus inter sexaginta
cives, qui quoiannis Senatui adjici solent. Itaq; Zan-
canius ad urbem rediens, custodiaq; traditus, à Senatu
condemnatus est, ut Patavii annos quatuor exularet.
Neg, ei profuit, quòd Antonii & reliquorum, qui rep-
male gessisse dicebantur, necessarij & propinqui ei fa-
veret, ut vel omnino absolveretur, vel levissimè condē-
naretur, quo Patres hujus exemplo judicii placabilio-
res in sese fierent: quæ eos opinio fefellit.

Antonius
Grimanus
ratio dam-
natus.

Naupacto Antonius ammisso, navib; longis mayo-
ribus & onerariis compluribus abeundi facultatē con-
cessit. Eares molestissima fuit Patribus, qui nuncio de
Naupacti deditioe accepto, per litteras Antonio man-
daverāt, ne classē diminueret: visumq; est multis id
Antoniu non satis bono consilio fecisse. Ipse deinde Ce-
phallenem insulā aggressus, ubi nihil se proficere cogno-
vit, Corcyrā reliqua cū classe se recepit: ibi acceptis de
Senatusconsulto imperioq; abrogato litteris, classe, pe-
cunia, rationibusq; publicis legatis traditis ad urbē re-
diiit cui prestò fuit Dominicus, vir Philosophiæ studiis
clarus, & Cardinalium insuper collegio, Roma veniens,
ut si quid posset apud civitatem, sua pietate atq; officio
ordinisq; amplissimi autoritate, patrē sublevaret. Neg,
multò post tamen majorib; comitiis, causa in vinculis
dicta, quod Senatus lenitatem Triumviri, qui eum ac-
cusabant, veriti, rem ad multitudinē & judiciū totius
nobilitatis deduxerant, exilio in Ilyrici maris insulas
Apsorum & Crepsam damnatus exulatū abuit. Nico-
laus Michæles unus ex Triumviris magno favore ci-
vitatis ejus locum ad ædis Marcie procurationem suf-
fectus tenuit.

His

His rebus civitate domi forisq; occupata, quoniam Alexander à Senatu atq; ab rege Gallia impetraverat, uti eorum voluntate aliquot in Flaminia oppida, quae Romani juris essent, Caesari Borgiae ejus filio obtinenda cederentur: Caesar sua cum manu, cumq; iis, quas ab rege altero cum duce Mediolani acceperat copiis, in Flaminiam est profectus. Erat is antea, ut superiorib. libris dictum est, in Cardinalium collegio: sed magistratu repudiato, uxorem in Gallia duxerat. ac primum quidē Forum Cornelii & Forum Livii oppida ipsa, castris ad muros positis tormentisq; addactis, acri oppugnatione ad deditionem compulit. Arces vero eorū oppidorum, quod erant munitissima, varios evētus habuerunt: altera enim cōplures dies obsessa conditionib. acceptis Caesari anni exitu deditur, Foroliviensium arcē autem, in qua erat Catherina ipsa, diu ac magnis oppugnata viribus, paulo post Caesar muro tormentis dejecto militib. irrumpentibus multa cum suorum cede tandem cepit: Catherina captiva facta.

Caesari Borgiae in Flaminia excitata bella.

Foroliviensium arx capta.

Interea, ut suos & eorū fines Senatus, quos è Flaminia infidē recepisset, ab Alexandro, atq; ab Caesare tantum exercitū habente, si quid aggredi & conari vellet, tueretur, tria milia millia, duo equitū, Liviano duce, Ravennā misit, quos per oppida distribueret: simul legati duo, Franciscus Capellus, Christophorus Maurus, alter Ariminum alter Faventiam profecti, qui eis oppidis resp. nomine praessent.

Arce Foroliviensium capta, Caesar cum Pisaurū vellet Patribus permittentib. exercitū adducere, propter novos Mediolani motus destitit: nam Patres, cum ad urbem Joannes princeps Pisaurensium de Caesaris in se voluntate certior factus venisset, oppidūq; vellet tradere, modo ipsi aliquid in reip. sinibus oppiduli ante

Veneti Ca-
sati Borgia
subsidium
denegant.

castelli Senatus daret, quo se alere & sustinere posset, cō-
sulto Senatu responderunt, nolle se ei presidio esse, qui
reip. obesse voluisset. Id autem propterea Patres com-
memoraverant, quod Ludovici legatos ad Turcarum
regem contra temp. missos, Joannem hospitio accepisse,
navibus, rebus omnibus juvisse, regisq. item ad Ludo-
vicum legatū nave Pisauri egressum domi sua habuiss-
se, clamq. ad illum misisse, tū ipsum singulis de reb. quæ
in urbe agerentur, litteras ad regē dedisse, antea cognov-
erant. Sed Mediolani motus fuerant ejusmodi.

Ludovici
Sfortis re-
ditus.

Ludovicus copiis non maximis in Rhetis compara-
tis, eorum factione, quos Galli irritaverant, quiq. res
novas moliebantur, magnopere adjutus, in fines se regni
contulerat insequente anno inito. Ejus adventu Triul-
tius duxq. regis ex duobus, alter vehementer permoti
atq. perturbati, quod civitatis defectionem timebant,
copias regias, quæ cū Cesare aberant, revocaverunt, atq.
ad se celeriter reverti jusserunt: itaq. Caesar multo ma-
jore sui exercitus parte ablata, de Pisauro expugnando
cogitationē in aliud tempus omisit, Romāq. se contulit.

Veneterum
novus belli
apparatus.

Ludovico ad recuperanda quæ amiserat cum exer-
citu revertente, Senatus decrevit, ut milites equitesq.
reip. omnes in agrum Cremonensem evestigio contende-
rent: ut Helvetiorū militū tria millia celeriter accer-
segerent: legatiq. ad bellū Petrus Maxcellus, Christopho-
rus Maurus lecti. Ipse Interea Ludovicus Como per su-
os sine vi atq. celeriter recepto (Galli enim, qui in eo erant
veriti ne ab oppidanis atq. ab hostib. intercluderentur,
municipio relicto discesserant) Ascaniū fratrem cū parte
copiarū Mediolanum premisit: quo appropinquante,
cives armis captis Triultiū & Gallos ejecerunt, eiq. por-
tas aperuerunt: biduoq. post ipse cum reliquo exercitu
adveniens in urbē est receptus. His intellectis reb. Decē

Viri

virī legem tulerunt, uti civis probata virtute Cremonā mitteretur, qui arci oppidi præesset: missusq; est ipso rū suffragio lectus Nicolaus Priolus decēviralis. Missi etiā alii quatuor egregii nominis, qui totidē oppidorū in Cremonæ Abduēq; fluminis finib. arces custodirent.

Mediolani Ludovicus paucos commoratus dies, dū à civibus humili subdolaq; oratione pecuniam corrogaret, Ticinū proficiscitur: neq; ullo in loco magnopere impeditus, Gallos, qui se quotidie in ulteriorem regni partē recipiebant, insequens, postremò Novariam, quā Trulcius præsidis firmaverat, aggreditur: & quòd erat à muralib. tormentis imparatior, crebris assultibus premere oppidum insistit. Simul ad illū Sequani equites sexcenti auxilio à Maximiliano missi adveniunt: iis ad summovendos hostes usus, & modò per insidias detrimento accepto, modò fuis hostib. illato, abduētis demum à Trulcio præsidis, quòd diffidere oppidanis cœperat, neq; iam commeatus interclusis suppetebat, Novariam se dedentem recipit.

Interea exercitus rōip. Cremonam Abduēq; ad ripas confestim p̄fectus, Laudē Pompeii, quod iam oppidū Ludovici milites introduxerat, misso præsidio expulsiq; militib. regi retinuit. Placentiā nutantē per se atq; labantem confirmavit. Trulcius reversis iis, qui cum Cesare in Flaminiam ierant, Gallus, simul ab rege missis ad eum equitib. ex Gallia Transalpina, atq; ab Helvetiis coacto exercitu, non longē ab Novaria contra Ludovicum castra posuit: itineribusq; ne commeatus Ludovico supportari posset, propè interceptis, paulò post commisso praelio illum in oppidum repulit: posteroq; die, cum se fuga dare decrevisset, omni cum exercitu oppido egressum, veste pabulatoria & strigoso in eoque inter milites se celantē, permittentib. Helvetis per-

Ludovicus
& Ascanius
fratres capi-
untur,

quisitum cepit. Eare cognita, pars regni omnis, quæ defecerat, ad regem statim rediit, Ludovico capto, Ascanius principesq; civitatis permulti ex iis, qui Ludovici reb. favebant, unâ Mediolorano transfugerant Padû flumen versus, ut se in tutû reciperent. verûm ab Soncino Benzonio turme equitû reip. prefecto, qui id, quod re evenit, opinione existimans futurum, itinera observabat, in Cremonæ finib. intercepti sunt, Ascanius etiam Venetias adductus, in comitui turracula publicè observatus est: pauloq; post rege illû ab Senatu petente, septum custodib. in Galliam transmisit, quò antea Ludovicus perductus, custodieq; traditus, ea in custodia aliquot post annos est mortuus.

Ea æstate, propterea quòd Gaspar Severinas reliquiq; fratres Roberti liberi bellû contra remp. gesserant Senatu consulto Citadella oppidum receptum, & bona eorum fisco sunt addicta.

Venetorum
legati ad
Turcâ Nau-
pacti resti-
tutionem
solicitates.

Sed Naupactò amisso, ut docuimus, Aloisîu Ma-
nentium in Decemvirum collegio scribâ, Senatus Byzantium ad regem misit questum, quòd nulla laceffitus injuria, pacem, quâ paulo antè cum Zancanio legato firmaverat, bello terra mariq; illatò violavisset: postulatûq; ut mercatores Venetos, qui nihil deliquissent, quorû etiâ adventu ejus portoria facta essent meliora, quas belli initio in vincula conjecerat, liberaret: Naupactû in iusto bello captû reip. restitueret: demum, si id nollet, pacem renovaret. Id autem ea de causa sibi tentandû Senatus decreverat, quòd ab nonnullis, qui plurimum apud regem poterant, spes ei proponebatur, fore, ut si legatû mitteret, pax inter ipsos conciliaretur: tum quòd gravissimum civitati fore intelligebat, si classis eo etiam anno esset comparanda, contritus per tot bella non urbanis modo opibus, sed etiam provincia-

libris

libus reip. insuper nihil prosperè contra illum moliente. Nam cùm Naupactò ab hostib. expugnato Cephalenem insulam capere primò Antonius, ut antea dictũ est, deinde Zenus, postremò etiam Malchio classe adducta diuturna oppugnatione tentavissent, labor tamen omnis omnium irritus & inanis fuit. Manentius anni initio profectus Byzantium ubi pervenit, nihil eorum, quorum causa missus fuerat, impetrare potuit: rex enim ita respondit, pacem Veneti si velint, Methonem, Coronem, Naupliam, quæ haberent in Peloponessa oppida sibi tradant, anniq; librascentum stipendii nomine singulis annis dependant: alia se conditione pacem cum rep. non facturum: itaq; infectare discessit.

Turcæ respōsum Legatō Venet. datum.

Sed Manentio ab urbe profecto, quòd nuntii afferebantur in Epiri finibus magnum Turcarum equitum numerum cogi, Senatus veritus eam manum superioris anni præda impunitateq; allectam, in Carnos finesq; reip. esse venturam, Petrum Orium, Angelum Barotium legatos creavit, qui unà cum Forojulienſium magistratu earumq; rerum peritis regiones inviserent, & quib. in locis atq; itineribus opere precium esset, munitiones instituendas curarent, quibus hostes repelli possent: Livianumq; cum equitibus, quibus præerat, & Gurlinum Ravennatem, qui priores ordines gerebat, cum militibus duobus milibus legatis dedit. Petrus etiam Marcellus, alter ex duobus in Gallico exercitu legatis, iussus cum copiis in Carnos proficisci. Turcæ tamen, propterea quòd Rex eorum ducem Byzantium evocaverat, se in Carnos non intulerunt.

Aestate autem media, quòd eadem rursus fama crebrioribus nunciis percrebuerat, parari hostium exercitum, qui sit in fines Reipublicæ impetum factururus, Nicolau Vrsinus cum magna copiarum parte, cumq;

Turcici bellicii progressus

Joanne Baptista Caratio militum omnium Reipublice prefecto, Senatu jubente in Carnos est profectus, omnesq; ejus regionis incole se & sua in oppida & castella contulerunt. Hostes, vel quod loca communia scirent esse, vel quod iis in bellum Peloponnesiacum, de quo dicturi sumus, uti rex voluerit, ab incursionibus in eam reip. partem se continuerunt.

Manentius tantum ad urbem redierat, cum Patres Corcyrae insule veriti, propterea quod ea in potestatem hostium redacta, qua oppidum munitum & portus egregios haberet, omnis Adriani maris navigatio, & in Ionium reliquaq; maria exitum magnopere impediebantur: Decemvirum lege Angelum Quirinum, Alaisium Decanalem cum militibus centum eo miserunt, qui duabus oppidi arcibus praessent: quae quidem arces quod promontoriolis item duobus oppida conjunctis sunt impositae, spatiumq; per angustum habent, multorum propugnatorum non indigent.

Turcarum
classicus ap
paratus.

Venetorum
classis.

Nuncii deinde Aprilis mense venerunt, classem Thraciam, quae Naupacti ea hyeme fuisset, magno studio esse refectam, aliamq; in sinu Ambracia institutam classem deduci, ut se cum illa conjungeret: ipsum regem maximo cum exercitu brevi in Peloponnesum venturum, ut quae oppida in pacis conditionibus à Manentio petierat, bello persequatur. Iis rebus cognitis Senatus decrevit, uti naues longae decem ex iis quae ad mercaturam instituuntur, onerariaq; magna quatuor armarentur: decemq; iis qui imperaret, Jacobus Venerius datus: singulis autem navibus suis praefectus cuiq;: auctaq; iis stipendia, quo libentius proficiscerentur: missusq; ad supplendam classem remigum opportunus numerus, quae ex continenti Senatus conduxerat. Jussit etiam praefecti militum viginti bona cum manu, cumq; iis rebus
quae

que idonea ad munitiones faciendas essent, Methonem proficisci: pecunia insuper in classis stipendium missa. Senatus etiam consultum factum, ut naues longe minores non pauca prioribus adderentur: biremesq; complures confestius armarentur, classiq; submitterentur. Malchio & ipse, qui Corcyram uenerat, navib. aliquot relictis ad Cephallena insula non tam quidē oppugnationem, quā ut in statione ibi essent, ne presidium hostibus submitti posset, recentiorib. de classe Thracia, regioq; exercitū nunciis certior factus, uti ē Creta milita & commeatus & tormenta Naupliam mitterentur, curam & diligentiam adhibuit. & quod Naupliam primum omnium venturum regem multi existimabant, pars ab illo prefectarum militum est eō transmissa: com meatum etiam omnis generis Methonem misit. Ipsi etiam oppidani, qui frumenta in agris pabulaq; omnia circum oppidum corruperant, aedificia combusserant, ne hostibus opportuna fierent, munitionem in portu magni operis effecerunt, aggeremq; in mari excitauerunt, quo ab aggero naues hostium arcerentur, ne ad muros propius accederent: aditumq; uni tantum naui reliquerunt, quo se tueri facilius possent, quā si cum multis uno tempore navibus eis esset propugnandum. Malchio deinde Zacynthum prefectus classem eō convenire iussit, navium longarum & onerariarū circiter septuaginta: in quibus erant naues longae magnae sexdecim.

Munitio in
Nauplia por-
tu,

Turca interea suam classem duobus locis comparatam, apud insulam Leucadiam coegerant magna reipubl. populorum querela, quod Malchio quiq; praerant legati, ne id per hostes fieri posset, minus prohibuissent: partem ejus classis utramlibet separatam ab altera parte atq; semotam, superari ac deleri non ma-

rimo

Venetæ cū
Turcica clas-
sum pugna,

ximo negotio potuisse: nunc eam conjunctam atq; plenam nihil non ausuram, ad exitumq; perducturā. Adjungebatur ad eas querelas etiam hoc, quod Malchio laborare adversa valetudine ceperat. Sed rex, coacta classe navium omnis generis plus ducentarum viginti, cum exercitu in Nauplia fines est ingressus, missa equitum parte, qui ad oppidum accederent. Cum iis oppidani equites congressi mille quingenti, prælium secundissimum fecerunt: itaq; Nauplia relicta rex Methonem venit. Præmissi autem ab eo Turcæ Pylon oppugnare sunt aggressi, quod quidem abest Methone milia passuum decem, loco edito impositum, portu adjecto. It, quod eo ipso tempore Contarenius legatus cum navib. longis aliquot adveniens, auxilium propugnatorib. attulerat, repulsi spe castelli capiendi amissa, abeuntes cum reliquo se exercitu conjunxerunt. Inter hæc Malchio apud Cephallenem moritur: pauloq; post legatorum & præfectorum omnium suffragio Hieronymus Contarenius legatus Malchioni pro imperatore sufficitur, quo ad Patres, quem præesse velint, imperet. Rex Methonem omni cum exercitu acerrimè oppugnans, magnam pro oppidi murorum partem tormentis dejecerat. Milites, qui priores ordines gerebant, à Senatu missi, principesq; municipii veriti non posse se eā partem tueri, rebus omnibus et materia, quæ in ea erat ablata, atq; in oppidum abducta, pro oppidum relinquerunt. Hostes ingressi majore jam spe murum oppidi dejicere labore non intermissa institerunt.

Methone
oppugnata

Dum hæc ad oppidum geruntur, Contarenius omni cum classe Zacyntha profiscitur, ut si quā posset, aut afferret oppidanis auxilium, aut classi hostium noceret: cujus classis naves onerarie Sphagiam insulam circumvehabantur: reliquæ naves è Pylæ portu se promovebant.

movebant. quas ubi Veneti è longinquo viderunt, eas aggredi magno animo decreverunt, itaq; tribus effectis ex omni classe cornibus in hostes contenderunt, quorum in uno naues erant longae, minores, uniuersae: in altero maiores continebantur: tertium cornu naues onerariae conficiebant. atq; hoc aperto mari, illud littori propius erat. Naues triremes magna medium, satis idoneo inter utraq; spatio relicto, classis locum obtinebant. Hostes ubi contra se venire animadvertunt, naues longas circiter centum in Venetos conuerterunt. Venerius medio è cornu, cui praerat signo pugna dato, omnium primus impetum in hostes facit, trirememq; contra se venientem unam ex prioribus aggreditur: ex eaque trireme magnus hostium numerus tormentis est interfectus: ex reliquis triremibus magnis sex & ipsa cladem non parvam classi Thraciae iniulerunt, compluresque triremes depresserunt, ex minoribus viginti praelium commiserunt: eoque res est deducta, ut Turcae, quemadmodum postea cognitum est, littori naues impingere, fugamq; capere cogitarent. reliquae triremes congredi non sunt ausae. Obfuit autem plurimum etiam fortuna ipsa, quae multum in bellis potest. quod naues onerariae tranquillitate magna oborta se movere non potuerunt. Turcae utrumq; conspicati, & naues onerarias vento silente detineri, & longarum magnam partem à pugna conferenda deterreci, animum sumpserunt, praelioq; redintegrato atq; ad noctem perducto, cum horas tres continenter pugnavissent, Venetæ classis ex Venetis triremibus maioribus una depressa interiit, fisis clades. altera interfectis quamplurimis est capta, cum omnibus abeuntibus tamen sola totam noctem impetum hostium sustinisset. Contarenius promperator, navis sua perforata, atq; aqua eam degravante, in aliam se contulit,

tulit, *Zacynthum*q₃, ut & illam & reliquas aliquid ex concursu passas incommodi reficeret, est profectus.

Interea cum de *Malchionis* adversa valetudine Senatus esset nunciatum, Patres e vestigio, ut ei classi imperator sublegeretur, decreverunt: qui si eum salvum offendisset, reip. nomine hortaretur, ut ad urbem rediret: idq₃ eo deliberatius fecerunt, quod de *Malchione* quotidie, quæ non magnopere vellent, audiebant. Itaq₃ majorib. comitiis *Benedictus* *Pisaurus* magna cum potestate lectus, pecunia in stipendium largiter ei curata, die, ab ea die, tertia conscendit.

Contarenius refectis navibus auxilium & com mendatium *Methonem* mittere cum decrevisset, veritus ne oppidani omni subsidio desperato sese hostib. dederent, navis longas quinq₃ omni ex classe delegit, atq₃ in iis quæ opportuna essent, imposuit: antè tamè optimum esse ratus oppidanos ea de re certiores facere, ut se ad frumentum atq₃ arma reliquaq₃ res celeriter ex navib. extrahendas compararent, hominem fortem atq₃ audacem cymba ei tradita cum remigibus decem eò misit: is per mediam hostium classem omnib. inspectantibus, quod erat meridiei ferè tempus, celeritate adhibita pervolans, mandata *Contareni* oppidanis pertulit: posteroq₃ die, qui dies erat ante diem quantum *Iduum* sextilis, *Contarenius* naclus adoneam tempestatem *Methonem* versus vela omnib. cum triremibus facit. Hostes classe visa, id quod erat rati, ad oppidi se portum opposuerunt. *Contarenius* prefectos cohortatus, ut magno animo ad oppidum contenderent, remq₃ suorum civium opis & virtutis egentem sublevarent, eos ab se dimisit. Ex iis quatuor triemes inter hostium naves elapse, se ad oppidum magna difficultate contulerunt, una quod erat tardior, multis hostium navib. iter impredientibus,

cu[m]

cū reliquarum celeritatem se imitari posse diffideret, ad Contarenum rediit. Oppidani navibus auxiliariis conspectis, ut ea qua afferebantur, celeriter in oppidū asportarent, lati ad portum convolaverunt: tantaq; fuit ejus rei cura, ut ii etiam qui muros alia ex oppidi parte contra hostium exercitum servabant, cum festinari ab aliis viderent, eodem & ipsi accurrerēt, stationesq; relinquerent sic, ut murus defensoribus spoliaretur. Id ubi hostes ab exercitu conspexerunt, occasione rei bene gerenda non omissa, per ruinas murorum, quas tormenta fecerant, scalis positis nixi, paucis defendentibus interfectis, se in oppidum intulerunt. Oppidani prefectiq; & milites presidio & commeatu jam e navibus abducto ea de re certiores facti, hostibus medio in oppido occurrerunt, atq; ibi praelio acerrimè commissum cū diu fortiter pugnavissent, ac magnum eorum numerum occidissent, demum crescente hostium multitudine, plenis jam omnibus & obsessis viis, circumsepti undiq; ac pressi, propè omnes interfecti sunt una cū prefectis navium, qui tunc venerant, duobus, remigibusq; permultis. Ex municipib; ii qui superfuere, omni ex parte oppidum incenderunt, suaq; omnia & suos comburere voluerunt: ita oppidum ardens ac semicom bustum capitur, cū quidam Veneti multam in noctem se defendissent.

Methone à
Turcis cap-
tur.

Eo capto Rex Pylon ducem suum misit: is ut fidem oppidanis faceret Methonem in regis potestatem venisse, magistratum reip. qui Methone erat in vinculis adductum eis ostendit, cum civibus Venetis nonnullis: quib; visis, ea conditione, ut neq; libertatem, neq; quicquā ex reb. suis amitterent, oppidum regi traderūt.

Pylon à Tus-
cis captus.

At classis Veneta cū Zacynthum reverteretur, magna coorta tempestate cursum non tenuit: itaq; navibus

Venetæ clas-
sis infor-
tunata.

bus omnib. disjectis, nonnulla longinquas insulas, Cre-
tamq; usq; delata, vel amissis gubernaculis vel malo in-
fracto, vel dissutis contignationibus jactura facta, e-
greg; se in tutum receperunt: triremis una impacta lit-
tori salvis hominibus interuit.

Coronem post hac cum magna exercitus parte unus
ex ducibus ab rege missus oppidanis proposuit, si se, an-
tequam oppidum obsidione cingeretur, regi dederent,
fore ut bonis conditionibus uti possent: sin vim expe-
ctarent, omnes ad unum interituros. quibus intellectis
rebus Coronai casu Methonensium perterriti, spretis
præfectorum imperiis, qui se ad propugnationem com-
paraverant, æquissimis conditionibus ducem intromi-
serunt.

Rex deinde Naupliam eadem qua Coronem celeri-
tate suo se imperio adjecturum existimans, exercitus
partem in Naupliorum fines induxit: missq; ad oppi-
dum cum suis equitibus Paulo Contareno cive Veneto
egregia, virtute, Bernardi Contareni, ejus qui bello
Neapolitano Epirotarum equitum præfectus mortem
obierat, fratre, qui Corone uxorem duxerat, illisq; in re-
gionibus erat notissimus, quemq; rex, ut ad id utere-
tur, Corone in deditionem recepta habere secum volu-
erat, jussit illum oppidanis suadere ut se regi dederent.
Is medio in sermone, quem cum Naupliis, ad urbis mu-
ros atq; portam vocatis, ingressus fuerat, equo incitato
equitibus imprudentibus se subripuit, atq; in oppidū,
vallo saltu equi superato, est receptus. Oppidani primò
cū Pauli hortatu ac studio, tum per sese planè paratissi-
mi, magno animo impetum hostium sustinuerunt: e-
gressiq; præterea per occasiones prælia nonnulla secun-
diora fecerunt: postea vero quā rex cum reliquo exer-
citu eo venit, portas clauserunt, & munierunt: itaq; in-
clusi

Corone à
Turcis oc-
cupatur.

Pauli Con-
tareni in ser-
vando Nau-
plia astutia.

et *lusi* magna se virtute atq; constantia tuebantur. Interim ex classe *Thracia*, quam rex *Naupacto*, ut terrore hostibus incuteret, *Naupliam* veterem convenire universam voluerat, naves triginta *Aeginam* ad insulam misse oppidum capiunt: relictisq; regio nomine qui praessent, *Naupliam* revertuntur.

Hac dum sic administrarentur, *Benedictus Pisaurus* *Corcyram*, deinde *Zacynthum* profectus, dies ibi aliquot, antequam classis, quae propter tempestatē aberraverat, eo conveniret, se continuit. Coacta classe navium longarum majorum duodeviginti, minorum vigintiquinq;, onerariarum plus viginti, quam quidem paucorum dierum spatio magna cum diligentia, tum verò etiam severitate adhibita, remigibus, militibus, rebusq; omnibus ornatiorē melioremq; reddiderat, ad hostium classem insequendam sese promovet, eo animo, ut si assequi posset, praelium committeret. Sed Rex de illius ad *Zacynthum* adventu certior factus, suae classis praefectis, ut domum redirent, *Byzantium*q; se reciperent, imperavit: posteroq; die ipse, qui quidem nō magnopere suis jam copiis confidebat, propterea quòd neq; parvam, neq; sanè spernendam militum equitumq; partem eorum, qui *Methonem* obsedissent, eo in bello expugnationeq; amiserat, omni cū exercitu abiit.

Eodem tempore *Pisaurus* *Naupliam* speculatoriis praemissis navibus classem *Thraciam* & exercitum abuisse certior factus, *Aeginam* contendit, expositisq; militibus, *Turcas*, qui praerant, interfecit, eorum duce capto: atq; insulam resp. restituit. *Mitylenen* deinde *triremibus* levioribus accelerans, quòd appulsos hostes intellexerat, ferro atq; igni omnia demetens, praedam, & quidem opulentam, quam abegerat, remigibus & militibus concessit: posteroq; die *Tenedum* diripuit,

Venotorum
classis resti-
tuta.

Turcae By-
antium reve-
tuntur.

Agina à Ve-
netis recupe-
rata.

Venotorum
res adversus
Turcas feli-
citer gesta.

N

Samothracia
in deditionem
cedit.

incendit, classisq; hostium fugientis atq; in Euripi angustias jam ingressæ reliquias affecutus, naves complures extremo in agmine cum hominibus cepit: fixisq; utroq; in littore non unis crucibus, captos Europe atq; Asia spectaculo recte suspendit, agros & vicos depopulatus, ut qui oras incolerent magnopere perterrerentur. Samothraciam ad insulam post hæc eadem celeritate adveniens, cum intellexisset oppidanos ægerrimè Turcarum imperium perpeti, Alosio Decanali trivernis præfecto ad oppidum misso, eos libentissimos in deditionem recepit: petentibusq; civem Venetum qui præfesset pollicitus est se missurum. Illi partem decimam suorum fructuum quotannis ei se daturos receperunt. Deinde Carystod. repta, ad naves longas majores onerariasq; rediens, Naupliam se contulit, municipibusq; & militibus collaudatis, stipendio, quos oportuit, recreavit, & sua liberalitate sublevavit.

Caroli Contareni
supplicium.

lis confectis reb. discedens, dum Coronæ littora prætervehitur, de Carolo Contareno, qui magistratus reipub. Pylo præfuerat, oppidumq; situ & natura cõmunium, hostib. nulla coactus vi obsidioneq; tradiderat, in suæ navis prora supplicium sumpsit. Ibi cognoscit Hispania regum classem reip. auxilio missam Zacynthum venisse: is enim reges Alosii Galliæ predicatione permoti, qui regnum Neapolitanum bello aggredi statuisset, tum classe ab rege Thracio comparata, ne insulam Siciliam sine præsidio relinquerent, classem & ipsi confecerunt, illoq; miserunt, Consalvo Ferdinando præfecto, qui bello Neapolitano dux eorum fuerat. Eâ classem ut reges auxilio reip. vellent esse, posteaquam suis jam finib. nihil timerent, Senatus ab eis impetraverat, Alexandro adjuvante. Ea erat navium plus quinquaginta: quibus in navibus milites imposuerant numero ad septem millia.

Classis Hispanica
in auxilium
Venetis missa.

Co-

Cognito Consalvi adventu Pisaurus Zacynthū ad illum venit: quem quidem reip magnopere prodesse cupientem cūm reperisset, rebus belli rationibusq, omnib. unā cum illo communicatis, ex ipsius & reliquorū Hispanarum navium praefectorum, quos Consalvus in cōcilium adhibuerat, & legatorum sententia statuit ad Methonem recuperandam unā proficisci. Eam ad perfectionem atq, bellum quòdres multae materiae indigebat cūm ad castella, quae parare instituerant, excitāda, tum ad navium scaphas contegendas, quibus in primis uti decreverant, dato omnibus qui aderant iurejurando, ne quis quid enunciaret, concilio dimisso Cephallenē ad insulam, quae sylvis admodum abundabat, uterque suam classem adduxit. Illis propè diebus cūm ex Joannis Crispi, de quo dictum est, qui Naxum insulam obtrinebat, liberis, is qui natu erat major, Matthaei Laurendani filiam in matrimonium duxisset, Senatus placuit, ut magistratus reip. amplius eò non mitteretur, Naxi q, Joannis filio jam adulto restituerentur, dum is paterni regni formam ne vellet imitari, Senatusq, liberalitate ad justitiam & temperantiam uteretur. Interim autē dū ad Cephallenem materia caditur, & turres reliqua q, quae sanè plurima ejus belli administratio requirebat, per fabros conficiuntur, ne reliqui milites tēpus temerè contererent, communi consilio statuerunt Cephallenes oppidum aggredi, turpe futurum existimātes, si ab insulare nō tēta discessissent: posse Turcas gloriari, duab. classib. tam paratis atq, tantis, animum ad id capiendum defuisse. Iis constitutis reb. navis una oneraria trium millium amphorarum Genus ab Aloisio rege Galliae auxilio reip. comparata Cephalenem appellitur, ut Pisauro praesto esset. ad ejus navis praefectū, qui erat infirma valetudine. Pisaurus lega-

Apparatus
ad Metho-
nem recupe-
randam.

tos misit salutatum, actumq; regi gratias, quòd in rēp. liberalis tam opportuno tempore fuisset. Prefectus expectare sese navem alteram dixit, quæ item Genue instructa secum una solvisset, tempestateq; acta cursum non tenuisset: earum navium, & militum mille quingentorum, qui in illis erant, trium mensium stipendia regem subministravisse: ea stipendia desinere ad diem duodecimum Calendarum Decembris. Is autem dies, quo die illa dicebantur, erat ante diem sextum Iduum Novembrium. eis si navibus post eum diem uti vellent, ipsos stipendia prestare oportere. Adea Pisaurus respondit, se nisi de Senatus autoritate nihil acturum, literasq; de eo ad Senatum daturum.

Cephalles oppugnatur.

Prefectus ubi ei rei moram esse interpositam vidit, naclius idoneam tempestatem vela fecit, atq; abiit de navi altera post illam nihil est audistum. Pisaurus interea Consalvusq; tormentis muralibus eductis, oppidi muros verberare complures dies insisterunt: nam quòd erat loco editiore, monti etiam pluribus à partib. prærupto oppidum impositum, ea res magna cum difficultate administrabatur. deinde suo cuiq; legatorum & prefectorum navium attributo munere, ut quā quisq; oppidi partē signo dato aggredieretur, irrumperetq; conaretur, antea cognosceret. statuerunt experiri quantū in hostib. ad propugnationem animi virtutisq; inesset. Erant autem, quemadmodum à profugis intellectum est, milites oppidi præsidio trecenti. Die oppugnationis dicta, ejusmodi tempestates fuerunt, ut res deferri oportuerit: demum pluvie remittentibus, pilis ferreis frequentioribus ejaculatis, omnes se ad muros contulerunt: conscendereq; scalis positos aggressi, hostibus saxis, sagittis, omni missilium telorum genere acerrimè se defendentibus, oppidum capere non potuerunt: itaque non-

nul-

nullis interfectis, vulneratis compluribus, se in castra receperunt: quorum ex numero fuere Hispani praefecti aliquot, Venetiq; cives sex, & Gurlinus vir egregia explorataq; virtute, quem Pisaurus Nauplia obfessa plurimum oppidanis profuisse, & praecleara multa oppido tuendo instituisse effectisseq; cognoverat, & secum abductum militibus suis omnibus tum praefecerat: atq; is magno nostrorum omnium, & Consalvi dolore, qui ei largiter jam tribuebat, paucis post diebus est mortuus. Eo accepto detrimento, duces vallum excitari usque eo, ut munitionem, quam hostes intra oppidum dejecto muro fecerant, superaret, suis militibus mandaverant.

Dum haec ad Cephallenem geruntur, Pylus per insidias ad remp. rediit. Erat in Pisauri trireme miles signifer Demetrius quidam Methonensis: is amicum Epirotam item militem in Pyli praesidio cum haberet, ad eum bis terve amicitiae nomine ubi venit, hominem spe pollicitationibusq; impulit, sibi ut socius magni facinoris vellet esse. Re constituta ad Pisaurum revertitur. Pisaurus ei milites quinquaginta ex omni classe deligendi potestatem facit: eos ei milites attribuit. Ille cum iis trireme impositus Pylon noctu proficiscitur: expositusq; clam in Epirota domum oppidi muro vicinam se atq; milites occulit, quo ad die inlucescente porta oppidi aperirentur: apertis portis Demetrius cum suis in oppidum irrupit, Turcas, qui in oppidi erant praesidia, imparatos obruncat circiter quinquaginta, paucis elapsis, qui se muro dejecerunt. Ita oppidum recipitur. Ad id Pisaurus triremes duas cum militib. & Hieronymo Pisano legato, qui praesset, oppidumq; comuniret, Veneticoq; cive Sylvestro Trono, quem is magistratum ibi relinquere statim misit: nam quod erat portu egregia,

Pylus à ve-
netis recipie-
tur.

Militis stre-
pitum.

reip. fore usui ad classes recipiendas & tuendas mirum in modum existimabatur. Eo capta equites centum quinquaginta cum uxoribus & liberis Corone se Pylon euest giò contulerunt, oppidumq; munierunt.

Sed jã vallo ad Cephallenē excitato, uti de superiore loco nostri in oppidum introspicerēt, duces oppugnare, quib. à partib. poterant, uno tempore sunt adorti, eo u-terq; animo, eaq; cura, ut utrius plures essent ea in bello partes, nō facile dignosceres, Consalvumq; civis esse Venetus & ipse videretur: neq; ejus quidem milites ullo in munere a nostris se militib. relinqui sustinebant homines duri, parcoq; victu assueti, & cū audaci in primis virtute, tum maxime habiles qui oppidorū oppugnationib. adhiberentur. Eain aggressionē Marcus Orius navium onerariarum prefectus, unā cum Hispano homine impigro, quem ei Consalvus muneris socium dederat, militesq; aliquot se in muro atq; munitionibus primi omnium illatis signis ostenderunt. Eare hostes perterriti, cedere, seq; recipere in arcem oppidi cum vellet, irumpentib. omni ex parte reliquis, cæsi captiq; sunt, præter paucos, qui se primo impetu in arcem intulerūt: qui tamen paulo post se Consalva dediderunt, cū Venetorum iram, quos & ipsi sæpius elusissent, & rex eorum maximis incommodis affecisset, non injuria per-
timefcerent.

Cephallene in reip. ditionem anni exitu redacta, oppida Aloisius Salamonius, archi Jaannes Venerius, toti insule Frācisus Leo à Pisauro sunt prefecti dati in annos duos. Arx etiam ut multò communitor fieret, institutum. Missaq; Pylon navis oneraria magna, quæ in navē Coronæ, qui cum familiis eò venerant, Cephallenem adveherentur: nam quòdeam insulā propter bonitatem agrorum maxime esse feracem intelligebāt, &

illi;

Cephalle-
nes à Vene-
tis expugna-
tur.

illi, qui libère Pylo exire atq; agros colere hostibus Methonem obtinentibus non poterant, & multi præterea homines Turcas perosi, eò ad incolendum è continentè commigraverunt. quam quidem ad rē portus perampli perq; optimi facultas, quo nullus est eo toto mari ferè præstantior, magnum adjumentum afferebat. Itaq; parvo temporis spatio à magna est advenarum multitudine coli cœpta, cū per biennium à classibus reip. vexata, cultoribus infrequentior fuisset.

Illis diebus triremes duæ Naupliam à Pisauromisæ, dum redeunt, biremes Thracias quatuor expugnaverunt, birememq; unam Venetam, quam illi ad Aeginam insulam ceperant, recuperaverunt.

Consalvus, qui suam classē in aqua menses cōplures habuisset, magnamq; navium partem inutilem ad navigandum brevi futuram videret, Methones autē recuperandæ negotium Pisaurus in aliud tempus distulisset, quod Turcæ, Pylo amisso, eam militibus apprimè communierant, diligentiusq; tuebantur: se reversurum Vere ineunte pollicitus, ad classē reficiendam primis anni dieb, in Siciliam rediit. Antè autē quàm proficisceretur, vini Cretici amphoræ quingentæ, casei libra sexaginta millia ei dono à Pisauro datæ, alia etiā ab urbe munera preciosa à Senatu mitti nuntiātū, quæ ille, Senatus gratias agēs, se non cupere præ se tulit: suorum enim regū in remp. benevolentia causa venisse, quib. satis omnibus pro munerib. esset, par atq; mutua Senatus in illos voluntas & benevolentia. Senatus tamen posteaquam de Consalvi abitu est ei nuntiātū, legē tulit, uti Cōsalvo civitas cū jure comitiarum daretur, civisq; Venetus cum libris argenti fabrefacti ducētis sexaginta sex in Siciliam ad illum mitteretur, qui eum de republ. optimè meritum diceret, lectusq; Ga-

Consalvi
modestia.

Consalvo
civitas &
comitiarū
ius concedi
tur.

briel Maurus, unus ex magistratib, qui res maritimas in Senatu procurant, paulo post est profectus.

*Pisauri in
Ambraci-
um sinum
navigatio,*

Pisaurus cum sciret in sinu Ambracio naves longas complures, quas hostes fabricari curavissent, esse jam deductas, navib, longis aliquot, onerariarq, una Cephalenē presidio relictis, decimo Calēdas Februarias sua cū classe triremium leviorum quatuordecim, graviorum, octo, navium onerariarū quatuor (reliquas enim missas fecerat) ad insulam Leucadiam est profectus. Ejus in insula portu, in quo nihil offendi poterat ex omni triremium numero levioribus lectis octo, atq, in illas ex reliquis navib, quos visum est, remigibus et militibus impositis, cum eis ad sinum Ambracium provehitur, reliquis navib, in portu relictis. Is habet sinus aditum per angustum, qua naves cōmeant, ut lapide manu jacto fere trajiciatur: reliqua latitudo vadis brevioribus impedita, navigia triremesq, non recipit. In ejus ore sinus, turris est communita ad arcendos, si qui ingredi vix experiantur. Pisaurus citatis remigib, dū turrim prætervehitur, jactu ab ea tormentorum trib, aut quatuor militib, interfectis, ad triremes Thracias numero undecim, reb, jam omnibus armamentisq, instructas processit. Portus est in sinu Ambracio, in quē flumē, quod nunc appellatur Prevesa, influit: eo in portu navalia ad tuendum locum idoneo sunt castella proxima: aditus vero ad portum ejusmodi, ut singule tantum triremis ingredi possint. eis in navalibus fabricata naves Thracie tum in portu stationem habebant. Eo ingressus Pisaurus, expositisq, militibus, hostes castello egressos, quiq, naves adservabant, acerrimē cum eis congressos fudit, incensisq, adificiis, præda etiam rerum ad armandas naves comparatarum ingenti facta, triremes hostium novas omnes remulco e portu abduxit:
duas

*Ambracius
sinus,*

*Portus Am-
bracinus.*

duas veteres, quæ semiplena aqua ad littus erant deligata, incendit; cum iis in rebus administrandis quadraginta ex suis praeda cupidius allecctos, temereq; procurrentes amississet. abductas deinde lateri suarum navium adglutinans, atq; ad turrim conversas trahens, reliquis omnib; incolumibus, ad eos, quos in portu Leucadiæ reliquerat, rediit, Corcyramq; omnibus cum navibus, ad supplendam classem ante diem Calendarum Februar. venit. Ibi Hieronymo Contareno legato reperto, qui ex Leucadiæ littorib; valetudinis, ut aiebat, causa nullo Pisauri permissu Corcyram disceſſerat, eñ ignominia notavit, ut legatione præfecturusq; omnibus annos duos careret.

Eodem tempore, uti qui pro rep. mortẽ oppetiissent, inornati ne relinquerentur, in Senatu lex est lata, ut Gurlini Ravennatis, qui Cephallena, Antonii Fabri, Pauli Epirotæ præfectorum militũ, qui Methone interfecti fuerant, liberis, quoad viverent, pensiones annuæ curarentur: ipsorum præterea filiabus sex, dõs sesquilibra auri singulis constituta. Neq; multo post Aloisii Michaelis liberis, & Joannis Maripetri fratrib; quos utroſq; triremum præfectos auxilio Methonensium à proimperatore missos ab hostibus interfectos dixeramus, arcis Mestrinæ, itemq; Patavinæ ad Medoaci in oppidum influxũ præfecturas, alteris per annos quindecim, alteris quoad eorum maior natu viveret, & uni virgini dotem civitas dono dedit. Reliquis triremum præfectis, qui Methone capti eodem impetu fuerant, seq; pecunia redemerant, Alexandro Gotio Corcyrensi, in ea insula magistratus: Nicolao Cucaro Hydruntino, in sua urbe item magistratus, & auri libra unciaq; septem annua: Jacobo Balbo Parenſi, auri itidem libra unciaq;. Item singulis omnium tributorum

Lex de p
miis cor
qui pro h
publica op
petierunt.

immunitas attributa: premia insuper in complures viuos, qui se fortiter atq; amanter gesserant, ex Pisauri literis honorificè collata: dataq; lectis ad id magistratibus cura, ut Methonensium, quibus quidem aut parentes, aut fratres, aut liberi pro rep. interfecti fuissent, qui Venetias venissent, causas cognoscerent, deq; eis ad Patres referrent, ut pro cuiusq; incommodis & jacturis à Senatu sarcirentur, aut omnino subleuarentur. Latè præterea de Naupliis, ut eis, bello confecto, immunitas per annos decem concederetur: domusq; eorum, quas ipsi dirui permisissent, ut oppidum communitus fieret, reip. pecunia restituerentur.

Lex de Naupliorum immunitate.

Sponsa rapta à Cesare, amore impellente.

His rebus domi forisq; administratis, Cesar Alexandri filius, cui paulo ante à rep. petente patre cum jure comitiorum civitas data fuerat, puellam ex Elisabeta Met aurensium regina famulatam, ad Carratium reip. militib. præfectum, cui erat nuptui tradita, proficiscentem, medio inter Ariminum Ravennamq; itinere, missis Cesena suis equitib. vi rapuit, comitatu ejus pulso, vulneratis complurib. Ejus ille oppidi paucis ante mensib. regnum obtinuerat, Alexandro tradente, tum Pisauri atq; Arimini rep. egrè illa quidem, quod ad Ariminum attinet, ac penè subinvita, sed tamen ut perpetuis Alexandri postulatis precibusq; satisfaceret, unà cum Aloisio rege Gallie, qui suas ei copias iterum dederat, annuente atq; permittente. Ea erat puella mira pulchritudinis: itaq; amore incensus adolescens, cum pretio aut precib. assequi sese posse nihil videret, sumptis à novo regno animis, ad vim faciendam se convertit, & virgine per scelus est potitus. Ea re ad Patres celeriter delata, Decemvirum decreto Aloisius Manentius est ad Cesarem eo ipso die jussus contendere (is erat Fori Cornelii) questum de injuria tam insigni, quam resp. pro suis in

enrre

eum beneficiis nihil meruisset, puellamq³ repetitum. Posteroq³ die Aloisii regis legatus, re à Patribus graviter apud illum expositantibus cognita, sua sponte ad Casarem iisdem cum mandatis est profectus, cum eam fraudem atq³ injuriam etiam ad suum regem, qui Casarem, ut Flaminia potiretur, adjuvisset, existimaret pertinere. nihiloq³ secius literæ sunt ad Alexandrum à Senatu datæ magna cū querela: Sed neq³ Manentius, neq³ regis legatus quicquā apud eum valuerunt, nedū literæ ad patrem missæ proficerent: pernegavit enim ille suo jussu id fecisse, qui puellam rapuissent, neq³ se, qui essent, adhuc quidem comperisse: repertis autem raptoribus, cui quidē rei omnē esset diligentia adhibiturus, se daturum operā, ut & rex, & Senatus Venetus, & omnes homines intelligerent, quā egrè tulerit suis in finibus id fuisse facinus atq³ flagitiū perpetratū: puellas sibi non deesse, quas habere facile possit: ne hac tanta cū reip. offensione atq³ invidia, & suo cum probro, per vim atq³ fraudē potiri cōcupierit. Patres verba sibi dari intelligentes, cum mittendis nunciis ac literis multos dies consumpsissent, quòd reb. belli ab ea cogitatione avocabantur, Carratiū, qui ad eos questum venerat, consolati, ejus vindictā sceleris in aliud tempus distulerunt.

Post hæc autē reip. legati, qui ad Vladislau Pannonie regem anno superiore missi fuerant, ut illū ad bellū in Turcas incitarent, fœdus cum rege aliquando tandē percusserunt: quo ex fœdere bellū regi Thracia inferre omnib. copiis Vladislau jubebatur: res verò pub. mille auri libras tribus pensionibus regi Pannoniæ mittere quotannis tenebatur, quoad bellū esset confectū. Ei fœderi feriendo Alexander & autoritatem adhibuit suā, misso Roma legatae Cardinaliū collegio, & auri libras annuas quadringentas regi Pannoniæ per trienniū pollicitus est se daturum.

Venetorum
cum Vladis-
lao Panno-
niæ rege fœ-
dus.

Domis

Lex de agro-
sum cenſu.

Domi vero inter hæc, ne ad bellum pecunia deesset, lex est lata, uti qui fundos atq, agros in continenti possiderent, pro quoq, soli culti jugero, siliquas argenti septem in ærarium conferrent, semel quidem tantum, præter Carnos, quorum se in fines Turcæ superiori anno intulissent: literaq, ad civitates data, quæ eas hortarentur, tam duris reip. temporibus ne deessent, atq, urbem laborantem sublevarent.

Pisaurus
Turcarum
naves cape-
genitur,
sed frustra
& infelici-
ter.

Pisaurus classe Corcyræ remigib. reliquisq, reb. instaurata, ad naves longas, quas Turcæ in Loi fluminis ripis edificaverant, atq, in flumen deduxerant, capiendas aut incendendas animum adjecit: itaq, cum sciret ejus fluminis ostium adiri magnis à navib. non posse, alveo diffundente sese magis quàm demittente, nisi cum flumen ex imbris crevisset: tamen si in vincta hostium navigia satis alta aqua excipiebat: onerariarum & longarum navium scaphas complures integri jussit, quibus in scaphis atq, in biremibus duab. milites imposuit, Marcumq, Orium navium onerariarum præfectum, qui se obtulerat, ei negotio præposuit: ipse Aulonam cum longis navib. est aggressus, ut hostes occupatos ea in propugnatione distineret, ne suas peti naves existimarent. Porro Turcæ vel de ea re, ut sape fit, certiores facti, vel ipsimet propter recentem in sinu Ambracio navium suarum jacturam idem in Loo flumine metuentes, eas naves longius ab ostio in flumen introduxerant, passuum millia quatuordecim, atq, unà cōposuerant sic, ut proras secundum cursum fluminis cōversas haberent: ipsæ, quod remi nondum erant impositi, inter se conjunctæ totum flumen caperent. Ripas autem Turcæ tormentis communierant ad naves hostium repellendas. Orius audacissimè superato flumine, cum navibus Thraciis appropinquavisset, eas magno

militum

militum praesidio fultas atq; instructas est conspiciat: tum missis in eum ex utraq; ripa frequentibus tormentorum pilis, ad illas propius accedere non potuit: itaq; omnē aditum frustra expertus, crescente hinc atq; hinc hostium multitudine, scaphas retrahi imperat. Redētib; Turca summis in ripis atq; ipso propē in flumine occurrerunt, naviculamq; unam truncis ramisq; arborum, quos in flumen dejecerant, impeditā oppresserunt. Ipse cum reliquis incolumib; ad ostium fluminis cūm revertisset, atq; interim mare, quod vadosum latē erat, magno coorto vento se excitavisset, erumpere ausū medius in vadis naufragium fecerunt: quorū pars interit, atque in his Hieronymus Maurocenus propinquus meus, navis onerariae bellicae praefectus, magno animo, magnaq; virtute: reliqui pleriq; in littus ejecti, ab hostibus capti sunt, praeter naviculas pauculas, quae tempestate superata Dyrrachium contulerunt, quo jā venerat Pisaurus, eaq; illum dere certiore fecerunt. Marcus Orius, & Vincentius Pascalicus, navis item bellicae praefectus, capti. ac fuit eorum qui interierunt, & qui in manus hostium pervenerunt, numerus circiter trecenti.

Pisauro Dyrrachio digresso, Georgii Castriotae Epirote hortatu & Antonii Boni legati, sponte se Alexiani dederunt. Est Alexium in Drino flumine, quod vado Alexium insula. transiri non potest, insula triquetra, mare uno ab late re attingens, ab reliquis flumen, quod ipsa dirimit. Eorum quodq; laterum tria millia passuū efficit: ipsa vallo circū munita: quā ad insulam, capta ab rege Thracio Scodra, eorum locorum sese homines contulerunt, atq; incolere coeperunt. Ea Turca ad mercaturam utebantur, magnumq; frumenti numerum, quo montanō latē homines earum regionum alerentur, neq; parvam salis

salis copiam quotannis eo conuehebant. picis autem ceræq; ac mellis magnā vim eodem ab interiorib. Illyrici finibus, atq; ab Epiro importari solitā coemebant. sisq; reip. usui futurus locus v. debatur.

Alexandri
PP. auxilia
Venetis
data.

Eo tempore Alexander triremes reip. viginti pecunia sua sacraq; se armaturum pollicitus, quib. civitas bello Thracio uteretur, quindecim modo per suos ministros, ut instruerentur, diligentiam adhibuit: reliquas quinq; Senatui armandas remisit, cum ei pecuniā sacram, quā homines in imperio Veneto, ut criminib. & maleficiis obnoxii, ob cōmissa post mortē apud inferos pœna liberarentur, ex Alexandri literis persoluerent, bello Thracio insumendam permisisset: quarū omnino viginti navium imperiū legatus ab sese datus obtineret. Is fuit Jacobus Pisaurus Episcopus Paphiorum ex Veneta nobilitate: qui etiam majori earum navium parti, quam Venetiis armandā curavit (nam reliquā in Flaminia maritimis municipiis Ancona instruxerat) præfectos cives sibi Venetos adlegit.

Pecuniæ factæ summa.

Pecunie verò sacre summā libuit mihi huic loco adscribere, ut intelligi possit, quanta quamq; ardens eo tempore fuerit in hominum mentibus religionis existimatio, & Deorum immortalium timor. Porro in urbe auri libe ducentæ nonaginta septē eo nomine sunt cōfectæ, Patavii una & sexaginta, Vicetie sexaginta-quatuor & semilibra, Verona una & triginta, Brixie quadraginta octo, Bergomi ferè quadragintaquatuor, Cremona duodecim, Crema plus novem, Taurisi viginti-quatuor, Feltrie duodecim & semilibra, Cividalis Carnico novem, Vini quadraginta due. atq; ut à claris urbibus ad tenuiora oppida descendamus, Fossa Clodis libras auri paulo minus octo facile cōtulit: Portus, quem Gruarium appellant, ferè undecim: Colonia,

nia, qui quidem vicus est in Vicetinorum finibus, quatuor: itemq³ supra quā quis crederet alia in continentis castella, vicig³: ut esset summa omnis auri libra septies centies et nonies, eoq³ amplius.

Atq³ illo ipso tēpore Caesar Alexandri filius diu pressam armis atq³ acri obsidione Faventiam, à qua Patres Alexandri precibus legatum suum revocaverant, certis conditionibus tandem cepit: Hestoriq³ puero ea lege se dedendi, ut salvus sospesq³ esset, fidem fregit: Romāq³ adductum, atq³ in custodia complures ad menses adservatum necavit.

Faventia à
Caesare capta.

Per eos etiam dies Patavii Baptista Zenus à Cardinalium collegio moritur, grandi pecunia, argentiq³ fabrefacti magno pondere testamenti tabulis suae genti, et propinquis, et sacerdotium collegiis, et reip. relicto. Abscondiderat is Roma veniens, aliquot ante annos auri libras ducentas sexaginta Ancona in aedis sacra pariete: de eo Alexander à Senatu certior factus, aurum abstulit. Zeno ad urbem delato, funus amplissimū publicè curatum. Laudavit Angelus Gabriel. Postea ei ex testamento Senatus in aedis Marciae porticu sepulcrum ex ere ponendum locavit.

Baptista Zenu
Cardinalium
obitus, et
sepulchrū
aureum.

Interea in Achaja magnum incommodum publicè est acceptum, Pylo ab rege Thracio iterū capta. Is enim cum eo et terrestri itinere equitum millia complura, et marii triremes quatuordecim, et biremulas quinq³ (sic enim naves eas appellant, quae ferè semitriremium locojunt) Camali praefecto misisset, essentq³ in Pyli portu triremes reipub. tres sine nulla statione aut specula, eas Camelos improvise aggressus, non magno negotio cepit. aliquot exiis, qui in eis erant, fuga in scaphis elapsi ad triremes quinque majores reip. quae cum mercibus Beryto illo ipso tempore venerant, erantq³ in ancho-

Pylos secundo à Turcis
capitur.

ris

ris portui vicina, se contulerunt. Ee quinq, eadem formidine usa, cum terrori esse hostib. potuissent, velis factis abierunt. quarum inspecta fuga, qui Pylo praeerant, sese hostibus dediderunt. Earum triremium praefectis eo minus ignoscendum fuit, quod paulo ante Cretae cum essent, a Pisauro eis erat imperatum, ut se Pyli expectarent: isq, postero die cum triremibus quindecim eo venit. Sed Camales, cum Pisauri classem è longinquo venientem ii qui in specula erant positi conspexissent (id enim ne accideret, verebatur, ut in Pisaurum, quem brevi eo venturum à captivis intellexerat, imprudens incideret) evestigio triremes captas abducens littusq, proximum legens, ei se vitabundus eripuit.

Pisaurus deinde Corcyram adveniens, quod audierat naves longas Turcas è Loo flumine, quae in eo erant, brevè ducturos, triremes aliquot misit, quae ostiū fluminis adservarent: ipse cum reliqua classe longarum navium vigintiquinq, in Achaiam revehitur, atq, in Coronae sinibus magnum hominum numerum cum uxoribus & liberis suis in navibus imposuit, quos Cephalenem ad incolendum traduceret.

Paulo post Aegina cum esset, intellexissetq, Megaræ & biremes fabricari & frumenti magnam copiam esse, Aloisium Lauredanum legatum cum navibus octo, si quid ex usu efficere posset, eo misit. Is bireme una cum hominibus, altera vacua captis, expositis militibus, & equitibus Nauplii adhibitis, prelio cum Megaren-sibus commisso eos fudit: atq, arcem, quae à Thracibus defendebatur, magno impetu cepit: ac recte suspensis iis, qui oppugnationi superfuerant, quosq, cum biremi ceperat, frumentoq, omni abducto, oppidum incensum ac solo aequatū delevit, ne impedimento Nauplius esset, quo minus eo ab latere quā vellent liberè vagari eisliceret.

Idem

Megara à
Venetis ca-
pita & de-
lecta.

Venetorum
& Turcarum
fortuna am-
bigua.

Idem postea complures ad insulas, postremo ad Euboeam profectus, praedam, & quidem opulentiam; abegit, oppidaq; aliquot & castella multa incendit, ac magnū propugnatorum numerum interfecit; ingenti undiq; omni illo in mari terrore hostib. atq; formidine incussa. Quo quidem tempore captis ab se oppidis rex metuens, Coronem, Methonem, Pylon muris & propugnaculis; reliquisq; rebus ad hostem repellendum idoneis, & militum praesidio apprimè communivit. Nauplii autem equites, cum hostes ad illos lacessendos in eorum propè suburbia irrupissent, egressi eos fuderunt: ex quibus ducenti quinquaginta interfecti atq; capti: Idem paulo post alii hostium equites Catarbeio dūce aggressi, omnes à Naupliis capti sunt praeter ducem, qui cum duobus equitibus aufugit. Reverso Corcyram Pisauro, ut classem regis Lusitania, de quibus proximo libro dicetur; expectaret: magistratus resp. qui Dyrrhachio praerat, morbo affectus, ut valetudinem curaret, Olcinium se contulit cœli salubrioris gratia. Eam occasionem nacti hostes, noctu Dyrrachium furtim aggressi, scalis ad murum positis se in oppidū intulerunt: interfectisq; paucis somno expergefactis oppido sunt potiti. Sed ea estate foris Pylo atq; Dyrrhachio amissis, nullo autem negotio, quod magnopere ex usū esset, confecto, domi Augustinus Barbadius vita functus

est; de mense Septembri, cum annos

XV: civitatis principatum

obtinisset.

Dyrrachii
à Turcis ca-
pitus.

Augustini
Barbadi
obitus.

briel Maurus, unus ex magistratib, qui res maritimas in Senatu procurant, paulo post est profectus.

*Pisauri in
Ambraci-
um sinum
navigatio,*

*Pisaurus cum sciret in sinu Ambracio naves longas complures, quas hostes fabricari curavissent, esse jam deductas, navib, longis aliquot, onerariarq, una Cephalenē presidio relictis, decimo Calēdas Februarias sua cū classe triremium leviorum quatuordecim, graviorum, octo, navium onerariarū quatuor (reliquas enim missas fecerat) ad insulam Leucadiam est profectus. Ejus in insule portu, in quo nihil offendi poterat ex omni triremium numero levioribus lectis octo, atq, in illas ex reliquis navib, quos visum est, remigibus & militibus impositis, cum eis ad sinum Ambracium provehitur, reliquis navib, in portu relictis. Is habet sinus aditum per angustum, quae naves cōmeant, ut lapide manu jacto fere trajiciatur: reliqua latitudo vadis brevioribus impedita, navigia triremesq, non recipit. In ejus ore sinus, turris est communita ad arcendos, si qui ingredi vī experiantur. Pisaurus citatis remigib, dū turrim prae-tervehitur, jactu ab ea tormentorum trib, aut quatuor militib, interfectis, ad triremes Thracias numero undecim, reb, jam omnibus armamentisq, instructas processit. Portus est in sinu Ambracio, in quē flumē, quod nunc appellatur Prevesa, influit: eo in portu navalia ad tuendum locum idoneo sunt castella proxima: aditus vero ad portum ejusmodi, ut singula tantum triremis ingredi possint. iis in navalibus fabricatae naves Thraciae tum in portu stationem habebant. Eo ingres-
sus Pisaurus, expositisq, militibus, hostes castello egres-
sos, quiq, naves adservabant, acerrimē cum eis con-
gressos fudit, incensisq, adificiis, praeda etiam rerum ad
armandas naves comparatarum ingenti facta, trire-
mes hostium novas omnes remulco e portu abduxit:
duas*

*Ambracius
sinus,*

*Portus Am-
bracinus.*

duas veteres, quæ semiplena aqua ad littora erant deligatae, incendit; cum iis in rebus administrandis quadraginta ex suis praedae cupidius alleetos, temereq; procurrentes amississet. abductas deinde lateri suarum navium adglutinans, atq; ad turrim conversas trahens, reliquis omnib; incolumib; ad eos, quos in portu Leucadiae reliquerat, rediit, Corcyramq; omnib; cum navibus, ad supplendam classem ante diem Calendarum Februar. venit, Ibi Hieronymo Contareno legato reperto, qui ex Leucadia littorib; valetudinis, ut aiebat, causa nullo Pisauri permissu Corcyram discesserat, eū ignominia notavit, ut legatione praefecturisque omnibus annos duos careret.

Eodem tempore, uti qui pro rep. mortē oppetiissent, inornati ne relinquerentur, in Senatu lex est lata, ut Gurlini Ravennatis, qui Cephallena, Antonii Fabri, Pauli Epirotæ praefectorum militū, qui Methone interfecti fuerant, liberis, quoad viverent, pensiones annuatim curarentur: ipsorum praeterea filii ab sex, dos sequilibet auri singulis constituta. Neq; multo post Aloisii Michaelis liberis, & Joannis Maripetri fratrib; quos utrosq; treverinum praefectos auxilio Methonensium a proimperatore missos ab hostibus interfectos dixeramus, auri Mestrinae, itemq; Patavinae ad Medoaci in oppidum influxū praefecturas, alteris per annos quindecim, alteris quoad eorum maior natu viveret, & uni virgini dotem civitas dono dedit. Reliquis triremum praefectis, qui Methone capti eodem impetu fuerant, seq; pecunia redemerant, Alexandro Gotio Corcyrensi, in ea insula magistratus: Nicolao Cucaro Hydruntino, in sua urbe item magistratus, & auri librae unciaeq; septem annua: Jacobo Balbo Parenfi, auri itidem librae unciaeq;. Item singulis omnium tributorum

Lex de p
miis cor
qui pro h
publica op
petierunt.

immunitas attributa: premia insuper in complures vivos, qui se fortiter atq₃ amanter gesserant, ex Pisauri literis honorificè collata: dataq₃ lectis ad id magistratibus cura, ut Methonensium, quibus quidem aut parentes, aut fratres, aut liberi pro rep. interfecti fuissent, qui Venetias venissent, causas cognoscerent, deq₃ eis ad Patres referrent, ut pro cuiusq₃ incommodis & jacturis à Senatu sarcirentur, aut omnino subleuarentur. Latè præterea de Naupliis, ut eis, bello confecto, immunitas per annos decem concederetur: domusq₃ eorum, quas ipsi dirui permisissent, ut oppidum communitus fieret, reip. pecunia restituerentur.

Lex de Naupliorum immunitate.

Sponsarapta à Cesare, amore impellente.

His rebus domi forisq₃ administratis, Cesar Alexandri filius, cui paulò antè à rep. petente patre cum jure comitiorum civitas data fuerat, puellam ex Elisabeta Met aurensium regina famulatam, ad Carratium reip. militib. præfectum, cui erat nuptui tradita, proficiscentem, medio inter Ariminum Ravennamq₃ itinere, missis Cesena suis equitib. vi rapuit, comitatu ejus pulso, vulneratis complurib. Ejus ille oppidi paucis ante mensib. regnum obtinuerat, Alexandro tradente, tum Pisauri atq₃ Arimini rep. agrè illa quidem, quod ad Ariminum attinet, ac penè subinvita, sed tamen ut perpetuis Alexandri postulatis precibusq₃ satisfaceret, unà cum Aloisio rege Gallie, qui suas ei copias iterum dederat, annuente atq₃ permittente. Ea erat puella miræ pulchritudinis: itaq₃ amore incensus adolescens, cum pretio aut precib. assequi sese posse nihil videret, sumptis à novo regno animis, ad vim faciendam se convertit, & virgine per scelus est potitus. Ea re ad Patres celeriter delata, Decemvirum decreto Aloisius Manentius est ad Cesarem eo ipso die jussus contendere (is erat Fori Cornelii) questum de injuria tam insigni, quam resp. pro suis in

enp2

eum beneficiis nihil meruisset, puellamq; repetitum. Posteroq; die Aloisii regis legatus, re à Patribus graviter apud illum expostulantibus cognita, sua sponte ad Casarem iisdem cum mandatis est profectus, cum eam fraudem atq; injuriam etiam ad suum regem, qui Casarem, ut Flaminia potiretur, adjuvisset, existimaret pertinere. nihiloq; secius literæ sunt ad Alexandrum à Senatu datæ magnâ cū querela: Sed neq; Manentius, neq; regis legatus quicquā apud eum valuerunt, nedū literæ ad patrem missæ proficerent: pernegavit enim ille suo jussu id fecisse, qui puellam raptuissent, neq; se, qui essent, adhuc quidem comperisse: repertis autem raptoribus, cui quidē rei omnē esset diligentia adhibiturus, se daturum operā, ut & rex, & Senatus Venetus, & omnes homines intelligerent, quā egrè tulerit suis in finibus id fuisse facinus atq; flagitiū perpetratū: puellas sibi non deesse, quas habere facile possit: ne hac tantâ cū reip. offensione atq; invidia, & suo cum probro, per vim atq; fraudē potiri cōcupierit. Patres verba sibi dari intelligentes, cum mittendis nunciis ac literis multos dies consumpsissent, quod reb. belli ab ea cogitatione avocabantur, Carratiū, qui ad eos questum venerat, consolati, ejus vindictā sceleris in aliud tempus distulerunt.

Post hæc autē reip. legati, qui ad Vladislau Pannonie regem anno superiore missi fuerant, ut illū ad bellū in Turcas incitarent, fœdus cum rege aliquando tandē percusserunt: quo ex fœdere bellū regi Thracia inferre omnib. copiis Vladislau jubebatur: res verà pub. mille auri libras tribus pensionibus regi Pannoniæ mittere quotannis tenebatur, quoad bellū esset confectū. Ei fœderi feriendo Alexander & autoritatem adhibuit suā, misso Roma legato è Cardinaliū collegio, & auri libras annuas quadringentas regi Pannoniæ per trienniū pollicitus est se daturum.

Venetorum
cum Vladif-
lao Panno-
niæ rege fœ-
dus.

Domis

Lex de agro-
sum centu.

Domi vero inter hæc, ne ad bellum pecunia deesset, lex est lata, uti qui fundos atq, agros in continenti possiderent, pro quoq, soli culti jugero, siliquas argenti septem in erarium conferrent, semel quidem tantum, præter Carnos, quorum se in fines Turcæ superiori anno intulissent: literæq, ad civitates datæ, quæ eas hortarentur, tam duris reip. temporibus ne deessent, atq, urbem laborantem sublevarent.

Pisaurus
Turcarum
naves cape-
renitur,
sed frustra
& infelici-
ter.

Pisaurus classe Corcyræ remigib. reliquisq, reb. instaurata, ad naves longas, quas Turcæ in Loi fluminis ripis edificaverant, atq, in flumen deduxerant, capiendas aut incendendas animum adjecit: itaq, cum sciret ejus fluminis ostium adiri magnis à navib. non posse, alveo diffundente sese magis quàm demittente, nisi cum flumen ex imbris crevisset: tamen si in vexta hostium navigia satis alta aqua excipiebat: onerariarum & longarum navium scaphas complures integri jussit, quibus in scaphis atq, in biremibus duab. milites imposuit, Marcumq, Orium navium onerariarum præfectum, qui se obtulerat, ei negotio preposuit: ipse Aulonam cum longis navib. est aggressus, ut hostes occupatos ea in propugnatione distineret, ne suas peti naves existimarent. Porro Turcæ vel de ea re, ut sæpe fit, certiores facti, vel: psimet propter recentem in sinu Ambracio navium suarum jacturam idem in Loo flumine metuentes, eas naves longius ab ostio in flumen introduxerant, passuum millia quatuordecim, atq, unà cōposuerant sic, ut proras secundum cursum fluminis cōversas haberent: ipsæ, quod remi nondum erant impositi, inter se conjunctæ totum flumen caperent. Ripas autem Turcæ tormentis communierant ad naves hostium repellendas. Orius audacissimè superato flumine, cum navibus Thraciis appropinquavisset, eas magno
militum

militum presidio fultas atq; instructas est conspicatus
tum missis in eum ex utraq; ripa frequentibus tormen-
torum pilis, ad illas propius accedere non potuit: itaq;
omne aditum frustra expertus, crescente hinc atq; hinc
hostium multitudine, scaphas retrahi imperat. Reden-
tibus Turca summis in ripis atq; ipso propè in flumine
occurrerunt, naviculamq; unam truncis ramisq; ar-
borum, quos in flumen dejecerant, impedita oppresserunt.
Ipse cum reliquis incolumib. ad ostium fluminis
cùm revertisset, atq; interim mare, quod vadosum late
erat, magno coorto vento se excitavisset, erumpere ausus
mediis in vadis naufragium fecerunt: quorū pars in-
terit, atque in his Hieronymus Maurocenus propin-
quus meus, navis onerariæ bellicæ præfectus, magno a-
nimo, magnaq; virtute: reliqui pleriq; in littus ejecti,
ab hostibus capti sunt, præter naviculas pauculas, quæ
tempestate superata Dyrrachium contulerunt, quo jã
venerat Pisaurus, eaq; illum dere certiore fecerunt.
Marcus Orius, & Vincentius Pascalicus, navis itena
bellicæ præfectus, capti. ac fuit eorum qui interierunt,
& qui in manus hostium pervenerunt, numerus circi-
ter trecenti.

Pisauro Dyrrachio digresso, Georgii Castriotæ Epi-
rote hortatu & Antonii Boni legati, sponte se Alexiani
dediderunt. Est Alexium in Drino flumine, quod vado Alexium
transiri non potest, insula triquetra, mare uno ab late insula.
re attingens, ab reliquis flumen, quod ipsa dirimit. Eo-
rum quodq; laterum tria millia passuum efficit: ipsa val-
lo circum munita: quã ad insulam, capta ab rege Thra-
cio Scodra, eorum locorum sese homines contulerunt,
atq; incolere cœperunt. Ea Turca ad mercaturam ute-
bantur, magnumq; frumenti numerum, quo montani
late homines earum regionum alerentur, neq; parvam
salis

salis copiam quotannis eò convehabant. picis autem ceræq; ac mellis magnā vim eòdem ab interiorib. Illyrici finibus, atq; ab Epiro importari solitā coemebant. usq; resp. usui futurus locus v. debatur.

Alexandri
PP. auxilia
Venetis
data.

Eo tempore Alexander triremes reip. viginti pecunia sua sacraq; se armaturum pollicitus, quib. civitas bello Thracio uteretur, quindecim modo per suos ministros, ut instruerentur, diligentiam adhibuit: reliquas quinq; Senatui armandas remisit, cum ei pecuniā sacram, quā homines in imperio Veneto, ut criminib; & maleficiis obnoxii, ob cōmissa post mortē apud inferos pœna liberarentur, ex Alexandri literis persolverent, bello Thracio insumendam permisisset: quarū omnino viginti navium imperiū legatus ab sese datus obtinere. Is fuit Jacobus Pisaurus Episcopus Paphiorum ex Veneta nobilitate: qui etiam majori earum navium parti, quam Venetiis armandā curavit (nam reliquā in Flaminia maritimis municipiis Ancona instruxerat) prefectos cives sibi Venetos adlegit.

Pecuniæ sacre summa.

Pecuniæ verò sacre summā libuit mihi huic loco adscribere, ut intelligi possit, quanta quamq; ardens eo tempore fuerit in hominum mentibus religionis existimatio, & Deorum immortalium timor. Porro in urbe auri libræ ducentæ nonaginta septē eo nomine sunt cōfectæ, Patavii una & sexaginta, Vicetie sexagintaquatuor & semilibra, Verona una & triginta, Brixie quadraginta octo, Bergomi ferè quadragintaquatuor, Cremona duodecim, Crema plus novem, Taurisi vigintiquatuor, Feltrie duodecim & semilibra, Cividalis Carnico novem, Vtini quadraginta due. atq; ut à clavis urbibus ad tenuiora oppida descendamus, Fossa Clodsa libras auri paulo minus octo facile cōtulit: Portus, quem Gruarium appellant, ferè undecim: Colonia,

nia, qui quidem vicus est in Vicetinorum finibus, quatuor: itemque supra quam quis crederet alia in continentis castella, vicique: ut esset summa omnis auri librae septies centies et nonies, eoque amplius.

Atque illo ipso tempore Caesar Alexandri filius diu pressam armis atque acri obsidione Faventiam, à qua Patres Alexandri precibus legatum suum revocaverant, certis conditionibus tandem cepit: Hestorique puero ea lege se dedendi, ut salvus sospesque esset, fidem fregit: Romamque adductum, atque in custodia complures ad menses adservatum necavit.

Faventia à
Caesare capta.

Per eos etiam dies Patavii Baptista Zenus à Cardinalium collegio moritur, grandi pecunia, argenti que fabrefacti magno pondere testamenti tabulis suae genti, et propinquis, et sacerdotium collegiis, et reip. relicto. Abscondiderat is Roma veniens, aliquot ante annos auri libras ducentas sexaginta Ancone in aedis sacra pariete: de eo Alexander à Senatu certior factus, aurum abstulit. Zeno ad urbem delato, funus amplissimum publice curatum. Laudavit Angelus Gabriel. Postea ei ex testamento Senatus in aedis Marciae porticu sepulcrum ex ere ponendum locavit.

Baptista Zenu
Cardinalium
obitus, &
divitiae, &
sepulchrum
aureum.

Interea in Achaja magnum incommodum publice est acceptum, Pylo ab rege Thracio iterum capta. Is enim cum eo et terrestri itinere equitum millia complura, et marii triremes quatuordecim, et biremulas quinque (sic enim naves eas appellant, quae ferè semitriremium locajunt) Camali praefecto misisset, essentque in Pyli portu triremes reipub. tres sine ulla statione aut specula, eas Cameles improviso aggressus, non magno negotio cepit. aliquot ex eis, qui in eis erant, fuga in scaphis elapsi ad triremes quinque majores reip. quae cum mercibus Beryto illo ipso tempore venerant, erantque in ancho-

Pylos secundo à Turcis
capitur.

ris

ris portui vicina, se contulerunt. Ee quinq³, eadem formidine usa, cum terrori esse hostib. potuissent, velis factis abierunt. quarū conspecta fuga, qui Pylo præerant, sese hostibus dediderunt. Earū trirēmium præfectis eo minus ignoscendum fuit, quod paulo antè Crete cum essent, à Pisauris eis erat imperatum, ut se Pyli expectarent: isq³ postero die cum trirēibus quindecim eo venit. Sed Camales, cum Pisauri classē longinquo venientem is qui in specula erant positi conspexissent (id enim ne accideret; verebatur; ut in Pisaurum, quem brevi eo venturum à captivis intellexerat, imprudens incideret) evestigio trirēmes captas abducens lituusq³ proximum legens, ei se vitabundus eripuit.

Pisaurus deinde Corcyram adveniens, quod audierat naves longas Turcas è Loo flumine, quæ in eo erant, brevēducturos, trirēmes aliquot misit, quæ ostiū fluminis adservarent: ipse cum reliquā classe longarum navium vigintiquinq³ in Achaiam revehitur, atq³ in Coronæ sinibus magnum hominū numerum cum uxoribus & liberis suis in navibus imposuit, quos Cephalenem ad incolendum traduceret.

Paulo post Aeginæ cum esset, intellexissetq³ Megaræ & biremes fabricari & frumenti magnam copiam esse, Aloisium Lauredanum legatum cum navibus octo, si quid ex usu efficere posset, eo misit. Is bireme una cum hominibus, altera vacua captis, expositis militibus, & equitibus Nauplii adhibitis, prælio cum Megaren-sibus commisso eos fudit: atq³ arcem, quæ à Thracibus defendebatur, magno impetu cepit: ac recte suspensis iis, qui oppugnationi superfuerant, quosq³ cum biremi ceperat, frumentoq³ omni abducto, oppidum incensum ac solo æquatū delevit, ne impedimento Naupliis esset, quo minus eo ab latere quā vellent libere vagari euiceret.

Idem

Megara à
Venetis ca-
pitur & de-
letur.

Venetorum
& Turcarum
fortuna ambigua.

Idem postea complures ad insulas, postremo ad Euboeam profectus, praedam, & quidem opulentam, abegit, oppidaq; aliquot & castella multa incendit, ac magnū propugnatorum numerum interfecit; ingenti undiq; omni illo in mari terrore hostib. atq; formidine incussa. Quo quidem tempore captis ab se oppidis rex metuens, Coronem, Methonem, Pylon muris & propugnaculis, reliquisq; rebus ad hostem repellendum idoneis, & militum praesidio apprimè communiuit. Nauplii autem equites, cum hostes ad illos lacefferidos in eorum propè suburbia irrupissent, egressi eos fuderunt: ex quibus ducenti quinquaginta interfecit atq; capti: Idem paulo post alii hostium equites Catarbeio dūce aggressi, omnes à Naupliis capti sunt praeter ducem, qui cum duobus equitibus aufugit. Reverso Corcyram Pisaurō, ut classem regis Lusitaniae, de quibus proximo libro dicetur, expectaret. magistratus reip. qui Dyrrhachio praerat, morbo affectus, ut valetudinem curaret, Olcinium se contulit ceteri salubrioris gratia. Eam occasionem nacti hostes, noctū Dyrrachium furtim aggressi, scalis ad mirum positis se in oppidū intulerunt: interfecitq; paucis somno expergefactis oppido sunt potiti. Sed ea astate foris Pylo atq; Dyrrhachio amissis, nullo autem negotio, quod magnopere ex usu esset, confecto; domi Augustinus Barbadius vita functus

est, de mense Septembri, cum annos

XV: civitatis principatum

obtinuisset.

Dyrrachio
à Turcis capta.

Augustini
Barbadii
obitus.

PETRI BEMBI RE- RUM VENETARUM HI- STORIÆ LIB. VI.

Epitome.

NOvarum terrarum gentiumq; narratio. Galliz regis cum Maximiliano Cæsare pax. Leonardus Lauredanus princeps Venetis declaratur. Gallica & Lusitana classis Veneris auxilio missa se infecta recedunt. Federicus rex, ab Gallia & Hispaniz regibus regnum inter se dividit utus pellitur. Venetorum cum Turcis belli progressus. Pannoniz regis cum Thracio bellum. Mitylenes à Veneta & Gallica classe oppugnatur. Ericus pirata capitur comburiturque. Antonii Mislî & Lauredanî principis, de stipendiis magistratuum dimidiis accipiendis contrariæ actiones. Tirorem præfecti qui rem ignaviter gesserant ignominia notati. Lucretia Borgia Alphonso Atefino nubit. Res à Pannoniz rege contra Turcas feliciter gestæ. Cives Veneti Byzantii libertati restituti. Metæurensium ducis regnum à Cæsare Borgia insidiis occupatur. Anna Candala Pannoniz reginubit, & Venerias venit. Aloisius rex iterum in Italiam venit, eiusdemq; cum Hispaniz regibus ob imperii fines in regno Neapolitano bellum. Leucadia à Veneris capitur. Guidus Vbaldus nullo apud Aloisium regem præsidio invento se Venetias confert. Deinde Vrbinorum auxilio in regnum suum redit. Multi populi se reip. dedere volentes reiciuntur. Hispaniz regum ad Senatum legatio. Guidus Vbaldus iterum à Cæsare regno pellitur, & ab eodem multi principes necantur. Lex in eos qui sacerdotia emerent lata. Ioannis Michælis Cardinalis interitus Baiaseris cum Veneris & Pannoniz rege pax. Galliz rex novum cum Venetis fœdus petit. Alexandri Pont. interitus & Cæsaris Borgiz calamitates. Benedicti Pisauri obitus. Guidus Vbaldus iterum in regnum suum redit. Pius Tertius Pont. creatur & moritur, ei que Iulius II. succedit. Multa Flaminiz oppida reip. deduntur. Florentinorum contra Venetos artes. Pandulphus Malareffa Ariminum Veneris tradit. Faventia à Venetis capitur Iulii Pont. contra Venetos consilia. Nicolao Vrfino imperium prorogatur.

Talibus

ALIBVS jactata incōmodis civita-
ti, malum etiā inopinatum ab longin-
quis gentibus & regionibus extitit. Pe-
tri enim Pascali apud Emanuele Lu-

Novarum
terrarum
negotiationes
act.

sitanie regem legati lītēris Patres cer-
tiores facti sunt, regem illum per Mauritania Getu-
liāq; Oceanum convehendis ex Arabia Indiāq; mer-
cibus itinera, suis tentata sepe navibus, demū explō-
rata compertāq; habuisse: navesq; aliquot eō missas,
pipere, & cinnamīs, ejusmodiq; reb. onūstas Olyssippo-
nem revertisse: itaq; futurum, ut ejus rei facilitate Hi-
spanis hominibus tradita, nōstri in posterum cives par-
cius angustiusq; mercarentur: magniq; illi proventus;
qui urbem opulentiam reddidissent, toti penē terrarū
orbī rebus Indicis tradendis, civitatem desicerent. Ed-
nuncio Patres accepto non parvam animi aegritudinē
contraxerant, quam tamen compendius aliorum popu-
lorum solabantur. Simul & illud cogitabant, amabile
profecto esse, novas regiones alterumq; propē acquiri
urbem, gentesq; abditas atq; sepositas celebrari.

Ac posteaquā hunc ad locū meorū mē cōmen-
tariorū cursui perduxit, non alienum esse arbitror,
quod ejus rei omnium, quas ulla etas unquā ab ho-
minib. effectas vidit, maxime atq; pulcherrime fuerit
initium: tum quā terrarū portio: post id, quā ve gen-
tes, & quib. moribus sint reperta, quantum suscepti o-
peris ratio permittet, breviter dicere.

Erat Columbus homo Ligur ingenio peracri, qui
multas emensas regiones, multum maris & Oceani per-
lustraverat. is, ut est humanus animus novarū rerū
appetens, Ferdinando & Isabella Hispania regib. pro-
ponit, edocetq; illud quod omnis fere antiquitas credi-
dit, quinque esse celi partes, quarum media calidiorē

Columbi de
nova orbis
parte inco-
gnita inve-
stiganda in-
stituitur.

extrema duæ frigoribus sic afficiantur, ut quæ sub illis sint totidem terræ plage, incolæ ab hominibus non possint: duæ tantum inter eas sub eisdem posita cœli partibus possint: inanem esse antiquorum hominum fabulam & nullis veris rationibus fultam, & confirmatam descriptionem: improvidum propè necesse esse haberi Deum, si ita mundus sit fabricatus, ut longè major terrarum pars propter nimiam intemperie hominibus vacua, nullum ex sese usum præbeat. globum esse terræ hunc ejusmodi, ut commeandi per omnes ejus partes facultas hominibus ne desit. cur sub mediâ cœli conversione degi non possit, ubi diei calor cum noctis frigore pari dimenso utriusq; moræ spatium temperetur, præsertim cum tam citò sol in alterutram declinet partem? cumq; sub iis cœli conversionibus, in quibus nostro vertici propior longinquam sol moram trahit, tamen degatur? argentes sub septentrionalibus esse terras, sed eas hominibus non defici, sic sub Australi terras esse frigidas vertice, esse animantium atque hominum genus. quem Oceanum scriptores appellarint, eum non esse inertis magnitudinis, sed in insulis atq; terris scatere, quas homines inhabitent: itaq; vigere atq; incolæ universum globum, qui ubiq; sit vitalis aura particeps. Hac oratione apud reges habita petit, ut sibi liceat eorū opibus novas insulas, nova littora quætere: spem se habere, non deforme inceptis fortunam: ditionemq; ipsorum magnopere iri auctum, si rem susceperint, confirmat.

Veterum de
novo orbe
opinio,

Ab regibus nova spe allectis sententia Columbi, quæ quidem totum septennium rejecerant, ad extremum comprobata, quam tamen multò antea Possidonii philosophi Panetii discipuli primū, deinde etiam Avicenna medici fuisse video, magni & præclari viri: anno ab urbe condita millesimo septuagesimo primo, tribus

cum

cum navibus Columbus ad insulas Fortunatus, de quibus superioribus libris sermonem habuimus, quas Canarias appellant, profectus, atq; ab iis tres & triginta totos dies occidentem sequutus solem, sex numero insulas reperit, quarum sunt duæ ingentis magnitudinis, quibus in insulis lusciniæ Novembri mense canerent, homines nudi, ingenio miti, lintribus ex uno ligno factis uterentur. Frumentum hi habent, quod maicē appellant, multo quàm nos, spica & culmo grandioribus, arundineisq; foliis, & plurimo ac rotundo grano, quod spica infixum membrana pro arctis vestitur, quā quidem maturescens rejiciat, Animalium quadrupedum genera habent per pauca: ex his canes pusillos, qui muti etiam sint, nec latent: avium verò longè plurima, nostris tum grandiora, tum etiā minora, adeo ut aviculae inveniantur, quæ singulae suo cum nido vigesimam quartam unciae partem non exuperent. psittacorum magnam copiam, forma & colore variam, velleræ sponte nascentia ex memoribus atq; montibus colligunt: sed ea cum volunt candidiora melioraq; fieri, ipsi purgant atq; apud domos suas ferunt. Aurum, quod in fluminum arenis legunt, habent: ferrum non habent: itaq; præduris atq; acutis lapidibus, & ad lintres cavandos, & ad reliquam materiam in usum domesticum formandam aurumq; molliendum, pro ferro utuntur. Sed aurum cultus tantummodo gratia molliunt, idq; auribus & naribus perforatis pendulum gerunt, neq; enim numos novērunt, neq; stipis ullo genere utuntur. Harum duarū insularum unius cum rege amicitia foderetq; inito Columbus, quodequadraginta ex suis apud illum relictis, qui mores & sermonem gentis addiscerent, seq; brevi rediturum expectarent, decem ex insularibus secum ducens in Hispaniam rediit. Hac illorum itineris origo,

Canarie
fortunatæ
insule.Incolæ.
Frumentum.
Maicæ.

Quadrupede.

Aves.

Velleræ.

Aurum.

instituta q̄, ad incognitas orbis terrarum oras navigationis initium hoc fuit.

Anno autem insequente, ut pollicitus fuerat, Columbus cum navibus decem septem, & militibus, & fabris, & compeatu omnis generis missu regū eodē rediens, cum se ad levā verius parumper flexisset, quamplures ad insulas est delatus: quarum partem homines incolabant, feri trucesq̄, qui puerorum & virorū carnibus, quos aliis in insulis bello aut latrocinis cepisset, vesciebantur, à feminis abstinebant, Canibales appellati. Vicos hi habebant, vicenis aut tricenis domibus singulos: domusq̄, erant omnes lignea, ac rotunda forma, palmis & stipulis cencectæ, certarumq̄ arborum & arundinū foliis, ad arcendos imbres. Aer utebantur adeo temperata, ut Decembri mense avium alienidos ponerent, aliæ puellōs educarent suos. Sed cum ad illam insulā, à qua reditum anno superiore apparaverat, Hispaniolamq̄, ipsam appellaverat, Columbus revertisset, propter soli bonitatem magnitudinemq̄, insulæ, oppidum opportuno loco condere, ac terram calere cœpit. Arborex frondibus nullo anni tempore spoliabantur, una aut altera exceptis, quarū Hispani, præter pinū, palmamq̄, nobis cognitam viderunt nullam. Insulares duobus se e specubus terra proditos atq̄, natos dicunt. Deos penates quos appellant Zemes, colunt, eos plebs habet cōmunes, Suum vero ex regibus quilibet, eorumq̄ simulachra lana contexta in bellum profecturi capiti alligant, iuvareq̄, se ab iis maiorem in modum putant. Noctū vagari mortuos credunt, posseq̄, omnia humana membra sumere præter umbilicum. Ab suis Zemibus ejusmodi responsa non multos ante annos accepisse illos constat: venturum eo indutam vestibus gentem, quæ regionem subigeret, & ipsorum aboleret Deos.

Sed

Sed vicina huic insula hominibus alterius ex duabus, de quibus supra dictum est, insulis, quam quidē & propter magnitudinem Hispani terram esse continentem crediderunt, & hominum genere atq; auri copia multum præstare ceteris intellexerunt, & Cubam appellari didicerunt, serpentes nova totius corporis specie ac forma prædicti, sesquipedis plerumq; longitudine, qui ex terra & ex aqua vivunt, in lautiorib. erant epulis. Verum enim vero & illi, & qui proximas obtinebant insulas, quarum magnus erat numerus, pleriq; auream ætatem agere, nullum agri modum noscere, non iudicia, non leges habere, non literis, non mercatura uti, nō in posterum sed in dies vivere.

Cuba insula
Serpentes.

Ac dum hæc conquiruntur, Joannes Lusitania rex per legatos apud Hispaniæ reges queritur, sua littora, suarq; regiones ab ipsis tentari: eas quas reperissent insulas ad se spectare, qui Hesperides habeat, & cujus majores Oceanū percurrere ante omnes alios sint ausi. Cōtra Hispaniæ reges dicere: quæ non fuerint ullo ab homine antè parta, omnib. hominib. patēre: se nulli esse injurios, si ab ceteris ignorata, labore & studio acquisiverint suo. Itaq; magnis ex ea re obortis inter eos disceptationibus, ne controversiæ ejusmodi ad bellum deducerentur, utriq; se Alexandri Pont. Max. iudicio staturos spontent.

Lusitaniæ &
Hispaniæ
regum de
novarum
insularum
dominio
controver-
sia.

Alexander tota re cognita statuit, ut à Septentrionalibus directâ ducta in Australem polum linea, quæ à Gorgonū insulis tercenta millia passuum in occasum distaret, quæ pars orbis in Oceano ad occidentem solē esset, ea Hispaniæ regibus cederet: quæ ad orientem spectaret, juris Lusitani censeretur. Itæ orbis terrarum ab ea Oceani ora in duas divisus partes, duobus regibus perquirendus & obtinendus est traditus, ad quam quæ-

Alexander
PP. regum
arbitr.

Orbis &
visus

Gentium
variarum
nationes.

dem certè rem magna uterq; diligentia consequendam se dedit. Sed Hispanis ulteriora tentantib. terra est obiecta continens paulo minus decies centena millia passuum ab Hispaniola protensa meridiem versus: atq; in ea populi sub rege bellum cum finitimis gerente occurrerunt: quorum fœminæ virum passæ, nullam partem corporis præter muliebria, virgines ne illâ quidem tangebant. Regem ii suû honoris gratia sublime in humeris ferunt. Tum alii deinde populi capillo promisso, & liberali aspectu, auro atq; gemmis culti. Vino ii utuntur albo nigroq; ex quibusdam confecto fructibus, sapore delectabili. Post hos item alii, qui certarum se herbarum colorib. pullo & purpureo inficiunt: aspectuq; sunt in pugna eam ob rem tetriciore ac horribiliore. Demum gens inventa agilis admodum, & item nuda genitalibus tantummodo cucurbitula vel marina testâ inclusis. Cadavera ibi regum & magnorum hominum desiccata in domibus asservantur, eaq; in honore magno habent. est etiâ ubi arida facta contexant, eoq; pulvere in epulis & poculis honoris causa utantur. Postremo autem ad meridiem audacius in dies iter flectentib. Hispanis, cum vertex se subducere noster cepit, tum è regione alia quædam magnopere splendentium quatuor stellarum forma atq; series extitit, quam esse Australis verticis faciem crediderunt. Vixi post hæc homines nostris longe proceriores, & magno ad obeundas pugnas animo. tum flumen refertum in sulis immani latitudine: patet enim amplius passuum milia centû: & sylva arborum, quæ materiam habent ad tingendas lanas idoneâ, aliarumq; ita procerarû, ut eas viginti hominum extremis se manibus contingentium capere complexus sepe nequeat. Siliquas hæc produciunt longitudine palmari, pollice crassiores, lana molissimæ consisten-

Arbores
mirz cras-
situdinis.

Siliquæ la-
ne plenz.

ciseq;

vifedq; plenae, quae quidem ob tenuitatem & brevita-
 tem deduci in subregmina fufis non poffit, fed ad farci-
 enda strata culcitraſq; magnopere fit idonea. *Animal* *Simivulpa animal*
 ea ſylva nutriunt cuniculi magnitudine, gallinis in-
 feſtiſſimum: quod quidem femina loculum habet &
 pelle utero adnexum, quaſi uterum alterum, ſecundū
 uberibus, in quo catulos ſecum geſtat, emittitq; cum
 vult, itaq; ſi animal noxium videt, ſi venatores adeſſe
 intelligit, loculo illos recipit, & incluſos fugiens aufer-
 tidq; tandiu facit, quoad catuli per ſe, & quae ſibi uſui
 ad victum ſunt, querere, & vitam tueri poſſint. In ea *Hominum*
 terrarum parte homines impuberes in omni etate ſunt *novi orbis*
 propè univerſi, neq; ullos habent pilos. Idem magnope- *regnem*
 re natandi artem callent, tum mares tum femine: ei- *incolenti-*
 rei à parvulis inſueſcunt, filios ex ſororib; ſibi heredes *um moros*
 inſtituunt, quoniam non dubie ſuae gentis ſunt, Mu- *varii.*
 lieres adoleſcentes parere, ſervile ducūt eſſe: itaq; ſi pra-
 gnantes ſunt, herba ad eam rem idonea abortum faci-
 unt. cum verò aetatis flos exaruit, tum pariunt, ac pro-
 li ſtudent. Sed quae regio ſunt ſanguine, negare aliquid
 ulli viro, qui ex nobili ſit genere, in turpibus habent re-
 bus, ferè ſemper cum rege mortuo, uxoruna & altera ſe-
 peliri vult eo cum ornatu, quem vivens adamauit: tū
 ſervi etiam, & clientes: ita enim ſe cum illo apud ſupe-
 ros tota tempora veſturos putent. Nonnullae gentes Do-
 orum imagines filiorum ſuorum infantium ſpargunt
 ſanguine. Mitiores aliae, ſacerdotes ita habent inſtitu-
 tos, ut barbam, ſi quam habent, aut capillum neq; ton-
 deant, neq; peſtanti totius vite tempore. Quibusdam
 in locis propter paludes incolae domos in arboribus edi-
 ficant, eaſq; inhabitant cum uxoribus & liberis. Atq;
 omnibus ferè in continentis regionibus aurum ex flu- *Flumina au-*
 minibus colligunt, aut ex vicinis fluminibus locis, non *rifera.*

Gemmarū
& margaritarum
insula.

magna tamen diligentia (neq; enim numos cūdūt) minutis plerunq; cum terra globulis, sed saepe etiam liberali pondere, ac nonnunquam multo majorib. Gemmas verò maximeq; margaritas is habent populi, qui Cūbage, & Cumane, & Terarequi insulis (sic enim eas appellant) in Septentrionem versis paulum à media cœli conversione declinantibus sunt proximi: ubi eas urinatores expiscantur, tanta cum mari assuetudine, ut semihora interdum spatium conchis margaritarum conquirendis sub aqua se contineant, Earum magna vis ab incolis regib. Hispanis tradita, nobilium fœminarum mundum facile auxit.

Atq; ea quidem omnia ante hos plane annos, quibus hæc à nobis conscribi cœpta sunt, contigerunt: nam quæ proximè gentes bello ab Hispanis sunt devictæ, ea porro & vestium cultu, & oppidorum nobilitate, & bellandæ studio, & hominum frequentia, & finium ac regnorum amplitudine, reliquis earum regionum omnibus multum præstant, quorum nonnulli solem, lunam, uti viri & uxorem colunt, neq; impuberes planè sunt, venusta etiam forma, & probis moribus fœmine, tum ornata gemmæ præter cætera extremas quoq; suras ad talos usq; auro autem sic abundant, ut parietes templorum ac domorum reges eo vestiant: & vasis ad victum domesticum prope omnibus, uti nos ab abenis, aut testæis, siculis aureis utantur, itaq; victi magno auri pondere Hispaniam referferunt.

Auri abundantiæ.

Messicum oppidum.

Cum us, quos superius diximus, populis, Messicum Temistane regionis oppidum egregium in lacu false aquæ situm, sub Cancra ferè ad conversionem positum, numerare nos oportet, cum plerisq; non oppidis modò, sed etiam regionibus, ac magno terrarum spatio vectigale factum, quod si quas etiam terras ad Australem

ver-

verticem positas Hispaniæ imperio adjecerint aestimatur, nullus propè antiquorum hominum labor eorum industriam equaverit, Alia ex parte Lusitani classe ab rege comparata, in Austrum ab Hesperidib. conversi, Africaq. promontorio, quod Bonam spem appellant, trajecto, Aethiopici Oceani se primum ostendentibus littoribus, ad continentem nigrorum hominum terram, quæ appellatur Cephala, nares appulerunt, auro divitem, quod interiores eo important populi, ut res alias contra mercentur, nullo id pondere aut mensura, sed tantum frustris ex oculorum fide atq. arbitrio permittentes, ut qui accipiunt, sepe lucrum centupli faciant, atq. ibi arcem condiderunt. Deinde ad Mogambicem regionem delati, portu egregio, & advenarum frequentia nobilem, arce item posita, ejus sunt imperio potiti, Labrum inferius hi sibi homines perforant, ossulaq. aut gemmas foraminibus appendunt cultus honestioris gratia. Quiloe deinde regem bello doctum expulerunt, eumq. tenuerunt. Oppidani domus nostro more habet exedificatas, colore ipsi inter nigrum albumq. vestibus liberaliter induti, Aliis post hos relictis populis, mare Rubrum ingressi complures nigrorum item & bonorum hominum ac bello fortium civitates adierunt, qui natis statim foeminis naturam consuunt, quoad urinae exitus ne impediatur: easq. cum adoleverint, sic consutas in matrimonium collocant, ut sponsi prima cura sit, conglutinatas atque coalitas puella oras ferro interscindere: tanto in honore apud homines barbaros est non ambigua ducendis uxoribus virginitas. Ac Lusitanis mediam Rubri maris partem transgressis, Zides se oppidum obtulit amplo cum portu, ad quod quidem Indici populi suas merces convehbant: eas Aegyptii, qui eo loci mercatura causa quotannis convenire con-

Cephala terra auri dives.

Mogambica regio.

Virginitatis conservandæ mixtura.

Zides oppidum & emporium.

suas

sueverunt, camelis imponebant, Alexandriamq; per-
ferebant: quas quidem Veneti merces, statò anni tempo-
re eam ad urbem adnavigantes, coemebant, domumq;
convectas omnium gentium mercatoribus, ea se de
causa vulgo petentibus, venditantes, incredibili auri
proventu civitatem locupletabant suam.

Sed posteaquam ad eas regiones Lusitani venerunt,
magna rerum commutatio est consequuta: quicquid
enim ferè mercatura causa ex omnib. Arabie Indiq;
locis mare Rubrum importabatur, ipsi emere domumq;
convehere cœperunt: qua adductus necessitate rex Aeg-
yptius anno ab urbe condita millesimo octogesimo, Zi-
densium in portu, qui quidem in intimi ejus maris si-
nu sunt, classẽ magno sumptu comparavit, ut ab In-
diæ maris navigatione Lusitanos averteret, sed ab illis
ad Diũ in ostio Indi fluminis oppidum victus, classe
capta atq; incensa, rem inchoatam reliquit. Zidenses
nullam postea, vel omnino modicam rerum Indicarũ
advectionem habuerunt: ita Aegyptios Venetosq; insti-
tuta antiquitus mercaturæ ratio, quæ intercipi nullo
posse tempore videbatur, alio conversa propè dese-
runt.

Neq; hercule propterea Lusitani finem progredien-
di fecerunt, sed ad complures Arabici, Persici, Indiciq;
insulas Oceani, atq; ad innumeros continentis portus
conventusq; hominum profecti, sylvis felicibus odorum
omni genere, ebore, argento, auro, gemmis beatos, se cõ-
tulerunt: & Colocuite, oppido propter affluentem earũ
rerum quas in primis querebant atq; adamabant, co-
piam, maxime omnium opportuno, præliis, secundis fa-
ctis, & munitionib. institutis in potestatem redacto, eas
regiones tenuerunt: Taprobanaq; insula multorum mē-
surũ itinere post tergum relicta, quo nemo unquam pe-
netra-

Res Aegy-
ptius à Lusi-
tanis victus.

Colocute
regio.

Taprobana
insula.

netravit, sui regis signa audacissime felicissimeq; intulerunt. Tamen si maiore omnino audacia, felicitate, autem nunquam aliàs audita, si vixisset, Ernandus Maglajanes Lusitanus fuit, qui Hispaniæ regū opib. classe comparata, via initio in Austrum se flectens, atq; ultra mediam cœli conversionem propter continentis terras dextrorsum velificans, magno spatio ad polū versus peracto, ut illum longius altiore, quàm nobis nobis sit, eo in itinere habuerit, & freti, quod nunc Maglajanis appellant, angustiis trecetorum millium passuum in longitudinem decursis, iterum ad medium cœli spatium se convertit: deinde ad aurore populos atq; insulas odoratarum arborum plenas, quas Molucas appellant, medium complexus globi spatium pervenit, ubiq; pugnans interit: postremo illius comitatus per Lusitanorum partis Oceanum labore plurimo universiorbis terrarum navigatione triennio confecta, in Hispaniam rediit: cumq; totius itineris enumeratis dieb. rationem quam in tabulis habebat, repetisset, uno sibi annos illos die longiores factos, de dierum nominib. domi audiens, reperit: qui omnino anni, si se is ad Orientē, domo profectus, convertisset, ac contra solem usquequaq; currens illud ipsum iter universum confecisset, uno breviores die redeunti sanè fuissent: semper enim tanto citius orienti soli occurrens, quanto plus itineris post se circumvectus reliquisset, emenso denum totius terre globo, die uno prius solem sibi orientem, quàm cum via se dederat, profecto habuisset.

Ernandi Lusitani Navigatio:

Magellanicum fretum

Eodem ferè tempore, quo legati Pascalici litteræ ad Senatum venerunt, Aloisius rex Gallorum Tridenti per legatum suum Cardinalem Rotomagensen, cui Mediolano proficiscenti (illi enim urbi atq; regno præerat) Georgium Cornelium Brixia magistratum regi-

Pax inter regem Galliarum & Maximilianum,

na Cypria fratrem Senatus legavit, pacem cum Maximiliano imperatore certis conditionib. fecerat: quarum illa erat maxima, ut is se regem Mediolani appellaret, ipse in corona, ex qua Maximilianus jure imperator dici posset, more institutoq. majorum à Pontifice Max. Roma tradenda, auctoritate opibusq. suis prestò ei esse teneretur. Cardinali per fines resp. cum magno comitatu eunti & redeunti sumptus est publicè factus.

Leonardus
Lauredanus
princeps Venetis declaratur.

Sed Barbadiçi, quem vita functum dixeramus, loco, Leonardum Lauredanum plurimis necessitudinib. & propinquitatibus atq. affinitatib. fultum, civitas sibi principem declaravit. Ea comitia primam habente, ædis Marcis procuratio, quo in magistratu Philippus Tronius, cujus pater Nicolaus annos sex civitatis principatum obtinuerat, illis ipsis diebus erat mortuus, Benedicto Pisauro classis prefecto magno favore civitatis est delata. Ejusdem verò ædis procurationem eam, ex qua Lauredanus summum locum inierat, Marinus Garzonius alteris comitis est adeptus.

Classes Gallicana & Lusitana reinfesta tederunt.

Classis interim Gallica itemq. Lusitana, quas uterq. rex, ut resp. auxilio essent, sese receperat missurum, non uno tempore altera Corcyram altera Zacynthum adveniant: tamen si neutra omnino earum ulli resp. usui fuit. Galli enim priores apud Zacynthum cum essent, Pisauro non expectato, quem Auster ventus Corcyram multos dies perincommodè flans detinuerat, Rhodum versus profecti sunt.

Federicus rex Neapol. regno pellitur.

Sed naves illas Aloisius ad Federicum regem Neapol. regno expellendum instà cum Hispania regib. societate cõparaverat: itaq. pulso illo ac divisis regni regionibus ex fœdere, ut Apulia Calabriaq. Consalvo eorum amici traditis, reliqua omnia Aloisius obtinuerit, classem, cujus præterea non magnopere indigebat juvande ad speciem resp. illò misit.

La-

Lusitani autem paulò post à Pisauro Coreyrâ perliberaliter accepti, cum ille ab eis petisset, ut secum aut ad Dyrrhachium recuperandum, aut ad insulam Leucadiam oppugnandam accederent, neutro negotio suscepto, quod dicerent suum sibi regem mandavisse, ut contra classem Thraciam unâ cum Veneta omnem belli fortunam experirentur, ab oppidis obsidendis aut omnino tentandis abstinerent, quo itinere venerant, domum discesserunt. Ea erat classis navium onerariarum una de triginta: quarum quinq; satis magna, relique pusillæ, sed omnes magna tormentorû viges numero munitum pulcherrimè instructæ, tum opertis singularum tegumæto versicolore puppibus, ut latè aquam tentoria tangerent, fluctibusq; verrentur (quoniam in nostris classibus id non fit, præterquam in navibus longis: neq; illo impendio, sed ad usum tantum) inusitatam atq; egregiam classis faciem præbuerunt. illis destituti Patres classibus rogationem iusserunt, ut triremes in Creta insula decem armarentur, eisq; triremibus, quo libentius civitates imperata facerent, præfecti Cretenses imponerentur. Itaq; triremes ex navalibus, pecunia in stipendium ex ærario est in Cretam missa. Latum etiâ, ne quid intentatû Patres relinqueret, ut Frânciscus Capellus, cui legatione apud Aloisium functo Dominicus Trivisanus, Hieronymus Donatus de regno Neapolitano subejus imperium redactò gratulatum à Senatu missi successerant, ad Herculum Britannia regē socium atq; amicû reip; proficisceretur auxilium in Turcas postulatû. Tamen si nuncii venerant, Bajasetem à rege Pannoniæ bello laceffitû suas vires eò convertisse, navium ædificatione intermissa: nam è Pannonia litera ad Senatû data certiores Patres fecerant, Turcas equites, eum Danubium flumè trajecissent, ut in fines hostiû incursions

Classis Lusitania, cum opertis puppibus variis colore.

Venetorum cum Turcis belli continuatio.

Pannoniensis cum Turca bellum.

siones facerent, à regio exercitu fusos, duobus millib. interfectis revertisse: tum transmissa ab eodem exercitu flumine Turcas duobus itineribus interclusos maleq. habitos, partem suorum non sperhendam, unà cum duce filioq. ducis amisisse.

Mitylene à
Gallica &
Veneta clas-
se oppugna-
ta:

Pisaurus profectus Lusitanis, uti classe Gallica se cō-
funderet, omnem diligentiam adhibuit: itaq. eam de-
mum ad Maleam nactus, munerib. & commeatu lar-
giter praefecto classis missis ad Mitylenem expugnandā
propè invitus unā se contulit, cū Galli nihil eade re
antea cum illo communicavissent, neq. quid sui consi-
lis esset, ab eo petivissent: nihilo tamen socius omnibus in-
reb. suam illis operam praestitit. Itaq. tormentis exposi-
tis Galli nostriq. oppidum aggressi, muro dejecto, repul-
sis atq. occisis propugnatoribus, magno impetu ipsū in-
ceperunt. Arcem oppidi autem, sine qua teneri oppidū
non poterat, cū jam Veneti turri dejecta signa in mu-
ros intulissent, idemq. Ligures ex classe Gallica Vene-
tis proximi fecissent, tamen capere non potuerūt, quod
duorum praefectorum interitu, quos hostes interfece-
rant, Galli perterriti se in castra receperunt. Erant autē
ex Armoriciis finibus pleriq., qui suorum ducum dictō
audientes non fuerunt: omnes subsequenti, oppugnatio-
nem reliquerunt: ita victoria jam planē parta, si suū
Galli munus obissent, interpellata pedem retulit. Ac-
cidit autem ab Thracibus ea in oppugnatione res per-
mira, quae virtutem illorum atq. animum ostenderet.
Nam cū tot navibus oppidum obsideretur, tot hostiū
millia circumfusa ad muros stationes haberent, una in-
biremi & tribus navigiis milites trecenti à Bajasetis
filio è Magnesia, cui praeerat, auxilio missi, in arcem se
inferre velle non dubitaverunt: sed ab Gallis interce-
pti, cū se fortissime defendissent, reliquis interfectis
vignis

Furcarum
audacia.

viginti eorum Gallos elapsi, quò intenderant, tenuerunt, atq; in arcem recepti sunt. Præfectus classis ea spe dejectus, Pisauro relicto discessit: tempestate turbidissima deprehensus ad Cytheram insulam, navis sua elisa, ex hominibus quingentis, qui in ea erant, ipse perpauciq; qui se in parte navis fracta scopuloq; infixi continuerunt, evaserunt. Navis ex hujus classe altera cum sexcentis hominibus interiiit.

Pisaurus, multis diebus ad bellum gerendum idoneis Gallorum causa frustra consumptis, hyemè præcipiti se ad Melum insulam contulit. Fortè ibi Ericus Trax, qui piraticam multos annos exercuerat, plurimaq; damna Venetis hominibus intulerat, quod ex Africa veniens naufragium ad insulam fecerat, captus à Melitis in custodiâ tum erat. Id simul est Pisauro nūciatum, Ericum ad se adduci imperavit, proptereaq; quod is aliquot ante annos civem Venetum Ambrosiū Contarenum Francisci filium, cum quo mercaturæ societatem inierat, nihil ab eo metuentem, cum ejus navis per insidias contra jusjurandi religionē, apud Thesalonice à se captum igni excruciatum necaverat, vivum comburi jussit.

Ericus pirata caprus & combustus.

Hæc dum foris administrantur, domi, quò pecunia publicè decrat, Senatus decrevit, uti quam ipse legem prius, deinde comitia hujus belli initio jusserant, ut magistratus omnes provinciales atq; urbani mediâ stipendiorum partem reip. remitterent; ea in annum unum prorogaretur: itaq; primis anni diebus cum ita comitio Lauredanus, quiq; illi assident sex viri, & quadraginta virum magistri eam legem pronūciavissent, Joannes Antonius Minius, civis in discēdo satis audax, qui omnem suam ætatem, erat enim jam senex, causis agendis in privatorum patrocinio consumpserat, ejus-

Contentio de stipendiis magistratum dividenda.

Oratio An-
tonii Minii.

modi concionem habuit. Nō ignoro cives magnam me-
rem, & multorum invidia propositā suscepisse, qui sim-
contra Senatus præjudicia, contra magistratum vo-
luntatem, pro vestris commodis & vestra incolumitate
liberè, quæ sentio, dicturus: neq; dubito, quin me pleriq;
arroganter facere existiment, quòd ea quæ Patres con-
scripti jam pridem jusserunt, vosq; ipsi ratæ esse volui-
stis, nunc Patrib; iterum jubentibus, ego unus, tanquā
plus omnib; provideā, improbaturus surrexerim. Sed
me præstat omnem invidia aleam atq; pericula subire,
dum vos decipi, & reipublica munerib; spoliari, quoad
potero, non patiar Legem hoc bello, quod cū rege Thra-
cio gerimus, in Senatu latam, vestris sententiis sanc-
tam, præteritis expletam mensibus prorogare Patres
decreverunt, uti magistratus omnes, qui per nos crean-
tur, mediam stipendii partem annum reip. remittant:
itaq; Senatu approbante ad vos veniunt, ut eam ratā
& sanctam habeatis. quid est hoc aliud, quàm velle vos
qui liberos, qui uxores, qui domos familiasq; vestras,
qui vos ipsos beneficio reip. magistratibus obeundis su-
stinetis, quando annum jam omnibus in difficultatib;
confecistis, alterum non habere annum, unde inopiam
levare & vitam tolerare vestram queatis? An, quoniā
divitibus ea lege parum iri nocitum vident, reliquos,
qui re angusta utuntur, non respiciunt? est ne id alteros
tanquam seipsum diligere? quo uno mediis fidius præ-
cepto omnis humana societas continetur. Ego verò ci-
ves sic existimo: quòd contra hostes nihil prosperè geri-
mus, adversa vero multa & misera singulis dieb. nun-
ciantur, hoc ex fonte manare, quòd ipsi inter nos non
amamus, neq; quisquam alteri consultum vult: ne-
mo, qui opibus pollet, ei qui debiliior est, prospicit. Dis-
profecto immortales, qui acta & cogitationes nostras
per-

Causa malè
gestarum
rerum & in-
fortunii.

perficunt, irati nobis infensique sunt, conatusque nostros frustra suscipi, evanescereque omnes sinunt, hostibus virtutem et consilia subministrant. Tria sunt omnino hac in urbe civium genera: unum locupletum atque potentium: aliud eorum, qui sunt dignitate opibusque tenuissimis: media inter hos fortune tertium. Primum illud atque summum, propter potentiam in tributa sepe nihil dat, propterea quod nemo principes viros cogere audet, qui plerumque in magistratibus sunt, remque publicam administrant. a mediis, quae imponuntur publice onera, multi magistratus exigunt: ab infimis plane universi: nam ab eis minimè resistitur: ita fit, ut qui rei minus habent, plus in aerarium conferant: illi, qui omnia possident, nihil tribuant, nisi cum libet: tanquam reliqui qui serviant, ipsi regnent atque imperent. quod si divites fisco quae debent, etiam dependant, nihil sit necesse curarum et laborum vestrorum obeundis magistratibus mercedem reip. condonari, ut in bellum pecunia suppeditet: ea summa omnis pro parte media tercentum auri libras non exuperat. locupletum et potentium reliqua si ratio subducatur, tantundem decies aut plus etiam conficiunt: illa exigite, qui prepositi estis pecuniae publicae magistratus: neque vos fisco debentium auctoritas deterreat, ne quid facere contra ipsorum voluntatem audeatis: abunde vobis aderit, quod queritur: neque tenuiorem, sed bonorum tamen civium sudorem, aut potius sanguinem exugere cogemini. Quid autem? nonne cives illud etiam vos impellere ad legem repudiandam potest, quod multi magistratus, ut sit unde se, liberosque suos alant, non tam iustitiam in iurisdictionibus agitare, quam servire questui, et studere lucro statuent, dum ea, quae iniuria sibi crepta existimabunt, quoquo modo sarciant? Quare obrem omnia passim erunt venalia, neque immensis

to, quoniā ita Senatus & civitas principis obsequi-
runt. Animus mihi civis eo anno cum, cum periculum
est lata, suadebat, ut ejus lationi contradicerem: sed cum
Senatus auctoritas continuit, quod existimabam res ve-
stra incommoda annum tantum duratura, non tam
tam iniquam sibi prorogatum verebar: ita me mentis cogi-
tationes fefellerunt, nunc eo res est perducta, ut in ve-
stra manu atque sententiis tamen sit totius rei ex-
itus. quod si vos legem iterum jusseritis, quid erit cau-
sa, quare non aut eam optimates singulis annis ferant,
aut vos, quod secundo probavistis, tertio etiā & quar-
to sanciat? ita res in exemplum cesserit: vos, cum ru-
mor belli aliquis paulum excitabitur, statim plectemini:
ea semper erit magistratibus opportuna eroganda
pecunia ratiō semper reip. beneficio spoliabimini, quod
esse vestrum solidum atq. proprium ducimini. quare
censeo ut legem rejiciatis, ne, vestra quæ sunt, ipsi met
projiciatis, neve ullis ab hominibus ludibrio vobis li-
bentibus habeamini.

Hec cum esset Minius concionatus magna pertur-
batio comitium tenuit, quoad, quis ei responsurus esset,
sciri potuit, Lauredano Principe sua se e sella sublevā-
te, qui stans dicere sic est exorsus: Valde me hodie civis
amea de Joāne Antonio Minio spe atq. opinione dece-
ptum fateor, qui cum mihi heri esset dictum, contra le-
gem, quam ferimus, verba illum apud vos velle facere,
non credidi: neq. enim persuadere mihi poteram, hu-
jusce civitatis hominem quatuor & sexaginta annos
natum, qui aliquando rem pub. attigisset, tam equam,
tam etiam necessariam rogationem, quam Senatus i-
pse frequens probavisset, esse impugnaturū. Quanquā
fuere qui discerent, quoniam Minus ad senectutem si-
ne ulla dignitate pervenerit, semel tantum anno supe-
riora

Lauredani
Responsio
ad orationē
Minii.

riore in magistratu adolescentulis mandari solito fue-
 rit, id illum cogitavisse, si causam tenuiorum suscep-
 set, qui stipendio munerum reip. fraudari se magnope-
 re indignantur, fore ut favorem sibi atq. suffragia illo-
 rum ad magistratus ad piscendos conciliaret. quod
 quidem ego, ut reliqua, falsum esse facile putavi: vos,
 qui melius hac cognoscitis, quid sibi is hoc suscepto ne-
 gocio voluerit, vob. scum reputatote. Tu verò Min. so-
 lusne es omnium, qui, quo impliciti bello duos jam an-
 nos versemur, quantas in eo impensas fecerimus, quā-
 tas facere necesse sit, quibus in difficultatibus cogende
 pecunie dies totos solliciti noctes insomnes conficiamus,
 ut hoc imperium ab hoste omnium acerrimo tueamur,
 nescias? remigum, militum, prefectorum navium no-
 strarū, quos in numeros alimus, stipendia immane au-
 ri pondus requirunt: in arcium & oppidorum presidi-
 is multū pecunie insumitur: navalia urbana tot clas-
 sibus exhausta, magni aris singulis mensibus indigent,
 ut naues, ut tormenta, reliqua, quæ de bello usui sunt,
 nostris imperatoribus subministrent. Regi Pannonie,
 ut cum nostris hostibus bellum gerat, mille auri libra
 ternis curationib. sunt ex fœdere quotannis dependen-
 de: his tot atq. tantis impensis pecunia suppeditari qui
 potest? cives enim nostri, tributis innumerabilib. per-
 solutis, amplius quod tribuant, non habent. Provin-
 ciales, nova pecunia imperata, agrisq. suis præter mo-
 rem censui addictis, conquerruntur: neq. quicquam nisi
 coacti, fortunisq. suis divenditis, in erarium conferunt.
 vectigalia reip. portoriis propter bellum impeditis an-
 guste redimuntur, mercatores nostri ad exteras natio-
 nes, exteri ad nos mari cāmeare nō permittuntur. Itaq.
 nisi nos, quorū maximè interest, quib. possumus ratio-
 nib. reip. belli fluctib. jactata opē ferimus, quis omnino

erit reliquorum hominum, qui ferat? omnes enim nobis alieniores sunt, quàm nos ipsi. Numi autem nervi bellorum sunt: sine iis bellum gerere nulla natio potest. Nos quidem cives, quos huic urbi atq; imperio præesse voluistis, reliquiq; magistratus, qui nobiscum unam rem administrant, hanc inviti legem magnamq; nostro cum dolore ad vos ferimus, propterea quòd urbes nostras ab hostibus capi, dirui, teneri, regiones vastari, populos dissipari, cives nostros aut interfici, aut in servitutem abanci multo pejus est, quàm hanc munerum mercedis portionem pro sua quæq; parte reip. remittere, quæ adhuc mala est acciderunt, et deinceps accidere necesse est, nisi bellum magno apparatu, magnis opibus gesserimus, opes autem hæc pecunia comparantur. Minius, qui vobis, ut legem repudietis, suadet, illa suadet ut perpetiamini, dum, ne pecunia comparari possit, nititur efficere. Ego vero huius sum animi atq; sententiæ, ut à sanctorum et templorum adytis aurum atq; argentum sacrum omne numis cudendis auferamus, quibus bellum commodius administrari possit, potius quàm ea, quæ commemorata sunt, perferamus, remq; pub. periclitari, atq; hoc imperium proteri ab hoste impurissimo, deterrimomq; permittamus: idq; nos Diis ipsis libetissimis, quorum templa spoliabuntur, facturos puto. Verum adhuc quidem ad id nos descendere nulla res cogit, modò vos hoc, quod multo est æquius, quodq; vobis facere nulla religione impeditis licet, quod ordo amplissimus probavit, vestris hodie sententiis, vestra in patriam libertate pietateq; jubeatis. Nā quòd Minius Deos nobis esse iratos commemoravit, mihi quidem dubium non est, quin qui male atq; perperam agunt, ii Deorum sibi iram pariant: itaq; præfecti nostri, qui improbè remp. gesserunt, partim interierunt, partim exilio ignominiaq; mulctati,

multati, Deorū numen suis infensum rebus, dignitatibus, rationibus habuerunt. Vos, si quæ decet, quæ tempus exigit, quæ status reip. turbulentus, quæ pecunie cogendæ difficultas in præsentia postulat, statueritis, nihil ab Diis immortalibus timetote: prosp. ra vobis omnia ab illis secundaq; advenient. Quid, quod vos iniustitiæ Minius insinulat, quos lege iussu in magistratibus obeundis jurisdictiones vestras ad questum conversuros putat? conjecturam scilicet de aliorū moribus à se ipse capiens, qui linguā atq; ingenium, ex quo primū loqui cœpit, usq; ad hos annos; atq; senium in lucro & questu semper habuerit, atq; opes sibi amplas ea tantū ratione cōpararit: quasi nesciat, qui natura boni sunt, magistratibus initis in rebus difficilib. meliores porro fieri, qui pravi & mali, eos à Triumviris, vel qui ad urbem sunt, vel quos querelis populorum cognoscendis in provincias mittitis, ad urbana iudicia deduci, quibus à iudiciis improbè factorum pœnas luant: ita sit, ut suo pte ingenio cives duris in rebus afflicti, tanquam in cote virtutem subigant & exacuant suam: aut metu iudiciorum à maleficiis nullo non tempore aut rerū casu absterreantur. Ausus etiam tu quidem es Minitriasse genera nostrorum civium dicere, locupletum, mod. ocrium, tenuiorum: atq; hæc inter se dissidere ostendisti, dum à divitibus in tributa nihil penditur, à relictis onera omnia sufferuntur. regnare etiā illos dixisti, hos servire, atq; in ea civitate, quæ ex quo nata est, libera & sui juris semper fuit. Id te non puduit in concione esse mentitū. Hoc quidē, esse tria genera, nihil impedio: id enim omnib. in civitatibus accidere consuevit: neq; aliter propemadum se habere hominū conventus ulius atq; societas potest. Divites verò nihil cōferre, ceteris omnia, hoc falsum & injuriosum est: nulli enim

homini parcitur: omnes per eam, quod fisco debent, etiam solvunt: aut, si id per se non faciunt, ab iis qui præ sunt, facere coguntur. quare à fisci magistratibus rationes; subduci jube: reliqua civium inspice: nihil eorum reperies, quæ dixisti. An, quod bona locupletum minus hæstæ subjiciuntur, mediiorum autem & tenuiorum quotidie, propterea tu divites conferre nihil existimas, reliquos omnino unos omnia? male tu quidem urbis nostræ mores & rerum conditionem dispicis, aut te dispicere simulavisti. Divites, quia solvendo sunt, sua distrahi non sinunt, sed in erarium sponte conferunt. quod cum reliqui non faciunt, sæpe fit, ut eorum insulas, fundos, prædia, magistratus ad licentes transferant. Sed quid illud tandem est, quod tu servitutis & regni nomina in hanc remp. induxisti? alteramq; civium partem in alterius invidiam trahere his impuris vocibus excogitavisti? an, qui ab urbe condita uni atq; iidem semper fuimus, ut dissideamus inter nos, ut secessiones facere incipiamus, tibi uni esse optabile & conducibile existimas? Id vis, id postulas, id efficere conaris. Vos appello magistri Decemvirum, qui sedetis, cui antiquitus magistratui cives improbos coercendi omnis est potestas attributa, vos ab eo hujus rei causam reposcite. Bello, quod cum Liguribus, quartum gessimus, Italici populis atq; in reip. temperatione constitutis, erario exinanito majores nostri edixerunt, si quis remp. pecunia jussisset, eum se civitate & jure comitiorum muneraturos: itaq; bello confecto, eam ob causam triginta homines ad remp. admiserunt: ii totidem familias in nobilitatem intulerunt, quæ nostro jure, nostris muneribus nostro imperio deinceps sunt usæ. Nobis hoc tempore bellum cum barbaris nationibus, cum gente à nostra vite ratione, à nostris moribus, alienissima, cum rege infestissima ferocissimamq; gentibus,

rentibus, vos hujus reip, alumnos, ut patriæ laboranti succurratis, ejus pecunie, qua unâ cum magistratibus ab ipsa rep. donamini, mediam partē eidem reip. p. gerbit restituere? Illi suam civitatem, nobilitatem, jura, imperia in exteros, propterea quæd in erarium contraxissent, libenter transfuderunt; vos vestrorum stipendiiorum partem vestræ patriæ, vestre aris atq, focis, vestris liberis cedere gravamini? nam nunc quidem, ut vestri liberi ne serviant, est à vobis cautio atq, curatio adhibenda. Quis hoc in animum, nisi hujus urbis, horum templorum, hujus comitii atq, curie hostis & everfor, posset inducere? Inventus tamen est Minius, qui hoc vobis suadere sit conatus. Sed illum sua mens, suus animus, sui mores punient. Vos autem cives, quos scio vestre ditionis atq, imperij, quemadmodum semper estis participes, ita nunquam non amantes fuisse, ne desinite, quod semel libentissimè fecistis, legem iterum velle jubere, iterum pro vestra in patriā charitate hoc, quicquid est incommodi, alacri animo annum alterū sufferre & perpeti, dum hæc reip. procella decedat, quæ longinqua esse, nisi me meus fallit animus, non potest, confirmate vestris sententiis illud, quod eorum, qui ad gubernacula reip. sunt positi, sententiis optimum esse factū videtis, statuite hoc judicio, quàm cuiq, chara esse debeat sue patriæ libertas, cum ipsi vestra libertatis causa, vestra vitæ præsidia reip. condanetis. ostendite provincialibus, atq, iis, qui vestris legibus parent, quid ipsi facere debeant, quando vos, qui ceteros cogere potestis, communis omnium utilitatis causa, leges vobis unis detrimento sas imponitis. nemo erit hac in urbe, nemo in reliquis, ubi nomen Venerū viget, qui non vos summis laudibus efferat, atq, omnibus regendis populis & gentibus dignos putet, cum intelliget, nihil vos

muneris aliis præcipere, quin prius alterum tantum, eoque multo amplius, vobismet imperaveritis.

Lex de stipendiis magistratuum dimidiis accipiendis confirmata.

Hac à Lauredano concione habita, ubi ille confedit, lex est ferri coëpta. Erant omnino in comitio iudices mille quadringenti quadraginta duo: ex iis mille octoginta octo legem probaverunt, trecenti quadraginta septem rejecerunt: quibus non liqueret, fuerunt septē. Itaque magno consensu civitatis lege iussa, Lauredanū omnes laudare, bonum esse principem dicere, cui resp. cure esset.

Antonius Minius in exiliū mittitur.

Postridie autem ejus diei Minius ob concionem seditiosam à Decemviris condemnatus est, ut in Arba Illyrici insula, quoad viveret, exularet, triginta aurei libris ei, quicunque illū extra insulā captū magistratibus tradidisset, ex eius bonis cōstitutis: ei quoque rei bona sunt pignori addita: ipsi, ut laqueo vitā finiret, pœna addita.

Triremium præfecti ignominia notati, & ob quam causam.

Illis diebus ignominia notam, qua Pisaurus in triremium præfectos quinq; usus fuerat, Patres in foro promulgari voluerunt. Ea nota erat ejusmodi. Dum classem Gallicam Pisaurus consequi cuperet, Paulus Nannus, Georgius Trivisanus, Marcus Antonius Decanalis, Nicolaus Barbadicus è colonia Cretensi, Petrus Capitellus Apulus, ejus missu ad Maleam profecti, quod Galli esse illis in locis dicebantur, in biremes Thracias septem inciderunt, quæ navē onerariam hominū Cretensium à se captam remulco trahabant. Ea re animadversa, biremes aggredi communi consilio statuerunt, itaque mentatis remigibus ad illas contendunt. Sed cū eis appropinquassent, timore impediti remiges inhibuerunt, seseque turpiter à congressu dimicationeque continuerunt. Accidit autem paulo post, ut naves triremes aliquot è classe Gallica, quæ non longè aberat, idem cōspiciata, biremes Thracias magno animo aggredere tur.
qua

quæ quidem res auxit illorum dedecus, quòd eos reip. hostes, quos propter formidinem ipsi dimiserant, Galli, quorū minus intererat, virtute essent atq; animi presentia consequuti. ob eam imbecillitatem atq; formidinem Pisaurus annos quinq; à præfecturis omnibus illos removuit, stipendiaq; ab iis emerita fisco addixit.

Iisdem diebus Gabrielem Maurū, Andream Fosculum, Senatus legatos creavit, qui Ferrariā proficiscentur Lucretia Borgia Alexandri filia, quam pater Alfonso Atestino Herculis filio in matrimonium sponponderat, Roma ad illum venienti, & ipsi soceraq; eis de nuptiis reip. nomine gratulatum.

Lucretia Borgia nuptiz.

E Pannonia vero crebriores allatae literæ, Turcas pluribus locis fusos à regis ducibus occisione, & præda ingenti facta, Senatui attulerunt: neq; tamen ob eas res classis curam ulla ex parte Bajasetes intermittebat: quam quidem curā cum magnopere agitaret, rescicq; naves veteres suis ducibus mandavisset, atq; id ei tardius negligentiusq; agi ab illis atq; administrari videretur, arcum sibi afferri & sagittas imperavit: quibus adductis, stantem ante se illum ipsum ducem, qui prior apud se erat toca, indignabundus transfixit.

Turca à Pannonia victi.

Turca tyrannis.

Restituerat idem rex Paulo antè ad libertatem cives Venetos, quos belli initio Byzantii in vincula coniectos in turri ad fretum servandos miserat: si se libris auri centum redemerunt: quorum è numero Andreas Gritus Id. Mort. ad urbem rediit: eiq; est universa civitas gratulata. Attulit is ab Admete Bajasetis duce literas ad Senatū, cum mandatis, ut si bello, quod inter ipsas & Bajasetem vigeat vellent finē imponere, mitterent Byzantium aliquem ad pacis conditiones tractandas: ei se adiutorem futurum.

Cives Veneti Byzantii libertati restituantur.

Interea Casarē Alexandri filiū augendi regni cupi-

d. 144

Metauren-
sium ducis
regnum à
Cesare Bor-
gia insidiis
occupatur,

ditas magnum in scelus & prodicionem impulit. Nam cum Guidi Vbaldi Metaurensium ducis regnū, quod unum ei deerat ad omnem Flaminiam obtinendam, propter mirificum populorum in illum amorem aggredi aperto bello non auderet, neq; Venetos sibi permissuros ut illum expelleret, arbitraretur, neq; ullam haberet suscipiendi belli causam, Guido Vbaldo omnibus in patrem suum obsequiis, in se officiis benevolentissimiq; hominis planè functo, velle se bellum Camertibus inferre simulavit, ut ad fines Urb: natium, quā iter erat ei faciendum, sine Guidi Vbaldi suspicione, tanquam aliò tendens, cum exercitu accederet: atq; ut bono se in illum esse animo fidem ei maiorem faceret, & suis cum opibus exueret, ne tueri sese posset communitior, à Guido Vbaldo, ut auxiliares ad id bellū copias cū tormentis muralibus ad se mitteret, pro amicitie jure per legatos postulavit. lis impetratis, atq; missis, cum ad fines regni venisset, repente in illos hostiliter irrupit, & magna celeritate adhibita, quòd neminem obvium habebat, Urbinum contendit, parumq; absuit quin Guidi ipsū Vbaldum caperet. Sed is paucarum horarū beneficio, in jumentis agricolarum, & vesterustica, itineribus deviis, quòd omnia nota loca per Cesaris milites obfessa tenebantur, fugiens, Ravennam se recipit, atq; inde Mantuam est profectus, quam ad urbē paulò antè uxor ejus Elisabeta, Francisci Mantuanorum ducis soror, pudicissima letissimāq; se contulerat, cum officii causa Alexandri postulatū Lucretie Borgie ad maritum proficiscenti comes itineris fuisset. Ea re permotis Patrib. equites quingenti, pedites mille Ravennam sunt missi, ut cum iis copiis, quæ ibi erant, conjūcti, oppidi præsidium augerent. si quid à Cesare consilii cui fides haberi nulla poterat, contra rem pub. iniretur.

Neg.

Guidi Vbal-
di fuga,

Neg, multò post Anna Candala, natione Aquitana, Aloisii regis Gallorum propinqua, ad Vladislaum Pannoniae regem, cui erat nuptus per legatos tradita, proficiscens Venetias venit cum magno utriusq; regis comitatu. Ei fines reipub. ingressæ, sumptus est publicè atq; largiter factus. Ad urbem ubi fuit, omnia in illam liberalitatis & benevolentie officia profuse collata, ut cum exacto mense discederet, Laredano Principi dixerit, tum primùm se reginam sibi ipsi visam, cum apud illum fuit: postea vero quàm in Pannonia regiam exercere dignitatem cepit, amica & benevola reipub. omnibus in rebus semper fuerit.

Vladislai regis Pannoniæ cum Anna Candala connubiū.

Interim Aloisius rex domo discesserat, ut in Italiam se conferret, Neapolitano bello, quod cum Hispania regibus propter finium controversiam gerebat, auxilia comparaturus. Eo Mediolani finibus appropinquante Senatus Bernardum Bembum patrē meum è prætura Veronensi, quæ in prætura tunc erat, legatum misit, ut Aloisio reip. nomine salvere jussu de adventu gratularetur. Is regi ad Vigevnum oppidum occurrit, estq; apud illum commoratus, dum is Mediolani fuit: sed rege in Liguriam profecto ad auxilia in regnum Neapolitanum mari transmittenda, Veronam rediit.

Aloisii regis Galliarum Italiam adveniens.

Dum hæc domi administrantur, à Pisauri apud Chrysopolim, atq; in sinu Theffalonico depositis militibus damna sunt plurima illata, prædaq; ingentes factæ tum in Ægei capta naves onerariæ duodecim, biremes undecim. atq; is ad Maleam cum venisset, naves triremes Rhodiorum tres, onerarias duas, regis Gallorū triremes quatuor ad se missas reperit. Neg, multò post Jacobus Pisaurus Alexandri legatus suas triremes cum Pisauri classe conjunxit. Erat autem universe classis navium omnis generis numerus ad septuaginta: quib.

Classis Venetorum ad Leucadiam oppugnandam.

cum

cum navibus de legatorum consilio ad insulam Lencadiam oppugnandam se convertit. Eo cum appropinquaret, Pontificis legatū premisit, qui per vada eo ablatere, quod ad orientem spectat, oppidum aggredere-
tur. vadis autem ea parte insula maxime cingitur. Is accelerans per Diorictum in vada sese inferens, duodecim biremes, quæ ibi stationem habebant, eaq; maria percurrentes, Venetorum navib. infensissimæ dis-
fuerant, & tunc, ut aditu classē prohiberēt, occurrerāt, omnes fugavit, pauloq; post vacuas hominibus occupa-
vit, cum ii sese raptim in littus ejecissent: quos oppida-
ni fugientes receperunt. his captis, quod illis in vadis e-
rat à continenti ad oppidū via aquis tecta, sic, ut equi-
tes cōmeare ea possent, ubi naues aliquot disposuit: quib.
navibus Thracum turmas equitum tres, qui per illam
viā, ut essent oppidanis auxilio, vicinis ex locis adven-
tabant, repulit: cum tamen antea munitionem pro tē-
pore, quæ transitum impediret, media in via effecisset.
Ea Thraces munitione retardati, dum perrumpere co-
nantur, tormentis se navium vulnerandos præbuerunt i
amissisq; per plurib. duce eorū equo dejecto nulla parte
munitionis perrupta, unde venerant redierunt. Atq;
idem interea legatus suorū militum partem equitesq;
omnes, quos in navib. eam ad rē habebat, cū primo ad-
ventu in terrā exposuisset, atq; in oppidum contendere
jussisset, illi itinere, quod quidem erat passuum millia
quatuor, celeriter confecto, circumvecti audacissime
pugnantes, eo ipso die pro oppidum capiunt. Pisaurus
præfectus, quē mari reliquā classē ventis non secun-
dis, qui eo die flaverant, circumducere oportuit, postero
die ad oppidum oppugnandum sese contulit, ac muros
quater tormentis cœpit. Erāt in oppido milites Thra-
ces quingenti, qui se acerrimè una cum oppidanis de-
fende-

fendebant: ii cum magna tormentorū vi oppugnatione non intermissa premerentur, septimo die deditionē facere voluerunt. is fuit dies ad diem tertium Calendarū Septembris. Sed dum inter se ea de re consulunt, militibus irruentibus, oppidū capitur. ipsi atq; oppidani captivi facti, praeda omnis viritim divisa. Hostes prima oppugnationis die Gabrielem Superantium triremis prefectū interfecerunt, capite pila ferrea disiecto. Ejus frater Hieronymus adolescens nullo reip. munere antea functus, paucis post diebus quam id est Venetias allatum, magno comitiorum favore in Senatu allectus est praeeritis quamplurimis, qui & magistratus gesserant, & etate longē prestabant.

Leucadia &
Venetis ca-
pta.

Patres ut primum ex Admetis literis in spem pacis venerūt, propterea quod hyems suberat, Pisauro mandarunt, ut triremibus viginti apud se retentis, classem reliquam domum remitteret. atq; ad regem Pannoniae literas dederunt, quibus litteris, quid ab Admete habuissent, certiores illū fecerunt, vellegq; se suum hominē Byzantiū mittere significaverunt, atq; ab eo petierunt, ut & ipse suum hominem eodem mitteret, quo maiore cum dignitate pax equioribusq; conditionibus tractari conficiq; posset. Vladislaus intellecta re Patrum consilium probavit, facturumq; quod vellent, de legato se recepit. Illi Zachariam Frescum, Decemvirū scribā, ire Byzantium jusserunt.

Pacis tracta-
tio inter
Venetos &
Thraciam
ducem.

Guidus Vbaldus regno amisso ad Aloisiū regē Gal-
lie Mediolanum sese conferens auxilia in Caesarē pos-
tulatum, ubi nihil in eo probitati & innocentie, con-
tra perfidiam & crudelitatem esse praesidi cognovit,
cum uxore Venetias venit. Patres eum lubentes excep-
perunt, & domo pro illius dignitate publice tradita, bo-
no esse animo jusserunt: qua ex domo paulo post, cum

Guidus V-
baldus Ve-
netias fece-
dens Vrsi-
norum au-
xiliis regni
restituatur.

Metau-

Metaurenſes, Cæſaris arcium præfectis & militib. interfectis, oppidisq; aliquot receptis, ejus imperio ſe ſubtraxiſſent, ſuum in regnum facile rediit: atq; in eo ab Urſinæ gentis principib. adjutus, de victis hoſtibus ſuâ dignitatem aliquot menſes obtinuit.

Populi quidam Reip. Venet. ſe dedere volentes reſciuntur.

Ea rerum mutatione pleriq; ſe populi reip. committaverunt, orantes ut ſe in deditiōem reciperet. Eſt in Ariminenſium finibus mons excelfus, duplici jugo, quâ mare proſpicit, præruptus: alia parte declivitatem habet latè in occaſum patentem; vinetis & ſegetibus uberrim. Illis in jugis due arces ſunt ſumma in crepidine, quibus oppidum ſubjacet, civitaſq; montanorum hominum, qui temp. adminiſtrant, neq; ulli regi ſerviunt. Crepidines Pinne Marinianæ appellantur. Iſ & ipſi, ne ab Cæſare in ſervitutem redigerentur, cum magnopere timerent, Senatui eo tempore ſignificaverunt, velle ſe ſub ejus imperio eſſe: mitteret ad ſe aliquem reip. nomine, ſe illius dicto audientes futuros, impetratq; facturos. Sed neq; hos, nec ceteros, qui ſe reip. dedere cupiebant, Patres recipiendos cenſuerunt.

Crepidines Pinne Marinianæ.

Hiſpaniæ regum Legatio.

Aloſius rex Venetis ſpectatus reditur.

Miſerant inter hæc reges Hiſpaniæ ad Senatũ Laurentium Suarem, illum eundem qui legatus eorũ bello Gallico apud remp. fuerat: iſ clam itinere per Galliam confecto, paucis ante Cælend. Decembris diebus ad urbem venit: atq; illi auri libra ſingulis eſt menſibus inſumptum à Senatu conſtituta. In primis apud Laurentium Principem & Patres ſermonibus Suares de Aloſio rege Gallorũ queſtus, quòd foederi cum ſuis initio regibus non ſtetiſſet, ut cui neq; ſua, neq; aliena ſatis eſſent: ab ejus amicitia Patres avertere modis omnib. eſt conatus, illum affirmans propterea Cæſaris rebus tanto ſtudio favoriſſe, ut eſſet qui reip. finibus immerneret, neq; quieſcere illam ſineret. gaudere implicitam eſſe bello Thraciæ

Thracio civitatem. quā ad eos classem miserit, ad speciem, non ad ullam reip. frugē misisse. id eventum patuisse, quod obfuerit potius, quā ulli usui fuerit. Hispania regum voluntatem omni tempore cum reipub. voluntate consensisse, quoniam utriq. fidem & pietatem colerent: si se ii fœderibus anna firment, neminem nocere eis posse. Hæc & his similia de Suarē non semel à Patribus audita, tametsi vera esse pleraq. cognoscerent, illos tamen non moverunt, ut quod ipsis cum Aloisio fœdus intercedebat, ulla ex parte violarent: tantum dicere, sese Hispania regum fidem atq. virtutem, & propensum in comp. animū, plurimi sanē facere, semperq. facturos: cum Aloisio fœderis conditionibus se teneri: molestē ferre bellū inter ipsos exerceri potius, quā vigere pacem: si quid possent ad reconciliandam inter eos gratiam, de eo si admoneantur, se non defuturos, amicissimorumq. hominū officio in utrunq. functuros.

Cum Vladislao autem Pannoniæ rege, de legati ad Bajasetē missione diem ex die ducente, propterea quod pace cum illo à Senatu inita, nisi novæ sponsones intercederent, stipendiis reip. carendum ipsi erat: ne res tanta differretur, legati reip. pacti sunt, uti mille auri libra, regi annis singulis ab Senatu bello Thracio dari solite, ad tercentum redigerentur, quoad Bajasetes viveret, tribus item pensionibus persolvendas.

Transactis
cum rege
Pannoniæ.

Alexander cum vidisset Guidum Vbaldum Vrsinæ gentis studiis regnum suum recuperavisse, orando, ter-ritando, magna pollicendo, ejus familie principibus in suas traductis partes, fœdus cum illis percussit. Simul ab Aloisio missis ad se auxiliis Cæsar, magnisq. copiis undeq. comparatis, Guidum Vbaldū, quem quidē sine spe, sine opibus destitutum amici deseruerant, iterum regno expulit, cum tamen ille munitissimum natura

Guidus V-
baldus iterū
regno pellitur.

totius regni oppidum, misso ad id custodiendum Octaviano Fregosio adolescente sororis suæ filio, cum militibus, et omnium rerum pro tempore copia, cōmunitus factum obtineret. Urbinatibus receptis ad Senogalliā oppugnandam Cæsar primis anni diebus rectā profectus, ubi civibus sine mora se deditibus oppido est positus, Ursina gentis principes eos ipsos, cum quib. paulo antè fœdus percusserat, quiq. secum unā venerant, omnes in vincula coniecit: eaq. de re Alexandrum patrem mira celeritate certiore fecit. Ille statim Baptistam Ursinum Cardinalem, qui fœderis autor fuerat, magna apud suos autoritate, nihil ejusmodi verentē, ad se vocatum custodia tradidit: qua in custodia paucis post diebus est mortuus, coniectis ab Cæsare in vincula partim nocte proxima, reliquis in Senensium fines adductis, quò Cæsar cum exercitu contenderat, laqueo gula fracta. Idē vitæ finis Venantio et Octaviano adolescentulis, Camertium regis liberis captis à Cæsare, Pisauri datus. Pater eorum regno amisso clam elapsus, paulo post ad urbē venit. Ob eas Cæsaris actiones, qui cum Camertibus Ariminum etiam in suam ditionem redegerat, Senatus, uti suos fines magis communiret, Livianum Carracciolumq. cum equitibus et militib. Ravennā misit. Gvidus Ubalduſ hostem fugiens cum se Pitilianum in Hetruriā contulisset, diesq. complures ibi fuisset, Cæsare Pitilianum bello aggredi velle dictitante, ut illum interciperet, magno cum periculo per Senarum et Florentinorum agrum in fines reip. atq. ad urbem serecepit: cui à Senatu libra auri dono in sumptum singulis mensibus constituta.

Baptista Ursinus in carcere motitur.

Cæsar is Borgiæ s. vitæ.

Ubalduſ Venetias redit.

Lex in Sacerdoria e-
mentes.

Quoniam autem libido ea inter cives creverat, ut quamplurimi sacerdotia, quæ habere bonis artibus non poterant, Romæ coemerent, qua in urbe ejus rei consuetudo

trudo facultasq; ab Alexandro instituta latè palamq;
 invaluerat. Decemviri sanxerunt, si quis in posterum
 id faceret, ejus bona fisco inferrentur, ipse ab urbe atq;
 urbis finibus quandiu viveret exul esset.

Neg; multo post Joannes Michael civis Venetus
 Cardinalis, qui Pauli secundi Pont. Max. sororis filius
 fuerat, Roma veneno interit, quod ei Alexander à præ-
 fecto Michaelis epularū dari jussit. Causa interficien-
 di hominem fuit aurum atq; argentum, quod is habere
 existimabatur, quarum omnino rerum inexplebilis A-
 lexandri animus cupiditas ad omnem iniquitatē in-
 cendebat, uti filio pecuniam exercitiis alendis suppe-
 ditaret, quo is liatorū principum regna occupare cele-
 rius posset se jã sene. Minister veneni haud multo post,
 Julio Pont. Max. re per indicium enunciata, & vincula
 reiectus, quaestione habita sui sceleris pœnas persolvit.

Papa Venē-
 no Cardi-
 nalem tolli
 iubet.

Alexandri
 PP. aversione

Bajasetes interim inducus cum Sophi Armenie re-
 ge initis, cū quo sibi atrox bellam intercedebat, ad bel-
 lum Venerum solutior factus, animos, quos dejecerat,
 sumpsit, deq; pace cum rep. nihil se facturum dixit, nisi
 Veneti Leucadiam sibi insulam restituerent. Patres de
 eo per Admetis ad Andream Gritum literas perq;
 nuncios certiores facti, ne diutius eo bello cōtererentur,
 pacem cū Bajasete fecerunt, Leucadiamq; insulā, cu-
 jus oppidum magna impensa Pisaurus longe firmitus jã
 communitiusq; fecerat, Bajaseti restituendam cura-
 verunt, Pisauro domum reditione permissa. Ea de pace
 uti Diis immortalibus gratiæ agerentur, atq; auri li-
 bra tres dono in sacerdotium collegia distribuerentur,
 Senatus censuit. Et quoniā Bajasetes legatum suū und
 cum Zacharia domum redeunte ad urbem miserat, ut
 quando ipse legatore ip. insurandam dederat, fore de
 pace, uti pollicebatur, ita is dando item à Lauredanō

Bajaseti
 pax cum Ar-
 menie regi
 & Venetiis

Legatus
Venet. ad
Bajasetem.

Bajaseris
pax cum
Vlatislao
rege Panno-
nia.

Gallie rex
novum cū
Venetis fœ-
tus solli-
ciat.

Alexander
IP. proprio
par'o vene-
no perit.

Benedicti
Pisauri obi-
tus.

principe jurejurando præsens adesset: *Senatus Andreā Gritum legavit, qui ad Bajasetem cum eodem legato reverti properante proficisceretur. cui legato vestis aurea, & item serica, cum ternis auri libris dono data. Eadem est pax aliquot post menses à Bajasete cum Vladislao rege Pannonia inita.*

His rebus ita constitutis, ab Aloisio rege Gallie missus ad Senatū legatus paucis ante Calendas Quintiles dieb. postulavit, uti novum suo cum rege Patres fœdus sancirent. Is fuit Joannes Lascaris Byzantius, grecis literis eruditus. atq; id ea de causa rex procurandū sibi & contendendum statuerat, ut quoniā Consalvus Hispani dux exercitus in Brutiis suum exercitum interfecto duce fuderat, fugaverat, regnumq; Neapolitanū propè omne sub regum suorum imperio redegerat, renovato fœdere Veneti cum Hispania regibus bellū unā facere tenerentur. atq; ut ad eam rem Patres animum inducerent, amplissime ab Aloisio conditiones proponebantur: quas omnes Senatus respuit, veteri se fœdere contentum dictitans.

Alexander veneno, quod furtim dari Adriano Card. n. illi familiari suo jusserat, cujus in hortis unā cum Cesare filio cœnabat, per ministri imprudentiā epoto, quintodecimo Calendas Septembris excessit è vita. Caesar eodem haustu penè absumptus, difficilem in morbiū incidit. quā in re Deorum immortalium mens & voluntas visa est magnopere affuisse, cum ii, qui plurimos & Romanæ republicæ principes, & clientes suos, ut eorum opib. & thesauris potirentur, veneno necaverant, & tunc suum hospitem atq; alumnum adjungi ad reliquos, necariq; mandaverant, eo ipso in ministerio semet pro illo interficerent.

Illis diebus Benedictus Pisaurus classis præfectus vir egregia

egregia virtute, cum se ad reditum compararet, valitudine impeditus Corcyrae interit.

Patres ob Alexandri mortem id, quod re evenit, existimantes fore, ut multa oppida malis artibus ab Cesare capta ejus imperium essent detrectatura, praefectis aliquot Ravennam missis copiarum, quae ibi erant, numerum, duplicaverunt. pauloq; post Decem viri Christophorum Maurum, unum ex quinque viris, qui res bellicas in Senatu procurant, legatum creaverunt, atque in Flaminiam contendere iusserunt, ut, si quod ex Caesaris oppidis sponte reip. se dederet, ab eo reciperetur. Cumq; complura jam Romanorum principum castella pagiq; ejectis aut interfectis Caesaris ministris ad priores dominos redissent, Pisaurum, Ariminum, Camerinum Senogallia, etiam Populonia, cujus regem Caesar expulerat, oppidumq; coeperat, idem factura dicerentur, Guidus Vbaldus, & ipse suum ad regnum recuperandum à popularib. accersitus, triginta auri libris à Senatu mutuo acceptis via se dedit, eoq; adveniens omnib. ab oppidis magna gratulatione est receptus. Caesar, non tã quòd esset morbo implicitus, quàm propter Romanorũ civium in sese odia vite suae metuens, quicquid equitum & militũ habebat, in urbẽ introduxit.

Eare accidit, quòd accidere erat necesse, ut Cardinales qui jam propè omnes convenerant, ad novũ Pontificem legendũ, ne facere id possent, Caesaris exercitus timore impedirentur. quia intellectare Senatus literas ad eos dedit, si ita opus esse ducerent, se celeriter omnes suas copias Romam missurum, quibus facilius Romanae republicae majestatem, & suam dignitatem tueri, & quae ex usu essent, administrare liberè ac sine metu possent. Antonius etiam Justinianus legatus coràm idẽ est pollicitus Senatus reip. quonominè: quod quidem

Rerum mutationi post Pontificis obitum.

Guidus Vbaldus in regnum redit.

Cardinaliũ in eligendo Pontifice sollicitudo.

illis tam suspecto tempore gratum ac per opportunum fuit: ea enim re permotus, ne in se remp. incitaret, Roma cum suis omnib. egressus copius Caesar, Vaticanum sacro Senatu reliquit. Interim à Guido Vbaldo nuncius ad Senatum venit, sese regnū & salutem suam illi acceptam referre, cupere cum equitib. gravioris armaturæ centum levioris, qui sagittis uterentur, centum & quinquaginta. stipendia reip. facere: milites se habere paratissimos numero ad duo millia, quib. sine stipendio mensem eorū, amplius Senatus uti possit: rogare, ut in ejus fidem recipiatur. Cognitis his postulatis, satis est ei omnib. in rebus ab Senatu factum, atq; auri libræ centum annue in stipendium constituta.

Pius tertius
Pontifex
creatur &
moritur.

Julius secundus
eligitur
PP.

Cardinatum collegium, Caesaris abitu liberum factum, Cardinalē Senensem Pont. Max. creavit, qui se Pium tertium appellari voluit. Huic ante mensis exitum vitia tibia doloribus mortuo, successit Julius secundus Ligur, quem resp. Pontificem fieri majorem in modum concupiverat, eiq; rei omnem suam operā adhibuerat. Sed Pio vitæ fruente Jacob. Venerius Ravennæ præfectus, Cefenam ab ejus oppidi civib. accersitus, qui se reip. dedere volebant, cum militib. noctu se contulit frustra. propterea quod non ea, quæ inter ipsos cōvenerat, sed nocte postera eo venit: illi autem cum se superiori nocte ad illū recipiendū comparavissent, neq; is se ostendisset, studium & diligentiam remiserunt.

Oppida quidam
Flaminiæ deduntur
Reipub. Venet.

Fori Livii
arx.

Accidit autem ob ejusmodi moram, uti Caesaris militibus res in suspitione veniret, qui ad portas & in muris stationes habuerunt: itaq; Venerius infectare Ravennā rediit. Paucis post diebus Petri Remiri Hispani, qui Fori Livii arcem munitissimā Cesari custodiebat, nuncius Ravennam ad legatum venit, si resp. eam arcē velit, Remirum illam traditurum, quādo ei liceat, quā

in arce

in arce sit suppellex Caesaris, Ravennam atq^{ue} ad urbem
 asportare: tum ab Senatu praefecturam habeat equi-
 tum quinquaginta, totq^{ue} in urbe insulas, quibus ex in-
 sulis duarum auri librarum fructus annuus ad sese re-
 deat. Ea intellectare Senatu consultum factum est. le-
 gato libere praefecto arcis fidem dare reip. nomine, fore,
 quemadmodum velle se ostendisset, arcemq^{ue} ab eo acci-
 pere, atq^{ue} ea de causa Forum Livii accedere cum ea co-
 pia, quam ex usu effere pub. statuisset: néve quis eam
 rem enunciaret, à Senatoribus omnibus cum Pandul-
 phum Malatestam, qui Ariminū à Roberto patre tra-
 ditum aliquot annos injustè regnans obtinuerat, & ab
 Casare ejectus oppido fuerat, eo cum copiis accedente
 oppidani repulissent: Guidus Vbaldus per legatum su-
 um Senatus significavit, Pandulphum cupere, ut quo-
 niam oppidani adduci non poterant ut ei sese dederent,
 reip. autem imperiū magnopere optarent, Senatus op-
 pidum reciperet: sperare sibi ab rep. nō de fore vitæ pro
 dignitate traducende facultatē: itaq^{ue} si Senatus iube-
 at, ipsum eam rem curaturū, quo Ariminenses magno-
 pere confiderent. quamobrem Senatus censuit legato
 respondi oportere: si Guidus Vbaldus, uti Ariminū op-
 pidum reip. se dederet, suo studio & auctoritate, quā cū
 illa civitate habeat, effecisset, eam rem Senatus gratā
 fore. postremo cū Guidus Vbaldus aliquot pagos & ca-
 stella ex Ariminensium & Cesenatium finib. valde vel
 communita, vel propter agrorum bonitatē opportuna,
 vi expugnauisset, & Senatus significavisset, ea se omnia
 reip. traditurum, modo id se non nolle ostendat, alterū
 Senatus consultū factum est, ea recipi Senatus placere.
 Tum Faventinis civib. aliquot, qui Ravennā ad lega-
 tum venerāt, reip. sese dedere cupientib. idē ut: legatus

Ariminum

eis ostenderet, imperatum. & quoniam Arimini, Faventia, Fori^q, Cornelii arces munitissimæ singulatim à præfectis Cesaris obtinebantur, quorum pars reip, eas vendere cupiebat; latum, uti de conditionib. cum eorum nuncius legatus ageret. Russium præterea Faventinorum, & Archangelianum ac Savinianum, in Ariminen^{sium} finib. pagi frumentarii, & magna uterq, fertilitate, itemq, castellum Vrbinatib. finitimu^m summo in jugo, quod incolæ Montisflorem appellant, reip, deduntur. Etiam Faventia ager propè universus una cum arce oppidi egregia, legato cum copiis accedente in fidem recipitur.

Montisflos.

Quo ferè die allatum est, Julium Pontificem Max. esse factum; itaq, in urbe omnes magnopere letari, oppido egregio ad reip, imperium accedente, & Julio Pontifice, in quem Senatus largiter omnia sua studia atq, officia contulisset, lecto. ipse verò Julius cum ad eū gratulatum Antonius legatus accessisset, hominem hilariter complexus, omnia se reip. debere profiteri: nihil esse quod de se Senatus polliceri sibi nō posset. Cumq, ab legato sermo de Cesare institutus esset, propterea quod nonnullis ab hominibus prædicabatur, illum ab Julio fœdum de defensum iri: legato, ut nihil ejusmodi vereretur, fidem fecit. Illud etiam se dixit cupere, ut quæ Cesar possideret in Flaminia oppida, ea illi eriperentur. quæ quidem certè oratio gratissima civitati fuit. Inter hæc Pandulphus, nonnullorum factione inter eos excitata, ab Ariminen^{sibus} recipitur.

Julius Pontifex favet.
Reip. Venet.

Florentini
quales in
Venetis,

Florentini quod agrè ferrent Faventiam in reip. potestatem venire, copias miserant, quæ civium parti quæ secum sentiebant, auxilio essent, ut sibi potius, quàm reip. se dederent. Ea pars milites & agrestes homines in oppidū introduxerat: ab iis reliqui perterriti, ne portas

portas legato aperirent: itaq, milites, quos Guidius Ubaldus Senatui pollicitus fuerat, legatus ab eo accersit: alios comparat, & delectum habet: tormenta adduci imperat, equites mittit, qui Florentinorum copias in montibus morentur & repellant.

Dum hæc foris administratur, Senatus legatos creavit, qui Romam proficiscerentur Julio Pont. Max. gratulatum, ob propensam in illum reip. voluntatem, octo: quod ante eam diem nunquam acciderat, ut tot legati ad Pontificem non Venetum mitterentur.

Legati Venetorum Romam missi.

Florentini, cum potiri Faventia non possent, per Franciscum Soderinum civem suum Cardinalem egerunt, ut is suspectam Julio remp. faceret: omnes ejus oppidi fines, arcemq, oppidi jam in reip. potestate esse: oppidum etiam brevi futurum: id illam, non tam ut ab Cesare male parte extorqueantur, quam ut sibi acquirat, cõtendere, & tantopere conari: quod semel Veneti ceperint, nunquam eos reddere consuevisse: ipsum eam rem serò cogniturum, cum jam in rerum domini ejus permissu fuerint. De eo Antonius legatus certior factus ut Senatum purgaret, Julium adiit, rogavitq, ne reip. calumniatoribus aures tribueret, quos non de fore sciebat. cumq, quod visum fuit in eam sententiam dixisset, Julius neq, se quicquam credidisse iis, qui maledictis remp. insectati essent, respondit, neq, in posterum crediturum: scire, se amari à Veneta civitate, ejusq, rei per multa haberi indicia: & ipsum contra amore summo erga illam affici: gaudere etiã, cum quis ob id non Ligurem, sed Venetum appelleret: quod quidem jam fieret ab iis, qui tantam ipsius & reip. conjunctionem, & inter ipsos benevolentiam moleste admodum ferunt. Sed quod ad Caesaris regnum ditionemq, attinet. cupere se, ut qua in Ro. reipub. imperio ante illum erant oppida,

Florentinorum amici.

Pontifex Venetum appellari gaudet.

eidem reip. restituantur. Hoc sermone habito ab selegatum dimisit.

Ariminum
Venetis tra-
ditur à Pan-
dulpho Ma-
lacta.

Inter hæc Pandulphus ad urbem venit, qui cum videretur sese Ariminum propter civium infensam in se voluntatem obtinere diutius non posse, ad id, quod per Guidum Ubaldu paulo autè Senatui proposuerat, rediit, atq; Ariminum reip. certis conditionibus tradidit. Itaq; Dominicum Maripetrum legatū, qui oppidū, & Vincentium Valerium qui arcē reciperet, Patres Ariminum miserunt. Pandulpho pesterisq; ejus Citadella oppidum in Patavinorum finibus, & paulo post civitas cum jure comitiorum ipsi & Carolo fratri ejus data. Pandulphus etiam in reip. militiam receptus, eiq; prefectura equitum attributa, uxori & fratri Carolo quinq; auri libræ annue utriq; constitutæ: alteri ex liberis duob; sacerdotia liberiora promissa, quot petierat. ipsi data dono in presentia auri libræ centum. Ea de re per Antonium legatū Senatus Juliū certiorē facit, qui in eo perseverat, ut velle se ostēdat, quæ fuerint Ro. reip. oppida, ei restitui: itaq; petere à Senatu, ut auxilio suo atq; opibus ad ea recuperanda sese juvet.

Faventia à
Venetis op-
pugnata ca-
pitur.

Miserat ante illos dies Senatus alterum Faventiam legatum Nicolaum Fuscarenum, ad oppidi oppugnationem majore studio & celeritate procurandam, lentè adhuc administratam existimans. Jusserat etiam, ut Nicolaus copiarum reip. prefectus cum iis Faventiam contenderet. Is statim via se dedit, Sed antequā Ravennam perveniret, muro tormentis percusso, legatisq; proponentibus se oppidum ad prædam militibus daturus, si cives deditionem differant, ante diem tertiumdecimum Calendarum Decem. brium Faventia deditur. Venetias ubi de eo est allatum, Senatusconsultum fit, ne Julius animus irriteretur, nihil oppidorum Cesaris recipi amplius

amplius ab legatis oportere: satis in Arimino atq; Faventia reip. factum. Deinde legatorum alter jussu Ariminum se conferre, honestandi oppidi causa.

Iisdem dieb. Andreas Gritius, quē Senatus ad regē Thraciā miserat, pacis conditionib. aliquot in reip. utilitatem recognitis, ipsa rectē firmata domum rediit.

At cū paulo post Roma Antonii legati literis Patres intellexissent, multarum sermonibus confirmari Julii permissu Caesarem ad suum in Flaminia regnum propediem reversurum: proximo Senatusconsulto rescissa literae sunt ad legatos ab Senatu datae, ut quicquid possent, de Caesaris ditione reipublica addere capereq; festinarent. Ea re evenit, ut Meldulam in Ariminensi agro, & Tossinianum in Foro Corneliensi, pagos muris arcibusq; communitos, missi ab legatis equites ad reip. imperium libentissimos adjecerint.

Post haec Angelus Episcopus Triburtinus, qui Alexandri legatus aliquot annos apud remp. fuerat, eodē mortuo Romā redierat, iterū missu Julii Venetias venit eodem legati nomine. Is prima adventus sui die salvere ab Julio Lauredanum Principem & Patres jussit humanissimis amantissimisq; verbis: eisq; gratias ingētes agere illum dixit, quod in se juvando, ut Pon. Max. legeretur, multū opere studiūq; contulissent: plurimumq; ex eo se debere Senatus libenter profiteri, neq; unquam ejus officii memoriam abieciurum: amare insuper sua sponte Venetam civitatem, remq; pub. optimis utentē & institutis & legibus: itaq; omnia ei omni tēpore tributurum, quae ex dignitate sua tribui amicissimis hominibus possint. Hoc sermone habito appellatis suo nomine Patribus quibus cum priore legatione assueverat, discedit, mandata reliqua, quae longioris essent morae, in aliam se differre diem pronuncians. Ea dies ubi venit,

Legatus Pā-
tificis ad
Remp. Ve-
net.

Pontificis
postulata.

venit, secreto apud illos, Decem virum ad arbitrium magistris proponit, velle Julium & petere, uti Ariminum & Faventia, quae interceperint de Romana ditissima oppida, ea ipsi restituantur: rogare etiam, ut ad reliqua recuperanda eum juvent: decrevisse enim, ne ulla Caesaris turricula, cui imperet, relinquatur, sed omnia eadem redeant, unde recessere.

Venetorum
responsa.

Patres questi, non esse hoc illud, quod ob suam in Julium pietatem & studium ab eo expectarent, rem ad Senatum deferunt. Senatus censuit legato respondi oportere, quod Ariminum & Faventiam recepisset, ea ab Cesare homine importunissimo crudelissimoque cepisse, Julio ipso, antequam Pontifex Maximus fieret, hortante, facto autem permittente atque assentiente: eadem oppida, uti à vicariis obtineri solita, remp. modo sua fecisse, reliqua non attigisse: quae si voluisset, non fuisse difficile capere, atque retinere: eorum duorum oppidorum nomine se vicariam Romanae resp. velle esse, uti priores domini fuissent, quid in eo Julius amitteret? quare, ea sibi esse retinenda statuisse. quod ad eum ad reliqua juvandum attineret, suas omnes copias atque opes polliceri: eis ille tanquam suis uteretur. Hec responsi lex.

Iulii Pontificis in Venetos consilia.

Illud autem hortatorem Iulium ejus negotii fuisse, verissima Senatus oratio fuit: nam cum apud Iulium Antonius legatus Pii Pontificis regno in eum sermonem esset ingressus, ut de Caesaris injustissima Flaminiae possessione quereretur, autor reipub. ejus magnopere consilii Julius fuerat. Is de rebus saepe ultro citroque, datis ad legatum Romam literis & acceptis, Iulio à sententia non recedente, affirmantem interdum potius, quoniam sibi ad bellum cum republica gerendum vires non suppeterent, se à Christianis regibus auxilia contra eam implor-

inploratum, quos sciret Romanæ republicæ opes eorum egenis nunquam defuisse. Antonio autem legato ipsum illum ab eo nondum Pontifice habitum, secum sermonem repetente, atq; ut ejus remissusceretur, ab illo postulante, cujus omnino rei Julius satis idoneam asserre excusationem non poterat: tantum inquebat, quæ non Pontifex dixerit, ea se expendere non opportuisse. Annus ad exitum labitur: itaq; primæ insequentis anni die Antonius oratione apposita & leni Iulium satis bilarem aggressus familiariter petiit, ut quoniam ea die clientibus atq; amicis dari munera consuevissent, ipsi donore ip. tam illi dedit, tam affectu atq; amanti daret, ut Ariminum & Faventiam eo libente obtineret, quo ipse vellet nomine. Ad quæ subridens Julius ita respondit: Ageret ipse cum repub. ut Tossinianum quod esset in Fori Cornelii finibus, postremo captum, ante omnia restitueret, post id de Arimino atq; Faventia peteret, aliquid fortasse impetraturum. Hoc Julius sermone ad Senatum Antonii litteris celeriter perlato, dum de eo Patres consulunt resq; altercatione magistratum ex die in diem reicitur, Angelus legatus litteras Julii Patribus reddit: quibus literis omnem illis spem Julius adimit, aliter interferemq; publicam non posse convenire, quam si ablata restituantur: id nisi fecerint, Deos se & homines in auxilium vocaturum, atq; ad omnia descensurum minatur. Tum vero Patres magnopere turbati, idq; se ab Angelo magis, quam ab Iulio agnoscere, qui de Senatus in illum voluntate perincommode sepe scripserit, cum moderatius atq; sedatius agere debuisset, Julioq; animum, quæ quidem cum iracundum per se, tum calumniis malevolorum incitatum & succensum, restringi bonis verbis oportebat, digna atq; indigna congerens malis persuasionibus inflammasset.

Pontificis
litteræ mi-
naces.

mavisset, eoq; magis indignabantur, quod omnia, quæ in Senatu secreto agitabantur, idem cognoscere modis omnibus nitebatur, dabatq; operam ut ea quamprimum Julius intelligeret, odiosaq; ad eum literas dabat.

Pontifex
Principum
auxilia &
favorem am-
plis promif-
sionib; ten-
tat.

Illud etiam Patrib; ad hanc molestiam accedebat, quod Julius suum hominem legatum ad Aloisium regē Gallie miserat questum de republica injuriis, auxili-
laq; contra illam postulatam, idemq; apud Maximilianum per oratoris ipsius scribam Jacobum Bannissum Roma missum fieri procurariq; mandaverat, scriptis ad eum literis acerbioribus ea de re, decimamq; fructuum ex sacerdotiis Germanicis, quam quidem Maximilianus ab eo magno studio petierat, ultro illi deferens, si se juverit. Apud quem utrunq; Senatus ab legatis reip. facti excusationem afferri iussit: se Ariminū & Faventiam non ab Romanis Pontificibus, sed ab latrone omnium teterrimo avertisse: alterum, ne à Florentina civitate, sibi propter recentem Pisani belli memoriam inimicissima, quæ eo suas copias miserat, interciperetur: alterum, permutatione oppidi cum ejus regulofacta in reip. finibus ea oppida ante Casarem per vicarios obtineri consuevisse: si se illorum vicarium fieri Senatus velit, nihil novi petere: id pro ejus plurimis in reip. Christianam meritis equum esse ei tribui, quod sæpe aliis nihil merentib; sit datum: neminem in Flaminia vicarium, neq; ad eam ipsam reliquaq; Romanæ ditionis oppida defendenda firmiorem, quàm Senatus sit, neq; qui majori illi usui, si res exigat, possit esse, hac Julium tempestate habiturum. quenam invidia sit, quod temerè civil. bet, ac sine ullousu condonatur, id & præteritis reip. promeritis & spei futurorum, cum se occasio dederit, proventuum & commodorum negari? Ipsum præterea Julium suaforem Senatus

Venetorum
excusatio.

tui per legatum abripiendi ab Casare Flaminiam ex-
 itisse: post id, præter illud, cuius ipse hortator fuit, ni-
 hil novi accidisse: ut non tam Julius habere causam,
 cur à sententia recedat, quàm quonam modo resp. no-
 ceat, querere ac meditari videntur. petere itaq; temp.
 ab Aloisio quidem, ne fœderis religionem, quod ei cum
 Senatu est, propter Julium tam injustè se efferentem
 violet: à Maximiliano autem, ut amicus resp. quæ fi-
 nitima illi est, atq; benevola semper fuit, bona in causa
 malit esse, quàm Julio, qui longè ab ejus regno abest, in
 periniqua, si fides inter homines atq; constantia suum
 jus obtineant. qua accepta extusatione, uterq; à se rei-
 pub. causam apud Julium defensum iri liberaliter pol-
 licitus, Senatum paulo quietiorem reddidit.

Illis diebus, propterea quod Nicolao Ursino, qui Ra-
 venna erat, resp. copiarum prefecturæ tempus exple-
 batur, ob ejus fidem atq; constantiam, quod à complu-
 ribus civitatibus & regibus, ut ipsorum stipendia face-
 ret, magnis pollicitationibus invitatus, rempubl. dese-
 rere noluerat, per triennium imperatorium ei no-
 men cum stipendio annuo auri librarum quin-
 gentarum Senatus dandum cen-
 suit.

Nicolao Ursi-
 no imperi-
 um prose-
 gatur.

PETRI

PETRI BEMBI RE- RUM VENETARUM HI- STORIÆ LIB. VII.

Epitome.

Franciscus Maria à Guido Vbaldo adoptatur. Aloisii cum Ma-
ximiliano Cæsare fœdus. Tronus Venetiis ob proditionem
suspenditur. Ioannes Pisaurum obtinens Venetiis uxorem du-
cit. Isabella Hispaniæ regina moritur. Herculis Atestini obi-
tus. Germanorum domus Venetiis conflagrata, magnificentius à
Senatu iterum ædificatur. Senatus controversiæ cum Iulio Pont. cõ-
positæ & legati octo ad eum missi Alphonfi Atestini Venetias ad-
ventus. Aloisii cum Ferdin. fœdus. Piraticum bellum. Tunetani re-
gis ad Senatum legatio & munera. Norimbergenfes Venetarum
legum exemplum petunt. Senatus Alexium Thracio regi tradit. Sa-
bellici obitus. Aegyptii regis legatus componendarum controver-
siarum causâ Venetias venit. Philippi Austrii in Hispaniam profe-
ctio & obitus. Ferdinandi regis Neapolim adventus Iulii Pont. li-
teræ à Senatu reiciuntur. Ioannes Bentivolus à Iulio Pont. Bono-
nia pellitur. S. C. in eos qui principum legatorumve favore uteren-
tur latum. Petri Barotii obitus. Liguribus petentibus civitas & se-
curitas datur. Aloisii in Italiam adventus. Genuæ expugnatio. E-
iusdem cum Ferdinando rege colloquium, & in Galliam reditus.
Milites ex agris à Venetis instituti Maximiliano petenti itineris cū
exercitu facultas denegata. Relp. ad bellum apparatus. Germano-
rum in Rhetos & Carnos irruptio. Eorundem ad Cadoras clades.
Tergerste cum multis alijs oppidis à Venetis expugnatur. Venetorū.
cum Maximiliano induciæ. Terræmotus in Cræta ingens. Contaren-
us Camalis naufragio perit. Lex in eos qui largitione magistratus
quererent lata. Pax Maximiliano perenti denegatur. Novi homines
in Britannico Cæsano capti. Cameracense fœdus. Venetorum ad
bellum apparatus. Pulvis tormentarius & Urbana navalia fulmine
tacta. Hispani regis fraudes. Belli contra Venetos initium. Fœdus
cum quatuor Helvetiorum pagis à Venetis iktum. Galliarum rex Ve-
netus bellum indicit. Pontifex, Venetis aqua & igni interdicat. eius-
que progressus. Galliarum regis Mediolanum adventus, eiusque copiarum.
Venetorum cum Gallis ad Abduam pugna.

EODEM

ODEM ferè tempore, quòd *Vincentius Naldius Faventinus*, magna in oppidi finibus gratia, omne studium & diligentiam adhibuisset, ut Faventia in dedicationem potestatemq; reipub. redigeretur, ei militiæ insignia cū veste aurea, auriq; libræ viginti sunt à Patrib. dono date, tum quinq; in annos singulos constitutæ pensionis nomine, immunitate omnium rerum, quam heredes ejus sequerentur, addita, primis quoq; proximi ordines militum belli, tempore promissi: ejus etiam propinquis quatuor victus annuus attributus, neq; multò post eadem honestates, donaq; totidem, quot in *Vincentium* Senatus contulerat, in *Dionysium* item *Naldium* ejus consobrinum sunt collata.

Aestate verò inita cū *Guidus Ubaldus Julii* suasi *Franciscum Mariam*, sororis suæ filium, cui fuerat pater *Joannes Julii* frater *Senogalliam* obtinens, adoptavisset, eā adoptionē *Julius* de collegii sententiā magno studio comprobavit, quæ una quidem re suam in *Venetos* iracundiam injustiorem reddidit, cū videri posset, quod illis juris in *Romanæ* reip. oppida tam obstinatè pernegaret, suis facile propinquis tribuisse.

Maximilianus autem suscepti paulò antè reip. apud *Julium* patrocini plane jam immemor, duos legatos *Venetias* misit, qui Senatum hortarentur, uti *Julio Faventiam* atq; *Ariminum* restitueret: eam in primis curam ad se spectare, suiq; esse muneris *Romanæ* reip. Pontificisq; rerum procurationem: id si nolit, causam ad judicium remittat: se curaturum, ut item ab *Julio* remittatur: quod si se arbitrū velint ejus disceptationis facere, se non recusaturum, & pro rei æquitate sententiam laturū. Iis legatis *Lauredanus*, consulto Senatu, cū omnes ejus rei causas, quas quidē *Maximilia-*

Vincentii Naldi metitorum præmia.

Franciscus Maria à Guidò Vbaldo adoptatur.

Legati Maximiliani ad Venetos.

no civitatis legati antea ostenderant, enumeravisset, unum modo respondit, reip. jui illis in oppidis, satis esse clarum atq. notum per sese: itaq. nolle Patres id in ambiguum vertere. Eo responso accepto, legatorum alter Romam discessit, altero apud Senatū relicto eiq. sumptus publicè factus, quoad apud Patres fuit. Julius interm arcem Forolivianam, auri libris centum quinquaginta, quas ab Cesare acceperat, Remiro præfecto traditis, unaq. oppidum obtinuit, cū antea Cesenam & Corneliū Forum isdem præp. artibus sua potestatis fecisset. Præfectus arcis Foroliviana cum Casaris supellectili Venetias venit.

Foroliviana
arx Pontifi-
ci compara-
ta.

Fœdus inter
Maximilia-
num & A-
loisium re-
gem.

Post hac inter Aloisium Gallorum regem & Maximilianum fœdera sunt firmata, cū de eo per legatos diu multumq. disceptavissent quibus confectis Joannē Lascarem Byzantium Aloisius iterum ad Senatū misit, qui diceret, hortari sese Patres, ut aliquam cum Julio inirent ad concordiam & cōsensionem viam: quæ in ita unanimi omnes studio ea de bello Thracio cogitare possent, quæ jampridem cogitanda atq. agenda sunt. adderet & illud, sibi cum Maximiliano convenisse, pacemq. & benevolentiam inter ipsos esse constitutam, nō illam quidem, ut cuiuspiam nocerent, sed suarum utriusq. rerum & regnorum tuendorum causa. Patres auri libra in sumptum mensib. singulis legatoregio à quaestoribus dari jussa, nihil se fecisse reliqui dixerunt orādo, pollicendo, uti Julium placarent: descendisse enim etiam ad illud, tametsi Alexander Faventiam, & reliqua oppida Cesari libera immuniq. dederit, velle tamen se stipendiarios Romane reip. fieri, Faventie Ariminiq. nomine: legem ipse stipendiorum diceret, nihil se recusaturos, atq. Venetorecēter signato annis omnib. ea libenter persoluturos: neq. quicquā tamen profecisse.

fecisse: ceterum letari se, duorum tantorum regum animos ab odio exercendo ad pacem & benevolentiam esse conversos. verum, propterea quod in fidere, quod reip. cum Aloisio intercedebat, caput unum erat ejusmodi, neutri sine alterius voluntate fœdus ullum cum rege ulli facere licere, scire Patres cupere, cur de eo rex nihil antea Senatui significavisset. Ad ea legatus, cum aliquandiu siluisset, tandē se scire nihil respondit, nisi unum, ei fœderi tempus quatuor mensium esse præstitutum, quos uterq. vellet sibi socios & fœderatos nominandi: itaq. posse adhuc quidem regem ei fœderi inferere temp. Qui legati tamen sermo Patrum animos, quibus quidem ea pax Senatus non appellato confecta, suspicionem hand parvam afferebat, nihil leniit.

Post hæc Decemviri certiores facti servi indicio, qui ab eo vapulaverat, Hieronymum Tronum (qui bello Thracio Naupacti arcem, quā reip. nomine custodiebat hostibus tradiderat, eamq. ob rem exul aliquot annos fuerat) id quod fecerat de tradēda arce, precio accepto fecisse: Tronum ab exilio domum redeuntem in vincula conjecerant pauloq. post quaestione habita, ē superiore curia porticu, quæ in foro est, inter rubri lapidis columnas recte suspensio carnis fex gulam fregit.

Tronus prædicator Venetis suspenditur.

Atq. ultimis ferē anni diebus Joannes Pisaurū obtinens Matthæi Tempoli filiam duxit uxorem, nuptiis in urbe per legatos institutis. Tum literæ ex Hispania ad Senatum venerunt, Isabellam reginam Ferdinandi uxorem magno animo excellentiq. fœminam, ē vita excessisse: ejusq. generum Philippum Maximiliani filium, in Belgis regē, testamenti tabulis permagna Hispania terra parte auctum fuisse quib. duab. de causis Vincentius Quirinus, vir in philosophiæ studiis clarus, ad Philippum legatus à Senatu lectus est, ut illi & de

Isabella Hispaniæ reginæ obitus.

Legati Venetor. ad Philip. regē Hispan.

sourus morte reipub. molestiam ostenderet, & regni accessione gratularetur. Pauloq; post Hercules Ferrariensium dux item moriens Alphonso filio regnum reliquit.

Germanorum
Venetis de
nus confa-
grata, itellau
satur.

Erat in celeberrima urbis regione ad Rivum altum domus reipubl. per amplam, quæ antiquitus à Germanis mercatoribus incolis consueverat in eam illi cuiusq; modi res, quæ quidem vendere cuperent, adveclas suis ab oppidis inferre, & civitati emendas proponebant: quæq; in urbe ipsi coemebant, ut in Germaniam conveherent, eodem congregabant; quoad essent deportanda. Ea domus, ut erat mercium omnis generis plenissima, insequentis anni initio magna cum plurimorum honestorum hominum iactura conflagravit: quæ tamen domum illo ipso anno civitas à fundamentis, fornicibus inædificatâ, ne ignis nocere posset, magnificentiore multo forma commodioreq; restituit. Eiusdæ initio anni Bartholomeo Liviano, qui à rep. peractis stipendiorum tempore, Patribus non permittentibus discesserat, ut illatas suæ in primis genti, reliquisq; Romanis principibus ab Alexandro atq; ab Cesare cedes & vastitatem vindicaret, Hispanieq; regum militiam fecerat, iterum recipi postulanti, prefectura equitum, cum stipendio annuo librarum auri centum quinquaginta, est à Senatu data. Cumq; Cesena, Forilivii, Fori, Cornelii legati apud Julium questi essent, se à Venetis magna agri parte spoliatos, angustiis uti finibus, atq; inopia multarum rerum premi, Julius per Guidum Ubaldu Antonii legato proposuit, si Senatus eos fines sibi restituat, de Favetia atq; Ariminio se deinceps verbum non facturum, reiq; publicæ oppida illa in omne tempus uti retineat, permissurum. Ea Guidi Ubaldi oratione Antonii literis ad Patres perlata, Senatus, ne cuiuspiam obstinator videri posset, An-

Senatus Ve-
ret. cum lu-
be Pontifi-
ce contro-
versia &
liandatio.

Antonio rescripsit: si ei Julius fidem faciat, ita fore, uti Gvidus Ubalduſ ei dixit, se fines illos reſtiturum, legatosq; quos creaffet octo ad illū miſſurum, ſuumq; in eū ſtudium & obſervantiam praſtaturum. Quo reſponſo acſepto, Julius & Antonio de Arimino atq; Faventia liberaliter eſt pollicitus, & magnam ſe ex eo voluptatē cepiſſe, apud ſuos familiares praſe tulit. Senatus de eo certior factus, oppidula decem numero cum eorum finib; uti Julio reſtituerentur, cenſuit: in quib; Ceſenae portus, qui eſt in maris littore, Savinianum, Toſſinianum, Archangelianum fuere. Iſ Julii internuncio, quē ad id in Flaminiam miſerat, per legatos reip; reſtitutis, Julius rem ad collegium deduxit, laudatusq; ab omnib; quod ſe ad concordiam cum Senatu dediſſet, magnū conſilii fructum tulit. Unus Franciſcus Suderinus Cardinalis, cum & ipſe Juliū verbis honorificis extuliſſet, addidit, eō ſe magis illum laudare, quod quemadmodum fines illos recuperaviſſet, ita etiam Ariminū ab eo atq; Faventiam brevi recuperatum iri conſidebat. Legatio poſtea, de qua ſuprà dictū eſt, Romā miſſa ab Julii libentiſſimo recipitur; ii fuerunt, Bernardus Bembus pater meus, Paulus Piſanus, Hieronymus Donatus, Nicolaus Foſcarenus, Andreas Kenerius, Andreas Grittius, Leonardus Mocenicus, cujus pater Joannes Venetorum dux fuerat, & Dominicus Triviſanus tēplē Marci procurator. Ejus legationis Bernardus Bembus propter etatem principem locū tenuit, Andreas Gritius & Nicolaus Foſcarenus eſt ſexviris, qui principi aſſident, legationem inierunt. Antonio autem, cū diu Roma in ea legatione fuiſſet, rei q; publ. ſingulari ſuo ſtudia atq; prudentia magnopere ſatiſfecit, domum eſt reditio permiſſa. Atq; hac ſere medio cum, quem diximus, eventum habuerunt.

Legatio Venet. Romā miſſa.

Alfonsi A-
testini Ve-
netias ad-
ventus.

*Æstate verò inita, Alfonsus Atestinus, ut Laure-
danum Principem & Patres regni sui initio saluaret,
magno comitatu ad urbem venit, honorificeq; acceptus,
& auri Libra diebus singulis in sumptum à Senatu do-
natus, gravi cum Patribus benevolentia federe ami-
citiq; arctiore constituta, domum rediit.*

Aloisii cum
Ferdinando
secedua.

*Patres sub hac de adventu in Italiam Maximilianum
qui Romam velle iri disclitabat, ut Imperii insignia à
Pont. Max. acciperet, saepe consulti, ejus legatorum po-
stulatis amicè & benevolè sunt polliciti. Decembri de-
mum mense, de confectis ab Aloisio Gallorum rege Ferdi-
nandq; inter se fœderib; cognoverunt: quæ omnino rea-
susceptam ab illis jam antea de Aloisii, in sese animo su-
spicionem facile auxit, propterea quod is nihil ante de
ea quoq; re Senatui significavisset. Ferdinandus quidè
per legatum suum Patribus ostendit, propter nova illa
inita cum Gallorum rege fœdera, nihil se de vetere sua-
tum ipsis benevolentia diminuiere, quam non retinere
modo atq; altere, sed augere etiam studiis atq; officiis in
dies singulos cuperet. nullos eventus eam sibi mentem
eruturos.*

Piraticum
bellum.

*Anno insequente, ob nonnullos mare Ægeum atq;
Jonium, demum etiam Adriaticum navigantibus in-
festum reddentes piratas, Senatus quamplurimas tri-
remes non uno tempore armandas curavit: quib; à tri-
remib; capti aliquot, latrociniorum penas recip. dederunt.*

Tunetani
regis ad Ve-
netos lega-
tio & mu-
nere.

*Eo tempore Tunetis regis legatus ad Senatū missus,
equos miræ pernicitatis more Punica cephippiatos qua-
tuor, aquilasq; ancipio idoneas totidè, & canes vena-
ricos Patribus dono astulit, petens, ut navas longas ad
mercatus eò mitterent: velle enim regē suum amicitia
cum rep. instituere. Is legatus liberaliter acceptus, do-
numq; cū munerib; remissus, optumā in regē civitatis
voluntatem reportavit.*

Etiā

Etiā Norimbergenses, ampla & florens atq; in pri-
mis libera suiq; juris in Germania civitas, missis ad ur-
bem legatis, exemplum Venetarum legum à Patribus
petierunt: velleq; sese eis uti legibus ostenderunt: quod
quidem illis Senatus frequens concessit.

Norimber-
genses à Ve-
netis legum
exemplar
petunt.

Petente autem ab Senatu arroganter Bajasete rege
ut Alexium in Illyrico insulam bello Thracio captam
sibi restitueret, obstinatis ejus atq; assiduis postulatio-
nibus Patres videnti hie is pacem, quā cum illo fecerant, si
rejiceretur, frangeret, ab Alexio incolis omnibus emi-
grare jussis, aliis in locis collocatis, reb. asportatis, arce
diruta, eam inanem atq; vacuam importuno regi re-
linquendam censuerunt.

Alexiū Baia
sibi restitui-
tur à Venet.

Erat paucis ante id Senatusconsultū dieb. Marcus
Antonius Sabellicus, qui res Venetas conscripsit, ipsa in
urbe mortuus: laudaver atq; illum Egnatius.

Sabellici
obitus.

Quoniam vero civibus Venetis, qui tunc in Aegy-
pto mercaturam exercebant, multa incōmoda rex A-
lexandrinus intulerat, auctis præter morem Indicarū
mercium precii, ipsorum bonis vi direptis, aliquot in
vincula coniectis, Senatusq; ea de re per legatos apud
regem questus fuerat: regis legatus ad Senatum venit
ejus controversie dirimendæ atq; componendæ gratia,
Tangavardinus homo Hispanus, qui multos annos A-
lexandria fuisset. ei est sumptus de mercatorum pecu-
niis æquis portionibus æstimatis datus.

Ægyptii re-
gis legatus
ob contro-
versias com-
ponendæ
Venetiis.

E Gallia etiam ab rege literæ, Julii literas ad Sena-
tum datas attulerunt, quibus litteris, quoad Julius vi-
veret, Ariminum & Faventiam retinendi reipublica
facultas dabatur. Eas literas Julius ad regē miserat, ut
per illū Senatus redderentur, quo major autoritas in-
tercederet, quod intelligebat, illarū scripto multo mi-
nus se præstare quā id erat, quod pactum cum rep. fuisset
legatoq; ipse Veneto suamet oratione confirmavisset.

Litteræ Pon-
tificis per
Regem So-
natui, offe-
runtur.

Julii Pontificis levitas. Id ubi Patres de legato regio intellexerunt, magna eos indignatio tenuit, ingrato animo esse Julium predicātes, nullaq; constantia, qui tantis receptis finibus, tot ad semissis una legatione civibus, quot nemini unquam externo, tam insignib. in illum civitate functa officiis, tamen nunc conditionibus à se uno positis non stet, nisi tenuissima ex parte, atq; ejus quidem partis rege inter-nuncio, ut illius autoritate res, quemadmodum quidē vult, minore negotio transigatur. Eas ob regis litteras coacto biduum Senatu decernitur, litteras Julianas non esse accipiendas.

Ferdinandi in Italiam aduentus.

Ferdinandus interea rex classe Neapolim adventabat, ut, quoniam ad Philippum generum omnis propē Hispaniæ nobilitas confluebat, atq; ipsum pristina populorum gratia, dignitasq; apud eas nationes destituebant, id in regnum se conferret, cujus ille particeps non esset. Eam ob rem Patres Georgium Pisanum, Marcia Dandulum legatos creaverunt, qui Neapolim ad Ferdinandum proficiscerentur, de ejus in Italiam adventu gratulati. atq; is nequēdū Neapolim attigerat, cum Philippus in Hispania, quò socru mortua mari è Belgico venerat, pituita interiit: ita sunt magna incepta spesq; ingētes unā eum vita juveni abrupta. Eā ob filiū mortem Maximilianus pater suum in aliud tēpus Romanum iter distulit, quiq; jam premissi ab eo in Alpib. Germani erant milites, domum revocati redierunt.

Julii Pontificis conatus.

Julius autem, qui omnes suos conatus eò intenderat, ut oppidum Bononiam in suam ditionem atq; imperium revocaret, cujus quidem oppidi regnum tametsi Romani juris esset, à Joanne tamen Bentivolo obtinebatur, comparatis rebus omnibus, quæ ad bellum usui essent, Roma cum exercitu & collegio in Flaminia estate jam confecta discesserat, ut illum oppido expelleret.

Joannes Bentivolus Bononia pellitur.

quod

quod minime longè facilius, quam hominum opinio ferebat, propter ingens civitatis in illum odiū, adductis in fines oppidi, quas & ipse habebat, & ab rege Gallo acceperat, copias, mense Octobri est affecutus. Ea illi dere ab Dominico Pisano legato, qui Antonio successerat, reip. nomine gratulatio est facta: tametsi ipse quoque Julius suum tabellarium cum literis ad Senatum miserat, quæ illum iis de rebus docerent.

Ultimis anni diebus propterea quod sæpe fiebat, ut qui impetrare magnam aut difficilem rem aliquam à magistratibus cuperent, regū & Pontificum maximorum legatis uterentur, qui eos Principi Patribusq; commendarent, interdum etiā ipsorum regum principūq; civitatum ad urbē venientium patrocinio nitebantur, quorum auctoritati Patres prope negare nihil poterant: Senatusconsultum factum est, cui quid à Patribus impetrare sit necesse, is neq; virum principem, neq; legatum adhibeat, cuius commendatione apud eos niti possit, pœna pro genere hominum iis, qui Senatusconsultū neglexissent, constituta.

Lex de Principum Legatorum intercessione.

Primis verò ineuntis anni diebus Petrus Barotius Patavinorum Episcopus moritur, vir polioribus literis & sacrarum ac multarum disciplinarum doctrina insignis, moribus, vitāq; sanctiore, quiq; sublevandis egestate pressis civibus sacerdoti sui fructus omnes largiebatur, ut unius illius liberalitate non parva oppidanorum pars viveret: itaq; mortuo neq; unum neq; supellex præciosa ulla inventa, præter bibliothecam eas ob res sepulchrum ei marmoreū in templo Patavino faciendum publica pecunia, Patres conscripti censuerūt.

Petri Barotii obitus & liberalitas insignis.

Pauloq; post cū cives plurimi Ligures emigrare domo, atq; urbē velle incolere sese Patrib. ostendissent, modo tuti publicè fierent, si quid in Venetos Ligur

Liguribus civitas & securitas data.

quispiam deliquisset, sua bona eare non teneri: *Senatusconsultū factum est, quo eis civitas atq; securitas est data, navigatione mercature causa in Quiritē excepta.*

Aloisii regis
in Italiam
adventus.

Sub idem tempus Aloisio Gallorum rege in Italiam properante, ut Genuensium civitati, quæ ab eo defecerat seseq; in libertatem vindicaverat, bellum inferret, Dominicum Trivisanum, Paulum Pisanum Patavinorū magistratū Senatus legatos ad regem de adventu gratulatum misit. Ille autem recepta paucis dieb. Genua Mediolanum se contulit, ibiq; cum legati convenerūt.

Genus ex-
pugnatio.

*Sed cum in Galliā Transalpinam rediens apud Astur cognovisset Ferdinandū regē, qui Neapoli classē in Hispaniā revertebatur, ex itinere Genuam appulisse, convenireq; se cupere, ei præsto ad Savonā oppidum fuit, magnosq; illū honore excipiens, cū unā dies aliquot fuissent, Ferdinando abeunte ipse in Galliā profectus est, legati domum reverterunt. Eum ab Aloisij tam celerem in Italiam adventū, cū illum, si inimico esset in rempublicā animo, non longinquitas itineris, non reges interpositi, non deniq; Alpes moratura viderentur, quin, cum vellet, in citiorem Galliā parvo negotio trajiceret: tum etiam quod rumor increbuerat, Maximilianum in Italiam cogitare: ne res, ad ejusmodi casus imparatior offendi posset, *Senatusconsultum factū est, in Veronensium finib: eorū qui arma ferre possent, certus agrestium hominū numerus conscriberetur, qui rei militari assuescerent: iisq; immunitas reliquarū rerū daretur, quo paratiores ad obeunda belli munera essent & cum vocarentur ad signa e vestigio convenirent. Ea militum ex agris demiceps institutio ad reliquos resp. finis, ut est usus omnium rerum magister, brevis permanavit: itaq; nunc quidem cujusq; oppidi, vici, pagi, partē habent suorū, qui ei res studet ut armati paratiq; sint.**

Militæ ex
agricolis à
Venetiis
lecti.

sint, nullo ut interposito temporis spatio ad bellū prodire, rei^q pub. celerē navare operam possint, hosq³ omnes uno nomine milites pro ordinibus appellaverunt.

Rex post hæc Alexandrinus controversis, quas habebat cum rep. sine facto, ad justitiam & æquitatē sese dedit: itaq³ triremes ad mercatum eā remisse cum magistratu Veneto, qui Alexandria moram traheret, cūq³ legato regio, de quo supra dictū est: cui proficiscenti vestis aurea cum preciosis pellibus, auriq³ libræ decē sunt à Senatu dono datæ: comitatuiq³ ejus omni indumenta honestiora tradita.

Pax cum Alexandrino rege confirmata.

Interim à Vincentio Quirino legato, quē ad Maximilianū Patres miserant, acceptis sepe literis significabatur, Maximilianū sprete, quā superiore anno fecerat cū rege Gallorū, pace, neglectisq³ fœderib. quib. illū non stetisse conquerebatur, de Germania consilio statuisse, in Italiā cū exercitu accedere, ad speciem ut tuto Romanam se conferret, re, ut Mediolani regno illū ejiceret. Senatus novis equitatus & peditatus copiis munire remp. decrevit: itaq³ præfecti sunt equitū adlecti quāplures, in iis Vitellius Tifernas, & Guidus Vainus & Cornelii Foro cū militib. sexcentis, equitib. quinquaginta ambo Jacobusq³ Siccus & Gallia Cisalpina, & Lucius Malvetius Bononiensis, cū turma equitū uterq³ gravioris armaturæ centū: tum, ut milites numero ad decē millia conscriberentur, latū, qui sub tribunis & centurionib. in castris versarentur, quiq³ per oppida præsidii causā disponderentur, ad quinq³ millia equites etiā levioris armaturæ tercentū quadraginta Nauplia & Zacyntho accersiti urbano in littore, quò appulerāt à magistratib. lastrati, stipendio accepto se Taurisū cōtulerūt

Maximilianus cur in Italiam iter suscepit.

His rebus confectis, Maximiliani legati tres ad urbē veniunt postulatum: propterea quòd rex eorum iter haberet

Maximiliano petenti itineris cum exercitu cuitas den gatur.

haberet nullum aliud, uti Romā, quò eundem illi erat, per finis reip. regi exercituiq; regio itineris faciendi Senatus facultatem daret: recipere Maximilianum, fidemq; suā in eo interponere, sese sine maleficio atq; iniuria per eos fines iter facturum, exercitumq; ducturū. quòd si propter eam, quam haberet resp. cum rege Gallorum, amicitiam, Senatus id se minus rectè posse facere existimet, monere Patres Maximilianū, atq; apertè profiteri, nullam esse in eo rege fidem, nullam constantiam: id se esse sapenumero expertum: itaq; rectius facturum Senatum, si nihil in illo sibi presidii putet esse constitutum: sese Patribus fœdera, quæ pepigerit, vitæ suæ diligentius servaturum, Eare ad Senatum relata, cum plures sententiæ dicerentur, essentq; nonnulli ex magistratib. & principibus civitatis, qui Maximiliano credi oportere contenderent, vicit tamen ea sententia, quæ legatis in hunc modum uti responderetur, censuit: si Maximilianus pacatè sineq; exercitu velit iter facere, remp. ei quod peteret libentissimè concessuram, legatosq; missurā, qui illum exciperent, omnibusq; honoribus prosequerentur: sin cuius exercitu proficiscatur, à pace, quā cum rege Gallo habeat, non posse discedere Senatum sine perfidia crimine. itaq; nihil ei permissurum.

Rex Gallorū
Reip. Vener.
auxilia sol-
licitat.

Atq; his ipsis nondum ab urbe profectis legatis, Gallorum rex novam legationem ad Senatum misit, mentem ac voluntatē reip. si Maximilianus ei bellum inferat, sciscitatum: magno enim timore afficiebatur, propterea quòd fama vulgaverat, Germaniæ populos Maximiliano ingentes copias subministraturos, ne ab eo tanta in re tam unanimi illarum nationum consensu Patres perterriti deficerent, aliorum mores hominū, et plerunq; sit, suorum morū modo atq; consuetudine metiens.

metiens. Senatus autem omnes reip. facultates legatis ad regem defendendum est pollicitus: quæq; Maximilianus legati à rep. petissent, quod ad illa responsum habuissent, amico eis animo aperuit.

Patres post hæc venientem ad urbem Nicolaũ Ursinum imperatorem ab ipsis accersitum, ut cum eo & Liviano & Carraciolo, qui utriq; jussu eorum venerant, de bello consilium caperent, ei obviam in navi Bucen-
tauro profecti civitate circumvecta exceperunt: insequenti-
busq; dieb. quibus in locis Maximiliano, quãq; ante diẽ copie reip. essent opponende, unã cum his constituerunt: eosq; evestigio reverti, & quã quisq; partẽ reip. finium tuendam suscepisset, ad eam illum contendere jusserant. certiores enim facti tractari arma in Maximilianus finibus, militesq; pluribus in locis cogi, nihil sibi reliqui ad exercitũ comparandum, copiasq; partiendas fecerunt, ut in tempore occurri posset. Vbi Maximilianus de legatis suis cognovit, nolle Senatum ei armato per fines reip. iter dare, Vincentium Quirinum ab se dimisit, profectus illẽ cum in primis reipub. finib. subsedisset, ne iniussu Patrum propius accederet, Senatu permittente domum rediit. Patres tamen si Decembri appetente mense multis verisimile non fieret, Maximilianum Alpes esse cum exercitu trajectorum, tamen Georgio Emo legato ab Senatu declarato, qui in fines Veronensium cũ copiis accederet, eo se ab latere celeriter munire decreverunt: præsertim quod intelligebant, Germanorum militum certam jam manũ adventare, ut illis ex Alpibus se demitteret. quæ quidem manus neq; dum munitis itinerib. & saltib. facile trajecit, sine ullo tamen reip. maleficio, pacatãq; in Mantuanorum se fines contulit. Ii erant milites circiter mille ducenti, Paucisq; post diebus cùm nullo accepto in
Italia

Reip. ad bellum contra Maximilianum apparatus.

Italia stipendio domum redire statuisſent, Eiusq; in
 terea legatus exercitu adducto itinera clauſiſſet, ut re-
 verti ejus voluntate ſibiliceret: ab eo petiverunt. Ille
 armis deſiſſet iter facere juſſit. Sed cum iſſe in locis
 atq; in Vicetinarum ſaltibus anno inſequenti initio
 Germani ſapenumero ſe oſtendiſſent, ut in fines reiſ. ir-
 rumperent, omnino neq; in eo perfecerunt quicquam
 ipſi, neq; à Venetis ulla eſt res paulo illuſtrior geſta: neq;
 oppidum quodpiam nobilius captum, aut cedes aut
 fuga hoſtium memorabilior facta: tamenſi Aloſius
 rex, qui ſape Senatum per legatos oratione magnifica
 confirmaverat, ſeſe cum nunquam deſerturum, ipſum
 etiam, ſi neceſſe ſit, reiſ. auxilio venturum, Triulſinum
 cum copiis in caſtra Veneta miſiſſet, & Senatus Au-
 dream Grittum legatum magna cum manu eodem ac-
 cedere juſſiſſet. Nam cū duos uno tempore legatos Se-
 natus creaviſſet, Grittum & Georgium Cornelium, ut
 alter in Rhetos, alter in Carnos proficiſceretur (inde
 enim etiam in reiſ. publicæ ditionem velle perſuadere
 Germanos literis nunciisq; afferebatur) iſis uti ſorte im-
 peria patirentur, Patres permiſerunt: in Gritto Rheti,
 Cornelio Carni provincia obtigit: atq; in Rhetis quidē
 hunc unum res eventum habuerunt, ut reſpreſſi & re-
 pulſi ſape hoſtes ex reiſ. pub. ditione atq; imperio nullam
 ſibi iter patefecerint, nihil omnino ceperint, amiſerint
 autem potius ultimis belli diebus montanum oppidu-
 lum Agreſtam. At in Carnis, quā nihilo ſecius Germa-
 ni aditum in reiſ. fines tentaverant, Livianus, qui ex-
 ercitus præerat & Cornelius legatus, rem ſanè publi-
 cam naviter atq; feliciter geſſerunt. Nam cum menſe
 Februarii rumor increbuiſſet: hoſtium non parvā co-
 actam in Carnis manum eo ab latere bellum illaturam
 adventare, Daniel Dandulus Feltriā à Senatu miſſus
 eſt.

Germanorū
 in Rhetos &
 Carnos in-
 ruptio.

est, rebus, quæ ex usu essent, procurandis, commeatuq;
exercitui. qui eo venturus erat, durissimo anni tempo-
re locis impeditissimis subministrando. Gradiscas quoq;
castellum apud Sontium flumen arte atq; opere com-
munitum. Justinianus Maurocenus Senatu jubente iis-
dem cum mandatis est profectus. Tum Cornelius & Li-
vianus Bassiano in Alpium radicibus ad Medoaciripam
sito, quod ad oppidum multis e reip. finibus exercitum
cogebant, jussi cum copiis ad Germanos reprimendos
contendere. Interim repentino hostium adventu, qui per
devia asperaq; Alpium juga, precipitesq; declivitates
ferratis pedibus iter confecerant, centurionem cum mi-
litibus sexaginta Cluse pagi angustias servantem pro-
fugisse, Cadorasq; oppidulum ad flumen Plavime, quod
ab Clusa quinq; millia passuum abest, unam cum arce
& Petro Ghisio prætore in hostium venisse potestatem
nunciatur. Ea intellecta re in castris, Livianus cele-
ritate adhibita cum duobus familiaribus ad vicina
hostibus loca sese contulit speculatum, relicto Cornelio,
qui cum copiis paratioribus diurnis nocturnisq; itine-
ribus subsequeretur.

In urbe Donatus Lagius à Sena lectus est, qui Civi-
dale Carnicum contenderet, daretq; operam ne quid
incommodi ressp. eo in oppido acciperet. In Forolivien-
sibus autem Hieronymus Saornianus, de quo supra
commemoravimus, vir egregia fide atq; virtute, prin-
cepsq; civitatis, primo paucis cum equitibus e sua fa-
milia ad eos fines est profectus, quibus in finibus hostes
impressionem fecerant, magnaq; celeriter auxilia rei-
publicæ conventura confirmans, earum regionum in-
colas labantes jam, ad imperataq; Maximiliani faci-
enda pronos, in officio continuit. deinde coactis homi-
num duobus millibus quingentis, equitatu etiam
addito,

addito, iter impeditissimū faciebat, ut contra hostes ei legato exercituq; reip. illa cum manu se conjungeret.

Legatus
Maximilia-
ni ad Venc.
tos.

Dū hac agitantur, Lucas Renaldius Maximiliani legatus ad Senatum venit, illud idem postulatum, de quo antea saepe rex egerat, iter Romam per fines reip. repetens: regem suum propterea velle armatum incedere, quod se tutum ab suis hostibus aliter fore non confidebat: reip. nihil ab eo nocitum iri, omnibus illum modis confirmaturum: vel Senatus obsides ei daret, nociturum esse illi neminem: hoc si praestet, sine armis regem iturum. Ad haec Lauredannus respondit: Scire regem, quā propensa semper fuerit reip. erga Federicū imperatorem patrem suum, seq; ipsam voluntas: quo magis indignum esse, bellum ab eo inferri nō unis reip. finibus, preda abigi, castella expugnari: de eo se manopere conqueri, deosq; testes adhibere, non esse ita de rege meritam remp. sed rem se ad senatum relaturum, deq; ejus sententia responsurum. Nam quod à Cornelio literae venerant, confidere Livianum, propeq; recipere, hostes sibi pœnas citò daturos, Patres respondendi Maximiliani legato tempus interponere volebant, dū à Carnis aliquid confecti afferretur. Legato autem socii sunt atq; custodes dati, ne quis eū alloqui posset, cui Patres id non permisissent.

Livianus adductis ad se militibus mille octingentis quorum erat dux Petrus Montius, vir magna virtute, equitibusq; levis armatura ex Epiro propè ducentis, quibus praerant Palaeologus & Busichius: tum ex his qui sagittis utebantur, alteris ferè totidem, graviorisq; armatura ex ipsius & reliquorum turmis paulò plus ducentis: Saorniani literis ac nunciis de locorum situ, de hostium numero, deq; belli rationibus admonitus, qui quidē jam adventabat, atq; ab altera montis parte

parte in trium pontium loco Germanos observare, cuiq;
 occurrere statuerat prima luce hostes aggredi consti-
 tuit. Is erat Martii Calendarum dies. Sed propterea
 quod nix ea nocte plurima ceciderat, praelium in aliam
 rejectum est diem: quod quidem secundissimū postridie
 fuit. Nam cum Germani, redeundi domum itineribus
 praeseptis, ad se venire certiores facti, ne intercluderen-
 tur, Venetos aggredi viamq; ferro sibi ipsi aperire sta-
 tuissent, atq; in editiorem proxima vallis partem cum
 impedimentis & tormentis se collegissent numero ad duo
 milia quingenti, ut e loco superiore in Venetos subeun-
 tes impetum facerent (erant autem e Maximiliani cō-
 mitatu, quamplurimis centurionibus viris fortib. in-
 terjectis) ipse acie instructa per nives rectā progressus
 praelium audacissimē cōmisit: eosq; primo fortiter pu-
 gantes, post impedimentis exutos tormentisq; abreptis,
 desperatis reb; non magnō opere resistentes concidit, prae-
 ter illos, qui projectis armis pacem suppliciter petiver-
 runt. pauci fuga in montes elapsi, ab Epirotis equitib;
 eundem casum subierunt, capitaq; sunt eorum in ca-
 strareolata, pro quibus singulis Livianus pecuniā pol-
 licitus interfectoib; fuerat: ex Venetis desiderati sunt
 sanē pauci. Nocte ea quae secuta est, exercitui ad quietē
 data, Livianus ad Germanos, qui arcem Cadoranam
 custodiebant, amplius sexaginta misit, imperans uti
 arcem traderent. Li trium dierum spatium ad eam re-
 sibi dari petiverunt. Livianus eorum postulatione re-
 jecta, ad arcem expugnandam est profectus: quā cū
 diem totum omni missilium genere, tormentisq; in ad-
 verso iugo positis continenter oppugnavisset, magnāq;
 propugnatorum partem interfecisset, mūro etiam pro-
 pugnabuli subrupto, reliqui postridie deditionem fece-
 runt: In ea oppugnatione Carolus Malatesta adolescēs

Germani
 exercitus
 clades ad
 Cadoras:

Cadonē opē
 pugnatē &c
 captz.

saxo ab arce percussus, cum nonnullis viris fortibus interit. Captivi, qui arcem tradiderant, una cum prioribus, dedititiis, omnes quingenti armis ceterisque rebus exornati Liviani permissu domum redierunt.

Harum rerum primis in urbe nunciis acceptis, idem est responsum legato Maximiliani à Senatu datum, quod superioribus legatis Patres antea dederant: neque quicquam cum illo de cade Germanorum communicatum, ac, ne quid ei redeundi ab armatis in Rhetico noceretur, comites sunt ducesque itineris per fines reip. attributi. Vbi ex literis Cornelii legati de praelio, deque arcis expugnatione singula ordine civitas intellexit, Liviani que et consilium, et celeritas, et virtus laudari vocibus omnium cepit: Patres, ut et illius animum alacriorem in posterum ad belli munia redderent, honorum insignibus, et magnitudine premiorum excitatum, et reliquorum voluntates accenderent ad bene de repub. promerendum, cum viderent fortes industriosque viros ab ea fieri plurimi, prefecturam omnium reip. copiarum Liviano detulerunt. Ea est amplissima post imperatoris nomen dignitas, que pro eorum meritis ab Senatu militaribus viris tribui consuevit, auctiusque est equitum illius numerus, qui erat sexcentorum, ad integrum mille. auctum quoque stipendium ab auri libris centum quinquaginta, ad ter centenas libras: tum decem in presentia dono data cum iis tormentis bellicis, que hostes e Germania secum attulerant, queque ipse ob rei bene geste memoriam à Patribus sibi dari cupere in sermonibus cum legato habitis ostenderat: Caroli autem Malatestæ uxori ac duobus liberis infantibus illa ipsa pensio annua, qua is vivens à rep. donatus fruebatur, in victum tradita.

Deinde cum Patribus nunciatum esset, à Maximiliano

Liviani du-
cis merita
remunerata,

Prefectura
omniū co-
piarū qualis
dignitas.

Consultatio
de bello
Maximilia-
ni finibus
inferendo.

Hanc copiam in carnis comparari, tum incursions in
 reip. ditionem à Goritiani fieri, quod est oppidum in
 monte ultra Sontii flumē sitū: Senatusconsultū factū
 est, ut milites ter mille celeriter conscriberentur, atq; ad
 legatum mitterentur. Ceterū quod erant pleriq; ma-
 gistratus, qui bellum inferri Maximiliano tenebant
 oportere, atq; in eius fines exercitū introduci volebant,
 Dominicus Maurocenus templi Marci procurator, Dominici
Mauroceni
prudens
consilium.
 vir re atq; cognomine sapiens, etate valde proclinata,
 erat enim annos natus nonaginta, Patres monere ac
 rogare cepit, ne id fieri permitterent: Germania civi-
 tates, quae libera suiq; juris essent, agrē ferre à Maxi-
 miliano arma contra remp. exerceat, cū pace frui pos-
 sit: eas easdem, si ei bellū inferatur, molestē id latūras,
 neq; passuras sui regis nomen dignitatēq; cōvelli ac pro-
 teri: non magnas esse ab illo injurias in remp. illatas, de
 iis tamē deorum immortalū benignitate poenas ipsū
 reip. dedisse: omnem illam in Carnis manū concisam
 deletamq; esse, Caduras Clusamq; recepta: in Rhetis
 nihil amissum, neq; ullam contumeliam acceptā: quod
 si eo contenti, inquit, erimus, magnum nos fructum
 continentia laturos, Germania totius benevolentiam: Germania
Reip. Veneta
quam utilis
sit cōmoda.
 quae quidem certē Germania comiteatib. asportandis,
 mercibusq; reciprocandis, & rerum plurimarum com-
 municatione ita est conjuncta nobiscum & consociata,
 ut magni inde proventus in remp. portortu nomine, ma-
 gne privatim utilitates in omne genus civiū inferantur
 Laudabile profectō esse hostes bello superare, propagare
 imperii fines: multo autem laudabilius, se ipsos con-
 tinere ac vincere, justitiae, moderationis, gravitatis
 opinionem apud omnes homines auxisse lateq; promo-
 visse. Bellorum eventus à fortuna plerunq; admini-
 strari, quae fluxa atq; incerta sit: prudentiae consilia

stabilem habere exitū semperq; plus proficere cōstantia
 & maturitate, quā illa impetu usū ex sese prabuerint.

Hæc cū senex sapiens dixisset, ardor ille magistra-
 tuum ad bellū gerendum parumper restinctus est, itaq;
 nihil latū, nisi uti ea de re Patres amplius cōsulerētur.

Alfonfus
 Ferrarie
 dux Senatui
 sepugnat.

Alfonfus post hæc Ferrariensium dux ad urbem fa-
 miliariter se contulit Patrib. purgatū, quod suspectus
 eis fuerat literas nuntiosq; ad Maximilianum misisso
 societatem ineundi seq; cum illo conjungendi causa,
 confirmans nihil se unquā ejusmodi cogitavisse: cupere
 autē & statuisse, unā cum repub. omnem fortunam ex-
 periri, neq; nullo tempore à Senatus autoritate velle re-
 cedere, Patres eam orationem auribus libentissimis ac-
 ceperunt, collaudatumq;, atq; ut omnia summe bene-
 volentia officia à Senatu expectaret, confirmatum, do-
 mum remiservunt.

Belli in Ma-
 ximilianum
 apparatus.

Interim nulla in Rhetico belli cessatione à Maximi-
 liano fieri cognita, in Carnis milites nō unis in locis co-
 gi tumore nunciisq; afferentibus, Senatus suam in illū
 lenitate frustra aadhibitam sentiens, pridie Nonarum
 Aprilium constituit, uti bellum omnibus à partibus
 Maximiliani finibus inferretur, itaq; non legatis mo-
 dō Gritto & Cornelio id Senatusconsultum celeriter est
 missum, sed omnino etiam Hieronymo Contareno, qui
 cum classe aliquot triremiū legatus in Istris tunc erat,
 literæ sunt à Senatu datæ, uti maritima Maximiliani
 oppida, quæ vellent, aggredi capereq; conaretur: se alias
 paucis dieb. triremes ad illum missurum. Senatuscon-
 sulto ad Cornelium perlato, voluntateq; civitatis Li-
 viano reliquisq; principibus declarata, magnum sis
 studium, magna omni exercitui alacritas innata est
 belli gerendi: quam obrem tormentis muralib. addu-
 ctis, quod oppidū Cormonse citra Sontium flumen na-
 tura

Cormonse
 oppidū ex-
 pugnatum.

tura atq; arte communitum, monti enim impositum muro praealto cingebatur, opportunum hostibus receptum dabat, omnibus ad id copiis accesserunt, magnaq; vi aggressi, dejecta muri parte, celeriter ceperunt. quod cum diriperetur, Cornelius mulieres omnes uno in templo compulsus ab injuria militum defendit; suppellectilemq; sacram ipsis ab adytis abreptam fanis & sacerdotibus restituit. Inde ad arcem expugnandam eodem impetu cum perrexissent, ac tormentis quatero cepissent, a propugnatoribus deditio est facta. Ea intellecta re, tria se castella sponte legato dederunt. Portus autem Naonis civitas legatos de deditio ad Senatum misit. eos legatos liberali oratione Patres prosequenti, ad Cornelium rejecerunt, ut cum illo agerent, cui ea omnia mandaverat Senatus, Cornelius, cum ad illi legati venissent, oppidum in fide deditioemq; accepit.

Eodem tempore Lucas Renaldus à Maximiliano Legatus
ad urbem remissus cum tabellis regis manu subscriptis Maximil. ad
Patres adit: quibus in tabellis, certas Maximilianus Venetos.
induciarum conditiones reip. proponebat: quarum erat una, ut annuas secum inducias Senatus faceret, quo tempore de suis cum Gallorum rege controversus in communi Germaniae concilio disceptari & cognosci posset. Eas patres inducias legato sese paratos esse facere dixerunt, dum eadem induciarum conditione federati reip. includantur: neq; enim sine iis quicquam posse conficere Senatum. Renaldus his cum mandatis tantum discesserat, cum majoribus comitiis haberi ceptis, literae nuntiūq; à Cornelio venerunt, qui dicerent: Posteaquam ponte, quem hostes resciderant, in Sontio flumine celeriter confecto, exercitūq; traducto, Goritiani
nos duabus maximis uno die impressionibus Livianus vici.
oppugnasset, qua in oppugnatione centum milites

amisset, vellentq; postero die acrius vehementiusq; idō
 facere, oppidanos perterritos sese ei dedidisse. Ea litte-
 ra, antequā suffragia inirentur, comitiis recitata sunt,
 magnaq; ab iis gratulatio Patribus est facta. Erat in
 oppido arx, quam milites ducenti custodiebant: ii cum
 pulvere ad tormenta exercenda carerent, neq; se arcē
 tueri posse sine iis confiderent, pro eia armamentis reli-
 quosq; commentu libras auri quadraginta sibi datu
 ari fide accepta, quatri duo intermisso arcem tradide-
 runt. ante quos quidem dies Belgradum facta deditio-
 ne legati prefectum introduxit: itemq; Vipau, admo-
 dum elegans & ipsum oppidulum, quod abest ab Gori-
 tia millia passuum viginti Japidas versus. Centarenus
 quatuor triremibus Tergestinos magno animo aggres-
 sus, quarum erant due medii inter bellicas generis atq;
 eas triremes quibus ad mercaturā civitas utitur, quae
 Notbas appellabant, muros tormentis dejicere insti-
 tuit, qua parte mari oppidum alluitur. Et tormenta
 ejusmodi tum erant, ut ex ere tota confecta pedes vi-
 cenos binos in longitudinem protenderentur, acclina-
 taq; in priore navis parte sic, ut cauda malo proxima
 ore proram contingerent, pilam ferream librarum cen-
 tum, si nihil impediret, bis mille atq; octingentorum
 passuum spatium impellebant: itaq; muris vicina ve-
 hementi eos impetu concutiebant. Id tormenti genus
 Basilū appellabatur: neq; sustineri propter pondus,
 nisi a magnis triremibus, aut a Notbis poterat, duasq;
 in partes divisum, ut tractari facilius posset, collectio-
 ne inter se mutua circumvalutū ita introrsus conglu-
 tinabatur, ut esse unum es continens videretur, nihilq;
 aeris per spiras admitteret. Ea instituta oppugnatione
 Drinu maritimum castellum deditur: quatuorq; tri-
 remes ejusdem, quo priores, generis misse a Patribus

Cor-

Vipau oppi-
 dum.

Tormenti
 bellici Basi-
 lū vocatū.

Contareni classem duplicaverunt: Senatusq; ad Cornelium scripsit, si ei è rep. esse videretur, cum exercitu ad Tergeste oppugnandū accederet. Cornelius ea de re Livianum consuluit: ille Contareni conatus terrestribus adjuvandos esse copiis magnopere existimans, cum tormentis muralib. quæ mari deportanda curaverat, celeriter eo venit, atq; ad Contarenum primū omnium navicula perlatus, belli consiliis cum illo communicatis, ad muros oppidi omnibus à terra partibus demolandos rediit.

Inter hæc, propterea quòd Aloisius Galliarum rex valde se cupere ostenderat, ut in eodem, quod secum & cū rep. fœdus intercedebat, Ferdinandus rex Hispaniæ princeps esset, novaq; cum illo societas, iisdem tamen legib. institueretur: res agitari cœpta hanc difficultatem habuit, ut, quoniam Senatui longam atq; impeditum videbatur id, quod in priore fœdere erat, se nullam pacis conditionem, quæ plerumque in parvis temporum momentis existeret, posse à suis hostibus accipere, nisi prius, dum eant in Hispaniam tabellariis dumq; redeant, expectarit, caput illud Patres ita resciri censebant oportere, uti qui pacem facere vellet, sociorū modo nomina infereret fœderi scribendo, ne multorum dierum itinere literis mittendis, & responsis præstolandis, occasionem pacis amitteret. veruntamen ut id regum voluntate fieret, tempus intermitti placuit, dum id sciri posset. itaq; fœderis confectio in alium rejecta est diem.

Contareni classe aucta, ad quem etiam naues duas rectas Patres miserant, quæ muris se subicere auderent iis ab eo latere oppidi majore multo impetu percussis, ædificiisq; nonnullis intra urbē dirutis, Livianus parte altera perforatis dejectisq; oppidi mœnib. tormentorū impulsione nō intermissa, Tergestinos ad deditiōē cō-

Regis Galliarum
postulata
de fœdere
cum Hispano.

Tergestini
diu oppu-
gnati se do-
dunt.

pulerunt: itaq; pridie Non. Majas una cum arce oppidum receptū est, nulla conditione interposita, nisi ut militib. qui oppidum atq; arcē custodierent, recedere armatis liceret. Oppidani, ne diriperentur, libris auri centum quinquaginta exercitus persolvendis, se suaq; omnia redemerunt, Liviano & legatis procurantibus, quib. erat oppidum nobile diripi permolestū. Ejus rei litera letitia & gratulatione civitatē impleverūt. Livianus, Cornelius, Contarenus omnium ordinū studiis certatim laudati, quod tantā rem tam celeriter conficissent, magnā sunt ex eo virtutis atq; industrie gloriā consequuti, atq; iis statim litera à Senatu data sunt, in eam cogitationem incumbere, ut Pisinum, Flumenq; Maximiliani oppida, sub resp. imperiū redigerentur: quorum alterū mediterraneū est, abestq; à litore milia passuum XVI. multoq; maximam inter Istros habet auctoritatem: Flumen ad mare positum plurimarū rerum copiam subministrant, estq; illis gentibus & regionib. opportunissimum. Pretor etiam Tergestinis declaratus Franciscus Capellus arcis prefectus, Aloisius Zanes: Vipao, qui utrunq; munus exerceret, Marcus Antonius Erizus: qui Duino, Nicolaus Baldus: qui Cormonsi, Trojanus Bonus, paulo post ad magistratus obeundos in provinciam abierunt, cum antea Dominicum Gritū qui arcem custodiret, Senatus Goritiā misisset: nam oppido Justinianus Maurocenus à legato datus praeerat, Senatusconsulto accepto cum Pisinum, quod est in monte tribus à partibus valde precipiti situm, Contarenus classiarios suos & Liviani equitatus, peditatusq; magnam partē cum tormentis adduceret, cavello Trevisa, quod est in via quinq; millia passuum à Pisino, seq; magno an. mo ad defensionem comparaverat, ut capto atq; diripto, o. n. n. celeriter ad Pisinen-

Flumen
oppidum.

ses

ses oppugnandas contenderunt: tormentisq; prima vesperi positis, cum muri partem, quae una ex quatuor ardiri poterat velle dejicere coeperunt. Id cum mane pa-
stero die acrius continentiusq; fecissent, ac porte tur-
rim prope apparuissent, oppidani una salutis conditio-
nis impetrata deditioem fecerunt. In ejus oppidi fini-
bus castella erant decem septem, quorum sexdecim sub
reip. ditionem sunt redacta. at cum Vipaum indiligen-
tius custoditum hostes recuperavissent, praefectumq;
ceperunt, Vipenses postea, missis eo militibus, iterum
capti ac direpti sunt. Praesidio Pisinensibus relicto, Con-
tarenus ad Phanatici sinus insulas se contulit, atq; ex
Apforo Cressa Vegiare reliquisq; plus mille armatis ho-
minibus naves longas conscendere jussit, ad Flumen op-
pugnandum rediit: cumq; mille passus ab oppido abes-
set, qui oppidanos uti se dederent postularet misit: si se
cingi ab exercitu sinerent, quem postridie affuturum
confirmabat, non fore liberam se dedendi potestatem.

Pisini oppi-
gnatio.

Flumen op-
pidum à Ve-
netis occu-
patur.

Id cum illi magnopere timerent, pacti ne quid ex su-
is rebus amitterent, eo die Contarenum intromiserunt.
Eà confecta re, quod erat oppidum mediterraneum il-
lis in finibus non postrema apud Istros autoritatis Po-
stoina, Cornelius et Livianus eo exercitum converte-
runt, atq; ad vicinos ei oppido pagos equites levis ar-
matura plus ducentos praemiservunt. Illi praeda passim
abacta, nullis à Postoina exire ausis, cujus ad muros in-
cursionem fecerant, in vico sese proximo receperunt: ibi
cum noctu armis positis sine vigiliis quieti se dedissent,
hostes Postoina silentio emissi equites circiter centum
quinguenta, quorum erant duces Bernardinus Raini-
cher oppidi praefectus, & Christophorus Friapanes ho-
mo ferox acerq;, eos inopinantes aggressi partim inter-
fecerunt, partim ceperunt: paucos in fugam coniectos

Venetiani
caesi.

pulerunt: itaq; pridie Non. Majas una cum arce oppidum receptū est, nulla conditione interposita, nisi ut militib. qui oppidum atq; arcē custodierunt, recedere armatis liceret. Oppidani, ne diriperentur, libris auri centum quinquaginta exercitui persolvendis, se suaq; omnia redemerunt, Liviano & legatis procurantibus, quib. erat oppidum nobile diripi permolestū. Ejus rei litera letitia & gratulatione civitatē impleverūt. Livianus, Cornelius, Contarenus omnium ordinū studiis certatim laudati, quod tantā rem tam celeriter confecissent, magnā sunt ex eo virtutis atq; industrie gloriā consequuti, atq; us statim litera à Senatu date sunt, in eam cogitationem incumbere, ut Pisinum, Flumenq; Maximiliani oppida, sub resp. imperiū redigerentur: quorum alterū mediterraneū est, abestq; à littore milia passuum XVI. multoq; maximam inter Istros habet auctoritatem: Flumen ad mare positum plurimarū rerum copiam subministrant, estq; illis gentibus & regionib. opportunissimum. Prætor etiam Tergestinis declaratus Franciscus Capellus arcis præfectus, Aloisius Zanes: Pipao, qui utrunq; munus exerceret, Marcus Antonius Erizus: qui Duino, Nicolaus Baldus: qui Cormonsi, Trojanus Bonus, paulo post ad magistratus obeundos in provinciam abierunt, cum antea Dominicum Grutū qui arcem custodiret, Senatus Goritiā misisset: nam oppido Justinianus Maurocenus à legato datus præerat, Senatusconsulto accepto cum Pisinum, quod est in monte tribus à partibus valde præcipiti situm, Contarenus classiarios suos & Liviani equitatus, peditatusq; magnam partē cum tormentis adduceret, cauello Trevisa, quod est in via quinq; millia passuum à Pisino, seq; magno an. mo ad defensionem comparaverat, ut capto atq; directo. omnes celeriter ad Pisinen-

scs

Flumen
oppidum.

ses oppugnandas contenderunt: tormentisq³ prima vesperi positis, cum muri partem, quæ una ex quatuor adiri poterat velle dejicere ceperunt. Id cum mane pastero die acrius continentiusq³ fecissent, ac porte turrim prope apparuissent, oppidani una salutis conditionis impetrata deditiorem fecerunt. In ejus oppidi finibus castella erant decem septem, quorum sexdecim sub reip. ditionem sunt redacta, at cum Vipaum indiligentius custoditum hostes recuperavissent, præfectumq³ cepissent, Vipenses postea, missis eo militibus, iterum capti ac direpti sunt. Presidio Pifinensibus relicto, Contarenus ad Phanatici sinus insulas se contulit, atq³ ex Apforo Cressa Vego reliquisq³ plus mille armatis hominibus naves longas conscendere jussis, ad Flumen oppugnandum rediit: cumq³ mille passus ab oppido abesset, qui oppidanos uti se dederent postulares misit: si se cingi ab exercitu sinerent, quem postridie affuturum confirmabat, non fore liberam se dedendi potestatem.

Pifini oppidum
gnatio.

Id cum illi magnopere timerent, pacti ne quid ex suis rebus amitterent, eo die Contarenus intro miserunt. Ea confectare, quòderat oppidum mediterraneum illis in finibus non postrema apud Istros autoritatis Postoina, Cornelius & Livianus eo exercitum converterunt, atq³ ad vicinos ei oppido pagos equites levis armatura plus ducentos præmiserunt. Illi præda passim abacta, nullis è Postoina exire ausis, cujus ad muros incursionem fecerant, in vico sese proximo receperunt: ibi cum noctu armis positis sine vigiliis quieti se dedissent, hostes Postoina silentio emissi equites circiter centum quinquaginta, quorum erant duces Bernardinus Rainisher oppidi præfectus, & Christophorus Friapanes homo ferox acerq³, eos inopinantes aggressi partim interfecerunt, partim ceperunt: paucos in fugam coniectos

Flumen oppidum à Venetis occupatur.

Venetiani exii.

noctis umbra occuluit. Ea re nunciata Livianus majorem hostiū numerum veritus, unā cū legato Goritiā exercitum reduxit. Hostib. eo successu elatis, castellisq; omnibus, quæ circū se amiserant, nisi ad se redirent, bellū & direptionē denunciatis, magnus est ab ys concursus ad legatū factus, orantibus uti se tueretur, neq; diripi, propterea quod se reip. dedidissent, sinerēt. quā ob rem non parvo armatorū hominū numero in Foroiuliensibus celeriter imperato, atq; ad se adducto, Cornelius ad Postoinā oppugnādā est profectus. Eo itinere nondū confecto, idem illi hostes Postoina egressi, ad Premiū municipiū, quod est in Tergestinorū finibus animati armatiq; id ut capere atq; diriperent, accesserunt. quod cum se magno animo defēderet, forte fortuna ignis tormentorum pulvere succenso, omnem locū atq; arcem, quæ ex arce propugnabatur, ita corripuit, itaq; fœdavit, ut Ludovicus Contarenius prefectus, Hieronymusq; Saornianus, qui omnibus illis in rebus totoq; bello egregiam operā reip. navauerat, Premiūq; tunc propē unus defendebat, ne comburerentur, aut fumo necarentur, sese hostibus dediderint. Legato post hæc & Liviano Postoniam cum pleno exercitu accedentibus, tormentisq; positis, ubi eamurum quateri cœperunt, Rainicher prefectus, ne diriperetur, se atq; oppidum tradidit: cui statim comites dati, qui illum abeuntem in tuto sisterent.

Dum hæc in Istris gerūtur, Pauli Lichestenii suassu, prudentis in primis hominis, & recti ac temperati viri, qui magna erat apud Maximilianum regem gratia, atq; ab eo impetraverat, ut se ad pacem cum rep. converteret, Tridentinorum Episcopus Senatum per litteras certiore facit, cupere Maximilianum inducias cum rep. facere: quod si nunc eadem est ei mens, quæ paulo

Premium
tormento-
rum pulvere
incenso di-
guitur.

paulo antea fuit, mittat aliquem, qui cum ipse regis nomine agere, quæ tractanda erunt, possit. Senatus ea intellecta re Zachariam Contarenū legavit, qui eò dādis induciis proficisceretur. Contarenus cum in Rhetos venisset, cū Episcopo, tribusq; viris principibus, quibus omnino quatuor eam rē mandaverat Maximilianus jussu Liëtestenius, in regis & reip. finium loco medio colloquutus, causam satis quidem perplexā atq; difficilē Gritti legati consiliis explicuit, ut vellent illi triū annorum inducias cum rep. facere, cumq; ejus fœderatis Gallie Hispanieq; regibus, atq; iis, qui in Italia socii aut ipsius, aut illorum regum essent: nam cū Trāsatpinis uti facerent, adduci nullo modo potuerūt. Id cū Senatus cognovisset, adhibitis regum legatis quæsit, num id illis caput placeret. quibus annuentibus, facultate sic cōsciendi per literas celiter ei missa, Contarenus octavo. Idus Junias induciis triennialibus cum rege factis scribendo affuit reip. nomine. quod quidem gratissimū Senatui fuit, qui pacem, quā bellū & onerū vacationē dari civibus, quā ab iis tributa exigi quotidie, malebat, tū illud etiā verebatur, ne Maximilianus oppida capi ac diripi sentiens franū Germania momordisset, tā forti nationi, tātāq; multitudini resisti ab sese, & illarū gentiū ferocissimarū bellum resp. defendere sustinereq; non posset. Erāt in Rhetico exercitu Joannes Jacobus Trulsius, ut suprà dictum est, & Guisfredus Carolus consiliariorum Mediolanensium magister, quem præfectus regius Mediolano miserat rogatus ab Senatu, ut aliquem regis sui nomine in Rhetis vellet conficiendis induciis adesse: uterq; eas inducias fieri nisi prius ea dero ab rege litera venissent, noluerat, atq; in eo perseveraverat: itaq; fœderis scribendo neuter eorum affuit. Trulsius postridie ejus diei cum suo com-

Venetorum cum Maximiliano induciæ tractantur.

Triennales induciæ,

Germanis fortis natio,

tatu

ratu Mediolanum abiit; ei Grittas legatus per omnes
reip. fines Patrum jussu comes fuit. Nonis autem Ju-
nius, qui dies postridie quàm inducie firmarentur fuit
cum Aloisius rex in fœdere, cum Ferdinando rege,
cumq. rep. sanciendo id pertinaciter caput inferi vo-
luerit, se non admonito nullam omnino pacem fieri pos-
se: uti societas ea lege firmaretur, fœdusq. conficeretur.
Senatus tandem censuit. Pauloq. post, quoniam indu-
ciis in Rhetico firmatis, Postoinam in Istria oppidum
Cornelius legatus ceperat, uti oppidum Postoina Ma-
ximiliano restitueretur, idem Senatus potentibus Ger-
manis jussit.

Gesta in Car-
nis & Rhe-
tis.

Interim milites equitesq. è Rhetis & Carnis in by-
berna sunt deducti, oppidaq. capta presidis commu-
nita; muri eorum, quos tormenta dejecerant, atq. arces
in meliorem multò formam uti reficerentur, cura præ-
fectis tradita. quorum omnium ratione habita, oppi-
dorum fines centum millia passuum in longitudinem
patere, Cornelius legatus in Senatu dixit. Post quem,
redeuntem ad urbem Livianum, in Buccentauro navi
Lauredanus & Patres exceperunt: pauloq. post & Por-
tus Naonis oppidum, & jus comitiarum ei posteriq. &
jus sunt ob remp. bene gestam dona data. Cornelius eti-
am illum lautioribus in epulis, cum principib. civita-
tis, & faminarum nobilissimarum choro, diem unum
domi sua habuit.

Aloisius rex
inducias cū
Maximil.
improbat.

Cognitis Aloisius rex induciis, vehementer pertur-
batus questusq. est cum legato reip. Antonio Condal-
merio, non se id ab ea meruisse, ut responso ab se non ex-
pectato, ullas cum Maximiliano Senatus inducias fa-
ceret: nihil ad se, in Italia fœderatos aut amicos illis in-
duciis esse inclusos, pertinere: unum Menapiorum du-
cem Maximilianæ potentie non obijci se tantum moda

702

Voluisse: id ereptum sibi esse ab rep. à qua juvari in primis debuit: sibi tamē auri libras esse paratas decies milia, sis illi auxilio se futurum, neq. passuram, ut fœderatorum suorum injuria opprimi ab ullo possit. Ea oratione iracundia sua impetu apud legatum pronuntiata, cum se id fecisse pœnitisset, ad tranquillitatem se conversum postea simulavit, mitioresq. sermones habuit, præsertim cum Antonius legatus reip. factum excusavisset: Senatum id respexisse, ne Maximilianus induciarum tempore Mediolani res perturbare, atq. ei molestiam id ob regnum inferre posset: neq. cum illo rep. ulla alia, nisi Italianarum rerum causa, esse conjunctam. quidenim? cum Transalpinis? sed qui jam antea non amico in rempub. animo esset, ejusq. secundis reb. magnopere invideret, facile eam ob rem succensus, clam ad malas cogitationes sese dedit: tamen si suo chirographa se inducias comprobaturum Antonio legato confirmavisset,

Isdem ferè diebus, quibus ea intellecta sunt, Hieronymi Donati, Petri Marcelli magistratuum Cretensium literis Patres cognoverunt, tantos terramotus ea in insula fuisse, ut magnaedium & sanorum pars corruerit: ipsorum domos in oppido Candia, tum reliquorum prope omnes, quas modo tremor solo non equaverit, ea vitia fecisse, ut lapsæ jamjamq. videantur: mortuos sub ruinis ad eam diem esse repertos circiter quadringentos, in quibus sint ex colonia nobilitate non pauci: arcem in Lyctiis dejectam esse: omnes patresfamilias cum uxoribus & liberis sub dio degere, ejus rei periculo perterritos. Huic ingenti malo reip. illud etiam est incommodum adjectum, quod Contarenius cognomine Camalis, trivemium & ipse reip. præfectus, dum è Coryra domum reverteretur, duabus ex sua classe navibus,

Terramotus in Creta insula;

Contarenius Camalis naufragio perit.

Carratium
præfectus
occisus.

bus, quarum in una erat ipse, tempestate disiectis, atq;
in Piceni elisis littore, unacum XL. hominibus perijt.
Itemq; Carratius, militum reip. præfectus, homo impi-
ger egregiaq; virtute, in agro Veronensi equo insidēs ab
homine cive suo, de quo nihil verebatur, interfectus
est, gladio reimbus infixo. De sicario, quē Mantuanorū
dux suis in finibus captum magistratui Veronēsiū
tradiderat, pœna sumpta. Is, dum ea de re questio ha-
beretur, se propterea Carratium occidisse, quod sibi
olim maledixerit, magistratui confirmavit. tanta est
homini in hominē tamq; diuturna parvula sepe de re
suscepta iracundia vis & indignatio. Sub hac, æstatis
exitu, quoniam magistratibus comitijs majoribus
creandis leges jubent, ut ij, quibus id sorte munus
obtigerit, ut nomen alicujus civis ad honores publicos
suffragijs provehendi palam ederent, optimum quem-
que civem renuncient, ac nonnulli, divites ex civi-
bus qui essent, nonnihil donarent eis, qui illos ad suffra-
gia legissent, quo proniores ad eos in posteram renun-
ciandos fierent: legem Decemviri tulerunt, Qui civi
cuiquam, qui eum ad suffragia legisset, uti magistratus
crearetur, pecuniam aut quid aliud ob eam rem dede-
rit, donaverit, qui in insula Decemviris placebit, exul
esto: eque relicto loco captus, fœdiore in urbis carcere vitā
producito, ac relinquito: eam pœnam minorem, nisi
omnibus ad unum suffragijs, collegium ne facito: qui
facere volet, ei decem auri libramulcta esto.

Legatus
Maximilianus
a reprobis
Venetis pacē
peti.

Paucisq; post diebus Maximilianus regis consiliari-
us Joannes Raublerius, nullo comitatu, secretò ad urbē
venit, Zachariamq; Contarenum adiit, seq; ad illum
ab rege missum ostendit, petens, ut quemadmodum is
inducys conficiendis paulo antè operam dedisset, ita
nunc eadem opera vellet efficere, ut aliqua pacis tra-

ctatio

*Etatio regem inter atq; remp. iniretur. Contarenus, quæ
 secum regius interpres cōmunicavisset, Senatui expo-
 suit. Senatus Paulum Pisanum legit, qui, quæ Rau-
 blerius afferret, ab eo Senatus nomine cognosceret: nā
 Contarenus re exposita Cremoniā prætor statim abie-
 rat. Cū itaq; Raublerius cū Pisano ageret, cōfirmavit
 velle regē pacē cum Rep. facere: utq; ea fieret, multis
 rationibus conatus est suaderet Et Pisanus ostēdit, sal-
 va fide reip. cui cū Alhiso rege firma pax esset, id cōfici
 nō posse: contraq; suadebat eā concordia, pacemq; in eū-
 dam esse, quæ Christianis omnibus cōmunis esset. De-
 niq; cū Raublerius sibi à Patribus responderi peteret,
 Senatus paucis respondit, illum quidem libenti letoq;
 animo exceptum fuisse, tum regis sui causa quæ respu-
 blica unice deligeret atq; observaret, quemadmodum
 etiā cunctos illius majores amaverat colueratq; tū ob
 proprias hominis virtutes: verū longē magis ob eam
 rem, ob quam in primis missus fuerat, ut scilicet de
 pace concordiaq; ageretur, quam resp. magis ceteris
 omnibus rebus semper coluerat, atq; hoc tempore mul-
 to libentius amplecteretur, si modo omni ex parte ea
 firma perpetuaq; constitueretur: id quod facile evenire
 posse sperabat: nāq; exploratū ei erat, Aloisii, itēq; Fer-
 dinandi, Gallie Hispaniarumq; regum sibi sociorū
 animos pronos ad pacem esse: quamobrem eum hortari,
 ut regni suo huiusmodi pacem persuaderet, quæ Chri-
 stianis rebus securitatem dignitatemq; esset allatura,
 regi verò laudem & gloriam sempiternā: tempus ma-
 xime ad id opportunum esse: ad eam pacem tractandā
 omni opera studioq; rempublicam paratam esse modò
 compertum sit illā communi regum omnium consen-
 su probari: tūc verò cōstitueret, quæ ratione, quòve loco,
 aut quibus arbitris ea tractanda sit, haud magnum
 negocium*

Pax qualis
 inter Venet.
 & maximil.
 esse possit

negocium futurum. Hunc Raublerii adventum, respō-
sumq; eidem redditum, mandatum fuit Condulmerio
resp. legato ut Aloisio regi declararet, eademq; cum Al-
bione Ferdinandi apud regem legato communicaret:
quæ omnia etiam utriusq; regis legatis Venetiis agen-
tibus initio declarata fuerant. Censuit enim Senatus,
se legibus amicitiae fœderisq; quod cum iis regibus per-
cusserat, teneri, ut ea faceret. Illa quoq; ratio huc acce-
debat, ut scilicet regnum animos ad tuendam pacem
magis firmos Senatus redderet.

Julius Pont.
milites con-
fectibit.

Interim è Flaminia Petrus Landus Faventia ma-
gistratus Senatui significavit; Franciscum Mariam
Metaurensem ducem Julii Pont. Max. copias proxi-
mis in sinibus coegisse lustrandi exercitum, ut aiebat,
causa: itemq; Florentinos mandavisse, uti sub eorum
ditione quilibet paterfamilias, aut omnino quæq; do-
mus hominem unum armatum legato ipsorum mitte-
ret certum ad locum, ubi essent milites recensendi: neq;
turid fieret, proponebatur: itaq; darent Patres operam;
ut Faventia communitor fieret, ne quid incommodi
resp. si quid Julius contra eam molitur, accipiat. Pa-
tres iis acceptis nunciis pecuniam ad milites legendos
Petro Landò celeriter mittendam, Lactantiumq; Ber-
gomatem, qui se Carnito Istriq; bello fortiter atq; a-
manter gesserat, omnibus militibus, quos ibi esse resp.
juberet, preponendum censuerunt. Equites quoq; u-
triusq; armature non pauci cum præfectis Faventiam
euestigio contendere sunt jussi.

Homines 86
vi in Britan-
nico Ocea-
no capti:

Non me piget inter hæc ejusdem temporis rem di-
gnam propter novitatem, quæ legentibus nota sit, scri-
bere. Navis Gallica dum in Oceano iter non longè à
Britannia faceret, naviculam ex mediis abscissis vi-
minibus arborumq; libro solido contextis edificatam
cepit:

cepit: in qua homines erant septem mediocri statura, colore subobscurus, lato & patente vultu, cicatriceq; una violacea signato. hi vestem habebant è piscium corio, maculis eam variantibus. coronam è culmo pietam septem quasi auriculis intextam gerebant. carne vescebantur cruda, sanguinemq; uti nos vinum bibebant, eorum sermo intelligi non poterat. ex iis sex mortem obierunt: unus adolescens in Aulercos ubi rex erat, vivus est perductus.

Aloisius rex, cupidus imperii sui fines in Italia propagare, intelligensq; id se consequi non posse, nisi prius sibi Maximilianum adjungeret, quo cum dissidebat, neq; quibus illum artibus multis insensum veteribus recentibusq; injuriis sibi amicum facere posset, omnia cogitans reperiebat: iis rebus ablegato cognitis, quæ Patres à Raublerio acceperant, ratusq; eam optimam esse occasionem Maximiliani animum sibi conciliandi, ad eum legatos misit, qui ut illum in remp. accenderent, ei declararent, se quidem ab legato reipub. edoctum fuisse omnibus de rebus, quas Raublerius ad eam attulisset, omniaq; consilia sibi patefacta: ex quibus Maximilianus, quantum hujuscemodi hominibus credendum esset, qui illum tam apertè despicerent, ac, quo erga eum animo tident essent, facile cognoscere posset: totumq; hoc factum rex ex animi sui libidine composuit; auxitq;. Neq; ipsum cogitatio fefellit: nā ubi ea Maximilianus ab rege excepit, iis omnib. fidem planè adhibens, perinde ac si vera fuissent, magnopere exarsit; atq; animum, quem in remp. benevolum ad eam diem semper habuerat, his rebus commotus ad Aloisium trāstulit. Id cum Aloisius cognovisset, magnis illum pollicitationibus atq; illecebris quotidie captum fovens; agere cum Julio Pontifice Max: & cum Ferdinando

Aloisius rex
Maximilianum
animum
lucratur
astu, & in
Venetiis stitit
mulat.

rege cœpit, quos quidem oppidorum, quæ respub. ex eor-
 rum ditione in Flaminia atq; Apulia obtinebat, recu-
 perandorum cupiditate alterum magnopere veneri sci-
 ebat, alterum pro animi sui motu ac propensione duci
 vehementer existimabat (nam Ferdinandus ipse nul-
 lam ejus rei offensionem fecerat) uti secū & cum Ma-
 ximiliano contra Venetos fœdere inito bellum sumerēt.
 quāquam sunt qui affirmant, agitatū de eo ab Alois-
 io multo antea cum utroq; fuisse, & cum Ferdinando
 quidem eo maximè tempore, quo ei Neapoli classe in
 Hispaniam redeunti Aloisius in Liguria obviam se
 obtulit, diesq; aliquot cum illo fuit. Vt cūq; autem il-
 lud ceciderit, ea re ab neutro repudiata, Alberto Pio
 homine vafro callidoq;, & qui Carpis oppido circum-
 padano ejectus, quod hereditario jure ad se spectare di-
 citabatur, ad Aloisium regem auxilii petendi causa se
 contulerat, Gallicas partes fovente, ac magnopere ad-
 nitente, propterea quod, si res ad exitum perduceretur,
 sese domum rediturum confidebat, inter eos omnes fœ-
Cameracēse
fœdus. dus est percussus ultimis Octubris diebus apud Came-
 racum Belgarum oppidum: quo in oppido Margari-
 ta Maximiliani filia, quam Carolus Gallorum rex re-
 pudiaverat, cælebs eas nationes regebat, eiq; rei omne
 studium adhibuerat. tamen si non parvam etiam ope-
 ram in eo navaverat Georgius Ambosius Cardinalis
 Rotomagensis Aloisii legatus: qui, quod Roma comitiis
 Pontificalibus Alexandri sexti morte præteritus, eam
 repulsam reip. acceptam referebat, eximio erat in illā
 odio: & Nicolaus Frisius, homo Germanus, Italis im-
 butus moribus, Maximiliano per familiaris, qui ad u-
 trosq; nō semel ventitaverat cū mandatis, fœderiq; de-
 mum feriendo affuit Maximiliani nomine. Fœderis
 lex præter cætēra fuit, uti omnes anno tempore reip. bellū
 infer-

Lex fœde-
 ris.

inferrent: quo si Veneti bello victi essent, quæ ab iis ultra Veronæ urbis fines ditione tenebantur, Gallorū regi cederent: Veronā, quæq; ab ea usq; ad mare Adriaticū pertingunt, Maximiliano: Flaminia oppida, quæ reip. tunc essent, Iulius: Apulia, Ferdinādu obtineret. Tanta vero fuit Gallorū regis cura, ne quid eorum, quæ in concilio statuisent, enunciaretur, ut diu nihil certi rescire potuerit, Alofiusq; ipse Antonio reip. legato ab eo societatis jure querenti, ecquod nam Cameraci fœdus percussisset, affirmans dixerit, se amicū reip. esse, neq; quicquam fieri contra illius dignitatem permisisse: Antoniusq; Senatui scripserit, nihil omnino actū quod reip. nocere posset, fidem sibi regem suam non semel interposuisse.

Erat Mediolani reip. nomine Joannes Jacobus Carolinus Senatus scriba, cui fidem regii ministri sepe fecerant, dum in conciliū ab legatis iretur, deq; ea reseratio frequens esset, regem omnino nunquam ab rep. discessurum, omnibusq; rebus charius reip. amicitiam semper habiturum: scire enim eam conjunctionē magno sibi & usui & ornamento esse: is, quod Gislefridum Carolam, de quo supra commemoravimus, confecto statim federe inter suos gloriantem dixisse intellexerat sese brevi sui civis mortem cumulatē vindicaturum, deque iis, qui eum interfecissent, pœnas sumpturum, Carminiolam Venetorum imperatorem avorum nostrorum memoria publicè ab iis ob prodicionem capite multatum, eo involucto verborum designantem: utriq; enim eadem tellus patria fuit: id, quod erat ratus, Senatui primus omnium per literas denunciavit, eo ab fœdere sibi caveret: habere se, contra temp. fuisse ictum, indicia. Sed confecto, ut dictum est, fœdere, Julius tamen si cupiditate ferebatur Arimino Faventiag;

Veneti de
fœdere Cas
meracensi
moniti

Iulii Pontif.
providentia.

potiundi, quia tamen & Gallorum regem magnæ per se potentia multo majorem suo permissu fieri nolebat, & cum illam nationem, tum Germaniæ populos in possessionem Italia venire, optimæq; ejus partis atq; populossimæ dominos fieri, sibi reliquisq; Italis detrimentosum existimabat futurum, ut ab illis Venetos opprimere sineret, adduci propè non poterat. Itaque cum videret ab Aloisio exercitum reliquaq; ad bellum idonea per hyemem magnò studio comparari, ut primo pabuli tempore Alpes traiceret, seq; ab eo per legatos perque literas sollicitari animadverteret, ut suas & ipse copias paratas haberet ad reip. fines eodem tempore à Flaminia latere infestandos, atque in ejus ditionem irumpendū, ne sui colligendi aut omnino resistendi reip. facultas daretur: Constantino Cominato Epirote non postremæ apud Maximilianum autoritatis, qui Romæ tunc erat, quoq; ipse familiarissimè utebatur, mandavit, ut in occulto Joannem Baduarium reipublicæ apud se legatum alloqueretur, quæq; ab eo dici vellet, ei ostendit. Constantinus, qui à Gallis regno pulsus, quod quidem aliquot antè annis uxoria nomine in Salassis obtinuerat, magno illos odio prosequabatur, adhibita diligentia noctu amotis arbitris legatum alloquitur, atq; omnia Aloisii regis consilia ei aperit, quæq; reip. impendeant proponit. addit, si Senatus Ariminum atq; Faventiam restituere Julio velit, propterea quod is reip. vastitatem non æquo animo ferat, confidere sese ab eo impetraturum, ut unà cum Maximiliano à Gallis desciscat, detq; operam ne quid ab illis reip. noceri possit. Legatus Constantino collaudato, quod tanta secum de re sermonem habuerit, nihil sibi spei esse reliquum dixit posse se ad id perducere Senatum: sed quæ ab eo cognoverit, uti ad Decemvirum magistros

quam

quam celerrimè perferantur, se curaturum pollicetur,

Decemviri, qui jam de fœderis conditionib. aliunde cognoverant, neq; oppida illa ab se dimittere ullam ob causam in animum induxerant, nihil omnino ad legatum, qui ad eos literas dederat, iis de rebus rescripserunt: sed ad Maximilianum, de quo porro ad eos afferebatur, posse illum adhuc quidem ab amicitia Aloisii regis abstrahi (nondum enim eam rem ob vetus erga illum od. um, plurimasq; odii causas in ejus animo coaluisse) Joannem Petrum Stellam Senatus scribam, qui aliàs ad Maximilianum ventitaverat, eratq; illi admodum familiaris, secretò miserant, ut illum quibuscunq; posset modis Senatui reconciliaret. Is cum ob nimium conficiende rei studium immatura festinatione se apud Maximiliani familiares patefecisset, sic, ut ejus adventus Aloisii regis legatis, qui apud Maximilianum erant, celari non potuerit, nulli reip. usui fuit, Leonardus quoq; Vicetinus, ex nobili Pœtorum gente, vir & clari in bonarum artium disciplina nominis, & reip. amantissimus, magnis itineribus summa hyemæ ad amicos suos Maximiliani familiares, qui se ei obtulerant, à Senatu missus, ut per illos regis animum leniret, nihil profuit. Decemviri enim certas pacis conditiones, quæ ab illo proponebantur, quod ex reip. dignitate non essent, re inter ipsos agitata respuerunt.

Quin etiam illud accidit: nam quod erant Romæ duo reip. legati, Joannes, de quo dixi, Baduarius homo lenissimis omnino moribus, & Georgius Pisanus morosè admodum ingenii, cum Julio Centum cellas petente Pisanus in comitatu fuit, Baduario Romæ ob valetudinem relicto. Ibi cum Julium tranquillo mari navicula & hilaratum, quæ una illa re magnopere delectabatur, Pisanus de eo ipso reip. in Flaminia negotio alloquere-

Venetorum
legatus ad
Maximilianum,

In h. Pontia
h. is calli-
dum com-
plium

itur: quin tu, inquit Julius, non cum Senatu tuo agis, ut is aliquē ex suis civib. mihi proponat, cui ego Ariminum, Faventiamq, dem Romana reip. nomine obtinenda stipendiarumq, illum meū faciam? ita & habebitis re vos à me oppida illa, & ego ad speciem non amiserō. Ad quē quidem Julii sermonē Pisanus respondisse dicitur: non consuesse rempub. quempiam ex sua civitate regem facere: tumque nihil de ea re ad Senatum scripsit: neque quicquam cum collega postea communicavit suo, ita sive casu, sive fortuna, sive deorum immortalium voluntate, qui remp. florentē opib. egregiā & illustre fama, pollentem autoritate, in finitimorum regum invidiā adduxerint, ut ex adversis ejus reb. animos hominum erudirent, quæ civitas quodq, imperiū annos plus mille octoginta semper creverit, posse id unius diei spatio vehementer conteri ac debilitari.

Venetorum
ad bellum
sibi immen-
sus appa-
ra:us.

Patres pacis spe deposita, ad bellum propulsandū ingenti animo se cōverterunt. Itaq, uti equites gravioris armature supplerentur numero ad decem millia, levioris ad tria millia quingēti, quorum essent ab Epiro duo millia, militesq, ad millia tredecim conscriberentur. Senatus statim jussit. tñ ut ei quoq, rei prospiceretur, si quid reges mari molirētur, naves triremes quindecim, quarum essent Nothæ quatuor, ut in urbe Creta q, insula armarentur, classiq, reliquæ conjungerētur, latū. Missus quoq, ab Decemviris ad regem Britannie Andreas Baduarius, qui multos annos ea in insula fuerat, linguamq, illam callebat, ut eum reip. amicum faceret.

Legati u-
trinque di-
mittuntur.

Interim & Lascaris Gallorum regis legatus, Patribus valere jussis, ab urbe in Galliam discessit ultimis Januarii diebus: & Antonio legato reipub. uti domum reverteretur, regi in Gallia interpretes edixerunt, eum ei prius torquem aureum dono regis nomine attulissent,

lissent. Antoninus autem non egere se inimici regis mun-
nerib, pronuncians, torque repudiato vie se dedit. Ca-
roldius etiam Mediolano dimissus cum Triultium des-
cedens salutavisset: ille verò, pudet me, inquit, Carol-
di huius belli, quod parari video, nam injustum est: nulla
enim in re violatam à vobis Gallorum societatem pos-
sumus dicere: nam quod rex de induciis queritur, id
quidem nihil est; Senatus enim illi ob res modo Italiam
tenebatur, reliquis in rebus erat liber.

Paucis autem post diebus cum parum esse superiori-
bus Senatusconsultis provisum exercitu comparande
Patribus videretur, additum ad illa est, uti equitum le-
vis armatura mille, militum quina millia advenarum
nationum scriberentur, sagittariiq, è Creta insula mille,
ex Acrocerauniis alteri mille cuiusq, modi armorum ac-
cerferentur. quodq, Genue atq, provincie portubus
naves innumerarum amphorarum quatuor, triremesq,
non paucas armari ab rege Patres intellexerunt: naves
triremes duodecim, quarum essent Nothe due, pri-
oribus addendas censuerunt, latum etiam, ut Cremona
arx ad sustinendas hostium impetus longè munitior
fieret. itaq, mille opera ei rei à magistratibus addicte,
opus ante inceptum bellum perfecerunt. reliqua etiam
eorum finium oppida castellaq, quibus id usui esset,
communitiara fieri, magna cura atque impendio cœ-
pta sunt. Ea dum Nicolaus imperator inviseret, Ber-
gomumq, adire, quod postremum erat, die dicta statim
esset, re per exploratores Mediolani profecto nunciata,
nocturne ejus equites ducenti cum militib, totidem, quos
singuli singulos suis in equis imposuerant, Abdua
flumine trajecto, se in sylvas abdidērunt, ut impera-
torem, qui nihil ejusmodi veritus cum paucis itinere
se dederat, de via interciperent. quorum de insidiis cum

Cremona
arx muni-
tior reddi-
tur.

esset Bergomum per agricolas earum regionum magistratibus nunciatum, tabellarii nunciq; citatis ad imperatorem equis missi ab iis, parvo illi spacio ex hostium manibus erepto, salutis & incolumitati fuerunt.

Pulvis tormentarius
& urbana
navalia fulminata.

Iis rebus foris administratis, domi claro ac sereno die urbanis in navalibus dum pulvere ad tormenta exercenda confectum in arculas ligneas opera infarciunt, ictu mallei favilla emicuit: ea ingentem ejus pulveris acervum comprehendit, disiectisq; immani cum fragore ac tonitru, terraq; motu ejus conclavis, in quo asservabatur, parietibus & tecto, ut lateres, tegulas, afferes, tigna q; ipsa longo per aera tractu volantia ignis via atq; impetus in diversa tulerit, fumo & caligine urbem totam puncto temporis integens civitatem perterrefecit: Senatusq; qui habebatur, miraculo exterritus in forum frequens descendit. eo igni & cadentibus passim iis, quae sublime ierant, fragmentis, ex fabricum collegio quamplurimi, magisterq; ipse fabricum, & honesti homines aliquot interierunt: habitaq; pro ostento res fuit.

Hispanie
regis fraus
& dolus.

Regis sub hac Ferdinandi legatus Patres adiit, regem suum eo se fœdere, quod dictum Cameraci esset, uno modo capite, quo sit bellum Thracibus inferendum, cum Aloisio rege coniunxisse: velle enim, quod cum rep. fœdus habeat, in eo amantissimè permanere: cupere autè, propterea quod fiat certior ab Aloisio arma in remp. parari, scire à Patribus, quanam sit ejus rei causa: deum, quicquid aut opibus, aut benevolentia valeat, id omne reip. polliceri. Ejusmodiq; sermonè ipse in Hispania rex cum reip. legato Francisco Cornelio habuit, ut Senatus ea, quae multis auctoribus aliunde cognovisset, de Ferdinandi ab se alienatione, falsa esse crederet. ita sunt prona hominum ad fallendum ingenia, non quorumlibet modo, sed regnum quoq;

Vbi

Galli contra
Veneros in-
tium.

Ubi patres de insidiis imperatori factis in agro Ber-
gomati ab Gallis equitibus intellexerunt, eare belli fa-
ctum innotuerat, duos ad id legatos legerunt, illos ip-
sos, qui paulo ante bellum Rheticum Carnicumq; ad-
ministraverant, Andream Gritum, Georgium
Cornelium. atq; is, antequam proficisceretur, majori-
bus comitiis templi Marci procurator lectus est, Do-
minici Mauroceni, qui mortem obierat, de quo supra
cōmemoravimus, loco, Erat Cornelius annorum LV.
neq; post Franciscum Foscaram, qui dux Venetorum
fuerat, quengquam minorem natu illum magistratum
esse adeptum constabat: adeo uni senectuti eo creanda
ferè semper honos fuit. Prefectus quoq; à Senatu lectus
est Epirotis equitibus Justinianus Maurocenus: quæq;
ad eam diem in nobilitatem aditum nunquam habue-
rat, Vincentio Valerio tormentorum cura tradita,
Proficiscentibus autem ab urbe legatis, questor est
exercitus Paulus Nanus declaratus. Quoniam vero
magistratus regii edictum Mediolani proposuerant,
ut cum ejus urbis cives, tum vero etiam Ligures, aut
omnino Galli, qui in ditione reip. eo temporis moram
traherent, viginti dierum spacio domum reverteren-
tur, id qui non fecisset, mors ei pœna esset, ejusq; bona
publicarentur: quæ ex re fiebat, ut per plurimi, qui vel
mercaturam faciebant, vel plebeias artes exercebant,
domiciliaq; in urbe habebant, emigrare cogerentur:
legem contra Patres jusserunt, qui ea de causa urbem
reliquisset, qui ve illum navicula evexisset, aut comes
itineris fuisset, ejus bona fisco inferrentur, aliquandoq;
captus annum in carcere teterrimo conficeret. ea pœna
proposita, omnes, quibus quidem aut insula, aut fundi,
aut omnino res aliqua familiaris esset, emigrare veriti
restiterunt. Iis rebus bellicisq; apparatus, & Maxi-

Galli è di-
tione Vene-
tiana edicto
cycantur.

Edictum
Reipubl.
Venetianæ,

negocium futurum. Hunc Raublerii adventum, respōsumq; eidem redditum, mandatum fuit Condulmerio reip. legato ut Aloisio regi declararet, eademq; cum Albione Ferdinandi apud regem legato communicaret: quæ omnia etiam utriusq; regis legatis Venetiis agentibus initio declarata fuerant. Censuit enim Senatus, se legibus amicitiae fœderisq; quod cum iis regibus percusserat, teneri, ut ea faceret. Illa quoq; ratio huc accedebat, ut scilicet regnum animos ad tuendam pacem magis firmos Senatus redderet.

Julius Pont.
milites con-
scribit.

Interim è Flaminia Petrus Landus Faventia magistratus Senatui significavit, Franciscum Mariam Metaxensem ducem Julii Pont. Max. copias proximis in sinibus coegisse lustrandi exercitum, ut aiebat, causa: itemq; Florentinos mandavisse, uti sub eorum ditione quilibet paterfamilias, aut omnino quæq; domus hominem unum armatum legato ipsorum mitteret certum ad locum, ubi essent milites recensendi: neq; turid fieret. proponebatur: itaq; darent Patres operam, ut Faventia communior fieret, ne quid incommodi resp. si quid Julius contra eam moliat, accipiat. Patres iis acceptis nunciis pecuniam ad milites legendos Petro Lando celeriter mittendam, Lactantiumq; Bergomatem, qui se Carnito Istricog; bello fortiter atq; amanter gesserat, omnibus militibus, quos ibi esse resp. juberet, preponendum censuerunt. Equites quoq; utriusq; armaturæ non pauci cum præfectis Faventiam evestigio contendere sunt iussi.

Homines nō
vi in Britan-
nico Oceano
capit:

Non me piget inter hæc ejusdem temporis rem dignam propter novitatem, quæ legentibus nota sit, scribere. Navis Gallica dum in Oceano iter non longè à Britannia faceret, naviculam ex mediis abscissis viminibus arborumq; libro solido contectis edificatam cepit:

sepit: in qua homines erant septem mediocri statura, colore subobscuro, lato & patente vultu, cicatriceq; una violacea signato. hi vestem habebant è piscium corio, maculis eam variantibus. coronam è culmo pietam septem quasi auriculis intextam gerebant. carne vescebantur cruda, sanguinemq; uti nos vinum bibe- bant, eorum sermo intelligi non poterat, ex iis sex mor- tem obierunt: unus adolescens in Aulercos ubi rex erat, vivus est perductus.

Aloisius rex, cupidus imperii sui fines in Italia pro- pagare, intelligensq; id se consequi non posse, nisi prius sibi Maximilianum adjungeret, quo cum dissidebat, neq; quibus illum artibus multis infensum veteribus recentibusq; injuriis sibi amicum facere posset, omnia cogitans reperiebat: iis rebus ablegato cognitis, quæ Patres à Raublerio acceperant, ratusq; eam optimam esse occasionem Maximiliani animum sibi conciliandi, ad eum legatos misit, qui ut illum in remp. accenderent, ei declararent, se quidem ab legato reipub. edoctum fuisse omnibus de rebus, quas Raublerius ad eam attulisset, omniaq; consilia sibi patefacta: ex quibus Maxi- milianus, quantum hujuscemodi hominibus credendū esset, qui illum tam aperte despicerent, ac, quo erga eum animo tident essent, facile cognoscere posset: to- tumq; hoc factum rex ex animi sui libidine composuit, auxitq;. Neq; ipsum cogitatio fefellit: nā ubi ea Ma- ximilianus ab rege excepit, iis omnib. fidem planè ad- hibens, perinde ac si vera fuissent, magnopere exarsit, atq; animum, quem in remp. benevolum ad eam diem semper habuerat, his rebus commotus ad Aloisium trā- stulit. Id cum Aloisius cognovisset, magnis illum polli- titationibus atq; illecebris quotidie captum fovens, agere cum Julio Pontifice Max: & cum Ferdinandō

Aloisius rex
Maximilia-
ni animum
lucratur
astu, & in
venetiis sit-
mulat.

rege cœpit, quos quidem oppidorum, quæ respub. ex eorū ditione in Flaminia atq; Apulia obtinebat, recuperandorum cupiditate alterum magnopere teneri sciebat, alterum pro animi sui motu ac propensione ducti vehementer existimabat (nam Ferdinandus ipse nullam ejus rei offensionem fecerat) uti secū & cum Maximiliano contra Venetos fœdere inito bellum sumerēt. quāquam sunt qui affirmant, agitatū de eo ab Aloisio multo antea cum utroq; fuisse, & cum Ferdinando quidem eo maximè tempore, quo ei Neapoli classe in Hispaniam redeunti Aloisius in Liguria obviam se obtulit, diesq; aliquot cum illo fuit. Vtūq; autem illud ceciderit, ea re ab neutro repudiata, Alberto Pio homine vafro callidoq;, & qui Carpis oppido circumpadano ejeētus, quod hereditario jure ad se spectare dicebat, ad Aloisium regem auxilii petendi causa se contulerat, Gallicas partes fovente, ac magnopere adnitente, propitiæ a quod, si res ad exitum perduceretur, sese domum rediturum confidebat, inter eos omnes fœ-

Cameracēse dus est percussū ultimis Octobris diebus apud Cameracū Belgarū oppidū: quo in oppido Margarita Maximiliani filia, quam Carolus Gallorū rex repudiaverat, cælebs eas nationes regebat, eiq; rei omne studium adhibuerat. tamen si non parvā etiam operam in eo navaverat Georgius Ambosius Cardinalis Rotomagensis Aloisii legatus: qui, quod Roma comitiis Pontificalibus Alexandri sexti morte præteritus, eam repulsam reip. acceptam referebat, eximio erat in illā odio: & Nicolaus Frisius, homo Germanus, Italis imbutus moribus, Maximiliano per familiaris, qui ad utrosq; nō semel ventitaverat cū mandatis, fœderiq; demum feriendo affuit Maximiliani nomine. Fœderis lex præter cætera fuit, uti omnes nno tempore reip. bollū

infer-

Cameracēse
fœdus.

Lex fœde-
ris.

inferrent: quo si Veneti bello victi essent, quæ ab iis ultra Veronæ urbis fines ditissime tenebantur, Gallorū regi cederent: Veronā, quæ ab ea usq. ad mare Adriaticū pertingunt, Maximiliano: Flaminia oppida, quæ reip. tunc essent, Iulius: Apulia, Ferdinādu obtineret. Tanta vero fuit Gallorū regis cura, ne quid eorum, quæ in concilio statuisent, enuntiaretur, ut diu nihil certi rescire potuerit, Alo: siusq. ipse Antonio reip. legato ab eo societatis jure querenti, ecquod nam Cameraci fœdus percussisset, affirmans dixerit, se amicum reip. esse, nequicquā fidei contra illius dignitatem permisisset: Antoniusq. Senatui scripserit, nihil omnino actum quod reip. nocere posset, fidem sibi regem suam non semel interposuisse.

Erat Mediolani reip. nomine Joannes Jacobus Carolinus Senatus scriba, cui fidem regi ministri sepe fecerant, dum in conciliū ab legatis iretur, deq. ea reseratio frequens esset, regem omnino nunquam ab rep. dissensurum, omnibusq. rebus charius reip. amicitiam semper habiturum: scire enim eam conjunctionē magno sibi & usui & ornamento esse: is, quod Gislefredum Carolam, de quo supra commemoravimus, confecto statim federe inter suos gloriantem dixisse intellexerat sese brevi sui civis mortem cumulatē vindicaturum, deque iis, qui eum interfecissent, pœnas sumpturum, Carminiolum Venetorum imperatorem avorum nostrorum memoria publicè ab iis ob prodicionem capite mulctatum, eo involucto verborum designantem: utriq. enim eadem tellus patria fuit: id, quod erat ratum, Senatui primus omnium per literas denunciavit, eo ab federe sibi caveret: habere se, contra remp. fuisse iectum, indicia. Sed confecto, ut dictum est, federe, Julius tamen si cupiditate ferebatur Arimino Faventiaq.

Veneti de
federe Cas.
meracensi
moniti.

Julii Pontif.
providentia.

potiundi, quia tamen & Gallorum regem magnæ per se potentie multo majorem suo permissu fieri nolebat, & cum illam nationem, tum Germanie populos in possessionem Italie venire, optimæq; ejus partis atq; populossimæ dominos fieri, sibi reliquisq; Italis detrimentosum existimabat futurum, ut ab illis Venetos opprimi sineret, adduci propè non poterat. Itaque cum videret ab Aloisio exercitum reliquaq; ad bellum idonea per hyemem magno studio comparari, ut primo pabuli tempore Alpes trajiceret, seq; ab eo per legatos perque literas sollicitari animadverteret, ut suas & ipse copias paratas haberet ad reip. fines eodem tempore à Flaminia latere infestandos, atque in ejus ditionem irumpendū, ne sui colligendi aut omnino resistendi reip. facultas daretur: Constantino Cominato Epirote non postremæ apud Maximilianum autoritatis, qui Rome tunc erat, quoq; ipse familiarissimè utebatur, mandavit, ut in occulto Joannem Baduarium reipublicæ apud se legatum alloqueretur, quæq; ab eo dici vellet, ei ostendit. Constantinus, qui à Gallis regno pulsus, quod quidem aliquot antè annis uxorio nomine in Salassis obtinuerat, magno illos odio prosequabatur, adhibita diligentia noctu amotis arbitris legatum alloquitur, atq; omnia Aloisii regis consilia ei aperit, quæq; reip. impendeant proponit. addit, si Senatus Ariminum atq; Faventiam restituere Julio velit, propterea quòd is reip. vastitatem non æquo animo ferat, confidere sese ab eo impetraturum, ut unà cum Maximiliano à Gallis desciscat, detq; operam ne quid ab illis reip. noceri possit. Legatus Constantino collaudato, quòd tanta secum de re sermonem habuerit, nihil sibi spei esse reliquum dixit posse se ad id perducere Senatum: sed quæ ab eo cognoverit, uti ad Decemvirum magistros

quam

quam celerrimè perferantur, se curaturum pollicetur,

Decemviri, qui jam de fœderis conditionib. aliunde cognoverant, neq. oppida illa ab se dimittere ullam ob causam in animum induxerant, nihil omnino ad legatum, qui ad eos literas dederat, iis de rebus rescripserunt: sed ad Maximilianum, de quo porro ad eos afferebatur, posse illum adhuc quidem ab amicitia Aloisii regis abstrahi (nondum enim eam rem ob vetus erga illum odium, plurimasq. odii causas in ejus animo coaluisse) Joannem Petrum Stellam Senatus scribam, qui aliàs ad Maximilianum ventitaverat, eratq. illi admodum familiaris, secretò miserant, ut illum quibuscunq. posset modis Senatui reconciliaret. Is cum ob nuntium conficiende rei studium immatura festinatione se apud Maximiliani familiares patefecisset, sic, ut ejus adventus Aloisii regis legatis, qui apud Maximilianum erant, celari non potuerit, nulli reip. usui fuit, Leonardus quoq. Vicetinus, ex nobili Patrorum gente, vir & clari in bonarum artium disciplina nominis, & reip. amantissimus, magnis itineribus summa hyemè ad amicos suos Maximiliani familiares, qui se ei obtulerant, à Senatu missus, ut per illos regis animum leniret, nihil profuit. Decemviri enim certas pacis conditiones, quæ ab illo proponebantur, quod ex reip. dignitate non essent, re inter ipsos agitata respuerunt.

Quin etiam illud accidit: nam quod erant Romæ duo reip. legati, Joannes, de quo dixi, Baduarius homo lenissimis omnino moribus, & Georgius Pisanus morosè admodum ingenii, cum Julio Cæsarum cellas petente Pisanus in comitatu fuit, Baduario Romæ ob valetudinem relicto. Ibi cum Julium tranquillo mari naviculæ hilaratum, quæ una illa re magnopere delectabatur, Pisanus de eo ipso corp. in Flaminia negotio alloqueretur.

Venetorum
legatus ad
Maximilianum.

In illo Pontia
si is calli-
dum com-
plium

potiundi, quia tamen & Gallorum regem magne per se
 potentie multo maiorem suæ permissu fieri volebat, &
 cum illam nationem, tum Germanie populos in posse-
 sionem Italia venire, optimaq; ejus partis atq; popu-
 losissime domos fieri, sibi reliquisq; Italis detrimen-
 tosum existimabat futurum, ut ab illis Venetos oppri-
 mi faceret, adduci propè non poterat. Itaque cum vi-
 deret ab Aloisio exercitum reliquaq; ad bellum idonea
 per hyemem magno studio comparari, ut primo pabuli
 tempore Alpes traiceret, seq; ab eo per legatos perque
 literas sollicitari animadverteret, ut suas & ipse copi-
 as paratas haberet ad reip. fines eodem tempore à Fla-
 minia latere infestandos, atque in ejus ditionem ir-
 rumpendū, ne sui colligendi aut omnino resistendi reip.
 facultas daretur: Constantino Cominato Epirote non
 postreme apud Maximilianum autoritatis, qui Ro-
 me tunc erat, quoq; ipse familiarissimè utebatur, man-
 davit, ut in occulto Joannem Baduarium reipublicæ
 apud se legatum alloqueretur, quæq; ab eo dici vellet, ei
 ostendit. Constantinus, qui à Gallis regno pulsus, quod
 quidem aliquot antè annis uxorio nomine in Salassis
 obtinuerat, magno illos odio prosequabatur, adhibita
 diligentia noctu amotis arbitris legatum alloquitur,
 atq; omnia Aloisii regis consilia ei aperit, quæq; reip.
 impendeant proponit. addit, si Senatus Ariminum
 atq; Faventiam restituere Julio velit, propterea quod
 is reip. vastitatem non æquo animo ferat, confidere se-
 se ab eo impetraturum, ut unà cum Maximiliano à
 Gallis desciscat, detq; operam ne quid ab illis reip. no-
 ceri possit. Legatus Constantino collaudato, quod tan-
 ta secum de re sermonem habuerit, nihil sibi spei esse
 reliquum dixit posse se ad id perducere Senatum: sed
 quæ ab eo cognoverit, uti ad Decemvirum magistros
 quam

quam celerrimè perferantur, se curaturum pollicetur,

Decemviri, qui jam de fœderis conditionib. aliunde cognoverant, neq. oppida illa ab se dimittere ullam ob causam in animum induxerant, nihil omnino ad legatum, qui ad eos literas dederat, iis de rebus rescripserunt: sed ad Maximilianum, de quo porro ad eos afferebatur, posse illum adhuc quidem ab amicitia Aloisii regis abstrahi (nondum enim eam rem ob vetus erga illum od. um, plurimasq. odii causas in ejus animo coaluisse) Joannem Petrum Stellam Senatus scribam, qui aliàs ad Maximilianum ventitaverat, eratq. illi admodum familiaris, secretò miserant, ut illum quibuscunq. posset modis Senatui reconciliaret. Is cum ob nuntium conficiende rei studium immatura festinatione se apud Maximiliani familiares patefecisset, sic, ut ejus adventus Aloisii regis legatis, qui apud Maximilianum erant, celari non potuerit, nulli reip. usui fuit, Leonardus quoq. Vicetinus, ex nobili Patrorum gente, vir & clari in bonarum artium disciplina nominis, & reip. amantiſſimus, magnis itineribus summa hyemè ad amicos suos Maximiliani familiares, qui se ei obtulerant, à Senatu missus, ut per illos regis animum leniret, nihil profuit. Decemviri enim certas pacis conditiones, quæ ab illo proponebantur, quod ex reip. dignitate non essent, re inter ipsos agitata respuerunt.

Quin etiam illud accidit: nam quod erant Romæ duo reip. legati, Joannes, de quo dixi, Baduarius homo lenissimis omnino moribus, & Georgius Pisanus morosè admodum ingenii, cum Julio Cæpurno cellas petente Pisanus in comitatu fuit, Baduario Romæ ob valetudinem relicto. Ibi cum Julium tranquillo mari navicula hilaratum, quæ una illa re magnopere delectabatur, Pisanus de eo ipso reip. in Flaminia negotio alloqueretur.

Venerorum
legatus ad
Maximilia-
num,

In hunc Pontia
h is calli-
dum com-
plium

itur: quin tu, inquit Julius, non cum Senatu tuo agis, ut is aliquē ex suis civib. mihi proponat, cui ego Ariminum, Faventiamq; dem Romanæ reip. nomine obtinenda stipendiarumq; illum meū faciam? ita & habebitis re vos à me oppida illa, & ego ad speciem non amiserō. Ad quē quidem Julii sermonē Pisanus respondisse dicitur: non consuesse rempub. quempiam ex sua civitate regem facere: tumque nihil de ea re ad Senatum scripsit: neque quicquam cum collega postea communicavit suo ita sive casu, sive fortuna, sive deorum immortalium voluntate, qui remp. florentē opib. egregiā & illustre fama, pollentem autoritate, in finitimorum regum invidiā adduxerint, ut ex adversis ejus reb. animos hominum erudirent, quæ civitas quodq; imperiū annos plus mille octoginta semper creverit, posse id unius diei spatio vehementer conteri ac debilitari.

Venetorum
ad bellum
sibi immi-
pens appa-
ratus.

Patres pacis spe deposita, ad bellum propulsandū ingenti animo se cōverterunt. Itaq; uti equites gravioris armature supplerentur numero ad decem millia, levioris ad tria millia quingenti, quorum essent ab Epiro duo millia, militesq; ad millia tredecim conscriberentur. Senatus statim jussit. tū ut ei quoq; rei prospiceretur, si quid reges mari molirētur, naves triremes quindecim, quarum essent Nothæ quatuor, ut in urbe Cretaq; insula armarentur, classiq; reliquæ conjungerētur, latū. Missus quoq; ab Decemviris ad regem Britannia Andreas Baduarius, qui multos annos ea in insula fuerat, linguamq; illam callebat, ut eum reip. amicum faceret.

Legati u-
trinque di-
mittuntur.

Interim & Lascaris Gallorum regis legatus, Patribus valere jussis, ab urbe in Galliam discessit ultimis Januarii diebus: & Antonio legato reipub. uti domum reverteretur, regi in Gallia interpretes eduxerunt, cum ei prius torquem aureum dono regis nomine attulissent.

lissent. Antonius autem non egere se inimici regis mun-
nerib. pronuncians, torq̃ue repudiato vie se dedit. Ca-
rolidius etiam Mediolano dimissus cum Triulcium des-
cedens salutavisset: ille verò, pudet me, inquit, Carolidi
huius belli, quod parari video, nam injustum est: nulla
enim in re violatam à vobis Gallorum societatem pos-
sumus dicere: nam quod rex de induciis queritur, id
quidem nihil est; Senatus enim illi ob res modo Italae
tenebatur, reliquis in rebus erat liber.

Paucis autem post diebus cum parum esse superiori-
bus Senatusconsultis provisum exercitu comparande
Patribus videretur, additum ad illa est, uti equitū le-
vis armatura mille, militum quina millia advenarū
nationū scriberentur, sagittarij, è Creta insula mille,
ex Acroceraunjs alteri mille cuiusq; modi armorū ac-
cerferentur. quodq; Genuae atq; provinciae portibus
naves innumerarum amphorarū quatuor, triremesq;
non paucas armari ab rege Patres intellexerunt: navae
triremes duodecim, quarum essent Northe duae, pri-
oribus addendas censuerunt, latum etiam, ut Cremonae
arx ad sustinendos hostium impetus longè munitior
fieret. itaq; mille opera ei rei à magistratibus addicta,
opus ante inceptum bellum perfecerunt. reliqua etiam
eorum finium oppida castellaq;, quibus id usui esset,
communitiara fieri, magna cura atque impendio cœ-
pta sunt. Ea dum Nicolaus imperator inviseret, Ber-
gomumq; adire, quod postremum erat, die dicta statim
esset, re per exploratores Mediolani profecto nunciata,
noctū ejus equites ducenti cum militib. totidem, quos
singuli singulos suis in equis imposuerant, Abdua
flumine trajecto, se in sylvas abdiderunt, ut impera-
torem, qui nihil ejusmodi veritus cum paucis itinere
se dederat, de via interciperent. quorum de insidiis cum

Cremonae
arx muni-
tior reddi-
tur.

esset Bergomum per agricolas earum regionum magistratibus nunciatum, tabellarū nunciq; citatis ad imperatorem equis missi ab iis, parvo illi spacio ex hostiū manibus erepto, salutis & incolumitati fuerunt.

Pulvis tormentarius
& urbana
navalia fulmine tacta.

Iis rebus foris administratis, domi claro ac sereno die urbanis in navalib. dum pulverē ad tormenta exercenda confectum in arculas ligneas opera infurciunt, ictu mallei favilla emicuit: ea ingentem ejus pulveris acervū comprehendit, disiectisq; immani cum fragore ac tonitru, terraq; motu ejus conclavis, in quo asseruabatur, parietibus & tecto, ut lateres, tegulas, asseres, tigna q; ipsa longo per aera tractu volantia ignis vis atq; impetus in diversa tulerit, fumo & caligine urbem totam puncto temporis integens civitatem perterrefecit: Senatusq; qui habebatur, miraculo exterritus in forum frequens descendit. eo igni & cadentibus passim iis, quæ sublimē ierant, fragmentis, ex fabrū collegio quamplurimi, magisterq; ipse fabrū, & honesti homines aliquot interierunt: habitaq; pro ostento res fuit.

Hispaniæ
regis fraus
& dolus.

Regis sub hac Ferdinandi legatus Patres adiit, regē suum eo se fœdere, quod ictum Cameraci esset, uno modo capite, quo sit bellum Thracibus inferendum, cum Aloisio rege coniunxisse: velle enim, quod cum rep. fœdus habeat, in eo amantiſsimē permanere: cupere autē, propterea quod fiat certior ab Aloisio arma in remp. parari, scire à Patribus, quanam sit ejus rei causa: demum, quicquid aut opibus, aut benevolentia valeat, id omne reip. polliceri. Ejusmodiq; sermonē ipse in Hispania rex cum reip. legato Francisco Cornelio habuit, ut Senatus ea, quæ multis antorib. aliunde cognovisset, de Ferdinandi ab se alienatione, falsa esse crederet. ita sunt prona hominum ad fallendum ingenia, non quorumlibet modo, sed regnum quoq;

Vbi

Galli contra
Venerosini-
tium.

Ubi patres de insidiis imperatori factis in agro Bergomati ab Gallis equitibus intellexerunt, eare belli factum insinuerunt, duos ad id legatos legerunt, illos ipsos, qui paulo ante bellum Reticum Carnicumq; administraverant, Andream Gritum, Georgium Cornelium. atq; is, antequam proficisceretur, majoribus comitiis templi Marci procurator lectus est, Dominici Mauroceni, qui mortem obierat, de quo supra commemoravimus, loco, Erat Cornelius annorum LV. neq; post Franciscum Foscarum, qui dux Venetorum fuerat, quenquam minorem natu illum magistratum esse adeptum constabat: adeo uni senectuti eo creande ferè semper honos fuit. Prefectus quoq; à Senatu lectus est Epirotis equitibus Justinianus Maurocenus: quæq; ad eam diem in nobilitatem aditum nunquam habuerat, Vincentio Valerio tormentorum cura tradita, Proficiscentibus autem ab urbe legatis, questor est exercitus Paulus Nannus declaratus. Quoniam vero magistratus regii edictum Mediolani proposuerant, ut cum ejus urbis cives, tum vero etiam Ligures, aut omnino Galli, qui in ditione reip. eo temporis moram traherent, viginti dierum spacio domum reverterentur, id qui non fecisset, mors ei pœna esset, ejusq; bona publicarentur: quæ ex re fiebat, ut per plurimi, qui vel mercaturam faciebant, vel plebeias artes exercebant, domiciliaq; in urbe habebant, emigrare cogerentur: legem contra Patres jusserunt, qui ea de causa urbem reliquisset, qui ve illum navicula evehisset, aut comes itineris fuisset, ejus bona fisco inferrentur, aliquandoq; captus annum in carcere teterrimo conficeret. ea pœna proposita, omnes, quibus quidem aut insule, aut fundi, aut omnino res aliqua familiaris esset, emigrare veriti restiterunt. his rebus bellicisq; apparatibus, & Maxi-

Galli è di-
tione Vene-
tiana edicto
vocantur.

Edictum
Reipubl.
Venetianæ,

Germanis
mercatori-
bus agendi
facultas li-
bera con-
cessa.

Classium
apparatus.

*milianum cum Aloisio regem nova ex fœdere conjunctio-
ne, Germani mercatores, qui in urbe erant, permoti,
concilio coacti à Patribus petierunt, uti se tutos, si
quid reip. ab suo rege accidat, velint esse. quod quidem
illis Patres libentissimi concesserunt: amplissimaq; ipsa
facultas est omnia uti consueverant, in tota reip. ditio-
ne liberrimè agendi tradita.*

*Comitijs deinde majoribus præfectus est classis An-
gelus Tr. visanus declaratus, jussusq; à Senatu quam-
primum conscendere: nã præter eas naves, quæ à Gallo-
rum rege armabantur, Ferdinandum quoq; regem pa-
rare classem, quam in Siciliam & Tarentum mitteret,
reip. apud illum legatus ad Senatum scripserat. tamen-
si ejus legatus Patribus fidem faceret, Africanarum
rerû causa eas opes comparari: nil omnino esse, quod eo
ab rege sibi verendum existimarent, qui esset reip. a-
mantissimus*

*Eares, & quòd Julius exercitum & ipse in Flami-
nia ex Hetruria & Umbria & Piceno cogebat, & Galli
magna manu Alpes jam trajecerant, longè majore aut
una cum rege in dies trajecturi dicebantur, & Maxi-
milianû omnes homines idem per se facturû existima-
bant (misceri enim & tractari arma ex Germania
rumor attulerat) Senatû sollicitum fecerat, quonã pa-
cto unus tot tantorûq; hostiû impetus terramariq; su-
stineret, præsertim cum Julius Roma, suisq; omnib. ab
oppidis & finibus manum ullã ad reip. stipendia venire
non permitteret, edictis durioribus interpositis: ut,
quæ ex parte plurimi se duces reip. obtulerant, mul-
tumq; copiarum secum adducturos se receperant, resq;
pub. magno eos usus sibi futuros confidebat, ab ea illam
parte spes omnis atq; opinio destituerit. Quæ cum ita
se haberent, præstare Patribus visum est, uti ad Sena-
tum*

tum de restituenda Julio Faventia referretur, si forte Consultatio de Faventia Pontifici restitueretur.
illum eo munere advertere ab incepto possent: verum Georgio Emorem vehementer resellente, nihil latum.

Legatus Brixiam Cremonamque profectus, templi Marci altera procuratio, quo in magistratu Marcus Antonius Maurocenus mortem objerat, Andreae Gratto comitis majoribus est delata, ut eo munere ad bene de rep. promerendum rebus tam dubiis accederetur, Andrea Venerio cive prudente, publicique juris retinente, octo suffragiis praterito: qui eo anno Patribus autor fuerat uti Aloisii regis societate, suspecta illa quidem ac plane dubia, repudiata, cum Maximiliano, magnopere id efflagitante, se conjungerent. Petrum interim Landum Faventia magistratu decedentem, in Flaminia legatum Senatus jussit esse. Et Ariminum profectus detecta prodicione ab Julio instituta, qua ejus militibus noctu oppidi portam tradi convenerat, de proditore penas sumpsit.

Miserant ad Helvetios superioribus diebus Patres Hieronymum Saornianum societatis instituendae causa: atque is quatuor eorum pagis persuaserat, uti se cum rep. conjungerent: fidemque ab eis acceperat, si per decennium ducentae quinquaginta auri libra annis singulis à Senatu eis dentur, se cum rep. futuros, atque in Galliam transalpinam euestigio contra regem erupturos. ea intellecta re, uti ita fieret, à Senatu lex est lata.

Duo sub hac nuncy Venetias allati, magna timore belli prae-
pro belli initio civitatem affecerunt: quorum alter, nuntii,
Franciscum Mantuanorum principem Casale municipium in Padis fluminis ripa sibi finitimam collecto equitatu et peditatu repentino impetu cepisse, Patres certiores faciebat: ab altera, Gallorum magnas copias Abduca trajecto Trevium oppidum aggressas, cum illis obviam,
qui

qui in oppido erant, equites & milites exissent, omnem illam manum fuisse, ex militibus non parvum numerum interfecisse: Paulum Memium prætorem, & Justinianum Maurocenum unà cum filio, præfectosq; tres captivos fecisse, atq; oppidanos ad deditionem compulisse, confirmabatur equites tamen Epirotas ducentos, quibus Maurocenus præerat, reliquis suis fugatisq; conglobatos per mediam hostium aciem sese incolumes in tutum recepisse, neq; eos laceffere ex hostibus ausum quenquam fuisse, idem nuncius adjecerat,

Gallia rex
Veneris bel-
lum indigit.

Regis etiam Gallorum præco ad urbem venit, ut bellum reip. indiceret. Ab eo Patres, semotis alijs, ne civitas renova permoveretur, se adiri voluerunt: itaq; porta de via in vestibulo curiæ admissus, veste lilijs aureis intertexta sese induit: tum curiam ingressus ante Patrum subsellium stans, Bellum, inquit Lauredanæ Venetorum dux, ceteriq; hujus urbis cives, Ludovicus Gallorum rex indicare me vobis iussit tanquam infidis hominibus, Pontificisq; Max. & reliquorum regum oppida per vim perq; injuriam capta possidentibus, omnininq; omnia dolo malo sub vestram ditionem rapere atq; redigere festinantibus, ipse ad vos armatus ea repetiturus venit.

Lauredani
ducis respo-
sum Gallo-
rum præco-
ni datum.

Ad hæc Lauredanus Patrum in sedibus sua in sella sedens ita respondit: Res hæc pub. Galle, quam adisti, nihil injuste possidet: nam jure agit, neq; fidem cuiquæ fallit: quam certe fidem nisi valde plus justo regi ipsi servavissemus tuo, ille vero ubi pedem in suo poneret, in Italia non haberet. Sed præstat nos vel cum periculo esse, qui semper fuimus, dum Aloisius æquè arrogantia atq; perfidia polleat. bellū quod denūcias, propulsaturū cū aius immortalibus sumus, quos ille vindices habiturū est, aut hic aut apud manes ruptū per scelus fœderis.

Hoc

Hoc responso accepto est dimissus: ac ne quis eum violaret, quos itineris comites à reip. magistratibus adveniens habuerat, idem sunt reducere atq; in regis finibus sistere illum iussi.

Brixiani, ubi de captis oppidis & prefectis nuntiatum est, concilio civitatis coacto milites sex mille sua pecunia legere decreverunt, atq; ad legatos mittere. civisq; unus ex iis Aloisius Anogarius, sexcentos milites se celeriter confecturum, magistratibus est pollicitus; eosq; sine ullo reip. impendio menses quatuor in exercitu habiturum. quod quidem Brixianæ civitatis factum, plenum fidei atq; benevolentia, postea Veronenses æmulati, quinquaginta auri libras exigi ab sese, atq; in milites ad exercitum mittendos stipendii nomine distribui concilio coacto statuerunt.

Brixianò.
rum fides &
solertia.

Veronensium
studium.

Gallieo successu cohortati inter se Caravagium capere aggressi, ubi oppidanos quiq; oppidum custodiebant milites apertis exire ad prælum portis magno cum clamore ingentiq; tubarum sono e propinquo viderunt, veste atq; argento temere ubi confederant relicto; sese fuge mandaverunt.

Galli turpis
rei fugam.

Domi autem Patribus pecunia in bellum eroganda sollicitis præter tributa alia de hoc quoque Senatusconsultum factum est, & quidem solidi fieri superioribus in bellis altero tanto gravius, uti à magistratibus urbanis sex mensium stipendia integrare ip. remittantur: reliquorum vero compendiorum; quæ omnino ex jurisdictione ipsa, vel ex portoriis fraudatis, vel quacunq; alia ex re ad eos redeunt, media pars in ærarium inferatur, quadraginta vitalibus judiciis exceptis, quibus unis media stipendiorum pars maneat, propterea quòd aliunde nihil lucrantur: magistratus autem provinciales, & arcium prefecti, intra finum Phand

Tributa alia
indicta.

tit. m

cum qui sunt, mediam stipendiorum partem reip. remittant, reliquis in rebus eadem, quam urbani, lege teneantur. Horum autem magistratuum urbanorum & provincialium omnium juris interpretes, & scribe, ministriq; mediâ & ipsi cum stipendiâ partem, tum cõpendiâ tribuant reip. Verona, Brixie, Bergomi, Cremonæ, atq; Flaminia magistratibus ite exceptis, & ijs qui ultra sinum Phœnicum sunt missi, qui omnes quartam modo partem earum utrarumq; rerum conferant: satis enim magna alteris incommoda bellum esse ipsum allaturum, alteris iter longum & impeditum jam attulisse, ne aliis etiâ oneribus ferendis æque ac ceteri affligerentur.

Exules re-
vocantur.

Eam legem, uti dictum est, cum Senatus jussisset, majora quoq; comitia triduo post habita pari studio jussèrunt. Latum est etiam, uti exules illæ fortuitæ mortis causa, qui unâ cum quatuor bello idoneis hominibus militiâ reip. menses quatuor sua pecunia fecerint, ab exilio revocentur. Legatus deinde Bergomatibus est datus Marinus Georgius, Ariminensibus Aloisius Armerius, qui eis in oppidis administrando bello præsint.

Tullii Pontif.
exercitus
incuriones.

Interim cum à Petro Lando Patres certiores facti essent, ab Julianis copiis incursiones in reip. fines fieri, abigiq; prædas, & agrestes homines vulgò interfici, vel captos in vinculis abduci, eadem est in Julij finibus patranda exercitui reip. à Senatu facultas tradita: Laurentiusq; Sagredus præfectus classis in Flaminia Picenisq; littoribus suis cum navibus Ariminum contendere est jussus. Cumq; hostium numerus in Cremonæ finibus Abduq; ripis vehementer augetetur, castellaq; adeos & pagi aliquot defecissent, uti naves alie adverso Padi flumine in Galliam mitterentur, alie in lacu Benaco armarentur, lex est lata: præfectiq; altero

alteri classi *Sebastianus Maurus*, alteri *Zacharias Lauredanus* dati. *Gaspar* etiam *Severinus*, qui *Cesena* erat, seq. resp. obtulerat, & *Antonellus Neapolitanus* cum turmis equitum ad resp. militiam sunt conscripti atq. hic quidem, quod erat planè dives, confectis in urbe testamenti tabulis, templi *Marcii* procuratores ex asse sibi heredes instituit, atq. ad bellum profectus est. *Leonardus* etiā *Pratus*, è *Lupis Apulus* oppido, ex societate *Rhodiorum* militum, se ad remp. contulit, homo & gentis nobilitate, & rei militaris scientia clarus: cui paulo post, ut virtuti ejus honos haberetur, equites levis armatura centum quinquaginta, reliquorumq. omnium ejusdem modi equitum prefecturam *Senatus* tradidit. Is quoq. *Leonardus* cum ad urbem quinquaginta auri libras domo secum attulisset, *Patribus* dixit, tanto se auro in presentia non egerre: decumq. ex ea summa suos in usus retentis libris, reliquas quadraginta eis obtulit, atq. à curia in diversorium abiens statim misit. tam prono in alieno homine atq. advena liberalitas cū benevolentia in remp. existit.

Hannibal Bentivoli-
institutum.

Venienti autem ad urbem *Hannibali Bentivolo*, *Patribusq.* pollicenti, si favore suo velint, opibusq. sibi praeſto esse, brevi se unā cum fratribus & suorū factione, *Bononiam* ab *Julio* averſurum, magnamq. illi plagam, quā nihil timeat, inſturum: *Senatus* conſulto ſunt omnia, ut petierat, permiſſa, literaq. ad prefectos in *Flaminiam* datae, rem omni ſtudio juvarent: atq. ipſi equites quingenti, *Hermeti* fratri ejus milites ſunt bis mille cum pecunia pro re, quam parabant, traditi. Equiti etiam *Vulpio* è *Corneli* foro, ob ſeditiones civitate ejeſto, equitum gravis armatura turma data: *Herculiq.* *Tiberto* *Cesena* item exuli milites quingenti ſpe novandarum rerum ſuo in oppido ab urro
quo

que: quibus revocatus motibus Julius, suisq; rebus timens, ab incepto bello desisteret.

Supplicationes Venetorum pro consecranda victoria,

Inter hæc binas auri libras sacris virginibus Patres dono dari à quæstoribus curaverunt, ut preces diis immortalibus tam duro tempore pro rep. facerent: perq; omnia urbis templa sacerdotes à Pontifice jussi numina, quorum sub tutela Venetum imperium est, votis supplicibusq; solenni ritu placare.

Verum enimvero cum belli facies quotidie formidolosior fieret, eaq; Gallia transalpina opera fabriq; magno numero Mediolanum, Laudemq; Pompeii advenisset; pontesq; tres diversis locis in Abdua flumine ab hostibus instituerentur, regemq; ipsum multo maxima cum manu paucis diebus affuturum, fama nunciisque vulgavissent, atq; à Flaminia latere Julij exercitus modò Ariminum, modò Faventiam invasurus magnopere urgeret, ob ingentes autem tot tamq; presentibus in rebus factas impensas pecunia rep. deficeret, quod profecto malum omnium maximum plerisq; videbatur: coacto Senatu Lauredanus dux auri libras decem

Aerarii publici exaltati remedi.

mutuò se daturum reip. pollicitus, cives reliquos, quibus non deesse facultatem sciebat, idem pro se quisq; uti facerent, est cohortatus: itaq; eo die posteroq; plurima auri libra mutuò in aerarium collata, eo metu civitatem liberaverunt: Tauriso deinde reliquisq; ditionis Venetæ locis, urbe excepta, restitutus est ab exilio Jacobus Collaltus (cujus exilii damnatus ob necem patrui fuerat) dum is in exercitu reip. quemadmodum quidem Patribus se obtulerat facturum, cum turma equitum centum, menses quatuor sua pecunia militiam faciat:

Jacobus Collaltus ab exilio restitutus.

Erat tunc in sermone civitatis haud modico Faventini: quo in opido detecta proditio fuerat Francisci Brixiani

Francisci.
Brixiani
proditio
dilecta.

Brixiani equitum turma praefecti, deq; eo poena sumpta: oppidi enim portam noctu Julianis se militibus aperiturum cum eorum interprete pepigerat, atq; insigne Julianum cum quercu aurea & coronis, quod in muris manè poneret, ab eo traditū domi suae custodiebat. Illi autem, patefacta re, in Faventia se fines intulerunt, ut oppidum montanum Brisigeliā, cui civitas propter optimam genus militum ex eo educi solitū magnopere confidebat, expugnarent: jamq; Tartarū Centurionē resp. qui Brisigeliā cum tribus cohortibus praesidii causa se conferebat, insidiis positīs interceperant, pauloq; post cum oppidum tormentis cinxissent, eo sunt potiti, pretore, quēq; cum eo erat copia, & Joanne Paulo Manfronio equitū praefecto magna virtutē, qui tuendi oppidi causa eō cum paucis equitibus per medios hostes sese inferens venerat, in arcem se recipiētib: quos tamen omnes multis oppugnatos praeliis, arce etiam dejecta, captivos fecerunt: & Faventia frustra tentata, in Ravennā fines ad Ruffiū oppidulum oppugnandum se contulerunt.

Eas ob res civitate perturbata cum lentius tributa additum
exigerentur, Senatus censuit, ut qui jure comitiorum contra ne
praediti die sibi praestituta in ararium non intulissent, gligenter
eorum nomina comitiis majoribus recitarentur, ut ab tributa im
universa civitate cognosci posset, qui cives non aman
tes patriae essent, quod si ob eam contumeliā alia pra
stituta die non inferrent, tum verò à Senatu atque à
collegiis secretioribus, demum ab omnibus resp. mune
ribus arceantur, eorum loco alii subrogentur, ipsi ad
ferenda suffragia ne admittantur. Haec tum fuit nō
bilitati poena multiplex constituta: Plebi verò id unū,
ut in ararium non inferens, à publicis & ipsa muneribus
amoveatur: quae cum plurima quidem sunt, tūc

tum certè etiam perutilia, ut magna pars civium ea se re alacriter perliberaliter. Eam legem majora comitiū primum habita comprobaverunt, acerbitate temporum civium animos frangente, ut quod aliàs non tulissent, neque unquam latum ante memissent, tū quidem non perferrent modò impositum patienter, sed ipsi quoque sibi imponent perferendum.

Leges lata Bergomo literæ venerunt, hostes in oppidi-
 Medelaci ca- finibus Medelaci castellum magna vi oppugnatum
 stellum ca- cepisse: omnes qui in eo erant interfecisse: non mulieribus
 ptum. infantibus pepercisse. ut civitas perterrefacta, tuendi oppidi auxilium à legatis petat.

Liviani alacritas in hoste aggressi-
 cudo.

Interim magna ex parte collecto ab imperatore Livianoque rei publicæ in Gallia exercitu, ad quem quidem equites Epirota per plures modò allati se contulerant, magnaque vi optimorum tormentorum à Valerio adducta, cum de Abdua flumine transeundo sententiæ ab eis, atque ab legatis, & reliquis prefectis dicerentur, Livianus autem magnopere transitum probaret: multum enim si transseant, posse ipsos proficere nondum collectis hostibus, regem non presente, populis adhuc in ambiguo utram sequi partem præstet, constitutis: audacia & celeritate plurima confici, cum sua hostibus consilia impediuntur, ipsis animi augeantur: sed reliquis eam rem non probantibus, quod si fines rei publicæ, hostibus direptione, si & ipsi Abduam transissent, essent relinquendi, Livianus ad legatos conversus, Agite, inquit, si cunctari hic volumus, scribite ad Senatū, decies milles auri libris paratas habeat, quibus producere bellum possit, qua de contentione Senatus certior ab legatis factus, petentibus ut quid fieri malit imperet, literas ad illos dat, eam se rem imperatori Livianoque permittere, quæ rebus omnibus intersint: & morā se & fluminis trajec-
 tum

Sum ita probaturos, uti ipsi alterutrum e reip. com-
modo susceperint.

Interim Julius, qui Vrsinæ gentis duces, ne ad reip.
militiā accederet, partim minis, uti supra demonstratū
est, edictisq; terruerat, partim per filiā suā Felxē, quæ
Ioanni Jordano ejus familie principi nups erat, precib.
et fœmineis cōsiliis ab itinere instituto revocaverat;
stipendiūq; sibi ab reip. legatis Romæ curata ne restitue-
ret, interdixerat, data eis venia jure illa retinēds. fidei-
quæ præstādæ religione sublata: præter quod exercitū
in fines reip. introduxisset, ad illud etiā pertinaciter de-
scēdit, ut Lauredano principi, Senatūq; omni Veneto,
et civib. singulis aqua et igni interdiceret: ejusq; rei
litteras omnib. hominibus vulgādæ proponeret maledi-
ctorū et execrationū plenās, nisi d. e. prestituta, nō Fa-
vētīā modè atq; Ariminū, sed Ravennā quoq; Cervisiāq;
sibi tradiderint: quæ quidē oppida cētū fœrmē annos in
reip. imperiō fuerant, neq; ullus eā Pont. Max. in dubiū
revocaverat, quin jure a rep. possiderentur.

Pontifex
Julius Venet.
aqua & igni
interdicia.

Qua intellectare, ne plebs ejusmodi literis, plus quā
tēpora et reip. difficultates postularēt, permoveretur,
Senatus cavuit, ne reciperētur, neve, qui afferret, admit-
teretur. appellavit etiā de eo futurū cōcilium, missis Ro-
mā affixisq; in templorū forib. publice exposulatio-
nis literis: missis etiā in Pānoniā ad Thomā Cardinālē
Strigoniēse: nā ei propter Patriarchatū Cōstātinopoli-
tanū, cui præerat, unā cū tribus Episcopis concilium
eogenti jus potestasq; antiquitus erat attributa,

Venet. Res-
publ. à Papa
ad Conciliū
appellatio.

Strigoniē-
sis Cardina-
lis, authori-
tas.

Has ob res et belli Gallici pericula supplicatio de-
cretata est, auriq; tantundem, uti paulo ante, sacris vir-
ginibus publicè datum, placandi Deum causā.

supplica-
tiones pub-
blica.

Patres interea certiores facti edictū Neapoli pro-
positū fuisse, ne quis ad reip. stipendia se cōferret: con-

Edictū
Neapoli
propositū.

verò exercitum à Prorege, qui cum in Apuliam ad
 reip. oppida expugnanda contenderet, expectat autem
 ab eo Roma milites quingentos, quos Legatus apud
 Julium regium in urbe conscripserit: reliqua omnia esse
 jam parata, ut via sese det: adhibeo legato apud se
 item regio, ea quæ non ambiguis autoribus intellexe-
 rant, exposuerunt: questiq; sunt, non esse hoc illud, quod
 sapere ip. sit pollicitum. Ille verò confidenter pernegare,
 rogareq; Patres, ne quid ejusmodi crederent: agi à Pro-
 rege illa omnia muniendi regni causa, propter Gallorū
 in Italiam adventum, non autem ut reip. bellum infe-
 rat, suis cum regibus federe atq; benevolentia con-
 junctissime, quæ tametsi Patres quorsum dicrentur, haud
 obscure cognoscerent, dissimulanda tamen sibi esse
 statuerunt, dū de belli exitu cū rege Gallie sciri posset.
 At cū aliquando de Abdua flumine non transen-
 do, nisi prius quæ oppida & castella Galli jam cepe-
 rant, ab ipsis expugnarentur, ne post se hostes relinque-
 rent, inter duces Venetos convenisset, aliquot ex ijs pa-
 vo negotio castellis receptis Trevium se cum exercitu
 contulerunt: quod oppidum equites militesq; ex opti-
 mo Gallorum genere bis mille custodiebant: muroq;
 tormentis celeriter dejecto, hostes ad deditiōem com-
 pulerunt, nulla conditione interposita, nisi ut ijs, equis
 detractis, rebusq; reliquis abreptis, ceteris sacramento
 ab ipsis dato eo se anno bellum reipublica non facturos
 abeundi facultas permitteretur: duces captivi tan-
 diu essent, quoad eorum quos ex Venetis eo in oppido
 Galli cepissent, cum his permutatio fieret. Ab ea op-
 pugnatiōe uti Venetos repellerent, Galli magno nu-
 mero vicinis ex locis coacti ad eorum quidem castra
 venerant, manus autem conferere non sunt ausi, ut
 penē in eorum conspectu oppidum captum sit: quod
 quidem

Trevium
 expugnati,
 & miserē
 diripiunt.

quidem Liviani permissu statim direptum atq; incensum est: qua in direptione mulieres virginesq; prope omnes à militibus vim passæ ac violatæ, oppidi casum inhonestiorem reddiderunt.

Eo negotio confecto Hispaniæ regum legatus Landerdanum Patresq; gratulatum adyt, scire se affirmans suos reges magnam ex eo voluptatem percepturos.

Pauloq; post Mantuani ducis equites quatercenti, milites sexcenti, Alexio duce ad castellum Casaboldum, quod abest ab Absuta oppido in Brixianorū finibus millia passuum quatuor, cum tormentis, id ut caperent, improvisti accesserunt. Pagani, qui in eo erant, armis captis fortiter se defendere cœperunt: simul ad Federicum Contarenum à Decemviris legatum Asulanis præesse iussum miserunt, auxilium imploratum. Federicus confestim quingentis militibus, quos habebat fortes viros, ut eò contenderent, petentibusq; opem ferrent, imperavit, si celeriter itinere confecta, præliū cum Mantuanis commiserunt, eorumq; partem interfecerunt, partem ceperunt, reliquis in fugam coniectis tormentisq; abductis, nullo ex suis desiderato, vulneratis per paucis, lati Asulam ad Federicum reverterunt. Ea clades Mantuæ nunciata magnos luctus excitavit: erant enim in ea manu honesti cives permulti, quarum pars major interierant.

Veneti, quod Trevis capto oppidum militibus direpiendum tradiderant, haud levem ex ea re iacturam fecerunt: plurimi enim milites Tribunis & Cœturionib. relictis cum præda vulgo domum profugerunt: ut magna illos perturbatio tenuerit.

Eo incommodo ad regem ab exploratoribus perlato, qui Mediolanum Calendis May ven. rat, pauloq; antea ex oppidis & suorū deditiæ graviter commotus,

Casaboldi
castellum à
Mantuanis
obsessum
Veneti libe-
ravit.

Regis Gal-
lie Medio-
lanum ad-
ventus & cœ-
exercitu
ido pro-
gressu

quò utiliter belli consilia verteret, non reperiebat, omnibus suis coactis copiis Cassianū venit, ut cum vellet, flumen traiceret. Habebat autē lectissimorū equitū millia quindecim, quibus duces clari nominis præerant militem triginta: eorū pars Helvetii, Vascones reliqui erant, ad hæc omnem ferè totius Gallie nobilitatem sibi stipendiariam secum ducebat, postremo, quicumq; in Gallia citeriore aut princeps sue civitatis, aut ampla familia natus, aut magnis opibus, aut omnino aliquo apud suos loco esset, eos omnes nominatim evocaverat, quæ duæ quidem res ad reliquum equitatum adjectæ, & numerum, & robor, & certè faciem ac splendorem exercitus majorem in modum adaugebant.

Venetorum
exercitus.

Venetus erat exercitus equitum graviorum millium sex, leviorum quatuor, militum trium & triginta: tamen si nequedum omnino omnes nostræ in castra copiae venerant: nam & Lūcius Bononiensis, & Leonardus Apulus præfectus leviorum equitum reip. suis cum turmis, qui quidem erant Brixia à magistratibus retenti, ut eos fines tuerentur, in quos Mantuanorum dux invasurus putabatur, & equites Epirotæ per plures, tūdemum appulsis ad urbana littora navibus egrossi, & milites non pauci, quos Brixianorum civitas cogebat, expectabantur. abierat etiam ex legatis Cornelius, qui paulò antea calculo & urine vitio vitæ suæ diffidens Brixiam se contulerat. Erat autem is exercitus qui convenerat, ita florens etiam sine ijs, ita instructus, & animo, ut videbatur, paratus ad decertandum, cum ne remp. defenderet, tum verò etiam, ut quæ Italia partē Galli occupaverant, in libertatē vindicaret (id enim propè palam profitebantur, ejusmodiq; voces eorum creberrimè ab hostibus exaudiebantur) ut nullo tēpore aut meliores, paucis equitū ductorib. exceptis aut om-

mino

nino ampliores copias resp. suis in exercitiis habuerint
 & nisi duces illis defuissent, nihil omnino videbatur
 eorum aut claram victoriam, aut pacem honorificam
 fuisse interpellaturum, constat enim Aloisium regē, ubi
 is prope se hostium exercitum habuit, atq; ex captivis
 & numerū & alacritatem copiarum ad pugnandum
 cognovit, suis ducibus dixisse, nunquā se iātas Venero-
 rū opes atq; copias existimavisse: haud sibi tū sui exer-
 citus victoriam satis exploratum esse: fœdus se cum
 Maximiliano reliquisq; regibus ad Venetos eodem
 tempore opprimendos fecisse: decrevisse, si ita illis vide-
 atur, non decertare, atq; ad legatos Venetos mittere,
 qui nunciet, posteaquam reliqui fœderati nihil in
 commune conferant, ut se ad bellum juvent, velle sibi
 temp. amicam esse, cumq; ea fœdus renovare potius,
 quam congredi: verum ab suis ducibus suasum, ut ea
 dere prolixius sibi esse cogitandum statueret: loco esse
 propter flumen ejusmodi, ut elici inuitus ad pugnand-
 um non possit: semper Venetos enim nuncium libenti
 animo accepturos: rem in alium diem distulisse, hec ab
 illis, qui cōcilio interfuerant, Patres postea cognoverūt.

Aloisius rex
 Venetorum
 copias mi-
 ratur, & m-
 met.

Cassianum est oppidum in Abdua fluminis ripa lo-
 co paulo editore: pontemq; habet ante portam ad flu-
 minis trajetum planè commodum, trans flumen locus
 est ad semicirculi propè formam, quamvis magnarū
 copiarum capax: eum omnem locum aqua fluminis in
 altitudinem pedum sex, in latitudinem circiter vigin-
 ti, a superiore parte derivata, inq; flumē rediens clau-
 dit communiq; arboribus etiā impedita, ut introspici
 non facile possit, Cassiani rex biduo confecto, cujus bi-
 diu tempore Manianorum dux ab eo accersitus, cū e-
 quitibus quingentis ad illum venerat, flumen magna
 silentio exercitum trajecit, atq; in eo quē diximus loco

Cassianum
 oppidum

castra posuit: inter qua & nostrorum castra planities tria passuum millia patebat. In ea planitie parva utriq; ab equitibus praelia fiebant, quibus in rebus ob Epitotarum celeritatem atq; virtutem Galli, quam Veneti, sæpius interficiebantur & capiebantur, aut omnino repellebantur. verum propterea quod Galli tormentis in Cassiani arce positis illam planitiem longe lateq; verberabant, nostri non modò ad hostium castra proprius accedere prohibebantur, sed neq; num rex flumen trajecisset, planè cognoverant. His ita constitutis rebus regi nunciatur, Revoluta oppidū suis ab castris abesse millia passuū paulò plus triū: in eo esse hostiū milites ad trecentum: perfacile capi posse, si eò celeriter se conferat: itaq; de media nocte castris cū exercitu egressus sese itinere secū dum flumē dedit. Livianus, qui nequedū etiā sciebat Gallos Abduam trajecisse ab exploratoribus certior factus, ex tumultu strepituq; carro-rum, quem exaudierant, Gallos loco se movisse, atq; iter secundum flumen facere, cū equitibus levissimis quatercentis sub lucem castris est profectus, ut quid hostes agerent, cognosceret, & si citra flumen essent, moraretur dum reliquus exercitus accederet. Caligo verò ita densa eo mane campis incubuit, ut Livianus, qui citatus ferebatur, temerè in Gallorum incideret agmē, eosq; tum demum & Gallos esse, & flumen transisse cognosceret: sed illos laceßere tantis in tenebris non ausus, propere ad Revolutanos, quò regem iturum suspicabatur, misit, qui diceret, si ad se hostes accederent, parumper sustinerent, sese omni cum exercitu confestim affuturum, auxiliumq; eis allaturū. His datis mandatis ad imperatorem recurrit, motisq; statim castris, aciebusque dispositis, ad Revolutanos, si fieri posset ruēdos exercitus dux fuit. Sed ea in re, quod morā interposuerat, nulli

Revoluta
oppidum a
Galliis
capta.

nulli usui cum fuisset (Galli enim confecto interim itinere, tormentisq; ad muras positis, parvo temporis spatio deditione municipiū ceperant) nostri castra quingentos prope hostes passus suo loco posuerunt; ibiq; diū alterum uterq; se exercitus continuit. Postero die autē, qui dies fuit pridie Nonas Majas, rex, ut Pandinum municipium item caperet, bene mane secundum flumen acie disposita iter facere coepit, ea spe, ut si Cremonae appropinquare, ad oppidūq; muros se ostendere cū exercitu posset, nonnihil consideret se oppidum, civib; tradentibus, quorum voluntates antea cognoverat, in suam potestatem redacturum. qua in re sua illum spes atq; opinio fefellisset, si Veneti se continuissent, neq; praelium commississent: erant enim loco editiore, ac fere medio regionum earum; quo ex loco omnibus eorum oppidis, ne quid aggredi contra reip, voluntatem auderent, una tanti exercitus fama facile prospiciebatur, quamcūq; se in partem rex incitavisset; quem si, ut facillimum factu erat, paucos modo dies elusissent, propterea quod laborare com meatu coeperat, qui ad ejus exercitum, Abduā flumine interposito, tum Epirotis equitibus omnia diripientibus, atq; in castra reip. trahentibus, magna difficultate afferebatur, ipsa necessitas flumen illum trajicere, Laudemq; Pompeii aut Mediolanum nulla re confecta illum reverti coegisset. Quem rerum exitū metuens Trintius, homo jam senex, atq; in rebus bellicis exercitatus, regi autor fuerat, ne Abduam exercitum traduceret: cumq; nihil profuisset, Galli q; transire flumē jam inciperent, inter suos, video inquit hodie Trintius Venetos Italia dominos nobis imperium tradentib; fore. Atia ex parte imperator senex & ipse, multa q; rerum experientia in bellis eruditus, eundem res eventum habiturus cum existimans,

Trintii cō-
siliū malē
negligitur.

Imperator,
Venet. Livi-
ani præci-
pantium co-
ercere fru-
stra nititur.

que: quibus revocatus motibus Julius, suisq; rebus timens, ab incepto bello desisteret.

Supplicationes venetorum pro confectanda virotoxia,

Inter hæc binas auri libras sacris virginibus Patres dono dari à quæstoribus curaverunt, ut preces diis immortalibus tam duro tempore pro rep. facerent: perq; omnia urbis templa sacerdotes à Pontifice jussi numina, quorum sub tutela Venetum imperium est, votis supplicibusq; solenni ritu placare.

Verum enimvero cum belli facies quotidie formidolosior fieret, eaq; Gallia transalpina opera fabriq; magno numero Mediolanum, Laudemq; Pompei advenisset; pontesq; tres diversis locis in Abdua flumine ab hostibus instituerentur, regemq; ipsum multo maxima cum manu paucis diebus affuturum, famam nunciisque vulgavissent, atq; à Flaminia latere Julij exercitus modò Ariminum, modò Faventiam in vasurus magnopere urgeret, ob ingentes autem tot tamq; presentibus in rebus factas impensas pecunia rep. deficeret, quod profectò malum omnium maximum plerisq; videbatur: coacto Senatu Lauredanus dux auri libras decem

Aerarii publici exhausti remediis.

mutuò se daturum reip. pollicitus, cives reliquos, quibus non deesse facultatem sciebat, idem pro se quisq; uti facerent, est cohortatus: itaq; eo die posteroq; plurima auri libra mutuò in aerarium collata, eo metu civitatem liberaverunt: Tauriso deinde reliquisq; ditionis Veneta locis, urbe excepta, restitutus est ab exilio Jacobus Collaltus (cujus exilii damnatus ob necem patrui fuerat) dum is in exercitu reip. quemadmodum quidem Patribus se obtulerat facturum, cum turma equitum centum, menses quatuor sua pecunia militiam faciat.

Jacobus Collaltus ab exilio restitutus.

Erat tunc in sermone civitatis haud modico Faventini: quo in opido detecta proditio fuerat Francisci Brixiani

Brixiani equitum turma praefecti, de quibus eo poena sumpta: oppidi enim portam noctu Julianus se militibus aperiturum cum eorum interprete pepigerat, atque insigne Julianum cum quercu aurea & coronis, quod in muris manere poneret, ab eo traditum domi suae custodiebat. Illi autem, patefacta re, in Faventia se fines intulerunt, ut oppidum montanum Brisigelim, cui civitas propter optimam genus militum ex eo educi solitum magnopere confidebat, expugnarent: jamque Tartarum Centurionem reip. qui Brisigelim cum tribus cohortibus praesidii causa se conferebat, insidiis positae intercepterant, pauloque post cum oppidum tormentis cinxissent, eo sunt potiti, pretore, quem cum eo erat copia, & Joanne Paulo Manfronio equitum praefecto magna virtute, qui tuendi oppidi causa eo cum paucis equitibus per medios hostes sese inferens venerat, in arcem se recipientibus: quos tamen omnes multis oppugnatis praeliis, arce etiam dejecta, captivos fecerunt: & Faventia frustra tentata, in Ravennae fines ad Russium oppidulum oppugnandum se contulerunt.

Eas ob res civitate perturbata cum lentius tributa exigenterentur, Senatus censuit, ut qui jure comitorum praediti die sibi praestituta in ararium non intulissent, eorum nomina comitiis majoribus recitarentur, ut ab universa civitate cognosci posset, qui cives non amantes patriae essent, quod si ob eam contumeliam alia praestituta die non inferrent, tum vero a Senatu atque a collegiis secretioribus, demum ab omnibus reip. muneribus arceantur, eorum loco alii subrogentur, ipsi ad ferenda suffragia ne admittantur: Hac tum fuit nobilitati poena multiplex constituta: Plebi vero id unum, ut in ararium non inferens, a publicis & ipsa muneribus amoveatur: quae cum plurima quidem sunt, tamen

Francisci.
Brixiani
proditi
dicitur.

Adiciam
contra nos
gligenter
tributa in
ferentibus.

tum certè etiam perutilia, ut magna pars civium ea fere aliat perliberaliter. Eam legem majora comitia primum habita comprobaverunt, acerbitate et temporum civium animos frangente, ut quod a. i. as non tenuissent, neq; unquam latum ante a. ra. em. issent, tū quidem non perferrent modò imposicum patienter, sed ipsi quoq; sibi met imponerent perferendum.

Legelata Bergamo literæ venerunt, hostes in oppidi-
 Medelaci ca- finibus Medelaci castellum magna vi oppugnatum
 stellum ca- cepisse: omnes qui in eo erant interfecisse: non mulierib.
 ptum. infantibus pepercisse. ut civitas perterrefacta, tuendi oppidi auxilium à legatis petat.

Interim magna ex parte collecto ab imperatore Li-
 vianoq; reip. in Gallia exercitu, ad quem quidem equi-
 tes Epirote per plures modò allati se contulerant, ma-
 gnaq; vi optimorum tormentorum à Valerio adducta,
 cum de Abdua flumine transeundo sententiæ ab iis, at-
 que ab legatis, & reliquis præfectis dicerentur, Livia-
 nus autem magnopere transitum probaret: multum
 enim, si transiant, posse ipsos proficere nondum collectis
 hostibus, rege non presente, populis adhuc in ambi-
 guo utram sequi partem præstet, constitutis: audacia
 & celeritate plurima confici, cum sua hostibus consilia
 impediuntur, ipsis animi augeantur: sed reliquis eam
 rem non probantibus, quod fines reip. hostibus direptioni,
 si & ipsi Abduam transissent, essent relinquendi,
 Livianus ad legatos cōversus, Agite, inquit, si cuncta-
 ri hic volumus, scribite ad Senatū, decies millies auri
 libr. is paratas habeat, quibus producere bellum possit,
 qua de contentione Senatus certior ab legatis factus,
 petentibus ut quid fieri malit imperet, literas ad illos
 dat, eam se rem imperatori Livianoq; permittere, qui
 rebus omnibus interfuit: & morā se & fluminis traje-
 ctum

Liviani ala-
 critas in ho-
 ste aggre-
 ssio.

Humilita probaturos, uti ipsi alterutrum e reip. com-
modo susceperint.

Interim Julius, qui Vrsinæ gentis duces, ne ad reip.
militiā accederet, partim minis, uti supra demonstratū
est, edictisq; terruerat, partim per filiā suā Felicē, quæ
Joanni Jordano ejus familie principi nups erat, precib.
et fœmineis cōsiliis ab itinere institutorevocaverat;
stipēdiāq; sibi ab reip. legatis Romæ curata ne restitue-
ret, interdixerat, data eis venia jure illa retinēds fidei-
quæ præstāde religione sublata: præter quod exercitū
in fines reip. introduxisset, ad illud etiā pertinaciter de-
scēdit, ut Laurēdano principi, Senatūq; omni Veneto,
et civib. singulis aqua et igni interdiceret: ejusq; rei
litteras omnib. hominibus vulgādas proponeret maledi-
ctorū et execrationū plenās, nisi de præstituta, nō Fa-
vētīā modē atq; Ariminū, sed Ravēnā quoq; Cerviāq;
sibi tradiderint: quæ quidē oppida cētū fœmē annos in
reip. imperiō fuerant, neq; ullus ea Pont. Max. in dubiū
revocaverat, quin jure a rep. possiderentur.

Pontifex
Iulius Vent.
aqua et igni
interdicia.

Qua intellectare, ne plebs ejusmodi literis, plus quā
tēpora et reip. difficultates postularēt, permoveretur,
Senatus cavuit, ne reciperetur, neve, qui afferret, admit-
teretur. appellavit etiā de eo futurū cōcilium; missis Ro-
mā affixisq; in templorū forib. publice exposulatio-
nis literis: missis etiā in Pānoniā ad Thomā Cardinālē
Strigoniēse: nā ei propter Patriarchatū Cōstātinopoli-
tanū, cui præerat, unā cū tribus Episcopis concilium
rogenti jus potestasq; antiquitus erat attributa.

Venēt. Re-
publ. à Papa
ad Conciliū
appellatio.

Strigoniē-
sis Cardina-
lis, authori-
tas.

Has ob res et belli Gallici periculā supplicatio de-
cretata est, auriq; tantundem, uti paulo ante, sacris vir-
ginibus publicē datum, placandi Deum causā.

Supplica-
tiones pub-
blica.

Patres interea certiores facti edictū Neapoli pro-
positū fuisse; ne quis ad reip. stipendia se cōserret: cogi

Edictū ad
Neapoli
propositū.

verò exercitum à Prorege, qui cum in Apuliam ad reip. oppida expugnanda contenderet: expectat autem ab eo Roma milites quingentos, quos Legatus apud Julium regius in urbe conscripserit: reliqua omnia esse jam parata, ut via sese det: adhibeo legato apud se item regio, ea quæ non ambiguis autoribus intellexerant, exposuerunt: questiq; sunt non esse hoc illud, quod sapere ip. sit pollicitus. Ille verò confidenter pernegare, rogareq; Patres, ne quid ejusmodi crederent: agi à Prorege illa omnia muniendi regni causa, propter Gallorū in Italiam adventum, non autem ut reip. bellum inferat, suis cum regibus federe atq; benevolentia conjunctissima. quæ tametsi Partes quorsum dicerentur, hand obscure cognoscerent, dissimulanda tamen sibi esse statuerunt, dū de belli exitu cū rege Gallie sciri posset. At cū aliquando de Abdua flumine non transendo, nisi prius quæ oppida & castella Galli jam ceperant, ab ipsis expugnarentur, ne post se hostes relinquerent, inter duces Venetos convenisset, aliquot ex ijs parvo negotio castellis receptis Trevium se cum exercitu contulerunt: quod oppidum equites militesq; ex optimo Gallorum genere bis mille custodiebant: muroq; tormentis celeriter dejecto, hostes ad deditiōem compulerunt, nulla conditione interposita, nisi ut ijs, equis detractis, rebusq; reliquis abreptis, ceteris sacramento ab ipsis dato eo se anno bellum reipublicæ non facturos abeundi facultas permetteretur: duces captivi tandem essent, quoad eorum quos ex Venetis eo in oppido Galli cepissent, cum his permutatio fieret. Ab ea oppugnatione uti Venetos repellerent, Galli magno numero vicinis ex locis coacti ad eorum quidem castra venerant, manus autem conferere non sunt ausi, ut penè in eorum conspectu oppidum captum sit: quod quidem

Trevium
expugnati,
& miserè
direptum.

quidem Liviani permissu statim direptum atq; incensum est: qua in direptione mulieres virginesq; propè omnes à militibus vim passa ac violata, oppidi casum inhonestiorem reddiderunt.

Eo negotio confecto Hispania regum legatus L. Aemilianus Patresq; gratulatum adyt, scire se affirmans suos reges magnam ex eo voluptatem percepturos.

Paulog; post Mantuani ducis equites quatercenti, milites sexcenti, Alexio duce ad castellum Casaboldum, quod abest ab Absula oppido in Brixianorū finibus millia passuum quatuor, cum tormentis, id ut caperent, improvise accesserunt. Pagani, qui in eo erant, armis captis fortiter se defendere cœperunt: simul ad Federicum Contarenum à Decemviris legatum Asulanis praeesse iussum miserunt, auxilium imploratum. Federicus confestim quingentis militibus, quos habebat fortes viros, ut eò contenderent, petentibusq; opem ferrent, imperavit, li celeriter itinere confecta, praeliū cum Mantuanis commiserunt, eorumq; partem interfecerunt, partem ceperunt, reliquis in fugam coniectis tormentisq; abductis, nullo ex suis desiderato, vulneratis per paucis, lati Asulam ad Federicum reverterunt. Ea clades Mantue nunciata magnos luctus excitavit: erant enim in ea manu honesti cives permulti, quarum pars major interierant.

Casaboldi
castellum à
Mantuanis
obseſsum
Veneti libe-
rant.

Veneti, quod Trevia capto oppidum militibus diripiendum tradiderant, haud levem ex ea re iacturam fecerunt: plurimi enim milites Tribunis & Cœturionib; relictis cum praeda vulgò domum profugerunt: ut magna illos perturbatio tenuerit.

Regis Gal-
lie Medio-
lanum ad-
ventus & cœ-
exercitu va-
ido progre-
ssus.

Eo incommodo ad regem ab exploratoribus perlato qui Mediolanum Calendis May ven. rat, pauloq; ante ex oppidi & suorum deditione graviter commotus.

quò utiliter belli consilia verteret, non reperiebat, omnibus suis coactis copiis Cassianū venit, ut cum vellet, flumen traiceret. Habebat autē lectissimorū equitū millia quindecim, quibus duces clari nominis præerant militum triginta: eorū pars Helvetii, Vascones reliqui erant, ad hæc omnem ferè totius Gallie nobilitatem sibi stipendiariam secum ducebat. postremò, quicquid in Gallia citeriore aut princeps sue civitatis, aut ampla familia natus, aut magnis opibus, aut omnino aliquo apud suos loco esset, eos omnes nominatim evocaverat, quæ duæ quidem res ad reliquum equitatum adjectæ, & numerum, & robor, & certè faciem ac splendorem exercitus majorem in modum adaugebant.

Venetorum
exercitus.

Venetus erat exercitus equitum graviorum millia sex, leviorum quatuor, militum trium & triginta: tamen si nequedum omnino omnes nostræ in castra copię venerant: nam & Lúcius Bononiensis, & Leonardus Apulius præfectus leviorum equitum resp. suis cum turmis, qui quidem erant Brixia à magistratibus retenti, ut eos fines tuerentur, in quos Mantuanorum dux invasurus putabatur, & equites Epirotæ per plures, tūdemum appulsis ad urbana littora navibus egressi, & milites non pauci, quos Brixianorum civitas cogebat, expectabantur. abierat etiam ex legatis Cornelius, qui paulò antea calculo & urine vitio vite sue diffidens Brixiam se contulerat. Erat autem is exercitus qui convenerat, ita florens etiam sine ijs, ita instructus, & animo, ut videbatur, paratus ad decertandum, cum ne remp. defenderet, tum verò etiam, ut quæ Italia partem Galli occupaverant, in libertatē vindicaret (id enim propè palam profitebantur, ejusmodiq; voces eorum creberrimè ab hostibus exaudiebantur) ut nullo tēpore qui meliores, paucis equitū ductorib. exceptis aut om-

nino

nino ampliores copias resp. suis in exercitiis habuerat
 & nisi duces illis defuissent, nihil omnino videbatur
 eorum aut claram victoriam, aut pacem honorificam
 fuisse interpellaturum, constat enim Aloisium regē, ubi
 is prope se hostium exercitum habuit, atq; ex captivis
 & numerū & alacritatem copiarum ad pugnandum
 cognovit, suis ducibus dixisse, nunquā se iātas Venero-
 rū opes atq; copias existimavisse: haud sibi tū sui exer-
 citus victoriam satis exploratum esse: fœdus se cum
 Maximiliano reliquisq; regibus ad Venetos eodem
 tempore opprimendos fecisse: decrevisse. si ita illis vide-
 atur, non decertare, atq; ad legatos Venetos mittere,
 qui nunciet, posteaquam reliqui fœderati nihil in
 commune conferant, ut se ad bellum juvent, velle sibi
 temp. amicam esse, cumq; ea fœdus renovare potius,
 quam congredi: verum ab suis ducibus suasum, ut ea
 dēre prolixius sibi esse cogitandum statueret: loco esse
 propter flumen ejusmodi, ut elici inuitus ad pugnan-
 dum non possit: semper Venetos enim nuncium libenti
 animo accepturos: rem in alium diem distulisse, hec ab
 illis, qui cōcilio interfuerant, Patres postea cognoverūt.

Aloisius rex
 Venerorum
 copias mi-
 ratur, & a-
 mect.

Cassianum est oppidum in Abdua fluminis ripa lo-
 co paulo editore: pontemq; habet ante portam ad flu-
 minis trajetum planè commodum, trans flumen locus
 est ad semicirculi propè formam, quamvis magnarū
 copiarum capax: eum omnem locum aqua fluminis in
 altitudinem pedum sex, in latitudinem circiter vigin-
 ti, a superiore parte derivata, inq; flumē rediens clau-
 dit communiq; arboribus etiā impedita, ut introspici
 non facile possit, Cassiani rex biduo confecto, cujus bi-
 diu tempore Mantuanorum dux ab eo accersitus cū e-
 quitibus quingentis ad illum venerat, flumen magna
 silentio exercitum trajecit, atq; in eo quē diximus loco

Cassianum
 oppidum

castra posuit: inter quæ & nostrorum castra planities tria passuum millia patebat. In ea planitie parva utriusq; ab equitibus prælia fiebant, quibus in rebus ob Epirotarum celeritatem atq; virtutem Galli, quàm Veneti, sapius interficiebantur & capiebantur, aut omnino repellebantur. verum propterea quòd Galli tormentis in Cassiani arce positis illam planitiem longe lateq; verberabant, nostri non modo ad hostium castra proprius accedere prohibebantur, sed neq; num rex flumen trajecisset, planè cognoverant. His ita constitutis rebus regi nuntiatur, Revolutā oppidū suis ab castris abesse millia passuū paulo plus triū: in eo esse hostiū milites ad trecentum: perfacile capi posse, si eo celeriter se conferat: itaq; de media nocte castris cū exercitu egressus sese itineri secūdum flumē dedit. Livianus, qui nequedū etiā sciebat Gallos Abduam trajecisse ab exploratoribus certior factus, ex tumultu strepitūq; carrorum, quem exaudierant, Gallos loco se movisse, atq; iter secundum flumen facere, cū equitibus levissimis quatercentis sub lucem castris est profectus, ut quid hostes agerent, cognosceret, & si citra flumen essent, moraretur dum reliquus exercitus accederet. Caligo verò ita densa eo mane campis incubuit, ut Livianus, qui citatus ferebatur, temerè in Gallorum incideret agmē, eosq; tum demum & Gallos esse, & flumen transisse cognosceret: sed illos laceffere tantis in tenebris non ausus, propter ad Revolutanos, quò regem iturum suspicabatur, misit, qui diceret, si ad se hostes accederent, parumper sustinerent, sese omni cum exercitu confestim affuturum, auxiliumq; eis allaturū. His datis mandatis ad imperatorem recurrit, motisq; statim castris, aciebusque dispositis, ad Revolutanos, si fieri posset tuendos exercitus dux fuit. Sed ea in re, quòd morā interposuerat,

nulli

nulli usui cum fuisset (Galli enim confecto interim itinere, sarmenisq; ad muros positis, parvo temporis spatio deditione municipiū ceperant) nostri castra quingentos prope hostes passus suo loco posuerunt; ibiq; diū alterum uterq; se exercitus continuit. Postero die autē, qui dies fuit pridie Nonas Majas, rex, ut Pandinum municipium item caperet, bene mane secundum flumen acie disposita iter facere cepit, ea spe, ut si Cremonae appropinquare, ad oppidiq; muros se ostendere cum exercitus posset, nonnihil consideret se oppidum, civib; tradentibus, quorum voluntates antea cognoverat, in suam potestatem redacturum. qua in re sua illum spes atq; opinio fefellisset, si Veneti se continuissent, neq; praelium commisissent: erant enim loco editiore, ac fere medio regionum earum; quo ex loco omnibus eorum oppidis, ne quid aggredi contra reip, voluntatem auderent, una tanti exercitus fama facile prospiciebatur, quamcumq; se in partem rex incitavisset; quem si, ut facillimum factu erat, paucos modo dies elusissent, propterea quod laborare comitatu ceperat, qui ad ejus exercitum, Abduā flumine interposito, tum Epirotis equitibus omnia diripientibus, atq; in castra reip. trahentibus, magna difficultate afferebatur, ipsa necessitas fluminis: rum trajicere, Laudemq; Pompeii aut Mediolanum nulla re confecta illum reverti coegisset. Quem rerum exitū metuens Trintius, homo jam senex, atq; in rebus bellicis exercitatus, regi autor fuerat, ne Abduam exercitum traduceret: cumq; nihil profuisset, Galli q; transire flumē jam inciperent, inter suos, video inquit hodie Trintius Venetos Italiae dominos nobis imperium tradentib; fore. Atia ex parte imperator senex & ipse, multa q; rerum experientia in bellis eruditus, eundem res eventum habituras tum existimans,

Revoluta
oppidum
Galli
capta.

Trintii cō-
siliū malē
negligitur.

Imperator.
Venet. Livi-
ani prae-
tantiam co-
ercere fru-
stra nititur.

modis omnibus, ut à pugna se abstineret, Livianum, quem ardere committendi praelii studia cognoverat, hortabatur: Gallos inopia coactos sua sponte brevi se in suos fines recepturos confectum bellum, & victoriã sine sanguine partam dictitans. Itaq; cùm esset nuntiatum, hostes loco se movisse, Livianusq; eorum se consilia sua celeritate ante venturum imperatori recepisset, petiissetq; ab eo, ut cùm ipse ad illum mitteret, cum reliqua exercitu subsequi maturaret: minime, inquit imperator, me accersieris, nisi tam longinquis hostibus, ut congregari non possint: hoc unum mi fili! neve te animi magni tui confidentia ulterius, quàm oportet, provehat, etiam atq; etiam abs te peto; si enim gladius reconditis vincimus, quid nos attinet belli fortunã periclitari? Hec imperator idcirco dixerat, quod nō multum equitati confidebat: quo in equitatu nonnullos esse prefectos, qui Gallicis partibus occultè faverent, non obscurè cognoverat; eosq; pugnam detrectaturos, si esset conflegendum, majore in modum verebatur. rã Gallorum naturam ejusmodi esse sciebat, ut primo impetu sustineri egrè possent, multaq; recentes conficeret, quæ spatio interposito non essent prestaturi: fieri enim illis omnia in dies duriora ac difficiliora, quod moram ferre nequeant. Sed profecto longè aliter res, quæ ipse existimaverat, cecidit, propter Liviani cum eo disceptationum atq; invidia suscepta pridem semina, qui non superiore modò sibi illum esse, sed ne ex æquari quidem imperio ac dignitate patiebatur, sumptis ab his rebus animis, quas anno superiore in Carnis atq; in Istria gesserat: itaque sperto prudentiore consilia Livianus, eum longissimè abuisse hostes confirmans, imperatorem ad insequendum incendit: non cunctando, neq; sedendo reip. consuli, quæ se suaq; omnia ipsorum fides com-

misericordia.

Ambitio
militatis.

miserit: frustra tantum confectum exercitum, tantos thesauros insumptos, si ante ipsorum oculos imperii municipia nulla defendente capiuntur: suum hoc esse dedecus, non reipub.

His vocibus impulsus Nicolaus, castra moveri, & signa tolli imperat, suoque loco relicto in demissiores, atque impeditiores campos exercitum instructum producit, quatuor nostrorum erant acies equitum militumque numero ferè pares, quæ ita jam processerant, ut prior ab extrema, cui Livianus præerat, tria millia passuum abesset. Rex de eo certior factus, cum esset inter utrosque fossa ab incolis ad derivandas aquas confecta, in longam porrecta terra spatium, alta lataque, ut transire ab alterutris sine magno discrimine non posset: ad extremam ejus partem agmen sistit, atque ab itinere continet consueque, ut tres nostrorum acies suum exercitum prætergressas sciret esse: tum agmen & tormenta retorqueri, atque in ultimam nostrorum aciem impetum fieri imperat: aciemque plenioram suam, cui magnopere confidebat, in impeditos atque inopinantes immittit, Veneti primum omnium frequentes ab Gallis missas tormentorum pilas exceperunt: interfectisque non paucis, in quibus fuerant legati comites aliquot, qui ante ipsum desecti ejusmodi sanguine os non resperferunt, ut temporis exiguitas patiebatur, conversi quantum poterant pugnauerunt: sed quod erat magnæ eorum pars ex proordinibus, neque multum rei militaris usum habebat, facile omnes interfecti fugatique sunt. erant autem numero ad millia quatuor. Apud hos ea in acie cum esset Petrus Montius, de quo supra dictum est, cum militibus, qui sub eo merebant, mille, is hostium impetum excipiens cum fortissime & quantum humana vis poterat, pugnavisset, magnamque hostium numerum interfecisset, reliqui

Venetorum
cum Gallis
congressum

fessi

fessi vulneribus jam cederent submissis ab rege multis
 optimorum militum millibus, qui præliū restituerunt,
 cum octingentis suorum in media hostium acie confos-
 su occubuit. Erant apud illum Saccoccius Spoletinus
 cum septingentis militibus, Citolusq; Perusinus cum
 ferè totidem, viri & ipsi magna excellentiq; virtute &
 horum alter interfectus est; Citolus multis vulneribus
 acceptis in hostium potestatem venit: ex reliquis, ea in
 acie qui erant, militibus, per pauci Gallorum impressi-
 onem paulisper sustinuerunt, Livianus pugna initio,
 præliū commissum conspiciat, alio ab latere cum sua
 turma in hostes se injecit: atq; ab ipsis, equo defesso, ut
 in recentem se inferret, cum defluisset, vulnere sub o-
 culis accepto captus est, captiq; qui cum illo prælium
 inierant, fortes viri, & claro loco nati sanè plurimi: a-
 pud quos Francus Burgiū equitum sagittariorū tur-
 me præfectus acriter pugnans occubuit, reliquus equi-
 tatus cum præfectorū prodicione, tum timore pugnandi,
 nulli omnino rei p. usui fuit: neq; ulla ex tribus aciebus,
 quæ antecesserant, pugnanti quarta auxilium attulit,
 ita parvo temporis spatio Gallis, quos quidem magna
 hostium exercitus formidine affectos paulo antè valde
 prænituerat bellum rei p. intulisse, quos timuerant, in
 fugam coniecerunt: nemo enim ex omni rei p. copia,
 fusis fugatisq; iis, se continuit: ingentiq; optimorum
 tormentorum vi, quam Vincentius Valerius præfectus
 ministrig; incustoditam mediis in campis fu-
 gientes prædæ hostium reliquerant,
 sunt petita

Livianus te-
 meritatis
 pœnas sol-
 vit.

PATRI

PETRI BEMBI RE- RUM VENETARUM HI- STORIÆ LIB. VIII.

Epitome.

Venetorum post cladem consilia, & successus. Briziani regi dedunt. Veneti Apuliz oppida Ferdinando regi offerunt. Iulio Pont. iidem Flaminiz oppida tradunt, & Casari quæ ad Ro. imperium spectant. Georgiani sacerdotes Venetiis Ferrariam se conferunt. Iulii Pont. & Alphonsi Atestini perfidia. Multæ civitates sese Gallis dedunt Veneti ad urbem propugnationem consilia sua convertunt. Taurisani sub Venetorum imperium redeunt. Alphonsi Atestini in Venetos iniuriæ, Captivorum Venetorum cum Gallis permutatio. Antonius Grimanus ab exilio revocatur. Cremonæ afix à Gallis capitur. Iulius Pont. interdictum in Venetos abrogat, ac pacem cum eis init. Maximiliani Cæsaris in Venetorum fines irruptio. Venetorum Legati quomodo à Iulio accepti. Patavium à Venetis recuperatur.

Bl nuncii literaq, de ea re ad Senatũ venẽre, tantus repente dolor omnes tenuit, nunquam ut alias Patres majorẽ animo agritudinem contraxisse civitas meminerit: fereq, omnes tam inexpectatum reip. casum graviter dolebant. Nam ex Læviani litteris, qui eos bono animo esse jusserat, & leta prosperaq, multa non semel fuerat pollicitus, victoriam de Gallis propè certa spẽ animo conceperant: quã si essent consecuti, neq, Iulium, qui in ipsos nova interdicti forma usus fuerat, neq, omnino quenquam timuissent: nunc se victos, exercitumq, reip. fuscum & profligatum esse, gravissimè ferebant: & reslantem patriæ fortunam, & difficultates in quas incidere posset respub. animo volutabant. quanquam aliis super alias acceptis literis, neq, imperatorem neq, legatos cum multò
majorẽ

majorē exercitus parte prelio interfuisse cognovissent, tamen quod eisdem quoq; literis admonebantur, omnium mentes timore prosternatas jacere, peditesq; in primis, qui retineri non poterant, quin vulgō dilaberentur, seq; à signis subtraherent, difficile omnino videbatur reip. oppida vel à victore rege, vel à Julio posse defendere.

Pauli Barbi
oratio in
Senatu.

Erat in templi Marcii procuratorū collegiō Paulus Barbus, civis sanè prudens, diuq; multacū laude in rep. versatus: is, quod erat senio confectus, à publicis muneribus abstinens domi suæ aliquot se menses cōtinuerat: huic Lauredanus princeps misit, qui cladē exercitus nunciaret, et Senatum cogi diceret, ipsumq; adesse, si posset, hortaretur. quod ubi senex audiuit, vestem senatoriam poposcit, atq; ita in curiam membris tremantibus sese trahens, orationem, quam temporā poscebant, habuit: venisse in Senatum sese corpore infirmo, nullis viribus, ut eam sententiam diceret, quā præsens rerum status pateretur: quotum enim quenq; esse, qui in tanta tam repente offusa urbi caligine possit quid fieri expediat, rectè dispicere? gravem esse reip. casum, illius opes fractas debilitatasq; esse: exterorum auxilia unde peti possint, non videri: verum esse Deos immortales, quos ruptis fœderibus hostes violaverunt; eosq; neq; arma hominum vereri, neq; posse decipi ab his, qui nos in necessitudine ac fide illorum requiescentes, plurimisq; nostris maximis atq; perpetuis benevolentie officiis constantiaq; fretos prodiderunt: eos tanti sceleris vindices futuros, rei q; pub. auxilium laturos, se confidere.

Consultationes Venetorum de clade accepta sarcinenta.

Hæc ille cum dixisset, ad ea quæ essent procuranda atq; statuenda, orationem convertit, quod idem multi magistratus fecerunt: pluribus igitur dictis sententiis;

ut it

ut in tam dubiis rebus cuiq; aliud fore usui succurrebat, primum omnium pecunia legatis, qui se ex fuga apud Brixiam receperant, ad exercitum instaurandum decreta est: nam Cornelius ex morbo paulisper recreatus, dum in castra se referret, clade audita una cum fugientibus eò redierat, tametsi eis è stipendio ante prælium exercitus dato non minimum pecunie supererat, deinde ad Dominicum Grimanum, & Marcum Cornelium Georgii legati filium, qui utriq; in Cardinalium collegio Romæ tunc erant, datae literæ, uti Iulio ea, quæ ipsemet petierat edicto suo, ex reipub. ditione oppida, intra eos quos præstituerat dies iri ei traditum Senatus nomine pollicerentur: rogarent, ne reimp. conteri à barbaris exercitibus permetteret: quam si unam pessundabunt, tutum illum reliquosq; deinceps Romanos Pontifex ipsa in urbe non futuros: id quàm sæpe alias experta Roma sit, nescire porro neminem: decere ipsum, qui in Italie præclara parte natus cælum haurisset, reliquos Italos tueri potius, quam exterarum nationum plusq; nimio per se appetentium vires opesq; quibus vastitatem Italie inferant, augere.

Latum etiam, ut Antonius Justinianus, qui Cremam Legatus Venetor. ad Maximilianum. legatus à Senatu lectus proficiscebatur, ad Maximilianum rectè contenderet, & cum illò si posset, pacem quantumvis duris conditionibus faceret: Tergesteq; oppidum, & Portum Naonis, reliquaq; municipia, quæ resp. ex ejus ditione superiore anno ceperat, Senatui ei paratum esse restituere, ac quæ oppida ex Romanorum imperatorum ditione in Carnis, & Gallia & Venetia respub. possideret, ea se omnia illi tanquam accepta relaturum nuntiaret: nisi enim ab altero eorū aliquid auxilii afferatur adversus Gallorum audaciam atq; impetum, nullum satis firmum obicem futurum esse verebantur.

Demum

legati lecti
ad Remp.
defensionem.

Demum lecti legati ad exercitum duo priorum legatorum loco, Georgius Emus, Paulus Capellus, legationibus renuntiatis propter alios magistratus quos obibant, ex quibus magistratibus ad alia munera invitose vocari non licebat, magnam Senatus, magnam totius civitatis invidiam subierunt: neque eorum locus ququam sublectus postea fuit, quod jam de priorum legatorum diligentia, quæ Senatus vellet, nuntiarentur. Rogatio tantum in Decemvirum collegio lata, ne cui deinceps ulli ullam ob causam adversis reip. rebus cuiquam sibi delato muneri rejiciendi facultas sit. Lecti post hæc legati duo, Petrus Duodus, Christophorus Maurus, quorum qui plura suffragia tulisset, Brixie, Verone alter præfesset. Horum prior clarè Senatu audiente pronuntiavit, se id vehementer cupisse, ut suam reip. tam tristi ejus tempore navare operam posset, quando letiora non dabantur: itaque legationem libentissimè obiturum. Maurus autem ante Lauretani subsellium progressus Patribus dixit, post Deum immortalem suam se vitam reip. devovisse, eam, nisi vellet, interitur: latè se illam animo patriæ, à qua acceperit, redditurum. quorum oratio ab omnibus laudata, multorum Senatorum patriæ charitate implente dulcedine animos, lachrymas elicit. atque ii statim profecti sunt. Dionysio autem Naldio, qui praelio interfuerat, cujusque centuriones militesque, per plures et capti à Gallis et interfecti fuerant ipse fortiter pugnans repulsis hostibus se receperat, omnium reip. militum præfectura est à Senatu tradita. Auxere Patrum dolorem inter hæc et Flaminia nuntii, Joannem Grecum, hominem impigrum, et spectata fide, equitum sagittariorum turma præfectum, cum ea, quæ Ravennæ erat, manu hostes aggressum, ut eos ab obsidione Russi averteret, quod abest municipium ab Ravennâ

Venna passuum millia XV. diuq; ab Julianis oppugnabatur, equi lapsu captum fuisse, eoq; ab hostibus ad murum oppidi producto, Rustianos unà cum pretore sese illis dedisse: eorum exercitum jamiamq; ad Ravennam oppugnandam affuturum.

Ejusmodiq; nuncijs alij è Rhetis nuncijs successerè, qui dicerèt, manus illis in locis & Maximiliani finibus cogi: tormenta Tridentum afferri: comعاتus cōportari: certam esse famam, bellum inferri à Maximiliano reip. Ex Carnis item & Tergeste Patres certiores fiebant, milites ad octo millia in Alpibus probè conscriptos esse; qui reip. ditionem aggrediantur: Ex castris quoq; ab legatis literæ afferebantur, regem Caravagio esse positum: Jacobumq; Siccum ejus oppidi municipem, equitum reip. præfectum, eo cum suo equitatu contendisse, regiq; sponte se atq; illòs tradidisse: nullum vicinorum municipiorum exercitum Gallorum expectare: omnes illas regiones in timore magnæ esse. Brixianos, qui antea & fidem & audaciam reip. præstabant, timere suis rebus & diffidere cœpisse, quod scirent pratores suos uxores & liberos & supellectilem domesticam ad urbem misisse: quæ res vehementer reprehēdebatur: itaq; sese in difficultate plurima versari rerū omnium: milites enim vel imperiare recusare, vel accepto largiter stipendio tamē perfugere: tormenta eis deesse, quib; oppidū tueri possint; si rex eo veniat: quāobrem vereri, ne Veronam se recipere cogantur. Sed quod ad Caravagianos attinet, eam rem postea intellectum est ita cecidisse. Nam quod oppidani, ne diriperentur, statuerant regem, qui cum exercitu aderat, recipi ab ipsis oportere; Ludovicus Michael arcis oppidi præfectus, qui se celeriter & militibus & comعاتu communierat, pretore in arcem recepto, se ab Gallis magno animo defendebat. Galli cum triu-

Brixianorū
trepidatio:

Caravagi-
norum arc-
casu expu-
gnata.

um tormentis innumerabilibus arcem continenter verberavissent, neque multum profecissent, accidit ut ignis in cellam, qua tormentorū pulvis asservabatur temerè illatus, omnem illam defendende arcis facultatem præfecto puncto temporis ademerit: qua remilites perterriti, se atq; arcem & præfectum & prætorem regi dederunt: ipsisq; est ea tantum conditio interposita salus data. Cives autē ii Veneti duo jussi se ad mortem comparare, à sacerdote Franciscino precibus regi suppliciter adhibitis (nam ei cum rege in Gallia familiaritas intercesserat) vitam modo non amiserunt. atq; in Galliam captivi missi sunt, in custodiaq; diu habiti.

Patavinorum
in Remp.
Venet. fide-
litat.

Patavini cum viderent rempub. omnibus à partibus premi, concilio civitatis convocato rogationem tulerunt, ut quingenta auri libbre confestim exigerentur, atq; ad urbem mitterentur, omniaq; se facturos ad eam juvandam, qua imperarentur, quæve ipsi per se cognoscerent profectura, legati statim legendi Patribus renunciarent. quæ res sanè grata illis fuit, non tam quidem quod ea magnopere leverentur, quàm propterea quod exemplo aliis civitatibus esse poterant amanter se in rempub. gerendi. At cum ad urbem venisset Gasparis Severinatis scriba, exposuissetque Patribus, magna illum difficultate propter Julii edictum ad vicinos Cremonæ oppidi fines sese unum in veste pastoralis contulisse (nam suos equites secum adducere nequaquam potuisse) quæsissetq; quid illum facere Patres vellent, responderunt, uti, quantum posset, ipsorum ad exercitum suum adventum maturaret: statutum enim sibi esse, Liviani equites ei tradere. Ille verò præta resp. conditione, ad regem Gallie postea se contulit rogatum, uti se Maximaliano commendaret, peteretq; ab illo, ut in Cistadella

della principatum, quem pater suus obtinuerat, se restitueret: scire enim, nihil illi Maximilianum negaturum.

Ferraria vero Prodominus Aloisius Mula Patri-
bus significavit, clade exercitus reip. cognita, magna
voluptatis signa exves illos misisse, plebemque omnem
vocib. procacioribus & tympanorum sonis latam atq;
hilarem per oppidum cucurrisset: Alfonsum autem
ducem, quem ipse adierit, nolle se tuum suam in urbe
prestare, propterea quod dicat incitata plebis studia
non posse contineri: itaq; illi, ut discederet, suavis-
sime postea posse, cum belli fervor, & interdicti Juliani
acerbitas atq; injuria resederit. Quibus rebus cognitis
Mula Senatus consulto revocatus, medio è magistratu
decedens domum redyt.

Ferraria
Veneris in-
stanti

Jamq; regi omnibus ferè populis se dedētib; , quod
à reipublice copijs nullum eis præsidium afferebatur,
Senatus jussit, uti milites ad decem millia, quo celerius
fieri posset, conscriberentur, quorum tribuni centurio-
nesq; partim à magistratibus in civitate, reliqui in
castris legerentur: equites ad tria millia utriusq; arma-
tura cōficerētur. Ea postea res quòd nullū prope habitu-
ra exitū in tāta rerū omniū perturbatione videbatur
nā neq; in urbe, qui vellent dare nomina, reperiebātur:
imperatoris autē & legatorū jussa vulgò despiciēbātur:
pleraq; omnia privati administrabātur. Patres veritē
breui fore, ut omnis Italia cōtinentis pars quā tenerēt
ipsi, à rep. deficeret: ad urbē tuēdā, & cōmeatib. classib. q;
muniēdā animū adjecerunt. Cōfirmavit hoc eorū cō-
siliū cum Brixianorū civitas, quæ copias reip. intra op-
pidum recipere noluerat, quod diceret nolle se ab exer-
citibus conteri, satis sibi ipsos præsidio futuros: tum
quòd intelligebant classē à Ferdinando rege in Si-
cilia Calabrisque esse comparatam, qua ab classe

Veneri de-
nuo milites
conscribūt.

Classis au-

Frumenti
comporta-
tio.

frumenti ad urbem convectiones facile prohiberi posse videbant, nisi respub. majores ad resistendum opes objecisset: ita latum, ut classi supplementum adderetur, ut essent omnes ad triremes quinquaginta. Ab annonæ quoq; magistratu edicta sunt proposita, quibus frumenta facilius omnibus a locis ad urbem comportarentur. litera q; ad Cyprios data, ut quantum maximum possent, frumenti numerum navibus imponerent. navesq; per plures ad eos misse, ne navigiorum indigentia convectiones tardarentur: imperatumq; ut quæ ab insula naves sale onustæ jam solvissent, ubicunque essent, ejus salis jacturam facerent, & in Cyprum reverterentur, frumentoq; complerentur. Missa etiam in Epirum cum mercatoribus, preciaq; iis, qui adduxissent, ampliora lege facta. Latum etiam, ut quæ leges prohiberent, ne advenarum navibus frumenta reliquitque com meatus Venetias affererentur, quo civium naves majora lucra facerent, eæ leges abrogarentur, dum de bello decernatur, liceretq; quibuscunq; hominibus suis cum navibus com meatum causa ad urbem sine anchorario accedere.

Isdem diebus Ferdinandi legatus Patribus exposuit, regis se literis in Hispaniam revocari: qua de re coacto Senatu lex est lata avertendi ab inferendo reip. bello ejus regis causa, ut legato Luredanus princeps diceret, Senatui placere, quæ haberet in Apulia respub. oppida, regi oblatum iri: Patres missuros, qui ea, cum volet rex, ejus ministris tradat. His cum mandatis legatus postero die abijt. Alfonsi etiam legatus saturatis Patribus domum redijt. His permoti rebus Patres & quod exercitu retintegrando eos omnia deficiebant, neq; multum in Nicolao imperatore spei repositum diminutis ejus copijs ad rempub. tuendam habebant

bant, rogationem jusserunt, ut certus homo ad Prospero Columnam mitteretur (is in finibus regni Neapolitani tunc erat) qui ei nuntiaret, si reipublice velit præsto esse, Senatui ei nomen imperatorium cum stipendio auri librarum sexcentarum singulis annis daturum, modo si equites mille ducentos secum adducat: rogare, uti & conditionem acciperet, & protectionem, quantum posset, maturaret.

Prospero
Colūne
Imperatoris
munus of-
fertur.

Interim rex à Brixianis intra moenia recipitur: arcibusq; duabus, quas i dolo à præfectis interceperant, suos ministros præficit. Sebastianus Justinianus prætor, quòd in oppidanos magna continentia & moderatione usus fuerat, cum unà cum reliquis magistratibus captivus factus esset, publica civitatis commendatione à Regi libertati restitutus, Gallorum comitatu in castra ad Legatos sese contulit,

Brixiani se
regi dedunt.

Cremenses quidem cum oppidum haberent munitissimū, jã ante hos omnes Sonzini Bèzoni eorū munitipis turme equitū reipublice præfecti suasu in Gallorum partes transierant: nam cum in clade exercitus Grittus legatus, qui eò se recipere cogitaverat, Benzoniū Cremam præcurrere jussisset, civitatiq; nunciare bono animo ut esset, se jamjãq; affuturum, eiq; præsidio futurum: ille ad cives suos advolans, uti portas legato clauderent, neq; illum neq; quenquam Venetum intramitteret, oratione sua dedecoris perfidia q; plena, & autoritate, qua pollebat, perfecit. Quibus intellectis rebus imperator legatiq; Pischeria, municipio in Minij fluminis ripa, ubi è Benaco exit, posito, equitib; levis armatura trecentis, militibus nongentis ex itinere præsidio relictis, Veronā se recipiunt, castrisq; in campo qui appellatur Martius, ad muros oppidi positus, rerū exitum expectare cōstituunt. Omnes equitum ad qui-

Cremenses
in Gallorū
partes trans-
eunt.

nam milia, milites mille quingentos redacti. nam quod rex edictum vulgaverat, omnes ex Gallia, quam ipse cepereat, qui reipub. militiam facerent, nisi ad suam quisq. patriam decem dierum spatio redissent, eorum se bona publicaturum, atq. ipsos hostium loca habiturum: præter cætera plurimi eam obrem etiam Legatis permittentibus discesserant. eorum adventus sollicita civitas, ut plebs ad exercitum juvandum propior fieret, portorium frumiente molendo exigere vetuit, quoad bellum esset confectum. Ad id ut Senatus voluntas accederet, cum eadem civitas per Legatos petiisset, Patres in ejus gratiam portorium in omne tempus sustulerunt.

Georgiani
Sacerdotes
Venetiis
Ferrariam
migrant.

Isdem diebus templorum aliquot urbanorum sacerdotibus edicti Juliani metu, quo iis omnibus aqua & igni interdicebatur, nisi e ditione reipublice recederent, atq. in primis Georgiani, quorum est celeberrimum in insula e regione comitis fanum, cum suppellectili aurea argenteaq. Ferrariam, atq. in Mantuanum agrum profugerunt, ut urbs eo genere hominum pene destitueretur, civitasq. in primis rei divina assueta, magnam ex eo molestiam caperet. Antonii etiam Justiniani litteræ ex Alpibus data Senatum certiores fecerunt, Tridenti Episcopum se audire noluisse, quod diceret ab aqua & igni interdictorum sermonem atque aditum esse defugiendum. itaque paucis post diebus cum nihil impetrare potuisset, Senatus permissu domum rediit. Miserant in Flaminiam Patres Joannem Jacobum Carolinum, uti Ravennam urbem, & Cerviam, & Ariminum, & Faventie arcem (nam oppidani se dediderant) reliquaq. Venetæ ditionis in Flaminia municipia abductis tormentis, receptisq. ijs, quos bello captivos hostes fecerant, Senatus auctoritate Julii ministris traderet. Li cum fide scripto data, sese & tormenta asportari permissuros, & captivos

Julii Pontificis infamia perfringenda.

libertatem donaturos, & præter hæc, quod erat primum atque maximum, uti e vestigiis interdicti antiquaretur curaturos, oppida ipsa recepissent, in nullo eorum quæ pepigerant, persisterunt, retentis tormentis, & captivis Romam missis, non is modo qui bello capti fuerant, sed illis quoque, qui præfecti oppidorum atque arcium illa ipsa pacatè tradiderant, civibus Venetis undecim, quos in ipso negotio circumventos in vincula conjecerant, & interdicto non rescisso. Ea Julij fides, ea pietas in supplices fuit, atque omnia in eosdem, qui paulò antea Roma, ut is Pontifex Max. fieret, omnes suas opes, omnem auctoritatem, gratiam, studia publicè contulissent.

Non absimili injuria Alfonso Ferrariensium dux Rodigianos apud Padum flumen positos, quod oppidum bello Ferrariensi Veneti ceperant, atque ex pacis fœdere postea tenuerant, parva manu eò adducta in deditionem recepit. qua intellecta re, Antonio Bragadeno prætori, qui se in oppidi arcem intulerat, Patres per literas mandaverunt, ut tormentis abductis arcem duoque reliqua ejus regionis municipia Alfonso restitueret, sed is antequam ea ad eum literæ perferrentur, captus ab hostibus unâ cum arce, Ferrariamque perductus, paucis post mensibus in custodia interiit. Itemque ad Sebastianum Maurum, qui decem & septem navibus in Arbesim missus fuerat, literæ sunt à Senatu date, ut in tutum se reciperet: is cum ab agricolis in reditu ab utraque ripa omni telorum genere premeretur nec propter siccitates contractiore aqua minus se subducere celeriter posset, ejectis aliquod in flumen tormentis gravioribus, incitatusque remigibus Bebiam rediit.

Alfonso & testini perfidia.

Civitates aliz se Gallis dedunt. Cremona.

At in superiore Padis fluminis ripa Cremonenses Galliequitibus & militibus in oppidum admissis sese regi tradiderunt: eoque biduo nuncios ad Senatum

Pischeria.

venit, Pischeriam municipium rege oppugnan-
te cap-
tum: milites oppidanosq; ad unum casos: Andream
Ripam arcis prefectum recte ad arborem exani-
matum fuisse. Eare audita Zacharias Lauredanus in
Benaco prefectus simul quod omnia ejus lacus muni-
cipia partim ad regem, partim ad Maximilianum de-
ficiebant, trireme & bireme, quibus praeerat, incensis,
una cum suis omnibus hostibus adventantibus se sub-
ripuit.

iad

ad

ad

Patres ob hæc porropecta difficultate quicquam in
Gallia atq; in Rhetis oppidorum retinendi, legatis
mandarant ut, in agrum Patavinum exercitum re-
ducerent. Veronensibusq; permiserunt, si Maximilia-
nus ad eos mitteret, qui uti se dederent postularet, ne
recusarent. Cuiusq; Taurisani tumultu civitatis &
plebis excitato, plerisq; non idem sentientibus, per lega-
tos, quid se vellent Patres facere, a Senatu petissent: id
unum quod conducere sibi ipsi existimarent, legatis re-
sponderunt. Scripsere etiam ad suos in Carnis atq;
Istria magistratus ut quæ oppida superiore anno è Ma-
ximiliani ditione resp ceperat, ea omnia, armamentis
commeatibusq; publicis abductis, regis petentibus
ministris resisterent.

Venetia ad
urbis pro-
pugnatione
consilia co-
vertunt.

Postremo, quod ab ea cogitatione non longissimè ab-
erant, ut urbi quoq; ipsi timendum putarent, docti à
presentibus rebus, quantam reipub. diuturnitas & in-
crementum in se unos omnium regum invidiam atq;
odiu concitavisset, Decemviri duodecim legerunt cives
dignitate preditos, qui vada urbana atq; littora, ad-
hibitis ejus rei peritis hominibus, diligenter inspi-
cerent, ut aditus, si qui essent apertiores, castellis mu-
nirentur. Tum auctus operarum publicarum nu-
merus: jussumq; ut omnes insulas & domos viscorum
magistri perlustrarent, quantaq; esset in urbe advenarum

multitudo.

multitudo, quanta armorum privatim ab his comparatio, cognoscerent: editumq; pœna capitis proposita, ne quis armatus incederet. vigiliæq; noctu vicatim præfecti cum militibus dispositi, ne quis temerè tumultus exoriri posset. etiam lex lata, ut triremes qcto urbis præsidio armarentur. missusq; multò maximus frumenti numerus ab annonæ magistratu ad molas fari-narias in Taurisanos fines domi molitus adservandus, ne, si ea ab hostibus mole interciperentur, civitas fari-ne inopiâ laboraret, moleq; aliquot, quas naves sustinebant è Pado Arthesiæ, ad urbem perductæ: cogitatæq; ut mole aliæ, quas vertere ventus quiret, in suburbanis insulis fabricarentur: puteiq; per plures in portu litore foderentur, ut si à fluminibus aqua propter hostes circumfusos peti non posset, iis puteis civitas uteretur. Missi etiam publicè lecti cives ad arborem in Medoacris cadendam, atq; ad urbem devehendam, ut materia civib. ad munitiones in propugnatione suppeteret, & hostibus ad oppugnandam vel obsidendam urbem deficeret.

Molz f. 32.
pag. 2.

Materia ad
munitiones
extruendâ.

Quæ hæc domi administrantur, Vicetini cum intellexissent Veronæ se Urbem Maximiliano dedisse, omniaq; in Alpibus castella & municipia ejus civitatis præjudicium secuta idem fecisse, neq; à Senatu impedirentur quominus consilium pro tempore & pro necessitate caperent, ad Leonardum Trissinum civem suum, quem Veneti exulem fecerant, quiq; à Maximiliano præmissus in eorum fines se intulerat, miserunt, se paratos esse deditionem facere: cumq; is ad oppidum paucis cum militibus accessisset, certis conditionibus interpositis sese regi dediderant.

Vicetini Ma-
ximiliano se
dedunt.

Patavini autem, quorum erant nonnulli cives, qui rebus novis magnopere studebant, coactis inter se privatim conciliis, eidem se regi dedere statuerunt: itaq;

Patavini se
dedunt Ma-
ximiliano.

magistratibus primū quidem nolle se exercitum, qui adventabat, intra mœnia recipere denunciaverunt: portasq; ipsi, eiectionis qui in statione erant, tenuerunt: deinde, ut abirent domum, neq; plebis impetum expectarent, eos monuerunt. postremo agrestes homines armatos in oppidum introduxerūt, ut illi Senatu primò iubente, post etiam nolente, discedere cogerentur. quamobrem Patrum jussu exercitus Patavium prætergressus, & ponte in Medoaco decem millia passuum supra eum locum, ubi munitione ad naves transportandas à maris aqua flumen discluditur, navibus imposito traductus atq; ad Mestre municipium progressus, ibi castris positus substitit. Patavini ad Leonardum Trissinum missis interpretibus, ei Patavium cum honesto comitatu venienti se tradiderunt, imperataq; fecerūt.

Legatio Venetorum ad Pontificem.

Interea cum Roma literæ ab Grimano & Cornelio Patribus significavissent, nisi novam legationē ad Julium misissent, nihil spei esse illum à sua in remp. pertinacia recessurum. Senatus sex legatos creavit ex principibus civitatis, Dominicum Trivisanum, Leonardum Mocenicum, Paulum Pisanum, Hieronymum Donatum, Paulum Capellum, Aloisium Maripetrū, qui Romam proficiscerentur: ab Julioq; peterent, ut ea quæ Reipublice polliciti ejus ministri fuerant, representaret. quibus de reb. nonnulli ex civibus dolore affecti, in eos qui Senatum regebant, voces plenas querelarum privatim jaciebant, fortasse non percipientes hujusmodi decreta bonis rationib; facta esse, ac ne populi, qui reipublica parerent, eorumq; urbes & regiones hostium prædæ exposita essent, quorum viribus impetuiq; eo tempore cedere, re omnium esse videbatur, letiorēq; fortunam expectandam: ea flante, recipi tunc posse, quæ vitandum populationum causa defererentur, quemadmodum Deus bevis faventibus evenisse postea

Populus Venetorum, contradicit Senatui.

postea compertum est. Fii igitur, qui non satis propè rem intelligerent, querelas graves amarasq; adversus eos, qui civitatem regebant, spargere: non adeò timide rem publicam administrari, oportuisse: non tot egregia oppida tradi hostibus ita facile debuisse: neq; enim majores nostros tantis impensis, tot exercitiis, tantis suis laboribus & sanguine, tot annorum longinquitate ea imperio adjecisse, ut paucis post diebus sponte amitterentur: errare qui mitiores futuros hostes crederent: propterea quòd res p. tam facilis in illos fuerit, ut quæ nulla certa cum spe, maximisq; sumptibus bello agere statuerant, pacatè ab eis propeq; nictu oculi sint confecta: augeri potius ea re eorum audaciam, quòd debitiorem multo ad resistendum armis rem publicam offenderint, quàm putarant: itaq; invitari eos jam all:ciq; tanta confecti belli celeritate, ad majora appetenda: id effectum esse hujusmodi decretis formidine plenis, ut vereri amplius, & pejora præteritis timere nunc cogantur. quòd si regi Gallorum propter exercitum victorem cedendum fuit (quanquam si majorum pristina virtus in viventium civium animis resedisset, non is tam propitios habuisset sanè Deos) quid attinuit vel Maximiliano nullos exercitus contra Remp. mittenti, tot oppida ultro dedisse? vel Julis exercitum, antequàm ille pactis stetisset, reip. oppida in Flaminia, firmata munitionibus propugnatoribusq; recepisse? nunc etiam legatos esse ad illum Rōmam mittendos, ut & ab repub. suppliciter adiri se permittat, & interdictum abrogare velit.

Hæc & his similia cūm jaclarentur, una Marthæ Prioli sententia, quā in Senatu dixerat, à prudentiorib. repetebatur, atq; iis opponebatur. Ea erat ejusmodi Quemadmodum gubernatores boni atq; industrii solent, qui cūm vim tempestatis ferre nequeunt, naufragiū

Senatus sententia populo oppo-
nita.

guāq; periculum propter mercium, quas in navi habent pondus gravitatēq; imminet, iacturam partis earū faciunt, ut navi ē fluctib. emergente, ipsam reliquasq; res, & vitam unā suam tueantur; sic in reip. turbulētis his temporibus fuisse faciendum, ut quando eius exercitu fortune magis turbine quā telis hominū disiecto, populi municipiaq; omnia, quibus presidia miti non poterant, arma hostium timerent, dederent ipse per se Patres, traderentq; illis ea, quæ captivi essent propiora atq; opportuniora, ut eare illorum cursum atq; impetum sisterent, potius quā frustra suas vires iam infractas opposcentes, tamen illa ipsa unā cum libertate imperii amitterent.

Foroiulien-
sum legati.

Inter hos sermones & querelas legati à Foroliviensibus ad Senatum venerunt auxilium rogatum, quo se tueri, si quid hostes molirentur, & bellum propulsare possent: velle enim omnes ē reip. imperio non recedere, ad quos Epirotarum equitum turmā militesq; ab exercitu legati Patrum jussu statim miserunt, idem Justinopolitanis postulantis milites trecenti sunt ad eos missi, equitesq; centum quinquaginta, qui illis diebus ab Epiro venerant. Reque exercitui ad Mestre municipium data, libras auri septingentas à Questoribus urbanis Senatus legatis curari jussit: utq; ii recognito copiarum omnium numero, stipendioq; eis dato, quas esse idoneas ad bellum gerendum, & virtute ac fide præditas cognoscerent, eas omnes retinere, reliquas dimitterent, imperavit. Triremes quoq; uti quatuor in Illyrico armarentur cura est à magistratibus adhibita, Crespa videlicet, Aschriuvio, Jadera, Phare: itaq; & naues vacue cum armamentis, & stipendium, & præfecti eo ab urbe missi.

Venetorum
in urbis pro-
pugnatione
assiduitas.

At in navalib. nulla cessatio fiebat: materia undiq; convecta importabatur: irremes nova biremesq; institueban-

stituebantur, veteres reficiebantur: navigia humilio-
ra viginti tormentis per vada ferendis edificabantur:
cratesq; ex malis navium contexebantur: scaphæ cum
festucis ad palos in æstuariis figendos; qui munitiones
sustinerent, accelerabantur: ipsa oxære fusili tormen-
ta magno numero, armamenta omnis generis, tela om-
nia parabantur: fabri, qui suppetere, ex urbis offi-
cinis privatisq; navalibus accersebantur: etiam ma-
chinationes ad molas frumentarias vertendas inchoa-
te plurimæ perficiebantur. In his agendis ab omnibus
diligenter administrabatur, ut ne festis quidem diebus
quicquam eorum intermitterent. Bassiano Maximili-
ani interpretibus tradito, Scala in Alpibus castellū,
quod Federicus Michael præfectus timore animi in-
castoditū reliquerat, Regis insignia sustulit, quod ubi
Feltrini cognoverunt, prætoris ipsorum Federico Mau-
roceno item profecto, ne diriperentur, idem fecerunt.

Scala castrū

Feltrini.

Senatus certior factus Taurisanorum civitatē præ-
ter paucos, qui Maximiliani partes sequebantur, in
officio cum rep. velle esse, literas ad eos dedit, quibus li-
teris immunitas omnium rerum annos quindecim ci-
vitati dabatur, portoriumq; frumento molendo remo-
vebatur. His rebus cognitis cives plebsq; omnis in pri-
mis magna voluptate affecti, ad propugnandum sum-
mo se studio confirmaverunt. quam eorum voluntatē
Petrus Duodus legatus, quē Senatus Verona Vicetiāq;
abreuntē cō miserat, magnopere auxit, tabulis, in quib.
fisci rationes & civium reliqua erant scripta, publicè
abolitis, atq; in foro plebe aspectante igni absumptis:
paucosq; post milites quingenti ab exercitu Senatus ius-
su ad eos præsidio missi, cupidissimis omnib. in oppidū
recepti sunt. Quod autem etiam Cividale Belunianū
Maximiliano nolle se tradere perseverabat, cumq; rep.
omnes casus experiri statuerat, Senatusconsultum fa-

Taurisani
in officio cu
Repub. ma-
nent.Cividale Be-
lunianum.

Etius

etiam est, uti Epirote equites ducenti Paulo Contareno prefecto Cividale mitterentur.

Non tanta in rempub. cuius stipendia faciebat, virtute ac fide Pandulfus Malatesta est usus, qui non salutatim legatis Citadellam profectus in partes Maximiliani sese transtulit. Alfonsus autem Ferrariensium dux Ateste municipio, à quo antiquitus originem ducebat, quodq. abest Patavio passuum millia quindecim, in suam potestatem redacta, omnibus probris remp. afficere est aggressus, ejus insignibus è foro aliisq. locis fœdè abreptis, et fundis domibusq. Venetorum civium sub hastâ positus. Idem tamen haud ita multo post, quod ab Gallis suo ipse regno timuisset, ejusq. rei suspicio sermonisq. non infimorum hominum in vulgus emanaverant, quas sui milites domos Venetorum civium Rhodigi atq. Ateste diripuerant atq. diruerant, ea uti publicè restituerentur, imperavit: literasq. à domesticis suis dari ad amicos, quos in urbe habebant, voluit, quibus literis certiores eos facerent, Alfonsum ducem quæ in Venetos hostiliter egisset, timore Galliarum coactum atq. invitum fecisse: animo autem esse in rempub. uti semper fuerit, amico, deq. adversis ejus rebus molestiâ capere, quod sciret, detrimenta reipub. in universam esse Italiam atq. in omnes bonos brevi recasura.

Miserat ad regem Gallia Senatus unum ex iis, qui captivi ab exercitu reip. Caravagio recuperato facti, Venetiasq. perducti fuerant, ut cû rege ageret, ut si vellet suos omnes dimitti, unum Livianum restitueret. Is ab rege tum redierat cum mandatis ejusmodi, ut certos cives Venetos, et Tribunos ac prefectos ex captivorum, quos habebat, numero pro suis se dimissurum rex diceret, de Liviano nullam se conditionem accepturum confirmaret. Agebat is etiam, in eo quem secum rex habuerat sermone, regem sibi dixisse, singularem in prælio

Alfonsi Ar-
mini in Ve-
netos ini-
tia

Venetorum
captivorum
cum Gallis
permutatio.

Calamitatis
Venetorum
causa.

prelio Venetorum militum fuisse virtutem, quam si equites prestitissent, pelli se atq; superari parvo negotio potuisse: aut etiam, si apud pugna Veneti paucos se dies continuissent, futurum fuisse ut ipse non sine ignominia Mediolanum recederet: magno enim timore multo maximam sui exercitus partem perculsam à dimicatione abhorruisse. Citolus quoq; Perusinus tribunus militum ab eis, qui eum in pugna multis vulneribus penè confectū ceperant, numis traditis dimissus, secundo Padi flumine ad urbem venit: quem quidem Patres omni studio curari mandaverunt, neq; dum enim vulnera coaluerant. huius de prelio sermo apud Lauredanum habitus, cum sermone Galli congruebat: Gallos pugna initio fuga sese dare decrevisse: idq; futurum sine dubio fuisse, non modo si Veneti equites, uti debuerant, depugnāvissent, sed omnino etiam, si se loco non movissent: eorum temerè fuga cœpta fieri, hostes retentos se confirmavisse, atq; ita non tam ulla sua virtute, quàm ingenti equitatus Veneti formidine atque perfidia vicisse. At Senatus ea, quam supra commemoravimus, de captivis accepta conditione, quos habebat ex Gallis, regi restituit: atq; ille, quos pollicitus fuerat ex Venetis missos fecit: in quibus Naldius, Braccius, Vitellius fuerat.

Patres interea cū statuisserent reipub. exercitum esse omni cura atque impensa retinendum, & quod ejus missis ad Taurisanos & Belunienses presidii decreverat, esse reponendum, centurionibus non paucis, qui post prælium è Gallia, quique post restituta Julio oppida è Flaminia redierant, uti novos milites conscriberent, mandaverunt. Verum enim vero, propterea Tributorum exactio.

quòd magna civium parte in tributa non conferente pecunia eos deficiebat, Decemvirum decreto decē cives lecti sunt, qui exigende pecunie omni cum potestate atq;

atq; imperio præessent: eosq; qui majori eorum parti solvendo esse latis suffragiis censerentur, modis omnib; cogerent ad stipē conferendam: in reliquos mitius quidē agerent, aliquid omnino tamen etiam ab iis consequerentur. atq; ii peracto magistratū, qui quidem esset annus, quo tempore senatoriam dignitatē exercere eis liceret, annum alterum in Senatu essent eaq; repentina postea exigenda ratio Patribus aliquanto faciliior atq; explicatior fuit.

Antonius
Grimanus
ut ab exilio
revocatus in
patriam re-
deat peten-
tibus con-
ceditur.

Rogaverant illis diebus demississimē Antonii Grimanus exulis liberi Bernardum Bembum patrem meū, Marinum Justinianū, Aloisium Gradonicum, Triumviros ex advocatis reip. vellent ob reliqua totius patrie sui vitæ in remp. officia & studia eū civitati aliquando tandem restituere, ut qui esset jā conclamata senectute, in patria saltem sepeliri sua posset. quā quidem rem adjuvabant Dominici Cardinalis adhibita Julio pro reip. assidue diligentissimaq; preces: tametsi adhuc quidem propter naturæ illius illiberalitatem atq; inclementiam parum profuissent: tum perturbatis atq; adeo tantopere inclinatis civitatis rebus ad lenitatem dari sese, profectō æquissimum magistratibus videbatur: itaq; Triumviris legem majoribus comitiis ferentibus, ante diem XV. calendarum Quintiliū, Antonius ab exilio frequentib; sententiis revocatus, reiq; pub. restitutus, paucos post dies Roma, ubi aliquot annos fuerat, domum redit, cū illum Patres etiā nūno absentem in sexvirū, qui remp. in Senatu præerant, collegiū plurib; quā ceteros suffragiis adoptavissent.

Julius Pontifex in Venetos animus anceps

De legatis à Senatu lectis, qui ad se venirent, & nūciū Julius lato animo accepisse præ se tulit, & literas de eare ad Aloisium & Maximilianum statim dedit: quibus literis eos certiores faciebat, velle se remp. in eam, quā ante bellum secū intercedebat, necessitudine bene-

benevolentiamq; recipere. Id autē ea de causa scire eos voluit, ne quid amplius contra illam cogitarent: sibi ipse suisq; rebus, si ii temp. oppressissent, posse idem accidere non temere existimans. quod si id minus erat extimescendum, omnino se coactum iri imperata eorū facere, subactis deletisq; Venetiis, pro explorato ducebat. Senatui autem per Dominicum & Marcum Cardinales significavit, ubi legati Romam venissent, se interdictum remoturum: quam ob rem à Sevatiū jussi sunt naves triremes quamprimum conscendere, Antonāq; proficisci, ut Flaminia evitaret, quā resp. turpiter amiserat.

At apud Mestre Cornelius legatus certior factus, in Taurisanis civib. esse nonnullos, qui tūc quodq; novis reb. studerent, cōtūm quingentis equitib. Epirotis profectus duodecim eorum in vincula conjectos ad Decemviratū collegium misit, munireq; oppidum instituit pauloq; post ex tribus legatis, qui erant in exercitu, Gritto, Cornelio, Mauro, Cornelius à Senatu revocatus domum rediit.

Taurisanā
seditionē.

Concupiverat Aloisius rex Maximilianum regem alloqui, ut illum in temp. accenderet: valde enim deliberatum ei erat, quicquid esset reliqui ex reip. ditio: in contemte, urbemq; ipsam si res procederet, capere: id autem sine Maximiliani voluntate, quibus posset modis, quibus artibus consequi, non videbat: itaq; ut hoc illi persuadere coram posset, suum interpretem Cardinalem Rotomagensē Tridentinum ad illum misit, qui ab eo peteret, ut de magnis utriusq; rebus colloqui scētum vellet: tempus & locum ipse diceret: se, quā diē, quoq; loco vellet congregari, ad illum venturum. Maximilianus, qui neq; hominem amaret, & majorem ac potentiores nollet fieri, satisq; haberet, quā resp. superiore anno ditiois suae oppida ceperat, sibi restitui, & se praeter has Veronā, Vicetia, Patavio esse potitum;

Aloisius rex
Maximilianum
in Venetia
irritas
se fatigat.

cum, quam ob rem colloquium peteretur, hand dubie cognosceret. fictis quibusdam abeundi causis, colloquio evitato interim in regnum se recepit, perq; suum legatum questus apud Aloisium est, pagos nonnullos & municipia in Verona finibus, quæ ad se spectarent, illum occupavisse, quibus intellectis rebus Aloisius, Pischeria, quam munire cœperat, discedens, in Brixianos fines rediit.

Cremonæ
arx à Gallis
occupatur.

Cremonæ interim arx, militum, qui in ea erant, sceleratq; perfidia Gallis deditur, Aloisio Mula, Zacharia Côtareno urbis prætoribus, Sebastiano Maripetro questore, qui in ea se receperant, Marco Laureano, Andrea Dandolo arcis præfectis in prædam hostib. traditis, Mediolanumq; abductis, quæ sanè res magno dolori civitati fuit: nemo enim verebatur, quin omnem Gallorum impetum & obsidionem, si modò viri essent, quamdiutissime sustinere potuissent. Ea capta, rex Cremonam se contulit.

Illis diebus quod venerant Bassianum milites è Germania quatuor mille (id autem est oppidum in Medoaci ripa sub Alpium jugis, abestq; Patavio passuum milia viginti quatuor) Maurus legatus cum parte exercitus in Taurisanos fines profectus, ea loca tutiora & quietiora reddidit. Aloisius Cremonæ dies paucos moratus, cum ibi Triulium oppidi præsidio reliquisset, Galeatium Palavicinum Brixiam, Antonium Mariam ejus fratrem Bergomum, Palitia principem Cremonam misisset, Mediolanum rediit.

Julii Pontificis
postulatio.

Julius Aloisio profecto, exercituq; ejus propè dimisso, nihil jam gravius ab illo metuens, neq; Maximilianum per sese magnū quicquam atq; arduum contra remp. ausurum existimans, per Dominicum Grimannū suadere Senatui cœpit, ut Taurisum, & Forum Julii, quæ duo quidem oppida ex federe, quod is cum Aloisio percusserrat, ad illū spectarent, pacatè ac libentes ei tra-

derent potius, quàm bello atq; invitipaulo post amitterent tamen. Id an propterea sit aggressus, quòd cuperet nihil reip. reliqui in continenti esse, ne vires ad illa recuperanda, quæ ipse ex ejus ditione in Flaminia ceperat, reintegrare posset: aut ut Italiae cladibus ea refinis imponeretur, quo facilius bellum in Thraces, per diu illud quidem cogitatum, atque adeo sermonibus agitatum, unanimi omnium regum consensu opibusq; sumi posset, quod unum præ se ferebat, quia nobis nihil liquet, in ambiguo relinquimus. Sed omnino Patribus molestissima ea Julii suasio fuit, qui sæpius jam, quæ via eorum oppidorum, quæ Maximiliano se dediderant, recuperari aliquod posset, quàm ut ex iis quæ haberent in continente reliqua, quicquam ei traderet, cogitabant: itaq; legatis, qui Anconam classe appulsa iter Romam pedib. faciebant, scripserunt, darent operam, cum ad Urbem essent, mandataq; reip. confecissent, ut ab ea cogitatione Julium abducerent.

Joannes interim Baduarius, Georgius Pisanus, quæ legati Roma fuerant, domum redierant. Patres cum ab Gritto intellexissent, propter Maximilianis milites, quæ Bassianum venerant, aliosq; permultos, qui plurib. in Alpiû municipiis civitatibusq; cogeantur, atq; ipsum in primis Maximilianum, quem cum exercitu Feltria appropinquare nunciis venerant, tutius futuram si copia reip. Taurisum dacerentur, ita uti fieret, censuerunt: præmissiq; Taurisum sunt virtute & fide predictis ac probatis Patrib. viri è plebe tres cum suis quisq; militibus, qui tribus oppidi portis præessent, easq; ad omnes casus custodirent. Ad Castellum novum autem, quod est in Alpibus supra Taurisanos fines in regione Querio appellata, natura & artificio communitum, milites Germani cum venissent, & tormentis eorum quaterere cœpissent, atq; Andreas Remundino

Castellum
novum à
Germanis
captum.

Francum ca
Bellum.

præfectus, qui cum locum sibi tuendum à Senatu sum-
pserat, turpiter se fuga mādavisset, castello sunt potiti.
Maximilianus Feltriam venit. Eare ad Maurum le-
gatum per cives Patavinos amicos reip. confestim de-
lata, qui illi magnū esse Germanorum militū cum
rege numerum significaverant, Maurus nocte intem-
pesta omni cum ea manu, quā habebat, ad imperatorē,
qui Mestre nondum abierat, se recepit: castellumq;
Francum, quo in municipio erat Maurus, regi se eve-
stigio tradidit. His interjectis dieb dato ab omnib. ju-
rejurando, se in fide atq; officio cum rep. futuros, exer-
citus Mestre eductus, Taurisumq; perductus est, quē
tubicē Maximiliani venerat, petens ut regi se oppida-
ni traderent, nisi diripi atq; interfici mallint. Ei con-
sulto Senatu ab legatis est responsum datum, velle se
oppidum tueri reip. atq; in eo cives omnes consensisse:
neq; direptionis aut mortis metu absterri posse, ne fi-
dem præstent, quam semel pepigerunt: virtuti nullam
viā fieri: nullum incuti timorem iis, qui honestē occū-
bere, quā turpiter vivere satius atq; prius putant.
Iisdem legatis deinde certioribus factis hostium copias
ad Citadellam convenire, ut in illas impetum faceret,
Gritius Tauriso cum Leonardo Apulo cumq; Epirotis
equitibus ad vicina ei municipio loca sese contulit.

Turca Ven-
eis subsidii
offert.

Andreas interim Fuscus, qui Byzantii reip. nego-
cia procurabat, Patres facit per literas certiores, clade
reip. cognita Regem Thracium sibi ostendisse, magnam
se ex care molestia accepisse: questum etiam apud il-
lum fuisse, quod non secum de hostium consiliis appa-
ratibusq; communicarit, atq; auxilium in tempore pe-
tirit: quod quoniam factum non sit, suas nunc opes ter-
ramariq; amico se animo atq; benevolo reip. polliceri:
petere, ut id quamprimum Lauredano principi signi-
ficet.

Vix

Vix ea litera in Senatu recitata sunt, cum ab legatis Romam litera perferuntur, in quibus erat scriptum: ubi ipsi ad urbem appropinquavissent, misisse Julium qui diceret, velle se eos Romam noctu ingredi sine ulla obviatone civitatis, neque ei sacra administrari, quoad se convenerint: ipsum autem Julium statim se Hostiam contulisse, ut illi interim in contemptu & squalore diutius maneret. Cum autem is ad urbem aliquot post dies redisset, uno ex legatis Hieronymo Donato ad se vocato ostendisse, placere sibi uti foederis, quod Cameraci percussus sit, capita omnia impleantur: si Taurisum Forumque Julii respublicae Maximiliano tradiderit: si juri, quod in Ferraria urbis dominatu, quodque in sinu Adriatico habeat portorii ab omnibus, qui eo marina vigent, Venetiis solvendi renunciarit: si sacerdotia non modo provincialia, sed etiam urbana Pontificibus maxime remiserit, ipsa nullam eorum partem tributis exigendis interceperit: si se in ipsum deliquisse falsa fuerit, et quae rei veniam subjectissime petierit, tum se interdictum remoturum: eorum si quid facere Senatus recusarit, suas se copias Maximiliano traditurum, regemque Galliae idem facturum, ut is rempublicam opprimat. Adjunxisse autem eam rem totam ejusdem regis Galliae magnopere legatos, qui ab Julio diligentissime petierant, ne ad se legatos Venetos admitteret, neve interdictum aboleret, aut rempublicam sublevari pateretur: ita enim illum reliquis Italiae principibus, & regum ceterorum omnium animis & cupiditatibus arbitratus suam moderaturum, si res ipse non tantum modo, sed etiam vincula inieciisset. Histecit quis literarum nullus ordo in Senatu fuit, qui non Julium omnibus probris & maledictis fuerit persecutus: nemo, qui non se ipse magnopere damnaverit, quod legem de legatis ad illum mittendis suo suffragio comprobaret: ea lege sex civitatis principes reliquis ci-

Julii Pontificis in Venetos severitas & conditiones iniquae oblatae.

Venotorum in Pontifice concitati animi,

Laurentii
Laurentani
consilium,

vibus, qui captivi contra fias, contra pactiones, contra fidem datam Romæ sint, adjectos in reip. ludibrium, Julii iracundiæ traditos: itaq, omnes magistratus ira indignationeq, ardere, reliquos fremere. atq, in illos in-vehi: neminem profecto scire jam, quid agi, quid sētari oporteat. Unus Laurentius Lauredanus, Leonardi principis filius, clara voce, Cur nō, inquit, ad regē Thra-ciū, qui nobis sese obtulit, legatos statim mittimus auxilium contra istum non Pont. max. sed carnificē omnī crudelitate præditum imploratum? Hac à plerisq, sententia probata, nōnullis minus & temperatis agendū statuentibus, neq, sine consiliorum reperto, iussis Patri-bus ea in re diligenter cogitare quid præstaret, Senatus dimittitur.

Oppidum op-
pidum recu-
peratum.

At in Carnis oppido Sacilō ab hostibus, qui prima id impetū ceperant, civitate eos expellente recupera-to, Joannes Vitturinus civis egregia virtute à Patribus statim presidio cum militib. & equitibus est illō missus. Ab Grutta etiam legato Franciscus Beraldinus Patavi-nus equitum reip. C. L. præfectus, qui ad hostes profu-gerat, aliisq, item præfecti equitum tres, quorum erat unus Busichii Epirotæ fratris filius, capti ad urbem in custodia perducuntur. Nā cūm Epirotæ propē trecenti ab legato præmissi, hostibus qui Castadella exierant, ap-propinquavissent, fuga simulata in apertos ante villā Cornelianam campos & planitiem eos pertraxerunt: tum repente conversis equis, impetūq, in illos facta quinquaginta ex iis interfecerunt, sexaginta captivos fecerunt, duces reliqui Mercurius Bua, Ranerius Sa-xeta, Pandulfus Malatesta fugere perseverantes se in-tutum receperunt.

Legatus Ve-
nerorum ad
Maximilia-
num, Electo
Patres cognoverant,
Maximilianum cupere, ut Se-
res & civita-
tes Imperii,

Hic rebus agitatiss, propterea quod ab amicis reip. Patres cognoverant, Maximilianum cupere, ut Se-
res & civita-
tes Imperii, natus civem aliquē ad se mitteret, qui cū agere de cō-
muni-

manibus utriusq; rebus posset: Aloisium Mocenicum, unum ex quinque viris Senatu regendo legerunt, qui ad illum proficisceretur. Literæ quoq; ad eos, qui creandi Romanorum Imperatorem jus habent, tum ad liberales Germaniæ civitates datæ sunt: quibus literis Senatus petebat, ne Maximilianum se vires contra remp. quæ in illū tam liberalis fuisset, ulterius permitterent.

Neg, tamen propter hæc intermittebant Patres in eam cogitationem incumbere, ut Patavium, quod plane oppidum ante oculos esset civitas, improvise magis & repentino incursum, quàm aperto bello recuperarent.

Accendebat eorum animos illorum magnopere avaritia, qui Patavium regebant, quod nulli Venetorum civium, qui in eo agro fundos possessionesq; habebant, qui quidem erant plurimi, fructus suos evehendi facultas ab iis permittebatur, sed ipsi eos inter se pro libidine distrahebant. Multa, in oppido insula, domusq; quæ, quas jure & more majorum privatim Veneti ab oppidanis erant, aut ipsi edificaverant, ab illis direpte possidebantur: multa predia villæq; alienissimis hominibus vulgò donabantur. Itaq; Patres antequam ad alia descenderent, Franciscum Capellum, quem quidem virum Leonardus Trissinus, de quo supra commemoravimus, quod in legatione Gallica aliquot antè annos in ejus comitatu adolescens fuerat, locumq; apud illum penè filii obtinuerat, magna cultu prosequabatur, Patavium miserunt ad speciem, ut legatus ad Maximilianum proficisceretur: re, ut Leonardum conveniret, eiq; polliceretur, si Patavium reip. restituerat, exilis se legem rescissuros: tum ei, liberis, posterisq; ejus civitatem, & jus comitiarum, & Citadellam municipium, quod Pandulfus Malatesta proditione amiserat, cunq; iis præfecturam ipsi equitum ducentorum remp. dono daturam. Capellus Patavium subuectus,

Patavium
Reipubl.
statum.

Consilia Ve
netor. de Pa
tavio recu
perando.

dum oppidum ingreditur, cognitus ab iis qui portam custodiebant, ab oppidanisq; retentus alloqui Trissinū secerō non potuit: cumq; se apud eos legationis iure defenderet, suffragis egerūt, num illum interficere, quod Patavium furtim venisset, an domum remittere deberent, quod legati munere fungeretur. Octo erant ex nobilitate cives, octo ex plebe, qui suffragium ferebant, Septem ex iis Capellum condemnauerunt, novem absoluerunt. ita in magno vite periculo a fortuna servatus, tantuloq; discrimine sentētiarum ab eadem servatus, multis ab civibus pro ejus dignitate ac nomine ad oppidi portam, qua venerat flumenq; perductus cōscendat, ad urbemq; rediit, Patres eo consilio depulsi, ad aliam se cogitationem converterunt, nam quod exant eo in oppido cives duo Centurionis reip. fratres, quibus ambobus cum porte oppidi prefetto summa necessitudo intercedebat, petiit ab iis per occultos internuncios centurio, darent operam, ut ea porta legatorē aperi-
retur. Re complures dies agitata, cum demum inter ipsos convenisset, Aloisius Molinus Quinquenvir Senatu regendo Patribus proposuit, tantas hostium injurias ulterius non esse perferendas: sperare sese atq; confidere, si Patavium exercitus de improvisa mittatur, civibus iis portam tradentibus, qui se reipubl. obtulerunt, oppidum capi facile posse: neq; enim satis esse communitum: itaq; ad Gritum legatum scribi oportere, ut eam rem quamprimum suscipiat.

Lauredani
oratio.

Ad ea Lauredanus princeps, videri sibi periculosū respondit, Aloisio rege Gallie reip. nervis ac sanguine magnopere imminēte, Julio Pontifice max. ad civitatis perniciem atq; interitum omnia moliente, Maximiliano mediis in imperii finib. visceribusq; grassante, Ferdinando Hispanie rege, quasi quarto scriptistabulis hærede, in possessiones reipubl. se inferente, Patavium

viam velle recipere: quam quidem paulo ante urbem una cum aliis plerisque oppidis & municipiis, ut huius belli tempestatem a suo capite averteret, Senatus Maximiliano, tanquam de manu tradidit: valde enim se timere, id si sit, ne hostes reip. qui ea Senatus liberalitate victi nihil ultra propè cogitant, magnâ redintegrandi belli causam se habere statuentes, iterû in remp. universi convertantur, neq; Pataviû modo brevi recipiât, sed reliquam imperii partem, quæ in continente est, etiam suam faciant: nam vires ad eas repellendos reip. suppediaturas, neminem tam stultum esse, qui sperare audeat; neq; esse credendum, qui pares illis integri non fuerint, fractos ac debilitatos superiores fore: civium privatim iacturam, qui fructus suorum pradiorum in agro Patavino amittant, tantâ non esse, ut remp. periclitari malint, si amâtes patria sint; quod si alia mens eorum est, non esse in civium habendos locq, qui remp. sua potiorem charioremq, non habeant: majores ipsorum opes suas maritimis auxillisq, rebus, atq; imperium longè lateq, ea tantû ratione promovisse: si ad illum unum maris exercendi morem atq, consuetudinem redeundum sit, bene cum ipsis fortunam agere, omnes rectè sentientes existimaturos, quod quæ artes imperio constituendo profuerûnt, eisdem etiam usq, quaque vel crescat propageturq, artibus imperium, vel optimè tutissimeq, retineatur. Cum ea ita se habeant, tamen Taurisum Forumq, Julii adhuc quidē in reip. ditione contineri: ea ne amittantur, magis providendû ipsis esse, quâ ut aliquid acquiratur: id autē facile fieri moderatione, si iis contenti sint: neminem enim jam reip. magnopere invidere illam partem, quod si Pataviûm receperint, verendum in primis esse (dicat ne, an sileat? sed non silebit, quæ prævisa omnibus multumq, cogitata debent esse) ne cum fines in continente reli-

quos amiserint, urbs quoq; ipsa parens alitrixq; civitatis, de qua paulo antè ipsi non obscure timuerint, in hostium suorum potestatem, quod Dii omen obruant! redigatur: sepe enim accidisse, ut qui nimia pertinacia in iis quibus carerent, appetendis rebus essent, etiam earum quas habebant, quibusq; pacatè frui poterant, amissione plederentur, suæq; eos intemperantiae vehementer poeniteret.

Molini-
na.

Hac oratione ab Lauredano habita, pleriq; magistratus, in ejus facile sententiam abierunt: pauci cum Molino, rei bene gerendæ occasionem non esse amittendam, perseveraverunt: nonnulli tum dubia in re, quid probarent, & eligerent, propè ipsimet se nescire fatebantur: itaq; magna inter eos altercatione orta, cū finis rei nullus reperiretur, Molinus ad Senatū conversus ejusmodi orationē habuit: Non tã se quidem eare angī ac dolore confici, quod hoc tempore fortuna, quæ plerunq; res humanas administrat, plures potentioresq; quàm unquam antea hostes in rempublicam armaverit, fato enim id, necessitateq; accidisse, itaq; moderatè esse ferendum: quàm propterea, quod ipsa sibi respublica desit, quodq; ex iis, qui eam regunt, nonnulli sint, qui dū immodico terrore opprimuntur, plus detrimenti civitati important, quàm ii, qui ei bellum intulerunt, quid autem se potissimum cōmemorare, ac conqueri? quatuor ne Flaminie oppida communia Iulii ducibus aperire portas jussa interdicto non rescisso? civēsne per plures eorum atq; arcium prefectos proditos, atque abductos in servitutem? scēne legatos principes civitatis ultro Romam missos in dedecus Reipublicæ? an verò Apulia optimam fertilissimamq; partem Ferdinando, antequàm de ea verbum faceret, condonata? an Vicetiam atq; Patavinum, præclaras nobilissimasq; urbes, Maximilianon petenti, nihil armorum paranti traditas, & inculcas

inculcatas? nam quod Taurisum retentum sit, id virtute factum, atq; constantia ejus oppidi civiū, qui soli ferme, & destituti, ob eorum tamen in rempub. studiū manere in fide atq; officio voluerunt. Ego verò, inquit, ô Patres, qui tantopere formidatis, ad vos nunc tantum orationem me convertere opere precium est. *Ma-*ris quidem artes atq; studia deferenda nobis esse non existimo, sed omni studio diligentiaq; percolenda, dum ne id imperium, quod in continente majores nostri suis laboribus, suo nobis sanguine perpererunt, nostrorum animorum debilitate amittamus: quod quidem certè malum semel nostro vitio si contractum est, an nunc etiam à nobis, cum ex parte corrigi potest, negligatur? ac obloquendi occasio hac ratione omnibus hominibus facile prestetur, non tam fortune vi atq; impetu nos, quam nostra ipsorum imbecillitate victos esse? At etiā additis, civiū privatim damna tanti non esse, ut ea de causa Respublica in periculum adducatur. quòd si unà cum privatis rebus salva esse potest publica, nonne ad id multò justius accendamus, quam si rei quidē publica saluti esse valeamus, privata nequeamus? praesertim cum privatae nostrorum civium opes maxime ad remp. pertineant, quae suorum civium pecunia maxima ex parte bella gerere & sustinere consuevit. Atque hoc ea libentius dico, quòd nulla mihi pradia in Patauino agro sunt, ne quisquam meis me commodis ductū existimet ad legem ferendam, ut Pataviū recipiatur. Res me publica impellit, quae mihi est mea vita charior: ad quam unam cum meorum civium commoda atq; utilitates adjungantur, quid est quod aut me, aut quenquam civem bonum atq; industrium deterrere à suo suffragio probanda lege debeat? Superest pars illa plena formidinis, ut negotio capeffendo desistamus, ne si ea re hostes nostros irritaverimus, illi inter se ad
reliqua

reliqua nostra ditionis adoranda iterum parati atq;
 animati convenient; quasi aut facillimū eis sit, tantos
 exercitus comparare atq; cogere; aut ex regia dignita-
 te videatur esse, Aloisium, qui summū in regnum se reci-
 pit, statim in Italiā recurrere, ut Maximiliano prestō
 sit: aut ignoremus Ferdinandum nostris potitū oppidis
 ne unum quidem numum ulterius in bellum insam-
 peurum: aut Maximilianus abundare thesauris con-
 sueverit ad copias contrahendas, qui duorum mensium
 spacio pauculas cohortes propē nudas ad Veronam, Vi-
 cetiam, Pataviū tuendum vix agrēq; miserit: aut Ju-
 lius, quo demissius atq; abjectius cum illo agimus, eo nō
 majores sumat in nos spiritus, duriores seq; atq; im-
 placabiliorem multō praebeat, quōd si intelliget Pata-
 vium receptum, nobisq; pristinam inesse virtutem ac
 vim sentiet, non despiciet tam arroganter eos, quos ob-
 esse sibi posse aliquando verebitur. At etiam veremini,
 hēc ne urbs parens nostra in hostium nostrarum pote-
 statem redigatur? quid, vos quēso! interest, urbs ne
 ipsa in potestate sit hostium, an ejus incole ac cives,
 quiq; illam regimus, omnia quae hostes nostri velint,
 atq; optent, statuamus? optabile illis est Patavium
 non recipi, ut eo ipsi oppido unā cum reliquis pacatē
 frui possint: optabile etiam est, ut Taurisum Juliiq; fo-
 rum, tractumq; hunc Venetia, qui nobis reliquus est,
 ipsis, ut alia multa tam praeclara dedimus, etiam tra-
 damus: vos eis morem gerere vultis. hoc ne hanc urbem
 servire non est? hoc non est eam suorum hostium esse fa-
 ctam? non est libertatem reip. quā unā cum hujus ur-
 bis parietibus semper crevis, quam majores nostri no-
 bis integram atq; intactam reliquerunt, prorsus atque
 omnino perdidisse? Si majores idem nostri ab ea cōlē
 regione, in qua beatissimi sempiternam vitam agunt,
 hic existant, atque ad vos conversi ejusmodi sermonem
 habeant

habeant: Nos urbem vobis dedimus cum liberam, tum
 eo situ & natura loci, ut nisi ipsi vobis desitis, nemo
 cogere vos possit: cur quæ hostes vestri optant, face-
 re didicistis, homines maxime omnium, qui hodie sub
 cælo degunt, liberi? cur imperium pulcherrimum,
 quod vobis constituimus tam formidolose regitis? cur
 Patavium male ab hostibus custoditum, quod penè
 vestris sub oculis est, vosq; appellat atq; obtestatur, non
 recipitis? quid illis obsecro respondeatis? primum sci-
 licet, uni vos servisse tempori, quoq; tempus postula-
 rit, id fecisse. Jam istud vobis omnes concedimus: tem-
 pori enim hostium perpulchrè inservitum est: de hac
 urbe autem timere vos, ne amittatur, dicere non au-
 debitis: neque opinor tam timide in Senatu locuti es-
 setis, nedum etià apud illos ipsos majores vestros opti-
 mos fortissimosq; viros, qui sciunt urbem hanc capere
 non posse, ejusmodi proferre quicquam audeatis: repo-
 scent enim statim vos, repetentq; à vobis parva gravib.
 verbis: quodq; tam pusillo animo fueritis, conqueren-
 tur, qui, ne hoc imperii domicilium vestris ab hostibus
 tueri possent, pertimueritis. Sed de eo plura me dicere
 minime necesse esse arbitror: urbs enim pro se ipsa satis
 loquitur, quæ obsessa vadis undique, neq; à justis clas-
 sib; neque à terrestribus exercitibus adiri se permis-
 tit. Itaque ad vos omnes revertar Patres: tota enim
 hæc vestra causa est: nam propterea quòd imperio re-
 tinendo timidiore nos, quam par erat, prestitimus, æ-
 quum est nunc in recuperando acres atq; fortes esse, ut
 eam infamiam quam formidine contraximus, animi
 robore atq; prestantia deleamus. Aloisium regem co-
 piis dimissis Galliam ulteriorem petere, certiores facti
 sumus. Maximiliano quàm prompta sint quæ in bel-
 lum requiruntur, sanè cognoscimus. Julius in alios
 quàm sit largus quàm magnificus, satis superq; explo-
 ratum

ratam nobis est. quàm hinc longè absit Ferdinandus
 etiam videmus: qui tamen ipsi si velint, si festinent bel-
 lum nobis facere, ut Patavium recuperent, æstas abie-
 rit: ita hyemis beneficio res in annum alterũ differetur.
 quid vultis amplius? quam occasionem aptiorem, op-
 portuniorem à diis immortalibus postulatis? quod tem-
 pus ad hanc rem paratus atq; accommodatus esse po-
 test? quanquam que similitates, odiq; semina in illo-
 rum regum animis jam dudum insita radices altas ha-
 bent, que fortune, ac rerum humanarum vices sunt,
 sperandũ nobis est, neq; illos amplius conveniãt, &
 nos brevi magnam reliquorũ oppidorum partem faci-
 lè recuperaturos: ita enim cum his civitatibus ac po-
 pulis, quos à nobis habuerunt, hostes se nostri gerant,
 nihil ut malint jam, quàm illorum jugum suis à cer-
 vicibus excutere, nostramque in se benevolentiam in-
 dulgentiamq; requirant. Est autem prudentiæ vestræ,
 Patres, hæc, si Deorum beneficia sunt, qui nobis ea que
 fœderatorum nostrorum scelere perfidiaque amisimus,
 reddere statuerint, siue temporis, quod illorum domi-
 natum in satietatem atque invidiam subiectorum po-
 pulorum verterit, planè non despicere. semel, aut ite-
 rum homines ad regendum imperium natos, maximis
 in rebus timide lapsos esse, humanum fortasse sit, ve-
 niãq; non indignum: usquequaq; autem sine causa eos-
 dem illos omnia vereri, neq; dignam venia est, nec ex-
 cusatione: ad interitum enim tendit qui id agit. satis
 obdormivimus Reip. satis longos dies in pavore, iner-
 tiaq; jacuimus: expergiscamur jam, timoremq; hunc
 nostrum, nocturnum atq; umbratilem, aliquando tan-
 dè exuamus. copias, quantis opus est, habemus proxi-
 mas atq; paratissimas agrestes homines universi nobis
 favent, nos expectant, morari conqueruntur, oppida-
 ni etiam accersunt nos, rogantq; ne sui oblivisamur,
 neve

nēve se barbaros perpeti dominos addiscere servitutis longinquitate cogamus. Patavium verò ipsum ejusmodi est, ut si receptum semel sit, amitti amplius propè non possit, cum & custod re ipsi illud municipium, tanquam domum suam quilibet, ob propinquitatem facillimè queamus, & ob reip. utilitates, quas ex eo percipere consuevit, & facti laudem atq; gloriā maximè debeamus, & propter privata civium commoda, fructuumq; copiam, & villarum amœnitates, magis ut velimus, adducamur honestissimè. Vnū Patres moneo, ut ne tempus ullum rei gerende interponatur, ne, si parumper distulerimus, hostes se interim muniant, atq; ab iis conatus nostri omnes retundantur. nihil est in bello celeritate conducibilius, nihil omnino victoriariū efficientius: ea est qui utuntur alacriores facit, quòd in hostes imparatos impetum se facturos vident: & hostes ipsos imbelles reddit, propterea quòd sepe imprudentes nec opinantes offenduntur, ut arma capiendi, seq; defendendi tempus facultatemq; non habeant. Postremum est, ut Deos omnes orem, teq; in primis Marce urbis hujus parens & conservator, cujus templum inauratum atque angustum ante curiam majores nostri antiquitus edificaverunt, omniq; pietate semper coluerunt, quodq; nunc persanctè ipsi adimus atque insolumus quotidie, ut si ipsi hanc mihi mente dederunt, ut legem ad vos ferrem Patavium recipi è rep. esse, neque enim aliunde recta hominibus consilia, quam à Divis immortalibus veniunt, & vos eam Patres conscripti vestris suffragiis hoc vesperi sanciat, & ipsi mihi, & vobis, ac civitati, & reip. totum negocium factum, felix, fortunatum velint esse.

Hac oratione habita, cum nonnulli magistratus ad Molini se sententiam adjunxissent, lex est perlata, ut ad Patavium recipiendum Gritius legatus eveſtigio
 Lex de Patavio recipiendo,
 con-

contenderet, datumq; omnibus iusiurandum, ne quid ejus quis enunciaret. De eare perlatis statim ad Gritum Senatus literis, ille cum equitibus mille, militibus ite mille Tauriso profectus, medio itinere ad Novale municipiū se continuit: eodemq; die Decemviri cymbas suas cum armatis hominibus ad omnia itinera diligenter custodienda miserunt, ne quis Patavium ejus rei nuntius ab urbe mitti posset.

Patavium à
Venetiis tra-
tagemata
recupera-
tur.

Postero die autem, qui fuit dies decimus sextus Calendarum Sextilis, noctu reliquo itinere confecto legatus ante lucem prope oppidum substitit: interim carri aliquot frumento imposito, quos legatus ad id preparaverat, cum bubulcis ante portam se contulerunt, atque, ut sibi aperiretur, paulisper expectaverunt. apertis portis, qua ad priorem Medoaci fluminis alveum sunt, quo tū alveo naves permeabant, ac demisso ponte, & carris in transmissa commorantibus, legati pedires levissimi adveniunt, portamq; capiunt, pauloq; post legatus cum reliquo agmine in oppidum irrupit: profectusq; ad interiorē oppidi portam, qua mutus item alter postremo longè altior atq; solidior unā cum altero Medoaci alveo tanquam circinō circumductus urbem reliquam tuebatur: ea refracta ad forum omnes magno cum clamore ac tubarum sono rectā contendunt, quibus obviam progressa gens Parmensis (id erat fratrum illorum ac Centurionis familie nomen, quæ se ad hoc ea nocte comparaverat) armata cum legato lata atq; hilāris se conjunxit. Eo tumultu excitus Brunorus Saregius Veronensis, clara gentē natus, qui stipendiā Maximiliani faciebat, eoq; biduo Patavium venerat, cum turma equitum ducentorum, Venetos qui forum jam omnesq; vias atq; aditus obsederant, repellere aggressus, amissis per plurimos ex suis, ab iis capitur. Germani quoq; milites ad prætorium qui erant, cuncta præfectis

praefectis regis eodem accurrerunt, sed commissio praelio repulsi, se in arcem oppidi fugientes intulerunt. Oppidani magna pars se legato, qui eorum prator summam cum laude paulo antea fuerat, gratulantes dediderunt. ita parvo temporis spatio Patavium recipitur eo ipso die, quo primo captum fuerat, anni ab urbe condita nongentesimi octogesima secundo, cum binos & quadragenos dies in Maximiliani partibus fuisset. Miserant ea nocte Decemviri magnam armatorum hominum manum cum ex plebe urbana, & navalibus quorum omnes propè operas eduxerunt una cum eorum praefecto Nicolao Pascalice, qui eas regeret, tum ex suburbanis municipiis, Torcellio, Majorbio, Buriano, Muriano evocatam suis cum naviculis, ut Medoaco flumine superato, Patavium legato auxilium ferentes mane accederent: ii celeritate adhibita, turri etiam, quae in Strata pago flumini adjacet, expugnata: iis abest pagus à Patavio millia passuum quinque: à qua remulco subvehi, Germanis militibus, qui in ea erant, lapides & tela conficientibus, non permittebantur, progressi, in oppidumq; recepti, una cum legati militibus Judaeorum, feneratorum domos valde quidem plenas, quarum erat magnus numerus, universas spoliarunt. à quibus digressi, nonnullas etiam eorum civium, qui recipi. adversissimi fuerant, vite iniquiliorum parcentes, diripuerunt. verum edicto legati proposito, ut praedandi finis fieret, & luminibus singulis in domibus & fenestris tota nocte ardere jussis, ne tenebrae licentiam peccandi adderent, stationibusq; in foro atq; ad portas dispositis, ipso etiam legato cum militibus oppidum perambulante, non tamen quorundam Venetorum civium, qui spe praede privati Patavium venerant audacia comprimi potuit, quin cum armatis direptiones exercerent, atq; in legati milites à

Iudeorum
domus spoliata.

quibus prohibebantur, impetum facerent. Ea de re ab legato ad Decemviros datis litteris, quod statueret ipse in cives Venetos non auderet, Hieronymum Quirinū magistrum suum, Marinum Maurocenum triumvirum ex advocatis reip. Decemviri Patavium celeriter miserunt: hi retentis nonnullis atq; in vincula coniectis, tumultum sedaverunt.

Arx Patavi-
na erpugna-
ta.

Proximo vero die tormentis ad arcem oppidi positis & magna circumfusa armatorum multitudo, de mū parte propugnaculi dejecta, dum de deditione hostes agunt, milites superatis per ruinas muris arcem capiunt: in qua captivi facti Leonardus Trissinus praefectus vulnere in capite accepto, & Manfredus Facinus, vir egregia virtute, qui complura stipendia, multisq; in exercitiis reipub. magna cum laude meruerat, & Germani viri fortes & claro loco nati sex, civesque Patavini tres, sique omnes Patrum jussu sunt ad urbem missi, Facino excepto, quem Gritius legatus cum magnopere diligeret, liberaliter appellatumque, quod cum tot annos reipub. militiam fecisset, tam diu ro ejus tempore in hostium numero esse voluisset, nullo accepto incommodo statim dimiserat.

PETRI

PETRI BEMBI RE- RUM VENETARUM HI- STORIÆ LIB. IX.

Epitome,

Maximilianus Tridentum rediit. Multa oppida à Venetis recipiuntur. Venetorum ad Pataviū propugnationem, & hostium ad oppugnationem apparatus. Franciscus Mantuanorum dux à Venetis capitur. Senatus in suos pietas & liberalitas. Patavium à Maximiliano oppugnatur. Hieronymi Saorniani res pro rep. gestæ. Maximiliano à Patavii oppugnatione discessus. Ut omnia circa Pataviū excinderentur lege constitutum. Res in Liburnis, Illyrico, Istriis, Carnis & Fiolivientibus gestæ. Viçetia à Venetis capitur. Bellum à Senatu à Alphonsum Arestinum decernitur & geritur. Reipubl. exercitus Veronam frustra mittitur. Multa oppida à Venetis recipiuntur. Classis in Alphonsum missæ progressus. Classis Veneta ab Alphonso fracta. De parente, filia pro concubina utente supplicium sumitur. Iulli placandi ratio à Senatu inventa.

PATAVIO recepto, Monsilice, Aeste, pleraq; alia agri Patavini municipia parvo negotio ad remp. redierunt. Maximilianus, qui Marostica tunc erat (id est municipium in primis Alpium jugis, abestque Patavio millia passuum viginti-quatuor) veritus ne interciperetur, e vestigio Tridentum abiit.

Senatus sex ex plebe homines fide præditos à Patria legendos censuit, qui sex Patavii portas custodirent cum triginta militibus quilibet. & quòd magnum rusticorum hominum studium in rempub. extiterat, eos immunes annos quinq; iussit esse. si se reliquis etiam remissis.

Dū hæc decernerentur, à Maximiliano litera ad Senat-

Maximilianus
Tridentum
redierat

Rustici immunes

natum venerunt, pridie quàm Patavinum reciperetur data: quibus literis rex petebat, ut Aloisium Moecenicum ad se Marosticâ Patres mitterent. Aloisius Patrum jussu postero die Taurisum profectus, quod rumor attulerat, Maximilianû suos se in fines recepisse, premissio tabellario, qui, ubi rex esset, quoq; se venire vellet, sciscitaretur: alteris regis literis certior factus est, nolle amplius Maximilianum cum eo colloqui: itaque Taurisi paucos moratus, dies, à Senatore vocatus domum rediit. Gaspar etiam Severinus de quo supra dictum est, ab incolis in oppidum Citadellam introductus, dum se ad Maximilianum Pandulfus Malatesta contulisset, missis ad urbem internunciis Senatus se obtulit: neq; tamen est receptus, ob levitatem atq; inconstantiam, qua nimia usus fuerat.

Oppida quædam à Venetis recipiuntur.

Serravallium interea, castellumq; Francum recipiuntur, pulsus ab altero non sine cæde prope quingentis Maximilianæ militibus, in altero omnibus ad unum interfectis. Erant autem ex Hispania milites centum quinquaginta: & sunt oppida Patavia in septentriones versus: A meridie fere autē Montanianum in Patavinis finibus, & Lemniacû, quod est ad Athesam flumen, in agro Veronensi, ejectis hostibus resp. insignia sustulerunt. equitatusq; ab Alfonso Ferraria emissus, ut ejus oppidis presidio esset, à militib. resp. & agricolarum manu desectus interfectusq; est, eorum duce capto, ad urbemq; missa. Lemniacum petente civitate per legatos ab imperio Veronensium, in quo erat, liberâ à Senatu factum est: permissumq; eis, ut à magistratibus ab urbe ad se mittendis regerentur. Prætor quoq; qui jus Patavinis diceret, comitiis majoribus creatus est Petrus Balbus civis prudentia moderationeq; insignis, qui haud multo antea illum ipsum magistratum obierat.

Julius

*Julius Pont, Max. cognitis magna cū molestia reip. Iulii Pontis
prosperis rebus, Dominico Grimano, Hieronymo Do- simulatio.
nato ad se vocatis, animi aegritudinem dissimulans, o-
stendit cupere se, ut Taurisum Forumq; Julii resp. ne
amitteret: seq; ejus rei autorem apud Maximilianum
fore pollicetur: atq; ad sacra legatos reliquos, qui do-
mi detinebantur, admitti imperat. Ac tum quidem ex
Pannonia Guidotii Senatus scribe, qui reipub. nego-
cia procurabat, literis Patres certiores facti sunt, Aloisium regem Gallia, Juliumq; Pont. Max. omni studio
apud Pannonia regem egisse, ut is reip. bellum inferret:
perfacile esse, propterea quod respub. omnes suas opes
amisisset, essetq; ad extremum redacta casum, ejus op-
pidis omnibus, quæ in Istris atq; in Illyrico essent, illum
potiri: regem tamen aures eorum hortationibus non
adhibuisse, neque quicquam contraremp. aggredi aut
statuere voluisse.*

Aloisii re-
gis & Iulii
Pontif. ani-
mus in Rēp.
Venet.

*Interim quod Maximiliani copia augebantur, e- Venetorum
ratq; Vicetia ejus praefectus Constantinus Cominatus, ad Patavii
de quo superiorib. libris sermonem habuimus, qui ma- propugnati-
nus cogere dicebatur: Senatus jussit, ut Citolus & La- nem & ho-
stantinus suorum militum numerum & ipsi augerent, stium ad op-
ut essent utriusque ad octingentos. Lucioq; Malvetio pugnacione
Bononiensi equitum cataphractorum centum praefecto apparatus.
auctus numerus ad C. L. cum liberali stipendio: au-
ctusq; Meleagro Foroliviensi, Tadeoq; Vulpio Forocor-
neliensi, qui se amanter fortiterq; gesserant. Alexandri-
no Bigolo autem uni ex Patavinis civibus, qui in Cita-
della obsidenda hostibusq; vexandis cum agricolarum
manu egregiam operam navaverat, uti equites levis
armatura centū, milites ducentos conficeret, cura da-
ta, & stipendiū à Senatu missum. Lancilloto etiā Son-
cinio patri liberisq; sex Patavinis itam civibus, qui in
partibus reipub. constantissimè semper fuerant, fundi*

aliquot eorum, qui à rep. defecerant, dono permitti: tunc Saccardo uni ex iis equitum cataphractorum centum, & eorum qui sagittis uterentur, viginti, præfectura tradita. Et quoniam cum Prospera Columna confici nihil potuit, Popule dominum, qui in Brutiis tunc erat, cum equitibus cataphractis trecentis Senatus conduxis libris auri vicenis & trecentenis annuis: qui tamen postea, Ferdinando rege id ei non permittente, domi se continuit. Centuriones etiam & præfecti equitum, qui ad urbem se conferebant, ut stipendia a reipub. facerent, per plures à Senatu sunt recepti, iussiq; ut se quamprimum cohortibus turmisq; confirmarent, Patavinumq; proficiscerentur. Inter hæc Cividale Belunianum ad rempub. rediit.

Civitates
quædam ad
Remp. red-
eunt.

Id cum Feltrini cognovissent, & ipsi sponte idem fecerunt, quod quidem etiam in Noricis aliquot populi civitatesq; imitate, se ad remp. pari studio retulerunt. At Maurus legatus, qui, ut Citadellam interciperet, eo cum copiis properaverat, req; frustra dies aliquot tentata, quod oppidum à magna Hispanorum militum manu defendebatur, Taurisum rediit, præsidio ad oppidum tuendum relicto cum Imperatore & reliqua exercitu Senatus jussu se Patavinum contulit. Magna enim manus hostium pluribus in locis ad eam urbem obsidendam comparabantur, Maximilianumq; ipsum eo brevi venturum fama vulgaverat. Eas ob res pedites quatuor mille ex plebe urbana sunt conscripti, quos Patavinum Patres mitterent.

Cives quidam
suspecti de-
tinentur.

Ex Patavio cives permulti, quorum fides atq; animus suspectus erat Patribus, ad urbem nominatim evocati, iussiq; inde, quoad de bello decerneretur, non recedere. Idem post dies aliquot de Taurisanis civibus nonnullis imperatum.

Hieronimusq; Saornianus, qui jam antea Patrum missus

missu ad Helvetios profectus eos ad remp. juvandam
 propè armaverat, sed clade exercitus nunciata impe-
 trare ab illis nihil postea potuit, quiq; tum ad urbem
 redierat, in Carnos patriamq; suam à Senatu missus
 est, ut illis in finibus legatis reip. prestò esset. ad quos
 etiam equitatum Patres miserant, quod hostes eo quoq;
 ab latere impetum facturi dicebantur. Atq; ii paucis
 post diebus ad Cividale Carnicum oppugnandum sunt
 profecti, tribusq; praeliis frustra oppidum aggressi, Jo-
 annem Paulum Gradenicum in Foroliviensib. legatū,
 qui eo venerat, ut ab obsidendo municipio illos averte-
 ret, vulnere illato repulerunt, Tiberto è Purliliarum
 principibus equitum levis armatura ducentorū præ-
 fecto, benemerito de rep. homine, et Camillo Malefacto
 Patavino totidem militum Centurione cum plerisq;
 viris fortibus interfectis, e vestigiisq; abierunt, nam dis-
 si ab oppido digressi in Gradenicum impetum faciunt,
 oppidani egressi hostium tormenta clavis ferreis confi-
 xerant, ut eis uti eo tempore non possent. quibus abe-
 untibus Portunaoenses ad Gradenicum miserant, seq;
 reipub. reddiderunt.

Res gestæ in
Carnia.

Ex Benaci autem ripa ualibusq; homines quingen-
 ti sponte, ut reip. opem ferrent, se Patavinum intule-
 runt: quas Grittus legatus liberaliter appellatos, sti-
 pendioq; dato Taurisum, cuius agrum hostes depopu-
 labantur, earum regionum auxilio statim misit: quò
 etiam Maurus legatus cum equitib. mille ea de causa
 redierat, Maximiliani verò manus, pluribus ex fini-
 bus coactæ, fugatis in Alpibus reip. copiis primò Castel-
 lum novum, deinde Feltriam recuperaverunt, præda-
 que ingenti facta atq; abducta, oppidum incenderunt.

Feltria in-
cendio va-
statur.

Eo incendio turris porta oppidi imminens concidit:
 qua in turri carmen solido in lapide legebatur antiqui-
 tate mira præditū: is lapis igne absumptus haud par-

vo civitatis desiderio interit. Carmen erat ejusmodi :

Carmen an-
tiquitatis.

Feltria perpetuo nivium damnata rigori,
Fortè mihi posthac non adeunda, vale.

Cretenses.

Supra carmen Julii Caesaris nomen erat inscriptum.
Cretensibus ubi de Gallorum victoria deq; defectio-
ne oppidorum est allatum, magno ex ea re mœrore affe-
cti, domi se universi plures dies continuerunt: scriptis-
que ad illos à præfetto classis literis, uti vellent ad Cy-
prum insulam firmandam, ne quis eam vicinorum re-
gum aggredi audeat, tam afflictis reip. rebus præsto ef-
se, ex sese libras auri centum sexaginta ad triremes, gri-
pos, reliquasq; naves armandas, atq; in Cyprum celeri-
ter mittendas curaverunt.

Franciscus
Mantuanor-
um dux à
Venetis ca-
pitur.

Inter has jactationes alternosq; fluctus reip, Fran-
ciscus Mantuanorum dux à Maximiliani ducibus
stipendio Veronæ accepto, quod quidem illi à civitate
nullo more perq; vim exegerant, cum equitibus sexcen-
tis octavo Iduum Sextilium sese Mantuam referebat.
Ea de re Grittus legatus ab amicis reip. antea certior
factus, Lucium Bononiensem cum equitibus sexcen-
tis, ex quibus erant Epirote ducenti, & Citolum Perue-
sinum cum militibus octingentis, transverso itinere
Lemniacum premisit: qui eo ejusdem diei solè abeun-
te cum venissent, missis qui vias custodirent, ne quis ad
Franciscum nuncius afferretur, ante Solis ortum se in-
terius in fines Veronensium ad pagum, quo in pago erat
dux, magnis itinerib. contenderunt: impetuq; facto illū
seminudū, ut se repente experges factus domo ejecerat,
atq; in milis segetem abdidit, agricolarum indicia
reperitum ceperunt, unā cum suo comitatu omni, inter-
fectis iis qui se defendere institerunt, & equorū peregrini-
corū magno numero, & majore stipendii parte ad li-
bras auri octoginta, argentiq; in mensam affabrè celatā
gravi pondere: statimq; cum præda captivisq; reliquiis

Pata-

Patavinum adduxerunt. Præda inter omnia divisa: ipse
Venetiam perductus, atq; in Comitii turricula custodi-
tus, hæc minima civitati lætitiæ ex inopinato fuit.

Neg, multo post Hieronymo Pompeio Veronensi, qui
cum equitibus levioribus stipendiis reip. faciebat, quod
is à fratribus, qui Verona erant, de Mantuanorum du-

Reipub. Ve-
net. in bene-
meritos pie-
tas & libere-
litas.

ctis abitu cognoverat, legatoq; indicaverat, equites
gravis armatura à Senatu additi; agricolisq; qui illi
latitantem reip. militib. ostendissent, immunitas pen-
sioq; annua, quas posteri eorum sequerentur, dono data,
ipsi veste liberaliter induti, auriq; libra itineri domum
inter eos divisa. Deinde cum Pompejus ipse ad urbem
venisset, uti ei fratribusq; ejus quinque auri libe-
singulis annis curarentur, castellumq; Lasium,] cuius
in sinibus prædia eorum erant, dono eis daretur, Decē-
viri sanxerunt, Marco etiam Ariminensi Centurione
reip. Lemniaci qui erat, ad eamq; rem conficiendam
studio & diligentia usus fuerat, due auri libe-
pensis nomine annis item singulis, quoad viveret, con-
fiscat. cuiusq; militum numerus ad alteros totidem,
Latum etiam, per ei Centurioni civi Patavino, cuius
fratres legati oppidi portam aperuerant, ex eorum be-
nis qui hostes reip. fuissent, provectus annuus attribue-
retur, quo se liberaliter familiamq; suam aleret, Idem
munus ex Taurisanorum reip. hostium bonis, domusq;
percommada in oppido, atq; immunitas onerum admi-
ni, quam posteri ejus sequerentur, Marco Pelliciario
civi Taurisano, cuius virtute ac fide civitas in officio
erga remp. se continuerat, utq; ipse in sua civitatis Se-
natum extra ordinem legeretur, datum. Atq; ad hæc
Senatuscōsulta illud quoq; Patribus frequentissimis
est additum: cuiuscunq; rebus atq; fortunis damnum
aliquod ab hostibus aut illatum, jam sit, aut deinceps
inferatur, remp. spondere ac polliceri, sese ei bello confe-

Et o æquis factis estimationib. omne detrimentum sarcituram. Cujus rei edictum publicè Patavii propositū ubi est ab hominibus auditum, Senatusq; in suos ea pietas & liberalitas cognita, tantus subito civis plebemq; omnem atq; ipsum etiam exercitum benevolentie in remp. sensus atq; letitia tenuit, ut magna alacritas oppidi defendendi omnium sit animis innata, omnesq; ad omnia pericula subgenda multo audentiores & paratiores fierent.

Maximilian
ni copie Pa-
tavium op-
pugnandū
aggrediun-
tur.

Maximilian copie, reliquis municipiis eo ab latere capitis, ad vicum Aggeris profectæ, qui abest Patavio vicus duo millià passuum, a Medoacoq; flumine intersecatur, pontem qui in vico est occupaverūt, atq; ex iis nonnulli equites usq; ad oppidi portam cucurrerūt, repulsiq; sunt à resp. militib. qui in porta stationem habebant. Est ad Medoacum sex mille ab oppido passus, quā flumē dividitur, parsq; fluminis altera recto cursu Venetias versus, altera pars Patavium, circum interq; vecta ambe ad Stratam vicum se coniungunt, atq; in unum redeunt, arx antiquitus instituta, nerepentinis hostes incursionibus illam fluminis partē, quā Patavium tendit, derivare in alterā possent: quod quidem non difficile factu est, nisi arx impediat, propterea quod ea fluminis pars, quod multo breviorē cursum habeat, trabibus in flumine infixis, ac mole lapideq; inter trabes excitata retinetur, quoad per triū ferme cubitorum rimam perviam quæ visā est aquæ pars delabatur, reliqua sustineatur ad Pataviū irrigandū: ea si moles nō sit, omnis fluminis vis in breviorē alveum, qui demissior est, sese fundat, neq; pars aquæ ulla Pataviū perveniat. Is locus pagusq; Limen appellatur. Ad arcē itaq; Liminis capiendā omnis hostium exercitus, ad quem jā Maximilianus venerat, paucos se post dies contulit. Erāt in arce milites CL. li, quod arx satis cō-

munita

Ad Liminis

munita non esset, dum quid agant consulunt, hostes intronmissi eos prope omnes interfecerunt. Arce capta Maximiliani milites mercede proposita molem interficere aggressi, cum partem ejus dejecissent, flumēq; pro ea portione auerteretur, constaretq; omnibus, si pergerent dejicere, totum flumen ea descensurum: Maximilianus operas ab incepto revocavit, imperavitq; ne quis molē ulterius dejiceret: neq; tamen quisquam scire potuit, quam ob rem Maximilianus id jussisset, ita ea fluminis pars, quæ Pataviū defluebat, nunquā postea defluere universa desit. Caterum cum vidissent Bachilionem etiam flumen, quod in agro Vicetino ortū habet, quinque millia à Patavio passuum ad pagum, qui Longare appellatur, dividi, ejusq; partem Ateste, partem Pataviū deferri: uti hæc quoq; pars Ateste deflueret, eam interciperi sunt conati, ne quā Veneti ejus fluminis aqua ad Pataviū tuendū uti possent: sed ab equitibus reip. sæpe vexati, sæpe commeatibus interceptis, sæpe captis nō gregalibus, modò ex ipsis magno numero, sed prefectis quoq; incepto destiterunt. Inter captos Manfredus Facinus Manfredus Facinus per iurus suspensus fuit, qui spreto jurejurando, quod legato Gritto dederat, iterum cum hostibus se conjunxit: ei est ob perjurium Pataviū laqueo gula fracta.

Hostes post hæc, quòderat eo ferè ab latere municipium Monsilice, quod abest Patavio decem millia passuum, monti præcelsò adjacēs, in cujus summo vertice est arx, quæ muro ab utraq; parte ducto cum oppido congiungitur: cum Ateste, quod nemo defendebat, antea cepissent, se Monsilice contulerūt, oppidumq; magno impetu aggressi ceperunt singulari Hispanorum militum virtute, qui ad arcem per montis crepidines repserant, elusis reip. qui in ea erant militibus prefectisq; arcem posse capi non verentibus, si enim cum ad priorē ejus partem, quā tormentis antea perforaverat, se ostendissent, Municipium Monsilice à Maximiliani militibus occupatur.

per

per posterioris angulum, qui nudus à propugnatoribus relictus fuerat, pauci se in murum improbi intulerunt, deq; muro in arcem deiecerunt: ad quos reliqui convolantes perterritis omnibus magna cede facta arcem tenuerunt, oppidumq; diripuerunt: Danielemq; Maurum, et Petrum Gradenicum, quorum alter Atestinis prætor fuerat, captosq; municipio fugiens Monsilice se intulerat, alter ibi magistratus erat, captivos fecerunt.

Montanianum municipium,

Eo successu fretus Beraldius Patavinus, qui stipendia Maximiliani faciebat, Montanianum municipium cum militib. accedens, uti se dederent, oppidanos est hortatus, si velle se imperata facere simulantes, Beraldium cum iis, quos visum est, equitib. intromiserunt, portaq; rete ferreo repente dimisso, ipsum vulneraverunt, captivumq; cum plerisq; fecerunt: reliquos intetfecerunt.

Galassium quoq; Picum in Patavinis montibus cum sua equitum turma & Maximiliani militibus iter facientem, præstes homines congressi occiderunt. equites XX et milites LX, captivi facti. Nicolao imperatori, quod ejus stipendiorum cum rep. renovandorum tempus appetebat, eadem est in annum potestas dilata, decemq; auri libras singulis mensibus in victum à Senatu constituta.

Maximilianus, qui tormenta gravi ere permulta ad muros Patavinos verberandos domo ad se comporari imperaverat, dum ea per Alpes magna difficultate convehuntur, modo ad hanc, modo ad illam suburbanagri partem exercitum circumtulit, ne frustra tempus terere videretur: vel etiam, ut pleriq; crediderunt, ne cognoscere Veneti possent, quo ab latere illo quærere oppidum vellet, ut dum omnia latera omnesq; muri patres munitionibus firmandas sibi esse intelligunt, pro oppidi magnitudine diligenter nonniant. Ea res, quod

flumina

flumina omnib. à regionibus agrum interfecant, pontesq. sepe erant reficiendi, magnam difficultatem atq. moram afferebat: simul equites Epirotae, quorum erat cum magnus in oppido numerus, tum virtus atq. industria singularis, improvisis incursionib. neq. diu neq. nocte ullam hostibus quietem relinquebant, quotidièq. cum praeda cumq. captivis in oppidum revertebantur. Unum fuit magno usui, quod plurima eo tempore ad Maximilianum auxilia convenerunt: nam & Aloisius rex duce homine impigro, qui Palitia principatum obtinebat: & Julius Pont. Max. & Alfonsus Ferrariensis dux magnos equitatus & peditatus ad illum miserunt. His praeerant ab Julio Ludovicus Picus, qui bello Mirandulam fratris oppidum occupaverat: ab Alfonso Hippolytus ejus frater, qui erat in Cardinalium collegio, magna animi ostentatione vir, magna sui confidentia, bellicarum rerum non ignarus. Venerant eodem præter hos omnes ferè Itali aliarumq. nationum principes suis expulsi regnis cum ea copia, quam cogere majorem potuerunt: præfecti Cæturionesq. cum turmis cumq. militib. sua etiam sponte pleriq. Ex Germania verò Galliæq. Maximilianus ingentes copias adduxerat cum ex omnibus propè regionibus, tum verò ex Sequanis optimum & plenissimum equitatum: ut universum ejus exercitum octogies millies hominum numerum supergressum opinio tenuerit. ad quem quidem Veneti sustinendum nihil non curæ diligentiaq. jam pridem adhibuerat: nam & sat magnam bonorum militum manum ad se confluentium, & equitatum utriusq. armaturæ, quanto opus erat, Patavium intulerunt, eisq. tribunos & præfectos fortissimos & lectissimosq. homines dederunt: & omnes ferè navalium urbanorum operas, quas antea oppido recuperando eorū magistratus Patavium subvexerat, iterum eò redire voluit.

Maximilianus
no auxilia
recepit.

Venetorum
apparatus
militaris, &
exercitus.

voluerunt, permanereq; quoad oppidum defendi opus
esset. Præter hos sagittariorum è plebe urbana, atq; ab
Epiro Graciarq; plurimis cohortibus evocatis, dato sti-
pendio idem uti facerent mandaverunt: ut essent mili-
tes omnes numero ad millia quatuordecim, equites ca-
saphracti ad sexcentos, Epirota ad septingētos, qui san-
guitis uterentur ad quingētos. Ex nobilitate quoq; pri-
marii adolescentes permulti reip. hortatu se in oppidū
inferre non dubitaverunt cum suo armatorum comi-
tatu singuli: ut pleriq; Senatorum & magistratuum
liberi ea obsidione, quos oportuit, militie labores & e-
rumnas forti animo pertulerint. Lauredanus quidem
dux princepsq; civitatis duos ibi filios & ipse in armis
habuit: quos per plures item ex nobilitate cives comita-
ti, hand parvum clientum militumq; numerum secū
adduxerunt. Ad priores etiam legatos Gritum Man-
tumq; tertium legatum Joannem Paulum Gradenicū,
cui ex vulnere ad Cividale Belanianum in vite peri-
culum adducto Franciscus Capellus legatus succeffe-
rat, Patres addiderunt, qui labores & vigilias inter se
partirentur. Postremò tormenta omnis generis, arma
omnia, vectum, ligonum, reliquiq; ad terram fodien-
dam instrumenti vim ingentem, cūq; sis frumenti ma-
gnum numerum, ceterosq; abundè commeatus ad ino-
piam levandam Pataviū importari curaverūt, quib.
rebus omnibus accessit, ut quoniam agrestes homines,
quod essent reip. amantissimi, passim ab hostib. diripie-
bantur, vulgoq; in vinculis atq; in omni supplicio de-
tinebantur, ut pleriq; vitam cruciatibus amitterent,
nō parvus eorum numerus, ut tuti esse possent, se in op-
pidum intulerit, qui munitionibus institendus magno
reip. usui ad celeritatem fuit. Illa quoq; non postrema
Patres cura cogitatioq; tenuit, propterea quod existi-
mabant ea bina flumina, quæ Pataviū inferuntur,

de

de quibus supra dictum est, esse hostes primo quoque tempore aversuros: ne tanta hominum multitudo farina deficeretur, uti mola frumentaria, quas jumenta verterent, omnibus in oppidi regionibus et vicis edificarentur: nam plurimae, antiquitus in oppido quae erant, aqua subtracta nulli esse usui non poterant. demum, quod omni ab oppido latere omnesque ad portas erant prooppida in agrum porrecta longa pleraque, tractu longisque viis, quorum partem Patavini Venetique, cives animi causa magno sumptu exedificaverant, cum sacris adibus atque fanis: ea prooppida, ne hosti receptacula munitionesque praeberent, legati divini mandaverant. Sed ea res parva erat ex parte confecta, cum Maximilianus singula oppidi latera quinque fluminum alveis transmissis circumvectus, urbis situ undique perspecto, uno in loco omnes suas copias continere, ut à captivis cognitum est, oppidumque aggredi collectis viribus statuerat. Quod ubi Patres intellexerunt, alios decem ex nobilitate cives Patavium miserunt, qui cum oberatis et clientibus suis fide praestantibus, ad omnia obeunda munera legatis praesto essent. Iis oppidum ingressis ratio initia est, qui numerus nobilium ad obsidionem sustinendam se Patavium intulerit: ii fuerunt centum septuaginta sex: quique, ita ex plebe optimorum civium: sed insignis fuit. Idem Patres, quod agerrime ferebant Alfonso Hippolytum fratrem magna cum manu ad Maximilianum auxilio missum, omnemque ei comitatum ab illius finibus, omnes ad tormenta exercenda res Ferraria subministratas, triremes quinque à Tergestinis, quos obsidebant, evocatas, atque à navalibus navigiis per plura educlatasque, adornatas, fossam Clodianam progredi jusserunt, ut Pado subvecti in Alfonsi fines impetum facerent. Progressis, quoniam Maximilianum omnem suam copiam, omnes opes, Patavium ut caperet, brevi explicaturum constabat,

bat, Senatus ad earum præfectum Hieronymum Contarenum misit, ut Patavinum legatis auxilio cum classiariis contenderet: atq; is statim naviculas conscendens, flumenq; Medoacum, ubi in mare influit, ingressus, eo festinanter superato armatos homines quingentos, ex quibus erant sagittarii Cretenses pleriq;, ex sua classe in oppidum intulit: Isdem diebus Petrus Pascalicus à Senatu lectus est, qui ad regem Pannoniæ in fœdere, quo cum rep. plures annos fuerat, continendum proficisceretur: valde enim illum & Julius, & Aloisius, uti supra demonstravimus, & cum iis una Maximilianus per internuncios, perq; literas hortabantur, atq; obtestabantur, ut bellum inferret rep.

Res in Carnis
gesta.

In Foro julienfibus autem, & in Carnis, ab hostibus, qui Goritia reliquisq; Maximiliani ex finibus earum regionum coacti rep. ditionem invaserant, nihil est cessatum: pluraq; oppida & castella, cum incursionibus & vicorum incendiis, tum castris & tormētis positis sunt ab iis tentata, nonnulla capta & diruta: molestiq; sepe nuncii ad urbem in Patavinum bellum suspensam & occupatam, præfectorum & legatorum literis allati, graves tumultus & querelas excitaverunt.

Hieronymi
Saorniani
res pro re-
publ. fide-
litate.

Quib. in rebus præclara Hieronymi Saorniani virtus fuit, qui suorum clientum & agrestium ac montanorum hominum manu, omnes fere hostium impressiones atq; impetus audacissimè sustinuit, itaq; postea pridie calendarum Octobrium, quo die antiqua consuetudine cives sexaginta maioribus comitiis creantur, qui annum in Senatu sint, eum is honorem est adeptus, atq; ita quidem adeptus, ut omnes cives principesq; civitatis suffragiorum numero vicerit: quæ res antea nunquam acciderat, ut cuius maiores domicilium extra urbem semper habuissent, ipse in urbem suis modò temporibus ac per occasiones ventitavit, in Senatum lege-

legeretur. Ut autem pluribus etiam suffragiis, quam nllus alius, eam rem consequeretur, id verò magnopere mirum omnibus atq; inauditum fuit: sed etiam comitiorum & civitatis in illum benevolentiam paulo post eares etiam auxit, quod is Castellum Novum, egregium in Carnis municipium, peropportune ab hostibus custoditum, magno animo aggressus, tormentis celeriter prolatis muroq; verberato, ad deditionem nulla neq; rerum neq; salutis conditione interposita compulsi.

Erat Fori Julii ager Frācisus Capellus legatus, neq; exercere se poterat: quod ubi Patres cognoverunt, Aloisium Delphinum et legatum e vestigio submiserunt.

Aucta verò paulo post suspiciōe, Patavio magnopere communito Maximilianum suas ad Taurisum obsidendum velle convertere, Patres Aloisium Maccenicum magna cum potestate legatum eo miserunt, oppidumq; rebus omnibus munire decreverunt. quod cum esset difficilins, exhausta & pecunia & militibus plebe ad bellum idonea civitate, magnam eares perturbationem afferebat: quam tamen sublevabat, Patres certiores esse factos, aquam Silis fluminis, quod non longè ab oppido multis fontibus largiter ex terra exit, posse munitionibus adeo sustineri, ut quingentos atq; amplius circa oppidum passus majori ex parte ager sub aqua redigatur, ne hostibus ad murum accedendi facultas sit: easq; munitiones propè confectas esse.

Maximilianus autem, siue id nunquam in animo induxerit, siue desperavit posse ad exitum perducere, exercitus sui partem ad eam agri Patavini regionem, quæ ad Fossam Clodiam mareq; pertingit, fertilissimam scilicet pecorisq; plenissimam, quod sua illo reliquarum regionum homines armenta contulerant, prædatum misit: quæ ex re tanta agrestium multitudo cum conju-

gibus ac liberis, cumq; ea, quam subito abripere secūq; suppellectilem potuerūt, missis ad eos publicè naviculis, fuga se in urbē contulit, loca ut publica omnia porticusq; ac fana & privata domus plurimæ eā turba cōplerentur. Iis Senatus reip. pecunia commeatum dari iussit, quoad hostium discessu liberum illis reverti domum fuit.

Patavium à
Maximilia-
no machi-
nis oppu-
gnatur.

Post hæc ad Medoaci munitionē, quā cymbæ ad urbem transmittuntur, omnesq; ad illud vadum urbium latius hostes plurimas incursiones multis & illarum & acceptis detrimentis cum fecissent, castra quam proximè potuerunt ad muros Patavinos à Septentrionibus posuerunt, & tormentis oppidum quater verberareq; cœperūt, tametsi à militibus reip. haud parvā cum clade repulsi sepe fuerint. Maximilianus ipse in templo Cartusiano, quod templum oppidani non diruerant, medio ferè castrorum spatio consedit. Erat ab ea regione porta oppidi proxima turris terrea muro conjuncta, sed in agrum exporrecta, quantum ejus spatii in latitudinem patebat, pedes propè quatercentum, quam magna celeritate ac diligentia imperator legatiq; excitari mandaverant, ut esset toti ei lateri contra hostium exercitum munitio ad eorum impetus repellendos: ad eamq; conficiendam non agrestes modò homines militesq; reip. operam navaverant, sed cives etiam ex nobilitate Veneti, atq; ipsius Lauredani principis liberi suis terram manibus convexerant. Ei turri Citolus Perusinus cum militibus mille prepositus, Gallos atq; Germanos ex hostium copiis aditum incursionib; q; tentantes, sepe rejecerat. quod agrè passus Maximilianus, Hispanis militibus ad se vocatis, magnis propositis premiis eos incendit, ut aggredi capereq; munitionem vellent. Erant autem milites is ex omni numero virtutis opinione facile principes: quire ma-

gno

quo animo suscepta, quinque signis ad munitionem se audacissime contulerunt: reliqua copia in armis non longe ab illis se continebant, ejus rei finem opperientes, si negotium ab Hispanis perficeretur, sese in oppidum confestim illatura. Gistulus suos silentio adhibito intra munitionem versari jubet, resque ad ignem celeriter comprehendendum idoneas in vallis disposuit: atque in ibi-
 los, qui scalis positis nemine repellente omnibus a partibus se in munitionem inferebant, ubi constitere, ignem succendit: à quo plurimi correpti sunt: reliquos acerrime invadit, omnesque interficit, dejicitque: simul tormentis in proximos emissis, eos fuga dat, ut se ad Maximilianum magna clade accepta retulerint. Etiam Lactantius egredi ausus usque ad hostium munitiones accessit, caedemque facta, et tormentis hostium confixis, pulvereque ad ea exercenda partim succenso, partim abducto, nullo ex suis desiderato, in oppidum rediit. Is eventus rerum certam prope spem in clavis attulit, nihil regem in ea obsidione profecturum.

Strategema
Citoli Per-
sini.

At legati, quod stipe, quam darent exercitui, plures dies caruerant (nam propter hostium excursionses suspetaque omnibus a regionibus itinera nihil afferri poterat) missis tandem ad Senatum internunciis, quod pacto fieret, constituerunt: itaque Senatus auram in stipendia ad Medoaci ostium, quod est ad Fossam Clodiam quinque millia passuum, in Decemvirum naviculis misit: ibi equites Epirotæ ex oppido noctu emisit trecenti, eam stipem acceperunt, atque inter se ita diviserunt, ut qui velocioribus equis uterentur, eorum quisque ejus pecunia partem ferret, ut si hostes in reditu eos adorirentur, reliqui praelium committerent, impetumque sustinerent, ei se fuga hostibus eriperent, atque in oppidum contendere perseverarent. Epirotas autem equites Lucius Bononiensis cum equitibus gravioris armatura ducentis,

Strategema
aliud.

paucis est post horis subsequutus, ut cum illis reuertentibus se conjungeret. atq, ut hostes, si se adorirentur, eluderet, duos magnopere valētes mulos sacculis arena plenis ad speciem atq, similitudinem pecunie dorso impositis medio in agmine secum duxit: qui quidem muli magnoci usus fuerunt: hostes enim per exploratos de ea equitum reip. profectioe certiores facti, medio ferè in itinere ingenti equitatu circumfuso ita se undiq, in nostros redeuntes intulerunt ut iis qui stipendium ferebant, facultas fugiendi non daretur, sed omnes per eam se defendere, manusq, conscrere cogerentur. Verū enim ubi illos in mulis sacculos hostes medio in pralio viderunt, eam illam esse prædam, quam petebant, rati, magna se pars ad eos capiendos convertit, ut reliquis minus negotii ad se defendendos relinquere-tur. Epirota autem qui cum mulis erant, neq, numos ferebant, ut hostes longissimè ab reliquis abducerent, quemadmodum Lucius initio constituerat, fuga se sinistrorsum per campos unà cum illis raptim dederunt: quos quidem hostes plura passuum millia consequuti, tanta celeritate uti tamen non potuerunt, ut eos assequerentur, quoad emissus oppido ab legatis id futurum opinantibus equitatus recentissimus salutis atq, presidio illis fuit. Lucius ea de re atq, consilio magnam ab legatis atq, ab omnibus laudem, optimum sui laboris fructum, tulit.

Milites deinde Hispani LX ex Maximiliani exercitu per fugam in oppidum à legatis recepti sunt, stipendiumq, eis datum. Diebus autem insequentibus non semel eam, de qua supra dictum est, turrim Maximiliani milites omnium gentium aggressi, præterquam quòd Citolum vulneraverunt, eundem reliquis in reb. eventum habuerunt, quem Hispani antè habuerant. Et turris oppidi eo ab latere diu multumq, verbera-

tms,

ius, tamen si longissimo spacio conciderat, tamē & hostibus ipsa ejusmodi ruina ascensum impediēbat, & oppidani eodem tempore intra murum fossam & vallum efficiebant: quibus reb. muro ipso longē tutior ab iis defendendi sese ratio institutioq; comparabatur. Unī tamen tormentorum generi adhiberi remedium non potuit, ne urbi noceret: quod quidem erat ejusmodi, ut pilam lapideam sesquipedis crassitudine in sublime ad fastigi speciem magno cœli tractu propelleret: ea intra oppidum pila ex alto cadens domorum tecta contignationesq; perforabat, lateq; vastabat, cum eorum, qui suberant, interitu, ruinamq; inopinantibus afferebat. Sæpius tamen accidit, ut in vias atq; in fora & aperta adium ea pila, quā in tecta cœtusq; hominū deciderent, Quas ad res omnes Maximilianus illud etiam addidit, ut literas sagittis alligatas intra oppidam mitteret, quibus literis oppidanos hortabatur, ut à rep. desiceret, plurima eis atq; ingentia pollicitus, si ita fecisset: sed cum ea quoq; re nihil proficeret, singulis autem diebus plurimū ex ejus exercitu vel tormentis interficerentur, vel ab Epirotis equitibus caperentur, commeatusq; interciperentur: timeret etiam propterea quod perpetua serenitate usus fuerat, si pluvie, ut plerūq; accidit, cum per diu cœlum siccum fuit, magnis tempestatib. deciderent, fore ut relinquere tormenta Patavio decedens cogeretur, quæ reportari impeditis itineribus non possent (ita sunt brevi tempore imbris cadentib. lutoſe omnes circa oppidum viæ) ad diem sextum Nonarum Octobrium sublati castris Medoacum ad vicum Aggeris trajecit, pontemq; rescidit: deinde itinere lentissimo Vicetiam se cōtulit, atq; à civitate honorificentissimè receptus, manere tamen in oppido noluit. At Alfonsi copię cum domum versus cum impedimentis iter facerent, equites levissimi Patavio emissi

Tormenti
genus maxi-
mè nocens.

Literæ sagit-
tis alligatæ.

Maximilia-
ni à Patavii
oppugnatione
discessus.

Patavini ho-
stium prædā
petiuntur.

impressione in eos ad castellum Bovolētiā, quod abest Patavio passuum millia duodecim, cedeq; facta, milites ex iis centum, equites sexaginta, centurioneq; ipsum qui castellum custodiebat, & præfectum equitum captivos fecerunt. Alfonsi frater vix a grege fuga se hostibus eripuit. castelloq; capto, magno frumenti numero, magno multarum rerum comœatu, tormentisq; triginta cum iumentis curribusq; sunt potiti: iisq; Pataviū adductis, frumentum omne, ut esset agrestibus hominibus inopia levamen, ibidem dereliquerunt. Jaannes Græcus ab Julio dimissus vulnere levissimo accepta eam rem confecerat. Hippolytus Montanianum, ut eo in loco reliquum eventum rerum opperiretur, se contulit.

Discessu in urbe Maximiliani cognito, ob agrestium in rem publicam fidem Senatus iussit, ut annum totum nemo ex iis qui deberet, à creditoribus ad solvendum cogi posset: agrestesq; in urbe qui erant, triduo reverti domum iussi. Hostibus progressis animadvertum est eas sub terra tabernacula habuisse, ut tormentorum ex oppido verberationes evitarent: cuniculasq; per plures, ut occulto muro appropinquarent, effecisse. Tellus ipsa odore terra infecta, sanguinem necemq; redolens, cadaveraq; omnibus in locis jacentia horridum spectaculum habitumq; toto ab eo oppidi latere ac regione multos dies præbuerunt.

Lex de ædificiis & arboribus: circa Patavium removendis

Senatus ubi cognovit templum Cartusianum, cuius diruendi facultatem legati non habuerat, magno usus Maximiliano fuisse, firmamq; ei munitionis & castelli instar præbuisse, arborumque magnam vim sæpe hostes reip. milibus occultavisse, sæpe a tormentorum ictibus defendisse, legem sciuit, ut à portis mœnibusq; mille & quingentos circa Patavium passus quoquo versus ædificia omnia eorum domini solo æquarent, arboresq; cuiusq; generis succiderent, lateres, tegulus, marmora,

fero.

ferramenta, materiam aridam viridemq₂, quò vellent, asportarent: quid intra dies præstitutos non fecisset, illius ejusmodi fisco omnia cessura: maximè enim voluit, ea ut planities spatiumq₂ ab omni re, quæ umbrâ faceret, essetq₂ solida ac resistens, nudû vacuumq₂ permaneret, ne Patavium ullo cum hostium cōmodo, aut presidio amplius obsideri posset: eaq₂ postea lex ad hoc usq₂ tempus sancta in violataq₂ semper fuit.

Eodem tempore, quò hostes in Liburnis reip. fines longè lateq₂ vastabant, Raspumq₂ municipium ceperant, rogatio est in Senatu lata, ut Aloisius Delphinus in Foro Juliensibus legatus cum Epirotis equitibus et manu reliqua eò celeriter contenderet. Interim Angelus Trivisanus ab Illyrico ad Istros classem triremium quindecim, cui præerat, à Senatu jussus contulit: Flumenq₂ municipium, quod superiore anno captum resp. Maximiliano restituerat, audacissimè aggressus, interfectis repulsisq₂ propugnatoribus, et scatis ad murum positis, paucarum horarum spacio cepit, milites remigesq₂ illati cade facta oppidum diripuerunt: quæ in direptione cum vidissent reip. insignia, quæ in foro posita fuerant, fœdè diruta deletaque ab oppidanis fuisse, indignatione perciti oppidum incenderunt. Idem de arce, cujus præfectus eodem se die dedit, animorum ad ulciscendum ardore nequedum sedato, fecerunt.

Isdem dieb. cum ad urbem Hieronymus Saornianus venisset, in Senatu cū reliquis, qui eo munere fungebantur, affuit: nā (ut supra diximus) senator suffragiis declaratus fuerat. Accidit autem, ut eo ipso tēpore eū magistratū à Senatu creari necesse esset, qui magi-

Resegit in Liburnis, Illyrico, Istis, Carnis & Foroiulensibus.

Collateralis magistratus Perpetuus.

Venetis: creaturq; perpetuus: quas ob res magna est apud exercitum autoritate, magnoq; apud remp. in honore, & nomine. Eum magistratum cum legere Patres vellent, omnia fere Senatorum suffragia Saornianum renuntiaverunt, hominis honori dignitatiq; faventiu; qui Senatui parēs, ad exercitum munere obeundo Patrum ius est profectus. At in Tergestinorum finib; nocte manus hostium quæ prædatum oppido exierat, interfecta est à reip. militibus, & capta: pauci sylvarum & noctis auxilio se occulta verunt, cladiq; nuncium oppidanis attulerunt.

Cognita interim cum Maximiliani mora medio inter Vicetiam Verenamq; itinere, tum Hippolyti ad Montanianum oppidum cum suis copiis sessione, legati Lemniaco veriti, quod inter utrosq; fere erat, milites quos oportuit eo miserunt, oppidumq; munierunt. Id Hippolytus intelligens linguam non continuit, questusq; est, gravi addito ad querelam maledicto, ejus rei, quam se brevi posse consequi confidebat, eventum sibi e manibus ereptum fuisse, ea hominis in remp. maledicentia Senatus cognita, Alfonsiq; studium obsidendo Patavio adhibitum repetens, ad illam cogitationem redit, ut utriusq; plena odii facta atq; consilia, quamprimum vindicanda omnibus sibi esse modis statueret: itaq; litera secreto ad Angelum præfectum classis data, Fossam Clodiam classem celeriter adduceret: atq; uti navigia minora Pado flumine subvehenda in navalibus confestim edificarentur, præfectis eorum imperatum, ad simulationem Tergestinis obsidendis: utq; is sermo in vulgus efferretur, ne cognito reip. consilio suos fines Alfonsus premuniret, Patres curaverunt, tametsi Angelus propterea quod ad Rispam recuperandum Delphinus legatus & Franciscus Pascalicus equitum Epirotarum præfectus cum suorum manu & clas-
sariis

statis eo se tempore conferebant, quod quidem paulo post primo impetu ceperunt, tardior ad eam rem fuit.

Maximiliani discessus,

Maximilianus missis ad Gasparem Severinatem, quem Vicetia oppidi praesidio reliquerat, militib. Germanis tribus millibus, Veronam adiit, pauloq. post cū paucis equitibus se Tridentum contulit: ad quē uxor ejus eodem venerat. De eare Senatus per exploratores certior factus, simul reip. amicorum literis admonitus, Vicetinos ob Maximiliani praefectorum quotidianas direptiones, quas quidem propterea, quod nulla eis ab rege stipendia persolvebantur, in oppidanos exercebāt, ita esse animatos, ut si ad eos exercitus reip. mittatur, fore ut eum in oppidum recipiant: pluribus biduo dictis sententiis, uti legati ad Vicetiam recuperandam omni cum exercitu profiscerentur, tandem censuit, quodq. ad eas res quae parabantur, magno auri pondere resp. indigebat, legem scivit, quam postea majora commitia probaverunt, uti magistratus omnes sine ulla stipendiis pub. impensa sex a Calend. Novembris menses obirentur: nam tributa quidem exigi amplius prope non poterant, excussa prorsus jam tot in erarium collationibus, tot privatim dispendiis civitate: constabat enim subductis rationibus undecies milles in id bellum auri libras remp. insumpsisse; multumq. per sese civium plurimos, obsidione Patavina sustinenda, multū suorum fructuum direptionibus, & propinquorū, quos captivos hostes fecerant, redemptionibus amisisse. Imperator legatq. Senatus voluntatē intellecta, recensito exercitu, qui erat praeter equites, militum octo millia, Citolo, qui ex vulnere nondum convalescerat, & Lucio & Joanne Graeco oppidi praesidio relictis, Patavio exierunt, atq. ad Camisanum vicum in Vicetinis finibus castra posuerunt: cum quibus Tauriso profectus Petrus Marcellus legatus, milites mille, equites Epirotas cen-

Vicetiam recuperare satagunt.

tum quinquaginta, copiasq; alias conjunxerat. postea die omnes ad eam oppidi portam, qua Patavinum aditur, se ostenderunt: & quod murus eo ab latere venestate dirutus propè intermittebat. fosse aqua que pluvius creverat, magna difficultate superata, paucis Germanis defendentibus, Naldius cum suis militibus se in proopidum injecit: Gasparemque Severinatem, qui ut Venetos repelleret, cum turma equitum eo properaverat, prelio commisso, disiectis primo impetu quamplurimis militibus, interfectis per paucos, tandem in oppidum repulit: Naldiusq; peregregia ea in re virtus fuit. alio ab latere Lactantius muro tormentis perforato, atq; immissis perforaminibus militibus, magnum timorem Germanis propugnantibus injecerat: quæ quidè prelia nox diremit: & nisi diem totum ingentes pluvie vias omnes fuderissent, fossas opplevissent, difficilioreque militibus pugnandi rationem, & murum verberandi tormentariis effecissent, urbs eo die capi facile poterat. Naldius tamen & Lactantius cum suis cohortibus, ab ubi pugnauerant locis eam noctem non discesserunt, portasq; oppidi atq; fossas obsiderunt. Erat autem intus civis Guidus nomine, qui, dum ea sic agerentur, magno reip. amore incensus, tribus cum liberis aliquotq; amicis suis pro oppidi portam, qua Berga appellatur, cepit: missosq; ad Venetos, qui rem significaret, pollicereturq; eis se portam illam traditurum, armatus ut eos exciperet expectabat. Legati equites Epirotas quinquaginta eo miserunt, qui rem cognoscerent, ad seque reverterentur. Guidus è summa turri visis equitibus, magna voce appellare eos coepit, valvasq; aperuit: illi se intromiserunt, paulumque progressi milites Germanos offenderunt, qui facto in eos impetu, extra oppidum, quæ venerant, universos repulerunt: portasq; capta, cum Guidus reliquisq; de superiore loco se defen-

defenderent, neq; Germani expugnare illos possent, dato ab eis iurejurando nihil sibi nocituros Germanos, sese eis dediderunt, statimque omnes ad unum contra fidei religionem partim ab illis interfecti sunt, partim se à turri præcipitaverunt, atq; ita interierunt. Ea nocte à Germanis concilio civitatis coacto, cum illi nihil presidii ab animi fortitudine peterent, timore autem propè omnia trepidationeq; administrarentur, eorum voluntate legati tres à civitate ad imperatorem & legatos missi, oppidum se reipub. tradituros pacti sunt, ea conditione interposita, ut quib. antea legib. sub reip. imperio Vicetini fuissent, eisdem etiam deinceps uterentur: Maximilianiq; militibus nullum ab exercitu detrimentum inferretur, liberumq; illis esset suis cum rebus proficisci. His firmatis conditionibus Hieronymus Saornianus præfectiq; aliquot cum parte exercitus temperatiore manè in oppidum recepti sunt: reliquus exercitus ingredi prohibitus, ne urbem nobilè opulentamq; diriperet.

Vicetia à
Venetis re-
cipitur.

Fructus eodè die Germani milites quatuor mille quadringenti, optimè armis instructi, ipsi & etate & corporibus spectari maxime et timer. digni & nisi animus eorū ducibus defuisset, ad eam urbem tuendam præclare idonei: equitèq; L. X. cum tormentis & impedimentis, & magno fœminarum & calorum numero abierunt, Gasparq; Severinas cum equitibus paucis: atque cum Veronam petere vellent, Bassianum iter facere sunt iussi. Postremi equites Juliani CXX qui unà cum reliquis imperata Maximiliani faciebant, oppido egressi Ferrarià profecti sunt, quibus emissis omnibus, imperator & legati se in oppidum intulerunt: quas civitas incredibili letitia excepit, ut propè ab interitu erepti esse omnes viderentur.

Senatus iis de rebus certior factus, cum legati ad eū scripsis-

scripsissent, imperatori esse in animo ad Montanianū reliquaq; eo ab latere municipia, quæ ab hostibus tenebantur, exercitum ducere: eo consilio improbatolite-
 ras ad eos dedit, victorie ipsorum ad magnas rei conficiendas cursum levioribus iis occupationibus non esse interpellandum: nec fortuna reip. afflanti, & præsto ei esse properanti, moram afferri oportere: itaq; ad Veronam recipiendam statim contenderent: fore enim, si eò celeriter se conferrent, ut hostes imparati offendantur, civitasq; & amico per se in rempub. animo, & hostium durissimis imperiis laceffita, oppido non communito, primo agressu sese dedat, ut Vicetina fecerit. Atque ut exemplo ejus reliquæ civitates optimam de rep. spem caperent, Vicetia atq; agri ejus finiumq; incolis quinq; annos omnium rerum atq; onerū levatio est permissa: utq; ii, qui debent, annam ad solvendum cogi nequeant, ei legi additum. Aloisio etiam Porto, & Vicetina nobilitate fortis ac præstantis animi adolescenti, ob ejus in remp. studium, ad equos levis armatura, quos ei Senatus antea dederat, alteri totidem sunt ab eodem Senatu additi. etiam ut legati edictum proponerent: si cives, qui in hostium partibus fuissent, intra dies XV. Vicetiam redierint, veniam illis à Senatu datum iri, præter paucos, quarum nomina recitata sunt, Patres sanxerunt: Christophoroq; Mauro legato, ne Vicetia reliquis trib. ne ab exercitu discederent, mandaverūt.

Interim Angelus præfectus classis, qui fossam Clodiam triremes duodecim adduxerat, tribus in Istria relictis, Senatus permissu ad urbem venit, Patresq; monuit, Padæ flumine classem subvehi sine magno periculo non posse, munitionibus in ripa, ut ferebatur, ab Alfonso institutis, aqua propter siccitates exigua, nulla exercitu, qui à terra classi præsidio sit: præstare autem, eas omnes quæ haberent copias, Veronam magna cum

Consilium
 de Verona
 recuperan-
 da,

Angeli præ-
 fecti consi-
 lium de Pi-
 sauro & An-
 cona recipi-
 endo,

rei bene gerenda spe ac tuto mitti, quàm incerto eventus earum ullam partem in Ferraria finibus periclitari: esse Pisaurum, esse Anconam, quæ ipse oppida si Senatus velit, posse capere non diffidat: habere enim se ab eorum nonnullis civibus internuncios qui totum munus civitates concitandi, rei q³ pub. se dedendi sibi deposcant, modo ipse classem reip. ad illa oppida ex inopinato afferat, esse Fanum, Senogalliam q³, quas diripere atq³ incendere nullum negotium sit, quod si à Romana reip. municipiis abstinendum sibi esse Patres statuant, posse se in Apuliam paucis horis ex Illyrico trajicere, ibi materiam sibi non defore, neq³ etiam fortunâ Diis volentibus defuturam, reip. injurias à Ferdinando rege illatas ulciscendi.

Hoc sermone apud Decemvirum magistrum habito, Angelus ad classem rediit. Decemviri paulò post reliquis repudiatis rebus, classis in Alfonsi fines profectio- nem deferri è rep. esse, legem jusserunt. Alia deinde lex ab eisdem Decemviris jussa, ut eorum Taurisanorum & Patavinorum & Vicetinarum civium, qui hostes reip. fuissent, bonorum possessiones reip. nomine caperentur: Duumviri q³ ad eam rem Joannes Cornelius, Antonius Condulmerius, qui ambo ex Quinquевiris Senatu regendo erant, lecti, quibus binæ centesimæ ex iis, quæ fisco addixissent, cederent. Classis itineri mora à Decemviris adhibita senatoribus sermonē dedit, querentibus, tot Alfonsi contra remp. plena odii scelerum q³ facta non vindicaturi: frustra triremes classem q³ ex Istris evocatam, frustra classem alteram biremium & parvorum navigiorum ad Padum Athesinamq³ flumina facilius enaviganda jam esse comparatam: tantum pecunie temere impensum, si Decemviri profectio- nem impediunt. quibus illi vocibus permoti rem Senatus permiserunt. Senatus pluribus dictis sententiis literas

Bellum à
Venetis in
Alfonsum
Atestinum
decernitur.

ad

Edictum de
Ferrariensi
bus discipi-
endis.

ad magistratus Patavinos dedit, Eosſam Clodiam ad
prefectum classis milites quingentos statim mitterent.
Angeloq; mandavit, ut iis in naves receptis militibus
ostio Carbonaria Padū ingrederetur, pradas abigeret,
regiones quas posset ab utraq; ripa popularetur. poste-
roq; die in foro edictum publice propositū, qui vellent
ad diripiendos Ferrarienses suis privatim navib. cyme-
bisq; proficisci, per rempublicam licere, dum prefetto
classis dicto audientes sint: quam quisq; pradam fa-
ceret, suam fore. Eare magnus plebis numerus suis in
navigioliis se ad classē contulit.

Venetorum
ad Veronā
occupandā
exercitus
mittitur sed
frustra.

Dum hec administrantur, imperator legatiq; Ve-
ronam cum exercitu vadentes, Suavium municipium
in plano ad primam Alpiū declivitatem ita positū,
ut arx in jugo sit, premisso equitatu & Gradenico le-
gato receperunt, interfectis hostium militib. non pau-
cis, qui a Maximiliani prefectis Verona, ut in arcem
se inferrent, mittebantur: cumq; Verone appropin-
quarent, equitatum premiserunt, ut ad portas se osten-
deret, si quis in oppido tumultus per amicos reip. fieret.
Iis ad portas perequantibus, nemine se commovente,
equites Sequani centum egressi, prelio levissimo com-
misso se in oppidum receperant: ex quibus captus nu-
nus legatis renunciavit, esse in oppido militum tria
millia, atq; ex iis Hispanos plurimos, equitum alteros
totidem, ex quibus erant Galli quingenti, quos amissa
Vicetia prefecti regis Brixia evocaverant. Quibus re-
bus cognitis, imperator veritus, ne si ejus copie oppido
circumfunderentur, aliquod incommodum acciperet,
substitit, neq; ausus est ulterius progredi, quod quidem
imperatoris consilium ab Gritto & Marcello legatis,
atq; ab Lucio, qui ad eos Patavio venerat, probabatur:
tameiſi Gradenicus legatus & Naldius audendum &
conandum esse dicerent, oppidumq; obsideri, & muros
verberari

verberari oportere contenderent. Inter quos cum minus convenire potuisset, scriptis ab legatis ad Senatum de ea controversia literis, quid ab eo juberentur, expectare constituerunt. Senatus legatis respondit, imperatori se totam rem permittere: confidere sese, quod e rep. sit, illum facturum. Atque interim, quoniam ab Lemniaco milites equitesq; reip. cum agrestium manus ab ea regione que trans Athesim est, ad Veronæ muros jussu imperatoris se conferebant, ipse quoque suo ab latere partem exercitus ad oppidum misit, ut hostes duobus à lateribus peti se intelligerent, civitasq; care magis magisq; permoveretur. acciditq; ut utriq; sepius cum hostibus congressi, non paucos ex eis caperent, plures etiam interficerent: praeliisq; secundissimis se reciperent: neq; tamen is, qui futurus putabatur, oppidanorum motus fuit: neq; civitas parte ab ulla deditio- nis vocem aut indicium protulit. Eas obres relicto ad Suavium presidio, Epirotis adjectis equitibus qui quotidie ad Veronæ portas currerent, & pabuli cujus magnopere hostes indigebant, copiam eis fieri prohiberent, imperator ad Montanum recipiendum cum reliquo exercitu profectus, qui oppidum reipub. nomine peterent, manè adveniens premisit. Prefectus Alfonso tueri se illud velle cum respondisset, tormentis statim positis muri partem Veneti celeriter dejecerunt: quare oppidani permoti deditio- nem facere volentes, modo ipsi militesq; suis cum rebus tuti ab exercitu essent, recepti non sunt: itaq; postridie direptione atque interitum veriti, sese nulla conditione interposita dediderunt. Erant in oppido Alfonsi milites equitesque septingenti, qui omnis armis, equis exuti sunt. Augustinus Villa prefectus in custodia habitus, ut cū eo Federici Vendramini, qui propinquus legato Gritto erat, atque in municipio eorum finium Abatia, cui

Oppida quædam à Venetis recipiuntur.

Montanum.

pre-

præerat, paulo antea captus Ferrarie custodiebatur, permutatio fieret.

Oppida ad
Remp. Ve-
neu redeunt.

Postero die Arestini ad rempublicam redierunt. quos Rhodigienses cum plerisque earum regionum municipiis imitati, idem fecerunt. Monsilice dein, missi ex Patavinis è vicinatis agrorum hominum aliquot millibus, qui parvo equitum militumque interjecto numero magni exercitus speciem præbuerunt, atque oppidanis, qui illos in acie adeuntes de superiore loco prospectabant, eare perterritis, se reip. dedit. In Alpium quoque jugis Marosticani, finitimi que his in plano positi Bassianenses Germanis eiectionis militibus tum maxime campestris Ciudadellani, missi ad præfectos Patavinos internuntii, rei se publicè lubentissimi dederunt. Eorum finium pagis octo, propterea quod præstanti studio in remp. fuissent, eadem munerum levatio, quam Senatus Vicetinis dederat, atque securitas tradita. Laxior etiam custodia conditio Leonardo Trissino, Brunoro, Saregio, reliquisque Maximiliani præfectis, in urbe captivi qui erant, ob regias literas ad Senatum scriptas, est à Decemviris permissa.

Classis Padis
fluminis ripas
igno & ferro popu-
latur.

Angelus interim classis præfectus, subvectis Padonavibus, utraq. fluminis ripam proximam, ripis loca populabatur, præda undique abigebantur: quæ assportari minus poterant, corrumpebantur. ædificia villarum quarum magna erat et peregregia illis in finibus copia quoquo versus incendebantur. quod ubi Senatus est allatum, literas ad Angelum dedit, ædificia incendi non oportere: quas vellet, atque unde vellet, prædas ageret: à villis atque tectis comburendis abstineret. Ingens autem vastitas jam illata, eas literas inutiliores reddidit.

Cives in Remp.
publ. infideli
paniuntur.

In Urbe Patavinis civibus, qui erant in custodia, quatuor, Alberto Trapolino, Bertuccio Bagarotto, Jacobo

cobo Leoni, Ludovico Comiti, propterea quòd in sex-decemvirum collegium à sua civitate adlecti, nullo unquam laceffiti maleficio, nulla injuria pellekti, hostiliter se in remp. gesserant. Calendis est Decembribus in foro Decemvirum lege laqueo gula fraeta, & bona fisco addicta, quæ quidem res, quòd ferè semper in Urbem & regnorum conversionibus fieri consuevit, ut pleriq; in novorum dominorum gratiam se prioribus dominis adversarios præbeant, à multis habita est aliquanto acerbior, & ab hujusmodi temporibus aliena: nanquè multi ejus supplicii exemplo fortasse perterriti, ad rei-publicæ nomen, atq; ad deditionem effecti sunt duriores. Joannes Franciscus Mussatus item Patavinus eadem lege Decemvirum condemnatus est, ut in Cretâ insula, quoad viveret, exularet: qui tamen quadriennio post ab exilio revocatus est, patriæq; redditus.

Angelus cum ad eum vicum qui abest Ferraria quinque millia passuum, ad quem naves, quæ à vadis Venetiæ veniunt, appellantur, superato flumine classem adduxisset, hostes magna cum manu obviam propressi duas ab aggeribus triremes, quarum erat una, quæ ipse vehebatur, tormentis perforaverunt, remigesq; aliquot interfecerunt: quâ necessitate adductus præfectus, quòd hostibus noceri propè non poterat (nam ripa agger ad fluminis incrementa antiquitus institutus eos tuebatur, ne vulnerei navibus sagittarum aut fistularum & tormentorum jactu possent) ad vicum Poleseliam in ea Padi ripa situm, quæ Rodigium spectat, rediens, munitionem in altera fluminis ripa celeriter, excitavit, quæ hostes, si adventarent, repellerentur, neu classi nocerent. Vix effecta munitione, hostes, ut eam caperent, se non semel circumfuderunt. Postremo eam firmioribus copiis adorti, cum propè in aggere munitionis versarentur, Hercules Canselmus, Sigismondi

Classis Veneta ab Alphonso fracta.

Hercules Canselmus ab amico permonitus pectus

Neapolitani claro loco nati filius, magnæ spei adolescens, cum se audacissimè in propugnantes incitavisset, equi lapsu humi fusus à remigibus interfectus est. cujus in loculis amica manu scripte sunt repertæ literæ, quibus illa multis precibus ab adolescente petebat, necum Venetis prælio contenderet.

Eoq; die Gradenicus legatus ab exercitu cum equitibus & militibus octingentis, Senatus jussu classiam xilio ad alteram fluminis se ripam contulit.

Cividalearx
à Venetis
expugnatur
fortuna mi-
nè favente.

Cividalear interim Carnicum in Alpibus, Feltriaq; arx, dein Scala muincipium natura & artificio communitum, itineri, quo Germania magnopere aditur, adjacens, à reipub. copiis est capta. Erant in ejus arce milites Germani octoginta (neq; enim ferè plures capere locus exiguus poterat) qui se fortissimè defendebant: in quos cum à reip. militibus tormenta exercerentur, pilæ, quas emitterent, ipsos defecerunt: eamq; ob rem differri oppugnationem necessitas cogebat: atq; unus ex agrestibus, qui aderant, desiderari pilas sentiens, ad præfectos accurrens, ego vobis, inquit, opportunè pilas dabo: ad proximumq; ei loco tumulum eos duxit, quo à tumulo pile ferrea triginta tegebantur, quas hostes abscondiderant. Haud facile dictu est, quantum in bello fortuna possit. nā ut casus tulit, ut is agrestis, qui sciret eas ibi pilas esse, illo temporis puncto eodem venerit, quaq; dicerentur, audierit: ita casu magno factu est, ut pile hostium tormentis reipublice ita convenirent, ut ad id confecta viderentur: infartaq; iis & ejaculate perfecerint, ut arx eodie caperetur cum Germanorum omnium interitu, præter eorum præfectum, qui ad urbem vivum est perductus: quā quidem paulo post Senatus arcem magnis munitionibus tutiorem reddidit.

Covolū arx
natura mu-
nitionibus ad
Reip. Ven.
redit.

Atq; est eodem in itinere ter mille passus ante Scalā
monē

mons saxeus præcelsus maximeq; directus, ad pèrpendiculum via imminens, in cuius superiore parte ipso in Saxo specus cum perennis aqua fonte natura factum homines concinnaverunt, arcemq; parvam ex eo effecerunt. Ea omnino arx adiri pedibus non potest: fune autem demisso cum lignea sedecula, singuli homines rotæ desuper vertente attolluntur: ac quicquid aliarum rerum inferendum est, eodem uno sublevatur, atq; in arcem importatur modo. Ei arci inter montē flumenq; quod arctam atq; angustam vallem dirimit, subest ea, de qua dixi perexigua sanè via, qua commeare iis, qui in arce sunt, invitis licet nulli, propterea quòd saxis modo ab ea devolutis quòslibet obrui atq; interfici nullum negotium est. Ea quoque arx, quam Covolum appellant, eorum deditione qui illam custodiebant, ad temp. redit.

In Istris etiam præda celebris ab Epiroris est equitibus & cades hostium facta. Germani autem, qui urbem incolebant, à Senatu petentibus, ut quoniā Maximilianus permiserat, ut qui vellent ex ejus ditione urbem adire mercatura causa, eisliceret, Patres item concederent, eos tuto venire posse, fides est ei rei publica interposita, itineraq; quæ toto bello clausa fuerant patefieri cœpta sunt cupidissimis omnibus.

Marcus Antonius Contarennus cognominè Camalis quem Senatus parvis navigiis præfecerat, Patrum jussu ab Angeli classe profectus, Cymacium inter duo Padi ostia Vatrenum & Caprariam, oppidum magnopere piscatorium, diripuit, ædificiaq; plurima incendit: quæ Alfonso non parva clades fuit, quòd ex ejus oppidi septis calamo reticulato vadis, triginta millia in circuitu passuum eo ipso ferè tempore ingens vis pisciū bi duo triduo ve maxime pluvio capta, & sale injecto reposita, magnis redimi precijs portoriorq; cōsuevit.

Germani
liber aditus
conceditur
à R. pub.

Cymacium
oppidum
directum

Angelus cum navibus triremibus ad latitudinem fluminis dispositis pontem iniecit, quo Gradensis equites transportarentur ad incursiones exercendas, hostesq; qui munitionem copiis omnibus aggressi sepe fuerant, sustinendos: postea, ne triremes impedirentur, quominus ad gerendum bellum præsto essent, eundem minoribus in navib. pontem imposuit, trajectoq; levissimo equitatu, omnem illam oram fuga terroreg; implevit, quoad hostes missi ab Julio Ferrariam equitibus Ludovico Pio præfecto, quem Verona evocaverat, atq; ab Aloisii regis ministris, Brixia item equitibus & militibus quamplurimis, exercitum duodecim millium armatorum confecerunt. Ac Ludovicus quidem una cum Hippolyto ad classem ripamq; fluminis audacissime se inferens interfectus est, capite media cum galea pila ferrea casu in eum cadente perfracto. Deinde, quod hostes in munitione capienda frustrabantur, Alfonsus infra eum locum duomillia passuum munitionem & ipse in ripa facere instituit, quin reditu impedire classem posset, tormentisq; deprimore. Quod ubi Senatui est allatum, literas ad Angelum dedit: si ei videretur, classem reduceret, ne confecta hostium munitione periclitaretur: id unum in primis curaret, ut classem, quam à civitate accepisset, salvam sospitemq; reip. restitueret. Ad quas ille literas ita rescripsit: Si classem reduxisset, fore ut omnem illam oram, que cis Padum est, hostium exercitui diripiendam relinqueret: itaq; id se tum facturum, cum illa munita esse loca cognovisset.

Eodemq; tempore, quod ad Patres venerat Bulfardus Germanus, qui ad urbem ventitare consueverat, ad speciem, ut eis se offerret ad pacem inter regem remq; pub. tractandam: re, à Maximiliano ejus rei cupidissimo clam missus. Decemviri legatos duos creaverunt, qui cum Bulfardo ad regem statim proficiscerentur Joannem

annem Cornelium Quinquevirum Senatu regendo, Aloisium Mocenicum, qui Feltria atq; in Alpibus legatus tunc erat. Egerant autē cum rege civitates Germania libera, ut pacem cum repub. faceret: quarum quidem ferē omnium municipes non pauci in urbe mercaturam exercere consueverant, egrēq; eare carebant. Paulus quoq; Liēstēnius, cujus erat multo maxima apud regem autoritas, uti antea demonstravimus, pacis ei autor semper fuerat. Uxor insuper regia idem cupere maximopere videbatur. Præter hæc Henricus Britannia rex ab Julio & Aloisio & Maximiliano per literas diligentissimē scriptas petierat, ne cum Veneta civitate bellum exercerent: quæ si nusquam existeret, construi tamen omnibus ab hominibus ad publicā orbis terrarum utilitatem atq; ornamentum profectō debuisset. Idem quoque multo etiam accuratius legatus regis, Romæ qui erat, ad Julium detulerat. Qui is rebus cognitis spes Senatum tenuit, brevi fore, ut sibi cum Maximiliano conveniret. Atq; illis quidem diebus Baldassari Scipioni Senensi, qui Liviano propter virtutem maximē charus fuerat, equitum gravis armaturæ L. præfectura est à Senatu tradita. Bonifacioq; Sonzino, qui se amanter pro rep. Patavino bello gesserat, auri libra annis singulis immunitasq; rerum omnium ei liberisq; posterisq; ejus, tum ut ipse liberisq; extra ordinem in Senatum legerentur, dono datum.

Germaniæ libera civitates pacem inter Venetos & Maximilianum procurant.

Britanniæ regis intercessio.

Padus interim aucto Gallicis repentinis imbribus flumine, ut summæ planè ripas adequaret, pontem, qui minoribus erat navibus impositus, aquarum violentia disiecit. Angelus trajectu ne careret, triremes, uti antea fecerat, contra cursum fluminis iterum firmavit, quæ pontem sustinerent. Hostes autem ubi viderunt fluminis incremento triremes altè sublatas pulcherrimè tormentorum pilis objici, nocte magna cum

Padii inundatio.

Veneta clas-
sis disturba-
bata, capta
& in, ensa.

manu Ferraria egressi ad ripam contenderunt, tormen-
tisq; plurimis adductis naues impeditas verberare ex-
aggere utribus creberrimis coeperunt: neq; prius desti-
terunt, quā classe penē uniuersa perforata & disiecta.
Angelus, qui somno expergefactus suo se lectulo ejece-
rat, cum signo aureo, ne hostes eo posirentur, publicisq;
litteris, tum duces reliqui cymbis navium excepti
fuga salutem peterent. Remiges se flumini omnibus ē
navibus dederunt: aduersamq; ad ripā delati magna
pars ad Gradenicum se receperunt. Vna triremis pri-
mo adventu per remos, qui aggerem contingebant, ab
hostibus ad ripam attracta, cum hominibus non paucis
est capta: ipsi omnes interfecti, altera succensa est. Ex
omni classe triremes due navigiaq; minora aliquot se-
cundo se flumine demiserunt, ad fixaq; reipub. nulla
accepto detrimento redierunt, tres depresso interierūt:
munitione cum plurimorum remigum & militum in-
teritu hostes potiti: triremes novem Ferrariam sunt
perducte.

Ea clade Patres cognita, euestigio literas dederunt,
cū ad Gradenicum legatum, si hostes Padum traji-
cerent, interiorē Athesi fluminis ripam interscinde-
ret, ne Rodigium possent accedere, ipse se in tutum cum
eis quas haberet copiis reciperet: tum ad legatos Grit-
tum & Maxcellum, qui erant in exercitu ad munici-
pium Leonicenorum, ut aliquid copiarum auxilio ad
Gradenicum mitterent, quo se facilius finesq; illos ab
hostibus victoribus tueri posset, Scripsere etiam ad Fos-
se Clodie magistratum, cimbæ jubere Padum ingre-
di, quæ fugientes reciperent, etsi qui se in sylvas aut pa-
ludes abdissint, perquisitos repertosq; subleuarent,
Data insuper ad Joannem Maurum literæ, qui in l-
stris cum triremibus, quas appellant nothas, tribus, le-
gionis duabus relictis fuerat, ut ad Padum ostia contē-
deret.

Classis col-
lectio & in-
flauatio.

deret, cumque Marco Antonio Contareno, qui triremem suam navigiolaq; non pauca incolumia conseruaret, se conjungeret. Senatu postea eodem die coacto, ad classem reintegrandam multoque ampliore instituentam, latum, ut in Creta triremes octo, Corcyra dua, in Dalmatis sex, in urbe quatuordecim confestim armarentur, atque ex his duarum remiges postridie, aliarum duarum perendie protinus conscriberentur.

Angelus inter hac ad urbem rediit, clademq; illam non tam verè ac exploratè, quàm ut ipsi minus dedecoris afferebat, Patribus exposuit: quem tamen ejus sermonem pleriq; ex earum, quæ perierant, triremi præfatis ad urbem & ipsi redeuntibus audacter refellerunt, probraq; omnia in illum jaci coëpta: nihil in eo consilii, nihil prudentiæ, nihil omnino providentiæ: crudelitatis, auaritiæ, arrogantiae plurimum semper fuisse: triremes ponte implicari minimè omnium debuisse: si paulum supra eum, in quo erat, locū ripæ aggerem dejecisset flumen ipsum, quod tam altè creuerat, suamet illuvione & munitionem & classem tutam ab hostibus puncto temporis reddituram, regionemque illam pulcherrimam & fertilissimam longè lateq; vastaturam & fodaturum fuisse: quæ nam autem aptior atq; facilior reipub. morem gerendi occasio dari ei à fortuna potuisset, quàm quod est illi ea fluminis tam vasti magnitudine exsuperantiq; subministratum? ita illum, quæ è rep. non erant, effecisse: quæ usui & dignitati magnopere fuissent, quæ securitatem classi attulissent, quæ hostiū cogitationes & conatus omnes frustra vissent, prætermisisse: unum modo magna semper diligentia curavisse, ut cymbas prædæ annuas singulis diebus domum mitteret. His cum vacibus penè omnium, qui in ea classe fuerant, & cladi superfugerant, Angelus palam

Angelus ob classem a missam graviter accusatus,

accusaretur. Senatus frequens rogationem jussit, ut de eare Triumviri ex advocatis reip. quaererent: quod reperissent, intra dies XV. ad Senatum referrent, atq; is ea poena, quam Senatus probavisset, plecteretur. atq; ut proximis comitiis praefectus classis ejus loco legeretur, etiam perlatum: lectusq; est Antonius Tronius templi Marci procurator: quo praefecturam respiciente, quod non esset reb. maritimis assuetus, comitia Petrum Balbum Patavii magistratum sublegerunt. qui quidem Balbus antequam Patavio decederet, hominem ex plebe, qui filia pro concubina utebatur, ipsamque filiam, scelere per indicium delato, comprehendi jussit, fassosq; securi ambos percussit, igne patris cadaveri etiam supposito.

Inreclusus punitus,

Inlii Pontificis placandi ratio à Senatu excogitata.

Ad haec, ut aliquando Julii iracundiae finis fieret, Senatus saepe consultus, saepe amplius consuli jussus, tandem censuit, ut legati reip. Romae qui erant, tabulis ab Julio traditis, quibus indignissima conditiones reip. imponebantur. scribendo adessent, ut juri scilicet, quod in sinu Adriatico antiquitus respub. obtinuerat, ab omnibus, qui eo mari navigant, exigendi, pro eorum tantum navigis, qui Romani pontificis imperia subessent, & eo mari navigarent, quodq; in Ferrariae dominatu, quam aliquando in suam potestatem redegerat, permultos annos habuerat, quodq; ullo unquam tempore in Flaminiae oppidis eis fuisset, reip. nomine cederent: eamq; contra rem Romanam fecisse faterentur, veniamque suppliciter peterent. Ea res quod vi fiebat, Senatus nulla libere decernendi potestate relicta, tot regib. hostibus, tot reip. oppidis bello captis, retentis ab Julio in urbe sex legatis summa dignitate & nobilitate civibus tum illis qui e Flaminia in vinculis ad illum sunt perducti ipsius interdicto, cui tamen jampridem paruerant satisque fecerant, etiam nunc urgente,

minus

minus molesta Patrib. fuit, minusq; ei rei, ne fieret, ob-
stiterunt: illud animis atq; sermonibus diu multumq;
repetentibus, vi atq; injuria coactis ab hominib. quod
fit, pro infecto haberi consuevisse: itaq; & natura, &
gentium & civilis jure & legibus omnium populorum
esse constitutum. Unum autem sese consequi, ut Julius
inimicum in remp. animum deponeret, neq; amplius e-
jus hostibus auxilio vellet esse (quod quidem se factu-
rum pollicebatur) magno sibi adjumento ad reliquum
bellum conficiendum fore arbitrabantur. Atq; his re-
bus agitatae annus finem habuit.

PETRI BEMBI RE- RUM VENETARUM HI- STORIAE LIB. X.

Epitome,

Venetorum cum Caesarianis ad Aquæ Martinianæ pontem
 pugna. Hatrianis petentibus, magistratus & naves qui-
 bus se tuerentur à Senatu concessæ. Pannoniæ regi pro-
 pensionibus quomodo satisfactum. Variæ Caesariano-
 rum Veronæ eruptiones Nicolai Ursini obitus. Captivorum cum
 Gallis permutatio. Varii belli inter Alphonsum & Venetos, & item
 inter Venetos ac Caesarianos circa Veronam eventus. Iulius Lega-
 tos Venetos ad se admittit, & interdictum abrogat. Legati ad pa-
 cem cum Maximiliano conficiendam missi re infecta revertuntur:
 Leges ad pecuniam colligendam latæ. Veronæ oppugnatio frustra
 tentata: Lex quæ sacerdotum propinquos in pontificiis causis se-
 natu excluderat antiquata. Iulii consiliorum ambiguitas. Senatus
 de imperatore eligendo consilia. Gallorum in seip. fines irruptio.
 Nova Germanorum domus ex ædificata. Vicetia cum plerisque a-
 liis oppidis à Gallis capitur. Gallorum in eos qui se in concame-
 rationem contulerant immanitas. Caesarianorum in Carnos irru-
 ptiones. Lemniacum à Gallis capitur. Rotomagensis Cardinalis o-
 bitus. Iulii & Venetorum cum Helvetiis fœdus. Variæ Germano-
 rum, Venetorum & Gallorum excursiones, levioraq; prælia. Pha-
 siorum seditio sedata. Classis Iulio cōtra Genuenses missa. Laure-
 tio Cestii arma ex comitii armamentario data. Cypri reginæ obitus.

B B 3

Gallici exercitus in Venetis progressus. Ferdinandus Hispanie rex equum album tributum nomine, ad Iulium misit. Franciscus Mantuanorum dux à Venetis dimittitur. Monsilice à Gallis capitur. Ioannis Sfortia obitus. Iulii cum Alphonso bellum initium. Lucius Bononiensis reip. exercitus imperator declaratur. Sexviri sale procurando ad quatuor redacti. Iulii in Genuenses conatus irriti, & classis Centum cellas reditus. Pannoniae rex Venetis bellum indicit, nec tamen infert. Iulii in Alphonsum edictum, eiusdemq; in Galliarum regem maledicta Venetorum de Brixia capienda consulta. Veneti & Pont. iterum classem Genuam mittunt. Mutina à Pont. capitur. Helvetiorum in Gallici regni fines irruptio. Lex de magistratibus qui temp. in Senatu procurant lata.

Venetorum
cum Casa-
lianis ad a-
quæ marti-
niana pona-
m pugna.

A NNO insequente inito hostes Verona o-
gressi, ut in pagos plerosq; qui exerci-
tum reip. receperant, rebusq; omnibus
uenerant, iracundiam exercerent suam,
atq; inde pabuli copiam aliquam in ap-
pidum importarent, cum quinq; millia passuum pra-
cessissent, ad aquæ Martinianæ pontem substerunt, ut
nostris, qui re per exploratores cognita ad illos repellen-
dos contendebant, fluminis transitum impedirent. E-
rat autem premissus ad eam rem ab Imperatore lega-
tisq; Leonar. Apulius cum expeditis militibus & e-
quis quibus quamplurimis: is ubi pugna ante pōtem ma-
gnissimo cōmissa tamen trajicere hostibus, ut se prio-
re in ponte constipaverant, angustias defendentibus se
non posse uidit, equites Epirotas triginta ad superiora
fluminis partem longo circuitu, ne ab hostib. conspice-
rentur, cum reliquis mandatis misit. Illi itinere celeri-
ter confecto, repertis in primo calle vadis flumen tran-
sierunt: eodemq; & circuitu & celeritate usi, magno cla-
more sublato, repēte in hostes à tergo impetum fecerunt:
qui novare perturbati, cum reliquum adesse exercitū
crederent, & praelio ancipiti sibi esse degertandum exi-
stimarent, atq; ii, qui a fronte nostras sustinebant, sibi
versis sepe respicerent, pugnamq; interim remitterent,
nostri ardentius instarent, relicto ponte omnes se in fugā

con-

conjecerant. Ea in fuga per plures interfecti sunt: capti equites cataphracti L. ex levioribus circiter ducenti, prefectiq; clari nominis sex, ad urbemq; missi, & signa quatuor relata. Saornianus post hæc ad urbem rediit, magistratq; repudiato aliis in rebus majore se reipublicæ fore usui est pollicitus.

Erat tum in urbe Philippus Uladislai regis Pannoniæ legatus, qui à rep. superiorum pensionum reliqua sibi dari postulabat. Ei Senatus, quod pecunia propter quotidianos belli sumptus dependi minus posset, excusatione interposita, gemmas, purpuram, telasq; ceteras ferircas lanceasq; pro summa librarum auri trecentarum dari iussit: pauloq; post eodem legato petente, ad reliquas res quadraginta sunt auri libra numerato additæ: ipsi libra quatuor dono curatæ.

Ad Henricum etiam Britannia regem adolescentem Senatus legatum creavit Franciscum Capellum, honoris illius & benevolentia institutæ causâ.

Hatriani, quod est oppidum inter Padis ostia, prædæ nomine ab Angelo præfecto classis sub reip. imperium redacti, cum ab Alfonsus ad se redirent sollicitarentur, legatos ad urbem miserunt, velle se ab rep. non recedere: itaq; & qui sibi jus diceret reip. nomine, & armatas naves, quib; se defendere ab Alfonsi consumelias possent, suppliciter petere. Quamobrem Senatusconsultum factum est, Hatrianos defendi oportere, Senatui videri: igitur & prætor eis datus Leonardus Bembo, & naves armatæ decem ad eos missæ: quibus præsidis postea usi, in fide atq; officio permanserunt: tametsi Alfonsus antequam auxilia convenirent, illos, pagosq; aliquot demissiores in Padis ripa Venetisq; finib; male habuerit.

At hostes iterum Verona egressi, multosq; vicis depopulati, interfectis propè incotis omnib; partib; suorum, quos nostri equam progressi aut occiderant, aut captivos fecerant,

Legatus
gis Panno-
niæ pen-
sionem postu-
lat.

Hatrianis
naves quib;
se tuerentur
Senatus con-
cedit.

Cæsariano-
rum variæ
Verona eq-
piones.

fecerant, amiserunt. Tercio autem ob pabuli inopiam
 idem ausi, multo maiore accepta clade, Alexio tamen
 Bua turma Epirotarum praefecto, ob equi lassitudinem
 ab ipsis capto, se in oppidum receperunt. quibus in re-
 bus omnibus imperatoris maxime studium vigilan-
 tiaq; extitit: itaq; febricula tentatus accersitis Pata-
 vio medicis, tamen convalescere non potuit: crescenteq;
 vi morbi cum se brevi morituum cognosceret, adhibi-
 tis legatis exercitum Lucio Bononiensi commendavit,
 atq; ipsum & praefectos reliquos gravissimis amantissi-
 misq; verbis monuit, ut suam fidem & benevolentiam
 reip. praestarent: quæ si perierit, virtus omnis Italorum,
 animorum, resq; ipsa militaris, quam adhuc quidem
 ipsi uni sustinuissem, unâ cum illa perierit. Quis enim,
 inquit, vos alet, provehet, ad exercitus regendos voca-
 bit, hac terrarum parte in regum barbarorum potesta-
 tē redacta? Hec atq; his plura cum dixisset, paulo post
 mortem obiit apud Leonicanos septem & sexaginta
 annos natus: molestaq; ea magnopere civitati exerci-
 tuiq; mors fuit, cadaver ad urbem delatum funere
 amplissimo & concelebratissimo atrata civitas ex-
 tulit.

Imperatore mortuo, Janes Fregosius Ligur ejus equi-
 tibus regendis praeficitur: quibus tamen etiam vivo
 illo praesse consueverat, Leonardusq; Apulus ob vir-
 tutem, atq; in remp. studium stipendio à Senatu auctus
 est, duobusq; fratris ejus liberis pensiones annuæ dono
 datae: eamq; profecto legem sententis omnibus Patres
 conscripti probaverunt, ut non modo nulla rejecerit,
 sed etiam ne una quidem cui non liqueret, in oculis re-
 sederit: quæ res penè promiraculo est habita. Fuit qui-
 dem certè singulare ac peregregium omnium ordi-
 num, totiusq; civitatis in Leonardum studii atq; bene-
 volentiae indicium.

Ubal.

Nicolai Vr-
 Mini febricu-
 la & obitus.

Ubalduſ deinde Gallorum internunciuſ Mediolano ad urbem venit, pollicituſq; eſt præſectorum regionũ nomine: ſi Gallos qui eſſent in cuſtodia urbana Senatuſ reſtituat, ipſos cives quoſq; Venetoruſ unã cum præſectis reip. qui Mediolani cuſtodirentur, miſſoſ facturoſ: itaq; quatuordecim Gallis Ubaldo traditiſ, Brixiamq; miſſiſ, ipſi Juſtinianum Maurocenum, Aloſium Bonum, Petrum Gradenicum, Franciſcum Memmium, civeſq; alioſ, quos habebant, homineſq; militareſ treſ, Vincentium Naldium, & Vitellium, & Braccium, libertati reſtituerunt.

Captivorum
cum Gallis
permutatio.

Atq; ut ſcribendo ſæpiuſ ad Maximiliani exercituſ, qui Veronæ erat, redeatur, Hiſpani ex eo militeſ, hominum ſcilicet natura & moribuſ multo callidiuſ ac ſapientiuſ Gallis atq; Germaniſ hominibuſ genus, cum viderent Venetoruſ caſtriſ ponendiſ oppido propioſeſſe factuſ (nam à Leoniceſ aliſ quot paſſuum millia Veronam verſuſ ſe contulerant) ſimuleoſ brevi ad murum atq; portuſ acceſſuroſ, urbemq; obſeſſuroſ vererentur, ut quid quæq; domuſ atq; familia voluntatiſ in reip. haberet, ſi poſſent fallendo cognoſcerent, nocte intempreſta per oppiduſ, cum magno armorum ſonitu incitati cucurrerunt, nomenq; Marciuſ, quod eſt inſigne reipub. ſæpe in curſu conclamaverunt: quo ex auditu, à pleriſq; illoſ eſſe Venetoruſ credentiſ, qui ſe in oppiduſ intuliſſent, eadem nominis acclamatione eſt reſpoſuſ datum, ſalutatioq; veluti mutuã facta: illi eaſ domoſ, unde voceſ veniebant, atramento ſignaverunt, poſteroque die repetitiſ notis omneſ ad unam diripuerunt, quibuſ rebuſ conſequuti ſunt, ut & reliquiſ amiſiſ reip. timor injiceretur, ne quid ultra facere aut dicere aude-
& ipſi præda illa proſtipendio, quod non perſolvebatur, ad ſe ſuſtinendos uterentur.

Res ad Veronam
geſta.

Strategemum

Germanorum
captivorum
fuga.

Erant in urbana per liberali cuſtodia, uti ſuprà de-
monſtra-

monstratum est, cum Patavii, tum in Istriis, capti Germani regis prefecti sex: salutabanturq; quotidie ab amicis & familiarib. suis propè ut liberi: eorum quinq; noctu, custodibus in cœna occupatis, tenui perrupto muro ad aquam se nullo strepitu contulerunt: cymba q; ad biremem clam à suis comparatam vecti, in ea Tergeste perfugerunt: uni ut fugeret persuaderi non potuit, ne fidem, quam unà cum reliquis reip. dederat se non abiturum, falleret.

Angeli Trivisani causa ventilata, eiusq; exitum.

Post hæc Triumviri, quorum erat è collegio Bernardus Bembus pater meus, confecta questione Angelum Trivisanum, qui classem turpiter amiserat, ad totius civitatis iudicium majora comitia detulerunt, ea lege per ipsa comitia prius rescissa, quam Senatus, ut ad se referrent, iusserat, tabellisq; eorum recitatis, qui permulti contra eum testimonium dixerant, causaq; diè aliquot agitata, condemnare tamen illum primis sententiis non potuerunt, propterea quòd ab reliquis civibus, qui eo bello improbè remp. gesserant qui quidem erāt pleriq; atq; ab eorū propinquis & necessariis magnopere laboratum est, ne condemnaretur, veritis, si ille pœnas dedisset, ne ad ipsos etiam ejusmodi iudicia descenderent, quæ sanè res bonis omnibus magnam molestiam attulit, quòd Anglo absoluto nihil amplius in rep. severè, nihil omnino ex dignitate posse agi propè constaret. Postremò verò cum Triumvirum actionibus diligentioribus, tum ejusmodi bonorum querelis permota concio, triennium ab urbe urbisq; finibus esse Angelum exulem iussit.

Lex de exilibus reductis.

At ne classi reintegranda, quam in rem Patres incuberant, milites aut remiges deessent, lex est in Senatu lata, ut exules maritimis ab oppidis atq; insulis reipublica ob homicidium qui essent facti, si pace cum moris propinquis intra menses sex in classe reipublice starent impen-

impensa operam navaverint, aut ad id vicarium dede-
runt, restituerentur, exceptis iis qui hominem constitu-
tò occidissent.

Alfonsus verò classis reipublicæ clade non conten-
tus, copias quas confecerat, trajecto Pado ad fines Ro-
dighanos vexandos ac depopulandos misit. ea copie in
in pago Alfonsi finium postremo sese vallo munierunt,
et parvo presidio ad vallum relicto instructæ, ut quod
intenderant, etiam perficerent, progrediebantur. Gra-
denicus Legatus, Rodigii qui erat, ea de re ab explora-
toribus certior factus, ante lucem cum equitatu et pe-
ditatu oppido egressus, Epirotas aliquot premisit, qui
hostes velli aggredi simularent, lenteq; revertentes e-
traherent, ut a quo loco prælium committi posset. Ho-
stes Epirotis visis in eos impetum fecerunt. Illi, ut erat
eis imperatum, paulatim recedentes in nostri agminis
conspectum eos perduxerunt. Legatus cohortatus suos
pugnæ signum dedit: neq; hostes sibi defuerunt: concur-
sum est ab utrisq; ita acriter, ut pugna diu anceps atq;
ambigua fuerit: tandem hostes fessi repelluntur, seq; ad
pagum munitionesq; suas recipiunt. Nostri hostium
regressu incitatiores facti, cum aliquandiu ante vallum
pugnassent, munitionem perfregerunt, eosq; in fu-
gam omnibus à partib. dederunt. quos Epirotæ conse-
clati plerosq; interfecerunt: equites utriusq; armaturæ
circiter nonaginta cum eorum præfecto captivos fece-
runt. Capti quoq; sunt eodem tempore in Veronen-
sum finibus Sequani equites non sanè pauci, cum ta-
men illi etiam Epirotas duodenos temerè à reliquis di-
gressos quodam in pago dormientes item cepissent. ca-
ptusq; paulò post una cum viginti ex ejus turma præ-
fectus equitum Gallorum Cleta, qui Maximiliani au-
xilio Veronam venerat, ad urbemq; missus.

Julius autem Pontifex Max. ubi à reipub. omnibus

Alfonsi cl
Venetis con
flictus.

Julius Pont.
Interdictu
Venet. ab-
rogat.

finis

suis postulatis satis esse factum cognovit, Legatis, qui quidem erant quinque, (nam Pisanus paulo ante morbo implicitus mortem obierat) ad sacra, quae se presente fiebant, atque ad pedis osculum admissis, magna populi Romani frequentia interdictum abrogavit, de quo eoliteras ad omnes reges dedit. Quibus rebus cognitis, supplicatio à Patribus est indicta, gratiaque deus immortalibus omnibus in templis acta. Paucisque post diebus Hieronymo Donato apud Julium manere iussu, qui legationem exerceret, ceteri legati pedibus Anconam profecti, reliquo itinere in longis navibus, quas Patres ad eos sublevandos eo miserant, confectis domum redierunt.

Cives Veneti custodia liberantur,

Diebusque eque post paucis cives ii Veneti, qui belli initio in Flaminia contra fidem datam capti, atque in Romanos fines perducti, eo tum loci custodiebantur, ab Julio sunt dimissi. dimissi quoque ab Joanne Jacobo Trulzio liberalitatis in rempub. nomine, cives item Veneti tres, qui tribus Galliae municipiis praefuerant, Mediolanisque in custodia illos menses totos fuerant, Joannes Grimanus, Alexander Georgius, Philippus Calbus, atque usque in urbem ab ejus ministro perducti.

Legati ad Maximilianum ob pacem conficiendam missi re infecta redeunt,

Aloisius Mocenicus, Joannes Cornelius legati ad pacem cum Maximiliano tractandum missi, uti superiore libro demonstratum est, atque in Alpes profecti, regis internunciis, qui ad eos venerant, reipublice datis muneribus (ea erant vini Cretici preciosioris, cera alba ad tenebras expellendas, fructuum in Aegypto conditorum ad regias epulas omnis propè generis non parva copia) sermonem cum iis complures dies habuerunt, non unusque in locis una fuerunt, neque tamen pax iniri potuit, cum illi omnia, quae in Maximiliani potestate proximè fuerant, à Senatu peterent, Senatus nihil eorum, quae ante bellum obtinebat, vellet amittere: depre-

dere

dere quidē Maximiliano aliquam pecunie vim se obligasset, si de reliquis fœderis capitibus, quæ proponebatur, convenire inter ipsos potuisset: sed obstinatione, duritiæq; ambarum partium factum est, ut infectis rebus ab utrisq; domum discederetur: ita ea multorum dierum tractatio & mora, quæ suspensos atq; sollicitos Patrum animos habuerat, postremo ad nihilum rediit.

Interim quod Lauretanos, qui est pagus in Padi fluminis derivatione, Alfonsi copie incenderant, Senatus consultum factum est, ut ejus pagi homines Fossam Clodiam ad incolendum se reciperent, atq; ab oppidanis rebus omnibus juvarentur: quasq; antea onerum & tributorum immunitates domi obtinebant, eisdem immunitatibus eis frui Fossæ quoq; Clodia liceret. itemq; alterum, uti Belunienses & Pagenses annum unum immunes essent, neq; ad solvendum creditoribus cogi possent.

Immunitates afflictis concessæ.

Idem Senatus cum videret multo maximam esse in urbe copiam eorum ex plebe civium, qui aliquo reip. munere fungerentur, quo in munere aut stipendii ministerii, aut quotidiani questus nomine lucrum facerent: ut ii quoq; aliquid, neq; id tamen sine compendio, tam angusta pecunie publice procuratione in ærarium cēferrent, rogationem jussit: qui è plebe civis munus perpetuum à republica obtineret, si decem annis stipendium annuum, aut si ea non sit, lucri summam, quæ a præmagistratum constet, reipublice intra dies quindecim curaverit, id omnino munus ipso mortuo aut filius, aut nepos, aut frater ejus sequatur: aut is, quem cumq; sibi ipse ejus muneris heredem instituerit, quib. autem fuerint ad tempus munera, iis octuplam stipem ærario inferentibus, ea vivis munera eripi non possint, illis exceptis muneribus, quæ à Senatus, templiq; Marti præcuratorum scribis & ministris obirentur, ea tamen q-

Leges ad pecuniam colligendam latæ.

Et ipsi summa liberalitate Patrum paulo post legendi quincuplum redit. Ab Decemviris quoque, ut etiam nobilitas sui eris aliquantum spōtere publice tribueret, alia est rogatio paulo post iussa: qui è nobilitate civis triginta annos natus libras auri vicenas mutuo reip. dedisset, quemque civem major pars Decemvirum probavisset, ei civi annum in Senatu esse, adempta suffragis ferè di potestate licere. Huius autem mutui Decemviri eam esse conditionem voluerunt, ut pars pecunie media in erarium novissimum ei, qui dedisset, accepta referretur: altera parte media, si quid is onerum tributorumve nomine in posterum publice debiturus esset, ex eo tantundem potestas ei fieret dissolvendi: paulo post, ne horum civium numerus denos excederet, iidem Decemviri sanxerunt.

Verona op-
pugnatio
frustra ten-
tata.

Dum hac de re administrantur, consilio Veronam per insidias capiendi ab legatis complures dies agitato, certorum oppidi civium suasio, qui per suas interpretes clam ad Sigismundum Caballum necessarium suum aggregatum atque amantem reip. civem, qui se pro patria exercebat, bellique munera et prefecturas obibat, Patavinum missor, res quomodo perfici posset, eis ostenderat: ambo prima nocte ad pagum Martinianum exercitum adduxerunt, quingentosque milites ex omni copia lectos, ad arcem, quæ ab ea oppidi parte cum mœnibus erat conjuncta, non nimia communitam miserunt, qua fore in urbem trajectum cognoverant. Illi per duas propugnaculi intromissi portas (eas Benedictus Peregrinus multa arte a Vigentiisque, ferreis ad eam rem confectis Vltima mailis vectibusque, aperuerat) ad murum oppidi scalas, quas secum attulerant, posuerunt, ut eo superato ad portam, ad quam conveniant, accederent, interfecissentque custodibus atque aperitis valvis exercitum admitterent. Ex scala cum essent breviores, quam murus altissimus.

altitudo requirebat: ad ejusmodi ejus rei subsidium
cōparandū, ut alterā alteri allegaret, atq; ita longiores
cū facerent, se dederunt. In eo dum sunt, signa in oppi-
do ei loco proxima casu concinere cœperunt: illi veritē
adventum ipsorum militibus Germanis tribus millib.
palām factum esse, qui eam oppidi partem custodiebāt,
relictis scalis extra propugnacula celeriter se, quā ve-
nerant, receperunt: deinde ad exercitum, qui non lon-
gē aberat, ut se in oppidum inferret, re infecta magno
cum dolore omnium atq; molestia redierunt. Hostium
præfecti haud ita multo post de plerisq; civibus, quos
fuisse ejus rei conscios non tam quā de reperissent, quam
essent suspicati, graviores pœnas sumpserunt. Peregri-
nus unā cum nostris militibus oppido fugiens ad lega-
tos se contulerat: cui Senatus ob facti audaciā atq;
in republ. studium pensionem annuam, quam poste-
rie ejus sequerentur, paulo post dono constituit. Eadem
in illorum, quos hostes interfecerant, liberos rei publicæ
pietas existit.

Erat domi lex decēv. ralis, nemo ut civis, cujus aut
filius aut frater aut fratris filius sacerdotium haberet,
cū de rebus, quæ ad Pont. Max. atq; ad temp. perti-
nerent, ageretur, in Senatu esse posset: quam quidem le-
gem eo consilio Patres jusserant, ne, qui suo compendio
propter sacerdotiorum adipiscendorum cupiditatē
in consulēdo duci poterat, ut plus Romanis rebus, quā
sua civitati faveret, si aut sententiā dicere aut sus-
fragium ferre in Senatu liceret: eam tum legem Decē-
viri antiquari voluerunt: non enim arbitrabātur quē-
quam esse civē posse, qui tam duris rei publicæ tem-
porib. alieniori voluntate suæ patriæ commoda, quā
Pont. Max. à quo tam insignitē lesus esset, in Senatu
administraret. Itaq; & Antonius Grimanius & Geor-
gius Cornelius, reliquisq; sacerdotum propinqui, cū

Lexque sa-
cerdotum
propinquo-
rum in Pontifici-
is causis se-
natu excludi
debat, antea
quæta.

Julii Ponti-
ficis confi-
liorum am-
biguitas.

ad Senatum ex literis Roma ab Donato missis est rela-
tum, deinceps affuerunt: quæ quidem literæ magnam
in Julio ambiguitatem consiliorum, magnamq; volū-
tatis hesitationem ostendebant: modo enim de rep. bo-
norificentissime amicissimeq; loquebatur, seq; ei adju-
torem ad ea recuperanda, quæ in Rhetis Galliaq; ami-
serat, fore pollicebatur: Gallorum modo regem se vereri
ostendebat, quem quidem propediem in Italiam redi-
turum pro explorato ducebat. A Maximiliano quoq;
suum legatum propè amplius nō admitti, inimicumq;
sibi illum ex amico esse factum, quod interdictum in
remp. senolente rescidisset, conquerebatur. eaq; ob res
uti respublica quibus posset conditionibus cum Ma-
ximiliano pacem faceret, Senatui erat auctor, preser-
tim posteaquam inter Aloisium & Henricum Britan-
niæ regem, qui dissidere putabantur, quod quidem cau-
sæ dissidium antimerumq; disjunctio morari Aloisium
& retinere, ne iniret sese daret, una omnino poterat,
fœdus essetum & concelebratum cognovit: itaq; in-
terdum neq; cui consideret, neq; quò converteret cogi-
tationes suas, neque quem susciperet tuendum, neque
quid omnino aut faceret, aut planè diceret, reperiebat.

Responsum
à Republ.
Venetiana
Iulio P. P. da-
tum.

Quibus rebus cognitis Senatus, cui quidem omnia
penè deficiebant, Julium tamen per legatum est hortatus
bono animo ut esset: non facturum, quæ ab eo jacta-
bantur, Aloisium: cujus omnes planè populi ab Alpium
trajectu & bello in Italia gerendo magnopere adhorre-
rent: Maximilianum quidem & pecunia inopia, & a-
liena Germanarum civitatum à bello contra remp. vo-
luntate, & aliarum rerum implicationibus perfacile
ad pacis cogitationem descensurum: Henricum verò,
cui nocere Venetis cogitet, nullā habere porro causam,
cujus & maritime civitates necessitudinem quasi
quandam antiquitus cum nostris hominibus insti-
tam

ram colant plurimiq^{ue} faciant: & portoria à navib^{us}, reipub. quæ mercaturæ causâ eò ventitant, etiam augentur: sese autem & exercitum non spernendum jam habere, & classem satis magnam propediem habituros: easq^{ue} opes non illi minus, quàm reipublicæ præstò, cum vellet, futuras: quamobrem confideret, cum tam bonâ causam suscepisset, ut remp. scelere perfidorum hominum proditam ac violatam tueretur: Deos profectò immortales, quorum ipse in terris majestatem obtineret, sibi non defuturos.

Respubl. no
vum exerci-
tum parat.

Ejusmodi cum literis labentem Julii animum atq^{ue} consilia Senatus confirmavisset, legem scivit, ut quingenti armaturæ gravioris equites, militū quatuor milia celeriter conficerentur, atq^{ue} ad eas quas haberet copias adderentur. Id autem non tam iussit spe quam aleret, ut res ad exitum perducì posset (nam neq^{ue} unde istum numerus accerferetur, ei constabat: neq^{ue} pecunia in stipendium planè suppetebat) quàm ut ejus rei sermo nunciisq^{ue} ad Julium allati dejectas illius cogitationes & timores plenas erigerent, exercitumq^{ue} reipublicæ, quem quidem & Veronæ recuperandæ difficultate, & Gallicarum rerum fama, quas rumor latius atq^{ue} inflatius attulerat, tardio rem ac suspiciosiorem factum sciebat, literæ de eo ad legatos datæ ad pristinam belli gerendi alacritatem, studiumq^{ue} revocarent. quod sanè accidit, Epirotæ enim equites ubi de augendo exercitu nuncium acceperunt, Athesi flumine trajecto hostium equites centum captivos fecerunt; milites alteros totidem, nemine suorum desiderato, interfecerunt. Aliæ deinde literæ ad Donatum datæ, ut quoniam is ad Senatum scripserat, Julio placere, ut bello, quod respubl. cum Alfonso exercebat, finis imponeretur: ei diceret, Senatum de eo id, quod vellet, esse facturum. Quo responso accepto Julius suum hominem Ferrariam misit

ejus rei causa : neque tamen Alfonso persuasi, ut bello desisteret : nam quoniam exploratum ei erat, Alosium regem ad Lemniacum oppidū, quod à Maximiliano libris auri CL. emerat, capiendum omnes suas quamprimum copias missurum, quo capta ipso quoq; Rodigium posse capere spem non ambigam fovebat, arma deponere noluit.

Gallorum
in Reipub.
fines irru-
ptio, & Vo-
ne. or. occu-
pato.

Senatus autem pluribus & literis & nunciis certior factus, Alosii praefectos magnis equitatus & peditatus copiis coactis, in fines reipublice impetum brevi facturus. Lemniaco veritus, prater milites sexcentos sub egregiis centurionibus, ciues etiam Venetos è nobilitate quatuor cum milibus quinquaginta è plebe urbana singulos, commeatumq; omnis generis, & res ad tormētis exercenda, ignemq; in fossis atq; aggeribus ex inopinato exciandum idoneas, & sagittarum magnum numerum eo misit. Vanissa præterea ex Dalmatis hominis fortis cum turba lectissimorum equitum octoginta, majore quam consueverat stipendio, ab Senatu accersitus, eodem se contulit. Ad Gradenicum quoq; legatum auxilia ab exercitu submissa, ne si Alfonso ad Rodigianos oppugnandos, dum reliquus exercitus à Gallis alios reip. fines tueretur, suas copias adduceret, imparatior offendi posset. Classi demum paucarum triremium, quæ erat Fosse Clodie, naves breviores permulta urbanis è suburbis eductæ atq; adornatæ uti adderentur, quæ in Alfonso fines se inferret, ejusq; copias distineret, latum. Ad Vitellium vero, quem captivum permutatione facta, uti supra demonstratum est, Galli restituerant, Capinumq; ejus propinquum, Pauli illius, quem Florentini Pisano bello imperatorem habuerant, secutiq; percusserant, filium: quibus utrisq; Senatus praefecturam equitum grauioris armaturæ CL. paulo antea dederat, atq; illi eas equites in Tifernatibus municipi-

bua

bui suis jam confecerant, mari Fossam Clodiam deportandos, naves in Flaminiam misse: quibusq; etiam milites quingentos ipsorum in sinibus quamprimum conscribendi ad exercitumq; adducendi, cura tradita. Eandem antea curam Citolo Patres dederant, ut è Persia sin: b. mille octingentos milites educeret: isq; jam numerus adventare dicebatur.

Turmis insuper in exercitu reip. plerisq; reintegrandis, quæ quidem erant magnopere diminuta stipendiū à questoribus curatum, pensioq; annua, quam Senatus ultra stipendiorū nomen Citolo dederat, ut ea quoad viveret, frueretur, etiā aucta, quas ad res atq; sumptus quo fisci debitoribus facilior solutio fieret, Senatus jusserat, ut qui ex iis aurum aut argentum celatum, quod pleriq; sibi comparant, aut à majoribus comparatum domi habent, ad Duum viros numis cudendis intra dies XXV. attulissent, id eis aurum argentūve cum lucro partis decima acceptum referretur: qui Duum viros neq; aurum neq; argentum dedissent, neq; pecuniam numeratam curavissent, eorum bona, etiam si fideicommissa essent, vēdi per magistratus oportere, iis exceptis bonis, quæ dotium nomine mulieribus deberentur easq; venditiones ratas & firmas haberi oportere, neq; ullis posse legibus infirmari, Senatusconsulto additum. Pauloq; post, quod Patrib. constabat cives plerosq; ex iis, quibus amplares esset, adduci tamen non posse, ut in ararium conferrent, quod nulla sive patriæ charitate, nullo reip. amore tenerentur, Decemviri suis ministris mandaverunt, ut illos prius eadem de re admonitos, si post dies octo nihil contulissent, captos in carcerem contruderent: quod si se occultavissent, ab eorum domibus rem familiarem abriperent, magistratibusq; traderent distrabenda, quæ duæ quidē res uti publicæ juberentur, ante id tēpus nūquam acciderat. Vicetima

Numos consiciendi ratio.

quidem civitas, reipub. difficultatibus perimota, sponte sua vicens auri libras dono in aerarium contulit.

Senatus de
Imperatore
eligendo cō-
sultatio.

Quoniam autem & legati non semel ad Senatum scripserant, egere imperatoris reip. exercitum: sine eo qui summe rei præsit, omnes indigentiores & dissolutiores quotidie fieri, & ipsi per se Patres singulis horis ea de re admonebantur: sepe cum essent inter se magistratus colloquuti, magna eos ambiguitas hesitatioq; detenuit; nam quod ex praefectis reip. plures parēfere honoris locum obtinebant, existimabant, Patres, in partiore adipiscendo loco alterum sibi praeferi neminem eorum satis equo animo laturum. Tum illud, accedebat, quod ipsimet Patres, quisnam illorum esset reliquiae antefereendus, non difficiebant. De externis cum quaererent, pleriq; in eam sententiam conveniebant, ut Franciscus Mantuanorum Princeps, quem habebant in custodia, ei muneri maxime omnium esse praeficiendus videretur: quod profecto munus & alias apud ipsos gessisset, & nunc eo libentius eoque diligentius ab illo suscipi atq; administrari oporteret, quod ex ipso carcere atq; custodia ad tam amplam dignitatem atq; imperium Patrum munere ac liberalitate vocaretur, verum propterea quod annis etiam superioribus ad illud ipsum munus à Senatu revocatus, uti tum à nobis demonstratum est, stipendio etiam accepto à repub. defecerat, atq; ad Maximiliani militiā, autore & cōsuasere Ludovico Sfortia uxoris suae sororis viro se contulerat, idcirco, nisi Senatu satisfecisset se fidem reipub. praestaturum, omnes unā magistratus committendum ei esse non putabant. Id ut sciri ab eo posset, Lauredanus Patresq; cum ad sese cum honesto senatorum comitatu è custodia venire voluerunt amicissimeque appellato suam ei mentem aperuerunt, Senatusq; consilium ea de re factum ostenderunt. Ad quem ille sermonem in-

Franciscus
Mantuanorum
Prin-
ceps.

opina-

opinata letitia commotus atq; illachrymans, magnas Patribus gratias cum egisset, confirmavit filium se suū Federicum natu majorem suae fidei obsidem reip. datum: uxoriq; scripturum, ut eum ad legatos euestigio mitteret. Quod cum Patribus probaretur, Ludovicū Firmium familiarem suum cum mandatis ad uxorem misit. Illa verò parere viro noluit, neq; filium ab se dimittere. Alfonsi enim soror Gallicis rebus magnopere favebat: quibus fore impedimento, si vir imperium à rep. oblatum accepisset, pro explorato ducebat, ita ea res exitum non habuit. Quamobrem cum Patres iterū de eo eligendo, qui exercitui praesset, consulerentur, magistratusq; nonnulli Lucio, nonnulli Gritto legato imperium deferrent, neutra lege suffragiis probata Senatus est dimissus. Quod ubi Grittus rescivit, Patribus

Grittus Imperatoris officium suscipere recusavit.

Vanissa interim, quem Lemniacum profectum dixeramus, cum suis equitibus aliisq; per paucis, qui sagittis utebantur, manè predatum oppido egressus, in Veronae finibus hostium Gallorum equites gravis armaturae plus centū, levioris non plurimos, milites quatrecentum nactus, manum cum illis conferavit. Id dum fit, hostes unum ex ejus famulis captum nullo more jugulaverunt. quod Vanissa ubi vidit, suos cohortatus, uti eam necem vindicarent, ita acriter pugnavit, itaq; eum sui acriter pugnantē imitari studuerunt, ut parvo temporis spatio globum hostium universum disiecerint, ex iis ceperint plus ducentos, quib. omnibus cervices absciderunt, nemine suorum, praeter illum unum, desiderato. ea res magnū illi nomē apud omnē exercitū hostesq; ipsos attulit.

Venetorum cum Gallis pugna.

Cellorum
irruptio.

Alfonsus interea coactis cum militibus tum naviculis atque in eis tormentis levioribus impositis, Venetos, qui minorum in Rhodigianis finibus fluminum ripas custodiebant, depulit. Pauloque post, cum Gradenicus nihil non ab hostibus veritus, Rhodigio relicto se in tuta retulisset, oppidum vacuum recepit: tantusque fuit ejus rei terror, cum Galli magna cum manu adventare dicerentur, ut neque auxilia submissa ullo in loco consistere, neque Grittus legatus considerare, in quibus erat, castris auderet, omnesque omnibus a partibus sese Patavium Vicetiamque versus, nullis hostium insequentibus tamen reciperent.

Consilium
de Patavio
muniendo,

Deliberatum est etiam domi ut Patavium muniretur, tormentaque ac farinas et vinum Creticum magistratus committerent, civesque in primis Venetos decem, qui Urbem custodirent: tum, ut reliqui commeatus pabuli que copia in oppidum importaretur, cura adhibita. Data quoque a Senatu litera in Epirum ad suos magistratus, ut Thraces equites, quos possent, reipublice stipendio conscriberent, Jaderamque mitterent ad urbem transfuebendos: id enim regionum ministrorum voluntate fieri poterat. Latum etiam, ut lex de mercede magistratus reipublice condonanda, in sex menses prorogaretur. Jussus etiam Joannes Franciscus Polanus, qui longis navibus in Istriis non segne operam reip. navabat, ut Fossam Clodiam ad prefectum se classis uestigio reciperet. Quibus intellectis rebus Zoilus Detricus, ex Jaderensi civitate, amantissimus reip. vir, aurum quod in suos usus domo attulerat, Patribus principi que dono dedit.

Gritti cum
exercitu
progressus.

Grittus cum exercitu Vicetiam veniens, ad quem civitatis magistratus cum armatorum ex plebe atque agris decem millibus iter faciebat, ut ei opem ferret ne ab hostibus cladem aliquam acciperet (magni enim de eorumores offerebantur) cum vellet extra murum castra
ponere

ponere, ne oneri oppidanis esset, à civibus omnia perpeti reipublice causa sese velle pronunciantibus, atque ab illo, ut copias omnes introduceret maiorem in modum postulantiibus, noctu hilariter in oppidum est receptus: postridueque ejus diei abiens, medio ferè inter Patavium Vicetiamq; itinere consedit, ut urbi, si necessitas urgeret, auxilio esse posset.

Patres, ut Vicetina civitatis plena fidei ac benevolentie officia tanti facere, quanti par erat, viderentur, per literas sibi grati id fuisse ostenderunt, seq; memores ejus rei fore in posterum confirmaverunt. Deinde cum de Gradenico deq; Marcello legatis non commodi sermones jactarentur, eorum loco est ab iis legatus lectus Paulus Capellus, qui se, cum vellent Patres, profecturum est pollicitus. paucisq; post diebus duo sunt sublegati reliquis legatis lecti, Federicus contarenus, Joannes Diedum: quorum alter Senatui paruit, profectusque est: Joannes excusatione valetudinis adhibita domi remansit. Ejus est loca paulo post Sigismundus Caballus sublectus.

At Galli Triultio & Palitia & Magistro magno duobus, audito nostrorum recessu, missis montanianum paucis equitibus deditione oppidum capiunt, itemq; Ateste, cum Coloniam & Leonicanos.

Montanianum à Gal-
lis captum,

Cum verò è Carnis nuncii venissent, omnes eo ablatere hostium regiones in armis esse, cogique milites plevisq; in locis: Forolivienses ad Senatū miserunt, velle civitatem suam se equites ducentos alere: rogare Senatū, ut Epirotas alteros totidem iis adjungat, quibus suosq; fines tueantur: velle omnes magno animo suam fidem omni cum vite periculo Patribus & reipublice prestare, atque ita ut fieret, Senatus censuit. Eo-
jam in Illyrico apud Spalathram incursiones, & praeda facta, abductique pueri & mulieres haud parvo

Hostiū co-
natus in
Carnia.

numero. Vicetini destituti ab exercitu, qui se ad Modocum receperat, cum suis rebus vulgò ad urbem confugiebant: à quibus cum publicani vini portorium exigerent, lata rogatio est, ut sine portorio rerum alendi se causa importandarum Vicetini reciperentur.

Germanorū
nova domus
extracta,
I

Monfiliice.

Pauloq; post domus nova Germanorum mercatorū societati publicè exedificata, quam inhabitarent, eis tradita. Gallorum duces ad Marcum Marcellū Monfiliensium magistratum miserunt, qui oppidum peterent. Ea intellecta re Grittus legatus cum equitibus levissimis Monfiliice contendit: firmatoq; presidis oppido, præter eos qui ex plebe urbana tum venerant, sua in castra rediit: Citolumq; Perusinum cum militibus octingentis Senatu approbante Taurisum misit, qui optime merita civitati presidio esset: eo enim etiā ab latere hostes impetum facturos rumor attulerat.

Interim missus Lemniacum Baptista Doctus, vir fortis, cum stipe, ne, si oppidum obsideretur, pecunia defensoribus introclusis persolvenda deficeret, ab hostibus in itinere deprehensus vix a grege fuga se ab illis eripuit, infectaq; re cum numis ad legatos rediit.

Decretum
de Francisco
Gonzaga.

Post hæc cum Julius Pont. Max. Franciscum Gonzagam Mantuanorum principem, captivū Senatui commendavisset, Patres in ejus gratiam legem scribuerunt, ut si uxor Ludovicum filium Bononiam misisset, Franciscus et libertati restitueretur, et recip. exercitiis, præsiceretur, imperatorq; crearetur, modo Julius puerum ad urbem postea mitteret: quod quidem se receperat facturum.

Vicetini se
Gallis de-
dunt.

Vicetini, ad quos legatorū et exercitus discessu Galli duces miserant, qui et oppidum et quingentas ab eis auri libras peterent, concilio coacto, curatusq; vestigio libris auri quinquaginta, alteris totidem pollicitis sese eis dediderunt, militibus per pluribus receptis, quos il-
li Ver-

li Veronae vocaverant. eorum exercitus in oppidi agrum se conferens, ad Barbaranum in collibus vicum castra posuit.

Est in Vicetinis montibus Patavium versus conca-
meratio, antiquitus effodiendis ad edificationes la-
pidibus facta ingentis magnitudinis, ut terna millia
passuum introrsus pertineat: in eam perfugii causa,
quod os angustum habet, atq; id unum tantum, ut fa-
cile defendi posse videatur, hostibus appropinquantibus
eorum finium incole cum uxoribus & liberis & a-
tate confectis propè ad sex mille se abdiderunt: eos cum
expugnare Galli non possent, tametsi perfractis & de-
jectis objicib. se intulissent: loco enim per obscuro, & vi-
arum flexionibus cum ambiguis tum innumerabilib.
aqua etiam, quæ in eo specu stagni instar est, muniebatur:
purima stipula interne succensa magnum eorum
numerum fumo cameras implente interfecerunt.

Gallorum
immanitas
in eos qui in
in conca-
meratione
repperant.

At in carnis Aloisius Delphinus legatus cum intel-
lexisset, præmissos hostiū antecursores centum è Mon-
tis Falconis planitie prædas agere: suis militibus sequi
se jussis, cum equitibus levissimis quinquaginta itine-
re celeriter confecto, illos qui se in insidiis non magna in
sylva occultaverant, aggressus, partem eorum interfe-
cit, partem cepit: reliqui vulneribus acceptis fuga se
ad suos retulerunt. Legatus Sontio flumine trajecto,
hostes, qui fuga suorum & cæde audita magna cum ma-
nu ad illum intercipiendū contendebant, è ripa sagit-
tis & pilis ferreis à fluminis transitu prohibuit, indeq;
se cum suis omnibus incolumibus Gradiscas recepit.

Cæsarietio-
rum in Car-
nos irrupti-
ones.

In Patavinis autem finibus, quod hostium equites
adventare nunciatum est, præmissi à Gritto legato e-
quites levissimi in eos venientes, qui quidem erant sex-
centi, impetu facto non paucos interfecerunt, centum
captivos fecerunt. Duces eorū Ludovicus & Federicus

Gon-

Gonzaga fratres, qui Bozolum oppidū in Mantua flumibus obinebant, se à Victoribus equorum pernicitate vix egrég, subriperunt. Alio ab latere Vanissa, Cistadella (quod ad oppidum Lemniaco venerat) non semel egressus, Germanorum manum ex Alpibus demissam ut incursiones faceret, binis cladibus dissecit, interfectis perplurimis.

Lemniaci
à Gallis
captum.

Inter hæc paulū letitiæ habentia magnam Patribus molestiam attulit Lemniacū captum: nam quod est ipsam in dextra Athesis ripa, sic ut magna ex parte flumino abluatur, Galli altera in ripa castello, quod è regione Lemniaci est, capto, ingenti tormentorum vi dies aliquot oppidum verberaverunt. Id cum parum profuisset, ratibus flumen trajecerunt, tribusq, a partibus tormentis positis, murum labore continenti deicere instituerunt, ut ii, qui erant in oppido atque in arcem magistratus prefectiq, timore non magnopere necessario percussi, oppidum primū, deinde arcem seseq, dederent. oppidani disrepti, milites armis spoliati & dimissi: ipsi uni cum magistris tormentorum sunt captivi facti. Eodem ferè tempore Julius certior factus Cardinalem Rotomagensem in Gallia mortem obiisse, incredibili letitia est affectus: illo enim vivo hostem magna auctoritate nunquam sibi defuturum sciebat. quamquidem letitiam cum legato Veneto de communibus agens rebus hand obscure præsetulit: gratulatusq, ei est, nihil omnino commodius, nihil amicis de Cardinalis in temp. animo planè sentiens. Is autē libras ter mille signata pecunie testamento legaverat: quas omnino Julius ea de causa, quod legari iure non potuerint, sibi dari postulavit, frustratusq, ea postulatione est: nihil enim profecit.

Cives capti-
vitate libe-
rati.

Cives autem è nobilitate Veneta quatuor, & Joannes Jacobus Carolinus Senatus scriba, qui captivi in
Flamin

Flaminia superiore anno facti in Romani agri arce custodiebatur, a Julio dimissi ad urbem redierunt. Joānesq; Paulus Manfronius ab hostibus est ad Grittū missus, Bonvicinii Galli, quem captivum nostri fecerant, tum ad Gallos item missi loco: cui Senatus paulo post equum cataphractorum centum quinquaginta stipendium constituit, cum librarum auri sex pensione annua, præter illud. Ejus quoq; filio stipendium in equites sagittarios LX. datum.

Julius egre ferens Gallos in reipublica locis prospere versari, & cum vicinis ei regibus pollere, legato reipublicæ proposuit, se cum Helvetiis fœdus insturum, ut sex eorū millia à Belinzone oppidi finibus regi bellum inferant, quo ille suas copias revocare Mediolanū cogatur, modo Senatus partem mediam stipendiorum persolvat: eaq; confecta re suas ei copias attribuat ad Ferrariam capiendam. Senatus ad hæc legato scripsit, Julio stipendium ad tertiam Helvetiorū partem polliceatur: quo si contentus non erit, etiam ad mediam descendat, ut ei planè satisfiat. de altera verò postulatione, cum Galli abierint, facturum Senatū quæ jussit. Postea verò nolentibus Helvetiis tam parva manu domo exire, petentibus ut X. eorum millia saltem Julius conduceret, inter ipsas ut octona millia scriberentur, lex est inita. Ex universo stipendio Donatus legatus pactus cum Julio est, ut à Senatu triginta auri libra mensibus singulis penderentur, numiq; Romam per chirographa missi.

Julii Pontificis postulata,

Venetorum responsum,

Vanissa Thracesq; cum prefectis turmisq; leviorū equitum plerisq; contra Germanos Vicetia egressos, quumq; populates à Gritto jussi contendere, ceteris, cum nullis occurrissent, revertentibus, longius progressi eosq; consequuti commisso prælio CC. ex iis interfecerunt, & prædam, quam abigebant earum rerum dominis

Germanorum, Venetorum & Gallorum varis excursionibus ac prælia.

dominis restituerunt. duobusq; post diebus idem prope facinus et ausi sunt, et perfecerunt, C. L. ex hostibus interfectis, captis non paucis, tametsi eodem tempore aliis etiam in Venetorum finium locis cades hostium a nostris equitibus facta nunciabantur.

Tumultus
plebis in
Pharo in-
sula.

Nunciatum est etiã in Pharo Illyrici insula, ob primorum quorundam juvenum in agrestes mulieres audacem incontinentiam, plebem ad arma incitatã, nonnullos ex nobilitate interfecisse, alios oppido expulisse, parem sese nobilibus in regenda civitate fieri esseq; voluisse: eos tamen animorum plebis motus, Hieronymi Contareni classis præfecti, qui eo peropportune se contulit, edictis severioribus interpositis ad pristinam concordiam redactos fuisse, magnumq; eo in oppido exortũ bellum ejus hominis adventum sedavisse.

Hieronymi
Georgii stu-
dium in
Republ.

Nunciatum quoq; in Creta insula triremes septem instructas Corcyram brevi venturas: earum uni Hieronymum Georgium è colonia Cretensi præfectum sua pecunia remiges et milites imposuisse, cujus pater plurima in remp. officia bellis superioribus contulerit. Ei non multo post ob hæc ipsa in remp. studia Senatus consulto permissum est, ut quotiescunq; voluerit triremi præesse, liceat priori semper loco: immunitem præterea tributorum illum posterosq; ejus esse fructuum suarũ possessionum causa: tum ut militiæ insignia ei dentur, cum ad urbem venerit, eadem lege Patres statuerunt: literasq; iis de rebus ad magistratus Cretenses dederunt testes perpetuas Senatus in illum voluntatis.

Petri Vampi
pi filius
ob patriæ
meritum
vicius an-
nus datus,
& dos con-
stituta.

Miserant paulo ante Ferrariam Decemvirum magistrum Petrum Vampum è plebe hominem, qui se obtulerat classem ex Venetis navib. in flumine oppidi monia præterlabente custoditam succensurum: sed illum focus facinoris indicio proditum Ferrarienses interfe-
cerunt. Ea re ad Decemviros delata, tribus Vampi filiabus

liabus parvulus victus est annuus è publica collegii pecunia cum domo, quam inhabitarent, dono datus, & dos, cum adoleverint, singulis auri sesquilibra constituta. Mulieri etiam vidua Corcyrensi, cujus vir in fluminis oppidi Istrici oppugnatione interfectus fuerat pecunia in victum annuum dari ab ejus insule quæstoribus imperata.

Sub hac Laurentius è gente Urfinorum, qui Cere oppidum obtinebat, mutatis jumentis Roma ad urbem venit, Patribusq; salutatis sese obtulit eorum militiam facturum, dixitq; id sibi Juliũ uti faceret, permississe: suum comitatum equitum centum brevi affuturum: qua vellent conditione se uterentur: nihil ipsũ sibi præcipuum petere, nihil recusare. qua quidem oratione libentissimè audita, omnibus illum laudibus commulatum Patres exceperunt, atq; uti ad exercitum se conferret, ab eo petiverunt, quæ existimarent suo illi consilio legatis usui magnopere futurum interea, dum sui equites adveniunt: & quoniam sine armis venerat, ex comitii armamentario legẽdi sibi arma potestati ei fecerunt, quod externo ante id tempus contigerat nulli.

His ita constitutis reb; quod suspicio Patres tenuit, propterea quod in Patavio muniendo nihil non curæ diligentiaq; adhibuissent, fossas purgavissent; muros propugnaculaq; firmavissent, omnis generis commectum, magnam tormentorum vim importari mandavissent, molas frumentarias per plures, quæ sine aqua usui essent, edificari curavissent cives è nobilitate, uti superiore anno fecerant, portis & mœnibus & foro præposuissent, fore, uti Patavio relicto hostes ad Taurisum obsidendum accederent, quod minus in ea oppugnatione se labores confiderent habituros: Senatus censuit, ut milites quatuor mille confestim undecunque scriberentur, atq; in Patrum collegium legeret qui præessent,

Laurentius
Urfinus R. ci
publ. suar
offert officia
um, cui ar
m. dantur
ex arma-
mentario.

Patavium
munitum.

Apparatus
de Tauris
obsidendo.

Galli caſi.

Germani
fugati.

Chiricumque Burgium in primis, quem ſibi unum à Manfronio commendatum, atq; omnibus ornatâ virtutis industriaq; laudibus illis diebus cohorti eſſe præponendum ſtauiſſent. Federicus Contarenius ſublegatus, Citadella qui erat, cū Epirotis CC. egreſſus hoſtium Gallorum turmam, quæ prædatâ ad Medoaci ripas venerat, deſecit, atque ex illis quinquaginta cum eorum præfecto captivos fecit. Germani etiam, cū ad Cluſe fines in primis Alpibus veniſſent, Hieronymi Saorniani adventu perterriti conſeſtim receſſerunt. Hoſtium autem univerſo exercitu Citadellam verſus accedente, Vaniffaq; & Thracibus, qui ſe illi obviam longius provexerant, ab eo cum cedere repulſis, Contarenius ſublegatus & Alexander Bigolinus oppidi retinendi ſpe depoſita, præſidiis abductis Patavium ſunt proſecti. Pauloq; poſtque, cū Galli propius Venetos ad Lamen ſe caſtellum contuliſſent, pontesque duos in Medoaco facere cœpiſſent, ut exercitum reipub. aggregi commodius poſſent, legati concilio præfectoꝝ coacti, non eſſe Gallos expectandos ſtatuērunt, ſeq; bene mane quarto Calendas Julias omni cum exercitu Patavium intulerunt. quos magna agreſtium hominū multitudo cum uxoribus & liberis ſubſequuta, in oppidum recepta eſt, civibusq; diſperſita, apud quos eſſet, prog; cuiuſq; facultatibus aleretur. Verumenimvero cū paulo poſt hoſtium exercitus Baſſianum verſus ſe promoviſſet, Senatus iterum Tauriſo veritus Joannem Didum ex Veneta nobilitate virum fortem militariibuſq; rebus aſſuetum, qui Patavii erat, eo legatum miſerunt, ut unâ cum Mocenico belli rebus præeſſet, qui quidem Joannes eo rejecto ſtipendio, quodei Patres muneri obeundo decreverant, ſua impenſa reipublice laboranti operam ſe daturum proficiſcens eſt pollicitus. militeſq; item quingenti, equites leviffimi CC. à legat

tis Patavio Taurisum missi. Erant autem in hostium
 exercitu Galli equites gravioris armaturæ mille CC.
 levioris aliquanto plures, Germani fere alteri totidem
 ex a quo tamen inter se numero: milites in utrisq; cir- Gallorum
exercitus
 citer undecim millia: sed ex his Germanorum duplo fe-
 re major, quàm Gallorum numerus erat, præterq; hos
 Alfonsus Ferrariensium Princeps cum equitib. CC. Is
 exercitus depopulatis reip. agris illorū finium, Castel- Castellum
novum ca-
ptum & in-
censum,
 lum Novum, quod est in Alpib. profectus, paucis de-
 fendentibus oppidum, cepit, diripuit, incendit, ut nihil
 ex eo neq; domorum, neq; templorū, uno fano excepto,
 non ardens dirutumq; sit relictum. Idem post Feltria Feltria,
 passa est in maiorem sui partem, ut à priore vastitate
 superfuerat, aut cives eam restituerant. Cividale quo- Cividale
 que Belanianum parvo negotio captum, cum civitas
 oppidum, uti Feltriæ acciderat, incendi nollet. Itemq;
 Scala: nam qui eam defendebant, primis tormentorū Scala
 pilis in eos jactis & centurione interfecto, deditionem
 fecerunt. Eodem tempore in Justinopolitanorum fini-
 bus milites reipublicæ circiter quadringenti equites-
 que aliquot, insidiis ab hostibus dispositis capti ad se-
 ptuaginta, interfecti ad X. poenas imprudentiæ de-
 derunt.

Inter has bellicorum eventuum additiones Catharina Regina Cy-
pri obitus
eius, que se
pultura
 Cornelia, quæ Cypris regis uxor fuerat, de qua in ho-
 rum commentariorum priore libro scripsimus, sexto
 Nonas Julias stomachi vitio in urbe mortem obiit, an-
 num agens quartum & quinquagesimum: elataq; est
 à Patrib. magna frequentia civitatis è Cassiani ad A-
 postolorum sanum ponte navibus imposito, quo ad mi-
 nuendum viæ spatium aqua, quam Canalem magnum
 appellant, transmittenda daceretur; atq; ab Andrea
 Naugerio laudata. eoq; postea in fano Georgius Cor-
 nelius frater templi Marci procurator, sepulchrū mar-

moreum cum edicula sorori optimè de se merito faciendum curavit.

Senatuscon-
sultum de
auxiliis Lu-
lio PP. mit-
tendis.

Julii à Po-
niticis super-
bum & im-
patiens in-
genium.

Interim quoniam Julii postulatione, ut classis reip. ad Genuam à Gallis revertendam in mare superum vela facere juberetur, ab Decemviris, qui eam dies aliquot suo in collegio continuerant, superiore deficiente mense ad Senatum prolata, Senatusconsultum factum fuerat, triremes duodecim, & biremem unam, quæ Corcyre essent, Centumcellas celeriter mitti oportere, quæ Julio præsto essent: alterum Senatusconsultum factum est, dandas esse Julio literas, quibus certior fieret, naves triremes majores duas exiis, quas nothas appellant, & minorem unam, quæ ad urbem sint, Senatum armari confestim jussisse, ut centumcellas classi priori submitterentur. Hæc eare à Patribus fiebant, ut Julii animum, quem experti fuerant & superbum & perferocem esse, his officiis delinitum proclivior habere ad bellum Gallis & Alfonso inferendum. quæ quidem ei gratissima acciderunt. Sed cum videret classis adventum tardioris expectatione sua esse, more impatiens legatorum reipublice accersito dixit, statuisse se tribus cum longis navibus Genuam aggredi: misisse Viam regiam Marcum Antonium Columnam: missurum cras Octavianum Fregosium, Francisci Mariae Metaurensium ducis fratris sui filii consobrinum, magnam adolescentem virtute, magna inter cives suos autoritate, propter factiones, quas majores sui vetusto more civitatis exercuerant: qui quoniam quartana esset implicatus, petere à Senatu, ut & ipse Janem Fregosium confestim eodem mittat, ut una cum illo rem juvet. Quibus de reb. Patres acceptis à legato literis, Jani Patavio evocato Julii petitione ostenderunt, atq; is Patrib. hortantibus, l. benti animo statim conscendens Ravennam est profectus, ut inde pedibus mutatis jumentis Viam regiam contenderet.

Sub

Sub hac equites Hispani gravioris armaturæ quatercenti Vicetia appropinquaverant, ut cum hostibus reipublicæ se conjungerent: tametsi Julius Donato legato pollicitus fuisset, id illos non facturos: ita sibi cum Ferdinandi regis legato convenisse: à quo publicè illis ipsis diebus tributum nomine pro regni Neapolitani permissione equum album acceperat, què quidem ea conditione sublata non fuisset accepturus. Idè Julius Troilo Sabello petenti, ut ejus voluntate ad reip. stipendia facienda conferre sese posset, libenti animo permisit.

Hispania
rex equum
album tri-
buti nomi-
ne ad Pon-
tificem mis-
sit.

Lecabuas interea Epirota triginta equitum præfectus, Patavii qui erat, ab agrestibus admonitus, citra Medoacum, quem magna hostium exercitus pars trajecerat, certo in pago equites Germanos ferè centum divertisse, indiligenterq; ibi et incustodite versari, eò profectus, atq; illos improvise aggressus, cum unum ex ejus turma temerè progressum hostes interfecissent, ipse reliquiq; tam acriter in illos impetum fecerunt, ut quadraginta ex eis interfectis, quindecim captis, equis abductis, se Patavium cum præda victor receperit.

Germani e-
quites ca-
si.

Patres, quibus Julius non semel autor fuisset, ut Franciscum Mantuanorum principem missum facerent, demum etiam ut ad sese mitterent, se illum reditum, et in officio contenturum, atq; ita Mantuam in Gallorum partibus non futuram: Donato legato scripserunt, sese Julio obtemperaturos, atque illum in trirème Ariminum missuros: tametsi propterea quòd imperatoris magnopere indigebat reipublicæ exercitus, cogitaverat Senatus illum suis copiis præficere. Itaq; Franciscus pastridie custodia eductus, atq; inter Patres per forum ad aquam perductus, unà cum Bartholomæo Contareno, Daniele Vendramino, quos ei principis collegium comites et curatores dederat Ariminum usq; e, conscendens est profectus. Equites quibus Ja-

Franciscus
Mantuanorum
dux à
Venetis di-
mittitur.

Monflice
ab hostibus
capitur.

puellam reliquerat, transfirent, Senatus censuit. Dionysii milites Vincentio Naldi ejus consobрино sunt traditi, ut, quod erant plerique Faventini, facilius ab illo regerentur. Inter hæc Monflice ab hostib. capitur. Ea in re Palatia Galli opera egregia fuit: is enim pedes in primis cum suis per eam muri partem, quam tormenta dejecerant, irrumpens occasionem reliquis dedit, ut omnes unâ propugnatoribus dejectis in oppidum se inferrent. Hispani ab alia muri diruti parte idem et ipsi fecerunt, neq; se à Gallis virtute superari permiservunt. Tormenta ejusmodi rotis erant imposita, ut ab extrema parte ad terram prona fieri, à priore in fastigium erigi nullo negotio possent, ad pilas in sublime ejiciendas, ea sic aptata usui magnopere fuerunt. cades est ab hostibus ingens atq; indiscrete facta: tamen si etiam ex ipsis ceciderunt non sanè pauci. Arx usq; ad noctem defensa est. Sebastianum Naugerium oppidi præfectum, ab Hispano captum milite ignaro quisnam esset, cum ei pollicitus fuisset auri libram, uti se redimeret, datum, Vascones eam rem improbantés interfecerunt. Arcis item præfectus cum centurionibus et militibus permultis interiit. Hostium exercitus timore agrestes eorum finium ad millia duodecim Fossam Cladiâ profugerunt: quibus ea civitas, uti poterat, è publica pecunia in vietum est elargita.

Joannis
Sfortia obi-
tus.

Joannes Sfortia, qui Pisaurum obtinebat illis diebus suo in oppido mortuus filiū reliquit, quem Junipera Matthæi Tempoli civis Veneti filia uxor sex menses antepatris mortem pepererat. Galeatius frater nothus ex ejus testamento regnum administrandum iniit. Literasq; ad Senatum ea dere dedit.

Julii Pontificis cum
A'phonso
belli inauu.

Hostes commeatus inopia propè coacti Monflice abierunt Montanianum et Lemniacū versus, abeuntesq; arcem incenderunt, id incensū ab iis qui Pata-

vii

vii erant facile cōspectum, eorum abitus indicium fuit. Monsilice capto, quod Julius missis in Ferrariensē fines suis copiis aliquot castella jam ceperat, Alfonsus cum Gallis equitib. CCC. præter suos, & Hispanis militibus non plurimis, & suis cum tormentis domum rediit ad bellum Julianum propulsandum. Et Chiriacus Burgius cum sexcentis militibus ex Apēnini jugis valtibusq; ad reipublicæ stipendia sese conferens Fossam Clodiam venerat.

Patres sæpe consulti quisnam esset ad copiarum reipublicæ imperium præfectis reliquis anteferendus, sententiaq; legatorum ea de re per literas non semel cognita, Lucium Bononiensem declaraverunt, exercitūq; præfecerūt: cui libras auri duas in victum singulis mensibus præter eam stipem, quam antea Senatus ei constituerat, addiderunt. Lecti postea sunt à principis collegio, qui ei vexillum & sceptrum, ejus imperii insignia, Patavium afferrent, Laurentius Orius, Petrus Manroceus, ambo ex Quinq; viris adolescentioribus, qui rebus bellicis maritimis in Senatu tractandis præficiuntur. Literas etiam Patres Romam ad legatum dederunt, quibus à Julio petebant, ut Joanni Paulo Balioni Perusino permitteret, ut ejus voluntate reip. stipendia facere posset: idq; sunt facillimè consequuti Paucis post dieb. Martini Burgi & Philippi Graci centurionum, qui Monsilice interfecti fuerant, liberis & ii sunt fundi dono dati, quos Senatus eorum antea patribus dederat: & militum numerus cum stipendio attributus. Atq; in comitio Michael Nangerius, Sebastiani Nangerii itē interfecti, pater, in filii mortis solatium omnib. suffragiis Triumvir proventibus reipublicæ procurandis declaratus.

Lucius Bononiensis exercitus Imperator declaratus.

Lex etiam perlata, quam quidem menses aliquot antea Senatus censuerat, ut Sexviri sale procurando

Lex de Salis procuratoribus.

Gonzaga fratres, qui Bozolum oppidū in Mantuæ fluminibus obtinebant, se à Victoribus equorum pernicitate vix egregiè subriperunt. Alio ab latere Vanissa, Cittadella (quod ad oppidum Lemniaco venerat) non semel egressus, Germanorum manum ex Alpibus demissam ut incursiones faceret, binis cludibus dissecit, interfectis perplurimis.

Lemniaci
à Gallis
captum.

Inter hæc paulū letitiæ habentia magnam Patribus molestiam attulit Lemniacū captum: nam quod est ipsum in dextra Athesis ripa, sic ut magna ex parte flumino abluatur, Galli altera in ripa castello, quod è regione Lemniaci est, capto, ingenti tormentorum vi dies aliquot oppidum verberaverunt. Id cum parum profuisset, ratibus flumen trajecerunt, tribusq; à partibus tormentis positis, murum labore continenti deicere instituerunt, ut ii, qui erant in oppido atque in arce magistratus prefectiq;, timore non magnopere necessario percussi, oppidum primū, deinde arcem seseq; dederent. oppidani drepti, milites armis spoliati & dimissi: ipsi uni cum magistris tormentorum sunt captivi facti. Eodem ferè tempore Julius certior factus Cardinalem Rotomagensem in Gallia mortem obisse, incredibili letitia est affectus: illo enim vivo hostem magna autoritate nunquam sibi defuturum sciebat. quam quidem letitiam cum legato Veneto de communibus agens rebus hand obscure præsetulit: gratulatusq; ei est, nihil omnino commodius, nihil amicis de Cardinalis in remp. animo planè sentiens. Is auribus libenter mille signata pecunie testamento legaverat: quas omnino Julius ea de causa, quod legari iure non potuerint, sibi dari postulavit, frustratusq; ea postulatione est: nihil enim profecit.

Cives capti-
vitate libe-
rati.

Cives autem è nobilitate Veneta quatuor, & Joannes Jacobus Carolinus Senatus scriba, qui captivi in
Flamin

Flaminia superiore anno facti in Romani agri arce custodiebatur, a Julio dimissi ad urbem redierunt. Joānesq; Paulus Manfronius ab hostibus est ad Grittū missus, Bonvicinii Galli, quem captivum nostri fecerant, tum ad Gallos item missi loco: cui Senatus paulo post egtum cataphractorum centum quinquaginta stipendium constituit, cum librarum auri sex pensione annua, præter illud. Ejus quoq; filio stipendium in equites sagittarios I X. datum.

Julius a grè ferens Gallos in reipublica locis prospere versari, & cum vicinis ei regibus pollere, legato reipublica proposuit, se cum Helvetiis fœdus initurum, ut sex eorū millia à Belinzonæ oppidi finibus regi bellum inferant, quo ille suas copias revocare Mediolanū cogatur, modo Senatus partem mediam stipendiorum persolvat: eaq; confecta re suas ei copias attribuat ad Ferrariam capiendam. Senatus ad hæc legato scripsit, Julio stipendium ad tertiam Helvetiorū partem polliceatur: quo si contentus non erit, etiam ad mediam descendat, ut ei planè satisfiat. de altera verò postulatione, cum Galli abierint, facturum Senatum quæ jusserrit. Postea verò nolentibus Helvetiis tam parva manu domo exire, petentibus ut X. eorum millia saltem Julius conduceret, inter ipsos ut octona millia scriberentur, lex est inita. Ex universo stipendio Donatus legatus pactus cum Julio est, ut à Senatu triginta auri libra mensibus singulis penderentur, numiq; Romam per chirographa missi.

Julii Pontificis postulata,

Venetorum responsum,

Vanissa Thracesq; cum præfectis turmisq; leviorū equitum plerisq; contra Germanos Vicetia egressos agumq; populates à Gritto jussi contendere, cæteris, cum nullis occurrissent, revertentibus, longius progressi eosq; consequuti commisso prælio C C. ex iis interfecerunt, & prædam, quam abigebant earum rerum dominis

Germanorum, Venetorum & Gallorum variis excursionibus ac prælia.

dominis restituerunt. duobusq; post diebus idem propè facinus et ausi sunt, et perfecerunt, C. L. ex hostibus interfectis, captis non paucis, tametsi eodem tempore aliis etiam in Venetorum finium locis cades hostium à nostris equitibus factæ nunciabantur.

Tumultus
plebis in
Pharo in-
sula.

Nunciatum est etiã in Pharo Illyrici insula, ob primorum quorundam juvenum in agrestes mulieres audacem incontinentiam, plebem ad arma incitatã, nonnullos ex nobilitate interfecisse, alios oppido expulisse, parem sese nobilibus in regenda civitate fieri esseq; voluisse: eos tamen animorum plebis motus, Hieronymi Contareni classis præfecti, qui eo peropportune se contulit, edictis seviorebus interpositis ad pristinam concordiam redactos fuisse, magnumq; eo in oppido exortũ bellum ejus hominis adventum sedavisse.

Hieronymi
Georgii stu-
dium in
Republ.

Nunciatum quoq; in Creta insula triremes septem instructas Corcyram brevi venturas: earum uni Hieronymum Georgium è colonia Cretensi præfectum sua pecuniare miges et milites imposuisse, cujus pater plurima in remp. officia bellis superioribus contulerit. Es non multo post ob hec ipsa in remp. studia Senatusconsulto permissum est, ut quotiescunq; voluerit triremi præesse, liceat priori semper loco: immuniem præterea tributorum illum posterosq; ejus esse fructuum suarũ possessionum causa: tum ut militia insignia ei dentur, cum ad urbem venerit, eadem lege Patres statuerunt: literasq; iis de rebus ad magistratus Cretenses dederunt testes perpetuas Senatus in illum voluntatis.

Petri Vampi
pi filiiabus
ob patris
meritum
victus an-
nus datus,
et dos con-
stituta.

Miserant paulo antè Ferrariam Decemvirum magistrum Petrum Vampum è plebe hominem, qui se obtulerat classem ex Venetis navib. in flumine oppidi metania præterlabente custoditam succensurum: sed illum focus facinoris indicio proditum Ferrarienses interfecerunt. Ea re ad Decemviros delata, tribus Vampi filiabus

liabus parvulis victus est annuus è publica collegii pecunia cum domo, quam inhabitarent, dono datus, & dos, cum adoleverint, singulis auri sesquilibra constituta. Mulieri etiam viduae Corcyrensi, cujus vir in fluminis oppidi Istrici oppugnatione interfectus fuerat pecunia in victum annuum dari ab ejus insule questoribus imperata.

Sub hac Laurentius è gente Urfinorum, qui Cere oppidum obtinebat, mutatis jumentis Roma ad urbem venit, Patribusq; salutatis sese obtulit eorum militiam facturum; dixitq; id sibi Juliū uti faceret, permisisse: suum comitatum equitum centum brevi affuturum: qua vellent conditione se uterentur: nihil ipsū sibi precipuum petere, nihil recusare. qua quidem oratione libentissimè audita, omnibus illum laudibus circumlatum Patres exceperunt, atq; uti ad exercitum se conferret, ab eo petiverunt, quod existimarent suo illū consilio legatis usui magnopere futurum interea, dum sui equites adveniunt: & quoniam sine armis venerat, ex comitii armamentario legēdi sibi arma potestati ei fecerunt, quod externo ante id tempus contigerat nulli.

His ita constitutis reb: quod suspicio Patres tenuit, propterea quod in Patavio munendo nihil non curæ diligentiaq; adhibuissent; fossas purgavissent; muros propugnaculaq; firmavissent, omnis generis comædamentum, magnam tormentorum vim importari mandavissent, molas frumentarias per plures, quæ sine aqua usui essent, edificari curavissent cives è nobilitate, uti superiore anno fecerant, portis & mœnibus & foro præposuissent, fore, uti Patavio relicto hostes ad Taurisum obsidendum accederent, quod minus in ea oppugnatione se labores confiderent habituros: Senatus censuit, ut milites quatuor mille confestim undecunque scriberentur, atq; iis Patrum collegium legeret qui præessent.

Laurentius
Urfinus & ei
publ. suum
offert officium,
cui arma
mandantur
ex armamentario.

Patavium
munitionibus.

Apparatus
de Taurisum
obsidendo.

Galli caſi.

Germani
fugati.

Chiriacumque Burgium in primis, quem ſibi unum ad Manfronio commendatum, atq; omnibus ornatu virtutis industriaq; laudibus illis diebus cohorti eſſe proponendum ſtatuiſſent. Federicus Contarehus ſublegatus, Citadella qui erat, cū Epirotis CC. egreſſus hoſtium Gallorum turmam, quæ prædanti ad Medoaci ripas venerat, deſecit, atque ex illis quinquaginta omnium eorum præfecto captivos fecit. Germani etiam, cū ad Cluſe fines in primis Alpibus veniſſent, Hieronymi Sarniani adventu perterriti conſeſtim receſſerunt. Hoſtium autem univerſo exercitu Citadellam verſus accedente, Vaniffaq; & Thracibus, qui ſe illi obviam longius provexerant, ab eo cum cedere repulſis, Contarehus ſublegatus & Alexander Bigolinus oppidi retinendi ſpe depoſita, præſidiis abductis Patavium ſunt proſecti. Pauloq; poſtque, cū Galli propius Venetos ad Lamen ſe caſtellum contuliſſent, pontesque duos in Medoaco facere cepiſſent, ut exercitum reipub. aggregi commodius poſſent, legati concilio præfectoru coacti, non eſſe Gallos expectandos ſtatuerunt, ſeq; bene manu quarto Calendas Julias omni cum exercitu Patavium intulerunt. quos magna agreſtium hominū multitudo cum uxoribus & liberis ſubſequuta, in oppidum recepta eſt, civibusq; diſpertita, apud quos eſſet, proq; cuiusq; facultatibus aleretur. Verum enim vero cū paulo poſt hoſtium exercitus Baſſianum verſus ſe promoviſſet, Senatus iterum Tauriſo veritus, Joannem Didum ex Veneta nobilitate virum fortem militaribusq; rebus aſſuetum, qui Patavii erat, eo legatum miſerunt, ut una cum Mocenico belli rebus præeſſet, qui quidem Joannes eo rejecto ſtipendio, quodei Patres muneri obeundo decreverant, ſua impenſa reipublice laboranti operam ſe daturum proficiſcens eſt pollicitus. militesq; item quingenti, equites leviffimi CC. à legatione

vis Patauiō Taurisum missi. Erant autem in hostium exercitu Galli equites gravioris armaturæ mille CC. levioris aliquanto plures, Germani ferè alteri totidem ex æquo tamen inter se numero: milites in utrisq; circiter undecim millia: sed exiis Germanorum duplo ferè major, quàm Gallorum numerus erat, præterq; hos Alfonsus Ferrariensium Princeps cùm equitib. CC. Is exercitus depopulatis reip agris illorū finium, Castellum Novum, quod est in Alpib. profectus, paucis defendentibus oppidum cepit, diripuit, incendit, ut nihil ex eo neq; domorum, neq; templorū, uno fano excepto, non ardens dirutumq; sit relictum. Idem post Feltria passa est in maiorem sui partem, ut à priore vastitate superfuerat, aut cives eam restituerant. Cividale quoque Belunianum parvo negotio captum, cùm civitas oppidum, uti Feltrix acciderat, incendi nollet. Itemq; Scala: nam qui eam defendebant, primis tormentorū pilis in eos jactis & centurione interfecto, deditionem fecerunt. Eodem tempore in Justinopolitanorum finibus milites reipublicæ circiter quadringenti equitesque aliquot, insidiis ab hostibus dispositis capti ad septuaginta, interfecti ad X. pœnas imprudentiæ dederunt.

Gallorum
exercitus,

Castellum
novum ca-
ptum & in-
censum,

Feltria,

Cividale,

Scala,

Inter has bellicorum eventuum additiones Catharina Cornelia, quæ Cypri regis uxor fuerat, de qua in horum commentariorum priore libro scripsimus, sexto Nonas Julias stomachi vitio in urbe mortem obiit, annum agens quartum & quinquagesimum: elataq; est à Patrib. magna frequentia civitatis è Cassiani ad Apostolorum sanum ponte navibus imposito, quo ad minuendum viæ spatium aqua, quam Canalem magnum appellant, transmittenda duceretur; atq; ab Andrea Naugerio laudata. eoque postea in fano Georgius Cornelius frater tēpli Marci procurator, sepulchrū māt,

Reginæ Cy-
pri obitus
eius, quæ sen-
pultura

moreum cum adicula sorori optimè de se merito faciendum curavit.

Senatuscon-
sultum de
auxiliis Lu-
lio PP. mit-
tendis.

Iulii à Pon-
tificis Super-
bum & im-
patiens in-
geniam.

Interim quoniam Iulii postulatione, ut classis reip. ad Genuam à Gallis revertendam in mare superum vela facere juberetur, ab Decemviris, qui eam dies aliquot suo in collegio continuerant, superiore desinente mense ad Senatum prolata, Senatusconsultum factum fuerat, triremes duodecim, & biremem unam, quæ Corcyre essent, Centumcellas celeriter mitti oportere, quæ Iulio præsto essent: alterum Senatusconsultum factum est, dandas esse Iulio literas, quibus certior fieret, naves triremes majores duas exiis, quas nothas appellant, & minorem unam, quæ ad urbem sint, Senatum armari confestim jussisse, ut centumcellas classi priori submitterentur. Hæc eare à Patribus fiebant, ut Iulii animum, quem experti fuerant & superbum & perferocem esse, his officiis delinitum prælivio rem haberent ad bellum Gallis & Alfonso inferendum. quæ quidem ei gratissima acciderunt. Sed cum videret classis adventum tardio rem expectatione sua esse, more impatiens legatore ipublice accersito dixit, statuisse se tribus cum longis navibus Genuam aggredi: misisse Viam regiam Marcum Antonium Columnam: missurum cras Octavianum Fregosium, Francisci Mariae Metaurensem ducis fratris sui filii consobrinum, magnæ adolescentem virtute, magna inter cives suos autoritate, propter factiones, quas majores sui vetusto more civitatis exercuerant: qui quoniam quartana esset simplicitus, petere à Senatu, ut & ipse Janem Fregosium confestim eodem mittat, ut una cum illo rem juvet. Quibus de reb. Patres acceptis à legato literis, Jani Paravio evocato Iulii petitione ostenderunt, atq; is Patrib. hortantibus libenti animo statim conscendens Ravennam est profectus, ut inde pedibus mutatis jumentis Viam regiam contenderet.

Sub

Sub hac equites Hispani gravioris armature quatercenti Vicetiae appropinquaverant, ut cum hostibus reipublice se conjungerent: tametsi Julius Donato legato pollicitus fuisset, id illos non facturos: ita sibi cum Ferdinandi regis legato convenisse: à quo publicè illis ipsis diebus tributi nomine pro regni Neapolitani permissione equum album acceperat, què quidem ea conditione sublata non fuisset accepturus. Idè Julius Troilo Sabello petenti, ut ejus voluntate ad reip. stipendia facienda conferre sese posset, libenti animo permisit.

Hispania
rex equum
album tri-
buti nomi-
ne ad Pon-
tificicè mit-
tit.

Lecabuas interea Epirota triginta equitum praefectus, Patavii qui erat, ab agrestibus admonitus, citra Medoacum, quem magna hostium exercitus pars traiecerat, certo in pago equites Germanos ferè centū divertisse, indiligenterq; ibi se incustoditè versari, eò profectus, atq; illos improviso aggressus, cum unum ex ejus turma temerè progressum hostes interfecissent, ipse reliquiq; tam acriter in illos impetū fecerunt, ut quadraginta ex eis interfectis, quindecim captis, equis abductis, se Patavium cum praeda victor receperit.

Germani e-
quites caesi.

Patres, quibus Julius non semel autor fuisset, ut Franciscum Mantuanorum principem missum facerent, demum etiam ut ad sese mitterent, se illum reditum, & in officio contenturum, atq; ita Mantuam in Gallorum partibus non futuram: Donato legato scripserunt, sese Julio obtemperaturos, atque illum in trirème Ariminum missuros: tametsi propterea quòd imperatoris magnopere indigebat reipublice exercitus, cogitaverat Senatus illum suis copiis praeficere. Itaq; Franciscus pastridie custodia eductus, atq; inter Patres per forum ad aquam perductus, unà cum Bartholomaeo Contareno, Daniele Vendramino, quos ei principes collegium comites & curatores dederat Ariminū usq; e, conscendens est profectus. Equites quibus Ja-

Franciscus
Mantuanor-
um dux à
Venetis di-
mittitur.

nes Fregosius præerat, qui quidem erant ii, quos stipendiarios habuerat Nicolaus imperator. Senatusconsulto attributi sunt Laurentio, qui Cere obtinebat, usque ad Janis ad urbem reditum: suisque ipsi equitum centum quinquaginta gravis armatura constitutus numerus, cum auxilibræ in victum magnibus singulis. Pauloque Manfronio ejusdem generis equitum auctus numerus ad centum. quodq; hostium exercitus una cum equitib. Hispanis, de quibus supra diximus, Patavio appropinquaverat, ut omnes crederent eum ad oppidi mœnia venturum: neque deerat suspicio ab amicis republicæ ad legatos delata, ex iis qui Patavium custodiebant, nonnullos cum hostibus consensisse, oppidique portam eis tradituros: eodem senatusconsulto jussu, ut præter Citolum Perusinum cum sua cohorte, equites peditesq; universi, qui Taurisi essent, & tormentorum magistri, sine mora Patavium proficiscerentur: utque legatus pecunia suppeteret præter eas quas superioribus diebus sæpe miserant, centum auri libræ à civibus mutuæ acceptæ sunt ad illos misse.

Patavini
quidam de
proditione
suspecti.

Angelus Trivisanus
quibus condi-
tronibus ab
exilio revo-
catus.

Eo in tumultu quod Angelus Trivisanus, qui ob classem in Pado amissam in exilium missus fuerat, reipub. est pollicitus, se Patavium cum militibus centum quinquaginta iturum, eique urbi presidio mensem totum suam impensa futurum, si restitatur: lex est in comitio perlata, ea illum conditione ab exilio revocari reipublice placere. atq; is intra biduum eo cum militum numero se in oppidum intulit. Philippum quoque Maurocenum, quem quidem ob vulneratum ab eo Robertum Maurocenum consobrini suum XL. viri in carcerem conjecerant, auri libris X. in ærarium illatis Decemviri libertati & civitati restituerunt.

Robertus
Mauroceus
carcere li-
beratus.

Monflice à
Gallis op-
pugnatus.

Hostes cum dies aliquot de adventu suo Patavium suspensum tenuissent, Monflice sunt profecti, tormen-

tisq;

hisq; positis oppidum verberare occæperunt, murosq; duabus à partibus dejecerunt. Interim Epirota XX, Patavio emissi omnemque agrum percurrentes, Sonzinum Benzonium, qui se ad hostium exercitum Verona conferebat, quorum erat rei frumentaria procurator, in itinere ceperunt non longè à Montanio, cum equitibus paucis & jumentis sarcinariis plerisque, & captum Patavium adduxerunt: quem quidem hominem, propterea quòd cum civitate & jure comitiorum majoribus suis tradito frueretur, & præterea stipendia reipublicæ faceret, planè Senatui charissimus, anno superiore in clade exercitus Cremâ à legato missus, id oppidum Gallis hostibus tradiderat, posteaque semper bellum reipublicæ fecerat, legati laqueo gula fracta vetusto in proditores exemplo pedibus suspendi mandaverunt. Stanio Clementi Epirota & tribus ejus equitibus, qui Sonzinum ceperant, pensiones sunt annuæ omnibus suffragiis à Senatu dono datæ: ipsi uni & militiæ insignia, & vestis aurea superaddita.

Proditoria
patria po-
na.

Constantinus Akenites Epirota Maximiliano Julioq; charus, ab Julio ad Maximilianum missus, ut illum reipublicæ placaret, pacemque ac fœdus inter eos conficeret, Roma Venetias venit ea in trirēmi, quæ Franciscum Mantuanorum principem Ariminum adduxerat: Lauredanoque & Patribus salutatis, atque ab iis liberaliter acceptus, aurique libris quatuor & equo peregre regio donatus, Taurisum atque inde in Alpes contendit.

Legatus Pæ-
ticiis ad
Maximilia-
num missus.

Dionysius Naldius Faventinus militum reip. præfectus, vir fortis, complures dies febribus non remittentibus vexatus, atque ad urbem delatus, morbo cedens perit. cadaver in e de Gemellorum apud imperatoris Nicolai cadaver positum, domus fundiq; à repub. illi, quæ ad vivere, donec dati, ut ad ejus filiam, quam unâ

Dionysii
Naldus obi-
tus.

Monflice
ab hostibus
captus.

puellam reliquerat, transirent, Senatus censuit. Dionysii milites Vincentio Naldique eius consobрино sunt traditi, ut, quoderant plerique Faventini, facilius ab illo regerentur. Inter hæc Monflice ab hostibus capitur. Ea in re Palitia Galli opera egregia fuit: is enim pedes in primis cum suis per eam muri partem, quam tormenta dejecerant, irrumpens occasionem reliquis dedit, ut omnes una propugnatoribus dejectis in oppidum se inferrent. Hispani ab alia muri diruti parte idem et ipsi fecerunt, neque se a Gallis viriute superari permiserunt. Tormenta ejusmodi rotis erant imposita, ut ab extrema parte ad terram prona fieri, a priore in fastigium erigi nullo negotio possent, ad pilas in sublime ejiciendas ea sic aptata usus magnopere fuerunt. cades est ab hostibus ingens atque indiscrete facta: tamen si etiam ex ipsis ceciderunt non sanè pauci. Arx usque ad noctem defensa est. Sebastianum Naugerium oppidi præfectum, ab Hispano captum milite ignaro quisnam esset, cum ei pollicitus fuisset auri libram, uti se redimeret, datum, Vascones eam rem improbanter interfecerunt. Arcis item præfectus cum centurionibus et militibus permultis interit. Hostium exercitus timore agrestes eorum finium ad millia duodecim Fossam Cladiam profugerunt: quibus ea civitas, uti poterat, è publica pecunia in vitulum est elargita.

Joannis
Sfortia obi-
tus.

Joannes Sfortia, qui Pisaurum obtinebat illis diebus suo in oppido mortuus filium reliquit, quem Junipera Matthæ Texpoli civis Veneti filia uxor sex menses antepatris mortem pepererat. Galeatius frater nothus ex ejus testamento regnum administrandum inist, literasque ad Senatum ea dere dedit.

Julii Ponti-
ficiis cum
A'phonso
belli inuic.

Hostes commeatus inopia propè coacti Monflice abierunt Montanianum et Lemniacum versus, abenn-
tesque arcem incenderunt, id incendium ab iis qui Pata-

vii

¶ ii erant facile cōspectum, eorum abitus indicium fuit. Monsilice capto, quod Julius missis in Ferrariensē fines suis copiis aliquot castellajam ceperat, Alphonsum cum Gallis equitib. CC C. præter suos, & Hispanis militibus non plurimis, & suis cum tormentis domum rediit ad bellum Julianum propulsandum. Et Chiriacus Burgius cum sexcentis militibus ex Apēnini jugis valibusq; ad reipublicæ stipendia sese conferens Fossam Clodiam venerat,

Patres sepe cōsulti quisnam esset ad copiarum reipublicæ imperium præfectis reliquis antecederē, sententiāq; legatorum ea de re per literas non semel cognita, Lucium Bononiensem declaraverunt, exercitūq; præfecerūt: cui libras auri duas in victum singulis mēsis præter eam stipem, quam antea Senatus ei constituerat, addiderunt. Lecti postea sunt à principis collegio, qui ei vexillum & sceptrum, ejus imperis insignia, Patavium afferrent, Laurentius Orius, Petrus Manroccenus, ambo ex Quinq; viris adolescentioribus, qui rebus bellicis maritimis in Senatu tractandis præficiuntur. Literas etiam Patres Romam ad legatum dederunt, quibus à Julio petebant, ut Joanni Paulo Balionē Perusino permitteret, ut ejus voluntate reip. stipendia facere posset: idq; sunt facillimè consequuti. Paucis post dieb, Martini Burgi & Philippi Graci centurionum, qui Monsilice interfecti fuerant, liberis & ii sunt fundi dono dati, quos Senatus eorum antea patribus dederat: & militum numerus cum stipēdio attributus. Atq; in comitio Michael Nangerius, Sebastiani Nangerii itē interfecti, pater, in filii mortis solatium omnib. suffragiis Triumvir proventibus reipublicæ procurandis declaratus.

Lucius Bononiensis exercitus Imperator declaratus.

Lex etiam perlata, quam quidem menses aliquot antea Senatus censuerat, ut Sexviri sale procurando

Lex de Salis procuratoribus.

ad quatuor redigerentur : isq³ postea numerus magistratum in collegio fuit.

Julii in Genueses co-
patas irruiti.

Jamq³ ad nihilum conatus Juliani reciderāt in Genuensium civitate à Gallorū dominatione vendicāda, cum se illi, antequam & reipublicæ classis & terrestres Julii non magnæ copiæ ad eos fines accederent, & classe & militib⁹, per opportunè munissent. Ea in retentanda Joannes Frācisus Polanus triremis reip. præfectus pila ferreâ percussus interiit. Neq³ non tamen Hieronymi Contareni præfecti classis industria omnibus in rebus diligens, quantū esse potuit fuit: itaq³ infecta re Marcum Antonium Columnam & Fregosios & majorē militum partem suis in navibus recipiens, Centumcellas rediit, indeq³ ad urbem pedibus Julii vacatu sese cōtulit : atq³ eo liberaliter acceptus, epulisq³ adhibitus, & stipe ad panem remigum donatus auri libris duabus, jussus est classem, & militum manum longè numerosiorē ad rem iterum tentandam propēdiem conficere: suaq³ Julius consilia patefecit, atq³ ad naves longas majores reip. de quibus supra dictum est, celeriter accersendas tabellarium cum literis Corcyram misit.

Pannoniæ
rex Venetis
bellum in-
dicat, nec
tamen in-
fert.

Eo ferè tempore Vladislavus Pannoniæ rex Ludovici Gallorū regis & Maximiliani assiduis hortationib⁹ petitionibusq³ permotus, in suorū principū conciliū Petro Pascasio legato reip. adhibito proposuit, statuisse se bellum reip. inferre, nisi Dalmatas suos quondam populos sibi restituat: nolle se ulterius ea ditione, quæ majorum suorum fuerit, carere: si resp. sua voluntate eam tradat se illi amicū futurum: sin bellum malit, citò eam cognituram, quā præstet pacatè restituere, quod retineri bello non possit. Legatus cum vellet pro Senatu verba facere, rei⁹ publicæ causam tueri ab illis est prohibitus: itaq³ quod unū in sua esset potestate, se de eo Patres certiores facturū dixit: tēpus petere, ut quid ad ea respon-

respondeant, sciri possit. Eo concilio dimisso, fuere nonnulli ex iis ipsis qui in concilio fuerant, qui secreto ad legatum detulerunt, bono animo esset, bellum regem facere non posse, quod numi non suppetere: satisfactum ea denunciatione, cum regibus petentibus, tum principibus aliquot Pannonicis, quos sue ipsorum cupiditates impellebant, ut bellum suaderent: sed re nullum fore bellum: quod ita esse postea eventu ipso patuit.

Hostium autem, qui Monsilice abierāt, pars Vice-tiam profecti, tormenta, quæ priore adventu in oppidū intulerant, ibiq; reliquerant, abstulerunt Germani Vasconesq; quos adibant pagos villasq; incendiorum vastitate plerunque fœdatis relinquebant. Galli cum vellent à reliquo exercitu recedere Mediolanum versus, ab rege literas acceperunt, quibus in literis jubebatur, duos etiam menses cum Germanis belli fortunam experiri. Cives Veneti, qui missu Patrum Patavii portis & mœnibus præfuerant, à legatis sunt dimissi. Ex iis Angelus Quirinus legatorum ad Patres literis laudatus, quod magna diligentia cum ea comitatu, quem adduxerat, in sua tuenda porta esset usus, sine ulla prætereas tpe reipublicæ, quam reliqui omnes accepissent, sed impensa unius sua, ad Lauredanum principem & ad Patrum collegium domum rediens cum se, ut mos erat, contulisset, sue in rempub. liberalitatis & virtutis fructum tulit, ipsorum & totius civitatis in sese benevolentiam. Citadella, Bassianum, Asulum, post hostium abitum non magno sunt negotio recepta: Marostica etiam, sed difficilius aliquanto, arce tormentis expugnata, captiq; in ea Germani milites cum eorum centurione non pauci, & inermes omnes dimissi. capti & Taurisani rebelles aliquot, atq; à Mocenico legato, qui aderat, supplicio affecti. Interim Troilus Sabellus ex Romanis principibus reipublicæ militiam factu-

Hostium
Monsilice
discessus.

Liberalita-
tis & virtu-
tis in patri-
am remune-
ratio.

Loca qua-
dam recu-
perata.

Joannes Bel-
tramius Mer-
cator recipi-
tuz.

rus ad urbem venit, cum in itinere equites septuaginta reliquisset, eum Patres liberaliter exceperunt, Iidem Patres Joanni Beltramio Hispano mercatori sanè industria, qui ob Julianas interminationes Ferrariam ab urbe se contulerat, petenti ut tutum se liberosq. suos facerent ab iis tributis, quæ sunt ab ipsis ante eum diè in ararium inferri jussa, ita se in urbem reversurum, neq. postea discessurum, libenter amnuerunt: literasq. ad illum ejus rei obsides dederunt.

Julii P. P. in
Alphonsum
edictum.

Julius autem magnopere in Alphonsum incensus, expugnatis oppidis nonnullis ab ejus copiarum imperatore adolescente Francisco Maria Metaurensium duce, Joanne Paulo Balione equitum præfecto, in primis ab Ravenna Faventiaq. finibus, à Senatu petuit, ut suos equites levissimos & ipse ab alio finium latere in ejus regnum prædabundos immitteret; atq. ipse primum Romæ in Cardinalium collegio edictum in Alphonsum promulgavit, in quo rebellem illum in sese Romanamq. rem publ. sæpe appellabat: deinde id edictum & in valvis templorum Romæ affigi, & Bononiæ in foro recitari, perq. orbem terrarum vulgatis impressione tabulis omnibus in urbibus atq. locis proponi atq. appendi mādavit. Præter hæc augeo ea, quæ in illius fines induxerat exercitu, duo alia Helvetiorum millia stipendio ad

Julii Pontif.
in regem
Gallorum
maledicta.

eos misso per suos internuncios accersivit. Minis etiam & maledictis Aloisium Gallorum regem omnib. in sermonibus quotidie insectabatur, onerabatq. perfidiæ in Christi vicarios notâ, quorum ipse tutelam & propugnationem clarissimo vocabulo præseferret, perterere illum valens, ne ulterius Alphonsum tueretur, missaq. ad illum auxilia sua revocaret. Quibus de rebus Aloisius certior factus, animum propè induxerat, ut se ab Alfonso defendendo abstineret, præsertim quòd ejus mater Anna regina, optima sanctissimaq. femina, quæ

Rex cur Pō-
tificis mi-
nas veritus
sit.

præ-

pregnans tunc erat, magnopere virū quotidianis precibus obtestabatur, ne arma in Romanum Pontificem exerceret: exislumari sese, ventrem, quem ferebat, aliter prosperè se non gestaturam. vehementissimè autem rex cupiebat prolem, quam adhuc nullam habebat, ex ea suscipere.

Alienanda verò ab Aloisio Genuensium civitatis cogitationem Julius non modò non abjecerat, non prospero eventum rerum deterritus, sed etiam auxerat, ardentior repulsà irritatiorq; factus: itaq; ad naves duas onerarias maximas conducendas atq; armadas, et classem reliquam addendas Neapolim misit: Helvetiosq; priore à se stipendio in regis fines impulsos, ad Genuam expugnandam esse adducendos cogitavit. quas ad res id ei etiam animos addiderat, quòd plerosq; ex iis, qui Romæ erant sacerdotes magnis thesauris præditi, ea æstate mors abstulerat: quibus thesauris jure ad se redeuntibus ditior factus, fortunam ipsam favere suis reb. cogitationibusq; dictitabat, planeq; gloriabatur. Senatus autem, uti Julio satisfaceret, naves triremes duas et biremes aliq; navigia perplura armari, Marcoq; Antonio Contareno, qui ad Fossam Clodiam cum triremi una erat, mitti oportere legem scrivit: quā ille classem Pado flumine in Alfonsi fines induceret: edictumq; in foro proponi jussit, qui prædam vellent in Alfonsi finibus facere, per remp. licere, dum ab incendiis prorsus abstineant. Quamobrem ducentæ fere privatorum hominum navicula paulò post se ad præfectos reipublicæ in Pado contulerunt. Vincentium et a. Guidotium scribam suum Bononiam misit, ut apud Cardinalem Papiensem, qui amplissima cum potestate ei urbi et toti Flaminie rebusq; in bellum administrandi præerat, reipublicæ nomine esset: ita enim Julius petierat. Eodẽ tempore ab legato Patavio Senatus jussu equites levi-

Julii machi-
namenta in
Genuens.

Julii PP. ve-
xillum.

ores CC. cum milibus CCCC. Leonardo Apulo & Me-
leagro Forolivienſi ducib. in Rhodigianos fines miſſi: &
triremes nothæ duæ, atq; una leuioris generis, cui Frã-
ciſcus Cornelius Georgii filius præerat, Hoſtiam appu-
lerunt, deindeq; cum reliqua ſe claſſe Centumcellis cõ-
junxerunt. & Hieronymus Contarenus, vexillo cum
clavibus & corona triplici ab Julio cupide ad ſemiſ-
ſo, ut ea ſuæ etiam juris eſſe claſſis videretur, unâ cum
vexillo rei publicæ Patribus permittentibus deinceps
eſt uſus cũ fœderis præfecti nomine: Francumq; Ghi-
bertum unum ex iis, qui ararii Romani cauſas admi-
niſtrant, quem Julius præfecti ſocium eſſe voluit, ut ita
maximè ei claſſi ſuam autoritatem impertiret, apud
ſe ſua in triremi habuit. Eum Ghibertum cum Juli-
us in collegio Cardinalium ad id munus publicè lege-
ret, ad Gallos Italia expellendos, remq; Venetam iuvã-
dam, ſe ſe legere palàm dixit. Poſt hæc ad Contarenum
miſit, ut claſſem Hoſtiam adduceret: quam cum dili-
genter inſpexiſſet, ampliterq; probaviſſet, vini Corſi car-
ros ſexdecim, boves ſexdecim (tot enim erant naves) biſ-
cos genitalibus deſectis biſ totidem, panis cum ſemel cõ-
cti tum biſ cocti magnum numerum ei dono in claſſem
miſit: cumq; ea claſſe poſtridie ſua in triremi Centum-
cellas eſt profeſtus. Eo deinde Viterbium petente, Con-
tarenus ſuos remiges ſociosq; cum tentari valetudine
videret, per Senenſium portus, qui eo in tractu maris
ſunt, quosq; ultrò civitas ob veterem in rempub. bene-
volentiam ei obtulerat, claſſem circūduxit. Jamq; ab
Julii exercitu arce Lugianæ vi expugnata, Vaſconi-
nibusq; ducentis, qui in ea erant, interfectis, Mutinæ
oppidum, ne poſtea graviora perpeti cogeretur, ejus ſe-
mitiſtris, qui illo copias converterant, certis conditio-
nib. interpoſitis tradidit. Et Marcus Antonius Conta-
renus, ut erat ei à Senatu imperatum, Pado ſubveſtus

Lugiana arx
expugnata.

Mutina.

Rhe-

Rhodigianos ad deditionē compulit. Mecenicius quoq; Rhodigian
ni.
legatus, qui se cum Citolo Perusino & equitib. leviorib.
per plurimis in Alpes intulerat, ut Cividale Belunia- Cividale Bē
lunianum.
nam expugnaret (quæ civitas in Maximiliani parti-
bus obstinatè Joanne Deo altero legato antea cum co-
pulis eò misso se continuerat) muro tormentis perforato,
cum se milites vellent intromittere, nulla spe oppidanis
reliqua se tuendi, ne urbs honesta diriperetur, Citolo
adjuvante illos continuit, & pacatè oppido est poti-
tus.

Post hæc & qui in Alfonsi fines se intulerant reipu- Belli succē-
sus.
blice præfecti, omnia ferè earum regionum oppida ca-
stellaq; in suam potestatem redegerant: & Juliana item
copiæ captis municipiis eo ab latere quæ erant, magna
ex parte, Ferrariam, cui urbi appropinquaverant, jã-
jamq; irrumpere se posse confidebant. Grittus verò &
Capellus legati Senatus permissu Patavio cum exerci-
tuegressi, non Vicetiam modò reliquaq; finium eorum
municipia nullo negotio receperunt, sed hostes etiam
qui se in Verona finibus nostros veriti, aquarum deri-
vatione atq; aggerib. communierant, ad vicinatis locis
motis castris in oppidum compulerunt. quo in itinere
præmissi equites levissimi, ut illos lacefferent, non semel
& prædam & cadem fecerunt, & captivos abduxerunt.
Patres interim Laurentium Ceretanum omni-
bus suis militibus præfecerunt, & Naldio Faventino
pensionem annuam librarum auri quinq;, quoad vi-
veret, persolvi mandaverunt.

Dum hæc administrarentur, cum Joanne Franci- Venetorum
de Buxia
capienda
consilia.
sco Gambara homine inter civitatis Brixianæ princi-
pes claro, qui anno superiore turmæ equitum republi-
cæ præfectus ob simultatem, quam cum uno ex Laure-
danis civibus Venetis graviter ab eo offensus exerce-
bat, in clade exercitus ad Gallos hostes suæ cum turmæ
transiit.

transierat, atq; ab rege stipendio accepto in ejus exercitu postea contra remp. semper fuerat, Cardinalis Papiensis per suos internuncios clam ad eum missos egit, ut dare operam vellet efficereq; sua ut civitas ad rempub. rediret. Ille autem cui quidem Gallorum imperti valde jam pertaesum esset, ita se rem facturum est pollicitus, si reipublica eum sibi apud se gratie locum, quem habebat ante cladem, restituat. Ea de re Cardinalis Julium certiore facit. Julius per Donatum legatum a Senatu postulat, ut suam fidem Joanni Francisco det, fore uti ipsemet constituisset, si reipublica Brixiam tradiderit; addiditq; habere se etiam, qui sint Parmam sibi oppidum isdem artibus tradituri: itaq; sperare se brevi Gallos Italia ejecturum. Donati literæ eis de rebus ad Senatum perlatæ magnam in spem belli celeriter conficiendi Patres crexerunt: itaq; Senatusconsultum factum est, de Joanne Francisco Gambaraita fore, uti ipse constituisset, si Brixiam reipublica restituat: suam ei fidem Julius interponeret, Senatus illam omnibus numeris servaturum: magno silentio imperato, ne quidejus sciri posset, lidem Patres Julio permittente literas ad Franciscum Mantuanorum principem dederunt, velle se imperium reipublicæ copiarum ei tradere: mitteret ad urbem suum hominem, qui cum res transigi possit.

Helvetiorum
in Gallici
regni fines
irruptio.

Triulcius inter hæc Brixia Mediolanum profisciscens propter Helvetiorum in Gallici regis fines impressionem, tormenta ibi quæ erant, secum ut ferrentur, imperavit. Helvetii autem cum ad Abdua fluminis è lacu Lario exitum Galli eis occurrissent binis eos cladibus affecerant. Legati reipublicæ non longè à Vexona, qui erant certiores facti hostes in timore esse, neq; satis sibi confidere: cum non longius ab eorum castris passuum sex aut septem millibus abessent, singulis centurionibus equitum præfectis appellatis interrogatisq; vellentes-

ne atq₃ auderent cum hostibus confligere: atq₃ ab omnibus responso alacriter dato, nihil se malle, quam pugnare, atq₃ ab ipsis periculum de sua virtute fieri, communi consensu statuerunt illos aggredi: itaq₃ præmissis equitibus levioribus sexcentis, qui hostes morarentur, castra enim jam moverant, subsequi ipsi omni cum exercitu cœperunt. Equites suam operam legatis præstiterunt. quod si illi etiam in eo, quod constituerant, perstitissent, bellum confici eo die profecto poterat: fusis enim fugatisq₃ iis, quod erat sanè perfacile (nam propter Gallorum abitum, qui partim Ferrariam, partim Mediolanum recesserant, ad non magnum redacti erant numerum) neq₃ Verona, neq₃ Brixia, neq₃ reliquorum oppidum ullum in hostium manere partibus perseveravisset. Verum enim vero fortuna, quæ reipub. invidere non desierat, Lucii, qui exercitum regebat, animum secordia infecit, ut ille sæpe suos in itinere aliam atq₃ aliam ob causam inanem quidem atq₃ futilem remorando tempus teruerit, dum hostes se in oppidum reciperent: quos tamen iidem equites consecrati, tantum eis formidinis injecerunt, ut qui intraverant, portæ, pontem erigentes viginti quatuor ex suis oppido excluderint: quos nostri captivos fecerunt, Epirotamq₃ unum, qui se cum hostibus injecerat, amiserunt.

Domus autem Henrico Britannia regi per literas præsentis, ut arcum millia quadraginta ex urbe asportare suis hominibus liceret: et si id contra leges erat, Senatus tamen ob veterem cum rege benevolentiam de media ejus numeri parte permisit.

Atq₃ ut cum pacata rei memoria huic decimo meorum commentariorum libro finis imponatur, Decemviri cum viderent in magistratibus, qui remp. in Senatu procurant, nullum discrimen collegarum fieri legem sciverunt, nemini esse in eis magistratibus licere;

E

Britannia
rex à Repub.
arcum mil-
lia quadra-
ginta petiit.

Lex de magi-
stratibus
Remp in se-
natu procu-
rantibus.

cui esse in illis magistratibus, quos comitia declarant, propter propinquitates affinitatesq; non liceat.

PETRI BEMBI RE- RUM VENETARUM HI- STORIÆ LIB. XI. Epitome.

Veneta classis cum Pontificis coplis tertio Gentum petiit & cum Gallica concreditur ac reëdit. Pontifex Bononiam se confert, eiusq; in Alphonsum bellum. Veneti Veronam oppugnant, & obsidionem solvunt. Veneta classis in Alphonsum missa frangitur. Altera classis in eundem mittitur, resq; terra inter eosdem gestæ. Gallorum prope Montaniam clades. Franciscus Mantuz princeps, Veneti ac Pontificii exercitus imperator declaratur. Lex de ambitu Venetiis lata Venetorum in Tesinum regionem excursio. Pontifex Gallis igni & aqua interdicat Reip & Iulii exercitus contra Alphonsum coniunguntur, eorumq; res gestæ. Exercitus iterum Veronam mittitur, indeq; se infecta recedit. Concordia à Veneris capitur. Infans biceps in urbe natus Gallorum ad Setiam clades. Mirandula à Iulio capitur. Idemq; Mutinam Maximiliano tradit. Alphonfus Iulii exercitum fundit. Venetiis & in imperio terra tremuit. Concordia à Gallis recuperatur. Bononia à Gallis & Bentivolis capitur. Veneti prope Bononiam à montanis hominibus fracti. Alidosius Cardinalis à Franciscomaria trucidatur. Iulii in Bononienfes edictum. Concilium Pisis indicitur, & ad id Pont vocatur. Variz in Carnis pugna. Venetorum prope Veronam clades. Taurisum miro artificio mutatur.

IULIUS à Centumcellis per Aureliam proficiscens, Genuensium civitatis à Gallorum imperio avertenda cupiditate in dies magis magisque ardens, Corytum profectus est, ibiq; in littore cū prefecto classis Veneta Contareno, quam quidem classem illo adduci jusserat, hilariter pransus, classiariis ferè universis se adeuntibus mira facilitate ad pedis osculum admissis,

✠

et militibus quatercentum in triremes impositis, statim ei, ut celeriter in Liguriam contenderet, imperavit: qui confestim Populoniæ se contulit. Quoniam autem triremes Venetæ in Aegei mari navem magnam Genuensium mercibus onustam ceperant, per Donatū legatum, perque suas literas à Senatu petiit, ut eam navem Genuensibus restitueret, eo illos munere lenire cupiens. Patres servatam apud Corcyrenses navem omnibus cum mercibus Genuensium internuncio tradi mandaverunt.

Venera clāf
sis cum Post-
ificiis copl-
is regio con-
tra Genuā.

Iidem Patres, quod Lacii timore atque ignavia hostibus elapsis pulcherrimam Veronæ capiendæ occasione turpiter amiserant, indignabundi de Iulii consilio, qui Romam redierat, Franciscum Mantuanorum principem suarum copiarum omnium imperatorem faciunt, eodem ferè Senatusconsulto, quo antea quæ honorificè-
tissimo fecerant. Is cum imperium non modò libentissimè, sed etiam hilariter, ut videbatur, accepisset, deque eo immortales gratias Senatui egisset, sequens ad exercitum atque ad legatos brevi iturum recepisset, dum equites cogere, dum comparare sese, per literas perque suos interpretes ad urbem sæpe missos certiores Patres facit, cum etiam contra priorem animi sui alacritatem Senatusconsulto non contentus, duriores reip. conditiones interponit. pedem Mænua nusquam protulit. Interim Troilo Sabello, de quo supra dictum est, equites gravioris armature centum, levioris qui sagittis uterentur alteri totidem à Senatu traditi. Thracisq; hominis, qui equites levissimos ducentos in Epiro paratos habebat, oblatio accepta ut reip. militiam faceret, auri semuncia ipsis singulis in menses singulos, eorum præfectis unica cum sextante stipendiū constituta iussiq; quamprimum conscendere. In Forojulensibus autem cum hostes cogi, ut in eos impetum facerent, undequaque diceretur. Jo-

Franciscum
Mantuanor-
um dux sit
Imperator
exercitus
Venet.

Julius PP. ad
bellum pro-
ficiscitur,

Veneti Ve-
ronam op-
pugnant.

*nes Viturius, vir magni animi, qui in Saciliensib. ma-
gistratum gerebat, ad illos legatus est à Senatu missus
Julius iterum Roma per Flaminiam profectus à Spo-
leto in dexteram flectens, ad tēplum Lauretānū se con-
tulit, ibiq; in Virginis edicula sacris à semet peractis,
Anconam venit, ut Bononiam ad bellum, quod cum
Alfonso gerebat, administrandum procederet.*

*Legati Veneti & Lucius prefectus in campis Mar-
tinianis recensō exercitū, tormentisq; à Lactantio, qui
eorum curam gerebat, ad Veronam muros positis, eos de-
ficere oppidi capiendi spe adoriuntur. Id cū dies ali-
quot fecissent, partemq; non parvam diruissent, quod
mons difficultatem magnam dabat, aggredi omnibus
sopis atq; irrumpere non sunt ausi, cū id facere de-
buisent: milites enim & audebant quæ proponebantur,
& quæ imperabantur obibāt magno animo: sed inerat
in Lucio incredibilis omnium rerum, etiam non ma-
gnopere timendarum, suspensio animi, & cordis gelidus
quidam pavor, qui eum retinebat, ne quid egregium
atq; altum auderet: quem tamen timorem verbis &
prudentiæ simulatione tegebat, ut non facile appare-
ret, utrum timidior, an prudentior esset. In ea oppu-
gnatione dum tempus terunt, hostes ex oppido prima
lūce repentē egressi ad tormenta configenda, quæ indi-
ligenter custodiebantur, convolaverunt: nam Lactan-
tius pridie ejus diei pilæ jactu in femore percussus, cu-
rando vulnere Patavium se perferri voluerat: parvoq;
negocii repulsis qui aderant, quod intenderant asseque-
bantur: cū Citolus, clamore fugientium audito, è tē-
torio ita, ut erat, sine galea cum suorum paucis accur-
rens, repellereq; illos aggressus in medium eorum agmē
imprudens se injectit, atq; ibi vulnere in capite accepto,
tellure prostratus confossusq; interit. ita Veneti duos
longè reliquis præstantiores præfectos militum viros,
quo-*

quorum virtuti legati exercitusq; omnis summo opere confidebant, bidui spatio amiserunt. Lactantius enim suo ex vulnere paucis post diebus est mortuus. Citolo interfecto ejus milites ad vindictam incitatiores facti, accurrente reliquorum globo hostes à tormentis repulerunt, interfecti circiter quadraginta, & quastore Germanorum militum, captis ad quinquaginta cum prefectis tribus: quorum ex numero Franciscus Maldonatus Hispanus fuit, qui quidem Venetias est perductus.

Rebus ita se habentib. cum nihil proficere muris Veronae verberandis legati se cognoscerent, & Galli equites peditesq;, qui auxilio inclusis à Mediolani prefecto mittebantur, jam ad Benaci lacus derivationem Minciumq; pervenissent, atq; è Germania appropinquare manus à Maximiliano iussa dicerentur, tormentis premissis ad pagum Martinianum exercitum reducunt. Oppido obsidione liberato, milites Hispani & Germani, in eo qui erant, octingenti in Pantæna valis urbi proxime incolas. propterea quòd amicè nostros omnibus rebus juverant, eam injuriam vindicatum egressi inferebant: qua intellecta re equites trecenti, Joanne Græco duce, ad illos sustinendos propere à legatis missi, eos omnes fuderunt, fugatos usq; ad montis Feliciani cacumen insequenti partem interfecerunt, partem captivos abduxerunt circiter ducentos.

Obsidio Veronensis solvitur.

Conflictus.

In Ligustico verò mari isdem ferè diebus non longe ab Genua classis Julii & resp. triremium XV. classisq; Gallica magnarum navium & triremium XXV. propiores facta, atq; in suas utraq; acies conspectis hostibus distributa, cum ejaculandis tormentorum pilis duarum horarum spatio se laceessere perseveravissent, orto vento abducta in diversa abierunt: & quòd oppidum magne Gallorum introductæ copiae tuiissi-

Classis Veneta disturbata.

non reddiderant, Contarenus omni commeatu consumpto in feculis rebus Populoniã rediit. triremesq; due nocte ab Senatu à Corcyra ad Contarenum missæ, cum ejus se classe conjunxerunt: tum quæ navicula urbana in Julii gratiam Pado subvectæ, Alfonsi ab ejus exercitu alio ab latere vapulantis damna atq; molestias adaugebant. earum partem Alfonsus ipse cum equitibus Gallis Italiisq; sexcentis, militibus duobus milibus trajecto repente flumine, vacuam hominibus (fuge enim sese dederant) cepit: reliquas ipsi Veneti, ne hostes illis potirentur, incenderant.

Hatrianos etiam itemq; Rhodigianos reliquaq; eorum locorum municipia, fugatis magistratibus recepit Leonardus Apulus: ceteriq; equites elusis locorum cognitione & celeritate sua hostibus, Montanianum secutulerunt.

Senatus nonnihil ab Alfonso, quem ipsa hostium vel fortuna vel indiligentia tuebatur, atq; ab Gallis metuens, legatis collaudatis, quod Verona exercitum abduxissent: uti tormenta Patavium mitterent, imperavit. Jamq; in Leonicanos se exercitus receperat, cum intellecta propter Alfonsi prosperas res Leonardi Apuli & reliquorum equitum fuga, Gritius legatus cum equitatu Montanianum profectus, & incolas illorum finium omnes, & municipes ipsos, quos inopinatus hostium timor inceserat, opportuno adventu atq; auxilio confirmavit.

Classis altera in Alpho
sum missa.

Patres ut amisse in Pado classicule damna dedecusq; sarcirent, naviculas centum biremesq; aliquot celeriter armari, & earum nomine latissimo prefectum in Pado flumine, quod nunquam antea factum meminerat (id enim nominis ad illum usq; diem bella tantum in mari exercenda sibi vendicaverant) creare statuerunt: lectusq; Joannes Maurus egregia viriute, naviter ad su-

NUM

munus obeundum se dedit. Audita Venetorum equitum & magistratum fuga, Gallici equites & milites, Lemniaci qui erant, Athesi trajecto ut cum Alfonso se conjungerent, atq; in perturbatos impetum facerent, Montanianum cum tormentis muralibus duobus oppidi capiendi spe se conferebant. Ea re per agricolas opportunè cognita, missi confestim ab legatis praefecti equitum tres bona cum manu medio ferè in itinere hostibus adventantibus, occurrunt, eodemq; temporis puncto cum longè maxima suorum parte pugnam ineunt: & reliquis, ut pontem, qui non longè aberat, eratq; hostibus in reditu transeundus, rescindant, ad intercludendum eis abitum si superarentur, imperrant, ab iis ponte rescisso, hostes ab reliquis intercepti cum se trium propè horarum spatio acriter fortiterq; defendissent, demum superantur, atq; in fugam versi transitu pontis impendito, omnes ad unum vel cæsi vel capti sunt, equites optimi nominis CL. pedites primorum ordinum CCCC. & capti omnes Venetias perducti custodiaq; traditi centum & decem. Ejus cladis fama celeriter percrebescente, municipia quæ Venetis amiserant, propè omnia recepta sunt, ut amplius tri-duo in hostium potestate non fuerint.

Res inter Venetos & Alphonsum terræ gesta.

Gallorum clades.

Isdem diebus Episcopus Moloponitanorum Julius legatus ad urbem venit, ut apud Patres moram traheret, communemq; rem ejus nomine autoritateq; juvaret. Ipse Julius Bononiam sacris praeiunctis introierat. Eo magnopere adnitente, qui Ludovicum Franciscum Mantuanorum principis filium obsidis loco apud se habebat, post pleraq; interpositas à patre satis quidem duras atq; illiberales & stipendiis & reliquarum rerum condictiones, quæ ejus animum ab uxore depravatum ostendebant, tandem alterum Senatusconsultum factum est, quo per quinquennium idem imperium est

Senatusconsultum de Mantuano principe

ei traditum cum stipendio librarum auri quingentarum in annos singulos, dum ipse equites gravioris armaturæ tercentum quinquaginta, levioris ceterum, milites ducentos belli tempore paratos habeat: resque publica omnia ejus autionis incommoda omnibus ab hostibus se prestaturam pollicebatur. pauloque post illius familiarium Vico Patavino homini, quo is plures in eadem de rebus internuncio apud Patres usus fuerat, equites levis armaturæ centum attributi.

Milites secessionem faciunt.

Ob Citoli Lactantiique interitum milites non pauci ex illorum ordinibus nulla abeundi facultate sibi permissa, sigillatim ab exercitu discedebant: quod quidem factum nonnulli reliquorum tribunorum et centurionum milites imitabantur: quamobrem editum est ab legatis propositum, ut qui non missi ab initio paravissent, omnibus in reipublicæ locis caperentur, et armis exuerentur, ignominiaque notarentur. ceteris ei licentia et opportunum remedium fuit.

Ceterum cum ex Alpibus certis autoribus afferretur Germanorum manus comparari, ut reipublicæ municipia in primis jugis invaderent, quibus captis, ac direptis in planitiem descenderent, Sigismundus Caballus est ad ea loca cum copiis ab legatis contendere iussus præfecti nomine. Franciscus imperator Bononiæ ad Juliū profectus hilariter ab illo exceptus est, imperatorque Romanæ etiam reipublicæ dictus. Galli, qui ad Mincium venerant, uti supra dictum est, ad Alfonso, ut ei auxilio contra Juliū essent, se contulerunt. Legati, ut Julio satisfaceret, equites graviores ducentos et quinquaginta, leviores fere totidem, milites mille in Alfonso fines intromiserant: Maurusque classis præfectus cum navigiis plurimis et biremibus aliquot, cumque triremibus, quæ ab Istris et Dalmatis ad illum venerant, Padum flumen ingredi damnis Alfonso inferendis est à Senatu iussus.

La-

Inter has belli cogitationes rei etiam pacata, quo malum in exemplum inverecundiae civium impudentiaeque vertebatur, Patres animum adhibuerunt. Nam cum in creandis magistratibus ambitus eo anno magnopere viguisset, ut prensandis civibus, qui suffragia in comitio daturi essent, à candidatis & candidatorum propinquis clientibusq; nullus modus fieret, nulla eos modestia contineret, lex est in Decemvirum collegio perlata, Qui deinceps civis civem rogaverit, ut sibi aut alicui suorum in dando suffragio fautor sit, is ad nullum magistratum, aut omnino resp. in comitio munus X. annos ne admittatur, & si in magistratu fuerit, ab eo rejiciatur: cui autem rogari se contigerit, is rogatoris nomen ad Decemviros deferat; id si non fecerit, quinq; annos eandem multam subeat, ita magna civium molestia à Patribus obviam est itū.

Lex de Ambitu Venetiis lata,

Jussi etiā sunt Dominicus Trivisanus templi Martii procurator, Leonardus Mocenicus, legati ad Julium à Senatu pridē lecti, ut statim conscenderent, Ravennamq; proficiscerentur, ut Bononiam se cōferrent, Litterae post haec ad legatos Grittum & Capellum datae, uti alter eorum cum exercitus parte in fines Rhodigianos atq; ad Padi ripas accederet, ut quantū posset Alfonso noceret. ita factum à Paulo est, cum id illi muneri fore ducta obtigisset. Maurus classis praefectus cum triremibus tribus Padi ostium, qui Vatrenus appellatur ad triremes ex Venetorum classe jampridem capta duas quas Alfonso suis hominibus armaverat, ibiq; continebat, atq; is qui itinerū causamare illud exercebant, multa damna intulerat, capiendas aut omnino repellendas est ingressus, frustra: illi enim sive admoniti, seu etiam casu, ad superiora sese fluminis jam receperant.

Exercitus in Alfonso militans

Senatus interim ad pecuniam belli rebus subministrandam, cujus magnopere indigebat mediam unius

Census,

censu partem civibus imposuit, certis conditionibus, quos facilius ea ipsa pars exigeretur, adhibitis.

**Figariolum
expugnatum.**

Paulus autem legatus cum se Figariolum in Padri ripa castellum, quod supra Ferrariam est milliapa passum XII. cum exercitu contulisset, tormentis positis dirutaq; porta, Alfonsi milites in eo qui erant, paucarum horarum spatium ad deditorem compulsi: alterumq; item in fluminis ripa e regione castellum fugatis hostibus cepit: iisq; captis equites levissimos flumen trajecit, qui celeritate usi & pradas abegerunt, & agrum illum omnem fuga terroreque impleverunt.

**Ventorum
in Tefinum
regionem
excursio.**

Diversa quoque a belli parte Joannes Delphinus Feltria magistratus cum iis quas habebat copiis, & agrorum manu complures in Alpius hostium pagos repente aggressus, in regione qua Tefinus appellatur, eos plane omnes, qui quidem erant rebus plurimis & ad comitatum & mercaturam exercendam refertissimi, interfectis aut fugatis incolis incendit omniq; vastitate regionem sedavit: ut damna atq; incendia, quae in Feltrinis intulerant, prope ex equo vindicaret. In Feltris quoque non nihil incommodi per illos dies & acceptum & illatum est.

**Ad Padum
summa gesta.**

Sed ut ad Padum flumen revertamur, Paulus legatus pontem in eo facere enim vellet ad exercitum trajiciendum, ut se cum Julii exercitu conjungeret (quod quidem ut faceret, Julius ab eo per literas diligentissime perierat) ab uxore Francisci impeditus, quae naves retinebat, destitit: quingentos tamen equites levissimos cum praefecto eorum Federico Contareno trajecto in navibus flumine obviam imperatori misit, ut Mantuam redire tutius posset. Galli enim hostes haud longissime aberant: quos etiam una cum Alfonso eo venturos, impetumque in se facturos, non unis literis nunciisque cognoverat. Maurus sub hac a Paulo admonitus reip. interesse,

esse, ut ad sese cum minorum navigiorum classe quā cissimè accederet, quatuor navib. Hatriani municipiū ubi tunc erat, auxilio relictis, cum navigiis resp. L. reliquis privatorum hominum propè CC. superato flumine, nullo ab hostib. qui in ripis se ostendebant ut eum impedirent, detrimento accepto, ad illum se contulit, animum alacritatemq. exercitui, qui timore multa & cavere cogebatur, adventu suo spe omniū celeriore affrens. Paucisq. post horis cū nuncii Paulo venissent, Franciscū imperatorem unā cū Federico Contareno ad vicū Sermone, qui est in Padi ripa Figariolo proximus, suos se in fines retulisse, ad illum profectus communicatis de bello inter se consiliis, sua in castra rediit: ille Mantuā, ut suos equites militesq. cogeret, multa pollicitus, multa spe cōcipiens, ut inquebat, se recepit. Attulerat imperator secundas Julii literas legato, quas in itinere acceperat, quib. ab eo Julius multo impensius petebat, ut copias resp. trajecto celeriter flumine cum suis copiis conjungeret: Gallos enim hostes magna cum manu, quam omnibus locis evocaverant, sum in exercitū velle impetum facere, quæq. ipse de Alfonsi oppidis ceperat, expugnare decrevisse, non obscure cognoverat. Legatus eas literas ad Senatum misit, petens, ut juberent Patres, quid se vellent facere: nihil enim tantis de rebus Senatu non consulto se ausurum: interea tamen quæ ad trajiciendum opus sint comparaturum, & curaturum ut si ipsi jusserint, nulla trajectui mora interponatur. Patres non his modò à Paula, sed etiam à Hieronymo Donato & Trivisano ac Mosenico, qui jam Bononiam se contulerant acceptis eadem de re literis, Senatu coactò Julio satisfieri oportere legem sciverunt: Senatusque consulto Bononiam ad legatos misso, ne transitum maturaret Paulo mandaverunt, Ad Grittū etiam literas dederunt, ut ad Paulū augendis ejus co-

piū

Julii & Reip.
exercitus
cōiungun-
tur.

pius equites graviore ex suis centum, leviores CC. confestim mitteret. Pecunia etiam à Senatorum nonnullis mutuo, quæ Mantuam in stipendium imperatori mitteretur, Patribus est tradita; tum ab iisdem Patribus frumentis staria ducenta in sanctiores monachorum societates dispartienda dono data, ut in eo rerum discrimine Deo opt. maximo pro Julio proq. rep. preces facerent. Paulus dum conficiendo ponti sese dat, eundem Federicum cum equitibus septingentis properè Bononiam premisit Julii auxilio, seq. cū exercitu confestim subsequiturum & brevi affuturum confirmavit. Donatus enim & reliqui legati duo certiore illum fecerant, omni à Gallis arte procurari, ut cum Julio fœdus inean, avertendi eum a reip. tuendis rebus causa, Imperatore interea magis omnes interponēte, ut quod primum atq. maximum Paulo promiserat, se ad eum celeriter venturum, id non ambigūe differret, ac nulli omnino usui Julio aut reip. velle esse videretur si atuisse, Patres de eo admoniti consulto Senatu Franciscū Capellum ejus familiarem ac necessarium, qui erat in Senatu, illa ipsa hora contendere ad imperatorem jusservunt, monereq. illum ne ulterius expectari sese tam opportunū atq. etiam tam necessario reip. tempore patiarur: publicam omnium salutem in eo positam, ipse se ad exercitum statim si conferet, munusq. obierit, ac fidem præstiterit suam. Franciscus nondum dimisso Senatu apertis sibi univ. foribus Mantuam est profectus.

Galli castella quædam occupant & Pontificis metum incutiant.

Dum hæc administrantur, Galli castella quædam in Alfonsi finibus ab Julianis capta acriter aggressi recipiunt: incursionibusq. in Bononiensem agrum atq. usq. ad oppidum factis magnum timorem Julio incutiant, ut iam, quid se præstet facere, planè non dispiciat. Augebat eum timorem, quod Bentivoli Gallis adjuncti, Bononiensium civium factionem excitatus iri haud ambi-

ambigere putabantur, ut et ad portas, & ipso in oppido Julius hostes uno tempore esse habiturus videretur: qui quidem quoniā febribus aliquot jam dies tentabatur, nullam propè legatis Venetis se adeūdi facultatem dabat: tamen setiam à Francisco Alidosio Cardinali, qui Julii nomine civitatem regebat, & Gallis maximopere favebat, studium per cubicularios adhibebatur, ne alloqui illum possent.

Ponte confecto, & parato ad trajicendum exercitum, Maurus classis præfectus, cum eodem Padæ alveo, quo venerat, reditum sibi ab Alfonso tormentis in ripa fluminis nō uno in loco collocatis aut omnino interclusum aut plurimis maximisq; periculis propositum videret, superato reliquo usq; ad Castellum Novū flumine, tra ductisq; ripam navibus, ac per campos aquæ plenos ob interfectas Athesis ad Lemniacum à Gallis ripas, decem millibus passuum confectis, classem ducentarum navium in Athesim ad Caudam vicum incolumem perduxit, deinde prono flumine ad fossiones Philistinas sese recepit. Aliquot ex ea classe naves, quæ quodam maiores erant aliis, ripam trajicere non potuerant, Minciū se in flumen, deinde Mantuā contulerunt. Expectaverat Paulus legatus per eos dies imperatorem, qui jamjamq; se affuturum pollicitus fuerat, ut unā trajecto flumine quò vellet Julius proficiscerentur. Ille verò causis moræ post causas nō ita cautè interpositis, quin falso quæ sita agnoscerentur, neq; se in viam dabat, neq; suos equites militesq; ad illum mittebat, neq; verò etiā Franciscus ab Senatu ad eum excitandum missus quicquā proficiebat. Quamobrē ne à Patribus reprehendi posset, mandata Reip. tanta de re tam angusto tempore diffrens, pridie Cal. Novembrium Paulus Padum exercitum traduxit. Vno tempore ea de re Julius nuncios ac-

Hispaniæ
rex Pontifici
auxilia mis-
sit.

Verdus

Pontifex
Gallis igni
& aqua in
terdixit.

Ferdinandus Hispania Rex cum trecentis equitibus ex Neapolitanis finibus ad Julium mittebat, ut ei auxilio in Ferrariensi bello esset, cum expeditionibus ad illū venit, reliquis bidui post se intervallo in itinere relictis, quæ duæ res ita Julii animū exhilaraverunt, ut febris eum continuo reliquerit: itaq; confirmator factus edictum proposuit, quo edicto Gallorum præfecto, qui magister magnus appellabatur, reliquisq; Gallis igni & aqua, sacris conceptis verbis, interdicebatur, si deinceps Alfonsi causam ulla ex parte tuerentur: idq; impressis publicè tabulis vulgari jussit.

Gallorum
irruptio.

Imperator domi sedens, Paulum legatum trajicere admonitus, in seffo equo cum suorum paucis ad Stellatam vicū, ubi se ille continuerat, totius exercitus trajectum operiens, ad eū venit, atq; unā Martinā versus diem unum omnes processerunt. Ea verò nocte quæ est diem illum subsequuta, ab uxore per literas ut aiebat, certior factus, Gallos, qui Verona erant, in ejus agrum populationem & cades fecisse, ædificia combussisse, prædæ abegisse, Paulo convento ad sua tuenda redire se domum velle ei denunciavit. atq; ita, cū legati preces & Julii atq; reipub. maximorum erga se promeritorū commemoratio, & sui nota nominis, quam quidem notam atq; calumniam accepto ab utroque stipendio eorum causam tali tempore deferens, erat magnam indelebilemq; subiturus, nihil apud ipsum valuissent, Mantuā rediit. Erat Brixia in Joannis Francisci Gæbara equitatu honesta conditione Petrus Longena, ejus oppidi civis, qui indignans se arma ferre contra eam ditionem, sub qua natus altusq; annos triginta vixerat, coactō equitum idem sentientium numero, ex oppido profectus Montaniam ad Gritum venit, ut militiam reip. faceret, orans obtestansq; se recipi: de eo Griti literis certiores Patres facti, Petrum Longenam reci-

Petrus Lon-
gena ad vo-
suetos sece-
dit.

recipiendam. & prefecturam L. X. leviorum equitum ei dandam censuerunt.

In comitio vero postridie ejus diei Marco Venerio, Venetorum
in beneme-
ritos grati-
tudo, qui pridem vulneribus in expugnatione Monsilicensi acceptis usum propè manuum amiserat, scribe manus in pretura Foroliviensi per quatuor magistratuum tempora dono datum, ut se alere familiamq; suam posset. Filiis autem Ludovici Michaelis, quem Caravagiana arcis custodē Galli captivum fecerant, atq; in Galliam miserant, in triremibus reip. balistarum loca decem, nobilibus adolescentib. dari solita, ad eorum matrem seq; ipsos sustinendos item dono attributa.

Inter hæc Senatus certior factas Hispanos equites, qui Verone erāt, à Ferdinando Neapolim reverti jussos ab oppido tuendo discessisse, literas qd. legatum Grittiū dedit, ut cum iis quas habebat copiis Veronam contenderet: considerare se, si id celeriter faciat, posse ab eo urbem propè vacuum recipi, præsertim si edictum proposuerit, nullius civis in remp. injurias Senatum vindicaturum, civitatemq; immunem omnium onerum jubere esse, si ad remp. redeat. Quibus acceptis mandatis legatus, tametsi parum spei aleret, rem eum exitum habituram tam exiguo copiarum numero (cataphrati enim equites amplius quatercentis, milites amplius quatuor millibus non erant) idq; ipsum Senatus rescripserit, tamen accitis quamplurimis è vicinis locis operibus, & tormentis Patavio afferri imperatis, se ad iter comparabat. De maritimis autem rebus ut ratio haberetur, impensisq; reip. modus fieret, Senatus consultum factum est, ut Maurus classis in Pado flumine prefectus privatorum hominum naviculas, quibus non magnopere indigebat, missas faceret, triremesq; quas habebat leves retineret, Hieronymusq; Contarenus classis in mari superato legatus, qui Genua sepius Exercitus
Venet. iterū
contra Ve-
ronam mit-
titur,
Senatus eon-
sultum de
maritimis
rebus,
tentata

tentata, quod ab Gallis hostibus largiter erat cōmunita, nihil profecerat, ut Julii missu Corcyram se reciperet, retentisq; apud se quatuor quas vellet triremibus, reliquas ad urbem redire permetteret.

Saxolū castellum Veneti expugnant.

Covolum specus captum.

Interim ab Julii reig; pub. exercitu Saxolū in Mutinensi agro ad Setiam flumen castellum arce atq; opere cōmunitum tormentis positus, cū a quatercentia propugnatoribus Gallis defenderetur, ardore militum per muros irrupentium celeriter est captum. Joannes etiam Delphinus Feltria magistratus in magnam hostium manum cum Alpium tractum depopulantē impetu acriter factō, majorem eorum partem cecidit, re quos omnes fugavit: specusq; illud montanum, de quo antea dictum est, quod Covolum appellant, compulsis timore ad deditionem iis, qui in illo erant, recepit. Quā intellecta re, ut civitati optimē de repub. merita, omnia perpeſſe ab hostibus damna, Patres grati essent, omnium tributorum immunitas, ea pecunia excepta, quæ ab illa in Principis salarium quotannis ad urbem mittitur, municipio Feltrinorum est ab Senatu dond data.

Res in Carnis castris gesta.

Ab Joanne quoq; Viterio in Carnis hostes quatercentiē Goritia egressi, Sontiumq; flumē transgressi omnia vastantes, ita caesi fugatiq; sunt, ut eorum plurimi timore se in flumē precipitaverint. Ea in re Aloisi Porti Vicetini equitum leviorum turma præfecti virtus plurima extitit:

Imperator exercitus suspectus.

Redierat Mantua per eos dies ad urbem Franciscus Capellus, retuleratq; Patribus, nullam esse in imperatore rei bene gerendæ voluntatē, nullam fidem: uxoris artibus ejus animum delinitum: Alfonso illius fratri cupere omnia, neq; Julium neq; rempublicam præ illo quicquam facere: favere etiam Gallis plurimum.

Gritto ad Veronam iterum obsidendam profecto, ea sunt

Ant tempestates consequuta, ut recedere, seq̃ ad Suvium municipium recipere, ut equites & milites sub rectis contineret, sit coactus: Demum intelligens Veronam communitiorem esse factam, Montanum exercitum reduxit. quare cognita iussus à Senatu est, equites quingentos, milites octingentos, ad Rhodigianam reliquaq̃, circa Padum ejus regiones municipia tueri & custodienda mitteret.

Exercitus in
infecta rediit
Verona.

Juliani exercitus Francisco Maria Imperatore & Fabritio Columna reliquisq̃, ducibus, qui erant Musine, se non explicantibus, Paulus legatus ad oppidum Concordiam fossis atq̃, aggerib. communitum suis cum copiis accedens, tormentisq̃, eo vesperi collocatis, & verberatis prima luce muris, paucarum id horarum spacio contra spem omnium cepit: tanta tamq̃, prasens militum virtus fuit. Propugnatores, qui ab oppugnatione superfuerant in arcem repulsi, sine mora se legato dediderunt.

Concordia
à Venetis
capitur.

Atq̃, ante eos dies in urbe puer e plebe natus est cum duob. capitibus, quatuorq̃, humeris & manibus, tum femoribus. atq̃, pedibus quatuor, ut duo esse pueri unum conglutinati viderentur, si corpus reliquum duplex habuisset. habebat autem unum tantum cum renib. unis tergoreq̃, reliquo pectus: vixitq̃, sesquihoram, ut Christiane aqua ablutione non caruerit.

Infans bi-
ceps in urbe
natus.

Et Nicolao Trivisano templi Marci procuratore mortuo, Antonius Grimanus, quem Civitas ab exilio revocaverat, magno omnium ordinum favore in ejus locum successit. atq̃, illa quidem in procuratore eo erat tempore Antonius, cum est exul factus: itaq̃, bis eadem dignitatem est adeptus, quod nemini antea contigerat. anteaq̃, cum iis ferè comitis finem habuit.

Antonius
Grimanus
bis dignita-
tem procura-
toris D.
Marci ade-
ptus.

Prima verò ineuntis anni die, quod Galli, qui ad Carpos municipium se receperant, in Setia fluminis ripa, quod antea in imbris, transiri vado non poterat, sine

Ef

Galli ad Scetiam caesi.

gulis horis ostendebant, atq; à nostris, qui trans flumen eam regionem tenebant, ita vulgò conspiciebantur, ut etiam colloquia ex utraq; ripa inter se haberent, Paulus legatus noctu ponte celeriter in naviculis confecto, suarum copiarum partem cum Troilo Sabello benè mandatum flumen trajecit, atque in primum Gallorum agmen, quod ad flumen veniebat, impetu facto, eos fudit fugavitq; interfectis captisq; non paucis. Eo timore percussis reliquis, nocte intempesta universi Rhegiū Lepidi versus abierunt.

Julius suos duces nihil omnino amanter, nihil ex se agere cū videret, omnes autem moras, omnia impedimenta ei bello interponere illos non ambigē cognosceret, unum Capellum ejusq; fidem atq; animū summis laudibus prosequens, statuit se ad exercitum confectū, ut Mirandulam oppidum munitissimam præsens oppugnaret: quò capto facilius posse se Ferrariam obtinere, suaq; ditionis eam facere confidebat. tamen si illud etiam cogitaverat Julius, cū Ferrariæ appropinquasset, se Hippolytum Cardinalem Alfonsi fratrem ad colloquium evocaturū, qui fratrem hortaretur, ut bello finem imponeret, ne damna ultima perpeti cogeretur: se ei, si vellet, Ferrariā habere permissurum, Mutinam modo sibi Rhegioq; Lepidi cederet: quorum tamen oppidorum alterum se jam suum fecisse. quam quidem cogitationem suam Julius reip. legatis aperuerat, illi ad Decemviros literas ea de re dederant. Patres consulto Decemvirū collegio, eam Julii moderationem proum q; ad pacis studia animum maximopere laudaverant rescriptis ad legatos literis, easq; literas legati Julio recitaverant. Sed Julius, uti dictum est, quanquā hyems durissima ingrueret, lutissimæq; essent viæ, & nix largiter cecidisset, ad vicina tamen Mirandule ædificia & agricolarum casas lectica vectus se contulit: cumq;

Julius P. P. bellum administrat.

cumq³ suis ducibus parum consideret, belli munera per se se perq³ Paulam legatum plerunq³ administrabat: nā omnino Franciscus Maria, siue quod Alfonsi sororis filiam in matrimonium duxerat, at nova affinitatis studiis adolescens viginti annos natus traheretur, siue quod ita ei suaderet suus animus, neq³ bellū probabat, neq³ suas in eo partes suamq³ diligentia patriuo prestabat, ut quaecunq³ faceret, ea omnino lentē atq³ inuitus facere videretur: si quid autem opera Venetos egregiē navasse intelligebat, idagrē illum molestēq³ ferre omnes planē homines cognoscerent. Julio itaq³ imperante, ut tormenta cum à suis tum à legato Veneto ad muros oppidi deijciendos collocarentur: quod quidem magna cum difficultate fieri erat necesse, cum propterea quod oppidani ē propugnaculis & turri maxime communita, suis item tormentis appropinquare muro neminem permittebant, tum quod nix duos ferē pedes in altitudinem creverat: legatus virtute militum difficultatibus superatis, celeritate usus verberare muros senis tormentis cœpit, cum Juliani neq³ post triduum unam in eos pilam misissent. Muris igitur oppidi ita dejectis, ut qui in eo erant, equites septuaginta, milites trecenti, tueri oppidum sese posse non considerent, præsertim cū omnis fosse aqua frigore congelavisset, mulier vidua Joannis Jacobi Trinitii filia, quæ Ludovici Pici, de cujus morte superioribus commentariis diximus, uxor fuerat, quæ oppido præerat, reliquiq³ præfecti, ad diem duodecimum Cal. Februarii conditionibus interpositis se atq³ oppidum Julio dederunt. Julius, quod oppidi portaruinis clausa dejectusq³ pons fuerat, per muralem scalam in oppidum est receptus: is multæ nomine oppidanis, uti auri libras sexaginta solveret, imperavit. præfecti & centuriones qui erant, iis captivis esse jussis, reliquis missis, mulieri ad patrem abunde

Mirandula
à Tulio Pontif.
obsessa
capta.

Imperatoris
Romani ius
Mirandulæ
& Rhegi.

potestatem fecit: paucosq; ibi dies commoratus, dum exercitum lustraret, stipendiaq; persolveret, Mirandule imperium Joanni Francisco Pico, quod oppidum pater testamento ei reliquerat, Mutine, Maximiliani internuncio eam ob rem ad se misso tradidit: ejus enim oppidi, & Rhegii Lepidi jus, jus Imperatoris esse Romanorum intelligebat. idq; propterea minus gravatè fecit, ut eo exemplo Maximilianus etiam Rhegium sibi à Gallis, qui in eo erant, tradi postularet, ut quoniā illos Maximiliano morem minimè gesturos confidebat, Maximilianus eam ob rem Gallorum amicitiam repudiaret, & cum ipso se conjungeret.

Classium
Venet. ap-
paratus.

lis constitutis rebus Ferraria versus tormenta perferri exercitusq; procedere imperavit: quacū Senatus futura intellexisset, in Julii gratiam classe navicularum è suburbiis, & biremium & aliorum navigiorum è navalibus urbanis celeriter instructa, cum eacūq; iis quæ ad Fossam Clodiam erant triremibus Maurum iterum ingredi Padum jubet, qui pontē ad naves, quæ eum sustinerent, catenis conjungendas secū adduceret, ad copias & equitatū trajiciendum. Gritius etiam Senatus jussu, cum Lucio ad Padi ripam eas quas habebat copias duxit, militib; paucis & equitibus Montaniani relictis. Interea cū Senatus decrevisset, ut triremes octo in Creta insula, Zacynthi una, Cephalle altera, due in Dalmatis Jadera & Ascrivio, decem & octo in urbe armarentur, omnes numero ad triginta, quarum decem essent ex iis quæ nothæ appellantur, nothis quidem est prefectus lectus idem Maurus, qui classi in Pado exercenda imperabat: reliquæ sunt triremes singulatim iis civibus qui se Decemviris obtulerant, dari jussæ. Jamq; Julii & resp. copie ad Finale municipiū & Crevacorium vicum eaq; loco se continebant: & Gallorum duces, Triulcius, atq; is qui magnus

magnum magister appellabatur, evocatis Verona & Lemniaco auxiliis ad Padum processerant conferendi manus causa, ut ipse afferebat rumor: itaq; & Julius suorum militum numerum celeriter auxit, & Veneti sē cōmunitiones quib. opibus poterant reddiderunt: neq; tamen ea diligentia opus fuit, hostes enim nullo facinore aut gesto aut tentato sese Carpos Reginūq; retulerunt: Mutinamq; de improvise aggressi, ut eam suam facerent, à Marco Antonio Columna, quem Julius cō quingentis militibus eō miserat, ut oppidum Maxt- miliano tueretur, facile repulsi sunt.

Verumenimvero iis agitatibus rebus Julius, id quod existimaverat, ut capto Mirandula municipio aditus sibi ad Ferrariā oppugnandam eo ab latere patefieret, cum in dies singulos plus rē difficultatis habere animadvertisset, cogitare coepit, si ab Ravennae finib. in Ferrariensem agrum suas copias introduceret, castellumq; quod est in Padiripa, quod Bastia appellatur, expugnaret, se facilius bellū posse conficere, praesertim, reip. classe duorum exercituum impressiones adjuvante: quā quidem classē audierat Volana ostiū ingressam Alfonso biremes duas coepisse, cum eas Maurus praefectus per tresdecim millium passuum iter contra cursum fluminis celeritate suorum remigum assequutus fuisset, navemq; onerariam advenarum mercatorum, quam biremes illa in mari expugnatam in ostium fluminis attraxerant, recuperavisse: itaque mora impatiens (erat autem inexplebilis etiam animi, & alias semper ex aliis res atq; incepta temere plerūq; aggredientis) cogitata perficiendi spe, cum in reditu paucos dies Bononia fuisset, Ravennam proficiscitur, magno suarum copiarum & comitatus labore, difficillimo anni tempore, impeditissimis viis: nam reipub. copiae in illis, in quibus erant locis, ferē se omnes continuerunt. Sed

*Iulii Pontificis
animus, de
Ferraria ag-
gredienda.*

Alfonfus
Inli exerci-
tum profu-
bat.

litteras atq; ipse sibi finxerat, cecidit: ubi enim Julii
copia (erant autem equites graviores sexcenti, levis-
res quingenti, milites quater mille) castella appropin-
quaverunt, Alfonsus, qui se ad id comparaverat, eas
fudit, interfectis captisq; nō paucis. Neq; profuit quod
Maurus classem resp. plus quam centum diversi gene-
ris navigiorum proximè castellum adduxisset, nonnul-
losq; ex Alfonsi equitatu tormentorum pilis interfe-
cisset: qui quidem Maurus postea, cū intellexisset
ex amicorum reipub. literis, non unis in riparum infe-
riorum locis Alfonsum sua tormēta disponi mandavisse,
ut classi noceret, sine ulla ostensione ad fluminis osti-
um rediit.

Hac re intellecta, Galli apud Rhegium qui erant,
iterum Carpos venerunt, flumenq; Setiam factis pon-
tibus iterum trajecerunt, ut reipub. copias aggrede-
rentur: quod tamen facere neq; tum quidem sunt ausi,
quā in re cognosci potuit, sanè justas Pauli legati que-
relas fuisse, cū dolenter sepe diceret Julianos duces
vincere noluisse: si enim secum, ut ipse cupiebat, eisq;
proponebat, conjuncti ad hostes persequendas se com-
paravissent, profecto Galli deleri una pugna potuis-
sent: quo facinore confecto Ferrariam capere Julia
non magnopere difficile fuisset, quacunque is à parto
cum utroq; exercitu in ejus se fines intulisset: nunc so-
relictum, qui unius neq; integris copiis Gallorum im-
petum exciperet: prefectos enim equitum tres unā
cum Julii ducibus eo miserat, unde repulsi ab Alfonsa
cum detrimento ignominiāq; fuerunt, pauloque abfu-
it quin etiam caperetur. Sed Galli nulla molestia Pau-
lo adhibita, cū ad Padum se contulissent, submissis
Alfonso secundo flumine auxiliis militum non pluri-
morum, unde discesserant, redierunt: manusq; eorum
magister Rhegii febribus confectus mortem obiit, cū

Julianida-
ces victoris
segniter per-
dunt.

ab Julio veniam totius suæ vitæ criminum missis ad eum internunciis impetravisset. Itaq, unus eorum ductor atq, imperator Triulcius deinceps fuit. Atq, illis ipsis diebus Marinus Georgius, multa philosophiæ vir, quem legatum apud Bergomates agentem in clade exercitus anno superiore Galli captivum fecerant, atque in Galliam perduxerant, in custodiaq, unâ cum Liviano habuerant fide illis data intra sex menses vel pecuniam quam petebant, ut eum liberum facerent, se eis missurum, vel in Galliam atq, in custodiam reversurum, Venetias venit.

Marinus Georgius carcere liberatus.

Vanissa Thrax equites septuaginta secum ducēs, ab exercitu Pauli legati missu profectus, ut quid hostes molirentur, circumspiceret, cum eorum militibus quâ plurimis, in quos incidit, congressus, interfectis placentū triginta, quos captivos fecerat, Francisco Mariæ imperatori dono misit.

Ea dum administrantur, ad diem septimum Calēdærum Aprilium in urbe terra tremuit motu tam vehementi, ut Senatus qui habebatur, ante ullam latam legem præter morem dimisso, Patres ruina ædificiorum intercipi metuentes, tumultuose se foras truderent. cadebant autem è summis curiæ templiq, Marcii parietibus pinne ac signa marmorea, quæ in iis antiquitus posita prominebant: turresq, templorum nutare cacuminibus & commoveri prospiciebantur: & es Campanum in plerisq, earum, maximeq, in ea turri quæ in foro est, sponte insonuit: pleraq, etiam vitium fecerunt. & aqua urbanis in alveis altè excitata contremuit: innumeraq, fumi receptacula: quæ supra ædium culmina tubo atq, calatho attolluntur, quassu diuisis in vias ipsæque in tecta corruerunt: domus quo non una cum incolentium interitu, parietes verò domorum & sanorum frequentes ruinâ traxerunt. mulieresq, præ

Berzomotto Venetia.

supplicatione
per & ieiun-
ia

gnantes permulta timore perterrefacta abortum fecerunt, mortuæq; sunt, unum iuuit, quod is non longinquus terre tremor fuit, atq; eas ob res, que acciderant, postridie ejus diei. Deo optimo maximo supplicationes omnibus in urbis regionibus dies tres fieri, & ne quid præter panem & aquam ad vescendum omnes puberes sumerent, ab Antonio Contareno Patriarcha Venetorum consultis Patribus indictum. Pauloq; post eundem propè terra matum cum eisdem ferè prodigiis Patavii, Taurisi, Fori Julii, nonnullisq; aliis in reipubl. oppidis & finibus fuisse, magistratus eorum Patribus significaverunt.

Leonardus
Apulus ab
hostibus in-
teremptus.

Sed nihil æquè eis molestum per eos dies fuit, nihil tam egrè universa civitas audiuit, quàm id quod Pauli legati literæ attulerunt, Leonardum Apulum, cum ad hostes Gallos, quos paucos esse audierat, repellendos ad vicum Belacrem, cum quadraginta equitibus processisset, interfectum ab illis fuisse, magna scilicet fide, magno animo & virtute hominem, atq; in primis Veneti nominis amantiissimū: cujus postea cadaver ad urbē delatū marmareo in sepulchro reip. impensa exedificato, in eade Gemellorū Senatus condidi jussit.

Julii ducis
suspecti.

Franciscus reip. copiarum imperator, cum fictis pro tempore causis Mantua se ad eum diē continuisset, cadumniā à Senatu atq; omnibus ab hominib. veritus, ad Julium velle se conferre palam fecit, profectusq; Corregium, quod municipium abest Mantua passū milia circiter triginta, ibi se adversa valetudine correptum simulans domum rediit. Interim quoniā Paulus clarè ad Senatum scripserat, nihil se confidere boni à reip. exercitu posse confici, Julii ducibus in contraria omnia obstinate nitentibus ne Alfonsus domo expellatur, Senatus ad eum rescripsit, omnem curam adhiberet ne perire cogeretur: pro explorato enim sibi esse.

si ma-

LIBER UNDECIMUS. 477

si manus conferat, illos cum media in pugna deserturos: itaq; Paulus cum per sese, tum à Senatu admonitus operam dabat, ut neq; timoris indicium sui hostib. proderet, neq; universum exercitum periculis obijceret, quamobrem in minutis & quotidianis expeditionibus cum Gallis, qui ad Padis ripam venerant, saepe congressus, non semel eos fudit, fugavit, superiorq; manu semper, inferior nunquam fuit. tantum Pauli Maffronium Galli hostes cum X. equitibus captivum fecerunt. Neq; à Gritto quidem legato eodem tempore hostes non male habiti, quas quidem pugnae referre nihil necesse esse duximus.

Venerat autem antea Bononiam *Matthaeus Lan-* Legatus M.
ximiliani.
cus Curcensium Episcopus ex Germania magno comitatu, homo arrogantia & elatione insignis, à Maximiliano missus, ut cum Julio de fœdere cum Venetis in eund. ageret: qui paucos ibi dies moratus, cum nimis duras pacis condiciones attulisset, infectis rebus in Germaniam rediit.

Senatus quoq; censuerat dignitatis & existimationis apud Julium reliquosq; reges retinende causa, ut equites gravis armatura, quos habebat, ad duum millium numerum augerentur, militum sex millia veteribus addenda conscriberentur. paucisq; post diebus eì Senatusconsulto alterum fuerat Senatusconsultum additum, ut ex Epiro equites mille levissimi accerferentur: uti etiã magnum arcuum numerum amphorasq; vini Cretici quingentas Petrus Pisaurus, cui cum rege Britannia necessitudo mercatura exercenda causa interscèdebat, ad illum mitteret, fuerat à Senatu permissum. Mauro autem classis praefecto adversa valetudine laboranti Andreas Bødimerius sublektus est, sexq; triremes in Creta insula armari jussit. Cumq; Julius Helvetiorum militum sex millium numerum cond-

Venetorum
exercitus ad
augm.

Melvotii mi
lites cond-

ducere statuisset, qui in Mediolani fines contra Gallos impetum facerent, velletq; ut tertiam eorum stipendiorum partem resp. impenderet: Julius de eo à Senatu laudatus, & conditio libenter accepta, & lex de media mercedum parte à magistratibus resp. remittenda, quæ tempus sex mensium expleverat, in alteros sex menses prorogata.

Concordia
à Gallis re-
cuperatur.

Ad hæc Concordia municipium, quod à Julianis indiligenter custodiebatur, facile ab hostib. receptum est. Captum autem à legato Gritto propugnaculum natura & opere communitum in paludib. positum Crucula Lemniaco vicinum missis noctu militib. in naviculis cum tormentis, presidiumq; impositum.

Homicida
punitur.

In urbe uni ex nobilitate civi Gaspari Valerio, quod hominem Rocchum nomine, tabellariorum resp. prefectum, Tauris interfecerat, Decemvirum judicio medio in foro cervices sunt abscisse.

Bononia à
Gallis & Bē-
tivolis oc-
cupatur.

His ita administratis rebus, Galli hostes ab exulibus Bentivolis adjuti, qui factionis sue montanorum hominum magnum numerum exciterant, ex inopinato Bononiam contenderunt: cujus portas ejusdē factionis cives furtim eis aperituros convenerat: itaq; timore perterritus Juliani dux exercitus Franciscus Maria reliquiq; duces, præripere sese hostibus statuentes, relictis tormētis impedimentisq; omnib. constipati ipsi fugam capiunt, & ad Paulum legatum mittunt, qui hæc ei nunciet, atq; illum idem facere suadeat: nullum aliud relictum subsidium: in eo uno positam esse salutē, si hostes præcesserint. Paulus, qui de hostium adventu tam inopinato nihil dum audierat, quērēs in fraudem ab Julianis se projectum, quod spatium colligendi recipiendiq; sese sibi non dederint, cum suis omnibus subsequi Julianos celeriter cœpit, relictis iis, quæ imitari eādem celeritatem non poterant. Et quoniam Bentivolos oppidani jam intraduxerant expulso Alidosio Car-

dinali, qui per aliam se oppidi portam eiecerat, Juliani autem ad Bononiæ muros accesserant, ut iis circumactis in fines Forocornelianos se reciperent, quod nullā aliam habebant itineris faciendi rationem, idem ipse quoq, sua cum manu Paulus facit, eiq, accidit quod Julianis, qui eum antecesserant, non acciderat: illac enim contendenti armatarum hominum mōtana inclementium plures manus occurrerunt: à quibus disjecti, ut quisq, potuit fuga capta se eripere sunt conati, ita tormentis impedimentisq, amissis, militibus magna ex parte vel captis vel diffugientibus, interfectis nonnullis, equitatu non frequenti, se in tutum receperunt.

Veneti à montanis hominibus dissipati.

Hac intellecta fuga Patres ad Gritum legatum, qui Lemniaco capiendū animum adjeserat, eratq, eò cum exercitu profecturus, lteras statim dederunt: quoniam ad Bononiam malè gesta res sit, à Lemniaco aggrediendo abstineat, eq, Padi ripis & regionibus tormenta Patavinum abduci curet: & si quid Galli molirentur, ne intercipi ab illis possit, se recipiat. Etiam magistratibus Patavinis & Taurisanis mandaverunt, munitiones eorum oppidorum, quas instituisent, perficere maturarent. Pauloq, post eare nō contenti, legatum qui munitionibus procurandis Patavii præesset, reliquasq, res ad oppidi presidium curaret, Christophorum Maurum legerunt, qui statim proficisceretur: militesq, quos potuerant in urbe conscriptos eòdem miserunt, verentes ne Galli fuga exercitus reipub. sublatis Padum traherent, atq, in ejus oppidi, fines irrumperent, si quid eo capiendū & sua celeritate, & reip, indiligentia possent efficere, tentaturi. Legato verò Donato Senatusconsultum est missum, quo Julium Patres hortabantur, ne propter recentia exercituum detrimenta animo perturbaretur, remp, ei nunquam defuturam, omnem fortunā libentissimè cum illo subiturā, urbicas provin-

Veneti post cladem Bononiensem munici praemuniunt it.

cio,

cialesq; opes, animos deniq; civium omnium promptos paratosq; ei polliceri. quo Senatusconsulto accepto, Julius letari se primum constantia reip. respondit, firmioremq; multo & alacriorem aduersis rebus contra Gallos sese factum confirmavit.

Patavinorum
et civium con-
tinentiam
bona divi-
ditur.

Eo ferè tempore res à Patribus non semel antea agitari cœpta finem habuit: nam ut eorum civium Patavinorum, qui improbi & contumaces fuissent, bona & possessiones inter illos centuriones, quos amanter fortiterq; in obsidione Patavina reip. navasse operam constiterat, vel si ipsi mortui essent in eorum liberos & propinquos partirentur, Senatus censuit.

Alidiosi Car-
dinalis cal-
liditas &
veritas.

Venerat Ravennam ad Julium pulsus Bononia, uti dictum est, Alidosius Cardinalis: atq; ut ea quæ acciderant, nulla sua culpa cecidisse illi ostenderet, multa de imperatore tanquam rerum bellicarum propter adolescentiam imperito questus apud eum est, atq; ut erat sermone satis accommodato ad fallendum, omnes ejus appidi amissi causas, quarum ille propè omnium autor fuerat, in unum illum derivavit, constat enim Alidosium omne studium adhibuisse, ut quæ ab imperatore procurabantur, ea illi omnia in contrariam partem cederent, neq; ullum ad exitum perducerentur: oderat enim adolescentem non tam ejus vitio, quàm suo: cupidoq; illum ingens incesserat, sui ut fratres, quos esse fortes viros prædicabat, magno in honore apud Julium essent, bellicisq; rebus præficerentur, & autoritate potentiâq; pollerent, quarum rerum illo prosperè imperante spem habere nullam poterat. Itaq; ut in patruum cum invidiam adduceret, ea præsertim in re, qua nullam se unquam aptiorem & commodiorem habitum confidebat, criminationibus subdolè confectis est adortus: quod quidem ei apud hominem turbulentum, planeq; iracundum, succrat ipse antiqua consuetudine & quotidiano victu

per-

per familiaris, facile factu fuit. quamobrem cum paulo postea imperator, qui de calumnia sibi ab Alidosio apud patrum conflat a de Julii familiaribus amicis suis pleraque intellexerat, se ad Julium purgandi sui causa contulisset. Julius furore percitus verba in eum doloris contumeliæque plena temerè effudit, neque audire illum voluit, submissè ut patrio responderet se comparatè, atque à conspectu suo indignissimè repulit. Adolescens contumeliæ tam insignem Alidosio acceptam referens, magnum facinus facere animum induxit suum: itaque à patris cubiculo discedens cum septem aut octo, quos habebat secum, ex suis familiaribus ad id diversorium Alidosianum pedibus rectè contēdit, atque ipsum domo egressum mediè in via frequēti comitatu, septuaginta militibus plurimis, & equitibus armatis plus sexaginta, una cum sororis suæ viro Guido Vaino illorum equitum præfecto se ad Julium conferentem conspicatus, ubi Alidosii vicinus fuit, quasi eum alloquuturus à via latere ad illum inter arma omnium declinavit, muleque ephippiis, quæ is veclus incedebat, levam manu admota, educto dextra gladio hominem transverberavit, quod factum ejus comites intuentes, gladiis eductis & ipsi idem fecerunt. ita illum pluribus confossis vulneribus, sui à freno milites mula detractum, in eandem domum cujus ante fores erant, humeris intulerunt, qui quidem paulo post se ipse sepius accusans egit animam, turpis & flagitiose vitæ vir, cui nulla fides, nulla religio, nihil tutum, nihil pudicum, nihil unquam sanctum fuit. Imperator gladio recondito, eo quo venerat passu pacatè suum ad hospitem rediens, in fessis equis, egressusque oppido, ad Metanrenses se suos retulit.

Paulus legatus cum iis quas secum habuit, copiis, cumque illis quæ cladis initio per diversa ab hostibus & in via montium fuga capta, se se illis eripuerant, atque ad

Alidosius
Cardinalis
à Francisco
Maria truch
datur.

Milites Venet.
disiecti
colliguntur

eum venerant, in Cefenatium vicum ad mare se contul-
 lit, ut in naves militibus & equitibus impositis in fines
 Patavinos se atq; illos sisteret. Quod ubi Patres cognov-
 erunt, navigia plus centum ex urbe & suburbanis &
 Fossa Clodia, triremesq; septem majores è navalibus e-
 ductas paucis prore administrantibus ad vicum Cese-
 natium miserunt ea de causa. Dum verò hæc procurā-
 tur, milites propè universi, qui disjecti apud Bononi-
 am à Bentivolorum factione vel capti fuerant, singu-
 latim ad Paulum inermes venerunt, centurionesq; il-
 lorum militum omnes, quorum nonnullos interfectos
 fuisse rumor attulerat: eos Paulus, ut ad se navigia ap-
 pellebant, impositos ad Albanum montem mittebat: is
 est locus in primis Patavinorum à Fossa Clodia finis. Ip-
 se autem Paulus, universo exercitu præmisso, triremè
 instructiorem è classe Bondimeriane ad se præter alias
 missam conscendit, & me, qui casu tunc ad eundem vi-
 tam Urbino veneram, ut Bembum patrem meum ad-
 versa valetudine Patavii laborantem in viscerem, læ-
 tissima unius diei navigatione Fossam Clodium vexit.
 Is fuit dies ad octavam Calend. Julias Paulus ad Pa-
 tres se contulit, atq; ab iis missionem postulans, ea non
 impetrata ad Leonitanos, ubi erat Gritius, est profe-
 ctus. Patres exercitu reficiendo consulentes, Mariano
 Prato, Leonardi illius què Galli hostes interfecerant, fra-
 tris filio, tribunatum quingentorum militum concesser-
 unt, atq; ut eam numerum quamprimum conficeret,
 ad Gritiumq; legatum adduceret, mandaverunt.

Hispani ul-
 tro sese ve-
 nientibus
 sunt.

Erant Verona milites Hispani mille, in oppido egressi
 si ad Gritium miserunt, quoniam nullius tant hominū
 stipendia mereant si legatus vellet se ad illam venturos
 stipendiaq; reip facturos. Ea dædè Patres admoniti, co-
 acto Senatu cum plures sententiae dicerentur, ea vicit,
 quæ non esse eis confidendum censuit. itaq; non sunt re-
 cepti.

Juv

*Julius Romā rediens in itinere edictum in Bononiē-
ses protulit, ni ad se remq; pub. Romanā revertantur,
se se eos ab aqua & igni, à sacrarum communione, à com-
victu hominum diris imprecationibus arcere.*

Iulii Pontifici in Bononiensibus edictum.

Cumq; post eos dies acta è nubibus grando solito major atq; frequentior, omnes terra fructus, qui in agris erant, per X. millia passuum circa oppidum abstulisset, vulgi suspicio tenuit, edicti Juliani causa eam conflata vastitatem cœlo missam cecidisse.

Grando & agrorum calamitas.

*Eo tempore è Pannonia literæ venerunt, in conven-
da regio, qui postremus Bude indictus fuerat, statutum
fuisse à reip. federe discedi non oportere. In Carnis qui-
dem hostes ad Utinum incursiones fecisse, vicorq; tres
apud oppidum incendiisse, Patres certiores facti, Aloisio
Mocenico legato Foro-Julien-sibus à Senatu lecto, uti
statim proficisceretur, mandaverunt.*

Res in Carnis gestæ.

*Nondum erat Romæ Julius, cum novē numero Car-
dinales, quorum erat princeps Bernardinus Cardina-
lis sanctæ Crucis, homo Hispanus, literas ad illum Me-
diolano dederūt, quib. literis eum certiore faciebāt:
quoniam ipse tot annos, ex quo summus Pontif. esset,
contra majorum decreta generale concilium ad remp.
Christianam juvandam cogere distulisset, se communē
causam obire agereq; statuisse: itaq; illū, ut Pisis se ante
diem Cal. Septemb. concilio agendo sisteret, monebant.
Nēve Julius eas literas inficiari posset se accepisse, quod
nemo esset tam audax, qui ei se allaturum ullo premio
polliceretur in foribus templorum Parmæ atq; Placentiæ,
tum verò etiam Arimini eas prafigi curaverunt.
quod quidem Julio permolestum sane fuit, presertim cum illis eis in literis testarentur habere se consilio-
rum suorum adiutores Galliarum & Hispaniarum
reges Ludovicum & Ferdinandum; tametsi spero alere
Julium, auctoritate potentie sue vel interminando*

Concilium Pisis indictum à Cardinal. & Pontif. ad id vocatus.

vel hortando vel pollicendo, aliquos ex eo conventu in suam voluntatem se abstracturum, eamq; conjunctionem diuulsurum, ipso eorum Principe homine ventosissimo parum prudentiæ tantam ad rem, reliquorum nonnullis parum auctoritatis asserentibus: quæ effecta re nihil ab aliis posse confici eorum, quæ sperauerant, confidebat. Sed omnino post illud tempus plenior solito curarum & cogitationum Julius fuit.

Vixit in
Carnis pu-
gna.

In Carnis cum hostes sat magno equitum & militum numero ex Goritiani finibus ad Cremonse oppidum accessissent, ut illud, si possent, caperent, prædas autem abigerent, damnaq; incolis & vastitatem inferrent. Joannes Viturius legatus obviam illis factus, prelium acriter magnoq; animo iniit, ipse manu promptus ac paratus, ut quisvis alius: itaq; eos fudit, interfectis captisq; per plurimos. Erat cum illo Aloisius Portus, de quo suprâ dictum est, validorum & pulcherrimorum membrorum excellentisq; virtutis atq; inuicti plane animi adolescens. Is cum se medios in hostes audacissime intulisset, eosq; jam in fugam coniecisset, ab uno ex illis in collo apud tenentes vulnere tam tenui accepto, ut vix pellem gladius perforarit, omnib. tamen membris captus ab equo statim decidit, sublatusq; a suis per manusq; servatus, prorsus immobilis per plures menses fuit, ceterum exercere se postea in armis nequivit unquam: qui profecto casus cladem illam hostium Vitarrio, à quo Portus propter virtutem amabatur sane plurimum, odiosam in primis & lachrymabilem reddidit.

Magistri scri-
bari oratio
in senatu de
erarii angu-
stia, eiusq;
modula.

Interim domi Patres ob erarii inopiam in magna curanda pecunie difficultate versabantur: quam ob rem ubi dies comitiorum venit, sedentibus in curia subsellis civibus, Principis & reip. nomine scribarum magister sic eos est alloquutus: Potare sese neminem in

curia

curia esse, quem ararii angustia hoc tempore lateant: neminem, qui non videat, quam ad ea recuperanda, quae indigne amissa sunt, pecunia resp. indigeat: ea suppeditari ad impensas belli possit, omnia excogitata à Patrib. esse, nihil relictum inexploratum, nihil intentatum superesse, prater unum, ut qui fisco debent cives, si solvant, atq; in ararium quod debent conferant: id si fiat, superfuturam pecuniam magistratibus palam esse: si non fiat, rem ipsam publ. in praedam hostibus & direptionem venturam, non esse ab ullo jam ulterius ambigendum: utrum eligere malint, fortunam ipsam eis hodie proponere, vel eam portionem qua recip. tenentur, sua ipsos manu ei tribuere, vel hostibus inuitos omnia (nihil enim victis superesse, quod non in victorum potestate sit) ex altero parva suarum rerum parte ipsos defecturos: ex altero praedia, fundos, insulas, domos, uxores, liberos: quib. nihil in vita charius, nihil esse dulcius potest, lares, templa, libertatem recip. communicationem imperii, coelum deniq; hoc, auramq; ipsam, qua vivunt, ipsos in periculum adducturos. majores ipsorum hanc eis patriam suo sanguine peperisse, eos autem parvo suo incommodo tueri eam nolle, neq; deos neq; homines probaturos. nihil esse miserius servitute: itaq; dura eis omnia perpetienda potius esse, quam serviendum: **Leonardum** Ducem ipsorum magistratusq; universos, qui hanc rempub. procurant, rogare obtestariq; eos per ea, quae unicuiq; incūdissima suavissimaq; sunt, ut qui fisco debent, quamprimum in ararium inferant, ut ope auxilioq; eorum nixa Resp. sublevare se erigereq; tandem possit, ne in timore amittendi omnia perpetuo versentur.

Hoc sermone habito, ad magistratus creandos se cives converterunt. **Sigismundus** Caballus, qui legatus extraordinarius in exercitu reip. q; locis fuerat, facula

Lucius co-
pium piz
fectu accu-
satur.

Consultatio
de prefecto
exercitui
præficien-
do.

ate à Senatu sibi permiffa domum rediens, in sermone quem ad Patres habuit, multa de Lucii copiarū resp. præfecti timore formidinesq; animi in consiliis capiendis, plura de tarditate negligentiaq; in maturandis & perficiendis, actione placē libera & severa dixit: quæ quidem propè omnia Patres, ipsi per sese præterita repetentes, majori cum dolore, quàm adhibendis ei malo remedio agnoverunt, tametsi haud multo post eos dies, cum ea inter ipsos opinio percrebuisse, perniciosum esse respubl. copiis hominem imperare & semper timidum, & nunquam diligentem, eoq; maxime, quod Lucii præfectura tempus explebatur, coeptum est à magistratibus agi de alio in ejus locum eligendo, cui se tutius civitas in belli rebus tradi & permitti possit: itaque Senatu coacto, aliqui ex illis Laurentium Ceret animum, qui militibus reip. præerat: aliqui Marcum Antonium Columnam, qui Julii stipendia merebat: aliq; Gasparem Severinatem, Mantua qui erat, certioresq; Patres fecerat, libentissime suam se operam reip. navaturum, esse præficiendum censebant. Laurentii virtutem egregiam elevabat Gallicus, qui appellatur, moribus, à quo interdum impediabatur, ne exercere se, quantum opus erat, posset. Severinatem cum non nihil adjuvaret inimicus in Gallos animus, à quibus Verona cum esset, custodie traditus per invidiam fuerat; alia multa premebant. Marco Antonio Columnæ adolescentia erat adversaria. Neq; tamen defuerunt, qui tunc quoq; uti alias, Græci legatō id imperium esse dandum existimarent, quod ea res neminem ex reipub. præfectis ledebat. Eæ sententiæ cum non semel in Senatu dictæ essent, à Joanne Medice Cardinali litera Romæ data Patribus proposuerunt: si suis copiis præficere Joannem Paulum Balionem velint Perusina civitatis principem, magno in re militari nomine, se curaturum ut is

Internuncios ad urbem suos mittat, quibus cum agere, quae agenda erunt, Patres possint, quae intellectares magistratuum controversiam diremit, pluresq; in eā sententiam, quam in aliam aliam ierunt, ut Balioni praefecturam traderent.

Ipse vero Lucius hac vel providens futura, vel facta de amicis suis cognoscens, literas ad Patres dedit, se neminem se factum, minusq; iam ad belli munera et labores obeundos idoneum, quam antea fuerit: itaq; cupere artem desinere, si per eos liceat, atq; ad requietem se vocantq; reliquam dare, petere ut liceat. Quam quidem ejus petitionem Patres opportunè oblatam liberes acceperunt, honorisq; responsio missum eum fecerunt.

Lucius dicit
missionem
petitione
procurat

Mulieres Epirote quingenti, Veronae qui erant, ab exercituq; reip. profugerant, stipendiis apud hostes fraudati, comitatu egentes, omnia perpeffi mala, impetrata venia ad Gritium redierunt.

Ferdinandus Hispaniae rex agere ferens Cardinales eos, de quib; supra dictum est, in illa concilii Pisis agenda missa ad Julium denunciatione nomen suum adscripsisse, cum se ab illo adjuvari praesentulissent, Julio per legatum suum confirmavit, nullā se ad id voluntatis suae partē adhibuisse, nulla omnino se in re cum illis cōsensisse: quod si Julius eum in primis, qui Hispanus esset, dignitate illa & sacerdotis, quae in suo regno habet, spoliaverit, privatumq; reddiderit, sibi eum re gratissimam esse facturum, et suum illi mendaciam eā, quam debeat, mercedem allaturum: uti autem Bononiam recipiat, omnes suas copias, quas fore propediem satis multas exploratam sibi esse, Julio se daturum polliceri, quae legati oratio gratissima Julio fuit.

Hispaniae
rex Cardina
les de men
dacio argu
it.

Interim Joanni Paulo Balioni omnium reip. copiarū praefectura per annos tres cum equitibus gravioribus ducentis, leviorib; quinquaginta, militib;q; centum;

Benemeriti
remunerant
tur à Repub.

atq; iis unis belli tantum temporibus, cumq; eorum omnium stipendio, tum ad ipsius mensam libris auri triginta annis singulis à Senatu traditi. Tadeo Vulpio Forcorneliensi, quod ad Bononiam in exercitus fuga unus omnium præclare se gesserit, Bentivolorumq; amicos porta oppidi exire properantes, uti agmen prætereuntium aggrederebatur, magno animo reprimens in oppidum reverti compulerit, numerus equitum gravioris armaturæ, quem habebat, est à Patribus auctus ad CL. ejusq; fratri equites leviores L. attributi.

Mattheus
Sedunorum
episcopus.

Venerat ad urbem in veste plebeia tenuiq; comitatus Mattheus Helvetius Sedunorum Episcopus, quæ Julius in Cardinalium collegium coopaverat, homo magni animi, Gallus inimicus atq; adversarius maximè. Causa veniendi fuit, ut Julii pecuniam ibi acciperet libras auri ad ducentas, militibus Helvetiis sex mille conscribendis, qui ejus stipendia facerent: moratusq; in diversorio, quod Patres ei paraverant, dum sibi nummi curarentur, per Lauredani Principis domum salutatis semel Patribus, Pisaurum in triremi, quæ ei Patres dederant, se contulit, numis per suos domum missis: inde Romam ad Julium est profectus, atq; istantium abierat, cum ad urbem item venit homo reip. amicus Maximiliani regis familiaris, ut Patres certiores faceret, si legatum ad Maximilianum secreto miserint, qui eum roget, uti cum civitate fœdus ineat, honestasq; ei conditiones proponat, Maximilianum cum rep. con-

Legatus Venetorum ad Maximilianum ob pacis tractatum missus.

sensurum. Ea intellectare Patres Senatu coacti Antonium Justinianum legerunt, qui statim ad Maximilianum proficisceretur, cum fœderis ferendi potestate, si conditiones non respuerit: inter quas erat, ut si is Veronam reip. restituat, Antonius polliceatur reip. ei daturam aliquam pecunie vim: edq; res ut bene republicæ verteret, omnibus in templis dies tres supplicatio de-

creta est. Antonius tacito profectus Feltriam ubi venit, literas sibi obviam missas accepit, quibus ei Maximilianus suis in locis atq; oppidis dies octo commorandi potestatem faciebat. Eis literis non contentus Antonius, quod tam brevi temporis spatio Maximilianū convenire, remq; tantam perficere posse se non confidebat, alias longioris morae literas sibi mitti postulavit, easq; in castello Butistansio, quod est in extremis reip. finibus, se expectaturum confirmavit.

Antonio itaq; Butistanii eas litteras expectante, hostes qui Verona erant, à Maximiliano atq; ab rege Galliae haud parva manu aucti, commeatu & tormentis per Athesim flumen ad eos in ratibus Tridento missis, oppido egressi, ut exercitum reipublicae aggrederentur, ad Gritum, qui non longè aberat, contenderunt; congressiq; cum Veneti propter paucitatem permerentur, eos repulerunt, ducentosq; ex equitibus captivos fecerunt, interfectis per plurimos, & Suavium ac Leonice nos ceperunt. Gritus cum reliquis, qui quidē fortissimè pugnaverant, in Atestinorum se fines recepit. Fuerat hostium numerus equitum gravis armatura septingentorum, levis mille quingentorum, militum circiter septem millium cum Vasconum, tum Germanorum, ad quos gregariorum magna multitudo accesserat: quibus omnibus Palitia Gallus homo non obscuri inter suos nominis praerāt. Ejus praelii nuncio accepto nō mediocris timor Patres incessit, ne eo successu hostes sublatis Patavinum improvise se conferrent, quod vacuum defensoribus sciebat esse, ut de eo capiēdo, quid possent, experirentur. Augebant eum timorem literae à magistratibus Alpinis ad eos datae, Maximilianum Tridentum venisse, rumoremq; satis constantem vagari illum propediem in fines reip. Taurisum versus impetum facturum, quas ob res legatum, qui Taurisire-

Venetorum
prope Veronam
clades

bus belli præfesset, Joannem Paulum Gradonicum Patres legerunt: & militum quinamillia undecunq, ce-
 riter conscribenda esse sanxerunt: atq, uti è nobilitate
 cives viginti Patavium, decem Taurisum mitteren-
 tur ad eas urbes custodiendas, cum X. militibus singuli
 totidemq, è plebe urbana cum tribus, qui portus eorum
 oppidorum adsisterent, Senatusconsulto addiderunt:
 Gritumq, exercitum sine mora Patavium adducere
 jusserant: scripsisse enim Justiniano, ut si quippiam co-
 gnosceret, quod impedimento esset, quo minus conve-
 niret inter Maximilianum atq, rempublicam, quam-
 primum possit, ipse operam daret, ut quicquid id esset,
 omnibus modis è medio prorusus tolleretur. Quoniam
 autem Principis, & ejus collegii jussu edictum proposi-
 tum fuerat, ne cui, qui fisco deberet, frumenta possessioni-
 num suarum in urbem advehere, nisi ipsis permitten-
 titus, liceret: ne eas res advectiones moraretur, altera
 edicto facultas in urbem advehendi civibus omnibus
 est data, quodq, sunt in Sili flumine mole frumentaria
 per plures, quib, civitas utitur, eas qui custodirent, ar-
 matos homines in naviculis XXIII. uti suburbia, quæ
 à Septentrionibus sunt, mitterent, Senatus jussit, e-
 quæ inter ea, quæ quatuor sunt, diviso navicularum
 numero, cum Muriani Torceliisq, magistratibus, qui eis
 præfessent: panisq, classicus omnibus cum viginti die-
 rum stipendio publice datus: quorum dierum spatia
 quid hostes molirentur sciri posse Patres existimave-
 rant.

Edictum de
 frumentis
 advehen-
 dis.

Hominum
 fuga ex ter-
 ræ panico.

Exercitu Patavium adducto, militibusq, mille im-
 Rhodigianis finibus qui erant, quos Patres evocave-
 rant, eodem introductis, magna est hominum fuga ex-
 agis cum Patavium tum etiã Taurisum facta, ut
 omnes via carrorum, pueros, mulieres & impedimeta
 domestica convehentium, implerentur, quem timorem

augebat, quod afferebatur, quoniam hostes Lednicenis captis majorem oppidanorum partem unà cum mulieribus & infantibus interfecerant, oppidumq; & vicos aliquot incenderant. eos omnibus in reip. locis idem esse facturos. itaq; Bassiani Asulig; magistratus relictis municipiis, quibus præerant, nullis eos hostibus impellentibus sed sola earum rerum auditione perterriti, Taurisum profugerunt. Missus autem eò Laurentius Cereanus præfeti; alii cum militibus & equitibus levissimis fractos jam civium & reliquorum animos confirmaverunt: qui unà cum Gradenico legato, ut oppidum redderent, communitius, animum intenderunt, magnumq; agricolarum numerum, qui in oppidum confugerant, nacti celeriter ejus quod intenderant, non parvam partem effecerunt. Frumenta, quæ in agris erant, in oppidum comportari mandaverunt. Præterea, ut in urbe major numerus reperiretur eorum qui è nobilitate, qui ve è plebe Patavium aut Taurisum accederent: utq; ad id faciendum eo promptiores essent, præter Bartholomæum Mustium, qui jam sese Patribus obtulerat cum armatis hominibus XXX. duos menses in utro vellent oppido, sua impensa reip; operam navaturum, & Sabam hominem è plebe, qui cum decem, ac propterea magnopere laudabantur, proposita fuerunt premia, tam is qui è nobilitate, quam is qui è plebe, pro sua quibuscq; conditione, qui ad tutanda ea oppida ire vellent.

Hostes interea vacuum hominibus Vicetiam, quod Vicetia desolata occupatur ab hostibus. propè universa civitas fuga Patavium atq; ad urbem se contulerat, facile ceperunt. Pandulfusq; Malatesta Citadellam, ab illis eò cum equitibus quadringentis propinquo ejus misso. Eas ob res Patrum jussu sacerdotum & sacrarum virginum collegiis tercenta starea frumenti dona data, ut preces Deus immortalibus pro rep. facerent.

Lex de Sena-
toribus fisci
e ebitori-
bus,

Atq, ut pecunia quibus posset modis exigeretur lex
antea perlata, nunquam autem palam proposita, quod
asperior duriorq, esse Patribus videbatur, in Senatu le-
ta est. Ea erat ejusmodi: Qui senatores fisco deberent,
decem dierum spatio in erarium conferrent: qui id non
fecerit, à Senatu excludatur, aliusq, in ejus locum sub-
legatur. Et alia item ejusmodi: Qui in erarium pecu-
niam inferret, ea illi accepta unâ cum decima à que-
storibus referatur: qua is pecunia qua ipse quæve quis
alius portoria nullis urbanis magistratib. debiturus in-
posterum sit. solvere, acceptumq, ac relatum facere pos-
sit. Etiam à Decemviris, prædiare ip fundiq, aliquot in
Cypro insula ut venirent, eaq, statim ad urbem pecu-
nia trajiceretur, latum. Sed eam legem quæ de iis qui
fisco debent, à Senatu ejiciendis loquebatur, paulò post
etiâ ad omnes alios magistratus cum urbanos tum pro-
vinciales extensam atq, amplificatam majora comitia
probaverunt: itaq, per plures magni viri à rebus publicis
tractandis ejecti, in privatorum numero sunt habiti.

Lucii copia
rum præfe-
cti ob dimis-
sionem que-
rela, & obi-
tus,

Lucius moleste ferens se à Senatu missum fuisse, ta-
met si velle quiescere ipsemet Patribus significavisset,
querelisq, ea de re legatorum aures quotidie obtundens,
id perfecit, ut Senatus, ne in illum ingratus esse ulli ho-
minum videri posset, pristinum ei locum restituerit: quo
in loco tamen parum tēporis esset futurus, Joanne Pau-
lo Balione brevi ad exercitū venturo, cui parere Lu-
cium cporteat: tametsi, etiam si ad exercitum Balio nū-
quam venisset, non tamen irrita ejus Senatus opinio
fuiisset, non multum scilicet temporis in sua præfectura
futurum Lucium: paucos enim post dies in febriculam
incidens, ea in horas graviore facta mortem obiit.

Julii Ponti-
fic. consiliū
de bello Re-
gi Galliar. in-
ferendo,

Rome autem accito ad sese reip. legato Julius, qui
cum erant Hispaniæ Britanniaq, regum legati, ei pro-
posuit, se cum illorum legatorum regibus cumq, rep.
fa-

LIBER UNDECIMUS

fœdus inire statuisse, quo ex fœdere Gallie regi bellum eodem tempore omnes facerent: ei bello Ferdinandum confirmare equitum gravioris armaturæ mille ducentorum, levioris mille, millium numerum se præstaturum: totidem item Heinricum: quibus copiis bellum à suis finibus in Gallie fines inferat: ipsum autem suum exercitum bene plenum paratumq; in commune allaturum: idem ut Veneti se facturos polliceantur, nō tam hortari, quàm confidere, nulla eos in re desiderari suum munus atq; officium permissuros: neq; enim ullius sociorum tā referre id bellum fieri, quàm reip. itaq; jubere ipsi, ut ea Senatui perscribat, petatq; ab eo syngrapham, qua pro ejus parte fœdus confici & conscribi possit.

Eum Julii sermonem uterq; Regum legatus Donato comprobavit. Quibus rebus cognitis, ex Donati literis Senatus omnibus suffragiis syngrapham fieri, atque ad illum mitti iussit.

Monuerant Grittus Paulusq; legati Senatū, quoniam equites gravis armaturæ vulgò conquerebantur, eo quæ merebant stipendio non posse sese equosq; suos alere tam duro tempore, tam frequenti omnis commectus propter fugam agricolarum inopia, tantisq; laboribus perferendis: optimum factu esse, si stipendia illorū Patres auxerint, ut letioribus animis suam reip. operā uberiori q; cum fructu navent: quamobrem eis Senatus & stipendiorum summam auxit ad auri libram in annos singulos, quæ prius erat quinta parte minor: & duorum mensium stipendia representari à questorib. imperavit.

*Equitum
gravis ar-
maturæ sti-
pendia au-
cta.*

Quod autem pecunia publicè defecerat, à civibus ditioribus, quod opus esset, mutuo petere Patres constituerunt: utq; ceteri eo exemplo moverentur, dux ipse Lauredanus libras auri decem eo nomine in ararium

Pecuniam à
ditionibus
muri col-
ligit. Resp.

primus contulit. Id reliquorum civium per plures imi-
tati, & ipsi pro suis facultatibus id fecerunt, ut esset o-
mnis ea pecunia libras auri ad ducentas, eoque amplius.

Scripserant Patres ad Balionem, ut è Persu Spo-
letiq; finibus pedites bis mille conscriberet, secumq; ad-
duceret: pecuniamq; ad eam rem suis internunciis de-
derant. Itaq; ad eos reliquosq; illius milites & equites
& comitatum advehendum, triremes nothas tres va-
cuas paucis administrantib. aliaq; navigia ad eam rem
accommodata Patres in Flaminiam miserunt ad vicin-
am, qui appellatur Catholica, eisq; navigiis euntibus & re-
deuntib. Bondimeriũ Padanae classis prefectũ esse præ-
sidio jusserunt, ne quid eis Alfonsus in itinere noceret.

Taurisum
novo artifi-
cio muni-
tur.

Gradenicus in Taurisanis legatus de Laurentii &
Vitellii multa virtutis hominum consilio, ut oppidum
communiret, magnam curam & diligentiam adhibe-
bat: muros reficiebat: è turribus, quæ in us erant veteri
consuetudine altiores, quàm præsens rei militaris ratio
postulabat, superiorem partem detrahebat: fossas latio-
res & profundiores faciebat, aggerem construebat, extra
oppidum per quingentos passus recta diruebat, arbores
succidebat, ut nihil aut prospectui, aut ejaculandis
tormentorum pilis obesset. Aqua Silis fluminis, quod
flumen oppidum interfluit, ut in oppido sustineri pos-
set, quæ hostib. accedentibus effunderetur ad omnem
circa oppidum regionem submergendam, alveos è la-
teribus solidissimos cũ ostiis lapideis plurimis, ad quã-
vis vim aqua brevi evomendam, concamerationesq;
sub mœnibus perq; aggerem firmissimas ex ædificabat.
quod opus magna impensa postea perfectum expletum
quæ ejusmodi nunc quidem est, ut neque pulchrius &
elegantius, neq; aptius atq; accommodatius quicquã
ullum ad oppidum muniendum & tuendum aliis in lo-
cis ferè conspiciatur.

Hostes

Hostes autem, quorum erat numerus propè viginti millium, ulterius per Vicetinos sine progressu, incendiis q̄ omnia fœdantes, Camisanumq̄ maximè, totius agri plenissimum vicum, ut incensa usq̄ Patavio prospicerentur, Bassianum oppidum ceperunt, diripuerunt, virgines violaverunt: è quibus tamen equites Epirote reip. extremum agmen aggressi triginta captivos Pataviũ, unde venerant, intulerũt: in his Hieronymus Posterla, Mediolanensis civis, homo satis dives fuit.

Interea Justinianus, quem ad Maximilianum fœderis ineundi causa missum à Senatu dixeramus, sum regis procuratorib. colloquutus, cũ ille se ad illum non semel contulissent, spretisq̄ quas afferebat conditionib. cum tandem missum fecissent, demum etiam revocavissent, neq̄ tamen convenire inter ipsum atq̄ illos posset, à Senatu revocatus ad urbem rediit.

Ac domi quidem magistratib. comitia habentibus, Bartholomæoq̄ Mustio, qui amanter Pataviũ profectus tuendo oppido cum triginta militibus sua impensa, uti suprã dictum est, reip. operã dabat, senatore tanta civium voluntate declarato, ut multa ipse maiora suffragiorum numero, quam ullus ex suis competitorib. id muneris adeptus esset: tametsi magna illorum pars in ea magistratu sæpius fuerint, quæ res maximè ad-versaria solet esse iis, qui idem petunt: Lauredanus Dux ad cives conversus ejusmodi sermonem habuit: Latari se plurimum, quod ipsi favore suo atq̄ benevolentia eos in primis cives præsequantur, suffragiaq̄ suis honestandis conferant, qui communis comodo inserviunt, seq̄ pro patria periculis obijciunt, et impendia rei familiaris erecto animo sustinent: itaq̄, inquit, non omnia Deos immortales iratos nobis esse atque adversos puto, cum hanc vobis mentem datam, atq̄ hunc ab illis sensum videam, ut qui amore patriæ in labores,

Hostiũ pœ
Vicetinos si-
nes progress-
ses & irru-
ptiones.

Legatus Ve-
net. à Maxi-
miliano re-
infecta rediit

Bartholomæus Mustius senator ob merita declaratus

Lauretani ducis oratio de populi in benemeritis gratq̄ animo.

in discrimin se se dant, maxime dignos vestris muneribus existimetis, atq; illis qui minus id faciunt, prefrendos vestris sententiis judicetis. Gratulorq; Mustio, quem hoc honore amplificavistis: quo quidem gavisum eum puto in illis suis laboribus longe magis, quàm si omnibus commodis affluens, plurimis in voluptatibus versaretur, summaq; vite securitate frueretur: hoc est enim verè vivere, prodesse patriæ, defendere reipub. tueri cives suos, vitam sine libertate minimi facere, etiam præferre mortem servituti: hæc qui secum reputat, qui sentit, ille mihi prestans & magnus civis videtur, ille dignus in quem unum à sua civitate omnia studia, omnes honestates conferantur. Hæc vos cives, mea mihi vita chariores, dies atq; noctes cogitare oportet, ut Mustio similes, cum usus erit, patriæ laboranti succurratis: quod si feceritis, & illa beneficiorum & laborum vestrorum memor, omnes suas dignitates in vos profundet, & ipsi non ab ea modo, quod tamen civi egregio & amanti patriæ satis esse planè debet, sed etiam omnibus ab hominibus laudabimini: nam qui acta civitatis nostræ conscribunt, vestra nomina suis libris inserent: ita virtutes & benefacta vestra legentur, aliis narrabuntur, per ora gentium & seculorum pervagabuntur, nomenq; vestrum eternitati commendabitur.

Hæc oratione à Lauredano habita, per plures cives ipsi & magistratibus separatos obtulerunt, neq; rei familiaris, neq; vite suæ parcere, ut saluti publicæ pro virili sua opem atq; presidium afferant. Ita comitia dimissa.

PETRI

PETRI BEMBI RE- RUM VENETARUM HI- STORIÆ LIB. XII.

Epitome.

Clades in Istris à Friapane accepta. Gallorum ac Germanorum in Carnis & alibi progressus Iulii aegritudo. Pisanum à Iulio Franciscomariz traditur. Germanorum ex Alpbis populationes Gallorum ad maius litus usque incurfiones. Venetorum cum Iulio & Britannie rege foedus. Galli & Germani Taurisum oblidens, eorumque discessus. Lex de novo navalium magistratu creando lata. Exercitus ad amissa in Carnis recuperanda missus eiusque res gestæ. Vicetia ad reipub. imperium redit. Iulius eos qui Pisanum concilium coegerat cardinalatu spoliatur. Brixia & Bergomum à Venetis capitur. Varia pacis cum Maximiliano negotia. Bononia à Pontificis & Hispanicis copiis obfessa, à Gallis liberatur. Venetorum ad Villam francam clades Brixia à Gallis expugnatur. Duodecim Helvetiorum legati ad urbem veniunt. Inducitur inter Maximilianum & Venetos. Pugna apud Ravennam Laceranensis concilii initium. Ravenna à Pontifice cum arce recuperatur. Helvetii se Veneto exercitui coniungunt, eorumque res gestæ. Bononienses se iterum Iulio dedunt. Galli tota Insubria pelluntur. Selimus patri regnum eripit, eiusque ad Venetos legatio. Genua à Iano Freghosio capitur. Alphonsus Atestinus à Iulio interdicto absolvitur, & Roma aufugit. Helvetii à Iulio, Rom. reip. defensores appellantur. Iulius in Alphonsum conatus irritus. Medicorum Florentiam reditus. Iulius Galliarum regi aqua & igni interdicat, Veneti Cremam recipiunt. Gallorum in Aquitania clades. Veneti cum Aegypti rege foedus renovant. Neapolis prorex Brixiam capit. Iulii cum Maximiliano foedus, à Venetis alienatio & obitus. Leonis X. creatio.

O tempore in Istris incommodum acceptum est, fugatis equitibus & militibus reip. cum legato eius regionis Andrea Suriano, à Christophoro Friapane, qui se in insidiis occultaverat, praedaque facta. quas obres paulo post Suriano à civib. male audiente, Sebastianus Justinianus à Senatu lectus est, quæ legatus Istris regendis eo se statim conferat, cum antea regendis Dalmatis lectus fuisset.

Clades in Istris à Friapane accepta

Ab

Gallorū &
Germanorū
in Caris po-
pulationes
& progres-
sus.

Ab hostibus utrò Gallis Germanisq; Asulū & Ma-
rostatica facile capta: qui cū in planitie populationes
facerent, Epirotis resp. extremum illorum agmen car-
pentibus, plurimos ex suis non semel amiserunt: quod
quidem detrimentū sarcitum cum fenore est. Vasconi-
bus mille quingentis aucto eorum exercitu. A Fossa
autem Clodia municipibus classica celeriter coacta,
fugatis Alfonso navibus, per plura ab eis capta optimis
mercibus onusta navigia recepta sunt in Varreni ostio,
atq; ad urbem & ipsum ad forum magnis acclamatio-
nibus & tubarum ac tympanorum strepitu & tibiariū
sonis, tanquam in triumphum ducta.

Itali agri-
do, ob quā
Pisaurū Frā-
ncisco Maria
tradit.

Anctis verò admodum febribus, quibus iterum
lentari cœperat Julius, ut se moriturum crederet, Frā-
ncisco Mariae fratris sui filio, quod Alidosium Cardina-
lem interfecerit, ne crimini esset, decrevit, scriptisq; id
litteris est testatus: Pisaurumque oppidum regendum
& obtinendam ei tradidit, quod heredes ejus sequer-
entur, stipendio levissimo in annos singulos dari Ro-
manis Pontificibus imperato: filiaq; sue Felici libras
auri centum viginti, totidemque Francisco Mariae,
alterosque totidem Nicolao Ruxero sororis sue filio do-
no dedit.

Exierant Vicetia hostium equites gravis armaturā
tentum, levioris fere ducenti, milites Vascones quater-
centum Verona profecta, ut Marosticam se conferrent:
id cū ab agricola Federicus Contarenus cognovisset,
qui Patavio egressus cum equitibus levioribus quin-
gentis, ut hostibus si quā posset noceret, eandem regio-
nem versus se conferebat, cum tertia sudrum equitum
parte, quō illos interfacturos arbitrabatur, se convertit:
reliquas duas partes diversis itinerib. si hostes reperire
possent, misit, cum mandatis, ut qui priores hostium
agmen conspicerentur, id celeriter reliquis significan-
dum

dum curarent. Accidit autem, ut ipse in eos prior incideret: itaq; unâ cum Guido Rangonio magni animi adolescente sine mora congressus, parum abfuit quin ab eis caperetur. Rangonius quidem ab equo dejectus in manus hostium venit: quorum impetum Federicus temperanter sustinens eos morabatur, dum reliqui, ad quos accersendos miserat, accederent: id dum per hore spatium fit, reliqui adveniunt, tum reintegrato simul praelio, cum diu atq; acriter utriq; pugnavissent, hostes superantur. seq; fuga mandantes, quòd equitum nostrorum celeritatem effugere non poterant, milites conciduntur: reliqui omnes ad unum capiuntur cum jumentis sarcinarius permultis, quæ supellectilem magni precii ad Palitiam reliquosq; duces afferebant, cumq; mulierum turba, quæ agmen sequebantur. Rangonius equitem, qui eum ceperat, a se captivum factum, in equi sui postremo dorso Patavium in reditu ingrediens adduxit. erat autem hora noctis ferè tertia, ut multis luminibus allatis utrunq; agmè victores simul & victi non ingratum spectaculum Paulo legato, qui in porta aderat, & oppidanis dederint. Gritum legatum ob adversam valetudinem Senatu permittente Patavio sui ad urbem detulerunt: & Bondimerium è Fossa Claudia eadem de causa item sui.

Lucio mortuo dum Balio ad exercitum venit, Bernardinum Braccium, egregia fide hominem, pro prefecto copiarum resp. Senatus esse jussit: quæ res prefectis reliquis exercituiq; omni gratissima sanè fuit: eiq; in presentia date libræ auri decē in stipendium, quinque autem in menses singulos ad victum institute. Melagro etiam Foroliviensi, quoad Joannes Grecus qui longinquo morbo detinebatur, convalesceret, ejus equites regendi dati unâ cum aliis levioribus quinquaginta qui Lucii fuerant: ex centum autem gravis armatis.

Venetorum
cum hostib;
conflictum.

armatura, qui fuerant ejusdē Lucii, Guido Rangonto septuagintaquinque, reliqui Tadeo Vulpio distributi.

Theodorus
Palæologus.

Atque inter hæc Theodorus Palæologus, homo reip. amantissimus, Zacyntho rediens equos quinquaginta levissimos ad urbem secum duxit. cujus ab insula prætura, Joannes Barbadicus Triumvir ad magistratuum provincialium furtiva criminaque cognoscenda, Hieronymum Bernardum eiecerat, pecuniis omnibus, quas nullo jure abstulerat, restitutis, ipso ad urbem se sisti jussu, Stephanoque Capello Propatore in insula instituto: eam enim illi potestatem Decemviri dederant.

Germanorum
ex alpinis
populationibus.

Hostes cum frequentes populationes in Alpibus fecissent, Belunium cepissent, castella multa et vicos diripuissent, cum carris quamplurimis, qui naviculas ad pontes sustinendos binas singuli, quique ipsos pontes disclusos atque in partes plurimas se junctos ferebant, Plavium flumen versus se contulerunt. quorum discessu cognito, Federicus Contarenus Janesque, Fregosius, Patavio ad castellum Francum procurentes, porta succensa municipium capiunt unacum prefecto, quem hostes ibi reliquerant ad comitatum procurandum, et ejus equitibus aliquot militibusque, triginta, cumque eis qui panem exercitui conficiebant, quorum erat non parvus numerus: farinaque carros aliquot abstulerunt, frumentique aliquantum modum, ut Epirota fere omnes oneratos admodum ea praeda equos suos in reditu habuerint.

Taurisano-
rum in per-
ficiendis
munitioni-
bus sedula.

Taurisani autem Legatus prefectique, quod hostes ad se venturos intellexerant, eam diligentiam perficiendis munitionibus adhibuerunt, ut non ipsi modo reliquique civēs Veneti et Taurisani, ex nobilioribus, sed ipsæ etiam mulieres singulis diebus plures horas terra suis manibus fodienda et convehenda laborem forti animo subigunt.

Posito in naviculis ad Plavium ponte, Germani flumen

men transierunt, Galli trajicere noluerunt, verentes ne Germani, cum sua terra finibus appropinquavissent, cupiditate domum redeundi, & quod eis stipendia ferè non persolvebantur, se relinquerent. erat autem Gallorum numerus propè viginti millium, Germanorum duodecim millium, præter equites utriusq; armatare circiter octingentos: quorum graviore morè ipsorum duos ad summum singuli, sæpe etiam unum tantum equum habebant. Germani igitur Sacilium profecti, oppido defensoribus vacuo facile potiti sunt, atque ibi commætu, quo antea caruerant, exercitum refecerunt. Eo capto municipio magnus est omnibus illis populis injectus timor, ne ab iis ferro atq; igni ob innatam genti feritatem & crudelitatem vastarentur. Quare cognita, fortuna favore usi, & sua paulisper remissa vulgo saviendi consuetudine, non multis diebus eam omnem regionem in suam potestatem redegerunt.

Ea tempestate ne pecunia Patres deficeret, propterea quod rerum fisco cedentium Triumviri magnū suis in libris publicè debentium civium numerū habebant, Senatus legem scivit, ut iidem Triumviri bona civium fisco debentium omnia, quæ sui juris fecissent, facturive essent, ipsi in foro licerentur, licentibus partem eorum bonorum tertiam fisci novissimi pecunia vel sua, vel aliorum, cujus essent creditores, emere liceret, si pro reliquis duabus partibus numeratò persolvissent: eaq; bona ita distracta si redimere priores domini voluerint intra dies octo eo modo, quo emptæ erunt, possint: si noluerint, eæ emptiones nullum postea præjudicium patiantur, sed firmæ solideq; sint tota tempora.

Lex de his civium fisco debentium.

At in Carniæ Germani etiā Covoli arcem, quæ quidē nulla vi expugnari poterat, uti antea dictum est, qui in ea erant se dedentibus, ceperunt. quo accepto nuncio Aloisius Gradenicus Vini magistratus, magni sa-

Germani Covoli arcem occupant.

Hh

Gallorum
rapina.

Gradiscas
Germani
capiunt.

nè, sed parum muniti oppidi, relictis præda hostium
magni præcii tormentis, ex eo discessit. Dein Portus
Gruariu, pauloq, post Mota ad Livenziam flumen
municipium, & non longè ab eo flumine Vdertium ca-
ptum, quoniam verò earum regionum ferè omnium,
que citra Plavim sunt, agricolæ se in ultimas Tauri-
sanorum collium sylvas abdiderant, Galli magna cum
manu eo profecti, atq, introrsus patefactis viis, non
parvam eorum partem conciderunt, magnamque ar-
mentorum pecorumq, vim, quam illi secum adduxe-
rant, abstulerunt, mulieresque eorum etate ac forma
non spernenda tenuerunt. Aliâ autem ex parte à Ger-
manis Sacilium Carnicum est captu. Eare audita Pa-
tres, ut Gradiscas communirent, curam adhibuerunt,
missis eò celeriter equitibus, & quos in urbe conscripse-
rant, mililibus cum centurionib. & præfectis: que ta-
men cura nihil illis profuit: positis enim ad castelli mu-
ros castris, cum Germani tormentis, quæ nec multa nec
magni ponderis habebant, eos quaterere cœpissent, qui in
eo erant sese hostibus dediderunt, cum defendere mu-
nicipium parvo negotio potuissent. Fovebantur autem
Germani à plurimis Foroluvianis civibus, atque ab
Antonio Saorniano quidem maxime, uno ex Utini
principibus & nobilitate & opibus & reipublice pau-
lo ante gratia in primis claro, qui nulla unquam la-
cessitus injuria ad Maximiliani duces profugerat,
eosque rebus omnibus juvabat, autorque illis fuerat,
ut se Gradiscas conferrent. nisi tamen injuriam acce-
pisse illum est existimandum, quod paucos ante men-
ses coactis agrestibus hominibus clientibus suis magnâ
in civitate cadem fecerat, trucidatis plerisque hone-
stissimis civibus adversariis suis, eorumque edificis
incendio absumptis, ut neque jus, neque pudor, neque
timor reipublice, neque magistratus qui aderat, reve-
rentia

ventia continere illum potuerint: quod tamen ejus consilium apud consobrinum suum Hieronymum Saornianum tanti non fuit, ut eam ab officio atq; ab amore reipublice abduceret. nam cum ille suum in castellum, quod in Osopio monte est loco alto atq; edito, viae Germaniae plurimum aditur, imminens, quodq; pridem has ad res magna sua impensa exaedificaverat, se contulisset, ducesq; Maximiliani ad eum misissent, uti se dederet, eiq; necem & incendium exempla, ultima interminati essent, nisi paruisset, spretis eorum minis se ad defensionem forti & constanti animo comparavit, literaq; ad Senatum ea dere dedit; pollicitusq; est Patribus, nihil se indignum suis majoribus, nihil a reipublica erga se charitate alienum: nihil Antonii rebus simile commissurum, quibus acceptis literis Patres Joanni Viturio, Taurisi qui erat, mandaverunt, ut Osopium e vestigio cum quadringentis equitibus contederet Hieronymo auxilium laturus. Cumq; dies comitiorum senatoribus sexaginta creandis venisset, Hieronymus Saornianus pluribus suffragiis, quam ullus alius, est senator renunciatus: tantum civitati in tantis turbidibus reip. temporibus, optimus in illam Hieronymi animus gratus & jucundus fuit.

Osopius
mons.

Hieronimus Saornianus
Senatus.

Idem Patres cum fisco debentes in tot eos latis legibus non tamen in erarium conferrent: ad eas leges, de quibus in superiore libro dictum est, aliam etiam in Senatu legem sciverunt, quae paulo post majoribus in comitiis est perlatā: qui magistratus vel sint, vel futuri sint, afferant singuli reip. scribis fidem quatuor magistratuum scripto confirmatam, Triumvirum scilicet, qui proventibus reipublice praesunt, quiq; res fisco cedentes administrant, & q; regni Cyprus Triumviri appellatur, & itē Quinquevirum salereipub. procurando, se, quod debeant, persolvisse: qui non attulerit, is magis

Lex alia de
Fisci debitoribus

stratum reip. neq. obire, neq. adire ullum possit. qui autem ex iis magistratibus fidem fecerit, aliquem civem soluisse, qui non solverit, is magistratus multa nomine civis illius omne debitum reipublice persolvat: scriba verò qui tabellam confecerit, à sua munere obeundo expellatur. Neq. tamen ea lege satis esse factum Decemviri existimantes, pleniore coacto collegio sanxerunt, ne fisci debitores detinerentur, custodieq. traderentur, à qua nequirent liberari, quoad solverent: tabellamq. cum centum eorum nominibus suis ministris dederunt jubentes, ut quemlibet eorum caperent.

Inter hac legati, Patavii qui erant, Paulus & Christophorus certiores facti, Mediolano Brixiaq. hostium equitatum optimi generis ad Suavium municipium venisse numero ad quatercentos cum prefectis octo, ut ad Palitiam se conferrent, equites & milites Guido Rangonio duxce miserunt, qui eos, si possent, interciperent. Li celeriter Suavium profecti, cum ante lucem ad oppidi se portas tacite contulissent, parie militum collem, in quo est arx, ascendere jusserunt, ut se in arcem inferrent. Missi elusis qui arcem custodiebant militibus, cum se ipsi custodire illam dicerent, scalis quas secum attulerant positos muros conscenderunt, interfecitq. qui primi se opposuerant. arcem tenuerunt, nomenq. Marcium conclamaverunt. Iis exauditis vocibus prefecti hostium armis captis equisq. in seffis, cum portas obsideri à Venetis intelligerent, facto ex equitibus gravis armatura, quos habebant quinquaginta, priore agmine, ceteris omnibus subsequentibus, condensi apperta oppidi porta erup: onem facere contenderunt, omnesq. ad unum capti sunt, Pataviumq. perducti. Ex prefectis fuere Continus Melzius Galeatio Marie, qui dux Mediolansium fuerat, filius nothus, Sebastianusq. Atestinus Alfonsi Ferrariensis ducis patruelis

Fisci debi-
tores custo-
die man-
dantur.

Suavium
per insidias
captum à
Venetis.

truelis frater, aliq̃ claro loco nati quatuor. Melzius
adversa valetudine conflictatus in itinere interii.

Eodem ferè tempore à Gallorum hostium equitibus, Gallorū ad
vado in Liguentia flumine invento, incursiones sunt
usq; ad littus, quod Majus appellatur, & vicina tribus
portibus littora, qui portus à Septentrionibus propè
ad urbis æstuarium pertinent, omnia prædantibus ar-
mentaq; ab gentibus, facta, atq; i redire ea cum præ-
da volentes, quòd flumen imbris creverat, trajicere
non potuerunt. Eare à Patrib. intellecta missi cū cym-
bis bellicis è plebe urbana qui illos interciperent, cele-
ritate non magnopere usi, eos in castra revertisse intel-
lexerunt, quatuor equitibus in flumine amissis.

Petrus etiam Dureus non multo antè à rege Hispa-
nie ad Maximilianum Legatus pacis cum Patribus
ineunda causa missus, cū apud illum dies aliquot fu-
isset, Venetias venit, hortatusq; Patres est, inducias cū
Maximiliano facerent: quarum induciarum tempore
pax tractari commodè conficiq; inter ipsos posset. Se-
natus literas Romam ad Legatum dedit, qui de eo Ju-
lium certiorum faceret, eumq; ad fœdus, de quo pridè
agebatur, conficiendum omni studio & diligenter hor-
taretur: quod quidem fœdus impediri illa inducia-
rum tractatione volebant.

Idem Patres sanxerunt, ut quæ oppida, quæve ar-
ces capte ab hostibus fuissent, earū magistratus & præ-
fecti, qui eas tradidissent, qui ve præfugissent, in urbe se
ad carcerem sisterent, ut de eis iudicium fieri posset. Ex
iis pridie No. Octobris viginti duo numero in publicas
custodias profecti sunt, adhibito suo præde quilibet, è
custodia se non abiturum.

Rome autè paucos post dies Legato procurante fœ-
dus ab Julia & Ferdinando & Veneris percussum est:
quo fœdere Ferdinandus mittere ad Julium viginti

Fisci debi-
tores custo-
diz man-
dantur.

stratum reip. neq. obire, neq. adire ullum possit. qui au-
tem ex iis magistratibus fidem fecerit, aliquem civem
soluisse, qui non solverit, is magistratus multa nomine
civis illius omne debitum reipublica persolvat: scriba
verò qui tabellam confecerit, à sua munere obeundo ex-
pellatur. Neq. tamen ea lege satis esse factum Decem-
viri existimantes, pleniore coactio collegio sanxerunt, ut
fisci debitores detinerentur, custodieq. traderentur, à
qua nequirent liberari, quoad solverent: tabellamq.
cum centum eorum nominibus suis ministris dederunt
jubentes, ut quemlibet eorum caperent.

Suavium
per insidias
captum à
Venetis.

Inter hac legati, Patavii qui erant, Paulus & Chri-
stophorus certiores facti, Mediolano Brixiaq. hostium
equitatum optimi generis ad Suavium municipium
venisse numero ad quatercentos cum prefectis octo, ut
ad Palitiam se conferrent, equites & milites Guido
Rangonio duxce miserunt, qui eos, si possent, intercipe-
rent. Li celeriter Suavium profecti, cum ante lucem ad
oppidi se portas tacite contulissent, partem militum col-
lem, in quo est arx, ascendere jusserunt, ut se in arcem
inferrent. Missi elusis qui arcem custodiebant militi-
bus, cum se ipsi custodire illam dicerent, scalis quas
secum attulerant positos muros conscenderunt, interfe-
ctisq. qui primi se opposuerant, arcem tenuerunt, no-
menq. Marcium conclamaverunt. Iis exauditis voci-
bus prefecti hostium armis, captis equisq. in seffis, cum
portas obsideri à Venetis intelligerent, facto ex equi-
tibus gravis armaturæ, quos habebant quinquaginta,
priori agmine, ceteris omnibus subsequenter, con-
densi apperta oppidi porta eruptionem facere conten-
derunt, omnesq. ad unum capti sunt, Pataviumq. per-
ducti. Ex prefectis fuere Continus Melzius Galeatii
Marie, qui dux Mediolansium fuerat, filius nothus,
Sebastianusq. Arestinus Alfonsi Ferrariensis ducis pa-
truelis

LIBER DUODECIMUS.

485

Ernelis frater, alijsq; claro loco nati quatuor. Melzius
adversa valetudine conflictatus in itinere interist.

Eodem ferè tempore à Gallorū hostium equitibus, Gallorū ad
vado in Liguentia flumine invento, incursiones sunt
etq; ad littus, quod Majus appellatur, & vicina tribus
portubus littora, qui portus à Septentrionibus propè
ad urbis æstuarium pertinent, omnia prædantibus ar-
menta q; ab gentibus, facta, atq; i redire ea cum præ-
da volentes, quòd flumen imbris creverat, trajicere
non potuerunt. Eare à Patrib. intellecta missi cū cym-
bis bellicis è plebe urbana qui illos interciperent, celo-
ritate non magnopere usi, eos in castra revertisse intel-
lexerunt, quatuor equitibus in flumine amissis.

Petrus etiam Dureus non multo antè à rege Hispa-
nie ad Maximilianum Legatus pacis cum Patribus
ineunda causa missus, cū apud illum dies aliquot fu-
isset, Venetias venit, hortatusq; Patres est, inducias cū
Maximiliano facerent: quarum induciarum tempore
pax tractari commodè conficiq; inter ipsos posset. Se-
natus literas Romam ad Legatum dedit, qui de eo Ju-
lium certiore faceret, eumq; ad fœdus, de quo pridè
agebatur, conficiendum omni studio & diligentia hor-
taretur: quod quidem fœdus impediri illa inducia-
rum tractatione volebant.

Idem Patres sanxerunt, ut quæ oppida, quæve ar-
ces capta ab hostibus fuissent, earū magistratus & præ-
fecti, qui eas tradidissent, quive profugissent, in urbe se
ad carcerem sisterent, ut de eis iudicium fieri posset. Ex
iis pridie No. Octobris viginti duo numero in publicas
custodias profecti sunt, adhibito suo præde quilibet, è
custodia se non abiturum.

Roma autè paucos post dies Legato procurante fœ-
dus ab Julia & Ferdinando & Venetis percussum est:
quo fœdere Ferdinandus mittere ad Julium viginti

Hb 3

Britannia
rex fœderis
fuit socius.

dierū spatium tenebatur equites gravis armatura mille ac ducentos, levioris malle, militum decem millia: & si mari opus erit bellū facere triremes undecim: quā quidem militū & equitum manū in regno Neapolitano jā propē paratā habebat: in quorū stipendia Julius quadringentas auri libras in menses singulos daret, duorum mensium stipendio in presentia Neapolim misso. Ejus stipis universa mediā partē se persoluturas Veneti receperunt, classēq; suā Julio, cum vellet, daturas. Fœderis socium sese fieri cupere Henricus Britannie rex, Ferdinandi gener, per Legatum suum, qui Roma erat & tractando fœderi interfuerat, magnopere ostēdebat: ejusq; tantummodo syngrapha quid confieri posset, expectabatur: eaq; postea perlata, fœderi & ipse se addixit. Causa fœderis proposita est, ut quæ Julius Gallis ejus hostes adjuvantib; amiserat, recuperarentur. Ferdinandus enim videri se propter Venetos ulla ex parte fecisse notuerat, ne Maximilianum offenderet, cui se amicū profitebatur. Verū ipse Julius per suas literas Venetis separatim est pollicitus, quicquid oppidorū & ditionis eorum fuisset, si recipiatur, id se ut reipublice restitueretur, effecturum. posterorq; die ejus belli legatum Joannem Medicem Cardinalem creavit.

Patres Andream Grittiū, qui ex morbo in urbe convalescerat, iterum Legatum legerunt, & Patavium reverteri jusserunt. Cum autē Daniel Barbadius & Laurentius Priolus lecti à Patribus, Quinqueviri rebus maritimis in Senatu procurandis etatem probare non potuissent, pauciq; ei mensēs legitimi temporis deessent, datis mutuo reipublice senis auri libris, ad magistratum obeundum sunt admissi.

Atq; in Isthis quidem cum earum regionum hostes Christophoro Friapane duce aliquot oppidula reipublice cepissent, viginti quinque equites Augiam ad mare oppidum

Mugiani
obsidentur
sed fortiter
se defendūz.

oppidum cum turbis & tympanis miserunt, qui illud Maximiliani nomine à civib. petorent: illi se tueri vel le urbem reip. responderunt. Magistratus autem Vennetus ibi qui erat, quā equitibus in reditu erat transfundendum, Bombizam Mugianum fortem hominem cū bireme atq; navicula breviori itinere misit, qui spatio celeriter confecto, navi prosiliens cum revertentib. congressus maiorem eorum partē cecidit. posteroq; die Friapanes cum militibus quinq; millibus, equitibus nongentis ab ea parte, qua salinae sunt, castris positis, muros tormentis muralibus deicere aggressus, eos qui solidissimi non erant facile aperuit, sic, ut ingredi sese posse consideret. at cives universi unā cum mulieribus eo in loco aggere intra mœnia celeriter excitato, se munierunt. Interim Andreas Curranus, equitum Epirotarum praefectus, Justinopoli adveniens alia ex parte in oppidum se intulit, auxilioq; Mugianis fuit. Hostes labore oppugnationis frustra suscepto, interfectis eorum exercitu non paucis, vulneratis per plurimos in quibus Friapanes ipse & magistratus Tergestinus fuerunt, discedere sunt coacti. Ea in oppugnatione Bombizae virtus magnae sui civibus fuit.

Cum hac in Istris gererentur, Galli & Germani ad Taurisum obsidendū profecti, nō longē ab oppido, modō hac modō illac castris positos, quōd ab hostibus ex muro tormentorum pilis interficiebantur, urbem aggredi nō sunt ausi: sed Silū flumen naviculis, quas secū in carvis ferebant, trajicientes, quod non satis res illis frumentaria suppetebat, praeda unde quaq; abigebant eo facilius, quod agricola, tametsi iussi non semel edicto praefectorum fuissent, ut sua in tutū exportarent, id tamen facere magna ex parte neglexerant. itaque latē atque ad loca longinquiora vagabantur, verum saepius non impune: nostri enim equites Epirata aliquam eorum

Galli Et Germani Taurisum obsident sed frustra.

manum assequuti cedes faciebant, prædas auferabant, comæatum qui eis superioribus è regionibus afferebatur, interciperant: quamobrem diebus pluribus in ea cogitatione consumptis, ad extremum desperâtes oppidum rebus propè omnibus ad sustinendam obsidionem communitum capere posse, abierunt, ut se Vicetiam reciperent cùm paulo antea ob adversam valetudinem Joannes Franciscus Gambarà Brixianus ex principibus civitatis, de quo superiorib. libris diximus, in Colle Alto mortem obiisset.

Gritus cum stipendio exercitui dando Pataviū est profectus, quò quidem Balio è Fossa Clodia, advectis ad continentem per æstuaria suis equitibus & militibus, urbe ac Patribus, ne tempus tereret, ad dexteram relictis, breviori itinere paulo post et ipse se contulit, duobus à magistratibus, qui res bellicas in Senatu procurant Antonio Justiniano, Andrea Trivisano, quos Patres ad illum honoris causa miserant, eo perductus. Quoniam vero literæ Romæ venerant, & iseronymum Donatum Legatum maximis iliâcis doloribus ita jâ confectum esse, ut spes propè nulla ejus vitæ sit relicta, Franciscum Foscarum, qui Prætor Patavinus fuerat, Senatus ei sublegavit, qui celeriter, si Donatus mortem obierit, proficiscatur.

Cùm autem fœderis, de quo suprâ dictum est, in urbem recitandi dies advenisset: quæ quidem diem propter imbres & non serenas tempestates consq; Patres distulerant: à Lauredano duce & principibus civitatis, ac omni Senatu, divinis auditis in eade Marcia sermonibus, ea celebritas in foro est facta, is parietum ejus ornatus, is sacrorum collegiorum, is omnium ordinum, omnis ætatis conventus & perambulatio fuit, ea vis argenti atque auri fabrefacti, & gemmatorum monumentorum per manus hominum atq; ipsi in canistris & corbis

Fœderis recitandi solennitas & divitiarum ostentatio.

& corbibus circumducta, ut mirum sanè fuerit, in tam exhausta bellis & tributorum collationibus civitate, tantum honestorum & ornatissimorum hominum frequentiam, tantos thesauros, tantas opes existisse. In ea celebritate ubi Lauredanus in forum venit, capita fœderis è saxo edictorum clara voce à præcone pronūciata, magnis populus acclamationibus exceperat.

Hostes Tauriso profecti cū ad Plavium flumen iter flexissent, ut compeatui, qui Corneliano erat mittendus, obviam fierent, ne à Venetis intercepti posset: eo demum à Joanne Gonzaga Francisci fratre, qui Corneliani ejus rei procurande causa restiterat, in carnis cœsum adducto, in fines Patavinorum reverterunt, & dissi-
 cia, quæ adire poterant, Venetorum civium, quorum erat celebris neq; parvus numerus, plerunq; combu-
 res: Medoaco flumine trajecto, Vicetiam propè homi-
 nibus vacuam, deinde Veronam non sine crebris detri-
 mentis ob equitum reipublicæ eos insequentium auda-
 ciam se receperunt, domum reditione è Germanorum
 parte plurima ex itinere Veronaq; suscepta.

Profectis hostibus, Cornelianum, Servallium, U-
 dertium, Mota, sponte ad rempub. redierunt: idemq;
 factura Sacilium & Cividale nūciabatur. Portus an-
 tem Gruarii municipes Nicolao Vendramino, qui Ti-
 sane ejus regionis vico in agris suis erat, accersito, ut
 prætorem in oppido ageret, magistratum Germanorum
 captivum fecerunt, atq; ad urbem miserunt, neq; ta-
 men non à militibus Germanis duobus millibus, qui re-
 pentè in Carnis extiterunt, plura reipublicæ loca infe-
 stabantur.

Inter hac, ut belli sumptib. pecunia suppeteret, Pa-
 tres legem sciverunt, ut mediis domorum fructibus, qui
 ex locationibus proveniunt, æquam partem inquilini
 omnes in ararium inferrèt, exceptis iis, qui hoc bello ab

Hostium in
 fines Patavi-
 norum re-
 versio,

Oppida quæ
 dam Reip.
 iterum acci-
 dunt.

Lex de fru-
 ctibus ex do-
 morum lo-
 cationibus.

hostibus reipublicæ domo sua pulsi, se ad urbem recepissent: atq; iis, quorum fructus decimam unciæ partem non excederent.

**Lex de novo
navaliū
magistratu
creando.**

Aliam etiam legem iidem Patres sanxerunt, ut in proximo senatu ad navalia rectius atq; commodius procuranda novus magistratus legeretur, qui adesse in Principis & Patrum collegio, legesq; ferre in Senatu posset: lectusq; est Antonius Tronius templi Marci procurator. itemq; ut Romam literæ ad Legati scribam mitterentur, ut si Legatus mortem obisset, ipse ab Julio Senatus nomine sacerdotum aliquod uni ex Legati liberis impetraret, quo munere demortui familia sat gravis, neq; victu abundans fulciretur. Ipse autem Legatus jam obierat. At in proximis comitiis cum Cypro insula regenda magistratus crearetur, qui reipublicæ locum teneret, Gradenicus Taurisi Legatus, & bellum diligenter administrans, eum magistratum magno favore civitatis obtinuit: quanquam competitores, ut illum eundem consequeretur, salutando prebenschandoq; ei rei multos dies operam dedissent: id quod Gradenicus absens, & in castris facere nequiverat: verum illum tot labores pro reipublica perpassi commendatum apud omnes reddebant.

**Exercitus ad
amissā in
Carnis recu-
peranda.**

Post hæc Senatus placuit, ut Gradenicus præfectiq; equitum propè omnes ad recuperanda ea quæ reipublica in Carnis amiserat, se conferrent: itaq; pridie Nonas Novembris Tauriso cum tormentis præfecti sunt. postridieq; ejus diei Senatus hortatu Hieronymus Sarnianus, in urbe qui erat, reliquiq; illorum oppidorum cives amici reipublicæ in Carnos ad Legatum juvandum reverterunt.

Nicolaus autem Bolanus, qui Maximiliano magna manu Butistaniū, quod est in Istria, obsidente, ejus principis arcē, cui præfectus erat, militib; se dedentib; n-
mise-

miserat, in urbem rediit, ut se ad carcerem sifteret. Eorum autem civium qui propter ejusmodi causas carceri se tradiderant, eo tempore per plures à judicibus absoluti sunt, atq; ad rempubl. admissi.

Ab Epirotis verò equitibus quadraginta prope Veronam homo Sequanius omnium Maximiliani equitum praefectus, quem Rose dominum appellabant, interceptus, cum se magno animo defendisset, vulnere in facie accepto, cum non paucis equitibus captus, Pataviumq; perductus est: quem quidem Legati honorifice exceptum Venetias miserunt: eumq; postea è custodia in Patrum collegium à duobus magistratibus adductum, atque ad principis latius sedentem, Lauredanum ipse reliquit: Patres bono animo esse jussim, amantissimis suis verbis prosequuti: Vicetiaq; ad rempubl. rediit.

Rose dominus, equitum praefectus à Venet. captus.

Verum cum annone caritas in urbe atq; in reliquis reipublica oppidis magnopere crevisset, Decemviri legem sciverunt, quicumq; se receperis ex maris Adriani à leva regionibus, atq; ab Epiro, Acarnania, Aetolia, frumenti aliquem numerum ad urbem advehturum, ei in singula frumenti staria viginti solidos rempubl. dono daturam, atq; ut is tertiam universi frumenti partem vendicare in omni sua extra urbem ditione possit, permissuram. A Senatu etiam undecim Cividalibus Beluniani civibus, qui se amanter pro rep. gesserat, vigintiquinq; agri jugera in Portus Gruarii finibus dono singulis data sunt: quae jugera heredes ipsorum sequantur.

Vicetia ad Remp. rediit.

Lex de frumenti advehtione.

Benemeritorum remuneratione.

A Rhodigianis autem oratores Patavium ad legatos missi venerunt, qui dicerent, omnes Alfonsi equites & milites Padum trajecisse, eaq; loca reliquisse, itaq; redire se ad rempubl. cupere: rogare, ut qui prae sit, in oppidum mittant. quamobrem Valerius Marcellus, quem Patres magistratum Rhodigianis antea crea-

Rhodigiani Resp. se adiungunt.

verant, eratq; tunc Patavii, Legatorum jussu eò se contulit.

Julius Pisanus
Concilii
auctores
Cardinalatus
spoliatus.

Roma verò antè diem nonum Calendarum Novēbris in publico Cardinalium collegio Julius Hispanis duobus & Gallis totidem, qui concilium Pisanum coegerant, Cardinalatum, quo in ordine erant, abrogavit.

In urbe prator est Vicetinus Franciscus Falerinus datus: & qui plerisq; municipiis paucorum dierū spatium sponte se reipublica reddentibus præsens, lecti: & qui antea lecti erant, ad suos magistratus obeundos ire jussi. Utinamq; receptum est. Octavianus autem Fregosius magnæ virtutis adolescens, qui cum Balione venerat, & Joannes ex eadem familia, de quo sepe dictum est, Julii rogatu, Januensium statum renovare magnæ cupientis, Senatu concedente Romam ad illū profecti sunt. Troilus verò Sabellus ob avaritiam (suorum enim equitum stipendia fraudabat, eaq; de causa nihil illis negabat, atq; illi indigna omnia patrare, non verebatur) cum sui muneris tempus explevisset, à Senatu est dimissus. atq; ob pecuniæ indigentiam omnes pensiones solutionesq; a rep. fieri solite, ab Idibus Novembris usq; ad Calendas Martias, ab eodem Senatu suspensæ ac retentæ sunt. Quoniam autem propter res ad usum & mercaturam civium non rectè ab Aegyptiis admini-

Lex de Legato
ad Alexandrinorum
regem mittendo.

stratas, ad Alexandrinorum regem, quem Soldanum appellabant, erat mittendus, qui civitatis causam reipublicæ nomine tueretur. Patres legem sciverunt, ut legatus ad id munus crearetur obeundum etiam ex iis, qui in magistratu essent, eiq; è communi mercatorum pecunia auri libræ X, in præsentia darentur: salarii verò nomine in menses singulos tria libræ, cum navigiorum, quæ illum adducerent & reducerent, mercedibus: atq; ita Petrum Balbum, quem quidem antea rei ma-

ritima

ritima imperatorem comitia creaverant, statim legerunt. A Balbo ligatione non suscepta, quod quidem facere unis imperatoribus licebat, Dominico Trivisano templi Marci procuratori eam curam mandaverunt.

Redierat in fines reipublicæ Christophorus Friapanes, de quo paulo antea diximus, ad eosdem Mugianos vexandos quod ubi Andrea Curandore nunciatum est, qui non longissime aberat, cum suis ad illum contendit, commissoque prælio Friapanem medio in agmine conspiciatus, in illum se intulit. Non respuit congressum Friapanes: itaque cum uterque alterum sepius stricto gladio petisset, Ciurani tandem hostis faciem mediam lato vulnere sauciavit, atque illum in fugam convertit. eo diffugiente major pars agminis dilapsa: reliqui aut interfecti, aut capti. Ciurani egregia eo die virtus fuit.

Friapanis &
Ciurani
duellum.

Gradenico in Carnis ad Cremonensem municipium profecto missisque ad oppidanos internunciis, cum mandatis, nisi antequam exercitus se ad muros conferat, deditionem fecerint, eos se omnes eorumque omnia in prædā militibus concessurum: illi minas veriti sine ullis conditionibus se legato tradiderunt.

Cremonense
deditionem
facit.

Venerant secreto ad ostium Lauredani principis Germani duo, à Mattheo Episcopo Gurcensium missi, qui ejus nomine petierunt, ut ei liceret per fines reipublicæ iter facere, triremesque habere, quibus se in Flaminiam trajiciat: velle enim Romam ad Julium accedere tractandarum rerum inter Maximilianum Venetosque causa. atque si quæ postulaverant, à Senatu impetraverunt.

Mattheus
Gurcensium
episcopus.

Sub hec Andream Trivisanum, qui Utini magistratus reipublicæ locum teneret, cum Senatorum prærogativa majora comitia creaverunt. Pauloque post Albertus Pinx Maximilianum legatus Venetias venit, per-

Maximilia:
nus petit ob
sides à Rege
Venet.

tens

tens à Patribus, ut quatuor ciues, binos ex Decemvirum, binos ex Senatorum ordine, in Germaniam mitterent, qui obsidum loco essent, ut Matthæus Episcopus Gurcensium tuto se reip. posset committere: navēq; triremes quatuor paratas ei traderent, quæ illum Anconam adducerent sub Maximiliani signis: aut, si id ipsi negaretur, sub Julii. Iis de reb. consulto Senatu, dare obsides non placuit, ne reipub. dignitas, cuius fides nullo tempore ullis principibus defuisset, minueretur: reliqua facile concessa. Quod cum Prius intellexisset, de eo literas ad Maximilianum dedit, atq; in urbe, quid is rescriberet, operiri sese velle dixit. Etia Thomas Strigoniensi Cardinali bene de repub. merito ex Pannonia proficiscenti triremis, quæ in triremi Anconam adveheretur, tradita: missusq; ad illum Vincentius Guidottus Senatus scriba cum muneribus. reip. nomine salutandi eum causa.

Post hæc Hieronymi Saorniani perceleri ad urbem adventu Patres certiores facti sunt, reip. exercitum Clusam & Venzonium cepisse: isq; illos multis de rebus admonens statim ad exercitum rediit. Alia ex parte à Maximiliani copiis Cadora capta atq; incensa sunt. In urbe autem à Senatu decima cum medio censu civibus imposita.

Atq; illis dieb. Augustinus Maurocenus Helvetiorum interpretes itinere devio propter Gallorum suspiciones, quæ loca omnia custodiebant, ad Patres missus, eis proposuit, statuisse Helvetios ab Italia Gallos expellere: itaq; velle eos primum omnium Venetis auxilio esse, ut postea conjunctis opibus illos facilius rejiciant, modo ipsis à rep. commeatus, tormenta, & equites quingenti tribuantur: eas tantum res satis Helvetiis ad bellum gerendum futuras: ipsos ad hoc jam signum illud explevisse, sub quo Carolum Sequanorum ducem vice-

rant,

Thomas
Strigoniensis
Cardinalis.

Census.

Helvetii cogitant Gallos Italiam expellere, & auxilia venetorum petunt.

rant, atq; interfecerant ante annos paulo minus quinquaginta. quod signum nunquam postea explicaverāt Omen bonum.
Helvet. i. Cumq; dies esset maiorem in modum pluvis, aperto in ade sacra signo serenitas mira illuxit: quod quidem illi optimam in omen acceperunt, omnia ipsis ē sententia successura. Is etiam, quod in familia ejus nominis esset, quod maximè celebre apud Venetos est, amicum esse reipublice cupereq; illi omnia se ostendit: itaq; eum Patres liberaliter exceperunt. Consulto deinde Senatu, omnibus ad unum suffragiis, quod raro fieri assolet, oblata Helvetiorum accepta, & qua petierant, eis promissa.

Interim *Julio* magnopere hortante, ut que petierat *Albertus Matthei* Episcopi nomine, ea illi concederentur, Senatusconsultum de mittendis obsidib.
 Senatusconsultum factum est, uti de quatuor obsidibus in Germaniam mittendis, totidemq; triremibus *Mattheo* dandis, omni ex parte *Alberti* postulatio-
 nis satisfaceret. neq; tamen obsides sunt missi. *Alberto* ipso non multos post dies ex *Maximiliani* literis apud Patres pronunciante: quoniam is *Roma* per *Julium* perq; suos internuncios agere, qua agenda erant, cum repub. statuerat, non opus esse ut mitterentur.

Gradenico autem legato in *Carnia* non sat prosperè Gestæ res in Carnia.
 bellum administrante, cum ob durum & intractabile anni tempus, bruma enim appetierat, nivosis præsertim & frigidioribus in locis: tum verò propter stipendia non in tempore persoluta, & commeatus inopiam, quem direptis oppidis & vastatis agris plerunq; ab urbe subvehi expectari oportebat: à mari autem per continentem eò usq; omnia ab hominum & jumentorum infrequentiam tardè & difficulter afferebantur. *Gritius* legatus cum ea quã habebat manu Senatus jussu *Fel-*
triam venerat, itaque cum *Gradenicus* suo exercitu Gradenico frustra ob-
Gradiscas oppidum cinxisset, tormentisq; positis pa-

rum proficeret, Senatus statuit, ut Grittus eò accederet, suasq; copias cum illius copiis conjungeret, neq; tamen eare Gradisce capi ab illis potuerũ, utriusq; militibus & equitibus & prefectorum plurimis à tanto se labore subtrahentibus.

Helvetio-
sum in fines
Mediolanen-
sium irru-
ptio.

Castella
Venetis ex-
pugnata.

His rebus Senatui palàm factis, quòd Helvetiis in fines Mediolanensium jam irruerant, castellaq; nonnulla ceperant, Senatus litteras ad Grittum dedit: si se paucorum dierum spatio in Gradiscis capiendis nihil profecturum esse intelligat, Vicetiam suis cum copiis redeat, ut Helvetiis auxilio possit esse. Dum ea litera peteruntur, legati ambo Vispulzanum & Martinianum & Florianum castella in collibus posita, acriter cū Maximiliani militibus, qui ea tuebantur, atq; ad preliũ exierant, congressi, fuga eorum & cede facta ceperunt: quodq; ab iis resp. populi magnopere vexabantur, oppidanos diripuerunt, edificiisq; in agris incenderunt. Hostes quoq; illi qui erant Cadoris, duorum exercituum conjunctione perterriti, suis relictis in Alpium se interiora receperunt. Ejus verò loci homines qui supererant, internunciis ad Patres missis, qui se regerent, ab eis petierunt: velleg; sese arcem incensam reficere resp. sunt polliciti.

Gritto Vicetiam revertente, Joannes Gracius equitum sagittariorum prefectus reiq; pub. amantissimus, homo jam senex, suo in lectulo ea in urbe mortem obiit. Ejus equites CL. Meleagro Foroliviensi cum omnium equitum lethorum prefectura à Senatu traditi.

Ferdinandi
regis legatus
pacem cum
Maximilia-
no suadet.

Miserat Venetias Joannes Cardona Neapoli Prorex Ferdinandi regis jussu Joannem Baptistam Spinellum, Cariatì, ut agebant, Comitem, internuncium suum, ut optimum Proregis ad remp. juvandam Gallosq; oppugnandos animum Lauredano principi & Patribus ostenderet, eosq; ad pacem cum Maximilia-

nō consuevit hortaretur: adderetq̃, si id fecerint, omnia eis prosperè ventura, sese confidere. Patres hominem eo libentius exceperunt, quòd is aliàs etiam annis superioribus Ferdinandi legatus ad ipsos fuerat. Is se manere in urbe velle dixit. Patres ei domum paratam publicè tribuerunt.

Isdem dieb. milites Hispani numero ad novem milia Julio ab rege suo traditi, cum ad Bastian Alfonsi castellum ad Padi ripam, de quo superius diximus, apprimè communitum se contulissent, tormentis eam verberare quàm proximè poterant, cœperunt: deinde adhibitis ante se cratibus, quæ eos tegerent, ne noceri eis posset, terra effosa per eam demissiores et tutiores facti, etiam propius pluribus à partibus accesserant: tertio demum die ad fossas et murum perducti, multis vulneribus et illatis et acceptis scalisq̃, positis eum perforaverunt, sic ut in eo, qui erat latissimus, tanquam concameratiunculam efficerent, atq̃ in eam tormentorum pulverem injecerunt, cameramque plenam pulveris concluderunt, parvo relicto foramine, per quod ignis succendi posset, seque à muro parumper retrahentibus, cum visum est igne immisso camera cum muri parte decemq̃ hominibus, qui in eo erant, in sublime ita est disjecta, ut homines specie volantium præberet. neque tamē reliqui propugnationem intermisserunt, fortissimeq̃ se defendebant: qui etiam ab Alfonsianis altera ex Padi ripa duobusq̃ terreis propugnaculis tormentis mirabilibus non parum juvabantur. verum Hispani per plurimis adductis scalis, se quihore spacio in arcem se intulerunt. Alfonsi milites, qui erant circiter centū, interfecti omnes sunt cum eorū Centurione Vestitello. Ex Hispanis item centum in ea oppugnatione occubuerant. Tertioq̃ ab ea re die anni finis fuit. Neq̃ tamē diu ab Hispanis id castellū retentū est:

Bastian castellum ab Hispanis pulveris tormentorum vi expugnatum.

Alphonſus
Baxiam ca-
ſtellum re-
cuperat.

*Januario enim menſe ferè medio Alphonſus eò cum tor-
mentis ſe conferens, magnaq; vi aggreſſus arcem expu-
gnavit, atq; Hiſpanos, qui in ea erant C. C. omnes in-
terfecit.*

Conſulta-
tio de Bri-
xia capien-
da.

*ſcripſerat magiſtris Decemvirum Aloſius Avo-
garius Brixianus è principibus civitatis ſi exercitum
Patres Brixiam mitterent, ſe urbis portam noctu ei a-
periturum, per quam ſe univerſus intramiſſeret, ur-
bemq; caperet libentiſſimis oppidanis propè omnibus,
quibus jam magnopere pigeret arrogantia, contuma-
ciaq; Gallorum, quos perferre ulterius nequeant. Eares
in Decemvirum collegio plures dies agitata, demùm ab
iſſis ad Senatum eſt delata, ut de ea Patres ſtatuerent,
accipiendane Aloſii oblatio eſſet, an rejicienda. Pluri-
bus giture dictis ſententiis in utramq; partem, atq; à
Lauredano duce in primis, qui, ne ea tunc reciperetur,
censebat, Senatus juſſit, eam recipi è rep. eſſe, Aloſiūq;
magnopere laudari oportere, qui ſe tantam rem cura-
turum rei p. obtulerit, dato jurejurando ſenatoribus
ſingulis, ne quid ejus rei quis efferret. Itaque Patres
Gruttum legatum de eo certiozem fecerunt, cum man-
datis, uti Brixiam ſe quamprimum cum exercitu
conferat, quam ad portam, quamve ante horam iſſi
cum Aloſio convenerit: certosq; Gritto internuncios,
quibus interetur, dederunt. Gradenico legato ſape id à
Patribus poſtulant, domum reditio tandem eſt per-
miſſa: ejusq; loco paucos poſt dies Joannes Viturinus ſub-
lectus. Gritus acceptis à Senatu literis, cum equitibus
gravioris & levioris armatura tribus millibus ex om-
ni exercitu lectis, cumq; militibus quot viſum eſt, in e-
quitum dorſo impoſitis, Brixiam noctu profectus oppi-
dum ingredi non potuit, detecta Aloſii oblatione, quā
unius ex conjuratis uxor ad arcis præfectum amore e-
jus pelleſta detulerat. Aloſius, ne à Gallis interciperetur,*

Aloſii de
Brixia cona-
tus iſtitus.

tur, oppido egressus magnum hominum numerum in illos excitavit, qui nonnullos regios ministros ex ipsorum municipiis, quibus praeerant, in fugam sese dare coegerunt.

Patres ea spe dejecti, de pacis cum Maximiliano in eunda conditionibus Romae apud Julium constitutendis, cum plures sententias in Senatu dixissent, ea tandem placuit, ut induciae per Foscarium legatum peterentur, quoad pax confici posset. Vanissa, de quo saepe dictum est, multae virtutis homo, cum Polizam Dalmatarum oppidum suam in patriam redisset, seditione concitata interfectus est a suis civibus. Gaspar autem Severinas, suis rebus suaq; dignitati omnibus à partibus atque adeo à principibus & regib. parum fidens, se Venetias contulit, ut in ea urbe degeret, cujus civitate & jure comitiorum pater ejus una cum liberis posterisq; donatus fuerat. Eum Vicetini cives aliquot, in urbe qui erant, suis opibus juverunt: amice enim atq; moderare in civitatem, cum pro Maximiliano ibi esset, se gesserat.

Avogarium ob detectam conjurationem non deterrens, multa ex proximis municipiis & finibus hominum millia jam excitaverat ad Gallos expellendos: quare moti Amphiani, arcem natura & artificio communis, vi atq; astu occisis Gallis, qui in ea erant, in suam potestatem redegerunt, eamq; se reip. servaturos Aloisio significaverunt. Benaci lacus populiferè omnes expulsis Gallis se reip. dederunt. His auditionibus concitati reliqui, in Gallorum nomen magno ardore voluntatum & arma capiebant, & se Aloisio permittebant. Ea re Senatui nunciata, Patres alteras ad Grittum literas dederunt, uti Aloisii & aliorum plena fidei & benevolentiae incœpta, quibus posset modis aleret, atq; ad urbis muros una cum illis exercitum adduceret, quo ipsi sint

vanissa
interfectus.

Aloisii in
Gallis expellendis
conatus. &c.
de Brixia capi
enda insti
tutum.

Et illorum præsentia freti oppidani, pulchrum aliquod facinus facere aggredierentur, portasq; aperirent: tam pronos in remp. Aloisii & eorum populorum animas non esse negligentia & desidia reprimendos. His allatus ad Grutum literis, tametsi interea animorum ille ardor eorum hominum, qui cum Aloisio erant, paulatim refrixisset: Galli enim præfecti cives aliquot, quos favere rebus Venetis existimabant, cum custodib. Mediolanum miserant: minusq; multi jam essent, qui se paratos ostenderent ad omne subeundum discrimen, ut Brixia capi posset: tentandum tamen sibi & enitendum legatus existimavit, ut Senatui satisfaceret, à quo etiam reprehendi se, ac timoris argui non obscure intelligebat: itaq; Aloisio ad se vocato, constitutoq; quid quæq; facere oporteret, quarto Nonas Februarias exercitum nocte ad oppidum duxit, tribusq; à partibus copiis æquè distributis cum tormentis non magni ponderis (neq; enim habebat graviora) portas dejicere aggreditur. Id cum plures horas omnes acies magno impetu fecissent, ea disiecta primum porta, ad quam se Aloisius contulerat, ipse quiq; cum eo erant milites sub lucem se in oppidum iniecerunt. pauloq; post legatus reliquiq; altera aperta porta subsequenti, magna letitia & gratulatione ab oppidanis excepti sunt. Galli se in arcem, quæ summo in monte est, pluribus eorum interfectis, fugientes contulerunt: quibus cum eodem se recepisset Aldacea, quæ Jaannis Francisci Gambaræ uxor fuerat, suis cum liberis, & Marcus Martinengius homo infensus reip. Eo tempore Anna Gallorum regis uxor puerum peperit, qui primis diebus est mortuus. Brixia statim capta, Gruttus per literas à Senatu petiit, ut sibi tormenta magni ponderis mitti confestim imperaret, sine quibus expugnari arx non poterat: quæ in arce erant equites Galli circiter ducenti, qui suos equos ob-

sele-

Brixia ab
Aloisio oc-
cupatur.

celoritatem fuga in oppido prae se hostium reliquerant: milites trecenti. Senatus ex eisdem Gritti literis duos legatos, alterum qui Brixiam regeret, Antonium Justinianum: alterum, qui in exercitu esset, Paulum Cappelum creavit: legem quoque scivit, ut quing. militum milia undecunque conscriberentur, ad prioresque adderentur, ut bellum confici facilius atque celerius posset.

Dum haec administrarentur, Roma literae venerunt, Pacis cum Maximo Veneto Julium ut Senatus cum Maximiliano pacem faceret iis conditionibus, quas legato dari jussisset: quae nisi pax suum finem quamprimum habeat, se cum reliquis contrarempub. consensurum, aperte profiteri. Eae autem conditiones multo erant duriores, quam quae paulo antea proponebantur: non enim Veronam relinquere sibi Maximilianus tantum petebat, sed Vicetiam etiam tradere suis cum finibus. De Foro Juliensibus vero & Cividale & Feltria, ut Julii iudicium esset, cui eadem dari equum esset, postulabat. tum ut suis populis, qui aliquid eo bello amisissent, ablata restituerentur, statuebat. demum, quas auri libras tercentenas pro Patavio & Taurisore ipub. concedendis ei esse dandas prope convenerat ejus rationis ac ponderis, ut novem unciae libram conficerent, eae ut singulae duodecim unciarum esse librae intelligerentur, reliquis conditionibus addiderat. His igitur conditionibus uti pacem Patres firmarent, Julii & Ferdinandi legatis, atque Alberto Pio Maximiliani legato, qui & ipse literas de ea re acceperat, magnopere petentibus, responderunt Patres, se de iis Senatum consulturos. tametsi Brixia recepta tam iniquas eum esse conditiones accepturum non credebant: neque Julium ipsum, cum id intellexisset, in sententia existimabant permansurum. atque ita, antequam Senatum cogerent, a Gritti certiores facti sunt, non

Brixia & Bergomates à Venetis recepta.

Crema.

Legatus Venet. ad Proregem Neapolitan.

Bononia à Pontificis copiis obfesa à Gallis liberatur.

omnes modo Brixia fines ad rem publicam rediisse, sed Bergomates quoque Gallos ex opp. deieciſſe, & vexillare ciuib. erexiſſe, oppidūq; arcem quam milites CCL. tuebantur, deditiōe recepiſſe: miſſiſq; ad eum internunciis petiſſe, ut ad ſe mitteret qui præſeſſet, eum uti de cælo miſſum excepturos: atque ipſum ad illos Federicum Contarenum, unā cum Petro Longena miſiſſe. Cremam quoque idem fuiſſe facturam, niſi Galli milites biſ mille Mediolano, evacatos magna celeritate in oppidum introduxiſſent, per pluresq; ejus oppidi ciues obſidam nomine Mediolanum abduxiſſent. Galli Bergomo ejeſti, ſe in arcem, qua extramœnia eſt ſumma in monte, receperunt, quibus intellectis rebus Patres Senatu coacto Dominicum Contarenum legerunt, qui ſtatum Bergomum legatus accederet: Gaſpariq; Severinatti, cui XX. anni libras annuas ſe in victum daturus polliciti ſunt, ut ſe in caſtra conferret, mandaverunt & quod pecunia eos deſererat, legem tulerunt, ut mutuo à Patribus ſumeretur: atq; ita Lauredano Principe anni libras X. pollicente, aliisq; plurimis pro ſuis opibus quolibet, paucarum horarum ſpatio ſatis eſt publicis neceſſitatibus factum. Etiam, propterea quod à Joanne Medyce Cardinali, quem Julius legatū ſuis in caſtris ad Bononiam eſſe juſſerat, admonebatur, uti aliquem ex ſuis civibus legatum ad Cardonam Proregem Neapolitanorum, in eiſdem caſtris qui erat, mitterent, ut quæ opus eſſet, diligentius inter eos tractarentur, Marinus Georgius eſt ab illis ad id munus lectus: qui legatione ſuſcepta, paucos poſt dies viſa ſe dedeſt.

Interim præfectus Mediolanenſium Fojus, magni & præſtantis animi adoleſcens, Mediolano cum equibus Gallici generis ſeptingentis, militib. quinque milibus, incredibili celeritate niſi viſis lutoſiſſimisq; itinēribus

bus Bononiam profectus, ita se tacite in oppidum intulit, ut Hispanos, qui ad fossas castris et tormentis positae stationes habebant, erantque singulis propè horis in oppidum, quod muro ea parte nudaverant, irrupturi, ejus adventus unum diem planè latuerit: quo die, ut requiem exercitui daret, movere se non potuit: postridie ejus diei praefecti Juliani casu ab agricola, qui Gallos in via viderat, de eo certiores facti, obsidione soluta tormentisque abductis abierunt, sequè in tutum contulerunt. Julius permolestè ferens recipiendae Bononiae partem jam propè à se victoriam Gallos interpellavisse, oppidumque tam illustre sibi ab illis tanquam e manu atque sinu ereptum inconsolabiliter dolens, homo natura sua in iram atque ardorè animi pronus maxime, ubi de recepta ab exercitu Veneto Brixia nuncium accepit, incredibilem voluptatem cepit: vocatoque consensim ad se, ut erat intempesta nox, legato rei publicae, gratulatus ei est amantissime, ut praegaudio lachrymas non continuerit, horasque illum propè duas in lectulo jacens latus hilarisque secum tenuit. cujus quidem voluptatis signa publice postea dedit, accensis in Vaticano atque in Adriani arce luminibus cum tormentorum strepitu binis iis noctibus, quae sunt eum nuncium subsequuta.

Julii Pontificis ingenium.

Venetorum ad villam Francam clades.

Brixia à Gal-
lis recepta.

Auxilio Bononiensibus allato, Fojus ad Brixiam recuperandam se convertit eo celerius, quod pontem Pado flumine trajiciendo, quem ad Stellatam castellum in Alfonsi finibus magna diligentia fieri jusserat, esse factum, atque in navibus impositum cognovit: itaque eadem celeritate qua venerat, rediens, eo ponte Pado transmissio, in Veronensem finibus ad Villam Francam rei publicae copias, quae cum Balione erant, fudit, Guido Ragonio cum pluribus capio: et rectè Brixiam contendens, oppidumque circumvectus, copiis eorum finem,

qua in monte arci vicino venientibus se opposuerant, reiectis, in arcem ab inclusis magna gratulatione est receptus. Grittus, qui saepe id ipsum veritus, per literas à Patribus tormenta graviora diligentissimè petierat, ut antequam auxilia convenirent, capere arcem posset: ubi Fojum esse in illa cognovit, speret inendi oppidi suum apud animum planè deposita, plurimum questus, quod quæ ad rei bellicæ usum petierat, in tempore allata non fuissent, curam tamen & laborem atq; audaciam defendendi non remisit: itaq; existimans postero die Fojum in oppidum descensurum, ne quis in fugâ spem ullam poneret, occludi portas oppidi imperavit, dispositis militibus, qui eas nemini aperiri permetteret. tum milites Faventinos, quib; plurimum confidebat, circiter quingentos, cæterarumq; nationum alios item quingentos ad priorem arcis portam, quæ est in urbem exitus, constituit, ut in venientes impetum facerent, exitumq; prohiberent. equites verò gravis armaturæ ad hostis excipiendos, si in oppidum irrumperent, levioris, Epirotasq; maximè, ut ubi oporтерet, preliarentur, disposuit: præfectum eorum Federicum Contarenum, qui eo ipso die cum equitibus tercentis Bergamo redierat, cohortatus, ut in libera maximè omnium civitate se esse natum meminisset, libertatemq; patriam, quam Galli sibi esse obterendam proposuerant, quantum posset tueretur: reliquisq; item & præfectis & tribunis ac centurionibus, quid cuiq; defendendum esset, separatim mandavit. Vix ea Grittus constituerat, cum manè Fojus ex equitibus quos habebat probatiores, equis detractis acie quingentorum confecta, eos tota armatos corpora, galeisq; obsignatis, semilanceas in manibus longi latiq; ferri habentes aperta porta priores emisit. quibus Faventini, ut euserat imperatum, magna se virtute opposuerunt: majoreque eorum parte interfecta,

perfecta, reliquos repulerunt. In hos milites bis mille Vascones subsequenti impressionem fecerunt, interfecitque non sine ipsorum cede quamplurimis, in oppidum proruperunt. Pugnatum est acriter reliquis à reipub. militibus, ab equitibus & prefectis horas aliquot ita, ut de viarum spatiis paulum hostibus cederent: verum aperta vi ab Epirotis equitibus oppidi portas, per plurimisque eorum diffugientibus, ubi id ab hostium equitibus, qui in arcem propter loci angustiam recepti non fuerant, atque armati non longè aberant, est animadversum, ipsi in oppidum irruperunt, magnoque suis auxilio fuerunt: itaque urgente hostium multitudine undique cedes est ingens in omnes facta. Contarenius ipse prelians interficitur cum prefectis Epirotis duobus Frassina & Baska: Gritius & Antonius Justinianus, qui paucos ante dies Brixiam legatus venerat, & prefecti Itali plurimi capti vis facti, ipse prelium à secunda diei hora usque ad vespeream protractum urbs magna ex parte direpta, matres familias & puellæ suis in domibus ante parentum & maxitorum ora, quos in vincula hostes conjecerant, passim violatæ. virgines sacre è templis atque aris & Deorum imaginibus, quas amplexabantur, abstractæ, ad libidinemque abductæ, atque ea quidem scelera Germani milites maxime omnium patrabant. Vascones minus impii, Galli tolerabiliores fuerunt. Aloisio Anogario, quem oppido exenntem hostes ceperant, biduo post medio in foro cervices sunt abscisse.

Contarenius interficitur.

Germanorum in Brixianos captos savitia.

Aloisius Anogarius devotus collatus.

Ejus rei nuncio Patres accepto magnopere commoti sunt, quod jam nihil prosperè ab ipsis tentari agere posse videretur: plurimumque conquerebantur, quod in perducendis tormentis ad legatum Gritium minus diligenter actum esset: eam unam ob causam omnes omnium labores magna cum reipublicæ detrimento irritos, & opulentum ac præclarum oppidum hostibus prædæ ac

Veneti no-
vum exerci-
tum colligunt.

Benemer-
torum præ-
mia.

direptioni traditum. Idē Patres ad copias reintegran-
das, quibus modis poterant, animum intenderunt: ad-
ditumq; ad reliqua Senatus consulta, uti in Creta in-
sula militū bina millia, qui sagittis uti scirent, conscri-
berentur, Venetiasq; celeriter mitterētur: navesq; longe
maiores ad equites Epirotas quam plurimos ad urbem
convehendos pararentur, etiā libræ auri ducentæ quas
Proregi Neapolitano, & Hispanis ducib. dari conve-
nerat, Ravennā illis sunt diebus missæ: & quibus oport-
tebat, datæ. Milites interea equitesq; qui Brixia non
fuerant, vel oppido effugerant, se Vicetiā contulerunt:
eodemq; qui ab hostibus se redemerant, spoliati atque
inermes sese passim referebant. Gritius & Justinianus
Mediolanum sunt adducti. Dominico Buschio equitū
Epirotarum præfecto, qui Brixia effugerat, ut domū
redire posset, permissum: mediūq; stipendiorum, quæ à
republica merebat, pars tribus ejus filiis, post mortem
patris condonata: quatuorq; Epirotis equitib. in Gal-
lico exercitu qui exant, curamq; adhibuerant ne Bus-
chius à Gallis captivus fieret, pensio annua singulis,
quoad viverent, impetrata. duobusq; Frassine Epiro-
tarum item equitum præfecti liberis pensio ipsius tra-
dita. Idem in tres Bastæ fratres servatum paucosq; post
dies Federici Contareni sorori dotis nomine auri libræ
quindecim è reipublica pecunia constitutæ. civib. autē
Brixianis aliquot, qui amissis suis rebus omnib. ad ur-
bem venerant, Jacominoq; Tropiano, ejusq; filio à Pa-
tribus pecunia in victum subministrata. is Jacominus
sue vallis homines egregio studio atq; animo ad remp-
tuendam evocabat. Ludovico etiam Cocaio, qui ut
Benaci lacus oppida se reip. dederent, studium & labo-
rē contulerat, pensio annua liberaliter instituta, ejusq;
filio magistratus reip. ex iis, qui à præfectis civitatum
eliguntur, quē is vellet, dono datus. Petro quoq; Finio
Bergo-

Bergomati, qui ad Aloisium Avogarium sepe ventitaverat, interpretisq; apud illum de Brixia reip. restituentis fidus atq; diligens fuerat, octo scribarum tempora apud totidem castri Franchi magistratus paulò post à Patribus assignata. Curatores interea duo ad munitiones perficiendas atq; amplificandas, Aloisius Barbarus Patavium, Bartholomeus Mustius Taurisum cū stipendio missi. majoribusq; comitiis lex est perlata, uti bini Patavii prefecti, qui creandi erant, annui, & prerogativis primùm senatorum suffragiis, deinde comitibus legerentur: estq; Aloisius Emus secunda dignitatis magistratus ea lege locutus.

Curatores
munitionum,

Legatis post hæc Helvetiorum duodecim ad urbem venientibus, ut cum Julio & Ferdinando & Patribus ad bellum contra Gallos se conjungerent, cives è nobilitate, qui eos exciperent, obviam missi: ipsi liberali reipub. hospitio accepti, & victus datus. Julius Brixiam à Gallis recuperatam intelligens, uti Patres cum Maximiliano fœdus facerent, non modò consulendo & suadendo, sed minis etiam atq; obnunciationibus contendeat. Tabellarius interim reip. qui apud Gallos erat in custodia, libertati restitutus Mediolano ad Patres venit, afferens Jacobum sibi Triultium Gritto adhibito mandavisse, Patribus diceret, si vellent, se cum rege curaturum, uti fœdus cum republica faceret, ea conditione, ut Verona reliquaq; intra Athesim flumen oppidareipublice cederent. Ea erat conditio conscripta in quadam pagina ex Gallia, ut videbatur, abrege ad Triultium missa: ineratq; in ea caput etiam ejusmodi, regem præter ea redditurum Patribus Flaminia atq; Apulia oppida, quæ reip. fuissent: ipsum enim si unos Venetos conjunctos secum habeat, Julium & reges reliquos non magni aestimaturum aut omnino reveriturum: verum linea superinducta illud ipsum oblitave-

Duodecim
Helvetiorum
legati.

Julius pacem
cum Maxi-
miliano ur-
get.

Litteræ de
fœdere cum
Rege Galliarum
faciendo.

rat

rat caput, ita tamen ut legi facile posset. Patres Senatus vocato eam rem per literas legato Foscare significaverunt, atq; uti uni Julio notam faceret, mandaverunt: de fœdere autem cum Maximiliano inveniundo, quod ad Vicetiam pertineret, velle Patres Julii iudicio sese permittere: in reliquis capitibus ita fieret, uti Julius & Maximilianus voluissent.

Altero autem Senatusconsulto Vicetiam Maximiliano dari Patres censuerunt, cum ea pecunia, qua de convenerat, non tamen antea, quàm Maximilianus bellum Aloisio intulisset. Postremo, propterea quòd in fœdere tractando magna rerum difficultas proponebatur, omnibus placuit, uti spacium à bello vacuum intercederet, quo in tempore pax commodius confici atq; ad exitum perduci posset: itaq; octavo Idus Aprilis inter Maximilianum Venetosq; decem mensium concelebrata inducie sunt Rome ab utrorumq; legatis, Julio eis suam auctoritatem adhibente, qui scribentibus affuit, ea conditione interposita, uti à Patribus quadringente auri libra Maximiliano duabus pensionib. solvende curarentur, quas quidem postea inducias adjectis ad eam pecuniam centum auri libris, ut essent omnes quingente Maximilianus confirmavit.

Inducie inter Maximilianum & Venetos.

Helvetiorum negotio.

Post hæc Marcus Cardinalis Sedunus ad urbem Romam rediens, à Lauredano Principe & Patribus in Buccentauri navis usq; ad Clementis fanum, quod in vadis est, obiam euntibus est exceptus. Cum eo & Patrib. colloquuti Helvetiorum legati duodecim non semel cùm fuissent, constituto quantum pecunie in stipendium esset Helvetiis à rep. persolvendum, eadem scilicet portione librarum auri octoginta, ad quam reliqui singuli tenerentur, ternis auri libris ad iter à republica donati domum reverterunt.

Noq; multa post Julii & Ferdinandi regis, Hispania & Aloisii

& Aloisii Gallie regis exercitus propinquiores facti, cū
 se dies aliquot munitis castris tenuissent, Galli ad Ra-
 vennam oppugnandā se contulerunt. Erat in ea Mar-
 cus Antonius Columna Julii nomine cum militib. mil-
 le quingentis, equitibus trecentis, seq. forti ac prestanti
 animo defendebat, & cladem hostibus ex muro infere-
 bat, Neapolitanus autē prorex oppido veritus, ut Gal-
 los ex eo averteret, non longē ab eorum copiis suas co-
 pias adduxit. Galli relicta oppugnatione se ad pugnam
 celeriter comparaverunt: itaq. eo ipso die manē, qui
 fuit dies percelebris, ad diem tertium Iduum Aprilium,
 uterq. exercitus animo aequē magno ac parato ad di-
 micandum inter se conflixerunt. Pugnatum est horis
 plus sex incredibili virtute: quā in pugna militum &
 equitum millia supra decem & octo interfecta sunt, pa-
 ri ferē utrorumq. numero, fortuna dispari, Julii enim
 & Hispanorum copie fuisse, fugataq.: Galli locum te-
 nuerunt. Captivi ab Gallis facti Fabritius Columna,
 ejusq. gener Alfonsus Ayalus Aterni dominus, Petrus
 Navarrus Cantaber & Joannes Medices Cardinalis
 Julii legatus, aliq. clari viri non pauci, & signa com-
 plura ablata, & tormenta capta. Eo in certamine Al-
 fonsi Ferrariensium ducis, cum tormentis exercendis,
 tum acie sua ē transverso in hostem ducenda, virtus e-
 gregia, & victoria magna ex parte conficiens fuit. Dux
 Gallorum Fojus cū se in militum Hispanorum globū
 qui supererat, audacissimē intulisset, cæsus ab illis unā
 eum pluribus clari nominis ducibus, eum suo exercitui
 diem lugubrem magis, quā latum, aut ulla gratula-
 tione celebrari dignum reddidit. Postero die Galli, con-
 ditione adhibita, ut Columna suis cum copiis Raven-
 na exeundi potestas fieret, neq. oppidanis noceretur, op-
 pido potiti sunt, quod quidem intromissi, conditione
 non servata, fœdē claudeliterq. diripuerunt: arcem au-

Pugna apud
 Ravennam
 inter Gallos
 & Pontifi-
 cios.

Ravenna à
 Gallis occupa-
 ta.

tem

tem oppidi capere non potuerunt, iis, qui in ea erant, fidem Julio velle se præstare distitantes.

De Gallis
Italia expel-
lendis no-
vus conatus.

Patres, qui eo tempore per Vincentium Naldium in Flaminia milites mille sua pecunia confecerant, ut eam manu Julii oppida, quantum posset, tueretur, ei mandaverunt. Is Faventiam propter cladem Hispanorum nutantem se contulit, atq; oppidum opportuno presidio communivit. Prorex ipse qui Ancona post fugam primum constitit, suas ut copias ad signa revocaret, omnem curam & diligentiam adhibuit: certior enim factus, majorem ex suis & potiore multo partem in prælio Gallos amisisse, in spem venerat, adhibitis Helvetsis posse illos Italia expelli, si universi celeriter munus obierint, & virtutem gnaviter exercuerint suam. Quod ubi Patres intellexerunt, eum solari & erigere omniaq; auxilia ei polliceri non dubitaverunt. Joannem Antonium Dandulum etiam à Senatu lectum cum auri libris CXX. ex superiore stipendio reliquis, quas tamen ipse in fugam versus jure belli amiserat, ad illum miserunt, juvandi & excitandi hominis causa. quam quidem rem legatus apud Venetos Ferdinandi imitatus, se ad illum cum pecunia contulit. Cymbe interim due in navatibus confectæ atq; instructæ, quæ propter velocitatem hirundines appellabantur, in Ravennæ portu naviculam Alfonsi longâ remigum quadraginta captam à se, interfectis ex illis plerisq; navibusque duas mercibus & occisorum in pugna spoliis onustas, item unâ captas ad fori marginem Alfonsi signa per aquam trahentes duxerunt.

Julius PP.
pacem cum
rege Gallo
faciendam
simulat.

Julius ut regem Gallie deliniret, ejusq; cogitationes & incepta, si qua contra se agitare, ea spe sisteret, Senatu Cardinalium vocato, proposuit, velle se sædus cum illo facere: capitaq; fœderis, in quibus inerat, ut ei rex Bononiam restitueret, quæq; in Flaminia ad Padum

dum flumen oppida pertinerent, ipsi cederent: in reliquis sese regi satis liberaliter permittebat: per eos qui rebus Gallicis Cardinales favebant, conscripta & ob signata ad illum misit. Pauloq; post vocatis ad se legatis Ferdinandi & reipublica eis dixit, ne propter ea qua fecisset perturbarentur, neve se priore contra Gallos voluntate ulla ex parte mutatum crederent: invitum enim ad id descendisse fallendi & consopendi regis causa. Quibus intellectis reb. Patres sciverunt, Julio scribi oportere: si cum Aloisio fœdus facere statuerit, se non recusare. dum in eo tempus includat, sociamq; fœderis efficiat.

Quidam Rangoniũ post hec, qui è Gallorũ custodia se redemerat, ad urbem venientẽ Patres amanter exceperunt, & prefectum equitũ gravis armatura fecerunt: ejusq; fratri Joanni Francisco, qui cũ eo venerat, equitum leviorum prefectura item tradita.

Roma ad diem tertium Nonarum Maii concilium celebrari cœpit: est ab Julio in templo Lateranensi magna sacerdotum frequentia, precesq; Deo Opt. Max. ut vota hominum ritè nuncuparentur, facta. Marco Cardinali Seduno, Venetiis qui erat, ad suos abeunti argentum in mensem dono à Patribus datum.

Lateranens
Concilii in
itium.

Cũ Henrico autẽ rege Britannie fœdus à sociis atq; à repub. initum, XV. Cal. Junias in urbe celebratum est: concupivit enim rex petutq; se in eo recipi.

Fœdus cum
rege Britan
niæ celebra
tum.

Illis diebus Julius Vitellius Tifernatiũ Episcopus, qui conditionibus acceptis Ravenna arcem Gallis obfidentibus tradiderat, eo cum copiis ad expugnandam illam rediens, traditis conditionibus recepit. Oppidanis cladis sue contra jus contra fas acceptæ memores, quatuor Gallorum prefectos in arce qui fuerant, fide non servata vivos sepelierunt, cervicibus supra terram extantibus.

Ravenna
recepta.

Galli qua
tuor vivi se
pulti.

Julii

Helvetii Ve-
neto exerci-
tui se iungāt
eorumque
res gestæ.

Julii & Ferdinandi legati, itemq; duo civitatis ma-
gistratus, Leonardus Mocenicus, Nicolaus Bernar-
dus, Helvetiis se ad bellum contra Gallos comparanti-
bus ex urbe profecti cum auri libris CXX. ad illos se
contulerunt cohortandi & juvandi eos causa. Is se Ve-
ronam Maximiliani prefectis libentissimis intulerant
Antonius Saornianus, qui Vtini, uti suprâ dictum est,
eade civium secum dissidentium ingenti facta, remp.
cujus erat è nobilitate civis, deseruerat, atq; ad hostes
profugerat, omniaq; ingrati & malefici hominis studia
contra illam exercuerat, ab inimicis suis in Maximi-
liani finibus trucidatus, dignam tot sceleribus mortem
obit. Ferdinandus clade suarum copiarum, quæ cum
Gallis apud Ravennam depugnauerant, intellecta, li-
teras ad Julium dedit, ne propter eam rem animo per-
turbaretur: suum exercitum bene plenum ad Pyrena-
os in Galliâ quamprimùm irrupturum unâ cum Bri-
tannico exercitû, qui modo expectabatur: mittere au-
tem se in Italiam Consalvum Ferdinandum suarum
copiarum ducem, eumq; esse quinto Idus Majas profe-
cturum: venturum etiam sese ipsam, si oporteat, non
obscurè confirmabat Julius ea spe fretus de Cardinali
sententia binas literas scribi jussit: quarum alteris Car-
dinalium sententia binas literas scribi jussit: quarum
alteris Cardinali Medici ejus legato, qui à Gallis in
custodia servabatur, permittebat, uti omnes homines,
qui ab eo delictorum suorum veniam peterent, etiam
si hostes Ro. reip. fuissent, expiare posset, dum ii parère
Pontifici Maximo suum in animum induxissent: al-
teris a rege Gallie petebat, ut eundem legatum l. beru
suisq; juris velles esse: id nî faceret eum se igni & aqua
interdicturum, regniq; dignitate multaturum, mina-
batur. Antonius Saornianus legatus ad regem Pan-
nonia à Senatu lectus, illis diebus via se dedit. Patrum
jussu

Litteræ Julii
pp.

LIBER DUODECIMUS. . 113

jussu in omnibus Sacerdotum & sacrarum virginum collegiis preces factæ sunt pro republica, nostro & Helvetiorum exercitu contra Gallos in Verone finibus se conjungente: qui quidē Helvetii circiter decem & octo millia militum numerum consciebant. Veneti Valegium & Pistheriam primis aggressib. cū cepissent, Benaci lacus oppida omnia sponte ad rempub. redierunt. Cremonenses exercitib. eō tendentibus sibi veriti, quadringentis auri libris Cardinali Seduno pollicitis, conditione adhibita ne oppidum ingrederentur, se ei dederunt. ejus interpretes rei Julius legatus, itemq; Venetorum scriba, equitum & militum qui Collateralis appellatur, fuerunt, quos oppidani ad colloquium intro miserant. Caravagium subinde atq; Soncinium Cardinali se Seduno tradiderunt: is eis & Cremonæ suos milites praposuit, atq; id quidem arroganter & barbarè, cū Venetis tradere debuisset. Julius enim pollicitus fuerat primis in sermonibus ea de re habitis, idque suis ad Senatum scriptis literis confirmaverat, ut quicquid eo bello caperetur, quod quidem reipublice fuisset, reipublice ministris traderetur: reliqua earum regionum oppida, quæ ad Abduam flumen sunt, sese reipublice dederunt: itemq; Bergomates suis cum finib. Bentivoli Bononiæ qui erant, exercitum Julii, qui eō properabat, metuentes, oppidanis sese dedere volentibus. Ferrariam profecti sunt cum suarum partium civib. non paucis. atq; illi paulo post Julii se interpretibus tradiderunt. Albertus Pius interea Maximiliani legatus Romā profectus est. Joannes itē Baduarius ad Ferdinandū regē reip. legatus via se dedit. Appropinquante ad Italiā Mattheo Episcopo Gurcensi, magna apud Maximilianū autoritatis viro, uti Romam se conferret, Patres Petrum Landum legatū ad illū miserū honoris illius & societatis ex itinere causa,

Preces pro
victoria in-
stitutæ.

Bonomiæ
ses se illis
dedunt.

Helvetii Ro-
manæ Reip.
defensores.

Julius Helvetios rebus bene gestis in Cardinalium collegio Romana reipublica defensores appellavit, atque uti eo nomine omnibus ab hominibus appellantur, censuit.

Galli præ-
dones.

Galli eo tempore Brixia emissi, equites quatercentum, milites mille, ut è vicinis oppido locis prædæ abigerent, atq; in oppidum importare, cùm agricolas ple-rosq; anacum mulieribus atq; infantib. interfecissent, tumultu hominum à tergo excitato, copiisq; Venetis se in reditu opponentibus, capti & interfecti magna ex parte, ac præda quam fecerant amissa, reliqui se in op-pidum fugientes vix egredi, intulerunt.

Benemeriti-
orum re-
muneratio.

Laurentio Ceretano, qui ad Patres se contulerat sua-rum rerum causa, auctus equitum & stipendiorum nu-merus. Auctus item Vitellio & ejus fratri: pensionesq; annuæ Joanni Brandolino, & Marco Castellatio, & Saccardo Sonzino, pro cuiusq; rebus bene gestis à Se-natu traditæ.

Lex de con-
scribendis
militib.

Lex est etiam perlata, ut ex Lepontiis milites bis mille celeriter conscriberentur, reliqui q; adderentur, ut essent omnes numero ad decem millia: jusserant enim Patres ut reip. legati ad Brixiam recuperandam acce-derent, certiores à nonnullis ejus urbis civibus facti, nō posse se ulterius Gallorum imperium perpeti: sese reip. si exercitum eo miserit, oppidum sine mora tradituros. Quamobrem ut pleniore cum exercitu proficiscerentur, militum numerum esse augendum statuerunt.

Julii PP. in
Ferraria ca-
pienda co-
natus irriti.

Julius etiam, sua se inexplebili novarum domina-tionum cupiditate ad omnia difficilia impellente, pro-pterea quod Alfonsus aberat, posse se Ferrariam capere eo puncto temporis confidebat. itaq; scriptis ad ducem Met Laurensum literis, ut se cum exercitu celeriter eo conferret, à Senatu petiit, quibus posset navibus in Pa-dum flumen immisis sua in consilia jovaret. Id à Pa-tribus

tribus cū esset diligenter procuratum, Alfonsiq; copia, quæ in oppido erant, de eo certiores factæ, se ad defensionem comparavissent, & Pado trajecto etiā Rhodigium de improvviso cepissent, conatus omnes Julii ad nihilum redierunt.

Legati autem reipublicæ cū se ad Brixiam contulissent, tormentaq; ad muros verberandos aptavissent, Gallis, qui nova jam auxilia intromiserant, se accerrimè defendentibus, nihilo minus irritus eorū apparatus futurus videbatur.

Veneti frustra Brixiam oppugnant.

Interim Cardinale Medice libertati restituto, Proregi Neapolitano itemque Julio cupiditas est injecta Florentinæ reipublicæ statum ordinesq; commutandi: utut enim se tunc ea civitas regebat, omnibus in bellis Gallorum partium studiosissima semper fuerat. Id autem nullare alia melius se consequuturos existimabāt, quàm si Medicum familiam ab exilio restituerent: itaque eam rē tentare omnibus suis copiis, Cardinale accersito, & Bernardo Bibiena Cardinalis familiari Julii missu singula tractante, statuerunt: tribusq; itinerib. susceptis, ut commeatus facilius suppeterent, per Appennini jura magna rerum omnium difficultate ad Prætorium oppidum, quod est in plano, abestq; Florentiæ millia passuum decē, Prorex & Julii ministri accesserunt. quod quidem planè oppidum, tametsi esset & militum numero, & tormentis apprimè communitum, sese tamē defenderenon potuit: itaq; captum & direptum est dives sanè municipium, & rebus omnibus etiā ad commodiorem & delicatiorem victum opportunis plenum. Florentiæ civitas ea re perterrita, ducem suum Petrum Soderinum inimicum Medicibus hominem, à reipub. administratione removit, ex octo, qui urbem unā cum illo regebant, sex cum condemnantibus, domumque amici, eius civis Pauli Victorii agrè propter motum plebis

Florentiam Mediceorū reditus instituitur & consequitur

Veneti no-
vum exerci-
tum colli-
gunt.

Benemer-
itorum præ-
mia.

direptioni traditum. Idē Patres ad copias reintegran-
das, quibus modis poterant, animum intenderunt: ad-
ditumq; ad reliqua Senatus consulta, uti in Creta in-
sula militū bina milia, qui sagittis uti scirent, conscri-
berentur, Venetiasq; celeriter mitterētur: navesq; longe
maiores ad equites Epirotas quamplurimos ad urbem
convehendos pararentur. etiā libra auri ducenta quas
Proregi Neapolitano, & Hispanis ducib. dari conve-
nerat, Ravennā illis sunt diebus missa; & quibus oport-
tebat, data. Milites interea equitesq; qui Brixia non
fuerant, vel oppido effugerant, se Vicetiā contulerunt:
eodemq; qui ab hostibus se redemerant, spoliati atque
inermes sese passim referebant. Gritius & Justinianus
Mediolanum sunt adducti. Dominico Busichio equitū
Epirotarum præfecto, qui Brixia effugerat, ut domū
redire posset, permissum: medietasq; stipendiorum, quæ à
republica merebat, pars tribus ejus filiis. post mortem
patris condonata: quatuorq; Epirotis equitib. in Gal-
lico exercitu qui erant, curamq; adhibuerant ne Busi-
chius à Gallis captivus fieret, pensio annua singulis,
quoad viverent, impetrata. duobusq; Frassine Epiro-
tarum item equitum præfecti liberis pensio ipsius tra-
dita. Idem in tres Basta fratres servatum. paucosq; post
dies Federici Contareni sorori dotis nomine auri libra
quindecim è reipublica pecunia constituta. civib. autē
Brixianis aliquot, qui amissis suis rebus omnib. ad ur-
bem venerant, Jacominoq; Tropiano, ejusq; filio à Pa-
tribus pecunia in victum subministrata. is Jacominus
sua vallis homines egregio studio atq; animo ad remp-
tuendam evocabat. Ludovico etiam Cocaio, qui ut
Benaci lacus oppida se reip. dederent, studium & labo-
rē contulerat, pensio annua liberaliter instituta, ejusq;
filio magistratus reip. ex iis, qui à præfectis civitatum
eliguntur, quē is vellet, dono datus. Petro quoq; Finio
Berge-

Bergomati, qui ad Aloisium Avogarium saepe ventitaverat, interpretq; apud illum de Brixia reip. restituentis fidus atq; diligens fuerat, octo scribarum tempora apud totidem castri Franchi magistratus paulò post à Patribus assignata. Curatores interea duo ad munitiones perficiendas atq; amplificandas, Aloisius Barbarus Patavium, Bartholomaeus Mustius Taurisum cū stipendio missi. majoribusq; comitiis lex est perlata, uti bini Patavii praefecti, qui creandi erant, annui, & prerogativis primū senatorum suffragiis, deinde comitibus legerentur: estq; Aloisius Emus secunde dignitatis magistratus ea lege lectus.

Curatores
munitionum.

Legatis post hac Helvetiorum duodecim ad urbem venientibus, ut cum Julio & Ferdinando & Patribus ad bellum contra Gallos se conjungerent, cives è nobilitate, qui eos exciperent, obviam missi: ipsi liberali reipub. hospitio accepti, & victus datus. Julius Brixia à Gallis recuperatā intelligens, uti Patres cum Maximiliano foedus facerent, non modo consulendo & suadendo, sed minis etiam atq; obnuntiationibus contendeat. Tabellarius interim reip. qui apud Gallos erat in custodia, libertati restitutus Mediolano ad Patres venit, afferens Jacobum sibi Triultium Gritto adhibito mandavisse, Patribus diceret, si vellent, se cum rege curaturum, uti foedus cum republica faceret, ea conditione, ut Verona reliquaq; intra Athesim flumen oppida reipublice cederent. Ea erat conditio conscripta in quadam pagina ex Gallia, ut videbatur, ab rege ad Triultium missa: ineratq; in ea caput etiam ejusmodi, regem praeter ea redditurum Patribus Flaminia atq; Apulia oppida, quae reip. fuissent: ipsum enim si unos Venetos conjunctos secum habeat, Julium & reges reliquos non magni estimaturū aut omnino revertiturū: verū linea superinducta illud ipsum oblitave-

Duodecim
Helvetiorū
legati.

Julius pacē
cum Maxi-
miliano ur-
get.

Littera de
foedere cum
Rege Gallia
faciendo.

ris

rat caput, ita tamen ut legi facile posset. Patres Senatus vocato eam rem per literas legato Foscare significaverunt, atq; uti uni Julio notam faceret, mandaverunt: de fœdere autem cum Maximiliano inveniundo, quod ad Vicetiam pertineret, velle Patres Julii iudicio sese permittere: in reliquis capitibus ita fieret, uti Julius & Maximilianus voluissent.

Altero autem Senatusconsulto Vicetiam Maximiliano dari Patres censuerunt, cum ea pecunia, qua de convenerat, non tamen antea, quàm Maximilianus bellum Aloisio intulisset. Postremo, propterea quòd in fœdere tractando magna rerum difficultas proponebatur, omnibus placuit, uti spacium à bello vacuum intercederet, quo in tempore pax commodius confici atq; ad exitum perducì posset: itaq; octavo Idus Aprilis inter Maximilianum Venetosq; decem mensium concelebrate inducie sunt Romæ ab utrorumq; legatis, Julio eius suam auctoritatem adhibente, qui scribentibus affuit, ea conditione interposita, uti à Patribus quadringentæ auri libræ Maximiliano duabus pensionib. solvende curarentur, quas quidem postea inducias adjectis ad eam pecuniam centum auri libris, ut essent omnes quingentæ Maximilianus confirmavit.

Inducie inter Maximilianum & Venetos.

Helvetiorum
negotio.

Post hæc Marcus Cardinalis Sedunus ad urbem Romanam rediens, à Lauredano Principe & Patribus in Bucentauro navis usq; ad Clementis fanum, quod in vadis est, obiam euntibus est exceptus. Cum eo & Patrib. colloquuti Helvetiorum legati duodecim non semel cùm fuissent, constituto quantum pecunie in stipendium esset Helvetiis à rep. persolvendum, eadem scilicet portione librarum auri octoginta, ad quam reliqui singuli tenerentur, ternis auri libris ad iter à republica donati domum reverterunt.

Noq; multa post Julii & Ferdinandi regis, Hispania & Aloisii

& Aloisii Gallie regis exercitus propinquiores facti, cū se dies aliquot munitis castris tenuissent, Galli ad Ravennam oppugnandā se contulerunt. Erat in ea Marcus Antonius Columna Julii nomine cum militib. mille quingentis, equitibus trecentis, seq. forti ac prestanti animo defendebat, & cladem hostibus ex muro inferebat, Neapolitanus autē princeps oppido veritus, ut Gallos ex eo averteret, non longē ab eorum copiis suas copias adduxit. Galli relicta oppugnatione se ad pugnam celeriter comparaverunt: itaq. eo ipso die mane, qui fuit dies percelebris, ad diem tertiam Iduum Aprilis, uterq. exercitus animo æquē magno ac parato ad dimicandum inter se conflixerunt. Pugnatum est horis plus sex incredibili virtute: quā in pugna militum & equitum millia supra decem & octo interfecta sunt, pari ferē utrorumq. numero, fortuna dispari, Julii enim & Hispanorum copie fuse, fugatæq.: Galli locum tenuerunt. Captivi ab Gallis facti Fabritius Columna, ejusq. gener Alfonsus Ayalus Aicrni dominus, Petrus Navarrus Cantaber & Joannes Medices Cardinalis Julii legatus, aliq. clari viri non pauci, & signa complura ablata, & tormenta capta. Eo in certamine Alfonsi Ferrariensium ducis, cum tormentis exercendis, tum acie sua è transverso in hostem ducenda, virtus egregia, & victoria magna ex parte conficiens fuit. Dux Gallorum Fojus cū se in militum Hispanorum globū qui supererat, audacissimē intulisset, casus ab illis unā cum pluribus clari nominis ducibus, eum suo exercitui diem lugubrem magis, quā latum, aut ulla gratulatione celebrari dignum reddidit. Postero die Galli, conditione adhibita, ut Columna suis cum copiis Ravenna exeundi potestas fieret, neq. oppidanis noceretur, oppido potiti sunt, quod quidem intromissi, conditione non servata, fœdē claudeliterq. diripuerunt: arcem au-

Pugna apud
Ravennam
inter Gallos
& Pontifi-
cios.

Ravenna à
Gallis occupa-
ta.

rem oppidi capere non potuerunt, iis, qui in ea erant, fidem Julio velle se prestare dīctitantibus.

De Gallis
italiā expel-
lendis no-
vusconarus.

Patres, qui eo tempore per Vincentium Naldium in Flaminia milites mille sua pecunia confecerant, ut ea tam manu Julii oppida, quantum posset, tueretur, ei mandaverunt. Is Faventiam propter cladem Hispanorum nutantem se contulit, atq; oppidum opportuno presidio communivit. Prorex ipse qui Ancona post fugam primum constitit, suas ut copias ad signa revocaret, omnem curam & diligentiam adhibuit: certior enim factus, majorem ex suis & potiozem multo partē in prelio Gallos amisisse, in spem venerat, adhibitis Helvetiis posse illos Italia expelli, si universi celeriter munus obierint, & virtutem gnauiter exercuerint suam. Quod ubi Patres intellexerunt, eum solari & erigere omniaq; auxilia ei polliceri non dubitaverunt. Joannem Antonium Dandulum etiam à Senatu lectū cum auri libris CXX. ex superiore stipendio reliquis, quas tamen ipse in fugam versus jure belli amiserat, ad illum miserunt, iuvandi & excitandi hominis causa. quam quidem rem legatus apud Venetos Ferdinandi imitatus, se ad illum cum pecunia contulit. Cymbe interim due in navatibus confectæ atq; instructæ, quæ propter velocitatem hirundines appellabantur, in Ravennæ portu naviculam Alfonsi longā remigum quadraginta captam à se, interfectis ex illis plerisq; navibusque duas mercibus & occisorum in pugna spoliis onustas, item unā captas ad fori marginem Alfonsi signa per aquam trahentes duxerunt.

Julius PP.
p.æm cum
rege Gallo
faciendam
simulat.

Julius ut regem Gallie deliniret, ejusq; cogitationes & incepta, si qua contra se agitare, ea spe sisteret, Senatu Cardinalium vocato, proposuit, velle se fœdus cum illo facere: capitaq; fœderis, in quibus inerat, ut ei rex Bononiam restitueret, quæq; in Flaminia ad Padum

dum flamen oppida pertinerent, ipsi cederent: in reliquis sese regi satis liberaliter permittebat: per eos qui rebus Gallicis Cardinales fauebant, conscripta & ob signata ad illum misit. Pauloq; post vocatis ad se legatis Ferdinandi & reipublica eis dixit, ne propter ea qua fecisset perturbarentur, neve se priore contra Gallos voluntate ulla ex parte mutatum crederent: invitum enim ad id descendisse fallendi & consopendi regis causa. Quibus intellectis reb. Patres scriverunt, Julio scribi oportere: si cum Aloisio fœdus facere statuerit, se non recusare. dum in eo tempus includat, sociamq; fœderis efficiat.

Guidum Rangoniū post hec, qui è Gallorū custodia se redemerat, ad urbem venientē Patres amanter exceperunt, & prefectum equitū gravis armatura fecerūt: ejusq; fratri Joanni Francisco, qui cū eo venerat, equitum leviorum prefectura item tradita.

Roma ad diem tertium Nonarum Maii concilium celebrari cœptū est ab Julio in templo Lateranensi magna sacerdotum frequentia, precesq; Deo Opt. Max. ut vota hominum ritè nuncuparentur, facta. Marco Cardinali Seduno, Venetiis qui erat, ad suos abeunti argentum in mensem dono à Patribus datum.

Lateranēse
Concilii in-
itium.

Cū Henrico autē rege Britannie fœdus à sociis atq; à repub. initum, XV. Cal. Junias in urbe celebratum est: concupivit enim rex petitiq; se in eo recipi.

Fœdus cum
rege Britan-
niæ celebra-
tum.

Illis diebus Julius Vitellius Tifernatiū Episcopus, qui conditionibus acceptis Ravenna arcem Gallis obfidentibus tradiderat, eo cum copiis ad expugnandam illam rediens, traditis conditionibus recepit. Oppidani cladis sue contra jus contra fas acceptæ memores, quatuor Gallorum prefectos in arce qui fuerant, fide non servata vivos sepelierunt, cervicibus supra terram extantibus.

Ravenna
recepta.

Galli qua-
tuor vivi se-
pulti.

Julii

Helvetii Ve-
neto exerci-
tui se iungāt
eorumque
res gestæ.

Julius & Ferdinandi legati, itemque duo civitatis ma-
gistratus, Leonardus Mocenicus, Nicolaus Bernar-
dus, Helvetiis se ad bellum contra Gallos comparanti-
bus ex urbe profecti cum auri libris CXX. ad illos se
contulerunt cohortandi & juvandi eos causa. Is se Ve-
ronam Maximiliani prefectis libentissimis intulerant
Antonius Saornianus, qui Vtini, uti supra dictum est,
eade civium secum dissidentium ingenti facta, remp.
cujus erat e nobilitate civis, deseruerat, atque ad hostes
profugerat, omniaque ingrati & malefici hominis studia
contra illam exercuerat, ab inimicis suis in Maximi-
liani finibus trucidatus, dignam tot sceleribus mortem
obiit. Ferdinandus clade suarum copiarum, quæ cum
Gallis apud Ravennam depugnauerant, intellecta, li-
teras ad Julium dedit, ne propter eam rem animo per-
turbaretur: suum exercitum bene plenum ad Pyrena-
os in Galliam quamprimum irrupturum unâ cum Bri-
tannico exercitu, qui modo expectabatur: mittere au-
tem se in Italiam Consalvum Ferdinandum suarum
copiarum ducem, eumque esse quinto Idus Majas profe-
cturum: venturum etiam sese ipsum, si oporteat, non
obscurè confirmabat Julius easque fretus de Cardinalis
sententia binas literas scribi jussit: quarum alteris Car-
dinalium sententia binas literas scribi jussit: quarum
alteris Cardinali Medici ejus legato, qui à Gallis in
custodia servabatur, permittebat, uti omnes homines,
qui ab eo delictorum suorum veniam peterent, etiam
si hostes Ro. reip. fuissent, expiare posset, dum si parere
Pontifici Maximo suum in animum induxissent: al-
teris à rege Gallie petebat, ut eundem legatum l. beru-
m suumque juris vellet esse: id ni faceret eum se igni & aqua
interdicturum, regni-que dignitate multaturum, mina-
batur. Antonius Saornianus legatus ad regem Pan-
nonie à Senatu lectus, illis diebus via se dedit. Patrum
jussu

Litteræ Iulii
pp.

LIBER DUODECIMUS. . 115

jussu in omnibus Sacerdotum & sacrarum virginum collegiis preces factæ sunt pro republica, nostro & Helvetiorum exercitu contra Gallos in Verone finibus se conjungente: qui quidē Helvetii circiter decem & octo millia militum numerum conficiebant. Veneti Val-
gium & Pistheriam primis aggressib. cū cepissent, Be-
naci lacus oppida omnia sponte ad rempub. redierunt.
Cremonenses exercitib. eō tendentibus sibi veriti, qua-
dringentis auri libris Cardinali Seduno pollicitis, con-
ditione adhibita ne oppidum ingrederentur, se ei dedi-
derunt. ejus interpretes rei Julius legatus, itemq; Vene-
torum scriba, equitum & militum qui Collateralis ap-
pellatur, fuerunt, quos oppidani ad colloquium intro-
miserant. Caravagium subinde atq; Soncinium Car-
dinali se Seduno tradiderunt: is eis & Cremonæ suos
milites praposuit, atq; id quidem arroganter & bar-
bare, cū Venetis tradere debuisset. Julius enim pol-
licitus fuerat primis in sermonibus ea de re habitis, id-
que suis ad Senatum scriptis literis confirmaverat, ut
quicquid eo bello caperetur, quod quidem reipublicæ
fuisset, reipublicæ ministris traderetur: reliqua earum
regionum oppida, quæ ad Abduam flumen sunt, sese
reipublicæ dediderunt: itemq; Bergomates suis cū
finib. Bentivoli Bononiæ qui erant, exercitum Julii,
qui eō properabat, metuentes, oppidanis sese dedere
volentibus. Ferrariam profecti sunt cū suarum par-
tium civib. non paucis. atq; illi paulo post Julii se in-
terpretibus tradiderunt. Albertus Pius interea Maxi-
miliani legatus Romā profectus est. Joannes itē Badua-
rius ad Ferdinandū regē reip. legatus via se dedit. Ap-
propinquante ad Italiā Matthæo Episcopo Gurcensi,
magna apud Maximilianū autoritatis viro, uti Ro-
mam se conferret, Patres Petrum Landum legatū ad
illū miserūt honoris illius & societatis exitinere causa.

Preces pro
victoria in-
stituta.

Bononienses
se se illis
dedunt.

Kk

Ticinenſes
& Mediola-
nenſes Julio
ſe permit-
tunt, ut &
alia oppida.

Post hæc Ticinenſes repulſis ter hoſtibus eorumque tormentis poriti, itemque Mediolanenſes, ſeſe Julio & fœderatis permiferunt, cum hi libris auri ſexcentis, illi quadringentis ſui oppidi direptionẽ redemiſſent. quod quidem factum Laudis Pompeje ciues imitati, tercentenas, Parmenſe atq; Placentin: du: in: enas polliciti, Helvetiorum avaritiam ſubterfugere non dubitaverunt. Comum etiam poſt hos, interfectis iis qui ſuis in ſinibus erant Gallis, idem fecerunt, itemq; Tortonenſes & Alexandrini. Omnib. autem iis in rebus malus in rem publicã Seduni animus fuit, qui ut Venetis legatis & exercitui timorem incuteret, ne petere, quæ eõs debebantur, auderent, omnibus in Cremona Cremaq; & Laudis Pompeje ſinibus, aut comburi aut retineri naues univerſas imperavit, ne eſſet, unde illi pontes facere, atq; in tuta reverti poſſent. quæ quidem ille remaximam ſibi omnibus ab hominibus invidiã excitavit.

Selymus pa-
tri regnum
eripit eiusq;
ad Venetos
legatio.

Dum hæc agitentur, Joannes Medicus Cardinalis amici hominis Blaſii Crivelli opera Mediolano fugiens, Mantuam ſe contulit: interpretẽq; ab adoleſcente rege Thracio Sultano Selymo literas ad Patres attulit, quibus ille literis Senatũ certioſorem faciebat, patrem ſuum ſponte ſibi regnum tradidiſſe: itaq; velle ſe cum republica eam in qua diu pater ſuus fuerat, benevolentiam & neceſſitudinem exercere. quæ quidem tamen res aliter ſe habebat atq; ille ſcripſerat: vi enim atq; armis patrem coegerat, ut ſe regem inſtitueret.

Genus à la-
ne Fregolio
capta.

Janes Fregoliſius Julii rogatu reiꝑ; publice permiſſus in Ligures profeſtus, atq; a Genueſibus eorum oppido prepoſitus, literas ea de re ad Julium dedit: quib. illa magnopere gaviſus, lætitiã ſuam urbanis ignibus & tormentorum ſtreptu protulit: idemq; uti Veneti facerent, triremesq; ipſorum tres, quæ erant in Apulſa, Gen. a. n. celeriter miſſerent ad arces ejus oppidi duæ. que

LIBER DUODECIMUS.

quæ à Gallis tenebantur, facilius expugnandæ, à legato Foscaro petuit: quod quidem ei Patres libenter concesserant: Janisq; filio Alexandro puero equitæ gravis armatura quinquaginta turmâ per vicarium regendam dederunt. Idem Julius triremes item septem Regis Ferdinandi, quæ in portu Neapolitano erant, ad eandem rem conficiendam ab ejus legato Hieronymo Vico petierat, quibus omnibus necdum Genuam appulsis altera ex arcibus tormentis positis deditionem fecit.

Galli petente Maximiliano ut ei Lemniatim traderent, quod quidē nullo jure possidebant, erat enim in Veronæ finibus, satis ei facere voluerunt, atq; ministris ejus tradito, Mantuanum se in agrum receperunt.

Alfonsus Ferrariensiam dux Româ profectus, cum ab Julio Cardinali publicè adhibitis petisset, ut sibi cui aqua et igni interdictum ab eo fuerat, propterea quod in bello contra illum cum Gallis fuisset, suppliciter postulanti, et commissâ consentienti, ignoscere, ab eo absolutus, atq; ad pedis osculum est admissus. Is cum intellexisset, Julium post hæc tacite curam adhibuisse ut se caperet, Fabritii Columnæ, qui in clade ad Ravennam se captivum ejus fecerat, cumq; ipso Româ venerat, cum opem consilio aufugiens, in ejus se fines contulit: deinde in Apuliam contendens, quod itine-
rat terrestria intercladi sibi ab Julio facili posse sciebat, mare Adriaticum ad Illyricum trajecit, ut eo inde iterum trajecto, per Padis fluminis ostia domum reverteretur.

In urbe autē Decemviri feminâ meretricē, quæ in Deos maledicta conjecerat, et se fuga subripuerat, exultem ea conditione fecerunt, ut si ullo in imperii loco caperetur, cervicem ei abscinderentur, ipsa igni combureretur. Fessaq; Clodia civis, qui tres suas filias virgines vitaverat, a Pretore concrematus dignam commissâ pnam persolvit.

kk a

Lemniatim
Maximilianus
no tradidit

Alfonsus A-
ntoniæ &
Julio absol-
vitur & Ro-
mâ aufugit

Femina ta-
deos maledi-
ca

incerta

Helvetii Ro-
manæ Reip.
defensores.

Julius Helvetios rebus bene gestis in Cardinalium collegio Romanæ reipublicæ defensores appellavit, atque uti eo nomine omnibus ab hominibus appellantur, censuit.

Galli præ-
dones.

Galli eo tempore Brixia emissi, equites quatercentum, milites mille, ut è vicinis oppido locis prædas abigerent, atq; in oppidum importare, cum agricolas plerosq; anacum mulieribus atq; infantib. interfecissent, tumultu hominum à tergo excitato, copiisq; Venetis se in reditu opponentibus, capti & interfecti magna ex parte, ac præda quam fecerant amissa, reliqui se in oppidum fugientes vix egredi, intulerunt.

Benemerito-
rum re-
muneratio.

Laurentio Ceretano, qui ad Patres se contulerat suarum rerum causa, auctus equitum & stipendiorum numerus. Auctus item Vitellio & ejus fratri: pensionesq; annuæ Joanni Brandolino, & Marco Castellatio, & Saccardo Sonzino, pro cuiusq; rebus bene gestis à Senatu traditæ.

Lex de con-
scribendis
militib.

Lex est etiam perlata, ut ex Lepontiis milites bis mille celeriter conscriberentur, reliqui q; adderentur, ut essent omnes numero ad decem millia: jusserant enim Patres ut reip. legati ad Brixiam recuperandam accederent, certiores à nonnullis ejus urbis civibus facti, non posse se ulterius Gallorum imperium perpeti: se se reip. si exercitum eo miserit, oppidum sine mora tradituros. Quamobrem ut pleniore cum exercitu proficisceretur, militum numerum esse augendum statuerunt.

Julii PP. in
Ferraria ca-
pienda co-
natus irriti.

Julius etiam, sua se inexplebili novarum dominationum cupiditate ad omnia difficilia impellente, propterea quod Alfonsus aberat, posse se Ferrariam capere eo puncto temporis confidebat. itaq; scriptis ad ducem Met aurensium literis, ut se cum exercitu celeriter eo conferret, à Senatu petiit, quibus posset navibus in Padum flumen immisis sua in consilia juvaret. Id à Patribus

eribus cū esset diligenter procuratum, *Alfonsi*q, copia, quæ in oppido erant, de eo certiores factæ, se ad defensionem comparavissent, & Pado trajecto etiā Rhodigium de improvviso cepissent, conatus omnes *Julii* ad nihilum redierunt.

Legati autem reipublica cū se ad *Brixiam* contulissent, tormentaq, ad muros verberandos aptavissent, *Gallis*, qui nova jam auxilia intromiserant, se accerrimè defendentibus, nihilo minus irritus eorū apparatus futurus videbatur.

Veneti frustra *Brixiam* oppugnant.

Interim *Cardinale Medice* libertati restituto, *Proregi Neapolitano* itemque *Julio* cupiditas est injecta *Florentina* reipublica statum ordinesq, commutandi: utut enim se tunc ea civitas regebat, omnibus in bellis *Gallorum* partium studiosissima semper fuerat. Id autem nullā re alia melius se consequuturos existimabāt, quā si *Medicum* familiam ab exilio restituerent: itaque eam rē tentare omnibus suis copiis, *Cardinale* accersito, & *Bernardo Bibiena* *Cardinalis* familiari *Julii* missu singula tractante, statuerunt: tribusq, itinerib, susceptis, ut commeatus facilius suppeterent, per *Appennini* juga magna rerum omnium difficultate ad *Pratum* oppidum, quod est in plano, abestq, *Florentia* milia passuum decē, *Prorex* & *Julii* ministri acceperunt. quod quidem planè oppidum, tamen si esset & militum numero, & tormentis apprimè communitum, sese tamē defendere non potuit: itaq, captum & direptum est dives sanè municipium, & rebus omnibus etiā ad commodiorem & delicatiorem victum opportunis plenum. *Florentia* civitas eare perterrita, ducem suum *Petrum Soderinum* inimicum *Medicibus* hominem, à reipub. administratione removit, ex octo, qui urbem unā cum illo regebant, sex eum condemnantibus, domumque amici, eius civis *Pauli Victorii* agrè propter motum plebis

Florentiam *Mediceorū* reditus instituitur & consequitur

plebis deduxit (parum enim abfuit, quin ab aduerfariis ejus factionis hominibus interficeretur) missisq; ad Joannem Cardinalem & Julianum ejus fratrem inter-nunciis, ut urbem ingrederentur, non permisit modo, sed etiam concupuit: itaq; magna totius civitatis fre-quentia & gratulatione Calendis Septembribus urbem ingressi, domi sue recepti sunt.

Julius Gal-
lie regia qua
& igni inter-
dicat.

Interim Julius Cardinalis. adhibitis aqua & igni Regi Gallie interdixit, datis ea de re literis, nisi se a Pi-sano concilio abdicarit.

Venetis Cre-
ma regem reci-
piunt.

Tum Benedicto Cribello, ejusdem Regis in Crema oppido Tribunum militum, ab iis qui republ. favebant delinito, muneribusq; plurimis una cum civitate ob-latis, oppidum Veneti receperunt, Cribellumq; è nobi-litate civem creaverunt, & domum Patavinam fun-dumq; per amplum cum villa egr. gia ei dono dederunt & Tribunum militum fecerunt. Oppidi autem prae-fectum Nicolaum Pisaurum renunciaverunt, & Cremam miserunt: isq; ibi paucos post menses est mortuus.

Apparatus
ad bellum
Ferrariense.

Julio autem postulante Senatus censuit, ut & clas-sis, & tormentarum opportunus numerus, & numi mi-litibus duabus milibus in Flaminia conscribendis ad Ferrariense bellum, quo ipse vellet, mitterentur: eaq; paulo post Ravennam, quò se Franciscus Maria Julia copiarum imperator cõtulerat, sunt missa. qui quidẽ Ju-lius Prospero Columna, ut se in Galliam Cisalpinam tra-jiceret, cumq; Hispano exercitu conjungeret, id ma-gnopere cupienti, ad Gallos ex Italia expellendos, po-restatem fecit. Et Franciscus Donatus, uti Florentia legatum republica ageret, à Senatu lectus, Patavi-norum & Taurisanorum rebellium uxoribus & filia-bus numi, quibus sese alerent, à Decem virum collegio dono dati.

Gallorum
gloria.

Eodem fere tempore Gallie Regis exercitus ab Hi-spania

Spania Regis exercitu in Aquitania male habitus, magnam suorum numerum d'sideravit.

Miserat Memphim ante eos dies Senatus Domini- cum Trivisanum templi Marci procuratorē, ad La- seraphum Regē Ægyptiorum, reb. que ad mercaturā exercendam pertinebant procurandis legatum: qua omninores majorem in modum regionum magistratū & ministrorum injuria lapsē, ingentem jacturam Venetis ciuib. qui eo proficiscebantur, ibiq; morabantur, inferebant. Rex cum audisset tantum ad se hominem Senatus Veneti missu venire, illustri suorum obviam itique & omni honorum genere illum excepit, in hortorum suorum electissimorum porticu amplissima: cujus ad singulas columnas appense lusciniæ, cantus exercebant suos, & aquæ fontium non unis à partibus decurrentes propè aviculis non illepidè concinebant: itaque & loci amœnitate ac specie, & Regis oratione perliberali eo hilariter facto legationis sue initio, plures ibi dies Trivisanus commoratus, & renovato ex reipublice dignitate antiquiore fœdere datis & acceptis muneribus, cum Regis ad Senatum honorificentissimè scriptis literis ejus rei testibus domum r. dii.

Veneti cum
Ægyptiorū
rege fœdus
renovant.

Antonius etiam Justinianus captus ab hostibus in Brixie prætura, atq; in Galliam perductus, datis pecuniis quas proposcerant, iisdem ferè diebus suos se ad lares recipit, cum prius cum Senatus in Quinquervium collegium, qui belli res eo in ordine procurant, cooptavisset. Annus interim finem suum habuit.

Antonius
Justinianus
captivitate
solvitur.

Insequente autem inito, Neapolis Prorex Medicibus in Florentiæ dominationem restitutis, & Pratiopidi direptione, & plurimis auri libris dono acceptis communitior factus, cum intelligeret Venetorum exercitum in Brixia recuperanda magnopere laborare, nec tamen satis proficere, Gallis, qui in ea erant, sese

Prorex Neapolit. Brixiam capit.

acriter defendentibus : ut ea quoq³ à parte, si quid posset, lucraretur, homo alieni appetentissimus, in agrum Brixianum suas copias adduxit, ibiq³ modo pollicendo nihil se reipublice nociturum, modo fallendo, legatisq³ Venetis suos interpretes mittendo, qui monerent, ut cū Maximiliano pacem facerent potius, quàm quæ illius essent, ei praripere contenderent, se in urbem intulit, & oppidum antea direptum, & omni exutum dignitate, radicitus depopulatus, si quid erat reliqui, abstulit : atq³ ut Galli domum reverterentur, secumq³ prædam, quam ingentem capto oppido fecerant, asportarent, potestatem eis fecit. Veneti capiendi oppidi spe deposita, tormenta quibus muros urbis verberabant, abstulerunt.

Mediceorū
cum Venet.
coniunctio.

Et jam Joannes Medices Cardinalis & Julianus ejus frater, de successu rerum suarum literas ad Senatū dederant, seq³ & fortunas suas omnes reipublice obtulerant : itaq³ respub. quæ amico semper animo in illos fuerat, in civitatem & nobilitatem eos & Laurentiū eorum fratris filium more majorū intulit, missis ad eos Florentiam de eare literis. Pauloq³ post & Prosper Columna sue factionis princeps, cū equitatu & peditatu ad Proregē sese contulit : & Senatus cives quatuor, qui Crema portas, quoad opus esset, custodirent : deinde municipiis quatuor in vicinis Crema locis, quæ ad rēp. redierant, ejus nomine præessent, creavit. Tum arcem Bergomatium extra urbem summo in monte positam, quam Capellam appellabant, ejus præfectus homo Gallus respub. internunciis tradidit.

Senatus cum intellexisset, numos qui in bella insu-
mebantur, non omnino rectè administrari, cives duos
magne autoritatis viros, Hieronymū Quirinum, Pe-
trum Capellum, qui eis præessent, creavit : deinde Pe-
trum Pascalicum, qui legatū Genuæ ageret, renuncia-
vit

vit. Erat autem eo in oppido Dux & Princeps recentior civitatis Janes Fregosius amantissimus reip.

Post hac *Matthæus Gurcensium* Episcopus *Maximiliani* interpres Romæ venit, atq; à *Julio* suâ in domû in Vaticano est exceptus, Pauloq; post *Maximiliani* *Hispaniæq;* Regis & reip. legatis adhibitis, ejusmodi se fœdus velle *Julius* facere pronunciauit: Ut *Verona* *Vicentiaq;* *Maximiliano* cederent. Pro *Patavio* autem & *Tauriso*, quæ jam *Veneti* obtinebant, ut ea oppida retinere jure possent, tercentas auri libras tributi nomine *Maximiliano* quotannis penderent: semel autem pro totius rei ac tabularum confectiōe, bis mille & quingentas. De iis verò quæ in *Carnis* essent oppidis, *Julii* judicium esset, rei ne publice an *Maximiliano* tradenda jure essent. Reliquo fœdere *Maximilianus* & *Hispaniæ* rex abolere *Pisanum* Concilium, omnemq; suam auctoritatem atq; opes *Julio* tradere ad *Ferrariam* capiendam tenebantur. quæ duæ quidem causæ *Julii* animum vehementer exagitabant: nam & concilii contra se initi mirum in modum timore commovebatur: & cupiditate, ut *Ferrariam* in potestatem suam redigeret, nihil culpæ, nihil sceleris, nihil flagitii prætermittebat: itaq; *Venetos*, qui in illum tot officia contulerant, tantum pecuniæ, ut ad omnes ejus nutus præsto essent, animis libentissimis impenderant, nulla fide, nulla pietate fultus, non deseruerat modò eo conficiendo fœdere, sed planè etiam in prædam hostium, sanguinem & omnem succum reipublicæ sugere cupientium, projiciebat. quamobrem reipublicæ legatis ad *Julium* conversi, non esse hoc illud, quod ab eo expectabatur, conquesti sunt: malè, quod injustè amiserant, eo pacto recuperari: sed se confidere Dei optimi *Maximi* auxilium reipublicæ non defuturum.

Demum ubi *Julius* ira percitus fœderis capita feri-

Kk s

Fœdus inter
Julium PP.
& Maximilianum,

Pisanum
Concilium
aboleretur,

Julii Pontificis in *Venetos* animos ingratus.

bi iussisset, ne scribendo adissent, abierunt: quæ tamē postea capitula scripta & cōfecta sunt. Id cū esset Venetiæ allatū, literæ à Senatu datae sunt ad legatōs, ne post hæc his tractandis rebus interessent. Joannes Medicus Cardinalis Juliano fratre civitate regenda Florentiæ relicto, se Bononiam ad legationem suam contulit. arcusq; Brixia custos, homo Gallus, regis sui iussu eam Hispaniis ducibus inuitus tradidit.

Brixia Hispania tradita.

Lateranen-
se Concili-
um.

Julius autem Episcopo Gurcensium in Cardinaliū collegium adscito, quartum Lateranensi vocato Concilio affuit, quo in concilio adesse Gurcensis, nisi prius literæ, quibus aqua & igni Venetiis interdiceretur, sibi essent tradita, noluit. Roma deinde profectus est: cūq; in Galliam citeriorem venisset, Maximiliani Sfortia Ludovici filii, qui se Mediolanum inferebat, socius comesq; itineris fuit.

Pretum oppidum ab Hispanis diripitum.

Eo ingressu peracto, Hispani Pretium, in Abduca ripa oppidum, commeatu, pecunia, rebus omnibus munissimum, quod à Gallis tenebatur, vi & immensi tormentorum verberatione captum diripuerunt.

Julii Pontificis varium ingenium.

Julius interim Maximiliani obsequio amicior effectus, qui suas copias Ferraria statim avocaverat, ut eo satisfaceret, Staphileum Romani fori litium ministrum Venetiis misit, Patres hortatum, ut fœderis conditiones acciperent: tamen si jam non nihil penitentia docebatur, se in eos tam durum tamq; illiberalem fuisse, quod mehercule cū improbari maximorum hominum sermonibus intellexisset, qui dicerent, eam rem occasionem Venetiis daturam, ut se cum Gallis conjungerent, eosq; in Italiam adducerent, quos ab Italia expellere Julius in primis nitebatur: in dies singulos ejus rei morore magis magisque distractus, neq; cibum, neque somnum capere poterat, itaq; febris tentari ceptus est: quæ in febris cū Pisauri oppidum Metaurisium Du-

Julius morore distractus febre correptus obiit.

LIBER DUODECIMUS.

523

et fratris sui filio tradidisset, & Cardinalium collegio
 Urbem remq. publicam Christianam commendauisset,
 undecimo Calendas Martias mortem obiit. Senatus
 Cardinalium collegio literas dedit, orans obtestansq.
 eos, ut in eligendo Pontifice totius orbis beneficio con-
 sulerent: suasq. opes omnes & exercitus ad eos iuuan-
 dos est pollicitus. qui cum se in conclave more maio-
 rum intulissent, Bernardi Bibienae amabilissimi homi-
 nis magna ex parte studio, consiliis & prensationibus
 diligentioribus permoti, Joannem Medicum, annos
 natum triginta septem, Pontificem Maximum crea-
 uerunt: usq. priusquam è conclavi exiret, me, & Ja-
 cobum Sadolotum, qui Roma tunc era-
 mus, sibi ab epistolis ad-
 scriuit.

Ioannes Me-
 dices Ponti-
 fex Maxi-
 mus crea-
 tur Leo. X.
 Op.

FINIS

GUL.

GUIDO UBALDO FE-

RETIO FRANCISCI MARIAE

filio, Urbini duci, Guidus Lol-
gius. S.

Si quis in eam cogitationem veniat, ut consideret quid sit id, quod ex omnibus rebus humanis maxime excellat, hanc laudem profecto virtuti adjudicabit. Circumspice omnia, quae infra lunam locum obtinent altiorē; quid singulis saeculis magis vigerit, quid apud singulas civitates & nationes majori in honore fuerit, exquire, hac nihil admirabilius, nihil excelsius invenies, nihil divinius. Hæc, cum omnibus hominibus eandem conditionem natura statuisset, nihilque inter ipsos disjunctum effecisset, eos ita distinxit, & quasi in classes distributos, eo discrimine separavit, ut qui a verso à se animo essent, vitam & spiritum ducentes vix inter vivos numerarentur: mortui, corpore humato nomen oblivione contegerent; qui verò se amplexarentur, & cum in terris positi essent, ævum in cœlo agere, & rursus, cum in cœlum ascendissent, terras colere viderentur. Hanc non doctrina, sed natura: non disciplina addicti, sed ad judicandum liberi: non ex ore Philosophorum, qui de illa tam multa tradiderunt, sed ex nostro sensu, admiramur atque laudamus. Quis est enim, quem non virtutis species commoveat, & quodammodo percellat ut in quo illa vel tenui significatione apparuerit, cum diligere atque observare, aut, si clarius atque illustrius fuerit, etiam in Deorum immortalium numero

ve-

EPIST. NUNCUPATORIA. 125

Venerari velit? Excute memoriam, atq; ea quæ à nostris temporibus procul remota sunt, repete: videbis omnes, qui honestè atq; in laude gloriaq; vixerunt, ab hac una ad hominum famam atq; existimationem profluxisse. Sed quid ego te in ultimam antiquitatem retrudo? quæ ut auctores habeat religiosissimos (ut certè habet) tamen quæ de priscis illis viris historiæ memorant, minus momenti habent, quàm ea, quæ vel nobis in vita positis acciderunt, vel paulò ante nostram ætatem gesta, etiam nunc hominum sermone celebrantur. Neq; verò ad aliena exempla rejiciendus es, quippe domestica innumerabilia suppetunt. Sed ut paucis contenti simus, & proximum quodq; arripiamus, statue tibi ante oculos Franciscum Mariam patrem tuum, atq; ea quæ omnium mentibus infixæ sunt, cogitatione percurre: cur ejus nomen tam nobile sit, virtutem reperies causam fuisse: quam quidem in periculis & asperis temporibus egregiè præstitit, ostenditq; virum fortem & sapientem, nullo fortunæ reflatu consilii capiundi facultatem amittere, sed in maximis tempestatibus ac procellis, in suo statu tæquam anchora, sic animi robore contineri: atq; ut lunæ interjectu solis lumen nunquam ita obscuratur, quin aliqua ex parte nobis appareat, ita veræ nobilitatis dignitatem, temporum iniquitate deformatam, pristini semper splendoris vestigia retinere. His ille nervis, hac sapientia præditus, cum regno expulsus esset, & se in eundem locum restituit, & acceptam injuriam virtute infamavit. Multa alia de illo commemorari possunt, quæ si quis eorum, qui in hoc elaborant, ut virorum fortium rebus gestis immortalitati commendandis, immortalem ipsi gloriam cōsequantur, separatim persequi, velit,

ma-

magnum meo iudicio corpus efficiet. Nam ut nemo fuit aut illo scientia rei militaris ornatioꝝ, aut fortitudine præstantior, aut denique omnibus virtutibus, imperatoriis cumulatione: nemo item aut plura imperia gessit, aut plura prælia, magisque memorabilia fecit. Verum hujus facta, quæ cum aliis aliorum factis contexta, nondum in lucem exierunt, postea in apertum prolata, omnes gentes lustabunt, omnium peragrabunt orbem terrarum, atque eo clarius ad oculos fulgebunt, quo studiosius in comparatione spectabuntur. Nunc ad Guidum Ubal dum, magni avunculum tuum, te converte. Quo is pacto tantam in hominibus sermonis celebritatem consecutus es? certe eadem fuit ratio, quæ illum in cælum sustulit, & quæ patrem tuum æternitate donavit: atque utinam diutius vixisset, aut saltem quandiu vixit, integer à corporis incommodis mansisset. cujus prima adolescentia ætatis maturitatem non desideravit, ejus reliquum vite cursum, quantulus is fuit, qualem futurum fuisse arbitraris? quanquam ipse quidem vel in illa perdita valetudine eam, quæ præstantibus ingeniiis nunquam evanescit, vim boni sic semper obtinuit, ut cum propter virium imbecillitatem vix aliquid posset negociis munerisve obire, tamen usque ad diem vitæ ferè supremum exercitiis, præfuerit, bella administraverit, maximis semper in rebus se factaverit. Jam igitur redeo ad id, quod initio proposueram: ad hominum benevolentiam sibi conciliandam ad memoriam sui cum omnium seculorum posteritate ad æquandam, nihil esse aptius virtute, nihil accommodatius. Idque cum omnes, qui modò aliquid sapiant, sentiunt, tum uni præter cæteros tibi video esse persuasum, qui magno avunculo tuo sic nomine geminus es, ut illius vitam omnibus æ-

etho-

ationibus exprimas: partem imitatione sic effingis, ut omnia quibus ipse abundabat animi bona cum reliquis bonis crevisse videre. Sed cum ad te scribam, & quasi cum præsente præsens loquar, verecundia impediatur, ne te verbis efferam, ne tui non tam laudator, quàm fortunæ videar assentator, quàmquam quid mea oratione opus est ad ea explicanda, quæ omnibus parent? Vulgò audio sæpè cum dicitur, felices videri eos homines, qui ex tuo regimine pendeant: non enim tibi tanquam domino servire, sed tanquam gubernatori parère: non tuam vim, potestatemq; pertimescentes, sed probitatem, moderationem, equitatemq; suspiciètes. Hoc non commemoratur, & verum non est: neq; verum est, & nō præclarum: neq; præclarum, & non hominis summa ac singulari sapientia præditi; sic enim se res habet, ex animis voluntates, ex voluntatibus actiones oriuntur, ab his sati rumores erumpunt, seq; ad cuiusq; laudem aut probum latè longeq; diffundunt: rumorem autem constantia varitatis perpetuitate gubernatur, eaq; ad exiguum tempus durare consueverunt, quæ mendaciis conflata, atq; ad hominum errorem conficta dissipantur; etenim frustra ad cuiusq; rei opinionem commendamur, nisi tales simus, quales habemur: nobisq; plerunq; id accidit, quod teneris volueribus solet contingere, quæ si infirmis pennulis subvolantes, avium fuerint gregè subsequuntur, cum neq; longius volare, neq; uspia in aère possint insistere, nec propter corporis pòdus alarūq; infirmitatē sine ruina deorsū ferri, ad terram præcipientes devolutæ affliguntur. Similè nonnulli calamitatē accipiūt, quorum fama quia ortu nata est quasi nō legitimo, citò deficit. Tua autē est Cuide Ubalde

balde solida gloria, quæ iis fundamentis constituta est, ut in dies magis ac magis augeatur. Nam cum à parvulo tantam tui expectationem concitasses, ut nunquam nec majorem quisquam, nec maturiorem: ætatis deinde progressu tale specimen tui dedisses, ut omnes te dignum existimarent, in quem tui patris honores conferrentur, Veneri tua se fide & vigilantiã tutiores, virtute munitiores fore intelligentes, te Ducem suis exercitibus præfecerunt, tibi omnium suarum rerum custodiam commiserunt. Sentio me impetu quodam animi latum in maximam sylvam intrasse, per quam, si per tuam modestiam aliquantulum mihi vagari liceret, nihil libetius facerem: cum enim naturæ tuæ dotes, cum animi virtutes, cum mores, vivendi institutum & disciplinam mihi ante oculos proposuissem, sic se illa quam diu præ pudore compresseram, meæ erga te benevolentia declarandæ cupiditas profudit, ut eam hac una cogitatione revocaverim, quod dubitabam, ne meum tibi studium molestiam afferret, neve ipse tanto in errore versari viderer, ut putarẽ, eam me facultatem habere, qua possẽ omnia, quæ in te laudanda ducerem, satis commodè persequi. Quid ergo aliud restat, nisi ut meum negotium agam? nam cum jam pridem ad tuam amplitudinem colendam aspirarem, aditusq; ad eam rem non ita difficiles mihi fore sperarem, posteaquam Horatio Farnesio, juveni amplissimo, me addixeram: tum verò mirificus quidam casus oblatu quasi fores amicitia tuæ mihi patentes ostendit, cum mihi neq; opinanti ea provincia data esset, ut illud monimentum, in quo Petrus Bembus Cardinalis magni avunculi tui, dum apud eum familiariter vixit, atq; ejus uxoris laudes consignavit, in posterumq; propaga-

vit,

vit, ad te mitterem: quod onus ita non invitus, non gravatè suscepi, ut nihil unquam mihi acciderit oportatius: si quidem in certissimam spem veni, quod cupiebam, celeriter consequendi: qui enim ne in tenuissimos quidem homines fastidiosus, & nullius gratiæ commendatos, nemini patiaris aditum ad amicitiam tuā esse præclusum, me credo excludes, apud uxoris tuæ fratrem non infimum locum obtinentem, munus præterea afferentem, quod tibi scio fore gratissimum? Quanquam enim non ignoro, te puero omnibus literis deditum, & majorum vestigiis ingredi cupientem, hæc eadem aliàs studiose legisse: tamen, quemadmodum si aut Apelles, aut Protogenes operi suo, quo nihil præfectius à vulgo putaretur, rursus manus admoverent, magnam credo omnibus, qui illud antea inspexissent, denuò videndi cupiditatem injicerent: sic spero, cum audies hanc Guidi Elbaldi non corporis, sed animi effigiem, cui nihil boni deesse videbatur, quia non satis summi artificis intelligentiæ faciebat, novis quibusdam lineis & coloribus illustratam ac perpolitā fuisse, tum me, tum illos, qui id mihi negotii dederunt, ut eam tibi dono mittere, magnā esse à te gratiam inituros. quod enim Petrus Bembus, si vitam longius produxisset, facturum erat, ut hic libellus, quem olim unā cum aliis libris ediderat, curiosius postea perspectum multis locis auxerat, tuo nomine exiret: id ejus vicem ut facerent, ad pietatem & officium suum rati sunt pertinere, Torquatus Bembus, hæres, ipsius, & ii, quibus idem Cardinalis per testamentum mandavit, ut quæ ipse extremo spiritu cavisset atq; sanxisset, tuerentur atq; defenderent, Hieronymus Quirinus & Carolus Gualterutius: quos quidem omnes scilicet, & quem primum

nominavi juvenem lectissimum, proximum alterum, & tertium homines honestissimos, eo te loco habere cognovi, ut cum amiserint, quod unicum existimabant antiquæ virtutis exemplum, putent dolorem suum hac sola medicina levare posse, si & illud egregium & singulare in te studiû, quod morte deletum & extinctum est, quoad ejus fieri possit, sua opera renovetur atque instauretur: & ipsi in tuo nomine conquiescentes, non nihil à mœnore recreentur. Nam & si ille amplissimus vir, omnibus bonis perfunctus, sic è vita tanquam è theatro exiit, ut iis qui in ea remanserint, minimè invideret: tamò homines ejus amantissimi, & non solum ampla & honorifica amicitia, sed etiam jucunda consuetudine privati, animum inducere non possunt, ne illius discessu vehementer doleant. Quamobrem & ægritudinis, qua ipsi conficiuntur, leniendæ, & fidei, quam mortui manibus debent, præstandæ gratia fecerunt ut hunc libellum, quasi de meliore nota acceptum, sic emitterent, ut non modò studium illi, factoremq; compararent, verum etiam quid Bæbo viventi sententiæ & voluntatis fuerit, declararent. Qua de re quantum se pro tua singulari humanitate amaturus sis, cum jam præsentiant & quodammodo augurent, fortunæ beneficio factum existimant, ut quod officii præcipuè fuerat, id etiam cum gratia conjungeretur. Vale, Romæ

Calend. Septemb. M. D.

XLVIII.

PETRI

99

PETRI BEMBI AD
NICOLAUM TEUPOLUM
DE GUIDO UBALDO FERET-
rio, deq; Elisabettha Gonzagia Urbini
ducibus, Liber,

EMBUS Teupole pater meus, cum
Venetias de Guidi Ubaldi Urbini Du-
is morte esset Senatus allatum, ma-
gnam sane dolorem cepit, quod vir divi-
no ingenio, admirabili doctrina, singu-

Guidi vbi
dilaum

lari prudentia praeditus, omni jure necessitudinis cum
nostra Republica conjunctissimus, amplissimis in for-
tunis tum, cum florere per aetatem inciperet, interce-
ptus extinctusq;, incredibile sui desiderium bonis om-
nibus reliquisset. Quae in re agebat ejus molestiam
quod videbat propterea quia Julius Pontifex Maxi-
mus ei plurimum tribuebat, magnum etiam imperi-
um ejus fidei commiserat, eratq; nemo cui ille vel plus
confideret, vel in quem omnes honores & dignitatis
cumulos esset libentius collaturus, ipsum è vita non sa-
tis suo tempore cessisse. Ad hac etiam mea causa pluri-
mum agebatur. Existimabat enim, id quod erat, quasi
ego illum summo opere amabam, colebam, in ejus erga
me amore atq; benevolentia conquiescebam, ille ve-
rò me admodum diligebat: secum enim, quando
mibi esse cum illo licuit, suavissimo in convictu a-
mantissime honorificentissimeque detinuerat, suo e-
tiam testimonio apud Julium Pontificem Maximum
sepe ornaveratur, fore ut ejus viri interitus mihi longe
acerbissimus atq; luctuosissimus accideret. Neq; so-
lum Bembus pater, sed omnes etiam nostri ordines,

Luctus oh
Guidi vbi
di obitum

ut scis, atq₃ universa certè civitas eum nuncium graviter ac moleste accepit. Nam quoniam is & nostris quondam in exercitiis admodum adolescens summa cum potestate strenuè atq₃ integrè aliquot annos fuit, & postea Valentinianis illis miseris durissimisq₃ temporibus regno suo expulsus, cum se in nostram urbem contulisset, incredibili gratia totius civitatis annum amplius est nobiscum versatus, non tanquam exteris aut alieni hominis, sed quasi unius nostri charissimi amantissimiq₃ civis, atq₃ optimè de Republica meriti, sic ejus viri mors nostrorum hominum animos omnium mentesq₃ perturbavit. Quæ res illis eò etiam gravius fuit, quod uxor ejus egregia lectissimaq₃ fœmina ipsis ob oculos versabatur: quam sanè cum propterea, quod illam is sine filiis relinquebat, tum vel maxime, quia viri amantissimam cognoverant, existimabant omnes magno in luctu atq₃ dolore versari: cuius virtutem, constantiam, sanctitatem, præstantissimum ingenium universa nostra urbs tum, cum apud nos illa unicum viro esset, plurimis in reb. maximis difficilimisq₃ perspexerat. summaq₃ illam benevolentia prosequebatur, difficile ut dictu sit, ut æternam eorum fuerit, nostris hominibus charior. Itaq₃ quo tempore mpris aliqua regia Patres illos atq₃ Senatum reliquosq₃ cives omnes eque atq₃ hæc, dolore molestiaq₃ affecerit, qui sciret, aut qui se audivisse recordaretur, nemo erat. Sed quoniam, ut plerumq₃ fit, ea de re nihil omnino tum publicè, præter ipsam ducis mortem nunciabatur, ut primum in animis hominum dolor ille parumper repentinus resedit: cœpit urbs, quasi domestica in calamitate querere, quoniam ille morbo esset extinctus, qui honores mortuo habuit quæve mento populi fuissent, tum quam moderate uxor eam solitudinem ferret, quamve secus, aut quod cum apud eas gentes, tum apud Romanos homines bene-

benevolentia, quòdve fame nomen existimationisq₃ retinisset. Quæ cum singula mihi maximè esse cognita existimarent ii, qui sciebant, quantus mihi cum illo viro usus familiaritasq₃ intercesserat, plurimi etiam affuisse me illi morienti arbitrantur, concursus est ad Bembum patrem propè omnium ista querentium factus: quibus ille tametsi Roma esse id me temporis ostendisset, persuadere tamen non potuit, quin ab ipso velent meis literis iis de rebus fieri certiores. Id à me pater cum petisset, statui ea conscribere, quæ à Sigiswundo Fulginate pulo antè acceperam, cum ad illum ipse atque Sadoletus meus & Philippus Beroaldus minor his de rebus sciscitatum venissemus, sermonemq₃ uniuscujusq₃ nostrum, quemadmodum habitus est, mandare literis cum iis scriptis, quæ tanquam lectatum atq₃ recitata nobis omnem propè rerum summam atque seriem continent. Quid enim patri meo civium meorum nomine petenti atq₃ requirenti negarem, ea præsertim in re, quæ duorum longè omnium optimorum, longeq₃ue mihi charissimorum hominum vel memoriam esset in posterum vel etiam benevolentiam propagatura? Itaq₃ cum librum confecissem, animadverti in eo multa esse tam egregia tamq₃ præclara, atque adeo tam insolita cum de Guido Ubaldo, tum de uxore ejus vel recitata, vel certè commemorata inter nos atq₃ dicta, ut vereretur, ne plures essent futuri, quibus illa non satis probarentur, quàm qui vera esse crederent, nisi certo aliquo atq₃ illustri testimonio niterentur. Est enim illud verum Tempole, dici quod solet, quemlibet ex se alios facillimè aestimare.

Itaq₃ quoniam nemo vir, nemo mulier hoc quidem tempore fortasse est, qui ea in sese experiatur, quæ nos & vidimus sæpe in illis omnia, & partim etiam nunc

videmus, exstimavi adhibendum mihi esse testem idoneum, cujus autoritate universa se nostra oratio tue-
retur. Is tu autem potissimum es visus, in quo acquies-
cerem. Nam Bembi quidem patris attestatio, cujus
mihi nomen gravissimum sanctissimumq; est, quoniam
et mea in primis ratio atq; persona tuenda proponeba-
tur, aliquibus fortasse videri poterat, plus eo amoni e-
jus erga me tribuisse, quam querebam. Tu vero es ille-
rum amborum familiaritate atq; benevolentia cum in
nostra urbe maxime omnium es usus, tum in eorum re-
gno ab ipsis amantissime susceptus eo tempore, quo te
Romam ad illas in omnium doctrinarum genere abs te
supra quinquies mille propositas questiones disputan-
das sustinendasq; contuleras, utrinusq; mores atq; vitam
omnem bene penitus diligentissimeq; perspexisti, me-
cumq; postea sepius summa cum admiratione es collo-
quutus: Et illos ipsos, qui hoc in libra ea differunt, quae
leges, partim veteretibi necessitudine atq; hospitio,
partim arctiore usu atq; convictu, studiorum quidem
omnes voluntatumq; similitudine maxime cognitos
atq; conjunctos habes, ut quantum illis adhibenda fi-
des sit, nemo te melius intelligat. Quanquam quidem
ea certe res cum primis illos omnibus hominibus con-
ciliare sane debet, probatissimasq; reddere, quod Julia
Pontifici Maximo eximie probantur, eisdemq; charis-
simi atq; familiarissimi sunt. Nam is & Sigismun-
dum unice diligit, apud seq; habet, atq; a scribendis e-
pistolis praeclara ejus opera utitur: in quo difficile dictu
est, quantum unus omnes excellat, cum scriptionis ele-
gantia & candore styli, tum plane diligentia & fide: &
Sadolero quantum tribueret, quanti ejus incredibili-
lem probitatem praestantissimamq; doctrinam faceret,
quamq; sibi culta ejus splendentiaq; poemata proba-
rentur ostendis, sacerdotio illi tradito Romae templi ho-
nestissi-

nestissimi Laurentiani. Beroaldus autem in ere illius jampridem est: cuius cum simplex laudabilisq; vita, tum doctrine elegans eruditio, atq; in poeticis studiis mira prestantia, ejus stipendio ac liberalitate maxime alitur. Quis autem ita sine ullo judicio est, cui qui apud Julium permagna vel autoritate vel benevolentia sunt, eorum cum facta tum dicta omnia non probeantur? Cujus etiam quod in isto libro nomen multis in locis perlegent & consiliaq; intuebuntur, qui cum sibi librum legendum existimabunt, si modo quispiam id faciet: quod ego tamen facturos puto, quorum in animis atq; mentibus & mortui Ducis memoria, & vive benevolentia impressa altius infixaq; inherebit, tibi magno adjumento esse ad ea quae scribimus, ceteris probanda testandaq; debebit.

Quam ob rem facillimum tibi erit Texpole hunc librum tueri, apud nostros homines praesertim, qui tibi plurimum tribuunt. Quid autem tibi nostri non tribuant, quem Romani homines ita suspiciunt, ut cum in omni philosophia tibi sine ulla controversia primas deferant, in ceterarum artium disciplinis quem tibi anteponant, se habere neminem fateantur? ita amant, ut nemo mihi unius tam ab aliquo, quam tu ab illis universis, diligamariq; videatur? eo autem etiam libentius hos ipsos ad te sermones mittimus, quod quemadmodum ego iis, aliquam mihi sensi adhibitam esse levationem doloris mei, sic existimo ad tuam molestiam minuendam, quam ex Guidi Ubaldi morte multo maximam te audio multoq; gravissimam contraxisse, eosdem idoneos administratos futuros. Quod si fiet, magnum ex hac lucubratiuncula fructum cepisse arbitror, cum te quo quidem mihi nemo mortalium aut conjunctior est aut chrior, minus angere atq; dolere intellexero, quam si omnino nihil scripsissem. Itaq; ut ad

Nicolai Tex-
poli autho-
ritas.

ipsos tandem sermones veniamus, ita res haberi cō-
pta est.

Nam cū ad Sigismundum quodam die unā om-
nes in Vaticanum venissemus, aliquantum post meri-
diei tempus: ipsi autem nescio quid à suis pueris tunc
lentè in ābulanti recitabatur domi: hominemq, saluta-
vissemus, nosq, ille compellavisset, hilari, sed tamen
gravi, quo semper utitur, vultu statim me intuens, be-
ne, inquit, Bembe factum abs te est, non solum quod
hic ades nunc, sed etiam quod cum his tudes cū tibi a-
micissimis, tum mihi. Nam & mihi erat ocium hoc
diei, quod reliquum est, atque has horas meo arbitrata
consumend: & eas ipsas horas vestro adventu mihi vi-
deo multo suaviorēs & jucundiores futuras, modò ne
quid vobis negotii sit, quod sanè velim. Nos quidem
sumus inquam Sigismunde ociosi: itaq, ad te venimus,
ut quoad tu vacuus esses, tecum essemus. Putabamus
autem quoniam Pontifex in Ostiensi aberat fore, ut te
curis occupationibusq, solutum offenderemus. Vos
quidem ille & rectè inquit putastis, & fecistis aman-
tissime: nihil enim ferè ago, ut videtis. Itaque nihil
mihi potuit esse opportunius vobis tribus. Sed quid est
Beroalde, quod te atq, hunc subtristes video? Nam
de Bembo nihil miror: scio enim ipsum Guidi Ubal-
di Urbini Ducis morte confectum magnopere dolere.
Tum Philippus: Quid tu autem Sigismunde, inquit,
cū scias Bembi mœroris illam esse causam, quam di-
cis, nostri amborum qua sit, ut etiam pro hoc Sado-
leto respondeam, non perspicis? an tu illum unum
ex tanti viri interitu dolore affectum existimas, ca-
teros nihil? Quod si nos id non moveret, quod hic pro-
pterea maximam animo aegritudinem & molestiam
cepit, quem quidem mœrentem aspicere ipsa cer-
tè sine mœrore non possumus, publica tamen jactu-
ra

re nos ratio tangeret, efficeretq³, ut doleremus, omnibus enim hominibus interiisse existimandus est is, quem omnes homines dilexerint, cujusq³ salus atq² vita fuerit cum omnium hominum voluptate conjuncta. Quamobrem scias tu quidem nos ea ipsa causa tristes esse qua Bembus est, vel potius qua ceteri: ad te autem idcirco venisse, ut abs te multa de ipsius Ducis morte audiremus: nam qua circumferuntur, verà ne an falsa ea sint, comperti nihil habemus, Hic autem Bembus, quem profecto his derebus, quoniam summo amore illum summo cultu prosequebatur, eratq² ei per familiaris, quassisse diligenter existimabamus, sese ait uno mortis nuncio audito causam habuisse non tam ut multa tum quæreretur, quàm ut multum semper quereretur. Te vero scimus cum propterea, quod summo Pontifici assistis, tum vel maxime quoniam nostrorum temporum historiam conscribis, horum omnino nihil latere.

Qua cum ille dixisset: Quid vos ista, inquit Sigismundus, Beroalde ac Sadolète tristitia lugubriaq², postulatis? parum ne ea doloris, parum nobis acerbitalis tunc attulerunt, cum primum sunt audita, ne refricare me tunc etiam vulnus, quod quidem jam cicatricem ducere est tanquam sanatione sic levare silentio propter recordatione jubeatis? Parum hercle utiliter Bembi mœrori, vel etiam parum amanter consulemus, quem quidem equius fuerat ab ejusmodi cogitationibus quàm longissime abducere, ista si nobis illo audiente sunt recensenda. Non enim puto velle illum aliquò abscedere, ut à me sermo vobis unis habeatur. Itaq² in aliud ista potius tempus si placet rejiciamus. Ipsa enim effluet dies, ut qua nunc quidem reminisci sine luctu ac molestia non possumus, ea postea minore animi offensione petantur, cum jam languescere dolor caperit vel assuetudine ipsa, vel oblivione.

Tum Sadoletus comiter illius dextram apprehendens (incredibilis est enim in eo viro, ut scis, summa cū morum animique severitate, comitas aequalitasque conjuncta.) Imò verò, inquit, tu ista hac tempore Sigismunde: sic enim nos magnamolestia leuabis. Multa enim dici his de rebus quotidie audimus non uno modo, quae quibus eorum patissimum adhibenda fides sit, dum satis exploratum non habemus, singula nobis dolorem incutiunt, tanquam vera: quod non fieret, si te audissemus. Neque verò debes existimare Sigismunde, earum rerum auditione Bembum immunem esse, etiam si minus in questione sit, quàm nos sumus. Nam quoniam quantus ei cum illo viro usus, benevolentia, consuetudo fuerit, omnes homines intelligunt: nemo ipsum invisit, quin illum is de rebus interroget quae dicantur in foro, quae sibi allata sint, explicet, queratq; nū sint vera. Quā ob rem nihilo ipsius minus interest, quā nostra, quem admodum seras habeat abs te recēseri: ne, dum omnia incerta illi sunt, plures se habere causas cur debeat laxiores, quàm necesse sit habenas existimet, et quasi excursum patientiorem morendi.

Tum ille: Equidem letiora inquit hilarioraq; inter nos agi hodie Sadolete malui: sem, quaeq; nostros amicos minus essent exulceratura, quàm ista erunt quae postulat. Nullae enim recordationes tam faciunt dolorem, quàm earum rerum, quae cū nobis charissimae fuere, tum sunt recenter amissae. Verū si ita vultis, idq; Bembus jubet, neque vestram, neq; illius auctoritatem summa declinaturus.

Cui cū me velle ostendissem: Quid autē, inquit, explicari vobis potissimum iuberis, illane, quae ad ipsum tantum mortis genus pertinent, an ea quae antē evenire, quae post mortem sunt consequuta? quae cum longē quidem plura, tamen non ita sunt acerba, quaedam etiam ferunda et grata:

Tu

Tu vero potius omnia, inquam, tristiora quidē atque acerbiora primum, ista post. Quamquam omnino grata & jucunda esse quaedam quod dixeris, ceteris fortasse non ita, mihi quidem, valde miror. Quid enim potest esse jucundum alicui, qui id, propter quod omnia sibi jucunda erant, amisit? Aut quid gratum accidere potest ei, cui id: ipsum, quod superest, quodq; vivit, est ingratum? Itaq; hoc ipsum jucundi atq; grati nomen sublatum mihi ē vita penitus video. Sed incipias, si tibi videtur, quēq; tibi his de rebus omnibus certa explorataq; sunt, explica. Ut tibi lubet, inquit: sedentes tamē potius, si vobis placet agamus. Velenim etas mea jam gravior, vel imbecilla valetudo, qua ntor, facit ut quoties paulum deambulaverim, aut etiam steterim, tanquam opere aliquo magno functus, sessionis indigeam. Ut tibi, inquam, est commodissimum sic facias.

Quod cum placuisset, ad ejusq; pluteum una omnes consedissemus: Quoniam, inquit, ita jubebis, dicam, si potero, ea quae his diebus ad Pontificem Maximum Federici pontificis Salernitani cum praeclatissimis, tum plane uberibus literis sunt allata: quem quidem Pontifex Maximus, cum de salute Ducis spes jam propē reliqua nulla esset, cum ad regni negotia procuranda, tum ad uxorem Ducis consolandam, si vir moreretur, magnis itineribus misit.

Hic Sadoletus. Nequo gravioris, inquit, viri, neq; nobis amicioris afferre testimonium poterat eo ipso, quem dicis. Quid vero ipse literae Sigismunde apud te non sunt? Sane inquit ille. Quin tu igitur, si est ita, inquit, perlegi eas potius nobis audientibus jubes, quam earum in te seriem memoria repetendo nobisq; recensendo defatigare.

Tum ille. Recte, inquit, manes nō tam quidē ipse ut ne defatiger. quāvis est enim labor ea, quae scias, quaeq; me-

mineriſ, loqui ſedentem præſertim, hominibusq; familiariſ ac planè amantiſſimis tui, quàm ne vobis ejus viri, quem diligitis, epistoſarum ſuavitatem ac lepôrem vel invidiſſe videar, vel neglexiſſe. Neq; enim, ut vos ſcire arbitror, minus ille conſcribit amabiliter quàm loquatur.

Tunc Philippus: Iſtos tu quidem potes, inquit, rectè ſcire id quod dicis arbitrari, Bembumq; in primis: qui quidem Bembus cū ad illum amandum acceſſit prior, tum eſt ei omni genere neceſſitudinis planè conjunctiſſimus. Ego autem, quoniam illum mihi hominem fortuna multò quàm his ſerius Bembo etiam internuncio conciliauit, ejus ſcriptorum adhuc ne pagellam ſum quidem ullam ſubodoratus: cujus me mea negligentia planè ſuppuſdet. Itaq; ſcias nihil te mihi æquè facere poſſe, ac ſi iſtas afferri literas jufferis, gratum.

Afferantur igitur actutum, inquit ille, quando tibi id futurum Beroalde gratum putas. Tum ad puerum converſus, abi verò tu properè inquit, easq; literas affer quas hic dicit. Qui cū paruiſſet, reverſusq; cum literis aſtiſſet: Recita verò, inquit ille, ita, ut ab his exaudire. Tum puer replicatis literis eas clare perlegere ſtans inceperit. Eæ autem erant ſcriptæ literæ ſic,

Federicus Fregofius Pontifex Salernitanus Julio Secundo Pont. Max. S. P. D. Cū Idibus Aprilis ad Forum Sempronii veniſſem, qui dies fuit poſtridie ejus diei, quo abſ te Roma proſectus ſum, Guidumq; Ubal dum Urbini Ducem avunculum meum vitæ functū comperiſſem, quemadmodum mihi præceperas, ut Eliſabetham uxorem Ducis tuo nomine convenirem, ſtatim feci. Eam autem humi proſtratam ita miſerè ofſendi ſientem plorantemq; ſolitudinem ſuam, ut neq; intermiſſa lachrymarum, neq; ulla ſanè levatio videretur futura: me verò, qui propemodum in ejus ſinu

natus

Literæ Fe-
derici Pon-
tificis Sale-
nitani.

Elifabethæ
Guidi con-
jugis luctus
& major.

natus, alius quidem certe ab illa sum, vix agnosceret: cum jam totum biduum sine somno, sine ullo cibo fuisset, decrevissetq, ut agebant, non jam amplius superesse, sed planè mori. Itaq, tibi verè possum dicere, me, quem quidem ad consolandos alios miseris, cum ejus mulieris pietate, tum dolore, quem ex avunculi mei morte conceperam, ea conspecta vehementius permotus, ipsum planè consolationis indiguisse. Sed collegi continuo me: jamq, non tam quis essem ipse, aut quibus essem opibus spoliatus, quam cujus nomen atq, majestatem mihi tuendam suscepissem cogitans, & quasi te intuens, in eam curam incubui, primum ut mulierem tuo nomine salutarem, deinde quanta molestia, quanta animi perturbatione ejus de salute viri tristes nuntii te affecerint, ostenderem: nihil tibi magis præter votum potuisse accidere, qui illum à puero tam amaveris semper, ut plus neminem: tanti autem feceris, ut te illi uni supra omnes homines tribuisse, orbis ipse terrarum universus sit testis. Postremo afflictam moerentemq, consolarer: quam sanè partem, quoniam ita mihi visum est rem tempusq, postulare, tuq, de eo mihi diligentius mandaveras, ut nihil prætermitterem, quod ad illam molestia levandam pertineret, egi equidem pluribus. Verum hæc ipsa post. Nunc ad illa venio, quæ ante meum adventum acciderunt: quibus ea quoniam consequentia sunt, tota tibi rerum series sic exposita explicataq, magis patebit. Quæ quidem ejusmodi sunt. Nam quæ ad regni negocia pertinebant, ea omnia sic se propemodum habebant, nihil ut tu aliter statuere optareq, potuisses: non quod ita ferret casus, ut res, uti maximè vellemus, sic caderent, & suo quasi cardine volverentur: sed quia providerat uxor Dux, effeceratq, suo consilio, ut ne inclinarent secus, Itaq, mulier eandem illam prudentiam, sapientiam, animi magnitudinem, quas quidem

Civitate
quidam
mortuoGui-
do defecti-
onem mo-
liuntur.

quidem virtutes in suo postea magno dolore, abiecerat, in sui fratris filii dubiis rebus sibi socias comitesque advocavit. Nam cum de salute Ducis eo perductaret esset, ut minus ille spei de se, quam timoris conjugi domesticisque reliquisset, rumor etiam falsò tum quidem, sed tamen esse illum mortuum emanavisset, populi, ut fit, novarum rerum cupidi, propterea quòdus nullos ex se liberos genitos relinquebat, animos erexerunt: nonnulla urbes jam ut aut harum aut illarum essent partium, palam egerunt, ipsa arma ceperunt: ex agris clientelas armatorum hominum receperunt. Itaque Dux cum videret viro suo planè mortuo, fore ut omnia bello & seditionibus arderent, quæ vivo etiam accendi jam inflammariq; cepissent, quemq; sibi is aliquot ante annis adoptaverat sui fratris suaq; sororis filium, ei propterea vehementer timeret, non mariti salutem dubiam flendam, sed consulendam filio: non dolori cedendum, sed resistendum audacibus: non lamentis mulieribus incumbendum, sed forti ac virili animo sibi planè utendum putavit. Itaque ad Urbinates, ad Callovicanos, ad Eugubinos, quæ quidem oppida omnium prima novas res moliri audiebantur, premissis legatis perspectæ prudentiæ, magnæ authoritatis viris, exercitiisq; celerrimè comparatis, celerius autem subsequi jussis, quò oporteret, bonos quosque viros per eosdem legatos perq; litteras appellando, minus bonos hortando atque monendo, reliquos vel deterrendo vel cobibendo, perfecit id, quod posse fieri nullo planè modo existimabatur, ut paucorum dierum spatium omnes in fide atque officio contineret. Itaque postea morte Principis verè audita, nulla urbs, nullus vicus, nulla denique domus non modò non deservit, sed etiam id aggredi ne cogitavit quidem. Quam ob rem hujus abs te, mihi crediti atq; injuncti muneris partem, regni scilicet

set procuracionem atq; curam, in qua multum sanè laboris, multum opera futurum putabamus, levissimā mihi ejus mulieris industria atq; virtus fecit. His itaq; sic dispositis atq; comparatis, Dux pauculos sanè dies Ducis obitus. egre morbo cūm resitisset, ingruente ejus vi ad tertium Idus Aprilis nocte media mortem obiit apud Forosempronienſes, quò se extrema hyeme propter aeris temperiem salubritatemq; cōtulerat: itaq; obiit, ut usq; dum interiret, integris esset semper sensibus, eademq; propè, qua uti recta valetudine solebat, memoria gravitateq; loqueretur. Morbus autem ejusmodi fuit. Nam quoniam pedum dolore Dux quatuor atq; decem annos leviter quidem primò, ut sit, ac per intervalla longi temporis, fortius mox ac crebrius, acriter frequenterq; postremò laboraverat, eò res venit, ut qui valentissimo prius stomacho utebatur, ad extremum imbecillissimi esset planeq; multò puditissimi: ac nunquam quidem ex podagra, quin alio quoque fluxa mox laboraret, vigilia etiam cōsēpissimè vexaretur, & planè diu. Ad incredibilem igitur his de causis maciem debilitatemq; perductus, pedū ac propè totius corporis doloribus (serpserat enim ea vis latius) citaq; maximè alio, & vigiliis plures dies cū laboravisset, febricula adjuncta paulatim confectus videns loquensq; decessit sine ulla vī. Assidebat ei morienti ex mulieribus uxor Dux, manū viri sua manu tendens, atq; illum semper intueſ, abeūtem animam suo quasi ore exceptura. Aderat fratris ejus quondā uxor *Admilia Pia*, magni animi, multi cōsiliū femina, summaq; tū prudentiæ, tum pietatis: soror etiā ipsius ea, qua mihi est mater: neptes due, cognatæ alie. Ex viris aut ille ipse fratris tui filius, *Octavianus me^{us} frater*: necessarii, quib. cū ille alius fuerat vixeratq; permixti: quos quidē est omnes paucis antequā emigrare horis, mori enim se sentiebat, solatus hunc in

Morbus quā
lis fuerit.

Morienti
qui affue
runt.

Alloctio
qua arte
obitu sua

modum. Vita mihi finis adest, ut videtis: vocor enim jam ab iis, qui me hic esse, quandiu affui, voluerunt: quibus ego gratias ago cum de ea, quam vixi, vita neque enim vel me multum quantum vixerim poenitet, vel vos arbitror poenitere: tum quod vos intuens morior, quos ego, quoniam superstites relinquo, morior libens. Non enim mihi videor interire, cum vos habeam, quorum in animis singulorum atque memoria certe potero quasi sepius uno tempore vivere. Itaque omnia me a Diis immortalibus impetrasse existimabo, si a vobis hoc impetravero, ut quasi ego vobiscum sim, ita vivatis. Teque
inprimis mi fili (quem ego, cum ex sororibus alios haberem, quemadmodum te habebam, tamen filium mihi esse volui, existimans mei quam simillimum futurum) decet, perinde atque me testem semper habeas, facere dicereque omnia: ita enim non meo filio dignum neque dices quicquam neque facies. Adero autem tibi semper fili, de qua ea regione, ubi me esse volent Dii, te, tuamque facta, dicta omnia intuebor atque audiam. Maxime autem omnium cum Julium Pont. Max. patrum tuorum Federicum Ducem patrem meum, & Joannem Prefectum urbis patrem tuum colere imitarique te oportet: quorum alter, quoniam vivit, consiliis, praeceptisque te juvare plurimum potest, alter vero exemplis. Denique sic te ad bonas artes da, ut quemadmodum ego certe a patre meo virtutum omnium exempla, tu a me fortasse capere aliquarum potes, sic abs te liberi tui capiant. Postremo tibi illud precipio, ut Ducem matrem tuam omnibus in rebus audias, omni genere pietatis colas: ita enim altero etatis tuae imbecillitatem facile fulcies, in altero mihi gratissimum feceris: valde enim cupio, quicquid illa fidei, amoris, observantiae in me colendo contulit, tua te in illam pietate charitateque reponere: qua quis debet autem, ut qui haerese, is de-
pendat,

Ad filium
magistrum

pendat, est æquissimum. Tibi verò mea optima atque
 charissima uxor, nihil quidem precipio. Quid enim
 tibi precipiam nunc, cum morior, quæ dum viverem,
 locum mihi ne monendi quidem unquam ullum reli-
 quisti? quæ te æquum erat facere, semper ipsa per te fe-
 cisti? Hortor autem, & si pateris, rogo, filii uti regnum
 procures: ipsum, quod superest, ita instituas, ut se nobis
 dignum præbeat & maioribus suis. Caterum illud et-
 iam atq; etiam abs te peto, ut cum reliqua omnia, quæ
 tibi ipsa precipies, feceris, meum interitum ne fleas, ne-
 ve perturbes eam, quæ me spero apud deos tranquilli-
 tate, quieteq; fruiturum, nisi me tua lachryma impe-
 dient. Hæc ille, ut ajebant, cum dixisset, sui q; memo-
 riam matri meæ & fratri reliquisq; omnibus gravissi-
 mis amantissimisq; verbis cõmendavisset, paulū quie-
 vit. Vocari dein ad se Forosempronienfium Episcopum
 jussit, qui quidem cum sacerdote, cumq; iis quæ ritè
 decedentibus adhiberi solent sacris, adstans, Deos illi
 superos atq; manes placavit. Quem ille sic exaudiebat,
 ut ejus verbis usque annueret ferè, dum est mortuus.
 Quo sanè tempore cum ad uxorem suamq; omnes cons-
 versus, atq; ita cum illos intuens, tum ea quæ diceban-
 tur excipiens, aliquandiu constitisset, leviter demum
 se avertens, credo ut minus illos cõmoveret, temporiq;
 alteram supponens manum, tanquam somno se perpe-
 tuo componeret, sine ullo corporis aut vultus motu, ita
 placide tranquilleq; decessit, ut quasi quiescere videret-
 ur. Itaq; ajunt neq; sanctius, neq; constantius, neque
 omnino pacatius potuisse quenquã mori illo viro. Hic
 Dux, quæ quidem quamdiu sensus aliquis in illo fuit,
 siccis ei oculis semper astitit, ne flens abeuntem sui mi-
 sericordia perturbaret, ut primū ille spirare ac vivere
 destitit, amens se in eum projecit, altissimāq; voce heu
 mi vir! exclamantem cur me deseris? quò abis? reliquit

Consolatio
ad uxorem

Sacra adhi-
bita.

Obitus

Vidua reli-
tae placida,
& animi de-
liquium.

Am

eam animus doloris victam debilitatamq; magnitudine. Aderant qui verè mortuam crederent, ita nullo accurrentium studio poterat, nullis medicorum remediis artib; revocari. Itaq; duorum una interitum atq; mortem flebant. alteram quidem iustus, mulieris autem miserabiliorè interitum genus ipsum mortis pietasq; fuciebant. Sed o; tantum mal' prohibuerunt. Nā cum illa propè id quoderat noctis reliquum inter suorum manus nihil audiēs, nihil sentiens, frigida exanimisq; jaciisset, tanquā reddita à diis immortalibus vita, spirare, aurāq; tandē ducere paul' sper cœpit: oculis deindè cœl' hausto, atq; in eos intuēs, qui fugientē illius animam retinere quoquo modo poterant conabantur, ut primū loqui potuit. *Quenam* hac tā importuna, inquit, cura? quis hic vester tā iniepestivus labor fuit? cur me meū sequi dominum crudeles impiisq; prohibetis? cur mihi ut quem vite socium habui, eūdē mortis habeam invidetis? *Me miserā*, ille abiit, ego maneam? non maneo: imò temi vir sequor. Hec illa cum dixisset, lachrymarū quasi rivus fluere ejus ex oculis cœpit: tū unā questibus, fletibus, lamentationibus impleri misceriq; omnia. Nulla planctuum: nulla dolentium verborum, nulla vis unquam major lachrymarum fuit. Itaque sic illa biduū cū fuisset, ut se aduentib; solantibus, somnum aut cibum caperet suadentibus, nihil omnino aliud nisi se mori velle responderet, ego advenio: domū pullatam, lugubrem, desolatam, plenam sordis, fratris tui filium familiaresq; perturbatos, deq; matris, atq; Principis vita jam propè desperatos invenio. Flētes me, ut subveniam, rogant, rebus labentibus opem ferā: vel me unum esse, qui id possim, vel neminē, reliquarum sibi fortunarum omnium summam ex me pendere. *Qua* intelligens, magnitudinemq; rei aestimans, in eam mihi partem vehementius insistendum putavi, quam neq; tu provideris, neq; ego mihi tractandam existimavis-

sem, ut mulierem si possem, ab instituto mortis consilio cogitationeq, revocarā Itaq, omnes eas rationes colligens, quib. maxime posse me id consequi existimabam, neq, brevi oratione illam, neq, ut verum fatear, siccis oculis sum aggressus. quæ tibi non perscriberē, nisi mihi discedenti praecepisses, non de re rebus modo singulis quas agerem, sed etiam de sermonibus, deq, ipsis planè verbis, quib. uterer, te ut facerem certiorē. Nā quod mariti sui maximi et clarissimi viri, deq, se optime meriti mortem lugeret, in eo dixi nihil habere me, quòd reprehenderem: esse illud conjugis, esse castæ mulieris, esse amantes officium: nullis neq, legibus neq, planè institutis prohiberi, ne nobis cum conjunctorum, tum planè charissimorū obitum interitumq, lugeamus. Quod autem ita doleret, ut etiam vita cedere videretur statuisse, id verò non solum nos, qui illam amamus, audientes eas, quib. praeffer, sed omnium etiam nationum, omnium seculorū omnes homines improbaturos, Deos deniq, ipsos, sint quorum intuitu, quoniam in vitam eorum concessu venimus, non est è vita migrandum, egrè indignanterq, laturos. Nam si propterea, inquam dolens, quòd virum amiseris, est id quidem omnino durū, sed tamen communetibi cum multis. Omnes enim ferò mulieres quæ unquam nupserunt, vel supervixere vivis ipsæ, vel illos superstites moriēdo reliquerant. Vtrāvis conditionem abnuere periniquum quidem est, indignantisq, vel sibi aternitatem non dari, si ante moriendum sit, vel si post, viro. Sin autem idcirco angeris, quòdeo carēs viro, qui cum à te propter suas innumeras eximiasque virtutes summo opere amaretur, te etiam summo opere amabat: cogitare debes, æquius esse velle te frui vita, ut gratiam tam præclari accepti muneris referre Diis immortalibus possis, quam te amissi dolorem sentias, mori: ne videre in te

cum timidi ac pusilli esse animi, tum planè etiā ingratu. Quòd si te illud fortasse movet, quòd is admodum juvenis interierit, cumq; adhuc vivere aliquot annos posset, tum coactus sit è vita, tanquam è scena nondum conclusa fabula discedere: vide quàm perversè agas. Ille enim tandiu vixit, quàm bene sibi atq; utiliter licuit vivere Regnum suum, ex quo illum olim potentissimorum hominum perfidia expulerat, sua virtute cum recuperavisset: agros, oppida, urbes suas in quas eadè illa calamitas invaserat partim vastatas & dirutas, partim exhaustas & oppressas in pristinam faciem restituit: populos belli muneribus consumptos, pace atq; immunitatibus exhilaravisset: rem suam militarem maximis impertis auxisset: sibi filium, regno heredem, populis Ducem, ipsi novas affinitates acquisivisset: teq; haberet cui tuto regni habene, quoad filius per aetatem idoneus ad eas suscipiendas tractandasq; esset, committerentur: pedum dolore plures annos cum laboravisset, ad extremum ingredi nihil posset, excessit è vita suo tempore, ut mihi quidem videtur, nostro fortasse minus, quibus ille sua cum prudentia & sapientia, tum benevolentia atq; amoris triste sanè desiderium reliquit: sed est omnino ferendum. Itaq; ille quoad potuit commodè & cum dignitate esse nobiscum, fuit, atq; ita fuit, ut suorum nobis cum factorum tum dictorum omnium recordationem atq; memoriam charissimam jucundissimamq; reliquerit. Nunc autem, cum neq; se exercere amplius neq; horam ferè esse sine doloribus posset, eo abuit, ubi cum patre suo amplissimo ac propè coelesti viro, inter ipsos Deos letus atq; hilaris evò perpetuo ac sempiterno fruatur. Quamobrem illius causa nihil est quòd tam misère d. leas, ut vitam tibi cum morte commutandam putes. Nihil enim illi mali accidit. Nam quid accidere mali potest ei, qui nihil unquam

admisit

admisit mali? nisi tu quidem ex labore ad quietem, ex dolore ad indolentiam, ex morbo ad sanitatem, ex aetate brevi ad perpetuam, ab exilio hoc quidem misero ac permolesto, ad illam jucundissimam beatissimamque patriam, cælum ipsum Deorum sedem atq; solium, homines pertendere malum putas. Tua causa si te confectam vis, jam istud quidem, damno ac detrimento suo magnopere commoveri, neq; magni animi est, neq; eius quam tristitia atq; adversa aliquando exerceuerint. Quod si tu ea esses, cui nulli unquam venti restavissent, quæq; in vita nihilesces in læsti perpeffa, nihil duri, tamen istum te tuum casum tam dolenter ferre inquisivim. duceremus: summa enim tua illa incredibilisq; sapientia tibi Deorum immortalium munere concessa, qua dare aliis consilium consuevisti, quæq; plurib. non multissimis gentibus sanctissimè prudentissimèq; moderaris, hoc te tempore non uti, vix esset ullo modo ferendum. Nunc verò cùm ab incunte aetate aliquid tibi fortuna sæpissimè injecerit acerbi, quo te vexaret, nullum ferè tempus transegeris sine molestia, sine labore, regni te demum tui sede atq; fastigio dejectam, dignitate, opibus, fortunis omnibus spoliata videris, egens inops exteras alienasq; gentes adveris, oraveris, virum ipsum tuum biennium exulem, asperrimo in bello societatibus infidissimis implicitu, extrema omnia perpeffum singulis horis audiveris, captu ac mortuū verita sæpius fueris, credideris aliquando, defleveris nonnunquam; hæc sanè omnia forti atq; erecto animo cùm pertuleris, nunc te inquam vinci dolore atq; frangi, & quasi obrui fluctu sines? Vide quæ so ne reprehendenda sis, non solum quod imbecillius agas nunc nimiumque muliebriter, sed etiam propterea, quod quibus in rebus antea te fortiter constanterque gessisti, quæ res & pericula quidem sunt, & in hominum mentib. insidentia.

sis in rebus omnibus quasi maculam, sic istum languorem aspergas, earumque gloriam & splendorem pristinam excutias nova ista animi tui tum aegritudine nimia, tum dejectione. Continuandus profecto vita tuus ibi tenor est, atque in ea, quam & a principio fortiter suscepisti, & postea laudabiliter sustinuisti, persona usquequaque permanendum: ne si prioribus ultima ista non consonent, casu illa potius ac temerè nata, quam tuo consilio, tuaque virtute, mentisque magnitudine suscepta esse confecta, videantur. Itaque, eripe te his cogitationibus, quæ tibi rectum iudicandi sensum eripuerunt: erige, excita te, expergiscere, aufer ex anima tuo istum angorem, vel, si id non potes, remitte ac tandem vivere, quam mori, satius put. Quod quis de tua si causa minus adduci potes ut efficias, fili, te tua pietas moveat ut adducare: qui quidem quanquam ea indolente, iisque moribus est, ut non tam æte tuorum, viro adoptatus, quam ex vobis genitus fuisse videatur, ejus tamen imbecilla etas tuis est maxime & consiliis & institutis confirmanda. An ignoras, quibus illum regendus populis, quibus gentibus & puerum & solum, sis, si abieris, relictura? quam ferocibus, quam aliquando detre-
 dantibus non iniquissimum jugum? quosque propemadum possis dicere Apennina ipso, quem incolunt, duriores? Agè verò, sint ille mites, tractabiles, pacati, quid te tandem facere oportet, cum ille ipse tuus vir, quo nemo unquam gravior, nemo prudentior fuit, tibi, ut audio, cum decedens sua voce preceperit, in fidei tue testamento commiserit, ut in regno gubernando ita filio adesses, ut illi præses, ita consuleres, ut tibi is pareret, rerum denique omnium summam penes te haberes, quoad ille quinq; & viginti natus annos esset? Hanc tu illum contra voluntatē facere salva pietate non potes. An tu illi, quando vixit, omnium maximis minimis in reb,

cū fueris obsecuta, una in re morienti adversaberis? ut qui te vivus reprehendere nūquam potuit, mortuus possit? At hercle si tu illum non amavisses, si ei nunquā alias obtemperavisses, tamen quoniam nescio quo pacto natura comparatum est, ut mortuos quā vivos majori pietate prosequamur, obsequi deberes hac in re illius sanctissimis beatissimisque manibus, teque in vita, quoad perficere posses, continere. Nunc autem cum in reliquis praestandis officiis univēse viginti annorum vita, quos cum illo concordissime ac sine ulla querela peregisti, nihil abs te peccatum sit, cum quidem culpa, si peccavisses, & tutior fuisset & venia dignior, in uno vis nunc, & quidem longe maximo, maximeque tibi suscipiendo lustrenandoque officio peccare? ut tuus ille perpetuus obsequendi virominis quasi consenuerit, tum, cum minime decuit, minimeque opus fuit, frangatur atque deficiat? Ne Dux, ne mea hera, ne mater charissima id facias neve cōmittas, ut alienissimo filij, qui etate impar ad regendum imperium est, alienissimo populorum tempore, qui tuis imperijs asserti, tuam prudentiam, justitiam, temperantiam, aequabilitatem expetunt, aliorum nolunt experiri: alienissimo etiam tuo, quae pietate hac viri manibus exhibita, reliquam totius tuae vitae erga illum pietatem honestissimo quasi sepro concludes, rejecta & prae terita dissipabis, cum te nobis omnibus eripias tum tibi. Satis, medius fidius satis, aut etiā nimium citò celerique per sese gradu mors tum, cum nobis moriendum est, venit: ne tu illius pedibus alas etiā addas, te ut adeat invisatque tēporius. Atque haec quidem, quae nunc dico, non propterea dico, quòd is, qui me ad te misit, Julius Pont. Max. ea mihi tecum agenda tractandaque mādaverit: ille enim quo est erga te sensu atque iudicio, nunquam eò inducere animū potuisset, ut cogitaret te foeminā innocētissimam sanctissimā, prae-

dentissimam, supraq; mulierum consuetudinem rebus
adversis ferendis constantem atq; fortem, ita mentis
inopem, ita consilii egentem, ita te ipsa excusam & e-
jectam jacere, mori etiam ut decrevisset. Sed profecto
qua equum erat sapientissimum hominem de femina
prestantissima cogitare, ea de te cogitavit, si vir tuus
vita exiret, quoniam illum summopere amabas, fore ut
ea res magno te dolore, magna molestia afficeret: itaq;
iussit suo te nomine ut afflictam, non ut mori capiente,
consolarer, hortarerq; hominem te esse natam memi-
nisses, nihil humani a te alienum putares, nihil accidisse
tibi proprium duceres, aut etiam nihil novum. Viri
tui desiderium si non equo es pacato animo, at fortis
constantis sustineres: eos, qui tibi illum dedissent, repe-
tendi cum vellent jus habuisse: tibi concessisse tuo viro
perfrui multo diutius, quam uxoribus innumerabili-
bus concesserint concessuriq; sint suo: immoderate in-
temperanterq; ferre id, de quo etiam referre gratiam
debeas, ejus esse, qui Deorum immortalium munerib.
plane abutatur. An nescires illum ea lege natum, ut es-
set, qui omnibus horis posset mori? Non singulos modo
homines, sed universas etiam nationes interire. Ejus qui
sancte, prudenter, temperate, summa gratia, summis
honoribus, summa cum dignitate vixerit, memoriam
pretate & benevolentia esse, non luctu aut aegritudine
prosequendam. Ipsum, quò in te animo semper fuit,
verissimam quidem esse, moleste ferre, angi, turbariq;
te. Itaq; lachrymis modum pones, te converteres ad
tranquillitatem. Dares hoc illi mortuo, qui abs te id
flagitat: dares tuis, quos omnes necesse est multum ex
tuo luctu doloris molestiaq; traxisse. Postremo sibi etiam
dares, cujus erga te voluntati maxime charitatiq; de-
beretur. Nullum esse dolorem, qui diuturnitate non molli-
tur: ei diuturnitati tuae te prudentia non praecurrere,
quod

quod singula sepe muliercula faciunt, neminem a quo animo laturum. Mentem denique ac cogitationem tuā ad regendos populos traduceres: eos se tua prudentia tuāq; fidei committere. Filium tuum, qui fratris sui filius esset, optimis moribus, optimis artibus institueres: ei populos confirmares: quæ te digna essent, tractares potius, quàm ea, quæ alias mulieres facere, ipsa & ante hoc tempus improbavisses. & paulo post hoc tempus esset deinceps improbatura. Hæc à te vel hortando, vel rogando, vel monenda, vel planè etiam precipiendo impetrarem, vel amoris summo erga te suo id concederes, vel ei, quam is à Diis immortalibus sustinet, maiestati: quam quidem maiestatem tu semper maximè omnium esses verita, eiq; plurimum tribuisses. Quod ad se attineret, "consideres nulla in re tibi defuturum, quā sciret ad te tuamq; dignitatem pertinere: eoq; se tuas res, tuasq; fortunas omnes, teq; ipsam maiori studio ac pietate in fidem & clientelam suscepturum, quo te sciret tali tantoq; viro spoliata, cuius & amore & consilio nitebare, firmiori adjumento atq; presidio ad te regendam & sustentandam egere. Hæc atq; his similia in Consolatio
nia effecim.

hanc ferè sententiam cum dixissem, sic ab illa discessi ut mihi polliceretur, quoniam ita tu velles, se daturam operam ut viveret, quandiu autem viveret, tandiu se, in luctu atq; acerbitate scires futuram. Quæ cum ejus filius familiaresq; rescivissent, eas tibi apud me gratias egerunt, ut dicerent, sese illa si viveret, tibi uni acceptum relaturos: me verò sibi è cælo missum putarent, qui tam tempore venerim.

Hæc cum puer recitavisset, velletq; pergere ad reliqua, Sigiſmundus manu ei annuens ut se sustineret: Quòdnam autem ex his literis Beroalde, inquit, de Federico meo tuum iudicium est? Libet enim mihi illum meum appellare, qui quidem ex Pontificis mei familia

est, quemq; is valde diligit, ego autem unice atq; sum-
mopere amo: quam is bellè tibi videtur scribere: ejusq;
scriptiois quàm probas genus? visus es enim mihi aus-
dis admodum aurib; hanc epistola partiè quasi bibisse.

Ego verò, inquit ille videri tibi rectè potui is; quem
dicis, qui quidem certè mihi etiam visus sum nihil om-
nino unquam tibi ventius audivisse. Sed nolo tibi meum
judicium asserre, nisi prius universa epistola seriè atq;
sensum percepero: video enim superesse etiam, quod au-
diamus. Itaq; ad reliqua, si tibi videtur. Mihi quidem
videtur, inquit. Perge igitur puer tu, atq; explica de e-
pistola, quæ sequuntur.

Epistolæ cō-
tinuatio.

Sepultura.

Testamen-
tum.

Hierex dux.

Tum ille suum ad munus cū rediisset, sic est profe-
quutus. His confectis Urbinum noctu nobiliorem hu-
meris delatum cadaver est multa fāte, interq; majorē
sepulchra compositum fano, quod sibi ipse vivens con-
struxerat. Ea in urbe postridie mortui Ducis testamen-
to recitato, ejus filius more majorum urbem in equo ac
veste regia perambulans, Dux appellatus salutatusq;
est. Post eum diem reliqua urbes omnes missis lega-
tionibus idem fecerunt, ipsumq; Ducem consalutaverunt.
Justis etiam patris manibus peragendis dies est dicta,
ante diem quintum. Nonas Majas. Per hosce interea
dies vel necessariis vel amicis Regulis atq; Principibus
aut ipsis, aut certè per legatos Ducem atq; matrem
Ducis, hanc ut confortarentur, illi etiam ut gratularen-
tur aduentibus, municipiisq; immunitates ceterisq;
ejus generis largitiones petentibus est vacatum. Quā-
quam quidem non tam illi mulierem magni nominis
adierūt, quā planè simulachrum umbramq; mulie-
ris, vel potius effigiem spirantis mortua. Pānis illa pul-
vis vitæq; obsita, tum operta velo faciem, thalami sui
angulo humi perjacet: ibi sonnum, ibi cibum capit. Ei
thalamo dies ac noctes una tantummodo & quidem e-

Vidua in
pulla veste
squalor &
luctum.

grè

grè facula illucet. Non sol admittitur, non aer: ibi in-
visitur: ibi eam legationes conveniunt. Nemo autem il-
lam adhuc, nisi planè flentem invenit, non exterorum,
non suorum. Itaq; mirum omnino est tandem ex oculos
suffecisse, aut unde illa tantum lachrymarum hause-
rit. Parentalia ubi venerunt, quibus quidem celebrā-
dis ut adessent, omnibus ferè ab Italia principibus mis-
se legationes convenerant, atrati propè mille templa
novo cum Duce manè adiimus. Bustum ingens medio ^{Bustum}
in templo mortui Ducis manibus erectum, luminibus
circumfusus innumerabilibus, quasi ardere ipsa cum
ade videbatur. Antè id à sacerdotibus supplicatum ^{Laudatio fa-}
multis precibus est antiquorum sacrorum: laudatio e-
riam à praeceptore ejus Odaxio luculenter dicta: cuius ^{nebris}
exemplum habebis cum his literis.

Hic tum Sadoletus: O praeclaras literas! inquit, qui-
bus etiam laudatio sit adjuncta. Itaq; video nos non ea
solummodo quae ad mortem Guidi Ubaldi pertinebant,
quod unum maxime optamus, sed vita etiam ipsius
propè historiam praeter spem consequuturos. Non enim
vereor ne Odaxius, doctus quidem vir atq; eloquens,
cum discipulum esset in funere laudaturus, quicquam
ominino quod egregium sit, sunt autem multa, ut sepe
audivi, praetermisserit. recitari enim nobis, modo id te
volente fiat, istam quoq; laudationem volumus. Si gis-
mundo, quam hic dicit: scio autem etiam Beroaldo id
placere.

Mihi verò perplacet, inquit Philippus, Nam quā-
quam Bembo multa nobis de illo viro narrare sepe so-
litus sit, cupio tamen quae mandata literis sunt, ea et-
iam cognoscere, ab Odaxio praesertim cum erudito ho-
mine, tum quod ipse maximum puta, universae ejus i-
psius, de quo agimus, vita quasi socia doctrina quidem
et erit in studijs etiam magistra. Quamobrem ju-

be illam puer tunc laudationem perlegat, si tibi incommodum non est.

Tum Sigismundus: ille verò Beroalde, inquit: quid enim mihi esse incommodum, quod vobis placeat, potest? Sine autem prius, quod est reliquum Federici literarum, quod quidem jam paululum est, id exolvat explicetq, si videtur, ne non equo interea litera intervallo lectionis interfecentur. Nam laudatio longiuscula quidem est.

Epistolæ cō
tinuatio.

Legati iura-
mentum
præstant ha-
cædi.

Qua cum essent dicta, Philippus autem puero, ut explanationem literarum conficeret, annuisset, ille reliqua sic est persecutus. Postridie ejus diei, urbem, oppidorum, coloniarum, municipiorum, hujus imperii omnium legati ante Ducem loco celebri cum convenissent, pulcherrimum sanctissimumq, iusjurandum juraverunt, cui me adesse tuo nomine, cuius auspiciis ea gerebantur, voluerunt: tui se fratris filio scilicet novo Duci semper fidem, semper studium præstaturus, semper in officio mansuros: ejus se dignitatem, incolumitatem, fortunas omnes, suis fortunis, suo periculo defensuros, eoque illum loca habituros, quo parentem ejus habuissent. Quibus ille gratias brevibus humanissimisq, verbis agens, sedaturum operam dixit, ut illos sui officii non pœniteret: id se sperare vel sua in ipsas benevolentia & voluntate, vel moribus iis, quos de patre deq, patruo hauserat, facile consequuturum, salutis quidem illos sue, oculi, quietis, pacis, commodorum, ornamentorum curam in ipso ac procuratorem certe nunquam desideraturos. Qua oratione mirum est, quantum in illorum animus irrepserit. Itaq, illi Ducis dextram more patrio deosculati, bona cum spe laeti hilaresq, discesserunt. Quamobrem nihil est, quod te amplius ejus rei cura cogitatione commoveat, ne populi bi atq, gentes propinqui tui, neq, ex Guido Ubaldo geniti, & plane

hæc adis no-
vi ducis cō-
mendatio.

pueri imperium aequo libentiq; animo sint laturre: plane enim jam ferunt, neq; illis quicquam est eo puero charius: quem quidem sic aspiciunt, ut nescio quid majus puero se intueri abirentur: sic amant, ut in filio superesse patrem existiment: sic verentur, ut Ducem sibi esse illum meminerint, atq; cum Ducem, cui tu patruus sis, quisq; cum sua dignitate conjunctam habeat tui imperii tuiq; nominis amplitudinem & majestatem. Hec ferè sunt, quæ ad te scribenda mihi esse duxit, ut quæ acta hic essent, ne te latèret. Nos, quoniam quarum rerum causa me hic esse voluisti, eas res puto me propèmodum confecisse: cum afflicte Duci melius esse per ægritudinem sensero, cui quidem consolationis omne genus adhibere non desistimus, ad te revertemur. Vale. Pridie Nonas Majas, apud Metanenses.

Recitatis à puero literis cum omnes paulisper conticissent. Habetis propè, inquit Sigismundus, Beroalde ac Sadolete, quod de me querebatis. hæc enim fere sunt, quæ de Guidi Ubaldis morte Federici literis ad nos perlata sunt, ut videtis: quas quidem is literas vellem sciret perlectas vobis est præbente me: gauderet puto, quod est ille sensu benevolentia atq; amoris erga suos in hominum cum sibi charissimorum, tum certè sui amantissimorum sermonibus multum hore fuisse. Atq; utinam adesset hic ipse nunc, non tam quidem ut his nostris de se benevolentissimis sermonibus interesset, quam ut nos illius dulcissimis suavissimisq; frueremur. Ut enim de me loquar ipse, conjecturam autem ex me de vobis facio, nullo cum homine profecto totos dies, quam cum illo libentius conficio. Nam cum est perhumanus, lenis, comis, blandus, salubris etiam & lepore omni ac facetiis scatens, tum à gravitate atq; prudentia, & viro quodam vocis ac verborum animiq; multo magis temperamento tranquillitateq; nunquam discedit: semper etiam è doctrinæ studiis aliquid affert, quo delectero. Ita-

Federici
tifi is Salerni
nitani com-
mendatio.

taq;

itaq, ceteris omnibus cum hominibus, etiam si mihi sunt charissimi, tamen est aliquando, cum esse certè non velim: cum Federico autem nunquam tandiu sum, quin esse cupiam diutius: nunquam illius consuetudinis non dicam satietate ulla capior, sed etiam non tenet me magna incredibiliq, aviditate. Quamobrem in visido Metanrensibus, quanquam jam appropinquare ejus advētum existimo. Sed quid ais o Beroalde his ejus de literis nunt, quoniam interpellari dum recitarentur noluisse? quid tandem sentis? volo enim elicere judicium tuum.

Qua de causa, inquit ille, istuc vis? utrum Sigismundē, quia ipse iudicio careas, an quia ego maxime abundem? Sanè quidem utraq, inquit, Nam & ipse carere iudicio hac in re facile possum, vel quia non abundo in aliqua, vel quòd illum summo opere amo, quàm saepe autem malè iudicent, qui amant, nemo nō novit. Et te si carere iudicio dixerim in causis literarum & doctrinae iudicandis, carere dicam etiam Romanae academiae homines necesse est: quia te tua Bononia Romam, ut publice rem literariam adjuvares, arcessi verūt: quo quid esse indignius atq, absurdius potest? In amando illo autem si priores mihi partes assumo, videor id propè meo jure posse facere, propterea quòd eum usq, à puero amo, itaq, in hoc de illo iudicio minus te falli, quàm ego fallar, verisimile quidem est. Dicendum est igitur tibi quid sentias.

Tum Philippus: Ego verò, inquit postquam ita iubes, dicam. Sed velim mihi antea precitorem dari, utrum non qui faciem, sed qui animos sua arte, atq, mores hominum imitetur. Quid ita, inquit ille? Quia volo, inquit, mihi tabella exprimi ejus ipsius mores animiq, habitudinem, de quo querimus. Quam obrem ille, aut quid tum postea, inquit? Quoniam cum penicillo,

lo, inquit, expressos ejus recte mores tibi ostendere Sigis- Beroaldi de
 munde potero, tum dicam, scriptorum ejus epistolarum, licta episto-
 rationem atq; formam esse illis moribus quam simili- la iudicium
 mam: easdem in ejus viri consuetudine animi, atq; in
 literis styli scriptioisq; suavitates inveniri. Quod si
 ille artifex etiam scriptorum qualitates exprimere suo
 artificio calleret, utamq; ac qua tu merogas, expressis-
 set, tum quasi de morum illius imagine sumptam ima-
 ginem scriptorum cerneret, ut mihi quidem videtur.
 Sed ego falli facile possum, qui unius tantummodo ex
 ejus scriptis omnib. recitationi epistula affuerim. Me-
 lius tibi ista Sadoletus, cui cum acro iudicium in scri-
 ptorum generibus omnibus est, tum in Federicea scri-
 pta reliqua incidisse certe non semel potest. Nam de Be-
 bo puto te audivisse sepius, hac de re quid sentiret.
 Quanquā quid tu de ullo petas, qui ex me nō ut scires
 aliquid quod nescias, quid enim Sigismunde te fugit: sed
 ut videres an ego perspicere id, quod tu perspicis, pro-
 pterea petisti? Optas autē, idq; efficere vis, ut quāvis
 ipse Federico tribuis, ab aliis ei omnib. tantundem tri-
 buatur: quod quidem certe cum Sadoletto atq; Bembo
 effectum jam pridem est.

Tum Sadoletus: Istud verò, inquit, Beroalde parum Sadoleti de
 esse Sigismundo sanè poterat, multum Federico nos tri- Federico Sa-
 buere, nisi eidem quoq; plurimum longè ampliores, lernitano e-
 quā nos sumus homines, longeq; fortunatiores tribu- piscopo iu-
 essent: vult enim hic, ut video, me sic etiam pro se respo- dicium,
 dere. Itaq; quoniam Julius Pontifex Max de illo viro
 propè idem sentit, quod nos sentimus, cum illum saepe
 ornat maximis dignitatibus, tū fortunis anget, auctu-
 rus in dies magis magisq; est, nisi me meus animus fal-
 lit. Atq; utinā omnes Pontifices Max. Sigismunde in
 eam cogitationem incumberet, in quam tuus Pontifex
 semper incubuit, ut quos bonis moribus, quos virtutib.
 plurim

plurimis, quos doctrina praeditos & ornatos viderent, opes ad illos, honoris, dignitatesq; conferrent, illis munera legationesq; traderent: illorum prudentia maximarum rerum summam demandarent, deniq; reposita in illis esse vellent omnem Romani nominis amplitudinem, omnem religionis jurisq; Pontificii ceremoniarumq; nostrarum maiestatem: nulla mediis fidius non solum naufragia in Christiana Republica, sed ne tempestates quidem certe aut plane stuctus ullos pertimesceremus: prospero & tranquillo semper cursu, aut omnino tuto navigaremus. Nunc quoniam imperiis saepe hominibus imperii gubernacula committuntur, quid mirum si huc illuc jaectati portum capere non possumus? Verum haec ipsi viderint, quorum res maxime agitur: quanquam quidem nostra quoq; in interest, quibus velum & clavum regentibus Petri coelo provehatur: qui profecto si unquam Federici artificio committeretur, non vereor ne se homines beatos dicant esse, qui rectore illo utentur. Sed nos, si tibi videntur, ad laudationem Odaxianam pergamus, quam quidem magnopere aucto audire.

Pergamus, inquit ille, arbitrati tuo. Cape igitur puer tu papyrus illam, quae adjuncta literis est, explicaq; & perlege. Nos autem, ut videtur, nihil interpellare puerum oportebit, ne mortui Ducis manibus volaptatem, quam ex lectione ista fortasse capient, interpellemus. Itaq; attende Beroalde, num egregie Odaxius etiam sine pictore illo tuo animum illius, mores virtutesq; expresserit. Quae cum ille dixisset, essetq; a reliquis silentium factum, puer sic est exorsus.

Oratio fune
bris Guido
Ubaldo ab
Odazio prae
ceptore ha
bita.

Utinam Proceres de Guido Ubaldo Urbini duce
super vita functo verba factururus, quantum mihi do
loris illius intempestiva mors attulit, tantum eloquen
tia in ejus funere celebrando afferre possem. Nam quo
tjans

niam propter ejus viri cum innumerabiles incredibilesq; virtutes, tum magna erga me merita, nullū propò genus est mœroris atq; molestiæ cum ea, quam ex hoc interitu atq; ex hac jactura capio, conferendum: si mihi parem quòq; in dicendo copiam animi acerbitati habere contigisset, nō plus quidem vos facultatem nūc, quàm voluntatem erga illum meam essetis desideraturi. Volo autem vehementerq; opto, ut qui in me vivens omnia ornamenta contulit, in ejus mortui vita laudibusq; recensendis tantum prestare opera valeam, ut si minus idonei, saltem pii atq; omnino memores ad referendam gratiam habeamur. Sed cū ego neq; ingenio; quod mihi quidem minus etiam quàm mediocre est: neque arte aut studio dicendi, quibus in rebus non multū sanè temporis impendi: neq; usu & exercitatione valeā præter ceteros: dolor autem me unum præter ceteros conficiat, non expectationi modò vestre de meā facultate, si modò vestra aliqua expectatio, propterea quoniam hunc in locum summa certè facultas afferri debuerat, sed huic ipsi etiam meæ erga illum voluntati parum me facturum satis vereor interdum Procères & pertimesco. Impedior enim singultu, neq; vocē & verba proferre ipse me lachrymæ sinūt, cū arumnas meas solitudinemq; considero. Amisi enim in eo viro non solum parentem, Met aurenses: aut herum, ut familiares: aut imperatorem, ut milites: aut patronum, ut omnes boni: aut benevolū atq; amicū, ut multi amiserunt: sed cum his omnibus cum etiam amisi, quem ego propè meo in gremio educavi, bonarum artium studiis imbui: ille autem me non tanquàm educatorem alumnus, aut tanquàm magistrum discipulus, sed quasi filius patrem amavit, fovit, opibus auxit, dignitatib; honestavit, quiq; cūm fuerit ineuntis ætatis meæ spes, confirmata ornamentum & columen, hujus planè jam de-

Pietas in
præcepto-
rem.

Nn

vexa certè requies atq; solatium fuit. Ad hac Accedis
 publici mali quasi facies quædam & forma plena mœ-
 stitia, plena acerbitatis, civium fletus, municipiorum
 dolor, legationum cum subjeetorum populorum, tum
 Italicarum ac propè undiq; missarum desiderii ac mœ-
 roris magna incredibilisq; attestatio atq; conquestus:
 militum præterea languor & destitutio, necessariorum
 querimonia, tuusq; Franciscæ Mariæ fili luctus & æ-
 gritudo, cōjugis etiam misera desolatio, cujus mihi vi-
 deor squalorem, gemitus, singultus, voces, lachrymas, in
 auribus & ante oculos habere: tum omnium ætatum,
 omnium ordinum atra ac sordidata vestes, forum mu-
 tum & obscurum, castra orbata, cælo quasi undiq; ta-
 ctæ domus ædesq; regie, mœrens atq; prostrata, urbs, tē-
 pli deniq; huius ara atq; parietes, quos quidem ille in-
 visere frequenter solebat, ejus nunc intra se bustum ca-
 daveris imaginemq; contuentes, cujus antea regie ac
 decore frontis majestate atq; mansuetudine, oculo-
 rumq; propè cœlestium splendore exhilarabantur, lu-
 gere mihi quidem videntur vicem suam, egreg; ferre,
 quod non unà constricti æquatiq; solo conciderint. Ita
 neq; mecum ipse quicquam nisi acerbum cogitans, &
 extra nihil aspiciens, nisi miserum, nisi luctuosum, à
 dolore mentem, à fletu oculos abducere qui possim non
 reperio: nedum satis mihi comparatā esse videam Pro-
 ceres de illo viro nūc quidem apud vos dicendi tractā-
 diq; facultatem. Nam ubi animus mœret, oculi lugēt,
 omnis sensus in molestia ægritudineq; versatur, ratio
 ac memoria persequi rem magnam aliquam arduam
 nemo sanè multum potest. Arduum autem & perissi-
 cile est ejus hominis laudes oratione complecti, qui om-
 ni genere laudis maximè floruit: & cujus unius virtu-
 tibus pares omnium hominum virtutes nostra secula
 non habuerunt, sis referendis omnibus idoneum unum
 homi-

hominem existere: eundem autem maximis plurimisque
causis doloris perturbatum impeditumque, posse dicere
vix est ullo modo credendum. Itaque timeo Proceres, ne
id me muneri suscepisse in hoc tempore audacia vobis
potius, quam obsequium, temeritas quam pietas ap-
pellanda esse censendaque videatur. Sed quid agerem?
quò me verterem? aut quam afferrem excusationem
eis, qui me ut hanc provinciam susceperem, cum jubere
jure suo possent, multis precibus rogaverunt? Ingenii ne
mei, ceterarumque ejus generis rerum mediocritate me
tegerem? At ejusdem ingenii fontibus irrigatum alu-
mini mei ingenium incredibilem cum doctrinam, tum
certè eloquentiam hausisse. Dolor me meo impediri di-
cerem. At neminem esse affirmabant, qui non itidem
angeretur: neminem, qui dolore non impediretur suo.
Commoveri, perturbarique me aliorum lachrymis, at-
que hac ipsa rerum omnium offensione contèderem. At
quarebant, quis posset hac eadem aspicere sine animi
sui perturbatione atque molestia? Itaque nihil addu-
cere poteram, quod non ab eis statim refelleretur, in
meque redundaret. Nam illud etiam addebant, ejus homi-
nis vitæ explicationem nulli justius demandari, quam
ei, quo partim autore, partim socio, spectatore quidem
certè omnis ea peracta vitæ esset, recensendum. Quod
cum mihi præter ceteros contigisset, non committerem,
ut qui illum vitæ fruentem omni studio, omnibus offi-
ciis semper effem prosequutus, mortuo si deessem, id o-
mnne quod antea egissem, fortune illius viderem & fe-
licitati, non meritis aut benevolentia tribuisse.
Quamobrem suscepi munus Proceres magnum profe-
cto atque arduum, more majorum hodierno die om-
nium qui multis antehac seculis fuerunt longè ma-
ximum atque clarissimum virum laudandi: id-
que non obeundi fiducia sed pudore recusandi susce-

pi, neq; tam perveniendi quò vocabar spe, quàm pro-
grediendi quantum possem voluntate. Malo autem
cum eorum studiis qui hoc à me contenderunt obtem-
peravero, suo ipsi de me iudicio detrahant, quàm si id
non fecero, mea erga se vel benevolentia vel pietati. I-
taq; rem aggrediar magni nominis, magni exēpli, glo-
ria, novitatis, admirationisq; plenissimam. In quo ea
meres consolatur, quòd cum multa propè incredibilia
sim dicturus, vobis tamen esse dubium minimè poterit
me verissima dicere, propterea quòd ea dicam, quæ ipsi
cognovistis, vidistis, quibus interfuistis, quarumq; ja-
uererum quo majora quæq; sunt, eo se nobis atq; omni-
bus hominibus notiora Proceres exploratioraq; præ-
buerunt. Itaq; nihil commemorabo, quod non idem
multorum & viventium & præsentium memoria te-
ste commendetur. Atq; vobis quidem esse gratissimum
debeat, quæ sparsa, quæq; diversis temporib; de homi-
ne præstantissimo deq; vestro Duce vel vidistis ipsi, vel
audistis, ea collecta uno tempore cognoscere: quibus è
rebus etiam quilibet abundè capere omnium exempla
virtutum possit, vel ad aliorum comparisonem atq;
memoriam, vel ad usum sui. Sed priusquam dicere in-
cipio, te mi alumne, semper quidem mihi charissime,
nunc autem etiam beatissime, te, inquam, rogo qua-
cunque de cæli regione nos intuens tibi sacra fieri, tibi
iusta celebrari vides, mihi persanctè adsis tantisper,
dum de te apud hosce ago: magnamq; tuam illam elo-
quentia vim, quam tamen cum nobiscum esses, parcè
ac religiose exercebas, mihi aspires, ut id ego bene dicen-
do tuo munere consequar, quodes ipse bene agendo be-
neq; sentiendo Deorum immortalium beneficio con-
sequutus. Quod quo facilius fieri possit, si modo fieri ul-
laratione potest, ad ea quæ breviter sum dicturus, quæ-
so Proc. diligenter attendite. Est in Apennini jugo bis
vici-

Emiseaph
ad defun-
ctum.

vicinus locus mons praeclusus, quo in summo propè æ-
quata agri planities fertile sanè solum & aquas peren- Feretrius
mons.

nes habet, aerisq; miram & jucundam salubritatem.
Totus autem undiq; ita circumcisus atq; directus est,
ut adiri uno aut altero ex loco singulis ab hominibus
possit, aliunde pluribusve non possit. Itaq; parva ma-
nu si defendatur, omnes omnium imperatorum exerci-

tus, tormenta, artes, cum montem expugnare omnibus
annis nō queant. Huic monti Feretrius nomen est, cre-
do uti Jovi quondam nomen Feretrio fuit, quoniam pa-
cem hominibus afferebat: ita hunc montem primò fuis-
appellatum propterea, quod imperatores electissimos
tulit, à quibus postea pax atque pacis ornamenta ma-

xima hisce urbibus regionibusq; contigerunt. Nam
illa hinc familia oriunda est Feretria per vetus, ex qua
innumeri Principes extiterunt, qui cum omni laude
maximè celebres, tum bello clarissimi, universam Ita-
liam rerum à se gestarum gloria monumentisq; refer-

serunt. Horum omnes annales, omnes historiae nomina
continent, facinora, virtutes, gesta bello ac pace impe-
ria, partas manu victorias atq; triumphos memoria
posteritatis tradunt, ut qui velit, facile possit inspicere
quot quantisq; imperatoribus tercentum jam annos
amplius gens Feretria floruerit. Hisce majoribus ortus

Guidus Ubaldus Dux, avum habuit Guidum Anto-
nium Feretrium Urbini Ducem, celebris gloria mul-
tiq; nominis virum. Nam neq; bello fere quisquam
major apud Italos homines ea tempestate illo fuit, qua
tamen multi clari atque illustres militaribus disci-

plinis viri, multi magni imperatores extiterunt: ne-
que domi quenquam ulla gentes Principem aequè at-
que hunc sui cives populiq; coluerunt: quod tamen illi
etiam apud Martinum V. Pontificem Maximum va-

luit plurimum, hominem cum in sacerdotio universo,

Nominis
Feretrii ra-
tio.

Feretria Prin-
cipum fami-
lia illustris.

Avus pater-
nus Guidi,

Martinus V.
PP.

qui praeerat, tum in regenda republica diligentissimum, & propè ad sublevandam Romani nominis ja-centem jam prostratamq; dignitatem natum, cui quidem summopere charus fuit: viri enim ille mores virtutesq; cum adamavisset, nihil non ei tribuit. Nam quod summum esse imperium in Pontificis Maximi regno tum potestateq; censebatur, eo illum magna Italia, magna bonorum omnium gratulatione donavit, Ducemq; Spoleti creavit. Est autem ea provincia per-celebris, agros fertiles & amœnos tractus habens, oppi-daq; plurima, populisq; refertissima. Itaq; apud suos charus, apud Romanos homines magnus, apud omnes certè summa benevolètia, summo cultu, summis hono-ribus semper fuit. Verùm hunc tantum ac tam praecla-rum hominem, aliquanto minus magnus filii maxi-ma atq; perfectà virtus facit. Ita qui aliorum compa-ratione omnium excellere facile poterat, eum genuit, qui cum omnibus reliquis hominibus, tum patre etiam longe major atq; illustrior fuit. Quae tamè illi res certè-bus voluptati fuit. Nam & vinci a filio incundissimum est, quasi qui a se ipse vincatur, seq; superet: & filium genuisse multo se præstantiorem, maximè optandum: vivit enim in filio pater; itaq; majorem se in illo cum intuetur, gaudet: filiusq; nomen atq; gloriam suam ipsi-us atq; propriam ducit. Sed magna me hesitatio Proce-res tenet: valde enim mihi difficilis atq; lubrica dicen-di ratio proponitur. Nam si meritis Federicum Ducem laudibus hujus de quo dixi filium, ejus autem de quo dicturus sum patrem prosequi ornareq; voluero pro-pterea, ne vos qualem is parentem habuerit nesciatis, nihil hodie aliud agam, nihil ptanè cogitem, necesse est: illud etiam me hercule, ne me dies prius quàm verū syl-va seriesq; dicendarum deferat, est verendum. Sin ta-men, Guidum Ubaldum à nobis magno veròq; genere lan-

Spoleti pro-
vincia.

Federicus
Feretrius
Vrbini dux,
ejusq; vita
laudatissi-
ma.

laudis iri defraudatū video. Quid enim omnino lau- splendor in
filiis retul-
gea.
dabilius, quā patrem habuisse amplissimum virum,
omniūq; hominū memoria celebrationeq; clarissimū?

Nam quemadmodum in equis dignitatem soboli affe-
rūt parentum animi, aut firma latera, aut pernicitas,
aut pulchritudo: in arboribus autem ea plerunq; lau-
dantur, quae optimis ex seminibus coaluerunt: ita etiam
in hominibus, claris esse parentibus genitū semper pul-
cherrimum atq; honestissimum fuit. Quamobrem si fi-
lium quib. ex rebus par est, laudabo, de patre hodie, non
de filio dixero. Sin verò patre prae terito hodie de filio
dicā tamen, profecto eum quem maximè laudandum
suscepi, multò sanè minus quā possum quamq; debeo,
collauda vero. Ita vel huic meae laudationi id, quod est
potissimum atq; maximum, detrahendum est, vel ipsa
in alium diem rejicienda: In altero ne minus quā o-
portet, vel diligens vel fortasse gratus, in altero ne etiā
intempestivus morosusq; videar, effugere cavereq; nō
possum. Veruntamen ut in re ambigua atq; per angusta
confugiam ad illud, propterea quod is non multis ante
nos annis fuit, ejus vitae scilicet rerumq; gestarum me-
moriā adhuc vigere, adhuc in mentibus hominum e- Virtutum
ornamen-
ta.
jus prudentiam, justitiam, temperātiā, sanctitatem,
animi magnitudinem liberalitatemq; versari: illud e-
tiā certò scio, adesse hoc in cœtu multos, qui illum no ve-
rint, viderint: aliquos, qui eo imperatore meruerint,
manum cum hostibus conseruerint, victoris interfue-
rint, quas ille plures est consequutus, quā alii impe-
ratores non sperare modo audeant, sed planè etiam o-
ptare. Itaq; nemo ferè ignorat illum omnib. ab Italicis
regib. maximis propositis premiis vocatū, maxima im-
peria gessisse: parva manu ingentes hostiū copias saepe
fuisse, vicisse semper, victum nunquam fuisse: quae ca-
pi expugnariq; nulla vi, nullis artibus poterant, oppi-

Res bellica

Aedificia.

Bibliotheca.

Marenum
genus Guidi
Vbaldi.

daexpugnauisse: munitissima omnia ei cessisse, conclusa patuisse, situ aspera non restituisse. Illud autem plane scimus omnes, cum regni sui fines sepius lateq; promouisse, regnum ipsum urbibus, urbes arcibus munitissimis auxisse, adibus, templis condecorauisse, sibi suisq; domum illam ipsam hac in urbe, quam incolimus, ea materia, ea arte sumptuq; construxisse, ut t. met si castitw ad edificandū iniquissimo difficillimoq; sit, aequē pulchra tamen ullo in loco toto orbe terrarum non uisatur. Jam bibliotheca illa celebri, quam is maximis sumptibus comparauit, cum Latinorum, tum Graecorum, tū Hetruscorum, tum etiam Hebræorum lingua perscriptis in omni disciplinarum genere libris monumentisq; refertissima, omnes qui volumus utimur. Quæ cum ita sint, aliq; his similia uel etiā maiora, latissime enim eius uiri bonarum artium, studiorum, morū, virtutū, dictorū, factorum hic quasi campus patet, minus molestē fero me temporis angustia rejectū atq; repulsum iis de rebus non posse dicere, quas uel omnes, uel magna ex parte uos quidem Proceres memoria cogitationeq; retinetis. Tali itaq; patre genitus noster Dux, qualem uos aut uidistis, aut certē cognouistis, mihi quidem explicare ocium non est, orbis autem ipse terrarum pro me & loquitur de illo nunc, & semper loquetur. Matrem habuit Baptistam Sfortiam Alexandri Sfortie maximi clarissimiq; uiri filiam, ac Francisci Sfortie illius fratris, in quo illa etas habuit, quem conferre cum omnibus optimis atatum eximis imperatoribus propemodum auderet. Ipsa uero Baptista eo ingenio, iis moribus, iis etiam bonis artibus, ea uite continentia atq; prudentia fuit, ut non plus illi pater aut familia, qua nulla quidem Italicarum aut maior aut splendidior est habita, quam certē illa utriusq; ornamenti atq; gloria addiderit. Atq; vereor, ne qui interdū existi-

stimaturi sint, si quæ de illa possum, omnia dixerò, ea me invenire atq; fingere: ita de fœminis non sepe dicuntur, perraro etiam creduntur, de viris. Tam immorari diutius nolo in ejus fœmina virtutibus quasi præteriens repetendis, quam pro dignitate laudare vix propria atq; longa oratione quenquam posse satis commodè existimo. Itaque ut brevissimè Proceres dicam, quemadmodum omnes eæ virtutes, quæ quidem inveniri tum omnibus in hominibus potuissent, in ejus viro collectæ collocatæque conspiciebantur, sic mehercule quicquid ea tempestate bonarum artium, optimorum elegantissimorumq; studiorum atq; morum cunctis in mulieribus fuit, id sanè omne in hanc unam naturam quasi conflaverat atq; profuderat. Quamobrè si quis Deus Guido Vbaldo, dum viveret, omnes homines ante oculos posuisset, eiq; pollicitus fuisset, quos sibi is omni ex illo numero delegisset, eos illi parentes futuros: quò alium patrem potius quàm Federicum Ferestrium, aut quam potius matrem aliam quàm Baptistam Sfortiã sibi sumeret, is medius fidius nò habuisset: sed qui sibi lege naturæ contigerunt, eos etiam optione proposita retinisset. Sed jam ad ipsum, de quo agimus, veniamus. De quo quidem Proceres etiam si nihil aliud audiretis, existimare tamen deberetis, mirum atq; divinum hominem ipsum fuisse, ad quem quidem procreandum longè præstantissimus omnium virorum vir, longè lectissima omnium fœminarum fœmina, quæ Deorum immortalium voluntate cõvenissent, eiq; parentes extitissent. Non enim temerè neq; fortuito tam præclaram, tam insolitam, tam nunquam antea propè auditam viri uxorisq; societate initam coalitamq; est credendum. Adeste tamen Proceres, atq; animum et mentem adhibete, ut videatis hæc parentum tam admirabilis preparatio quo tetenderit. Cum de Bapti-

Filius uni-
cus à Deo
votis expe-
ditus.

Ita uxore Federicus Dux octo filias, marem nullum sus-
cepisset, seq; jam virilem stirpē tantis opibus quæ suc-
cederet, relicturum ingravescentis annis homo despera-
visset, mulier anxiosa, quod sæpe antea fecerat, ad pre-
ces convertitur: vota præterea Diis immortalibus facit
lachrymans, filium marem si dent, se libenter vitæ ces-
suram, modo vir sui similem ex sese aspicere semel possit,
populisq; relinquere, ne bono cum regno stirps tam egre-
gia intereat. Hæc ubi est precata, somnus eam occupat.
Tum per quietem in altissima arboris culmine ipsa sibi

Somnium.

videtur avem Phœnicem parere miræ pulchritudinis,
quæ sex atq; triginta totos dies ei arbori cum incubuis-
set, cælū volatu peteret, tactoq; solis globo alis flamma
combureretur, neq; amplius appareret. Hæc illa viræ
cum enunciavisset, sit prægnans: parit tempore puerū
pulcherrimi suavissimiq; oris: ipsa paucis post mensi-
bus moritur: puero Guidi Ubaldi nomen impositum,
gentile scilicet atq; avitum est. Eo nato nihil patre Fe-
derico letius nihil hilarius fuit. Itaq; enutriti puerum

Nativitas
Guidi Ubal-
di.

Educatio.

summa diligentia jubet, omnē tamen educatorum di-
ligentiā miræ infantis natura ingenioliq; vis antever-
terunt. Nam linguam quidem flectere, præferre vocu-
las, verbis verbanectere antea didicit, quā ab aliis præ-
pē dixerim, sumi cibis aut potus ediscatur. Prima ve-
rò literarum rudimenta ea ætate hausit, quæ vix
ceteri solent loqui. Neq; parvè totidem annorū non ab
illo puer omnibus in rebus præteritus est, nemo non lon-
gissimè relictus. Itaq; puerilibus illis in studiis jam non
pueriliter sese gerere: speiq; multò plus alere, quā illa
ætas daret, videbatur. Indole autem atq; facie ea fuit,
ut jurares illos Veneris pueros Amores, quos Poeta a-
jungit matri præsto esse atq; adludere, aliam oris formā,
genarum, oculorū, non habere. Hæc cum ita se habe-
rent, ego Patavia vocor: à patre mihi puer bonis morib.

Indoles atq;
forma cor-
poris.

Præceptor &
Institutio.

bonis

Bonis artibus erudiendus informandusq; traditur: mi-
 hi ejus cura omnis alendi instituendiq; mādatur. Quae
 sanè res me quidem primò vehementer commovit. In-
 telligebam enim pueros regios qui institueret, ei quasi
 Hydram Herculeam domandam susciperet, sic esse e-
 laborandum: ita Hercle vel propterea, quoniā inter o-
 mnes rerū delicias alerentur, vel quia non omnino, uti
 ceteri, tuto libereq; increparentur, interdum etiā pro-
 pter assentatorum turbas, quibus abundarent, emerge-
 rent ex illis undiq; vitia, insurgerentque multo saepius,
 quàm virtutes, quae non tam quidem refecarentur fa-
 cile, quàm etiam multipliciter pullularent. Verùm de-
 cere cum incipio, nihil eorum quae in aliis esse purus as-
 solent, videa in nostro, non deliciarum ullas illecebras,
 non pronos ad licentiam mores, non adjutam impuni-
 tati audaciā, non deniq; arrogantia fortuna nullum in
 pueri animo impressum vestigium inspicio, non etiam
 molestiam satietatemq; discendi, aut commorandi cū
 se natu majoribus tedium: nihil sanè horum Proceres
 in illo fuit, grata potius expetendaq; omnia. Tum me
 colere, mihi credere, ad me respicere, me imitari, nun-
 quam se à studiis literarum abducere, nisi jussus, nisi
 aliorū studiorū gratia, vel equitadi, vel armis ludendi:
 aequales non despicere: malle autē eorum consuetudinē,
 à quib. discere aliquid semper posset: nulliusq; rei equè
 magnam curam habere, quàm ne quis dies elaberetur,
 quo se die nihil addidicisse, nihilo præstantiorē factum
 posset recordari. Sed voluntatis haec illa: verò ingenii
 mira quidē cum alacritas, tū celeritas in percipiendo,
 et retinenda nullus labor: labor autē? imò admirabilis
 quaedā incredibilisq; natura vis atq; præstantia. Itaq;
 illud verè posui dicere proceres, nullā ei præceptionem
 meā difficilem ad percipiendum visam, ne longā quidē
 nequam ad ediscendum, breviorē autē quam vellet,
 • quamq;

Liberat ingenii atque
 sedati im-
 dicia.

ingenii ala-
 critas, acu-
 men & me-
 moria.

quamq₃ ipse posse assequi se confideret, sepiusq₃ quare etiam mecum conquirebatur. Itaq₃ difficilius mihi veniebat in mentem, quid ego illum docerem, quā quid ille disceret, statuere: sepiusq₃ quantum deceret ei me ad discendum proponere, quam ipse quantum aggredi aut vellet aut posset, querebam. Quamobrē multa ei nos dum proponimus, ille omnia consequitur, eō res venit, ut is non plurimum propè mensum spatio, quā alii annorum, Latinas literas puer calleret, ut patrias ceterilinguas atq₃ suas: ita Gracas, ut nostrorum hominum doctissimi iuvenes Latinas planè atq₃ Romanas solent. Neq₃ sanè ille Gracorum tantum literas perceperat, usuramq₃ ipsam legendi atq₃ intelligendi: sed ipsas etiam vocum inflexiones, intensiones, remissiones, posituras multum à nostris alienas atq₃ varias, teneritatem deniq₃ illam Atticam, & linguæ illorum quoddā quasi lenociniū didicerat, hauserat, expresserat, equè atq₃ ipsi utebatur. Itaq₃ illi ego non magister jam studiorum, sed adiutor: non doctor, sed socius, non interpret, sed testis aderam, vel ut verius dicam, admirator. Quæ perspicies mecumq₃ reputans, timui fateor sepiusq₃ Proc. id quod dicitur, precocia ingenia celeriter emori: ne presaga pueri mens atq₃ prescia diu se nobiscum non futurū, illos tanquam flores effunderet, quos, si sibi esset vivendum, reservare in aliud tempus debuisset. Itaq₃ angebar animo, atque is mihi ne eriperetur, singulis horis tacitus pertimescebam: maluissemq₃ illū minus ingenis aliquanto ad ea studia, minus etiam afferre alacritatis, ut plus vite alere polliceriq₃, quam quod ipse arbitrabar, videretur. Quod quidē is quoq₃ accidere solebat, quibus ille magistris, ad rei militaris capeffendas rationes utebatur. Nam equitare, hastam, galeam, scutum, lorica gestare, vibrarenssem, modo peditem, modo equitem agere, modo Italas, modo Par-

Linguarum
cognitio,

Precocia in-
genia cele-
riter emori-
untur,

Militaria
exercitia &
armorum
tractatio,

thos

thos imitari, ita brevi tempore didicerat, ut illi ipsi,
 quibus se is ad discendum tradiderat, cum quidem ni-
 hil aliud in vita egissent, tamen dicerent non habere jam
 se, quod eum ulterius docerent. Neque ille hec tantum-
 modo levia, bene ut armis, optime ut equis uteretur,
 sed etiam gravioris sepe pugnae speciem cum aequalibus
 sibi pueris, cumque suis militibus exercuit: nam & ca-
 thaphraëto equis concurrebat, & magnis itineribus
 aliquò in armis, quasi bellum gereret, contendebat. In Labrorum
 tentoris autem, vel etiam sub dio pernoctare, vim si- patientia
 gorum atque hyemis perpeti, castris locum capere, eadem
 vallo cingere, è quibus modo hostes propulsaret, modo
 qua ipse adoriretur, exercitum instruere, singula denique
 imperatoris officia obire ipse quoquo modo poterat. pu-
 er quidem atque tener voluit, quasi turpe esset impera-
 toris filium, quacumque aetate esse, non esse imperatorem.
 Itaque Procures duas illas maximas præstantissimasque ar-
 tes, rei militaris atque literarum, noster Dux quam in Dux præf-
 ipsis propè cunis, quasi binas nutrices adamarit, com- tissima ar-
 plexus sit, tenuerit, jam videtis. Ego enim sic existimo tes.
 cum dignitatem, tum utilitatem, quanta esse maxime
 nullis aliis ex rebus possunt, duabus his artibus disci-
 plinisque contineri: nam in altera pacis & quietis fun-
 damenta insunt omnia, in altera ornamenta: illa ut
 regno, ut patria, ut laribus, ut liberis, ut amicis, ut de-
 niq; rebus ceteris omnibus, quibus oblectamur & ju-
 vamur nobis perfrui liceat, perficitur: hac, ut iis bene
 & cum dignitate perfruamur, comparatur. Nam ar- Armata sci-
 mis quidem vim repellere, ulcisci injurias, inimicos entia.
 profligare, socios amicosque defendere, tueri fines, pro-
 pagare imperium sanè possumus: quibus ex rebus quã
 magna sepe utilitates, quanta gloria monumenta pari-
 antur, quis est qui non sentiat? Literarum autem præfido liberata
 leges condimus, jura conscribimus, non præcepta tra- scientia.
 dimus,

Decenni cō-
mittitur ex
citus.

dimus, oratorem componimus, qui civium animos im-
pellat quò lubet, revocet unde vult: humanarum divi-
narumq; rerum scientiam acquirimus: quæ homines
multis ante nos sæculis nati senserint, gesserint, quomo-
do vixerint, scimus: nostras verò aut nostrorū res pra-
clare gestas oblivioni eripimus, posteris cognoscendas
celebrandasq; mandamus: quibus quidem officiorum
generibus quid profectò vel prodesse magis hominum
vitæ, vel plus asferre splendoris potest? Hæc ille igitur
non tam quidem meis aut aliorū monitis, quàm per se,
vel potius divinitus sentiens, ita hisce artibus sese pro-
rum tradidit, quemadmodū audivistis: ita verò ado-
lescentē atq; juvenem, ut mox audietis: dicerem virū,
nam eam ætatem etiam attigit: sed ejus aut nullos fru-
ctus, aut omnino tennes moditesq; percepit. fatorū cre-
do injuria, si fas dicere, ne fecundam nos atq; propriā
eam nostram felicitatem haberemus. De re igitur mi-
litari prius: cujus illud mihi in primis occurrit mirū,
quod tamen ei planè puero contigit. Nam cum decem
esset annos natus eo tempore, quo est pater ejus Federi-
cus Dux mortuus, eam de se jam tum spem excitave-
rat, ita hominum animos sui expectatione impleverat
ut is quorum erat tum pater maximorum exercituum
imperator, Neapolitanorum Rex, Mediolanensium
Dux, Florentinorumq; Respubl. eosdem illos tam am-
plos exercitus, tam magna imperia, tam innumeras
copias ei puero tuendas regendasq; transmitterent, re-
rum suarum summā ei virtuti, quam inspicere ipsam
non dum poterant, odorem nascentis & quandam quasi
fragrantiam se percepisse opinabantur fidei, constan-
tiæq; committerent. Itaq; ille imperator antea quàm
miles, veteranus quàm tyrunculus, vir propemodum
quàm adolescens fuit. Nam quæ ætate alii plerunque
regum pueri nucebus ludere vel plostellis solent, noster
pilum

pilum aut jaculum projiciebat: quæ fabellas illi de nutricibus audiunt, hic de castris tubarum sonitum, armorum strepitum, equorum hominumque concursus hauriebat: quæ illi altiores observant suos, hujus os atque frons cohortes legionesque respiciebat, iussis nutuique preestolabantur. Quamobrem in initis sic adolevit, ut nullam profectio militaris discipline partem non diligenter observaret, nulla in bellica ratione atque munere non diu ac multum exercitatus occalluerit magna cum laude atque gloria. Itaque adulescens Innocentio Octavo Pont. Max. primo quidem contra Ferdinandi Neapolitanorum regis audaciam incredibili adiumento atque presidio fuit: postea vero innumeras Pisciæ urbes excitis factionibus atque aditus ducibus novas res molientes coercuit, magno bello, magnis seditionibus implicatas pacavit, desciscentes alioque versas restituit. Innocentio deinde mortuo Florentinorum exercitibus vixdum juvenis cum præfesset, opulentissimam bellicosissimamque urbem Pisas, et cum rebus omnibus ad repellendos hostium impetus, tum animo atque irarum seminibus instructissimam, obsidione ita pressit, ut Deorum voluntate potius, quam ullo ipsorum consilio aut virtute, imminenti erepta exitio calamitateque videretur. Marrucinorum idem mox plura oppida, Marforum, Praetutinarum, Vestinarum, a fide regia quæ defecerant, recuperavit, regibusque reddidit, cum illi ipsi atque Alexander Pontifex Max. quo cum illi fœdus percusserant, suis ductandis copiis præfessent. Nam quæ cum Venetis deinceps gessit, quantum pro illa Repub. periculi adit, quantum laboris, nec explicari una oratione potest, nec uno die. Quibus quidam in bellis omnibus et imperatorem ita gessit, ut sibi nec in eligendo consilium, nec in imperando prudentia, nec in obeundo alacritas, nec in exercendo labor, nec in conficiendo industria contentioque decesset. A lagno in angustis

Militaris
entia in ad-
lescentia

Res bellica
à Guido V.
baldo gessit

his rebus animo, incredibili temperantia in secundis, summa in utrisq; constātia liberalitateq; utebatur. Et verò militē, cum opus esset, sic praestitit, sic omnino expers timoris fuit, ut in eo certò bello, quod cū Alexandro Pont. Max. contra alteram Romanorum factionē gessit, iis qui cum illo essent, aliquando cedentibus, solus cum centenis hostibus dimicaverit potius, quam committeret, ut se quispiam terga unquam vertentē videret. In Flaminia autē finibus Ferdinando minori, qui rex postea Neapolitanoꝝ fuit, contra Caroli Gallorum regis castra cum adesset, & tormentorum, quib. quidem exercendis ea plurimum natio valet, pile ferrea ex vallo hostium creberrima infensissimaq; torquebantur, reliqui se praefecti militesq; cū retraxissent, ii verò qui circum ipsum erant stipatores ejus corporis passim caderent, hostes autem urgerent, neq; esset dubium, ipse etiam si cessisset, universum suorum exercitū terga daturum, omniaq; iri peditum unius ipsius conversione viderentur, ipse de loco se nunquā movit. Itaq; vel occisis reliquis, vel cedentibus, solus magno animo restitit, solus inter multa hominū millia repertus sanē est, cui mori esset, quā timere facilius. Prætereo hoc loco prudens sciensq; Proceres multa: nec enim vel expeditiones ejus singulas, vel bellorum omnia generare censeo, nedum ejus præclarēs gestas egregiaq; facinorae cuncta commemorē, quae cum innumera quidē sunt sunt omnia intra primū juventutis limen sanē confecta. Quo tempore quemadmodum de Achille ait Homerus, quem omnium Graecorum pulcherrimum atq; formosissimum dixit esse, cū sic etiā Duce nostro nemo ferē Italorum pulchrior, nemo speciosior haberetur, omnes eae actiones, omnia munera quae obibat, dulci frōtis ac decore aspectu & formae tanquam luminibus illustrabantur, reddebanturq; conspectiora. Itaq; cū erant

Decore & forma corporis in agendo.

erant illa ipsa per sese magna atq; grata quæ tractaret, tum, quia iis candor atq; hilaritas oculorum, vultusq; forma ac species totiusq; corporis mira quædam dignitas majestasq; accedebat: dis boni! quàm ille mihi unius ex vestro cœtu potius, quam ex nostrorum turba regū quissimā atq; principum sepe est visus: sepe dignus qui à vobis cum totius orbis terra imperio, tum certè immortalitate donaretur. Itaq; illi ipsi quos contra ferēbatur, quibusq; succensebat, irasci tamen ei minime poterant, minime in illum duri quicquā insensive cogitare, non mehercule magis quàm in ipsos Deos, à quib. quidē tametsi acerbi aliquid accidisse interdum nobis existimamus, nemo tamen ita efferatus est atq; impius, ut irasci vel ulcisci se de illis velle in animum inducat suum, saltē cum cœlum sideraq; suspicimus. Eodem propè modo simulatq; nostri Ducis faciem quis oculosque respiciebat, nihil in illum queri poterat, omnes eī ex animo uno intuitu ira atque offensa excidebant. Quod si contingebat iis quibus ille se iratum ostendebat, quib. minabatur, quo in illum tandem animo eos fuisse credimus, quos amabat, quos hōnōrificè appellabat, quos laudabat, quibus agebat gratias, quibus se debere fatebatur? Itaq; ut paucis explicem atque amplectar quod sentio: cum scientiam rei militaris, tum virtutem, tum auctoritatē, quantā quidem in viro esse, vel in senē etiam vix solent: demum si novo mihi verbo ferē nti apud vos licet, etiā amabilitatē, nam ea quoq; res plurimū valet, juvenis vel potius adolescens noster Dux habuit felicitatem non habuit, eo præsertim tempore, quo esse illi maximo usui potuit, maximeq; ea opus fuit. Sed libet mihi vobiscum nostram sortem Proceres lamentari: libet de humanis conditionibus, deq; nature legibus conqueri, duris quidem sepe ut sunt ad ferendum: ut videntur, etiam injustissimis. Nam illa

ipsa nostri Ducis tam grata, tam liberalis, tam excellens, tam eximia pulchritudo, illa ad bellica munera obeunda indefessa navitas atq; vis, qua virtutib. reliquis suffragatur, estq; earum adutrix omnium et tanquam administra, non multum sane diu unà cum illo fuerunt, non diu illi fœdere inito servatoq; adstiterunt, ut se ostenderet tantummodo voluisse viderentur, permanere noluisse, quo magis postea nos illo etiã vivo eorum desiderio conficeremur. Laborare enim pedũ doloribus uno ille atq; vigesimo etatis anno sanè cœpit: qui quidem morbus cum etate atq; tẽpore vires et tanquam animos assumpsisset, ita demum invaluist, ut in illo neq; oris et vultus species proceritatisq; membrorũ, neq; strenuitas illa corporis pristina multũ agnosceretur, cruciatu et macie majestas illa eximia forme, agilitas, viresq; membrorum capta atq; confecta tabescerent: ipse, cum bene sibi esset, gestaretur, caterũ in lecto jaceret. O inanes cogitationes nostras et spes! o studia curasq; hominum tennes atq; miseras! o fallacia bona, citoq; peremptia et laborum nostrorum flores antè, quã fructus pariant, exarescentes et caducos. Quid illo homine ad omnes bellorum rationes majus, quid unquã preclarius, quid admirabilius extitisset, si adversa illi valetudo maximas eas excellentesq; dotes et Deorũ immortalium dona egregia nõ invidisset? si is ad senectutem usq; integer, quod innumeris imperatorib. contigit, pervenisset? Qui adolescens, qui puer tot imperia gesserit, tot bella confecerit, ut multorum imperatorũ omnes etates equaverit, superaverit, qualẽ illum tandem virum qualẽ senem præstatũ se fuisse credi par est eos annos si ille is confecisset? si ad admiradũ illud atq; divinum ingenium, animi magnitudinẽ, fortitudinem, multarum quoq; rerũ inoffensa experientia multos annos uberes solidosq; conquesta, consiliorũq;

maturi-

Pedum dolor morbi initium.

Fragilitatis humanae exemplum.

maturitas cana atq, gravis accessisset? Sed mihi quidē Viciſſitudo rerum humanarum
cogitanti, ita eſſe in humanis rebus à natura compara-
tū videri ſolet, ut quæ mediocria ſunt, ea ad excellentē
ſtatum atq, formā ſæpe ſine offenſione perveniant: quæ
verò jam excellentia ſunt ipſa per ſe atq, eximia, iis ut-
terius progredi ut abſolutiſſima ſint, minimè omnium
liceat. Quamobrem egregia res, magna, præclara vi-
ſuntur quædem permulte multis in locis atq, urbibus:
perfectæ verò ex omni parte atq, ſumma, & quib, nihil
addi poſſe videatur, propè nulla. Itaq, ajunt Scipionis Scipionis Africani filius.
illius Africani majoris filium, cum quidē ad patris
militarem diſciplinā, animiq, magnitudinē doctrinæ
etiā ſtudia literarumq, multarum uberiorē elegantia
adjunxiſſet, eſſetq, ſpes illum parte præſtantiorem am-
plioſremq, futurum, corporis imbecillitate adoleſcen-
tem admodum impeditum rem militarem poſtea exer-
cere non potuiſſe. Qui quidem in eo longè minor noſtro
proſectio Duce fuit, quod is manum fortune injiciens,
quæ ſe in re navanda corporis imbecillitas impediēbat,
ſolertia eam induſtriaq, conſequēbatur. Bellis enim in-
tererat vel laborans. Itaq, ſedere in equo cum non pote-
rat, ſella vel lectica utebatur. Nunquam ille morbus
mentem, nunquā rerum geſtarum memoriā, quæ ſu- Memoria vigor.
pra omnes homines mira atq, tenaciſſima eſt uſus, nun-
quam rei militaris ſcientiam, nunquam autoritatem
ita abſtulit, quin etiam capſus pedibus maximis cum
imperiiſ ſemper eſſet. Itaq, Julius Secundus Pontifex Præfectus copiarum & exercitiis Pontificis.
Max. homo cum omnium rerum ſcientia, tum cogn-
ſcendis perpendendiſq, hominib, planè mirus, cum pri-
mū rerum imperio eſt potitus, ſuis eum copiis exerciti-
busq, præfecit, omnib, eo in bellis vel ipſo, vel per vica-
rium eſt uſus, quoad is illū atq, nos moriens tristes mœ-
rentesq, reliquit. Sed quoniam de re militari diximus,
de doctrinæ ejus ſtudiis rationibusq, deinceps dicemus.

Qua in re propterea quòd nos adiutores illi fuimus, ve-
 reor Proceres ne aliquibus ea quæ dicuntur, majora in-
 terdum à nobis multò longeq³, præstabilia, re quàm
 sint, verbis fieri orationeq³, videantur: ita sum magna
 incredibiliaq³, propè dicturus. Verùm ego illos ipsos a-
 lumni mei manes optimos atq³, sanctissimos testor, quos
 quidè hìc adesse atq³, attendere quæ dicuntur existimo,
 nihil me ficturum esse, nihil veris additurũ, nihil ver-
 borum fucò computurum, sed frontem vobis ipsam re-
 rum nudam incomptamq³, ostensurum. Due sunt igitur,
 ut mihi quidem videri solet, in studiis literarum,
 discipline Regibus Imperatoribusq³, præter alias expe-
 tende. Oratoria sive ars sive facultas, historiarumq³
 cognitio. Nam & eloquentia cũ in populo, tũ in castris
 maximas olim sæpe res difficillimamq³, confecit, & in po-
 sterũ conficiet, & rerum ab aliis gestarũ exẽplis abun-
 dare, quibus in tuis rebus uti possis, & bello et pace pro-
 fuit certè proderitq³, semper plurimũ. Harum utrãq³,
 disciplinarum noster Dux miro studio ab ineunte ætate
 est complexus, earumq³, legendis cũ Latinis, tũ Gre-
 cis autorib. sese dedit magna in expletaq³, diligetia. An-
 nis autem accedentib. ita in utrisq³, profecit, ita se peni-
 tus in eorum penetralia immisit, ut quo alterius posset
 progredi, jam propè nihil haberet. Nam eloquentiã est
 adeptus, non illam quidem qua in foro utimur, acrem,
 acerbam, iracundam, contentionis, ardoris, inimicitia-
 rum, laterũ laborum plenã, sed illam pacatam, sedatã,
 gravem, hilarem etiam interdum, & cũ dulcem, tũ
 respersam salibus, verecundam tamen sæpius & venu-
 stam, simplicem semper, non minio, non cincinnis com-
 ptam, mundã verò, & ipsa quasi negligentia gratiorẽ,
 quamq³, verè regiam atq³, imperatoriam possis dicere.
 Itaq³, sibi cũ laudandus esset quis vel bonus civis vel
 strenuus

Disciplina
 regibus ex-
 petenda.

Eloquentia
 via,

studium e-
 loquentiæ
 i. Guido V-
 baldo.

Qualis in
 laudando.

strenuus miles, vel alius aliquis quoquo modo, ita cum laudabat, ut cum ipse multa cum gratia tum benevolentia causa diceret, orationi tamen neq; gravitas nunquam deesset: tantumq; ceteri laudato tribuendū esse ducerent, quantum ei laudator ipse tribuisset: ille autē qui laudaretur, non omnibus ab hominib; mallet, quā ab uno illo sese laudari. In vituperando autem natura parvus, voluntate abstinens, facultate magnus, atq; instructus cum esset, ad eā dicendi rationē ita raro accedebat, ut scires invitū accedere: cum accederet, ita illā ferē semper placidē comiterq; exercebat, ut appareret non omnes eū suas vires explicare voluisse. Verū omnino magnis Ducib; non ita sepe evenit, ut laudent: minus sepe, ut vituperent quempiā, atq; nūllibet cum agūt, parcē id gravissimisq; verbis agunt, ne videantur magis quā debeat in altera amore et benevolentia, in altero odio et similitatibus duci. Accusatio autē atq; defensio nunquam in illis ferē cadunt, quippo quib; nulli iudices accendendi, nulli demulcendi sunt: sumus illis animus iudex est, is audit, is decernit, eo absolvimur, eo condemnatur. Suo autem quisq; animo tacens loquitur, silens persuadet. Itaq; nihil iudiciali oratoriae artis generi cum regib; Propria eorum autem atq; peculiaris est deliberatio, propterea quod ad eos omnia omnes deferunt, cives, provinciales, municipia, milites, clientes, socii, vicini. Habent autē consiliarios ipsi suos, qui assistunt, quibuscum agendumne sit aliquid, aut nō agendum, differunt. Tum cum aliis sepe Regibus, sepe cum Legationib; multa querunt, multa disputāt: quilibet alios adducere in sententiam conatur suam. Ibi ars, ibi ingenium valet. Hoc in genere, Procēres, otiosi, si quis unquam magnus atq; summus fuit, si quis ea qua ipse cogitaret, sentiret, qua optaret, qua timeret, in aliorū mentes atq; animos ita transfudit, ut impressa, non tra-

In Vituperando.

In Accusando.

In Deliberando.

dita, innata non insita, propria non aliena viderentur:
 si quis inquā tenis, dulcis, blandus. si quis item gravis,
 severus, prudens, nullum verbū temere proferens, tum
 si cū opus esset, callidus. si ludens, si percunctator, de-
 niq; si eloquens, si facundus unquā fuit, is profecto no-
 ster Dux fuit: is prope unus omnium oratorum omnē
 vim, omnes illecebras, omnes, ut ita dicā, Veneres est cō-
 sequutus, Nihil addo Proceres, nihil fingo. Audivistis
 eum ipsi saepe: ejus verba atq; voces aurib. vestris hau-
 sistis. Quae vos, quae multi Reges, quae Venetorū Sena-
 tus, quae Julius Pont. Max. scit, novit, laudavit, admi-
 ratus est, ea loquor. Atq; haec quidem ejus viri tā pre-
 clara tamq; regia eloquentia, eo etiā admirabilior fuit,
 quod quae ipse in medium pro re nata eē tempore affe-
 rebat, ea si optimi oratores atq; clarissimi diu culta elab-
 orataq; adduxissent, nō fuissent meliora: quae verò se-
 cū ipse antē cōmentabatur, quod erat fere nunquā, sed
 si quando meditatus ad dicendū accedebat magna ali-
 qua in re atq; causa, eam sic tractabat, ut cū omnib.
 artis praeceptis institutisq; uteretur, nullū tamen disci-
 plinae aut scholae, nullum industrie vestigiū appareret.
 Sed jam ad historiārū cognitionē transeamus, alteram
 earum artium, quas maxime Regib. diximus impera-
 torib; cōvenire. Quae quidē certe ars ipsa quoq; bi-
 fariā spectari solet: duob. enim quasi terminis contine-
 tur, rerum scilicet atq; locorū descriptione. Harū par-
 tium alterā lato nomine historiam, alteram cosmogra-
 phiam dixit illa bonarum artium studiorumq; omniū
 inventrix & magistra Graecia: magnisq; utraq; atq;
 propriis autorib. fulcitur. Quod postea nostri homines a-
 mulati idem fecerunt. His igitur in singulis quantum
 noster Dux excelluerit, quae sa Proceres cognoscite. Dico
 enim, & quidem magna voce pronuncio: quicquid un-
 quam gestum ē quaequam est, quicquid perpetratum,
 quod

Historiarū
 lectio & co-
 gnitio quā
 utilis.

Historiarū
 notitia.

quod quidem literis mandatum sit vel Gracis vel omnino nostris, siue ex Hebraeorum historia illa quidē perantiqua per³ veteri, siue ex his historiis quarū res gesta post fuere, veteres tamen ipsa quoq³ sunt, ut Persarum regū, ut Aegyptiorum, ut Lydorum, ut Armeniorū, ut Graecorum, ut Romanorū aliorumq³ inter hos populorum, siue omnino ex recenti atq³ nova, ea omnia Ducē nostrum legere audireq³ voluisse, semel vel lecta vel audita in promptu postea semper anteq³ oculos habuisse, ita, ut nihil unquā eorum exciderit. Quasi enim ille omnes in animo res insculptas haberet, nullae gentiū cōmotiones, nullae exercitū comparationes, nullae classes, nullum bellum, nulla pugna, nulla oppidi obsessio, nullū egregium facinus, nulla illustrior nex, tum nulla morborū elusiones, aut fames aliqua durior, aut praecara disciplina, scholae, leges, ceremoniae, sacrorum ritus, nullum deniq³ neq³ factum neq³ dictum paulo excellens inerat in literarum monumentis, quod nō in ejus memoria sepius contineretur. Equidem mihi ipsi videor miraminiū Proceres & fidem exuperantia dicere. Sed quid agam? taceāne ea quae verissima esse certō scio, quae vos fortasse sepe, ipse miles sum expertus? ut cū alumni mei optimē de me meriti, tum certē vestri Ducis videar diuinis virtutibus inuidisse? an proferam explicēq³ omnia? ut qui haec non viderunt, non ante audierunt, mendacio me putent vel referre illi velle gratiam, qui mearum fortunarum autōr omnium: vel à vobis inire, qui vestrum Principem sic laudem: Sed me praestat vera dicentē quicquid lubet, quā ea silentē ingratum atq³ immemorē videri. Itaq³ illud iterum atq³ sepius repeto, memoriam nostro Duci tantam fuisse, ut ea pro cetero atq³ codicibus uteretur: quasi enim in illam transcriberentur eisdem literarum monumentis ea quae legeret, aut eisdē verbis, quae audiret, sic ordine

Memoria
inlignis

dimus, oratorem componimus, qui civium animos impellat quò lubet, revocet unde vult: humanarum divinarumq; rerum scientiam acquirimus: quæ homines multis ante nos sæculis nati senserint, gesserint, quomodo vixerint, scimus: nostras verò aut nostrorū res praeclare gestas oblivioni eripimus, posteris cognoscendas celebrandasq; mandamus: quibus quidem officiorum gentibus quid profectò vel prodesse magis hominum vitæ, vel plus asferre splendoris potest? Hæc ille igitur non tam quidem meis aut aliorū monitis, quàm per se, vel potius divinitus sentiens, ita hisce artibus sese prætorum tradidit, quemadmodū audivistis: ita verò adolescentē atq; juvenem, ut mox audietis: dicerem virū, nam eam ætatem etiam attigit: sed ejus aut nullos fructus, aut omnino tennes moditesq; percepit: fatorū credo injuria, si fas dicere, ne fecundam nos atq; propriam nostram felicitatem haberemus. De re igitur militari prius: cujus illud mihi in primis occurrit mirū, quod tamen ei planè puero contigit. Nam cum decem esset annus natus eo tempore, quo est pater ejus Federicus Dux mortuus, eam de se jam tum spem excitaverat, ita hominum animos sui expectatione impleverat ut is quorum erat tum pater maximorum exercituum imperator, Neapolitanorum Rex, Mediolanensium Dux, Florentinorumq; Respubl. eosdem illos tam amplios exercitus, tam magna imperia, tam innumeras copias ei puero tuendas regendasq; transmitterent, rerum suarum summā ei virtuti, quam inspicere ipsam nondum poterant, odorem nascentis & quandam quasi fragrantiam se percepisse opinabantur fidei, constantieq; committerent. Itaq; ille imperator antea quàm miles, veteranus quàm tyrunculus, vir propemodum quàm adolescens fuit. Nam qua ætate alii plerunque regum pueri nucebus ludere vel plostellis solent, noster pilum

Decenni cō-
mittitur ex
citus.

pilum aut jaculum projiciebat: quæ fabellas illi de nu-
 tricib. audiunt, hic de castris tubarum sonitum, armo-
 rum strepitum, equorū hominūq; concursus hau-
 riebat: quæ illi altores observant suos, hujus os atq; frō-
 rē cohortes legionesq; respiciebāt, iussis nutuiq; præsto-
 labantur. Quamobrem iu initiis sic adolevit, ut nullū
 profectō militaris discipline partem non diligenter ob-
 seret, nulla in bellica ratione atq; munere nō diu ac mul-
 tum exercitatus occalluerit magna cū laude atq; glo-
 ria. Itaq; adol. sciens Innocentio Octavo Pont. Max. pri-
 mō quidem contra Ferdinandi Neapolitanorum regis
 audaciam incredibili adjumēto atq; presidio fuit: po-
 stea verō innumeras Pisciæ urbes excitis factionū,
 atq; adjunctis ducib. novas res molientes coercuit, magno
 bello, magnis seditionibus implicatas pacavit, desciscē-
 tes alioq; versas restituit. Innocentio deinde mortuo Flo-
 rentinorum exercitibus vixdum juvenis cū præfesset,
 opulentissimam bellicosissimamq; urbem Pisas, & cum
 rebus omnibus ad repellendos hostium impetus, tum a-
 nimo atq; irarum seminibus instructissimam, obsidio-
 ne ita pressit, ut Deorum voluntate potius, quā nullo
 ipsorum consilio aut virtute, imminenti crepta exitio
 calamitateq; videretur. Marrucinorum idē mox plu-
 ra oppida, Marforum, Praetutinarum, Vestinarum, a
 fide regia quæ defecerant, recuperavit, regibūq; red-
 didit, cū illi ipsi atq; Alexander Pontifex Max. quo
 cum iī fœdus percusserant, suis ductandis copiis præfe-
 cissent. Nam quæ cum Venetis deinceps gessit, quantū
 pro illa Repub. periculi adist, quantum laboris, nec ex-
 plicari una oratione potest, nec uno die. Quibus quidō
 in bellis omnibus & imperatorem ita gessit, ut sibi nec
 in eligendo consilium, nec in imperando prudentia, nec
 in obeundo alacritas, nec in exercendo labor, nec in con-
 ficiendo industria contentioq; docj. A lago in angu-
 stis

Militaris sci-
 entia in ado-
 lescentia

Res bellica
 à Guido V-
 baldogessit

jus rebus animo, incredibili temperantia in secundis, summa in utrisq; constātia liberalitateq; utebatur. Et verò militē, cum opus esset, sic prestitit, sic omnino expers timoris fuit, ut in eo certò bello, quod cū Alexandro Pont. Max. contra alteram Romanorum factionē gessit, iis qui cum illo essent, aliquando cedentibus, solus cum centenis hostibus dimicaverit potius, quam committeret, ut se quispiam terga unquam vertentē videret. In Flaminia autē finibus Ferdinando minori, qui rex postea Neapolitanoq; fuit, contra Caroli Gallorum regis castra cum adesset, & tormentorum, quib. quidem exercendis ea plurimum natio valet, pile ferrea ex vallo hostium creberrima infensissimaq; torquebantur, reliqui se praefecti militesq; cū retraxissent, ii verò qui circum ipsum erant stipatores ejus corporis passim caderent, hostes autem urgerent, neq; esset dubium, ipse etiam si cessisset, universum suorum exercitū terga daturum, omniaq; iri peditum unius ipsius conversione viderentur, ipse de loco se nunquā movit. Itaq; vel occisis reliquis, vel cedentibus, solus magno animo restitit, solus inter multa hominū millia repertus sanē est, cui mori esset, quā timere facilius. Prætereo hoc loco prudens sciensq; Proceres multa: nec enim vel expeditiones ejus singulas, vel bellorum omnia genera recensendo, nedum ejus præclarēs gestas egregiaq; facinorae cuncta commemorē, quae cum innumera quidē sunt sunt omnia intra primū juventutis limen sanē confecta. Quo tempore quemadmodum de Achille ait Homerus, quem omnium Graecorum pulcherrimum atq; formosissimum dixit esse, cū sic etiā Duce nostro nemo ferē Italarum pulchrior, nemo speciosior haberetur, omnes eae actiones, omnia munera quae obibat, dulci frōtis ac decoro aspectu & formae tanquam luminibus illustrabantur, reddebanturq; conspectiora. Itaq; cū erant

Decor & forma corporis in agendo.

erant illa ipsa per sese magna atq; grata quæ tractaret, tum, quia iis candor atq; hilaritas oculorum, vultusq; forma ac species totiusq; corporis mira quadam dignitas majestasq; accedebat: du boni! quàm ille mihi unus ex vestro cœtu potius, quam ex nostrorum turba regū quissimā atq; principum sepe est visus: sepe dignus qui a vobis cū totius orbis terre imperio, tum certē immortalitate donaretur. Itaq; illi ipsi quos contra ferēbatur, quibusq; succensebat, irasci tamen ei minime poterant, minime in illum duri quicquā insensive cogitare, non mehercule magis quā in ipsos Deos, a quib; quidē tametsi acerbi aliquid accidisse interdum nobis existimamus, nemo tamen ita efferatus est atq; impius, ut irasci vel ulcisci se de illis velle in animum inducat suum, saltē cū cœlum sideraq; suspicimus. Eodem propē modo simulatq; nostri Ducis faciem quis oculosque respiciebat, nihil in illum queri poterat, omnes eī ex animo uno intuitu ire atque offensæ excidebant. Quod si contingebat iis quibus ille se iratum ostendebat, quib; minabatur, quo in illum tandem animo eos fuisse credimus, quos amabat, quos hōnorificē appellabat, quos laudabat, quibus agebat gratias, quibus se debere fatebatur? Itaq; ut paucis explicem atque amplectar quod sentio: cū scientiam rei militaris, tum virtutem, tum auctoritatē, quantē quidem in viro esse, vel in sene etiam vix solent: demum si novo mihi verbo ferē uti apud vos licet, etiā amabilitatē, nam ea quoq; res plurimū valet, juvenis vel potius adolescens noster Dux habuit, felicitatem non habuit, eo præsertim tempore, quo esse illi maximo usui potuit, maximeq; ea opus fuit. Sed libet mihi vobiscum nostram sortem Proceres lamentari: libet de humanis conditionibus, deq; nature legibus conqueri, duris quidem sepe ut sunt ad ferendum: ut videntur, etiam injustissimis. Nam illa

ipsa nostri Ducis tam grata, tam liberalis, tam excellens, tam eximia pulchritudo, illa ad bellica munera obeunda indefessa navitas atq; vis, quæ virtutib; reliquis suffragatur, esi q; earum adiutrix omnium et tanquam administra, non multum sanè diu unà cum illo fuerunt, non diu illi fœdere inito servatoq; adstiterunt, ut se ostendere tantummodo voluisse viderentur, permanere noluisse, quo magis postea nos illo etià vivo eorum desiderio conficeremur. Laborare enim pedū doloribus uno ille atq; vigesimo ætatis anno sanè cœpit: qui quidem morbus cum ætate atq; tēpore vires et tanquam animos assumpsisset, ita demum invaluit, ut in illo neq; oris et vultus species proceritasq; membrorū, neq; strenuitas illa corporis pristina multū agnosceretur, cruciatu et macie majestas illa eximia forme, agilitas, viresq; membrorum capte atq; confecta tabescerent: ipse, cum bene sibi esset, gestaretur, caterū in lecto jaceret. O inanes cogitationes nostras et spes! ô studio curasq; hominum tennes atq; miseras! ô fallacia bona, citoq; pereuntia et laborum nostrorum flores antè, quàm fructus pariant, exarescentes et caducos. Quid illo homine ad omnes bellorum rationes majus, quid unquā preclarius, quid admirabilius extitisset, si adversa illi valetudo maximas eas excellentesq; dotes et Deorū immortalium dona egregia nō invidisset? si is ad senectutem usq; integer, quod innumeris imperatorib; contigit, pervenisset? Qui adolescens, qui puer tot imperia gesserit, tot bella confecerit, ut multorum imperatorū omnes ætates æquaverit, superaverit, qualē illum tandem virum qualē senem præstaturū se fuisse credi par est eos annos si ille isus confecisset? si ad admiradū illud atq; divinum ingenium, animi magnitudinē, fortitudinem, multarum quoq; rerum inoffensa experientia multos annos uberes solidosq; conquæsitæ, consiliorūq;

maturi-

Pedum dolor morbi initium.

Fragilitatis humanæ exemplum.

maturnitas cana atq, gravis accessisset? Sed mihi quidē Vicissitudo rerum humanarum
cogitanti, ita esse in humanis rebus à natura comparatū
videri solet, ut quæ mediocria sunt, ea ad excellentē
statum atq, formā saepe sine offensione perveniant: quæ
verò jam excellentia sunt ipsa per se atq, eximia, iis ulterius
progredi ut absolutissima sint, minimè omnium liceat.
Quamobrem egregiæ res, magnæ, præclaræ vi-
suntur quædem permultæ multis in locis atq, urbibus:
perfectæ verò ex omni parte atq, summe, & quib, nihil
addi posse videatur, propè nullæ. Itaq, ajunt Scipionis Scipionis Africani filius.
illius Africani majoris filium, cum quidē ad patris
militarem disciplinā, animiq, magnitudinē doctrinæ
etiā studia literarumq, multarum uberiorē elegantiam
adjunxisset, essetq, spes illum parte præstantiorem am-
plioresq, futurum, corporis imbecillitate adolescentem
admodum impeditum rem militarem postea exercere non potuisse.
Qui quidem in eo longè minor nostro profecto Duce fuit, quod is manum fortuna injiciens,
quæ se in re navanda corporis imbecillitas impediebat,
solertia eam industriaq, consequebatur. Bellis enim in-
tererat vel laborans. Itaq, sedere in equo cum non poterat,
sella vel lectica utebatur. Nunquam illi morbus mentem,
nunquā rerum gestarum memoriam, quæ su- Memoria viget.
pra omnes homines mira atq, tenacissima est usus, nun-
quam rei militaris scientiam, nunquam auctoritatem
ita abstulit, quin etiam capitis pedibus maximis cum
imperiiis semper esset. Itaq, Julius Secundus Pontifex Præfectus copiarum & exercitibus Pontificia.
Max. homo cum omnium rerum scientia, tum cognoscendis perpendendisq, hominib, planè mirus, cum pri-
mū rerum imperio est potitus, suis eum copiis exerciti-
busq, præfecit, omnib, eo in bellis vel ipso, vel per vicarium
est usus, quoad is illū atq, nos moriens tristes mœ-
rentesq, reliquit. Sed quoniam de re militari diximus,
de doctrinæ ejus studiis rationibusq, deinceps dicemus.

Qua in re propterea quòd nos adiutores illi fuimus, vereor Proceres ne aliquibus ea quae dicuntur, majora interdum à nobis multò longeq³, praestabilia, re quàm sint, verbis fieri orationeq³, videantur: ita sum magna incredibiliq³, propè dicturus. Verùm ego illos ipsos alumni mei manes optimos atq³, sanctissimos testor, quos quidè hìc adesse atq³, attendere quae dicuntur existimò, nihil me ficturum esse, nihil veris additurum, nihil verborum fucò computurum, sed frontem vobis ipsam rerum nudam incomptamq³, ostensurum. Due sunt igitur, ut mihi quidem videri solet, in studiis literarum, disciplina Regibus Imperatoribusq³, praeter alias expectende. Oratoria sive ars sive facultas, historiarumq³, cognitio. Nam & eloquentia cū in populo, tū in castris maximas olim saepe res difficillimamq³, confecit, & in posterū conficiet, & rerum ab aliis gestarū exēplis abundare, quibus in tuis rebus uti possis, & bello et pace profuit certè proderitq³, semper plurimū. Harum utrāq³, disciplinarum noster Dux miro studio ab ineunte etate est complexus, earumq³, legendis cū Latinis, tū Graecis autorib. sese dedit magna in expletaq³, diligentia. Annis autem accedentib. ita in utrisq³, profecit, ita se penitus in eorum penetrabilia immisit, ut quo alterius posset progredi, jam propè nihil haberet. Nam eloquentiā est adeptus, non illam quidem qua in foro utimur, acrem, acerbam, iracundam, contentionis, ardoris, inimicitarum, laterū laborum plenā, sed illam pacatam, sedatā, gravem, hilarem etiam interdum, & cū dulcem, tū respersam salibus, verecundam tamen saepius & venustam, simplicem semper, non minio, non cincinnis comptam, mundā verò, & ipsa quasi negligentia gratiore, quamq³, verè regiam atq³, imperatoriam possis dicere. Itaq³, sibi cū laudandus esset quis vel bonus civis vel strenuus

Disciplina
regibus ex-
petenda.

Eloquentia
via.

Studium e-
loquentiae
i. Guido V-
baldo.

Qualis in
laudando.

strenuus miles, vel alius aliquis quoquo modo, ita eum laudabat, ut cum ipse multa cum gratia tum benevolentia causa diceret, orationi tamen neq, gravitas nunquam deesset: tantumq, ceteri laudato tribuendū esse ducerent, quantum ei laudator ipse tribuisset: ille autē qui laudaretur, non omnibus ab hominib, mallet, quā ab uno illo sese laudari. In vituperando autem natura parvus, voluntate abstinens, facultate magnus, atq, instructus cum esset, ad eā dicendi rationē ita raro accedebat, ut scires in vitū accodere: cum accederet, ita illā ferē semper placidē comiterq, exercebat, ut appareret non omnes eū suas vires explicare voluisse. Verū omnino magnis Ducib, non ita sepe evenit, ut laudent: minus In Vituperando, sepe, ut vituperent quempiā, atq, nārūlibet cum agūt, parçē id gravissimisq, verbis agunt, ne videantur magis quā debeat in altero amore et benevolentia, in altero odio et similitatibus duci. Accusatio autē atq, defensio nunquam in illis ferē cadunt, quippe quib, nulli In Accusando, iudices accendendi, nulli demulcendi sunt: suus illis animus iudex est, is audit, is decernit, eo absolvimur, eo condemnatur. Sui autem quisq, animo tacens loquitur, silens persuadet. Itaq, nihil iudiciali oratorie artis generi cum regib, Propria eorum autem atq, peculiaris In Deliberando, est deliberatio, propterea quod ad eos omnia omnes deferunt, cives, provinciales, municipia, milites, clientes, socii, vicini. Habent autē consiliarios ipsi suos, qui assistunt, quibuscum agendumne sit aliquid, aut nō agendum, disserunt. Tum cum aliis sepe Regibus, sepe cum Legationib, multa querunt, multa disputāt: quilibet alios adducere in sententiam conatur suam. Ibi ars, ibi ingenium valet. Hoc in genere, Procōres, otenī, si quis unquam magnus atq, summus fuit, si quis ea qua ipse cogitaret, sentiret, qua optaret, qua timeret, in aliorū mentes atq, animos ita transfudit, ut impressa, non tra-

dita, innata non insita. propria non aliena viderentur:
 si quis inquā lenis, dulcis, blandus. si quis item gravis,
 severus, prudens, nullum verbū temerē proferens, tum
 si cū opus esset, callidus. si ludens, si percunctator, de-
 niq; si eloquens, si facundus unquā fuit, is profecto no-
 ster Dux fuit: is propē unus omnium oratorum omnē
 vim, omnes illecebras, omnes, ut ita dicā, Veneres est cō-
 sequutus. Nihil addo Proceres, nihil fingo. Audivistis
 eum ipsi sape; ejus verba atq; voces aurib. vestris hau-
 sistis. *Quae vos, quae multi Reges, quae Venetorū Sena-
 tus, quae Julius Pont. Max. scit, novit, laudavit, admi-
 ratus est, ea loquor. Atq; haec quidem ejus viri tā pre-
 clara tamq; regia eloquentia, eo etiā admirabilior fuit,
 quod quae ipse in medium pro re nata e; tempore affe-
 rebat, ea si optimi oratores atq; clarissimi diu culta elab-
 orataq; adduxissent, nō fuissent meliora: quae verō se-
 cū ipse antē cōmentabatur, quod erat fere nunquā, sed
 si quando meditatū ad dicendū accedebat magna ali-
 qua in re atq; causa, eam sic tractabat, ut cū omnib.
 artis praeceptis institutisq; uteretur, nullū tamen disci-
 plinae aut scholae, nullum industrie vestigiū appareret.*
*Sed jam ad historiārū cognitionē transeamus, alteram
 earum artium, quas maxime Regib. diximus impera-
 torib; cōvenire. Quae quidē certe ars ipsa quoq; bi-
 fariā spectari solet: duob. enim quasi terminis contine-
 tur, rerum scilicet atq; locorū descriptione. Harū par-
 tium alterā lato nomine historiam, alteram cosmogra-
 phiam dixit illa bonarum artium studiorumq; omniū
 inventrix et magistra Graecia: magnisq; utraq; atq;
 propriis autorib. fulcitur. Quod postea nostri homines e-
 mulati idem fecerunt. His igitur in singulis quantum
 noster Dux excelluerit, quae sa Proceres cognoscite. Dico
 enim, et quidem magna voce pronuncio: quicquid un-
 quam gestum à quoquam est, quicquid perpetratum,
 quod*

Historiarū
 lectio & co-
 gnitio quā
 utilis.

Historiarū
 notitia.

quod quidem literis mandatum sit vel Grecis vel omnino nostris, siue ex Hebraeorum historia illa quidē per antiqua perq₃ veteri, siue ex his historiis quarū rursus gesta post fuere, veteres tamen ipsa quoq₃ sunt, ut Persarum regū, ut Aegyptiorum, ut Lydorum, ut Armeniorū, ut Grecorum, ut Romanorū aliorumq₃ inter hos populorum, siue omnino ex recenti atq₃ nova, ea omnia Ducē nostrum legere audireq₃ voluisse, semel vel lecta vel audita in promptu postea semper anteq₃ oculos habuisse, ita, ut nihil unquā eorum exciderit. Quasi enim ille omnes in animo res insculptas haberet, nulla gentiū cōmotiones, nulla exercitiū comparationes, nulla classes, nullum bellum, nulla pugna, nulla oppidi obsessio, nullū egregium facinus, nulla illustrior nex, tum nulla morborū eluciones, aut fames aliqua durior, aut praeclara disciplina, scholae, leges, cerimonie, sacrorum ritus, nullum deniq₃ neq₃ factum neq₃ dictum paulo excellens inerat in literarum monumentis, quod nō in ejus memorie septe contineretur. Equidem mihi ipsi videtur miraminiū Proceres & fidem exuperantia dicere. Sed quid agam? taceāne ea quae verissima esse certō scio, quae vos fortasse saepe, ipse miles sum expertus? ut cū alumni mei optimē de me meriti, tum certē vestri Ducis videar diuinis virtutibus inuidisse? an proferam explicēq₃ omnia? ut qui haec non viderunt, non ante audierunt, mendacio me putent vel referre illi velle gratiam, qui mearum fortunarum autōr omnium: vel à vobis inire, qui vestrum Principem sic laudem. Sed me praestat vera dicentē quicquid lubet, quā ea silentē ingratum atq₃ immemorē videri. Itaq₃ illud iterum atq₃ saepius repeto, memoriam nostro Duci tantam fuisse, ut ea pro cetero atq₃ codicibus uteretur: quasi enim in illam transcriberentur eisdem literarum monumentis ea quae legeret, aut eisdē verbis, quae audiret, sic ordine

Memoria
inlignis

postea positūq, permanebant, neque temporis nullo spatio longinquitatēve debebantur. Ita ille cū vellet aliquid recordari, ad sua se memoria quasi commentariū referebat: tum id tanquā relegeret, sic reminiscebatur. Sarmadas quidā in Gracia fuisse olim traditur ea memoria vir, ut qua quis volumina cōfecisset, ea ipse more legentis representaret. Magna profectō res atq, perdifficilis: neq, enim sine longa exercitatione atq, usu efficit tantus habitus atq, scientia potest. Verū omnino nihil cū nostri Ducis sensu memoria felicitatēve conferenda. Nam Graculus ea qua legerat, tum, cū legerat, fortasse recordabatur: paulo sub postea eadem si petuisset, profectō siluisset: arte enim memoria illa, qua ab iis, qui de ea re scripserunt, est tradita, credo iuvabatur. Qua verō arte atque via quis conficit, tantisper dum illa calet locorum dispositio, qua qui agunt, utuntur, remanent: refrigerato negotio evolant: itaq, illi pauca eorū ultrā retinent, pauca comminiscuntur. Noster autem nihil locis utebatur, nihil arte conficiebat: suus sibi memoria quasi ager satis frugum sine ullo cultu ferebat. Tum larga Deorum immortalīū dona atque munera nullis hominum laboribus, nullis artis praesidiis adjumentisq, indigebant. Vidi ego sepe, Proceres, cū is longas paginas recitaret non modo integris sensibus, sed singulis etiam verbis, eorum scriptorum quorum ipse libros cū perlegisset, eos postea in manibus decem aut quindecim totos annos non habuerat, neq, ullam interea earum paginarum mente unquam syllabam recoluerat. Itaq, ut rem breviter explicem, omnes actiones, omnia tempora, omnia clarorum virorum, omnia illustrium foeminarum nomina, quaecunque in arte disciplinaq, excelluissent, ita hercbant in ejus memoria, ita is eorū quaecunque audierat aut viderat, recordabatur, ut ipsum nū duceres vel omnes

omnium

omnium gentium annales conscripsisse, vel omnibus seculis vixisse. Hec de rerum historia. De regionum sede autem & locorum illud possum dicere, quod non provinciarum, non urbium, non oppidorum, non pene vicorum, non item maris ullius, non sinus, non insularum, lictorum, portuum, non montium, non lacuum, non ipsorum etiam fontium ullam is nomen nesciebat, vel quod prius fuisset, vel quod esset nunc: non situs, non salubritates, non quo victu quaeque regio, quibus moribus, quibus artibus uteretur, quibus excelleret rebus, alia quantum ab alia distaret. Itaque, hercle, nemini sui fundi ratio fuit, quam illi orbis terrarum status atque conditio, notior. Quid hoc majus aut admirabilius dici potest? neque enim verbi aut laudis causa augenda utor similitudine Proc. cum dico, nemini suum fundum notio- rem, quam illi orbem ipsum terrarum fuisse. Latine me scitote, non laudatorie loqui. Quare etiam planius dico: Non antiquis, non recentibus locorum scriptoribus egobamus ullis, ubi is erat: ille nobis unus omnes omnium scriptorum libros, omnes tabulas exhibebat: quanquam is quidem suarum opum dissimulatio magis, quam ostentatio fuit. Nemo enim illa minus multa scire videri voluit, nemo minus aliis sese prestare. Itaque, nihil unquam ferere, nisi peteres, nisi etiam laceres, explicabat: repetebat autem secum ipse sepe multa modo tacitus, modo leviter succineus, carminaque praesertim. Nam & poetas puer legerat, edidiceratque, magno studio. & per bonis mirum in modum semper est delectatus. Praeter haec est philosophia fontibus multa etiam hauserat, eaque, praecipue, quae de moribus disputantur. Disciplinam autem illam, quam jure meritoque sacram decimus, universam perceperat cum antiquiore, tum novam. Itaque, nihil habetur in ea obscuri, nihil ambigui, nisi: translatis, quod ipsum latere: tamen si-

Cosmogon-
phiz scien-
tia.Poetarum
lectio.Philoso-
phiz Audi-
um.

Medicinæ
cognitio.

Iusmodi multa insunt in ejus scientiæ scriptoribus. Medicinæ quoque præcepta ita tenuit, ut illi ipsi artis magistri quorum opera utebatur, nihil ferè prospicerent, quod ipsum latèret, ei sæpe etiam ex ipsius consilio mederentur. Sed hanc artem non antea attigit quàm cum imbecilla valetudines morbiq; invaserunt. Itaque in lecto illam, non in scholis philosophorum didicit. Quid verò Procer. nihilne in Duce nostro, præter illas duas artes maximas quidem atque latissimas, rei militaris & doctrinæ, quas commemoravimus, magnum atq; præclarum fuit? quarum artium alteram tum, cum coalesceret, coactus est propè universam abjicere: alteram cum florere ejus studia inciperent, lentè remissèq; exercere. Fuere certè, fuere inquam plurima: quod quidem etiam si tacerem, vos tam Proc. qua prudentia estis, ipsi per vos cognosceretis. Omnes enim propè virtutes facile intelligitis uno mehercule doctrinæ studio vel acquiri ipsas, vel omnino perfici. Nam quemadmodum veri ignorantia vitiorum fons & radix omnium atq; malorum est, ita necesse est à veri cognitione atque scientia, quæ doctrinæ studiis maxime comparatur, derivari coalescereq; virtutes: quarum quidem semina tamen si à natura ipsa quis possidet, nisi tamen is adhibeat operam studiiq; literarum, bonam ad frugem ipsa nunquam ferè perveniunt, nunquam fructus uberos atq; magnos ferunt. Quamobrem noster Dux cum illarum rerum cognitionem, quas dixi referre acceptā debet literarum & doctrinæ studiis, tum vel maxime reliquarum aut omnino, aut magna ex parte virtutum comparisonem ac perpolitionem: quibus profecto recensendis neq; mea, neq; alicujus oratio esse satis Proc. potest: sed ea tātummodo persequar, quæ cum mihi promptiora dictu sunt, tum vobis etiam re atq; experientia notiora. Estis enim propè ipsi testes, in eo singulis.

Veri cognitio
virtutū
radix.

lis, quod cuiusq₃ est, tribuendo atq₃ partiendo, neminē illo unquam minus vel amorem vel odium admisisse, neminem magis omnem cū libidinis aut avaritia, tū omnium cupiditatum notā ab se amovisse longeq₃ rejecisse. Nam cū & natura sua propensus in equitatē Iusticia & Acquitia esset, & puer de me illum Theognidis poete versiculum audiisset, quo is ait omnes virtutes in una iustitia cōtineri, nihil illi postea eare majus, nihil antiquius fuit, erga suos, erga externos domi, peregrē, in foro, in castris: ea puer, ea adolescens, ea invenis, ea vir incredibili tenore est usus, ut non solum ab eo quisquam nihil prater equum atq₃ fas impetraturum se consideret, sed jam ne peteret quidem: discordiarum autem, controversiarū, inimicitiarum suarum, eo arbitro etiam alieni nterētur. Ad illum enim, tanquam ad Arcopagitarum tribunal Grecia, plurimi quicum nunquam viderāt, suis de reb. atq₃ causis, ejus judicio ut transigerent, accedebant, in ejusq₃ sententia illi etiam, quos cētra statuisset, conquiescebant. Quae cū ita essent, neminem tamen ab eo unquam vel pœna multatum qui non plus peccaverit, quam in illum animadversum sit, vel premio affectum audivimus, in quem non ipsa mercis amplior ejus officio fuerit. Itaq₃ iustitia duas illas virtutes cū in omnib. iis, qui statuunt aliquid atq₃ judicant, tū in Regib. & Principibus multo maxime querendas laudandasq₃, adjunxerat clemētiam & liberalitatem. Clementia Sed clementiae atq₃ mansuetudinis nobis cū sepiissime aliās, tum eò sanē tempore verissimum ac pulcherrimum testimonium reliquit, quo Caesar Borgia Valentinus omnis humani diviniq₃ juris contemptor atq₃ perturbator, qui ei regnū per amicitiae simulationē cotra fas, cōtra si dē datam, optimē etiam de se merito, perq₃ vim malis artib. abstulerat, saluti atq₃ vite se penumero insidiis fecerat, cū is ex magno imperio atq₃ fortunis deje-

dejectus in Julii Pont. Max. potestatem atq³ custodiã
 venisset, noster autem Dux ab eodem Pontifice per liti-
 ras atq³ nuncios Romam accitus, hospitio amantissimò
 honorificentissimèq³ susceptus, plurimis maximisq³
 tractandis rebus preficeretur, consiliis omnibus inter-
 esset. Romanis etiam exercitibus ejus imperio atq³ fidei
 traditis, esset illi quasi quodam fato vindicandi se de
 Cesare facultas quàm amplissima oblata, nihil eorum
 in illum egit, quæ quidem ipsum facere equissimum
 atq³ justissimum fuit. Sed cum ejus ille genibus advo-
 lutus, suorum scelerum atq³ perfidia deprecatus veniam
 esset, homini supplici atq³ miserrimo pepercit. Itaq³ qui
 in ejus fortunas atq³ sanguinem omnia tentaverat,
 multa perfecerat, ut vidistis: ejusdem de libertate atq³
 salute tum cum sumere pœnas posset, nihil imminuit.
 Existimabat enim, idq³ dicere frequenter solebat, non
 tam pulchram esse ulcisci injurias, quàm oblivisci: il-
 lud sibi omnium hominum, per paucorum hoc, eorun-
 demq³ non nisi magni animi virorum, suorumq³ facto-
 rum conscientia fretorum atq³ nitentium videri. Li-
 beralitas. beralitatis autem quid ego exempla ejus persequar,
 quem amici, quem cognati, quem necessarii, quem fa-
 miliares, quem alieni, quem omnes deniq³ homines in
 omni ætate omnium liberalissimum munificentissimũ-
 quæ sunt experti? quiq³ longè magis cum donaret ali-
 quid, quàm alii cum donantur, gaudebat? qui nihil se
 habere, nisi quod à se haberent homines: nullare frui, ni-
 si qua ceteri à se donati fruerentur, existimabat? Me-
 mini Procures atque adeo gaderam, cum ille admodum
 puer de sua veste tria sagula egregia materie atq³ ope-
 re totidem æquævis sibi pueris suis hospitibus dona-
 visset, eum ab Octaviano patruo reprehensum, qui di-
 cebat, sua ipsum veste nihil usurum respondere. At qui
 possum abster tam multis sagulis uti? ipse enim plus u-

no non induor. Pulchra mehercule vox, eoq, puero digna, qui quidem esset in talem virum, qualem nunc amissum lugemus, evasurus. Itaq, in illo cuinam harum virtutum, de quibus dixi, deferri prima debeantur, liberalitatis an clementiae, iudicio consequi difficillimū quidem puto. Innocentia verò ac continentia, in tantis opibus, tam amplo in imperio atq, regno, quanta is fuerit, nolite commoneri velle Proc. vosmetipsi vobiscum recordamini. Solent alii plerumq, regis fortuna sepius abuti, felicitatemq, suam in eo positam putant, si aequè potentia atq, libidine pollent: quicquid concupiverunt, etiam consequi expetunt: itaq, nihil castum, nihil sincerum, nihil sanctum, nihil tutum ab illis est: luxu, licentia, libidinibus, flagitiis, rapinis, stupris corrupta depravataq, sunt omnia: sibi autem chariores illos habent, illi apud ipsos ampliore loco sunt, qui ad explendas eorum libidines plus cure adhibent, plus laboris: quo fit, ut plenas domos habeant audacissimorum perditissimorum hominum, qui neq, fas, neq, piū, neq, pudens, neq, rectum quicquam noverunt. Longè aliter Proc. noster Dux: casta mens, castus animus: pietas, pudor, religio semper cum illo esse, nihil sibi ipse concedere: quod quidem cum omnes leges, tum certè omnes homines non concessissent: suas libidines acrius quam aliorum cohibere: imperare autem sibi ipsum posse, id verò longè maximum pulcherrimumq, sanè regnum existimare: voluptatem sine honestate nullam esse, ducere: tum nihil proprium Regis esse, præter gloriam & laborem: aliis putare sese natum plus, quàm sibi. Itaq, maiorem ex eare voluptatem capiebat, cum benefacere uni aut alteri poterat, quàm si omnes in se homines omnia beneficia contulissent. Quare re illud etiam mirum propèmodum fuit, quòd cum is aliorum in se beneficiorum memoriam animo semper repeteret, nunquam

Innocentia
& Conti-
nentia,

Fortuna ab
usus.

Castitatis
religio.

Beneficen-
tiae largitas.

quam obliteraret, suorum in alios ita non retinebat, si-
 ve id magnitudine animi, siue liberalitate faceret, siue
 omnino promerendi sibi semper novos homines volun-
 tate, ut quasi sensum memoriae non haberet, nihil eorū
 quae cuiquam benefecerat, recordari prorsus unquam
 atq; respicere videretur. Neq; vero, qui circum illum
 erant, non probi, non frugi, non continentes, non bonis
 moribus, non integritate praediti. Neq; sane aliter res se
 habere poterat, quando is suam in illos benevolentiam
 ipsorum virtutibus, non sua libidine metiebatur. Itaq;
 is internunciis libera afflictorum querimonia de alio-
 rum injuriis audiebantur: injuste oppressi atq; miseri
 sublevabantur: perditī flagitiosiq; puniebantur: teme-
 re impetrata remittebantur: ablata restituebantur: in-
 columitati omnium atq; saluti, paci, ocio, libertati per
 eosdem consulebatur. Quamobrem ille se urbes beatissi-
 mas existimabant, apud quas ille diutissime commora-
 batur. Sed quid ego tam pauca de illius cohorte atq;
 comitatu dico? qui nunquam sine multis aliquo genere
 laudis excellentibus clarissimis vivebatur viris? qui
 semper cum bello strenuos, eosdemq; ingenuos, & suarū
 civitatum principes juvenes, tum vel maxime cultus
 literarum clara praestantiq; ingenia secum habebat,
 siue mathematicis in disciplinis, siue philosophiae, siue
 reliquis in studiis levioribus, pangendisq; carminibus
 praesertim; quib. cum & natura & certe iudicio pluri-
 mum delectabatur, tum eorum magistros semper fecit
 plurimi, semper apud se esse voluit: is in castris, in iti-
 nerit us, domi, peregre, is in mensa quotidianoq; in con-
 victu famularissimè utebatur: cum is dies ac noctes,
 dū sibi per negotia liceret, consumebat. Itaq; neq; supe-
 riore Africani Ennio, neq; minorem illū & C. Leli-
 um Terentio magis delectatos accepimus. quàm noster
 Dux his delectatus Poetis est, eos charos habuit: quos e-

Bonorum
 conversatio
 honesta.

Misericor-
 dia clemen-
 tia.

Consuetu-
 do cum e-
 tuditis.

Favor erga
 pueros.

ego Proc. quoniam hîc eorum aliquos aspicere potestis, idcirco nihil nomino nihil appello: satis per se ipsi vobis cogniti perspectiq; sunt. Ptolemaum Philadelphum regem Aegyptiorum ajunt Poetarum ita studia coluisse, septem ut illos celebres Græciæ Poetas secum uno tēpore habuerit, qui quidem Plejas propter numerum sunt vocati. Illius credo exemplo, Gvidus Ubaldu Dux sine multis Poetis nunquam fuit. Quoniam verò non poeticiis solum studiis, sed, quemadmodum dixi, aliarum etiam bonarum artium disciplinis doctos homines adamavit, nihil unquam fuit ejus comitatu amabilius, nihil splendidius. Non Pleiades modò stelle Proc. sed universi propè cœli species ejus in domo quasi radiare videbatur. Itaq; audiui sæpe multos qui dicerēt, cū Hispaniarum Regem, tum quidem Galliarum, tot tantarumq; urbium, tot populorum dominos, apud se tot præclaros homines, tam illustria ingeniorum lumina ac planè sidera non habere. Sed neq; fide is minor, quàm temperantia Proc. fuit: de qua nemo unquā questus est, nemo eam desideravit. Non illius modò gentes autem, aut socii, aut fœderati, verum etiã ipsi hostes ei semper plurimum tribuerunt sanctissimamq; judicaverunt. Itaq; inter Julium Pōt. Max. atq; Venetos expostulationem injuriarumq; semina maximis de causis cūm jactarentur, utriq; illo disceptatore sunt, nisi, utriusque in ejus fide conquieverunt. Nunquā verò ita sanctè quisquam jursurandum aliquod celebre, aut deorū immortalium testimonio initum ac percussum fœdus, ut ille uno verbo datam ab se fidem coluit. Agè verò utrum existimatis Proc. facilitatem illi minus defuisse, an humanitatem, an etiam sermonis suavitatem? Porro cūm ita faciles ad eum aditus essent, ita is omnib; hominib; omnib; horis patēret, ut neminē patrēfamiliās commodiorē domus ulla habuerit, quàm eo Duce cūm

Fidei com-
servatio.

Humanita-
tis facilitas,

ejus

Gravitas co-
mitate tem-
perata.

Prudentia
moderatio.

ejus populi, tum exteræ etiam nationes uterentur: ita autem humanum se praberet, ut cum fortuna multos, dignitate plures, virtute omnes reges superaret, humanitate ne ab infimo quidem ullo superaretur: comitate certe sermonis suavitatemque verborum ita eas virtutes quasi condiebat, ut non hominem aliquem viderentur convenisse, qui illum adibant, sed planè quendam propitium atque beneficium hominibus Deum. Incrat enim in illo comitati adjuncta semper gravitas quædam regia, quæ quicquid ageret, quicquid diceret, ad dignitatem componebat, admiscebatque levioribus etiam in rebus illud, quod summis viris maximè convenit, decorum. Verum hæc omnia ab uno prudentia fonte quasi rivuli emanabant: quæ sic in illo scaturiebat, ut nunquam exaresceret: sic fluebat, ut in omnes partes diffunderetur. Nam cum non solum vitia vitas hominum actionesque perturbent, sed ipsæ etiam virtutes vel intentione nimia vel remissione sæpe decipiant: etenim quæ justitia dicitur, eam si severè nimium exequare, acerbitas appellari poterit: quæ clemètia est, dissolutè si utare, ea ignavia veriùs atque molities erit: adhibenda sanè prudentia est, quæ advocet atque retineat ea, quæ recipienda sunt, segreget repellatque contraria. Hac igitur prudentia noster Dux sic abundavit, ut non ea solum ad vitanda fugiendaque vitia uteretur, sed in exercendis etiam bonis artibus sæpe tempori, sæpe rebus, sæpe personis alias magis, minus aliàs, honestati quidem semper, dignitati, gloriæ quantum posset maximè, inserviret. Itaque illis virtutibus ejus animus redundavit, quas dico: quarum usu atque functione omnium illa etiam humanarum divinarumque rerum magistra sapientia comparatur: quæ quidem quanti facienda sit, illa nostri Ducis vox præclare docere nos potest. Nam cum in eum quondam sermonem incidissent is, qui cum illo erant,

erant, ut ipsum esse beatissimum dicerent, qui tot urbibus, tot populis imperaret, tam magnificis edibus, tam ampla suppellectili uteretur negaret ille se propterea beatum, quoniam auferri sibi illa possent omnia vel uno die: instaret alius, inferretq. Quid tu autem Guide Ubalde, inquit, cum in tanta rerum affluentia versere, putas ne posse unquam fieri ut ad paupertatem devenias, indigeasq. illarum rerum, quarum nos indigemus? Ego verò, inquit ille, si veniat sapientia: quoniam mehercule verbo mihi quidem videtur, se sapientissimum ostendisse, qui suum regnum suasq. fortunas omnes se sapientia commutaturum esse, fieri si posset, præ se tulit. Etenim imperiis atq. divitiis cum fortuna, tum sæpe casus dominatur: parva interdum offensione veluti grandine totius anni fruges, sic totius vite omnes medius fidius commoditates auferuntur. In sapientiā nihil parvis habet fortuna; nullam ejus partem casus possidet: illa tecum semper est: utcumq. te secunda res fugiant, semper præstò est: nunquam illa te, nisi tu illam deseris. Itaq. cum prudentia, tum certè sapientia noster Dux usus, & præterita reminiscebatur, & presentibus consulebat, & prospiciebat futura: quæq. non nescire homines possumus, omnia propè callebat, sive ad homines ea attinerent, sive ad Deos. Multa prætereo consultò: neque enim possum ejus viri benefacta vel dicta omnia brevi tempore Proceres percensere. Vos tamen existimare debetis illum cæteris in rebus atq. vitæ suæ reliquis partibus, sui dissimilem non fuisse. His igitur, atq. aliis virtutibus effectum Proc. est, ut difficile dictu sit, quàm illum sui populi dilexerint: quàm egrè illo caruerint, cum carendum fuit: quanta eundem benevolentiæ testificatione revocaverint: quàm se, quàm fortunas suas, quàm libertatem, quàm pro illo sæpe suam vitam in discrimen obtulerint: quàm nihil un-

Animi modestia & humilitas.

Amor subditorum.

quam perpeti recusaverint, dum illo salvo incolumiq;
fruerentur. Itaq; nemo mihi unus pro aliquo unquam
tantum laboris subisse visus est, ut pro illo universi.

Cæsar's Bor-
gæ temeri-
tas,

Nam cum idem Cæsar Borgia, qui profectò cum fortu-
na dulcibrius, tum parentis consiliis & potentia, qui-
bus nitebatur, fretus, nihil non audebat, nihil intentu-
tum relinquebat, dum ipse Italia imperio pulsus deje-
ctusq; Regibus potiretur, Ducem quoque nostrum illu-
stri perfidia de regno patrio, deq; avitis sedibus expulsi-
set: populi, quibus quidam sumendi arma tempus datū
non est, hostem enim simulato cum Camertium Regulo
cumq; Florentinis bello fide data venientem intra suos
fines tanquam amicum maximis cum exercitibus re-
ceperant, repētino casu perculsi atq; perterriti, id quod
unum poterant, aperte mœrebant, plāq; lamentabā-
tur, nullis neq; minis novi prepotentisq; domini, neque
pollicitationib; neq; quidē immunitatibus atq; mune-
ribus adduci unquā potuerunt, Quidū Vbaldum votis
omnibus ut ne peteret, ut ne servire illi, quā impera-
re aliis sese malle profiterentur. Quæ verò in regnorum
eversioibus ferè semper Regibusq; mutandis eveniūt,
ut permulti (ut est hominum genus saepe ocii quietisq;
inimicū) tanquam unus cibi, sic unus regni continu-
atione satientur, appetant quodcunq; oblatum est: ple-
riq; etiam veteri sub imperio vel acceptis injuriis vel
calamitate aliqua affecti, speret sibi apud novū domi-
num fore aut vindicandi aut sublevandi se locum, ita-
que illi sese dedunt, ad illū cogitationes omnes conver-
tunt suas, illum percolunt, illi obsequuntur. Horū tum
Proc, nihil fuit: nemo enim ex ulla urbe honestus civis,
nemo ex municipio aut oppidulo aliquo vel pago tenu-
is vir, nemo ex agris rusticus toto hoc in imperio atque
hisce regionibus ea tempestate ad Cæsare se non invitus
contulit, nemo non illum perhorruit, evitavit, fugit, &

Cæsar Bor-
gia omni-
bus invisus,

ne

ELISABETHA URB. DUC. 595

ne oculis cerneret, quasi tetram aliquam immanēq; beluam, diligentiamq; cautionem adhibuit. Itaque Guidi Urbaldi desiderium paucos menses populi egrē cūm pertulissent, perferre autem non possent diutius, Caesaris exercitibus omnia occupantibus ferrū illis, ignem, eadem, direptionem, proscriptionē, vastitatem, si quicquam molirentur, denunciabantibus, tamen à Cesare nā omnes semel iterumq; desceverunt, Valentinianos arcium prefectos trucidaverunt, magistratus in vincula coniecerunt, legatos interemerunt, cohortes legionesq; fuderunt, nominis propē Borgiani memoriam cū vestigio imperii non modō ex urbibus omnibus, verum etiam ex monumentis singulis deleverūt, Guido Urbaldo regnum denique seq; ipsos restituerunt. Vnde hāc tā tā tamq; mirā erga illū benevolentia, tam immensum amorem hisce gentibus fuisse. Proceres existimatis? non enim ille eos magna vi aliqua thesauri, aut premiis quibusdam ingentibus inusitatisq; singulos afficiebat: nō ludorum quotidie genere aliquo detinebat nunquā alias audito, nunquam viso, non exquisitis ullis epulis, aut tiliarum insolitarum deliniebat sonis, sed quibus artibus in principes viros constari odia populorum solent, eas ille artes non exercebat, earum nulli se obnoxii fecerat, nulla detinebatur. Non libido unquam illum ad constuprandas suorum civium uxores aut virgines, non avaritia ad premendas vestigialibus civitates, non impietas ad negligendam Deorum immortalium religionem, non crudelitas ad semendam injuste poenam ab aliquo Proceres impulit, non à propulsandis injuriis inertia, non à vindicandis timiditas, non ab honestatē luxus, nō deniq; à labore unquam animi ulla mollities devocavit. Postremō, quod ceteri tanti aestimant, eripere se interdum populis aliquōque abdere, ubi totos dies sine testibus voluptati atque deliciis vacent;

Benevolentia subditorum erga Guidum Urbaldum.

Continentia Guidi castitas

id ille ne cogitandum quidem sibi esse unquam iudicavit: palam omnia atq; in propatulo agebat. Itaq; illum omnes non tanquam unum ex Ecretria familia procreatum, sed tanquam eodem, quo quisq; erat, patre natū genitumq; intuebantur. Quamobrem minus mirum est, si vel cum fortunarum suarum omnium discrimine carere illo non potuerunt. A quo enim se habere, ut fortunis suis ita uti vellent uterentur, existimabant, eas fortunas omnibus periculis obsicere, ut ei sua fortuna restituerentur, non dubitaverunt: scq; omnes emori satius esse duxerunt, quā per quem ipsi inter suos bene honesteq; vixerant, eum perpeti sine dignitate alienis opibus vitam ducere in alieno solo. Sed hec populi in calamitate Principis egerunt. Quid ipse autem Proceres, qua magnitudine animi, qua fortitudine eam calamitatem pertulit? quā non egerimē, non demisē, quā etiam pacatē toto illo in exilio fuit? ut non plus ei fortuna de eius dignitate, quā is fortuna videretur de ipsius jure detraxisse: quæ cū illum omnibus propē calamitatibus affecisset, nullum tamen calamitatis in illo signum, nullum vestigium appareret. Querito de Venetis, qui illum profugum, exulem, inopem, dejectū de rebus omnibus, hospitio, urbe, opibus, autoritate, benevolentiaq; juverunt: interrogate Patres illos atq; Senatum, qua enim gravitate sunt, nihil inficiabuntur: reperietis ita illum apud ipsos fuisse, ita se gessisse, nihil ut de maiestate, nihil de sermone regio atq; vultu, nihil de imperatorio animo, nihil de moribus, nihil deniq; de pristina conditione videretur mutavisse, præter solum. Tamen si omnem illam exilii calamitatem uxor ejus optima sanctissimaq; femina, sua præstanti pietate aut omnino, aut magna ex parte levavit. Quodenim illa exilium, quā calamitatem, quos labores, quæ ærumnas mulier cum pulcherrima, tum supra fidem viri pudorisq;

Constantia
& Patientia
in avertis.

Coniunx f.
da & an p.
bus, ærum
narum lo

dorisq; amantissima non levaret? magni praesertim animi, incredibilisq; prudentia. Et cui mehercule ingenium praefer ne mulierum captum dicam, an ne etiam virorum contigit? è caelo quidem illi atq; divinum est. Itaq; in summo illo rerum fortunarumq; suarum omnium discrimine tristissimisq; temporibus noster Dux magnum sanè solatium charissimam prudētissimamq; conjugem fuge, viarum, curarum, laborum, cogitationū omnium comitē atq; sociā habuit. Atq; mihi quidem totius nostri Ducis vitae cursum memoria repetenti, singulasq; animo felicitatis ejus parti intuenti, nulla major, nulla uberior videri solet, quàm quòd ea illi uxor obtigit, de qua quidem cum pudicitia tum virtutum reliquarū omnium omnes, quae nunc sunt, quaeq; in posterum futurae sunt mulieres, exempla sumere abunde poterunt, ipsius virtutes equare non poterunt. Nam cum illa jam omnes nostri seculi preclaras atq; illustres foeminas omnium virtutū genere, omnium hominū sententia longissimè superavit, tū ipsarū quidē universi mulierum sexus atq; generis omnē praestantiā pregressa longius est, quàm quòd ullius mulieris ad virtutem cursus posse assequi ullis unquā seculis videatur. Dicerem hac de re aliqua Proceres ex multis, vel etiā ex innumerabilibus, quae quidem possunt dici: sed neq; incipere potest quis, quin idem multa persequatur: Et vos ea non ignoratis. Sic enim vivit illa, vel potius sic vixit (nam ut nunc se res habet, ita se macerat, lacerat, conficit, ut ea vita qualesbet haberi morte durior atque miserior queat) sic igitur illa unquam vixit, ut non ad vestras solū Proceres, sed ad omnium etiam hominum aures ejus virtutum vox atq; fama pervenerit. Verū hoc tantum tamq; eximium uxoris bonū cum viri tantarum rerum gestarum, tantarū virtutum bono conjunctū, hoc tam rarum excellens conjugium Proceres,

Elisabethe
Quid vba-
di coniugis
summa laus
& egregia
commenda-
tio.

Coniugii
felicitas ra-
ta.

ut videtis, illud mali subsequutū est, quod ii liberos ex se non genuerunt. Teriti sunt fortasse superi, quæ accessio in hac familia virtutum semper in postremos fuit ii, si filios habuissent, ne illi nimium proximè ad eorū conditionem accederent, itaque minus magnum intervallum inter se atque nos, quàm ab ipsis positum statutumque sit, relinqueretur. Nisi fortè quoniam ulterius progrediendi locus non erat, sobolem ex eis esse nullam potius, quam non præstantiorem voluerunt: interireque tam præclaram stirpem, quàm vel regredi, vel etiam consistere maluerunt. Atque utinā postquam ita statuerunt Dii, ut noster Dux sine liberis interiret, ipsum diu nobiscum esse fuissent, diu in vita longævumque reliquissent, ut hoc nostrum sobolis ex illo desiderium, fruendi ipso longinqua diuturnaque conditione levaretur, quod erat quidem æquissimum: ut cuius ipsius fueramus veris imaginibus et stirpe carituri, ejus vultum diutissimè aspiceremus, amoris benevolentia consuetudinis fructum, quam multorum fieri annorum per naturæ legē posset, perciperemus. Quod si neque sobolem ex nostro Duce ullam, neque longam ipsius usuram nobis fuerant iidem ipsi superi cœlitesque, concessuri, sed juvenem florentemque rapere atque intercipere illum volebant: effecissent saltem, ut quo minus, quoad viveret, exercere sese posset, omnibus membris captus ac debilis corporisque impeditus implicitusque doloribus non fuisset, sed quos ipsos per paucos nobiscum futurus erat annos, eos prospera valetudine integerque cōfecisset: quasque inter ea studia, quasque artes sequi atque colere in animo habebat suo, eis se dedere, ea tractare ad earum sibi comparationem vires et nervos intendere licuisset. Nunc autem (o indignam vitam sortem atque miseram) cum per breve illi annorum ætatisque curriculum dederunt: sex enim atque triginta natus annos miser interiit: tum ejus ipsius brevissima ætatis magnam melioremque par-

Actas ante-
acta vita.

tem ita deformaverunt, ut ei nullum propè vitæ usum viderentur, præter auræ atq; lucis, reliquisse. Itaq; ille infelix neq; liberos ex sese genitos ullos vidit, dulcedinemq; illâ filiorum (quæ quanta sit, si noverunt, qui parentes sunt, ceteri ne cogitare quidem possunt) nulla ex parte est expertus: neq; quâ tum poterat, vixit, aut saltem quâ tum jure vitæ debebat, sed medio in cursu, vel etiam cstra cursum mediû est extinctus. Demû quoq; ut nullius dura conditionis expers esset, id tam modicû tamq; breve temporis spatium quod vixit, sic profectò vixit, ut multo etiam minus sese vivere sibi maximè optandum fuerit: ita porro ejus temporis plurimam partem quasi mortuus inter vivos fuit. Proh Dii immortales (dicerem crudeles atq; duros, nisi me mei Ducis mira pietas constantiaq; retineret) qui ne mediis illis quidem in cruciatib. quib. est confectus, vocem ullâ nunquam contra vos aut planè gemitû edidit. Sed proh dii cùm immortales, tum sæpe mortalib. commodi atq; benefici parum, itane hujus optimi sanctissimiq; viri summa probitas, summus pudor, summa æqui atq; boni observantia, summa innocentia, summa fides, summa deniq; illa erga vos ipsos religio, obsequium, cultus pietasq; meruerunt, ut cùm illû sibi omnes esse patrē optimum atq; charissimum dicerent, ille tamen ex se liberos aspicere nunquã posset, nunquã dulce patris nomen ex ore filiorû aurib. hauriret suis? ut cùm ejus cura et labore multa gētes bene feliciterq; viverent, ipse cùm justo vitæ spatio, tû omne propè vendi spe atq; dulcedine careret, ita deniq; vitâ duceret, ut mortuis quàm vivis similior viciniorq; videretur? Hôcne præmium, hoc inquã præmium justitiæ pietatisq; cultorib. rependitur? hanc mercedem esse laborum statuitis iis, qui omnes suas cogitationes, omnem curam, omne studiû ad communem honorum utilitatem conferunt, ut cùm ipsi

Patientia in morbo.

alijs quietem pepererint, bellum sibi cum adversa
 letudine durum atq; miserum, quoad vixerint, sit ge-
 rendum? Itaque ille quoniam sua virtute perfecit, ut
 omnium optimus & haberetur & esset: vos ut omnium
 erumnosissimus & esset & haberetur, vestra injuria
 perfecistis: cui quidē nihil tā proprium aut tā diutur-
 num in vita, quàm dolor atq; cruciatus fuerit. Sed cō-
 tinebo ipse me, neq; in vos asperius quicquā Cœlites at-
 quē temerē dixero. Nihil enim à vobis malū unquā ad
 nos: fortē illud omne atq; fortūa provenit. Atq; ille qui
 dem non tā nostro sensu atq; sententia, quàm vestra o-
 tiā existimatione atq; iudicio multo optimus atq; ma-
 ximus fuit. Vestra enim immortalia superi numina e-
 jus viri interitū significationibus plurimis atq; claris-
 simis concelebraverunt: vos ipsi vobis antequā mortem
 obierit, hominē esse interiturū longē omniū maximum
 atq; prestantissimū denunciavistis. Nā & hoc ipso an-
 no ejus thalamus, cum ipse in eo esset, tactus de cœlo est:
 & paulo antea, quàm ē vita exiret, tremotus horribi-
 les in regni finibus crebros fuisse nūciatum est: & ex al-
 tissimorum montiū cacuminibus mire ingentesq; ab
 incolis voces multis in locis exaudite sunt: & noctū su-
 pra templum hoc atq; urbem longissimis ardere tracti-
 bus sereno cœlo maximos clarissimosq; ignes plurimi
 mortales conspexerunt. Aedes verò, ubi nunc huma-
 tum ejus cadaver est, medio die à sacerdotibus aperire
 sese visa, vano illos metu atq; pavore perterruit. Hoc
 vestrum Dii immortales testimonium, vestra hæc vox
 ac penē oratio fuit. Quāquā ea quidem signa non tā ul-
 tius nostri Ducis jactura prænuncia, quàm nostræ mul-
 tō maxime multoq; luctuosissime fuerunt, non ad il-
 lum, sed ad nos pertinebant. Ipsi enim te amissimus
 Guide Ubalde, tu nihil amisisti, qui multo antē mortu-
 us es, quàm ē vitā excederis: ante te ipse, quā interires,
 reli-

Prodigia o-
 bitum ante-
 cedentia,

Προφάνη-
 σις ad de-
 functum,

riliquisti; imò autem qui te quidem nunquam reliquisti: te enim ipse, hoc est, hominis rectum sensum semper habuisti. Ipsitaq; miseri, qui te caremus: tu felix, qui nihil unquam fecisti, quod te facere non equissimum fuerit: qui patrie, qui tuorū civium incōmoda longè plus cavisti, quàm tua: qui omnia tibi pericula, omnes esse experiundos & subeundos labores, ut illi ocio ac libertate fruerentur, existimavisti: qui te virtute, nō desidia, dignitati, nō voluptati, qui laudi, qui gloriæ, qui aternitati, non somno aut deliciis aut vite hujus brevissimis inanibusq; oblectamentis tradidisti: qui semper cogitasti corpus virorum fortium & bonorū ac magnorū hominum esse caducū atq; mortale, animi verò præstantiā, quæq; ex animi præclaris motib. nascitur, gloriam sempiternā: qui deniq; te cūm omni tempore, tum certè extremo ita gessisti, ut neq; morbi atrocitas aut tedium, neq; in tam viridi ætate mors adveniens perficere unquam potuerit, ut timoris signum aliquod, aut ægri omnino animi prodere: ultro verò, imperterritèq; abeuntis, vitæq; constāter cedentis plurima semper indicia notæq; apparerent. Atq; illam ipsam quidē mi alumne optime atq; sanctissimā tuæ vitæ brevitatē ut jam sæpius idem repetā, si quis rectè estimabit, tibi summa laudi ac propè immortalī gloriæ vertat necesse est. Quanto enim majus est multas res præclaras atq; permagnas brevi temporis spatio, quàm longissimo cōfecisse, tanto tu magis quidem laudandus es omnium ore gentium atq; seculorū, qui juvenis eas virtutes, eas bonas artes fieris assequutus, quas omnes simul nulli, aliquas vel nulli vel omnino pauci diutissimè vivendi beneficio consequi profecto potuerunt. Nam si quispiā, quos tu in tecto annos vi morborū coactus cōsumpseris, eos à reliqua tuā vitā segregabit, se jungetq; ab iis, qui tibi esse usui potuerunt: si item Borgiae cum insidiis,

tū aggressiones, tuā atq; tuorū fugā, errores, exiliū, crimina miseras illas atq; acerbis cogitationes reputabit: quot alia verò ex parte idē si colliget, quot imperia gessoris, bella confeceris, quā cumulatē, quā perfectē omnem rei militaris disciplinā percallueris: post hæc si cogitabit, quantum in studiis literarū continetur, tantundem te propemodum perlegisse: earum verò artium multis excelluisse, quarū ex uniuscujusq; scientia multi homines celebre ac magnū sibi nomen acquisuerunt: postremo si æstimabit te regendis populis occupatum, pauca horarū momenta iis in studiis potuisse consumere, quibus quidem ii, qui excellere cupiunt, omnē suam aetate impendunt, omnes noctes ad ea conferunt, omnes dies: hæc inquam omnia si quispiam considerabit, verē te ille, mi alumne, vel multū supra hominū fuisse conditionē existimabit, vel infra deorū parum. Itaq; quantum tibi de hujus vite usu cū adversa fortuna, tū incommode valetudines detraxerunt, tantū addent homines ad tui nominis gloriā, celebritatē, memoriāq; sempiternam. Quamquam non hæc quidē tua vita dicenda est, quam in his corporis membrorumq; compagibus vivimus: illa inquam, illa potius vita tua est, quæ omnium populorum animas tui benevolentia in posterum pervagabitur, quam omnis memoria repetet, omnia secula intuebuntur, quam sibi jure commendatam ipsa eternitas alet, secumq; retinebit. Quamobrem nō est, cur te parum vixisse doleamus: quandiu enim gentes erunt, tandiu vivēs ipse in earum mentib. atq; sermonibus, tandiu homines tui memoria summa cū tua gloria retinebūt, eruntq; permulti multis in terris semper qui te dicent à perenni contestataq; virtute majorū perillustri celebriq; familia parentibus maximis atq; re clarissimis genitum, penē puerum optimum militem, optimum imperatorem fuisse: consilio, ingenio, animi magnitudine, virtute, supra omnes nostri ævi homines

excelluisse: eundem & latini sermonis & quidem Graeci peritiam atq; usum, veluti natum in iis atq; alitum, abundè cumulateq; habuisse: & ratione dicendi semper, quae volueris, confecisse: & quae gesta unquā sunt, tum à quibus aut quando gesta sunt, tanquam omnia ipse gesseris, memoria tenuisse: & orbem ipsum terrae, quasituam domum, ita cogitatione comprehensum habuisse: itaq; omnium rerum, omnium temporū, omnium hominū, omnium locorum conditionē mirabiliter tibi uni exploratā patuisse: nihil te sacrarum literarum latuisse, nihil nostrarum, hoc est, Poetarū & Philosophiarum iustissimum, te clementissimum, te munificentissimum extitisse: incredibili continentia, innocentia, religione, pietate, fide constantia praeditum: humanitate, gravitate, prudentia, sapientiaq; praestantem: aliorū in te injuriarum aequae atq; tuorum in alios beneficiorū semper oblitum: nunquam in secundis rebus elatum, nunquam in adversis fractum fuisse: non fortunā, non morbos, non mortem deniq; ipsam potuisse facere, quin eundem vultū, eundem animū semper habueris. Itaq; haec cum homines repetent, illam te avē Phoenicē dicent fuisse, quam tua mater per quietem vidit, eum scilicet virum, cui parem non est invenire, cuiusq; mortuo as sepulto corpore, animi facinora atq; virtutes, ignea cœli plaga, hoc est, ipsa immortalitas exceperit. Hac inquam atq; alia Proc. de nostro Duce posteri omnes memoria repetent: cumq; repetent, nos miserrimos dicent fuisse, qui eo tum caruimus, cum quidem maximè inciperemus frui. Nā per deos immortales, quid est quod nos amplius delectare possit illo amisso, à quo nobis omnia honesta & jucunda ceciderunt? Quid est cuius nomine vita nobis grata esse debeat eo mortuo, cui nihil erat gratum, nisi quod nobis vel voluptatem afferret ipsis aliquā, vel dignitatē? Amisimus Proc. amisimua

omnem

omnem causam non solum oblectationis, sed omnino etiam consolationis, qui Ducem nostrum, qui optimum Principem, qui bonorum parentem omnium, qui nostrarum fortunarum autorem, libertatis propugnato-rem, ocii, quietis, salutisq; patronum amisimus. Nam quæ nostra deinceps vita erit, amore, benevolentia, sapientissimis consiliis, amantissimis congressibus, vultu, ore, oculis, consuetudine, sermone illius suavissimo jucundissimog; sublato? Atq; vos quidem Proc. quantū presidii, quantū ornamenti amisistis, videmini propè ostendere, qui mœrore omnes atq; dolore confecti in lachrymis et sordibus et squalore versamini. Me quidem certe valde pœnitet vivere. Atq; utinam illum ego potius mea vita superstitem, quod erat quidem æquius, quàm ille me suæ reliquisset: satis enim diu atq; feliciter vixissem, si meo interitu ejus interitum antevertissem. Nunc vivo, ut quos ego postremos mea vitæ annos firmiorib. alumni mei annis sustentatos mihi dulcissimos futuros existimabā, eos ipsos desiderio illius, luctu, ærumna, solitudine, orbitate mea experiar acerbissimos. An ego, me m. ferum, potero aut non cogitare aliquando de illo, aut unquam sine multis lachrymis cogitare? qui mihi suavitate propè equalis, propè frater, obsequio filius, amore et beneficiis quasi parens optimus atq; mitissimus fuit? Quē puerum ipse juvenis in sinu meo atq; hisce in ulnis alui, adolescentē vir bonis moribus, bonis artibus institui, sumq; ē juven domi foris omnibus, pacis, omnib. belli munerib. obeundis, omnibus in terris prosequutus, eundem admirari virum, ejusdē me adiutore partis virtutibus frui mihi senī non licebit? Quo nitebar, cujus in spe acquiescebam, cui præsentī meas cogitationes omnes impartiebā, is mihi ereptus ex oculis visatorū est: ego ferus ac fetreus vitā adhuc retineo? quā cur Caesaris gladiis non dedi? cur mea sanguine

sanguine infesta illius tela lateri meo atque jugulo se-
 pus adnota non imbui potius, quàm eum, cui me vi-
 vum ex tot periculis conservaveram, ne mea mors do-
 lore illum afficeret, mortuum aspicerem, ut mea vita
 sempiterno luctus dederetur? Aut cur non tum cessi,
 non emigravi, non me huic calamitati praeipui, cum
 me magna vis febrium ita prostraverat atque confe-
 cerat, ut ille ipse meus alumnus mihi suas lachrymas,
 quasi dona ultima inferiasque largiretur? Memi-
 ni enim, memini illius temporis, cujus ut nunquam
 obliviscar, multa ejus pietate factum est, cum is mihi la-
 boranti dies atq; noctes assideret, confectum jam ac pla-
 nè moribundum spe vitae consolaretur: quā ego cum re-
 jicerem, per suas me lachrymas, quas quidem plurimas
 effundebat, animo ne deficerem obtestabatur. O vigilas
 tuas mi alumne tunc dulces, nunc acerbis: ô dies obscu-
 ros: ô noctes insomnes atq; miseras: ô curam mea sa-
 lutis officiosam, sed inanem: siquidem me vivere,
 voluisti, ut cum ego te vellem vivere, me non audi-
 res: me in vita senem retinuisti, ut ipse te juvenem non
 possem retinere. O tuas lachrymas nimium fructuosas,
 quas ego aspiciens tibi obtēperavi atq; vixi, ut tu meas
 lachrymas quidē aspiceres, neq; mihi tamē obtempera-
 res: itaq; meae inutiles atq; infelices fuerunt. Cur tu au-
 tem me incassum flere sinisti, si ego te non fui miser? Cur
 meae lachrymae apud te nihil valuerunt, si tuae lachry-
 ma apud me plurimū valuerunt? Repeto, repeto meā
 abs te pietatem: redde tu mihi illā, quā debes: restitue,
 revivisce, & si mori aliquē necesse est, senile hoc pro te
 atq; miserū caput devoveo. Sed quid ego hec nequic-
 quam queror? me miserum! ille non revixerit: ego non
 moriar, sed ad omnes acerbitates arumnasq; sustenta-
 bor. Itaque finis jam sit querendū, et quē utinam mihi
 esset etiam vivendi: esset autem, neq; paterer, ut illo
 mortuo me quis auctore animas ducentem posset, nisi

Conversio
orationis ad
Franciscum
Mariam cū
adhortatio-
ne.

tua me Franciscè Maria fili cū egregia indoles, tuā singularis pietas, cupientem mori de cursu revocavisset: quarum nobis altera patri te tuo fore persimilem pollicetur, altera jam exhibuit. Itaque quod cœlum etiam nunc aspicio, quod respiro, quod senilem hanc vitam atq; hosce vivaciores canos quam vellem produco, mihi ex te uno proficiscitur. Quis enim, qui te intueatur, alloquatur, audiat, cum te per etatem cōfirmaveris, non illū ipsum patrem tuum in te revēturū putet? Si verò quo amore, qua charitate eidem patri tuo & sepe corporis vexato doloribus, & demū moriēti affueris, & nunc quidē tuas in illū mortuū lachrymas, tua officia plenacuræ, plena pietatis, plena memoriæ videat, nō jā te illius veros mores expressisse dicat, nobisq; prestitisse? Itaq; cū sepe multa tuus pater prudenter sapiēterq; in vita, tum nihil magis unquā providit, quā cū te sororis sue filiū sibi adoptavit: ut quoniam se brevi moriturū sciebat, nobis te relinqueret, quasi imaginem atq; simulachrū sui: qui populos ipsius morte prostratos, spe tua indolis erigeres, nos affictos mœrētesq; sublevarēs: quod quidem planē jam facis. Quamobrem si aliquis sensus inest mortuis, credo illū, quo amore, qua in suos pietate semper fuit, vehementer letari: non tam quidem quod illi mortuo tantos honores tribuas, quanti certē viro Principi haberi maximi atq; amplissimi potuerunt, quā quod omnium huius regni, cuius te ille heredem reliquit, urbium, municipiorum, omnium harū gentium oculi eadem acie, qua illum intuebantur, te nunc respiciunt: quæ suas spes suas opes omnes in te uno sitas atq; repositas putant. Quod cū ita sit, magna tibi adhibenda cura est, ne falsa is latitia perfruatur, qui te verissimis letitiis semper frui voluit. Magnum tibi onus, magnam provinciam summus erga te patris amor imposuit, qui te tanto regendo imperio ditioniq;
præ

præfecit: longè verò maiorem ipsius virtus, quam tu
 ntinam superare possis, atq; vincere: æquanda tibi certè
 est, ne videre cuius regni hereditatē adeptus sis, ejus
 virtutes assequi atq; indipsi nō potuisse. Simul & il-
 lud accedit, quòd quoniam is vir maximè cūm judicii
 tum consilii semper est habitus, nihil est tam magnum
 atq; arduum, quòd abs te nō sperare modò homines au-
 deant, sed planè etiam ipsi sibi polliceri, & suo quasi ju-
 re abs te repetere, propterea quòd ajunt sibi te illū ad-
 optaturum, heredemq; instituturum non fuisse, nisi te
 talem futurum, qui sustinere ejus gloriam posses, sibi
 certum exploratūq; fuisset. Hanc te opinionem homi-
 num confirmare sanè oportet cūm illius causa, ut rectè
 ipsum semper sensisse appareat: tum tua, ut tum ma-
 ximè cum de te bene senserit, ratione videatur id fecis-
 se. Postremò etiam cogitare debes, ne immemor bene-
 ficii videre, quemadmodum ipse tantorum in te pro-
 meritorum gratiam illi debitam referas. Hanc autem
 nullo pacto referre maiorem potes, quam si ita te gesse-
 ris, ut ei gratia omnibus ab hominibus, quòd is te sibi
 filium instituerit, heredemque reliquerit, habeatur:
 quòd cūm illius erit sanctissimis amantissimisque tui
 manibus ad quietem jucundissimū, tum tibi ad gloria
 immortalitatem longè amplissimum, quam tu spectare
 atq; respicere omnibus in rebus semper debes, omnibus
 cogitationibus dies atq; noctes colere, ut non solum tuis
 ævi homines, sed omnes etiam posteri, quòd de patre tuo
 futurum jam vides, tuum nomen sint tuamq; memoriā
 celebraturi.

Hæc puer cūm recitavisset, peroratumq; esse dixis-
 set, Sadoletus quidē atq; Philippus cūm inter se, tū ad
 Sigismundum conversi, non pauca de laudatione illa,
 multa de Guido Ubaldo de æ ejus filio sunt colloquuti.
 Me verò Sigismundus præter ceteros mortui Ducis
 miser-

Consolatio
mutua ami-
corum, Gui-
di Vbaldi.

miseriordia permotum atq; perculsum nihil dicere cum videret, illachrymasse etiam ijs qua recitabantur animadvertisset, credo ut me ab aegritudine abduceret, tacentib; tandem illis. Primum quidem, inquit, fuerat Bembe, vosq; Sadolete ac Beroalde, quos amore mihi filios appellare debeo, etate possum, idq; si esse posset maxime omnium cuperem, Gvidus Vbaldus ut ne mortem obisset, neve suo nos interitu mœrentes desolatosq; reliquisset, viveretq; potius, quoniam per etatem poterat, multos etiam dum nobiscum annos; suasq; illas tot ac tantas virtutes, quæ propè acerbæ, florētes quidem certè, atq; adhuc crescentes exaruerunt, canam ad frugem ei perducere seniumq; licuisset: quod quoniam effectum non est, proximum illud est, ut is qualis quantusq; fuerit, ne sileatur. Id quoniam fieri jam videmus, ferre quidem debemus æquius istam calamitatem, ad eamq; rem cogitationes nostras revocare, ut si ejus eternitatem gloriæ aliqua ex parte augere nos quoque labore studioq; nostro possumus, id ne prætermittamus. Quod cum vobis tribus facere maxime convenit, quibus singulis consiendi maxime omnium facultas est data, tum quoniam cum illo viro ipse etiam familiariter vixisti, abs te, id Bembe omnes etiam impensius efflagitabunt. Itaque non te debes luctui aut mœrori dēdere: quid enim illi prodesse fletus ullus jam aut ægritonia potest? sed id agere, ut quam illi vitam fata brevem esse atq; præcipitem voluerunt, eam tum multis maxime diuturnam facias scriptis tuis.

Tum ego: utinam Sigismunde, inquam, in altero facere possem id, quod mones, tam gravi accepto vulnere ut ne quid dolerem: reciperem tibi quidem in altero me curaturum, ut plane si quid possem, id experirer, non tam ut efflagitationi hominum responderem: nam quæ potest hominum esse ulla in re de illo efflagitatio, de quo
ni-

nihil sibi quisquam promittere paulò egregium aut excellens potest? quàm ut illi pro sua in me benevolentia atq; amore pietatem meam atq; memoriam literarum contestatam monumentis confirmatamq; rependere n. Sed non possum dicere Sigismunde, quanta cum illius corpore, ingenii animiq; mei pars atq; vis interierit. Itaq; neq; ad nostra quidem studia redire, ut consueveram, possum: neq; aliquid cogitare, præter hoc unum, quo conficior, omne scilicet mihi meæ vitæ solatiū atq; presidium esse sublatum. Quamobrem tuum erit, qui horum temporum res gestas complectendi, prodendiq; literis laborem suscepisti, nostri quoq; Ducis historiam aggredi, cum præstantissimi ac propè divini hominis, tum certè Julio Pontifici Maximo hero tuo non solum amore atq; benevolentia, sed etiam necessitudine cogitationeq; conjuncti. Quam in re non vereor, ne ille, si hoc sentit, eternitati suæ optimè prospectum iri non sit existimaturus. Nam qui te melius facere id possit, nemo sanè est: nemo in hac scribendi ratione, majori, quàm tu dignitate atque præstantia est versatus. Quæ tibi si probabuntur, remq; perinde, ut te decet facere, suscipies, optimum certè atque aptissimum consolationis genus ad ejus uxoris afflictæ atque misere lachrymas mœroremq; levandum adhibebis. Magni enim præstantisq; animi mulier, & viri supra omnes fœminas amantissima, tum sibi illi minus ereptum putabit, cum is in mentibus hominum atque sermonibus, magis magisque ea, qua dignus est, gloria celebritateq; versabitur.

Vinam, inquit Sigismundus, aut is essem ipse, quæ tu me Bembe, quoniam esse maxime vis, interdum esse etiam putas, aut saltem in hac ingenii mediocritate, qua me esse sentio, ocio ne egerem: aggrederer quidem opus si minus consulto (per magna enim res est, valen-

tiorumq³ certè virium, quàm sunt mea) at amanter, ad officiose, at magno animo, at egregia propensaq³ voluntate. Sed quid agam? an ignoras cui addictus Pontifici sum? quàm occupato domino? quàm omnium propè nationum, omnium gentium salutis, quietis, incolumitatis procurationem mente versanti, studio agenti, labore contentioneq³ obeunti serviam? Itaq³ me qua negotia circumsepiant, qui circumstent semper cogitationem meam quasi montes scribendarum epistolarum non vides? ut mihi quidem multò sepius somni es cibi capiendi tempus desit, quàm adsit hore spatium, ut mihi libitum est, sic vivendi. Atq³ hoc quidem dici, quod nunc vobiscum consumo, qui sic consumerem, si bona valetudine uterer, profectò non haberem: essem enim unà cum illo profectus, ut soleo semper, cum mihi rectè est. Quamobrem non modò hercle mihi novas ad res atque historias capeffendas adhibere animum cogitationemq³ non licet, sed ne illam quidem, quam aliquot jam annos cudo, quamq³ ipse commemoras, conformare penitus atq³ conficere possum. Quod si mihi unquam tantū otii continget, quantum homini planè seni, ac per totā vitam exercitato laboribus profectò æquum jam erat contigisse, dabimus sanè operam, ne nos frustrā monuisse videare, cum aliis quidem de causis, tum in primis, quia te existimare video Duci me tua maxima constantissimæq³ fœminæ rem ad ejus dolorem minuendum idoneam accommodatamq³ facturum. Magni enim eam mulierem facio, cum propter ejus reliquas innumerales eximiasq³ virtutes, tum verò certè propterea, quoniam pudoris in illa & castitatis mira quedā incredibilisq³ in omni etate observantia atq³ cultus viguit. Perpu dicarum autem nunc quidem fœminarum magna Bembe paucitas est. Itaq³ sic existimo hac tempestate quasi clarissimum lumen, extinctis ceteris ejus mulieris pudicitiam elucere.

Tunc

Elisabethæ
Guidi vidu-
æ commen-
datio.

Tum Sadoletus: Equidem cū de Bembo, inquit, sum de aliis sepe permultis audiui Sigismunde, qui dicerent, istam, de qua loqueris, fœminam sanctissimam profecto esse, multoq; maximè pudicissimam, eaq; virtute magnum illam nomen apud omnes gentes adeptā, in ore hominum multa cum laude gloriaq; versari. Itaque nihil miror, quod quasi clarissimum lumen elucere illius pudicitiam dixeris. Sed quod extinctis ceteris dixeris, id miror. An tu illam unam putas pudicam esse, castam, constātem, præterea neminem? Vide quid agas: nam si id rescierint reliquæ, video tibi cum acerrimis hostibus bellum perpetuum esse susceptum.

Tum ille: credo, inquit, tibi hoc Sadolete planè quod dicis, omnes scilicet fœminas mihi acerrimas hostes perpetuò futuras: involaturas etiam tanquam in Orpheum Ciconum mulieres, sic in me nostras impetu factotimerem, id si dixissem, ex earum grege tam innumervabili pudicam esse nullam, præter hanc nostram, de qua loquimur, Ducem. Ita enim se res habet, ut quanquam castæ atq; pudicæ non omnes sunt, ut levissimè dicam, nulla tamen propè est, quæ credi haberiq; non cupiat. Itaq; egrè molestæq; ferunt, cū non habentur. Sed non hoc ita dico, elucere in ea fœmina pudicitia lumen extinctis ceteris, quasi quidem pudica nulla sit, præter illam: id enim tu non rectè interpretaris: quis autem hoc ferret, si dixissem? sed quemadmodum stellæ, tametsi semper quidem sunt atq; lucent, tamen extinctæ nobis videntur esse, cum suum terris lumen sol explicuit, propterea quod in maximi atq; clarissimi apparitione luminis, illa stellarum quasi puncta ignea hebetantur, neq; emicant foris: ita etiam quæ in reliquis fœminis pudicitia esse aliquibus potest, est illa quidem pudicitia, habetq; suam per se ipsa lucem atq; splendorem, sed cum ad illius unius fœminæ pudiciam comparatur, of-

Fœminæ
credi habet
rique pudic
cz volunt
licet non
sint.

tū aggressiones, tuā atq; tuorū fugā, errores, exiliū, crimina miseras illas atq; acerbis cogitationes reputabit: quot alia verò ex parte idō si colliget, quot imperia gesseris, bella confeceris, quā cumulatē, quā perfectē omnem rei militaris disciplinā percallueris: post hac si cogitabit, quantum in studiis literarū continetur, tantundem te propemodum perlegisse: earum verò artium multis excelluisse, quarū ex uniuscuiusq; scientia multi homines celebre ac magnū sibi nomen acquisuerunt: postremo si aestimabit te regendis populis occupatum, pauca horarū momenta iis in studiis potuisse consumere, quibus quidem ii, qui excellere cupiunt, omne suam aetate impendunt, omnes noctes ad ea conferunt, omnes dies: hac inquam omnia si quispiam considerabit, verē te ille, mi atumne, vel multū supra hominū fuisse conditionē existimabit, vel infra deorū parum. Itaq; quantum tibi de huius vite usu cū adversa fortuna, tū incommode valetudines detraxerunt, tantū addent homines ad tui nominis gloriā, celebritatē, memoriāq; sempiternam. Quāquam non hac quidē tua vita dicenda est, quam in his corporis membrorumq; compagibus vivimus: illa inquam, illa potius vita tua est, quo omnium populorum animas tui benevolentia in posterum pervagabitur, quam omnis memoria repetet, omnia secula intuebuntur, quam sibi iure commendatam ipsa aeternitas alet, secumq; retinebit. Quāobrem nō est, cur te parum vixisse doleamus: quando enim gentes erunt, tandē vires ipse in earum mentib. atq; sermonibus, tandē homines tui memoria summa cū tua gloria retinebūt, eruntq; permulti multis in terris semper qui te dicent a perenni contestataq; virtute majorū perillustri celebriq; familia parentibus maximis atq; clarissimis genitum, penē puerum optimum militem, optimum imperatorem fuisse: consilio, ingenio, animi magnitudine, virtute, supra omnes nostri aevi homines

excelluisse: eundem & latini sermonis & quidem Graeci peritiam atq; usum, veluti natum in iis atq; alitum, abundè cumulateq; habuisse: & ratione dicendi semper, quae volueris, confecisse: & quae gesta unquā sunt, tum à quibus aut quando gesta sunt, tanquam omnia ipse gesseris, memoria tenuisse: & orbem ipsum terrae, quasi tuam domum, ita cogitatione comprehensum habuisse: itaq; omnium rerum, omnium temporū, omnium hominū, omnium locorum conditionē mirabiliter tibi uni exploratā patuisse: nihil te sacrarum literarum latuisse, nihil nostrarum, hoc est, Poetarū & Philosophiae: te iustissimum, te clementissimum, te munificentissimum extitisse: incredibili continentia, ianocentia, religione, pietate, fide constantia praeditum: humanitate, gravitate, prudentia, sapientiaq; praestantem: aliorū in te injuriarum aequè atq; tuorum in alios beneficiorū semper oblitum: nunquam in secundis rebus elatum, nunquam in adversis fractum fuisse: non fortunā, non morbos, non mortem deniq; ipsam potuisse facere, quin eundem vultū, eundem animū semper habueris. Itaq; haec cum homines repetent, illam te avē Phœnicē dicent fuisse, quam tua mater per quietem vidit, eum scilicet virum, qui parem non est invenire, cuiusq; mortuo ac sepulto corpore, animi facinora atq; virtutes, ignea cœli plaga, hoc est, ipsa immortalitas exceperit. Hec inquam atq; alia Proc. de nostro Duce posteri omnes memoria repetent: cumq; repetent, nos miserrimos dicent fuisse, qui eo tum caruimus, cum quidem maximè inciperemus frui. Nā per deos immortales, quid est quod nos amplius delectare possit illa amisso, à quo nobis omnia honesta & iucunda ceciderunt? Quid est cuius nomine vita nobis grata esse debeat eo mortuo, cui nihil erat gratum, nisi quod nobis vel voluptatem afferret ipsis aliquā, vel dignitatē? Amisimus Proc, amisimus

emonem

omnem causam non solum oblectationis, sed omnino etiam consolationis, qui Ducem nostrum, qui optimum Principem, qui bonorum parentem omnium, qui nostrarum fortunarum autorem, libertatis propugnatorem, oculi, quietis, salutisq; patronum amisimus. Nam que nostra deinceps vita erit, amore, benevolentia, sapientissimis consiliis, amantissimis congressibus, vultu, ore, oculis, consuetudine, sermone illius suavissimo jucundissimog; sublato? Atq; vos quidem Proc. quantū presidii, quantū ornamenti amisistis, videmini propè ostendere, qui mœrore omnes atq; dolore confecti in lachrymis et sordibus et squalore versamini. Me quidem certè valde pœnitet vivere. Atq; utinam illum ego potius mee vitæ superstitem, quod erat quidem æquius, quàm ille me suæ reliquisset: satis enim diu atq; feliciter vixissem, si meo interitu ejus interitum antevertissem. Nunc vivo, ut quos ego postremos mee vitæ annos firmiorib. alumni mei annis sustentatos mihi dulcissimos futuros existimabā, eos ipsos desiderio illius, luctu, ærumna, solitudine, orbeitate mea experiar acertissimos. An ego, me in serum, potero aut non cogitare aliquando de illo, aut unquam sine multis lachrymis cogitare? qui mihi suavitate propè æqualis, propè frater, obsequio filius, amore et beneficiis quasi parens optimus atq; mitissimus fuit? Quē puerum ipse juvenis in sinu meo atq; hisce in ulnis alui, adolescentē vir bonis moribus, bonis artibus institui, sumq; ē juven domi foris omnibus, pacis, omnib. belli munerib. obsequendis, omnibus in terris prosequutus, eundem admirari virum, ejusdē me adiutore partis virtutibus frui mihi senī non licebit? Quo nitebar, cujus in spe acquiescebam, cui presentī meas cogitationes omnes impartiebam, is mihi ereptus ex oculis visatorū est: ego ferus ac fetreus vitā adhuc retineo? quā cur Caesaris gladiis non dedi? cur mee sanguine

sanguine infesta illius tela lateri meo atque jugulo se-
 patus admotam non imbuere potius, quàm cum, cui me vi-
 vum ex tot periculis conservaveram, ne mea mors do-
 lore illum afficeret, mortuum aspicerem, ut mea vita
 sempiterno luctui dederetur? Aut cur non tum cessi,
 non emigravi, non me huic calamitati praeipui, cum
 me magna vis febrium ita prostraverat atque confe-
 cerat, ut ille ipse meus alumnus mihi suas lachrymas,
 quasi dona ultima inferiasque largiretur? Memi-
 ni enim, memini illius temporis, cujus ut nunquam
 obliviscar, multa ejus pietate factum est, cum is mihi la-
 boranti dies atq; noctes assideret, confectum jam ac pla-
 tre moribundum spe vitae consolaretur: quàm ego cum re-
 jicerem, per suas me lachrymas, quas quidem plurimas
 effundebat, animo ne deficerem obtestabatur. O vigilas
 tuas mi alumne tunc dulces, nunc acerbas: ô dies obscu-
 ros: ô noctes insomnes atq; miseras: ô curam mee sa-
 lutis officiosam, sed inanem: siquidem me vivere,
 voluisti, ut cum ego te vellem vivere, me non audi-
 res: me in vita senem retinuisti, ut ipse te juvenem non
 possem retinere. O tuas lachrymas nimium fructuosas,
 quas ego aspiciens tibi obtëperavi atq; vixi, ut tu meas
 lachrymas quidë aspiceres, neq; mihi tamë obtempera-
 res: itaq; mea inutilis atq; infelices fuerunt. Cur tu au-
 tem me incassum flere sinisti, si ego te non servi miser? cur
 mee lachrymae apud te nihil valuerunt, si tue lachry-
 ma apud me plurimū valuerunt? Repeto, repeto meā
 abs te pietatem: redde tu mihi illā, quā debes: restitue,
 revivisce, & si mori aliquē necesse est, senile hoc pro te
 atq; miserū caput devoveo. Sed quid ego hec nequic-
 quam queror? me miserum! ille non revixerit: ego non
 moriar, sed ad omnes acerbitates arumnasq; sustenta-
 bor. Itaque finis jam sit querendi, et que utinam mihi
 esset etiam vivendi: esset autem, neq; paterer, ut illo
 mortuo me quis aspiciere auras ducentem posset, nisi

Conversio
orationis ad
Franciscum
Mariam cū
adhortatio-
ne.

tua me Franciscæ Maria fili cūm egregia indoles, tuā singularis pietas, cupientem mori de cursu revocavisset: quarum nobis altera patri te tuo fore persimilem pollicetur, altera jam exhibuit. Itaque quod cælum etiam nunc aspicio, quod respiro, quod senilem hanc vitam atq; hosce vivaciores canos quam vellem produco, mihi ex te uno proficiscitur. Quis enim, qui te intueatur, alloquatur, audiat, cum te per etatem cōfirmaveris, non illū ipsum patrem tuum in te revicturū putet? Si verò quo amore, qua charitate eidem patri tuo et sepe corporis vexato doloribus, et demū moriēti affueris, et nunc quidē tuas in illū mortuū lachrymas, tua officia plena cura, plena pietatis, plena memoria videat, nō jā te illius veros mores expressisse dicat, nobis q; prestitisse? Itaq; cūm saepe multa tuus pater prudenter sapiēterq; in vita, tum nihil magis unquā providit, quā cū te sororis suæ filiū sibi adoptavit: ut quoniam se brevi moriturū sciebat, nobis te relinqueret, quasi imaginem atq; simulacrū sui: qui populos ipsius morte prostratos, spe tuæ indolis erigeres, nos afflictos mœrētesq; sublevarēs: quod quidem planē jam facis. Quam obrem si aliquis sensus inest mortuis, credo illū, quo amore, qua in suos pietate semper fuit, vehementer letari: non tam quidem quod illi mortuo tantos honores tribuas, quanti certē viro Principi haberi maximi atq; amplissimi potuerunt, quā quod omnium huius regni, cuius te ille heredem reliquit, urbium, municipiorum, omnium harū gentium oculi eadem acie, qua illum intuebantur, te nunc respiciunt: quæ suas spes suas opes omnes in te non sitas atq; repositas putant. Quod cūm ita sit, magna tibi adhibenda cura est, ne falsa is latitia perfruat, qui te verissimis letitiis semper frui voluit. Magnum tibi onus, magnam provinciam summus erga te patri amor imposuit, qui te tanto regendo imperio ditioniq;

pra-

præfecit: longè verò majorem ipsius virtus, quam tu
 utinam superare possis, atq; vincere: equanda tibi certè
 est, ne videre cujus regni hereditatē adeptus sis, ejus
 virtutes assequi atq; indipsi nō potuisse. Simul & il-
 lud accedit, quòd quoniam is vir maximi cūm judicii
 tum consilii semper est habitus, nihil est tam magnum
 atq; arduum, quod abs te nō sperare modò homines au-
 deant, sed planè etiam ipsi sibi polliceri, & suo quasi ju-
 re abs te repetere, propterea quòd ajunt sibi te illū ad-
 optaturum, heredemq; instituturum non fuisse, nisi te
 talem futurum, qui sustinere ejus gloriam posses, sibi
 certum exploratūq; fuisset. Hanc te opinionem homi-
 num confirmare sanè oportet cūm illius causa, ut rectè
 ipsum semper sensisse appareat: tum tua, ut tum ma-
 ximè cum de te bene senserit, ratione videatur id fecis-
 se. Postremò etiam cogitare debes, ne immemor bene-
 ficii videre, quemadmodum ipse tantorum in te pro-
 meritorum gratiam illi debitam referas. Hanc autem
 pullo pàctore ferre majorem potes, quam si ita te gesse-
 ris, ut ei gratia omnibus ab hominibus, quòd is te sibi
 filium instituerit, heredemque reliquerit, habeatur:
 quòd cūm illius erit sanctissimis amantissimisque tui
 manibus ad quietem jucundissimū, tum tibi ad gloria
 immortalitatem longè amplissimum, quam tu spectare
 atq; respicere omnibus in rebus semper debes, omnibus
 cogitationibus dies atq; noctes colere, ut non solum tui
 ævi homines, sed omnes etiam posteri, quod de patre tuo
 futurum jam vides, tuum nomen sint tuamq; memoriā
 celebraturi.

Hæc puer cūm recitavisset, peroratumq; esse dixis-
 set, Sadoletus quidē atq; Philippus cūm inter se, tū ad
 Sigismundum conversi, non pauca de laudatione illa,
 multa de Guido Ubáldo de, ejus filio sunt colloquuti.
 Me verò Sigismundus præter ceteros mortui Ducis
 misert-

Consolatio
mutua ami-
corum, Gui-
di Ubaldi.

miseri cordia permotum atq; perculsum nihil dicere cum videret, illachrymasse etiam is quæ recitabantur animadvertisset, credo ut me ab ægritudine abduceret, tacentib; tandem illis, Primum quidem, inquit, fuerat Bembe, vosq; Sadolete ac Beroalde, quos amore mihi filios appellare debeo, etate possum, idq; si esse posset maximè omnium cuperem, Guidus Vbaldus ut ne mortem obisset, neve suo nos interitu mœrentes desolatosq; rel. quisset, viveretq; potius, quoniam per etatem poterat, multos etiam dum nobiscum annos suasq; illas tot ac tantas virtutes, quæ propè acerbæ, florètes quidem certè, atq; adhuc crescentes exaruerunt, canam ad frugem ei perducere seniumq; licuisset: quod quoniam effectum non est, proximum illud est, ut is qualis quantusq; fuerit, ne sileatur. Id quoniam fieri jam videmus, ferre quidem debemus æquius istam calamitatem, ad eamq; rem cogitationes nostras revocare, ut si ejus eternitatem gloriæ aliqua ex parte augere nos quoque labore studioq; nostro possumus, id ne prætermittamus. Quod cum vobis tribus facere maximè convenit, quibus singulis consiciendi maximè omnium facultas est data, tum quoniam cum illo viro ipse etiam familiariter vixisti, abs te id Bembe omnes etiam impensius efflagitabunt. Itaque non te debes luctui aut mœrori dedere: quid enim illi prodesse fletus ullius jam aut ægrimonia potest? sed id agere, ut quam illi vitam fati brevem esse atq; præcipitem voluerunt, eam tum multa maximè diuturnam facias scriptis tuis.

Tum ego: utinam Sigismunde, inquam, in altero facere possem id, quod mones, tam gravi accepto vulnere ut ne quid dolerem: reciperem tibi quidem in altero me curaturum, ut plane si quid possem, id experirer, non tam ut efflagitationi hominum responderem: nam quæ potest hominum esse ulla in re de illo efflagitatio, de quo
ni-

nihil sibi quisquam promittere paulo egregium aut excellens potest? quàm ut illi pro sua in me benevolentia atq; amore pietatem meam atq; memoriam literarum contestatam monumentis confirmatamq; rependerem. Sed non possum dicere Sigismunde, quanta cum illius corpore, ingenii animiq; mei pars atq; vis interierit. Itaq; neq; ad nostra quidem studia redire, ut consueveram, possum: neq; aliquid cogitare, præter hoc unum, quo conficior, omne scilicet mihi meæ vitæ solatiū atq; præsidium esse sublatum. Quamobrem tuum erit, quihorum temporum res gestas complectendi, prodendiq; literis laborem suscepisti, nostri quoq; Ducis historiam aggredi, cum præstantissimi ac propè divini hominis, tum certè Julio Pontifici Maximo hero tuo non solum amore atq; benevolentia, sed etiam necessitudine cogitationeq; conjuncti. Quain re non vereor, ne ille, si hoc sentit, æternitati suæ optimè prospectum iri non sit existimaturus. Nam qui te melius facere id possit, nemo sanè est: nemo in hac scribendi ratione, majori, quàm tu dignitate atque præstantia est versatus. Quæ tibi si probabuntur, remq; perinde, ut te decet facere, suscipies, optimum certè atque aptissimum consolationis genus adejus uxoris afflictæ atque misera lachrymas mœroremq; levandum adhibebis. Magni enim præstantisq; animi mulier, & viri supra omnes fœminas amantissima, tum sibi illum minus ereptum putabit, cum is in mentibus hominum atque sermonibus, magis magisq; ea, qua dignus est, gloria celebritateq; versabitur.

Vinam, inquit Sigismundus, aut is essem ipse, quæ tu me Bembe, quoniam esse maxime vis, interdum esse etiam putas, aut saltem in hac ingenii mediocritate, quæ me esse sentio, ocio ne egerem: aggrederer quidem opus si minus consilio (per magna enim res est, valen-

tiorumq₃ certè virium, quàm sunt mee) at amanter, ad officiose, at magno animo, at egregia propensaq₃ voluntate. Sed quid agam? an ignoras cui addictus Pontifici sum? quàm occupato domino? quàm omnium propè nationum, omnium gentium salutis, quietis, incolumitatis procurationem mente versanti, studio agenti, labore contentioneq₃ obeunti serviam? Itaq₃ de qua negocia circumsepiant, qui circumstent semper cogitationem meam quasi montes scribendarum epistolarum non vides, ut mihi quidem multo sepius somni & cibi capiendi tempus desit, quàm adsit hore spatium, ut mihi libitum est, sic vivendi. Atq₃ hoc quidem dici, quod nunc vobiscum consumo, qui sic consumerem, si bona valetudine uterer, profectò non haberem: esse enim unà cum illo profectus, ut soleo semper, cum mihi rectè est. Quamobrem non modò hercle mihi novae ad res atque historias capeffendas adhibere animum cogitationemq₃ non licet, sed ne illam quidem, quàm aliquot jam annos cudo, quàmq₃ ipse commemoras, conformare penitus atq₃ conficere possim. Quod si mihi unquam tantū ocii continget, quantum homini planè seni, ac per totā vitam exercitato laboribus profectò equum jam erat contigisse, dabimus sanè operam, ne nos frustra monuisse videare, cum aliis quidem de causis, tum in primis, quia te existimare video Duci me tua maxime constantissimāq₃ foemina rem ad ejus dolorem minuendum idoneam accommodatāq₃ facturum. Magni enim eam mulierem facio, cum propter ejus reliquas innumerabiles eximiasq₃ virtutes, tum verò certè propterea, quoniam pudoris in illa & castitatis mira quedā incredibilisq₃ in omni etate observantia atq₃ cultus viguit. Perpu dicarum autem nunc quidem foeminarum magna Bembe paucitas est. Itaq₃ sic existimo hac tempestate quā sacratissimum lumen, extinctis ceteris ejus mulieris pudicitiam elucere.

Tunc

Elisabetha
Guidi vidu-
æ commen-
datio.

Tum Sadoletus: Equidem cum de Bembo, inquit, tum de aliis sepe permultis audiui Sigismunde, qui dicerent, istam, de qua loqueris, foeminam sanctissimam profecto esse, multoq; maxime pudicissimam, eaq; virtute magnum illam nomen apud omnes gentes adeptam, in ore hominum multa cum laude gloriaq; versari. Itaque nihil miror, quod quasi clarissimum lumen elucere illius pudicitiam dixeris. Sed quod extinctis ceteris dixeris, id miror. An tu illam unam putas pudicam esse, castam, constantem, praeterea neminem? Vide quid agas: nam si id rescierint reliquae, video tibi cum acerrimis hostibus bellum perpetuum esse susceptum.

Tum ille: credo, inquit, tibi hoc Sadolete plane quod dicis, omnes scilicet foeminas mihi acerrimas hostes perpetuo futuras: involaturas etiam tanquam in Orpheum Ciconum mulieres, sic in me nostras impetu facto timerem, id si dixissem, ex earum grege tam innumerablem pudicam esse nullam, praeter hanc nostram, de qua loquimur, Ducem. Ita enim se res habet, ut quanquam caste atq; pudicae non omnes sunt, ut levissime dicam, nulla tamen propè est, quae credi haberiq; non cupiat. Itaq; a grè molesteq; ferunt, cum non habentur. Sed non hoc ita dico, elucere in ea foemina pudicitiae lumen extinctis ceteris, quasi quidem pudica nulla sit, praeter illam: id enim tu non rectè interpretaris: quis autem hoc ferret, si dixissem? sed quemadmodum stellae, tametsi semper quidem sunt atq; lucent, tamen extinctae nobis videntur esse, cum suum terris lumen sol explicuit, propterea quod in maximi atq; clarissimi apparitione luminis, illa stellarum quasi puncta ignea hebetantur, neq; emicant foris: ita etiam quae in reliquis foeminis pudicitia esse aliquibus potest, est illa quidem pudicitia, habetq; suam per se ipsa lucem atq; splendorem, sed cum ad illius unius foeminae pudicitiam comparatur, of-

Foeminae
credi habes
rique pudici-
ae volunt
licet non
sint.

funditur statim quasi multo maiore tumore, opacumque ista, ut nihil propè appareat, sed exintus, ut tuamque videatur. Cave enim putes Sadoletum, quam feminam aequè magnum de se exemplum civitatis praeuisse, atque illa praebuerit.

Quod nam istud tam magnum tamque praeclarum exemplum est? inquit ille: Nomen enim te puto ita dicere Sigismunde, propterea quòd illa viro suo cum pudore praestiterit, quem praestari leges iubent. Nam id permulta sane mulieres fecerunt, quas cum virorum, cum honestatis certè amor in officio continuit. Longè maius atque admirabilius hoc quidem est, inquit ille, quòd dicis. Nam illa viro suo cum pudorem praestitit, quòd praestari neque leges, neque mos, neque consuetudo ulla jubet: passe enim tantum feminas in hominum cogitationem nunquam incidit. Sed quare tu haec de Bembo, cui propter illam quam cum ea muliere habet familiaritatem, exploratior a reor esse, quam sunt mihi.

Elisabe-hæ
Guidi Vbal-
di coniugis
Pudor, què
nec leges,
nec mos, nec
consuetudo
iubent.

Tum ego: mihi quidem ista exploratissima, inquit, sunt: conjectura autem consequor Sigismunde, quibus de rebus dicis. Sed non committam, ut quæ illa viginti propè annos summa sua virtute constantiaque reticuit (reticere autem cum ab omnibus, tu vel maxime vult a suis) ego nunc proloquar.

Hic Philippus: Tu vero Bembe, inquit, magnam mihi cupiditatem isto tuo silentio iniecasti audiendi ea quæ hic dicit: quæ quoniam necesse est esse pulcherrima, de pudicitiae enim exemplo quodam magno atque illustri loquitur, miror cur de illo silentium tibi esse possit, quam commemorandum putes. Nam quid tam esse auditum, aut tam reconditum potest, quod si nobis à nobis te preferatur, reprehensionem cuiuspiam verè care?

Tum ego. Minime, inquam, reticenda mihi esse, ista ideo censeo Beroalde, quòd sit aliquid, in quo quidem vestra

vestra aut benevolentia diffidā, aut certè, si ea opus sit, taciturnitati: quarum altera nihil esse potest sanctius, altera nihil verecundius. Sed quoniā, ut dixi, illa ipsa qua id egit, sileri sua facinora vult, idcirco sileo. Sileri autē velle ideo illam puto, quod cū sunt ipsa vix quidem credibilia propter insolentiam, tum mulier sua cōscientia contenta, hominum rumores prædicationemq; nullis in reb. aucupatur. minimeq; omniū ei rei studet, ut si quid ipsa bene recteq; fecerit, id sibi laudem undecunq; potest pariat: quin sepe in eo multo etiam negligentior est, quā velim. Quamobrem referat, si ei ita videtur, Sigismundus, ita tamen ne emanent ea latius: id enim ego à vobis Beroalde atq; Sadolete peto.

Hic tum illi Sigismundum intuentes, explicaret enarraretq; rem cum se cupere magnopere ostendissent, suamq; mihi fidem ejus rei se in silentio futuros obligavissent, Ego quidem, inquit Sigismundus, referam: vobis enim gerere morem volo. Sed quam tu ab his taciturnitate requiris, ea nihil opus Bembe est, ut videtur. Nam quæ taceri vis, sunt jam illi quidē multis hominibus cognita, neq; reticeri amplius ullo modo possunt, non planè mulieris ulla culpa, sed, quoniam ita sibi oportere is magnopere credidit, ejus viri. Itaq; quando ita vultis, num idem vobis de illa fœmina posthac existimandum sit, quod ego certè jam pridem existimo, ut judicare possitis, rem præclaram admirandamque cognoscite. Gvidum Ubal dum constat, siue corporis & nature vitio, seu, quod vulgò creditum est, artibus magicis ab Octaviano patruo propter regni cupiditatem impeditum, quarum omnino ille artium experientissimus habebatur, nulla cū fœmina coire unquā in tota vita potuisse, nunquam fuisse ad rem uxoriā idoneū. Hujus autem imprudens ipse rei adhuc omnino ignarusq; cum esset, experimentumq; virilitatis ulla cum

Gvidus V.
 baldus ad re
 uxoriā fa-
 ctionē
 in idoneus
 factus.

famina nondum cœpisset, id enim caverat diligentissimè patruus, nubit ei hec puella Franoisci Gonzage soror cum Mantua regno, quod quidem ab antiqua majorum suorum serie acceptū atq; traditum possidet, longè nobilis sū in reb, bellicis magni atq; preclari viri. Itaq; impubis admodum atq; tener suscipiēda subolis studio, quippe in quem unum huius tam egregie familie propaganda ratio spesq; omnes incumbibat, ducit uxorem domum, Vno in lectula cubant annos duos, cum ille interea, quid planè posset, experiretur, itaq; tandem cum se frustra periculum facere animadvertit, mœrens dolensq; uxori aperit, pudare se magicis impediri, quominus virum illi ostendere possit: se miserrimum atq; porro infelicissimum nuncupat, qui cum spe liberorum careat, nec illi nullam de se voluptatem offerre possit, quam illa juxta conjugii meritò expetat: demum videat, id si resciaur, sua se populis atq; omnibus planè gentibus despectui futurum. Mulier qua multo ante id, quod erat, rata, nihil apud virum quæsta unquam fuerat, nullam ulli mortalium verbum ea dexte fecerat, tum illum solata bitari vultu orat, sustineas, feratq; fortiter fortune injuriā: multas fuisse olim Reges, esse aliquos etiā tum, qui liberorum spe destituantur: præsare aliquando nullam sobolem habuisse, ita sœpe à bene parentibus mali filii flagitiosiq; procreantur. Quod ad se attinet, bono animo iubet esse, nihil sese minus cū amare, aut in posterum amaturam affirmat: quæ quidem domo pudicitie sue florem ad illum astruxit, cū se usq; ad rogam perlaturam: ut quando ipse, cui se destinaverat, uti illo perfruiq; non possit, noma homo unquam perfruatur: tum daturam operam, ut quod biennium omnes mortales, ipsam etiam celaverit nutritiō suam, id ex se resciri nunquam possit. Vtq; dicit, etiam facit. Itaq; quatuor atque decem compler a nre unā

Coniunx
impotentē
maritum
consolatur.

versunt,

viuunt, cum interea non solum populi, sed ipsi etiā eorum familiares intimiq³ sterilitatis culpam ad mulierem potius traducerent, quā ad virū: ita ejus planē rei nihil unquam rescitum est, neq³ nunc quidem esset, nisi ejus ipse vir, omnia quemadmodum se habebant, aperuisset eo tempore, cum is à Cesare Borgia domo expulsus ad Gallorum Regē cujus in manu tum res erant implorandi auxilii causa Mediolanum se contulerat. Nam Rex in citeriorem Galliam cum trajecisset, apud Insubres, quos quidem populos paulo antè suis priorib. regnis adjecerat, commorabatur. A quo cum nihil impetravisset, erat enim is Alexandro Borgia Pont. Max. Caesaris patri fœdere officiisq³ conjunctissimus: vita etiā suæ certior factus esset insidias ab illis fieri, diuortium cum uxore faciendi, quando ipse cum ea rem nunquam habuisset, seq³ ad sacerdotium conferendi spem eis dedit. Quod cum illi tanquam offam arripuissent, ita enim in Guidi Vbaldi regno propter mirū populorū in illum amorem nutante atq³ labente confirmari se videbant, rē ad Regē detulere. Itaq³ is an ita esset de Guidi Vbaldo cū petuisset, ille autem annuisset, res ita sciri cœpta est, breuiq³ postea tempore in multorum hominū notitiam cognitionemq³ permanauit: quam tu quidē Bembe tantopere silentio ut contineatur, postulas. Atque his rebus omnibus Iulius nondum quidem Pont. Max. apud ipsum regē cum esset, non interfuit solum, sed planē etiā præsuit: quo una ad iutore suarum fortunarum omnium Guidus Vbaldu plurimum utebatur in ejusq³ fide atq³ consilio sui in patriam reditus, omnē spem rationemq³ positam atq³ commendatā habebat. Sed ut ad mulierem redeam: non jam illa unā præclare tantummodo rem, sed in una re, res præclaras plurimas atq³ permagnas sanē confecit. Nā priuū quidē omniū cum facere diuortium lege posset, homini enim ad cen-

jugium exercēdum minimè habili nupserat, planè noluit. Itaq³, cū suscipiendæ prolis atq³, liberorum spei, quam jam animo conceperat, cuiusq³, rei cura ad Reges maximè atq³, Reginas pertinet: habent enim ipsi regna, quæ quidem uti liberis relinquere dulcissimum suavissimumq³ est, ita exteris alienisq³, molestissimum: cum iis quas ex conjugio fœminæ in tota vita capiunt voluptates, pudicitiam castitatemq³, forti atq³, constanti animo prætulit: ad quas quidem voluptates & natura illam uti omnes, & deliciarum affluentia propter familiæ amplitudinem splendoremq³, præter ceteras, & institutio vitæ ad virum capiendum, demum jam capti atq³, in sinum recepti consuetudo usus non modo illam excitare, sed planè accendere atq³, inflammare penitus debuerunt. Deinde autem ita prætulit, ut tametsi illas ipsas voluptatum illecebras atq³, invitamenta quotidie ante oculos atq³, ipsis in ulnis haberet, à viro enim quo ita melius rem celarent, nullo tempore divellebatur, vinci tamen se frangiq³, ab iis nunquam sineret, nunquam animum induceret, ut cum simulatæ voluptatis specie singulis propè noctibus pertentaretur, verà semel voluptatem vellet tandem, qualis esset, experiri. Nam ceteræ quidem mulieres, quæ perpetuo pudicitiam coluerunt suam, vel se sacris dediderunt, à cœtūq³, atq³, omni consuetudine quam longissimè virorum in claustra atque septa sacrarum ædium sese abdiderūt, vel omnino ipse nunquam nupserunt: in parentū autem suorum domibus à virorum usu atque convivio, quantum fieri potuit, abstinnerunt. Hec verò mulier in mariti domo, in splendore conventūq³, hominum, in jocis, in licentia, in libertate maritali, in audiendis iis quæ virginibus reticentur, nuptis ac virum expertis non ita, in ipso viri thalamo, atque lecto, in ejus deniq³, sinu v. vebat, amore de ite scebat, cōplexu, qualiscunq³, is esse:

Elisabethæ
in signis vi-
tæ castimo-
nia & in ma-
trimonio
Virginitas.

is esset cōfovebatur: ut cū permagnū perq₃ arduū fuerit illam se virginem servare voluisse, tū planē mirū propē incredibile potuisse. Itaq₃ quod in reliquis fœminis summum laudis genus est, fuisse semper virginem, id sanē in illa pulchrum quidem atq₃ præclarum est. Sed habet aliud quo longissimē superetur: nam in eo vitæ genere fuisse illam semper virginem, id verò multo præclarius atq₃ divinius fuit. Non enim suum ipsius solummodo sensum in eo, atq₃ innatam pœllis omnibus ingentamq₃ à natura experiundi viros voluptatē propensionemq₃ compescuit, sed multarum etiam rerum mores atq₃ naturam pervicit. Quæ res enim singule alias mulieres movent, itaq₃ iis abstinent, cū abstinere viris cupiunt, eæ illam omnes nihil moverunt, earum illa vires omnium atq₃ acumen retudit. Quamobrem cæterarum laus impartienda illa quidem est multis rebus, quæ certē ipsis, quemadmodum dixi, ad retinendā pudicitiam plurimum opis atq₃ præsidii afferunt: habent enim consimiles sibi fœminas plerunq₃, quibus cū vivunt, quas cū vident in eadem vitæ ratione versari, accenduntur studio adjuvanturq₃ imitatione: habent sacrarum aditum parietes, qui non modo aditus difficultate viros pellaces atq₃ improbos repellere, sed antiqua sepe religione sacrorum etiam non pudicas cogitationes videntur arcere: habent patrum & matrum & suorum oravultusq₃, quos observant, & reverenter, qui semper adsunt, & quam sevel eæ viam ingredi semitamq₃ voluerunt, in illa progredi etiam taciti hortantur. Optio etiam ipsa vitæ voluntasq₃ quantum facit? ut cū te uni parti dederis, tanquam, in bello eos relinquere quos sequutus sis, sic illam deferere turpissimum planē atq₃ indignissimum videatur. Quid ipse usus atq₃ institutio, nōne ad omnem vitæ rationem plurimum conferunt? ni multo facilius id fiat, quod u-

Castitatis
mortalium
ratio.

su jam docti facimus, quam id, quod est, et
 endum. Itaq, ut dixi, communicanda sunt, et
 uinatum laus cum multis rebus, et
 quidem permagna, semper autem aliqua
 At vero sue gloria tua Bembe Dux nullam
 habet, nullius adjumento ad illam promerenda
 sa. Totum illud, quantumcunq, est, quod quidem
 ximum atq, infinitum est, ipsius proprium est, et
 um. Ipsa sibi debet, ipsa se audivit, ipsa sibi se
 dum proposuit, exemplum enim nullum non habet
 ipsa id egit, quod ne faceret multa illam semper
 hortata: ut faceret, nullum adiutorem unquam
 it, nullum admonitorem, preter se: nullius vocem
 nutum hausit, preter suum. Postremo quanto illud
 ciendum esse dicitis, mulierem nihil unquam esse
 stans non modo apud virum, sed ne apud propinquos
 dem, de illa fortune in se tam insigni injuria? nihil
 quam lamentatam apud fratrem, apud sororem, ac ne
 verbo quidem uno rem suarum intimarum multaq, ma-
 xime fidissimarum ulli per tot annos aperuisse: et non
 lam sibi ex eo nomen quasisse, ex quo si quaereret, ma-
 ximam verissimamq, gloriam a se quasisse, ut
 ciebas? utq, minus hominis pusillam infamiam, etq, no-
 tam caveres, omnium hominum uberrimas de se laudes
 preconiag, despectisse: sua tantum conscientia contenta,
 nullam a suis, nullam ab exteris admirationis sue con-
 stantia fortitudinisq, appetuisse? Quod quidem com-
 jui atq, illustrius est, quo laudem querere, quae rebus fa-
 ctis atq, virtute proveniat, in laudem generis maxime
 reponitur, maxime bene honestissimum semper
 pulcherrimum fuit. Itaq, ut e redeam, unde huc desu-
 xit oratio, reliquarum quidem mulierum optatum,
 quas vidimus, aut de quibus audivimus, aut omnino
 quarum historiae assequi legendo potuimus, abstine-
 re.

tiam & castitatem laudare certè soleo: atq; in eo mihi
 videor tantum laudis illis tribuere, quantum meren-
 tur. Hujus nostrae perpetuam pudicitiam, fortitudinẽ,
 consilium, taciturnitatem, non modo nunc quib. ver-
 bis laudem, non habeo, sed ne perinde quidem ac debeo
 admirari me satis unquam posse sanè confido. Illarum
 enim omnium humana mihi videri virtus solet: in hu-
 jus tam præclaro facinore plurimum mihi videtur in-
 esse demissi de cælo muneris atq; divini. Idẽ si vobis Sa-
 dolete ac Beroaldo videtur, gaudeo: vobis enim maxi-
 mè probari meum judicium cupio: nam Bembo quidẽ
 hæc probatum iri faciliè puto, modò ne velit etiam hæc
 de re quid sentiat reticere.

Tum Sadoletus: Mira quidem ista, inquit, sunt Si-
 gismunde quæ dixisti: quæ si Beroaldus nunquam au-
 divit, ita illi etiã videri arbitror: addere incredibilia,
 nisi abs te dicerentur. Nam per Deos immortales! quæ
 virorum ulla probitas, quæ virtus, quæ fortitudo, quis
 voluntatis & consiliorum tenor, quæ perseverantia un-
 quam fuit cum hujus mulieris animi magnitudine,
 abstinentia, mentis constantia, æquabilitateq; compa-
 randa? O auream virginem, ô præstantiam singularem,
 ô admirabilem incredibilemq; virtutem, ô nostra non
 omnino inertia secula, quæ quidem istam fœminam
 genuerunt. Atque adeo taceri his de rebus Bembo vult?
 Bembo istius mulieris tam egregium, tam immortale
 facinus ne resciaur cavet? Cave tu hoc quidem post-
 hac Bèbe unquam dicas, Solẽ propemodum intercipit,
 neq; lucere mundo vult, qui hanc mulierum omnium
 latere gloriam sinit.

Quæ cùm ille dixit, Ego verò, inquam, Sadolete ita
 esse ista cognita jã atq; palàm, ut video, utq; Sigismun-
 dus commemoravit, non moleste fero: quæ quidẽ cū ad
 ejus ipsius de qua loquimur laudem atq; gloriã, tũ ad
 aliarum

aliarum mulierum omnium, ut ipsae etiam omnia
 namentum pertinent. Gaudeo autem, quod non
 non rescuntur, qui profecto contra, ut dicitur,
 atq, sententiam neq, facere neq, dicere possunt
 heo. Sed non omnes illius mulieris laudes
 niversa recte facta uno nomine pudicitia
 duntur. Multas alias bonas preclarasq, artes
 mus possider: multis abundat ornamentorū gentibus,
 multis virtutibus, quasi fontib, scatur. Nam ut ea prae-
 termittam, quae cum mulierum propria sunt, amplius
 tamen nisi plane proba non expetuntur, innocentiam,
 pietatem, sanctitatem, religionem, obsequium in viro,
 diligentiam in familiares, studium in pueros, moder-
 rationem in privatis rebus, splendorem in publicis, cete-
 raq, eius generis, quae quidem in ea summa omnia ex-
 ptaq, conspiciuntur: quid illa tanta Sadoles, quae por-
 ra in maximis admiramur viris, quam incredibilia,
 quam illi prope divina contigerunt? urbium populorū,
 regendorum scientia, legum et juris dicendi ag-
 gnitio, regni procuratio, non illa quidem insolentia,
 taq, sed grata civibus, iucunda plebi, munis, psh opta-
 bilis, expetita negotiatoribus, accepta publicanū, a-
 grorum cultoribus, amicis, agna sociis, probata exteris,
 omnib, deniq, omnium ordinum, omnium aetatum ho-
 minib, commoda planeq, popularis: tum animi in ad-
 versis reb, magnitudo, moderatio temperantiq, in se-
 cundis, prudentia, sapientia, unus idemq, semper uel-
 tus, vigilantia, labor nihil temporis sine negotio esse,
 nihil non modo sine magno consilio facere unquam aut
 dicere, sed ne aliud quidem quicquam, nisi optimo-
 rum de genere promerendo dies et noctes agitare:
 virum deniq, ita agere, cum abesset vir, ut non, ut
 neq, feminam desiderares feminam autem, cum adesset,
 ita prestare, ut tamen, hanc cicereres velle se miorē,
 quam

quā sit, videri: postremo in reos quam placabiles animadversiones, quanta in miseros afflictosq; condonationes, quam honesta munerum declarationes in bonos viros: deniq; quanta in hospites elegantia, liberalitas, quanti honores, quam larga, quamq; hilaris susceptio. Nemo hercle Rex, nemo magnus vir in ejus regno hisce temporib. atq; illos intra fines fuit, quin, si modo illam viderit, planè invitus discesserit, atq; ita tandem discesserit, ut juraret nullo se in loco usquam aliàs aut elegantius aut amabilius receptum hospitio fuisse: nihil sese illa femina magnificentius, nihil sanctius, nihil humanius, nihil deniq; majus atq; admirabilius unquam vidisse, nihil orbem terrarum habere. Neq; verò meo quidem judicio malè sentiunt, qui sic sentiunt: sentiunt autem planè omnes, qui semel illam sunt alloquuti. Nam cum est mulier corporis certè proceritate atq; habitu, orisq; pulchritudine & oculorum totiusq; vultus mira quadam & dulci venustate atq; mansuetudine longè amabilis: quanquam hæc conspectiora, certè multò omnia illustrioraq; olim fuere, nunc deflorescere decor ille formæ eximius, atq; flaccescere hilaritas, nō tā quidem annis expulsa, quam etiam fracta laborib. atq; curis obruta incipit: tum ita graviter, ita prudenter, ita scitè, ita blandè ac lepidè loquitur, ita purum recti animi sensum, atque omnibus bonis moribus exultantem singula ejus verba sapere, atque olere propè dicam spiritus & voces ipse videntur, ut is lapideus planè sit, qui unam cum illa muliere sessiunculam omnib. omnium mulierum deliciis voluptatib; non præferat. Itaq; proxima astate Beroaldus domum Romæ per Flaminiam proficiscens, eam mulierem de itinere meo ductu cū salutavisset, aspectu ejus suavissimisq; sermonibus mirum in modum delectatus, mihi maximas gratias egit, qui ei autor, ut omnium virtutum exemplar aspiceret, sic enim illam appellabas, extitisses.

Elisabethæ
corporis habitus & oris
venustas,
atq; animi
dotes.

Tum Beroaldus: Equidem, inquit, maximas tibi gratias atq; immortales & egi Bembe tunc, & nunc habeo, semperq; habebo, quod illa de fœmina ea ut præsens cognoscerem effecisti, quæ ne mentiar, narrâti tibi antea non credebam. Putabam enim te propterea, quoniam ejus summoperè virum atq; ipsam amares, coleres, ipsi verò multa in te necessitudinis officia familiaritatisq; contulissent, in illis narrandis amore atq; benevolentia duci. Sed ut primum illam vidi, salutavi, alloquutus semel atq; iterum sum, tum profectò intellexi, & te apud me nihil supra veritatem loquutum, & ipsam porro efficere sua præstanti singulariq; virtute, ut nihil possit ulla de fœmina tam egregium, tam amplum, tam laudabile, nihil tam singulare atq; magnificum, nihil tam extra consuetudinem aliarum matronarum positum verbis dici, quod ipsa re æquare tueriq; non possit. Itaq; multas sepe fœminas vidi, audiui etiam esse plures, quæ certarum omnino virtutum, optimarum quidem illarum atq; clarissimarum, sed tamen per paucarum splendore illustrarentur: in qua verò omnes collectæ conjunctæq; virtutes conspicerentur, hæc una existit, cujus omnino parem atq; similem, aut etiam inferiore paulò, non modò non vidi ullam, sed ea ubi esset etiam ne audiui quidem. An existimas Sadolete is illâ bonis artibus tot atq; tantis, quas modo Bembe cōmemoravit, tantummodo abundare, præterea nullis? Falleris, si id existimas. Nāquid tibi ego dicam de studiis nostris mitioribus, quæ mulierum quidē ingenio capta esse difficillima judicantur, usu verò etiā alienissima? quā illa multa in his vidit, multa didicit, multa quotidie querit de suis? Tū quo judicio est, si quod vel novū illi poemata recites, vel vetus? quā paucā illā fugiū? Aliud mehercule in vita egisse mulierē nihil diceris, si illā audieris. Solutā verò ejus orationē si videas, Dii boni,

quā

Uti faber ha
erudino de
literarum
audia.

quam Xenophonte melle illitos omnes ejus codicillos atq; pagellas dices. Itaq; doctrine studiis claros homines quanti faciat, quam libenter videat, quantis honoribus prosequatur, cum eò te conferes, facile perspicies: quò tamen si te prius contulisses, quam aggressus esses Curtium tuum, jaceret puto ille suo in lacu sine ullis tuis honoribus, quos quidem illi maximos ac prorsus immortales tribuisti: sed quam tibi Apollo tuus in ejus magnanimi viri præclaro facinore heroicis illustrando felicissimam operam navavit, eam tu profectò ad hujus mulieris laudes virtutesq; celebrandas Deo etiam libentissimo contulisses.

Hæc ab illis cum dicerentur, puer ad Sigismundum venit, nuncians à Pontifice tabellarios properè venisse cum literis: quibus admissis, ille ad legendas literas sese dedit: nos, quoniam diei paulum admodum superabat, discessimus.

P. BEMBI DE GUIDO UBALDO
& Elisabetha Urbini ducibus finis.

